

SLUŽBENI GLASNIK OPĆINE SANSKI MOST

Godina XXIV Broj 05/24 Sanski Most, 07. juni, 2024. god.

Izdavač:
Općinsko vijeće
Sanski Most

Redakcioni odbor:
Evelin Rizvanović

Odgovorni urednik:
Edisa Hodžić

Pretplata: 50 KM

SADRŽAJ

Službeni glasnik općine Sanski Most
Broj: 05/24 Godina XXIV 07. juni 2024. god.

Odluka o usvajanju Prostornig plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina 3

Akti Općinskog načelnika:

Pravilnik o izmjenama I dopunama Pravilnika o plaćama I naknadama zaposlenika u
Jedinstvenom općinskom organu uprave općine Sanski Most 479

Na osnovu člana 16. Zakona o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije BiH ("Službene novine FBiH", broj: 02/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10, 45/10, 85/21 i 92/21), člana 34. Zakona o prostornom uređenju i građenju USK", br. 12/13, 3/16, 15/20, 10/22 i 7/24) i člana 24. Statuta Općine Sanski Most ("Službeni glasnik Općine Sanski Most", broj: 4/08, 5/08, 5/09, 2/10 i 9/11), Općinsko vijeće općine Sanski Most na 7. vanrednoj sjednici, održanoj dana 06.06.2024. godine, **d o n o s i**

ODLUKU

o usvajanju Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina

Član 1.

Usvaja se Prostorni plan općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina. (u daljem tekstu: Plan)

Član 2.

Plana se sastoji se od tekstualnog i grafičkog dijala u analognom i digitalnom obliku i sadrži:

SADRŽAJ:

OPŠTA DOKUMENTACIJA

UVODNI DIO

PRVI DIO

I. OPĆI I POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

I.1. OPĆI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

I.1.1. Evropska perspektiva prostornog razvoja i Vodeći principi za održivi prostorni razvoj evropskog dokumenta

I.1.2. Ciljevi iz Prostornog plana Unsko – sanskog kantona za period od 20 godina

I.1.3. Opći ciljevi organizacije, uređenja i korišćenja prostora općine Sanski Most

I.2. POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

I.2.1. Ciljevi razvoja prirodnih resursa

I.2.2. Ciljevi razvoja stvorenih resursa

DRUGI DIO

II. PROJEKCIJA PROSTORNOG RAZVOJA

II.1. STANOVNIŠTVO

II.1.1. Brojčani razvoj stanovništva

II.1.2. Struktura stanovništva

II.1.3. Koeficijent starosti i indeks starenja stanovništva

- II.1.4. Broj, veličina i karakteristike domaćinstava
- II.1.5. Gustoća naseljenosti
- II.2. SISTEM NASELJENIH MJESTA PO ZNAČAJU, KARAKTERU I DOMINANTNOJ PRIVREDNOJ DJELATNOSTI
 - II.2.1. Konceptija razvoja sistema/mreže naseljenih mjesta
 - II.2.2. Prostorna distribucija i interakcijske sprege unutar Kantona i općine Sanski Most
 - II.2.3. Organizacija prostora, prostorne cjeline
 - II.2.4. Sadržaj i funkcije centara
- II.3. URBANA I RURALNA PODRUČJA
 - II.3.1. Urbana područja
 - II.3.2. Namjene površina urbanih područja – bilansi
 - II.3.3. Gradjevinsko zemljišta
 - II.3.4. Građevinsko zemljište unutar urbanih područja
 - II.3.5. Građevinsko zemljište izvan urbanih područja
 - II.3.6. Režimi građenja
 - II.3.7. Urbano – ruralni odnos
- II.4. POLJOPRIVREDNA ZEMLJIŠTA
 - II.4.1. Kategorizacija poljoprivrednog zemljišta
 - II.4.2. Obradiva i neobradiva zemljišta po namjeni
 - II.4.3. Bilansi poljoprivrednog zemljišta po upotrebnoj vrijednosti
- II.5. ŠUME I ŠUMSKA ZEMLJIŠTA
 - II.5.1. Kategorizacija šumskog zemljišta
 - II.5.2. Bilansi šumskog zemljišta
 - II.5.3. Šumsko-privredna područja
 - II.5.4. Područja predviđena za pošumljavanje
 - II.5.5. Korištenje šuma i šumskog zemljišta
- II.6. LOV I RIBOLOV
- II.7. VODE I VODNO ZEMLJIŠTE
 - II.7.1. Bilans voda
 - II.7.2. Izvorišta po vrstama voda sa zaštitnim zonama i pojasevima
- II.8. VODNA INFRASTRUKTURA
 - II.8.1. Sistemi snabdjevanja vodom
 - II.8.2. Sistemi odvođenja otpadnih voda i sistem zaštite voda
 - II.8.3. Zaštita od voda i uređenje voda
- II.9. MINERALNA NALAZIŠTA
 - II.9.1. Rude i druge mineralne sirovine

II.10. PROIZVODNJA I PRIJENOS ENERGIJE

II.10.1. Izvori energije sa potrebama u planskom periodu

II.11. SAOBRAĆAJ

II.11.1. Sistem saobraćaja i veza

II.11.2. Povezanost sistema sa saobraćajem u širem okruženju

II.11.3. Saobraćajna infrastruktura sa zaštitnim pojasevima

II.11.4. Telekomunikacije

II.12. TERMOENERGETIKA

II.13. PRIVREDA

II.13.1. Razvoj privrede i osnovni faktori razvoja

II.13.2. Orijentacija i razmještaj privrede u prostoru

II.13.3. Ocjena privrednih aktivnosti sa stanovišta uticaja na okoliš

II.14. DRUŠTVENE DJELATNOSTI

II.14.1. Zdravstvo

II.14.2. Obrazovanje

II.14.3. Kultura i fizička kultura

II.14.4. Uprava

II.14.5. Vjerski objekti

II.14.6. Ostala infrastruktura

II.14.7. Prostorni razmještaj društvenih djelatnosti

II.15. OSTALA INFRASTRUKTURA

II.15.1. Mezarja-groblja

II.15.2. Pijace

II.15.3. Deponije

II.16. POSEBNO ZAŠTIĆENI PROSTORI

II.16.1. Zaštićena prirodna područja

II.16.2. Posebno vrijedna područja kulturno – historijskog nasljeđa

II.16.3. Područja namjenjena turizmu, rekreaciji

II.17. ZAŠTITA I UNAPREĐENJE OKOLIŠA

II.17.1. Ugrožena područja

II.17.2. Spriječavanje negativnih uticaja na okoliš

II.17.3. Mjere zaštite od zagađivanja vode, vazduha i tla

II.17.4. Područja i mjere sanacije

II.17.5. Procjena stanja do kraja planskog perioda

II.18. ZAŠTITA I REVITALIZACIJA KULTURNO – HISTORIJSKOG I PRIRODNOG NASLJEĐA I NJIHOVA EKONOMSKA

VALORIZACIJA

II.18.1. Opći ciljevi prostornog uređenja iz Prostornog plana Unsko-sanskog kantona za period od 20 godina

II.18.2. Zaštita prirodnog naslijeđa

II.18.3. Zaštita kulturno – historijskog naslijeđa

II.18.4. Pregled ugroženih spomenika kulturno-istorijskog naslijeđa

II.18.5. Revitalizacija i ekonomska valorizacija prirodnog naslijeđa

II.18.6. Revitalizacija i ekonomska valorizacija kulturno – historijskog naslijeđa

II.19. MINSKA POLJA

II.19.1. Područja i mjere sanacije

II.19.2. Etape realizacije deminiranja

II.20. UGROŽENOST PODRUČJA

II.20.1. Procjena ugroženosti područja od ratnih dejstava, elementarnih nepogoda i tehničkih katastrofa do kraja planskog perioda

II.20.2. Mjere za ograničavanje negativnih efekata prirodnih i ljudskim djelovanjem izazvanih nepogoda i katastrofa

II.21. OSNOVNA NAMJENA PROSTORA I POJEDINIH PODRUČJA – SINTEZNA PROJEKCIJA

II.21.1. Sintezna projekcija korištenja prostora

II.21.2. Obavezni prostorni pokazatelji

TREĆI DIO

III. PROJEKCIJA RAZVOJA PROSTORNIH SISTEMA

III.1. OSNOVA PROSTORNOG SISTEMA NASELJENIH MJESTA

III.1.1. Koncept razvoja naseljenih mjesta

III.1.2. Smjernice za razvoj urbanih područja

III.1.3. Smjernice za razvoj i oblikovanje naseljenih mjesta

III.1.4. Smjernice za opremanje građevinskog zemljišta

III.2. OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA PRIVREDNE JAVNE INFRASTRUKTURE

III.2.1. Smjernice za razvoj saobraćajnog sistema

III.2.2. Smjernice za razvoj telekomunikacione infrastrukture

III.2.3. Smjernice za razvoj energetske infrastrukture

III.2.4. Smjernice za razvoj komunalne infrastrukture

III.3. OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA OKOLINE

III.3.1. Smjernice za razvoj vanurbanih područja

III.3.2. Smjernice za razvoj poljoprivrede, stočarstva i šumarstva

III.3.3. Smjernice za razvoj privrednih zona

III.3.4. Smjernice za razvoj turizma

ČETVRTI DIO.

I OPĆE ODREDBE

II PROGRAM MJERA PROSTORNOG UREĐENJA I AKTIVNOSTI ZA PROVOĐENJE PROSTORNOG PLANA

III USKLAĐIVANJE DOKUMENATA PROSTORNOG UREĐENJA

IV UREĐENJE PROSTORA I NAMJENA POVRŠINA

V USLOVI IZGRADNJE OBJEKATA I KORIŠTENJA PROSTORA

VI USLOVI SMJEŠTAJA PRIVREDNIH SADRŽAJA U PROSTORU

VII USLOVI SMJEŠTAJA DRUŠTEVNIH DJELATNOSTI U PROSTORU

VIII USLOVI KORIŠTENJA PROSTORA NA ZAŠTITNIM I POJASEVIMA I ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA

IX MJERE OČUVANJA KULTURNO-HISTORIJSKOG NASLJEĐA

X MJERE OČUVANJA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA PRIRODNIH VRIJEDNOSTI

XI POSTUPANJE SA OTPADOM

XII GROBLJA

XIII MJERE SPREČAVANJA NEGATIVNIH UTICAJA NA OKOLIŠ

XIV MJERE ZAŠTITE PRAVA LICA SA SMANJENIM TJELESNIM SPOSOBNOSTIMA

XV MJERE ZAŠTITE STANOVNIKA I MATERIJALNIH DOBARA OD PRIRODNIH I LJUDSKIM DJELOVANJEM

IZAZVANIH NEPOGODA I KATASTROFA I RATNIH DJELOVANJA

XVI MJERE PROVEDBE

XVII NADZOR I UPRAVNE MJERE

XVIII PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

GRAFIČKI PRILOZI razmjera

I. Izvod iz Prostornog plana Unsko – sanskog kantona za period od 20 godina.....	
II. Sintezni prikaz postojećeg stanja uređenja	1:25 000
III. Gustoća naseljenosti (2040. godina).....	1:25 000
IV. Sistem naseljenih mjesta.....	1:25 000
V. Urbana područja i građevinsko zemljište unutar i van urbanih područja sa režimima građenja	1:2500 (1:25 000)
Va Građevinsko zemljište van urbanih područja.....	1:25 000
V b Gradsko građevinsko zemljište podjela na zone.....	1:25000
VI. Poljoprivredno zemljište.....	1:25 000
VII. Šumsko zemljište.....	1:25 000
VIII. Vode i vodne površine.....	1:25 000
IX. Mineralne sirovine.....	1:25 000
X. Energetska infrastruktura i telekomunikacije.....	1:25 000

XI. Saobraćajne infrastruktura.....	1:25 000
XII. Vodna infrastruktura.....	1:25 000
XIII. Privredne zone sa razmještajem i značajem.....	1:25 000
XIV. Društvena infrastruktura.....	1:25 000
XV. Zaštićene površine i objekti kulturno-historijskog i prirodnog nasljeđa.....	1:25 000
XVI. Područja namjenjena turizmu.....	1:25 000
XVII. Neplodna i druga zemljišta koja se ne mogu koristiti.....	1:25 000
XVIII. Sintezni prikaz korištenja prostora u planskom periodu.....	1:25 000
XIX. Osnova prostornog razvoja sistema naselja.....	1:25 000
XX. Osnova prostornog razvoja privredne javne infrastrukture.....	1:25 000
XXI. Osnova prostornog razvoja okoline.....	1:25 000

Član 3.

Jedan primjerak ovjerenog Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina, nalazi se na stalnom Javnom uvidu i čuva se u dokumentaciji službe za urbanizam, prostorno uređenje, građenje i poslovno-stambene poslove općine Sanski Most.

Član 4.

Ova Odluka stupa na snagu 8.(osmog) dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku općine Sanski Most".

Broj: 01-02-124/24
Datum: 07.06.2024. godine

Predsjedavajuća Općinskog vijeća

dr. Nada Elijaš, s.r.

Na osnovu člana 16. stav 1. Zakona o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10, 45/10, 85/21, 92/21), člana 32. Zakona o prostornom uređenju i građenju ("Službeni glasnik Unsko sanskog kantona", broj 12/13, 3/16, 15/20,10/22, 23/23, 13/24), člana 19., 23., 24., 25. Uredbe o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenta prostornog uređenja (Službene novine Federacije BiH", broj 63/04,50/07,84/10), Općinsko vijeće Sanskog Mosta na 7. vanrednoj sjednici održanoj 06.06.2024. godine donosi:

O D L U K U

o provođenju Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina

1. OPĆE ODREDBE

Član 1.

Odluka o provođenju Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina (u daljem tekstu: Odluka) je sastavni dio Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina (u daljem tekstu: Prostorni plan) koji se primjenjuje na cijelo područje općine Sanski Most, površine 771,43 km².

Prostorni plan se donosi za period od 20 godina od dana usvajanja Odluke o provođenju Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina.

Član 2.

Odlukom o provođenju Prostornog plana, utvrđuju se uslovi korištenja, izgradnje, uređenja i zaštite prostora, uslovi za održivi i uravnotežen razvoj, čime se obezbjeđuje provođenje Odluka o provođenju Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina.

Odlukom se utvrđuju:

I Opće odredbe

II Program mjera prostornog uređenja i aktivnosti za provođenje prostornog plana

III Usklađivanje dokumenata prostornog uređenja

IV Uređenje prostora i namjena površina

V Uslovi izgradnje objekata i korišćenja prostora

VI Uslovi smještaja privrednih sadržaja u prostoru

VII Uslovi smještaja društvenih djelatnosti u prostoru

VIII Uslovi korištenja prostora na zaštićenim infrastrukturnim pojasevima i zonama i na zaštićenim područjima

IX Mjere očuvanja kulturno-historijskog naslijeđa

X Mjere očuvanja zaštićenih područja prirodnih vrijednosti

XI Postupanje sa otpadom

XII Groblja

XIII Mjere sprečavanja nepovoljnih uticaja na okoliš

XIV Mjere zaštite prava lica sa smanjenim tjelesnim sposobnostima

XV Mjere zaštite stanovnika i materijalnih dobara od prirodnih i ljudskim djelovanjem izazvanih nepogoda i katastrofa i ratnih djelovanja

XVI Mjere provedbe

XVII Nadzor i upravne mjere

XVIII Prelazne i završne odredbe

U provođenju ovog Plana obavezno se primjenjuju zakonski propisi Bosne i Hercegovine, Federacije BiH i USK-a iz oblasti prostornog uređenja i građenja, zaštite okoliša, zaštite prirode, zaštite šuma, poljoprivrede, saobraćaja, energetike, zaštite zraka, lovstva, zaštite od buke, rudarstva, upravljanja vodama i svi drugi propisi koji na bilo koji način uređuju odnose u oblasti uređenja prostora i životne sredine.

Poslovi provodjenja Prostornog plana, koji nisu uređeni propisima prethodnog stava, obavljat će se u skladu sa najšire prihvaćenim stručnim standardima.

Član 3.

Dokumentacija Prostornog plana urađena je u skladu sa članom 26. Uredbe o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenata prostornog uređenja, te se sastoji iz:

I) **Prostorne osnove plana** koja sadrži snimak i ocjenu postojećeg stanja u prostoru i osnovne ciljeve planiranog prostornog razvoja – koncepciju razvoja, odnosno uređenja prostora.

a) Tekstualni dio Prostorne osnove sadrži (analogna i digitalna forma):

1. Snimak postojećeg stanja
2. Opće ciljeve prostornog razvoja
3. Posebne ciljeve prostornog razvoja
4. Osnovnu koncepciju prostornog razvoja
5. Studija ranjivosti prostora

b) Grafički dio čine 28 grafička priloga na kojima je prikazano postojeće stanje i koncepcija prostornog uređenja područja općine Sanski Most. Digitalne karte urađene su na topografskim podlogama u razmjeri 1:25000, u 6 sekcija.

II) Prostorni plan – (analogna i digitalna forma)

a) Tekstualni dio Prostornog plana sadrži:

1. Opći i posebni ciljevi prostornog razvoja
2. Projekcija prostornog razvoja
3. Projekcija razvoja prostornih sistema
4. Odluka o provođenju Prostornog plana

b) Grafički dio Prostornog plana čine 23 grafička priloga na kojima je prikazana projekcija prostornog razvoja područja općine. Digitalne karte urađene su na topografskim podlogama u razmjeri 1:25000.

III. Studija ranjivosti prostora općine Sanski Most

Član 4.

Prostorni plan je obavezujući dokument za regulisanje odnosa prostornog uređenja na teritoriji općine Sanski Most.

Prostorni plan je osnov za pripremu, izradu i donošenje detaljnih planskih dokumenata za pojedina područja.

U slučaju nejasnoća kod tumačenja Prostornog plana konačno tumačenje Prostornog plana daje Ministarstvo za građenje, prostorno uređenje i zaštitu okoliša USK-a (nadležno Ministarstvo).

II. PROGRAM MJERA PROSTORNOG UREĐENJA I AKTIVNOSTI ZA PROVOĐENJE PROSTORNOG PLANA

Član 5.

Program mjera prostornog uređenja i aktivnosti za provođenje Prostornog plana:

- ✚ mjere ekonomske politike;
- ✚ mjere populacione politike;
- ✚ mjere zemljišne politike;
- ✚ investiciona i fiskalna politika;
- ✚ obaveze u pogledu detaljnijeg planiranja uređenja prostora
- ✚ obaveza izrade: Izvještaja o stanju prostora iz člana 11. Zakona i prostornom uređenju i novih programa mjera za provođenje plana svake dvije godine.

Program mjera i aktivnosti za provođenje Prostornog plana radi se za prvu etapu realizacije, odnosno za dvogodišnji period.

U skladu sa članom 11. Zakona o prostornom uređenju, nakon dvije godine radi se Izvještaj o stanju u prostoru. Na osnovu Izvještaja donosi se dvogodišnji Program mjera za unapređenje stanja u prostoru, koji sadrži i procjenu potrebe izrade novih, odnosno izmjenu i dopunu postojećih planskih dokumenata.

II.1. MJERE EKONOMSKE POLITIKE

Član 6.

U oblasti ekonomske politike na nivou općine, naročita pažnja će se posvetiti sljedećem:

- ✚ politiko regresa, premija, kompenzacija, otkupa gotovih proizvoda i drugim mjerama u provođenju politike primarne raspodjele, podsticati razvoj;
- ✚ kreditnim, poreskim i drugim instrumentima ekonomske politike stvarati uslove za povećano i kvalitetno zapošljavanje, prvenstveno u skenudarnoj, zatim i primarnoj proizvodnji i privrednim djelatnostima tercijarnog sektora;
- ✚ usklađenom politikom ekonomskih odnosa sa inostranstvom sa politikom Evropske zajednice, usmjeravit povećanje kvaliteta proizvoda i usluga u cilju njihove konkurentne sposobnosti za plasman na inostranim tržištima, a time uticati na smanjenje uvoza i spoljnotrgovinskog debalnsa;
- ✚ posebnim mjerama će se uticati na kvalitet uvezenih "čistih" tehnologija i tehničkih sredstava u cilju obezbjeđenja preduslova za usmjeravanje održivog razvoja, naročito i iz aspekta zaštite i unapređenja kvaliteta životne sredine,
- ✚ realizacija projekata iz oblasti razvoja inovacija, privlačenja investicija i povećanja konkurentnosti radne snage;
- ✚ razvijati preduzentnički inkubator i centar za razvoj organske poljoprivrede (pri srednjoj školi „Sanus futurum“)
- ✚ izrada plana za podršku razvoju malog i srednjeg preduzetništava koji će biti konkurentan i okrenut izvozu;
- ✚ razvoj otkupno-skladišnog centra za primarne poljoprivredne kapacitete (kapacitet 10 000 t);
- ✚ jačanje službe za pomoć privrednicima i poljoprivrednicima;
- ✚ jačanje javnog-privatnog partnerstva;
- ✚ osnivanje i infrastrukturno opremanje poslovnih (privrednih) zona;
- ✚ razvoj turizma na bazi bogatog kulturno-istorijskog i prirodnog nasljedja;
- ✚ revitalizacija devastiranih turističkih kompleksa;
- ✚ viši stepen finalizacije u proizvodnji u oblasti drvoprerađivačke industrije;
- ✚ podrška osnivanju malih i srednjih preduzeća za obavljanje poslova u šumarstvu i ostalim djelatnostima vezanim za šumu;
- ✚ proizvodnja voća (jagodičastog i bobičastog voća).

II.2. POPULACIONA POLITIKA

Član 7.

Određenim mjerama na državnom, kantonalnom, i na općinskom nivou, potrebno je obezbjediti:

- ✚ demografski oporavak domicilnog stanovništva u pravcu zaustavljanja tendencije opadanja nataliteta i njegovu stabilizaciju u najkraćem periodu;
- ✚ stimuliranjem povećanja stope nataliteta kroz razne oblike socijalne, zdravstvene i materijalne pomoći porodicama uticati da se poveća ukupan broj stanovnika i kvalitativno izmijeni njegova struktura u drugoj polovici planskog perioda;
- ✚ poticajnim mjerama uticati na zaustavljanje negativnih migracija u najkraćem periodu.

II.3. MJERE ZEMLJIŠNE POLITIKE

Član 8.

S obzirom da zemljišna politika, po svojoj složenosti, predstavlja bitan okvir ukupnog razvoja, mjerama zemljišne politike će se obezbjeđivati racionalno korištenje i zaštita zemljišta od neplanskog korištenja. Primarno će se obezbjeđivati zaštita zemljišta za unapređenje poljoprivredne proizvodnje, a politikom cijena i na druge načine usmjeravat će se tokovi urbanizacije i korištenje planiranog građevinskog zemljišta.

U tom pravcu će se:

- ✚ istražiti i izvršiti ekonomsko vrednovanje zemljišta, sa elementima koji utiču na vrijednost (cijena neizgrađenog zemljišta, troškovi uređenja, vrijednosni izrazi svih vrsta rente, i drugo), uz diferenciranje vrijednosti i cijene zemljišta po vrstama namjene;
- ✚ propisima na osnovu izvršene valorizacije vrijednosti zemljišta obezbijediti priliv kvalitetnih finansijskih sredstava za izgradnju novih i unapređenje postojećih komunalnih infrastrukturnih sistema i uređivanje zemljišta, posebno u urbanim područjima;
- ✚ kao jedna od poluga provođenja zemljišne politike dalje će se razvijati i unapređivati geografski informacioni sistem (GIS), koji će uz registar (katastar) svih nekretnina (zemljišta, objekata, infrastrukture) biti okosnica za donošenje mjera i propisa u ovoj i drugim oblastima uređenja i korištenja prostora;
- ✚ u provođenju Prostornog plana u oblasti zemljišne politike, osnovu čine odredbe ove Odluke.

II.4. MJERE INVESTICIONE I FISKALNE POLITIKE

Član 9.

Investiciona i fiskalna politika, koje imaju presudan uticaj na intenzitet i kvalitet korištenja i uređenje prostora, će biti naročito pažljivo određivane i usmjeravane, posebno kada su u pitanju investicije inostranih ili zajedničkih domaćih i inostranih investitora, kao i kada je u pitanju uređenje prostora i izgradnja infrastrukturnih sistema.

U tom pravcu će se, posebno:

- ✚ racionalizovati i na najmanje vremenske intervale skratiti proceduru registracije firmi, odobravanja lokacija i pribavljanja dokumenata potrebnih za otvaranje procesa investiranja;
- ✚ snažno svim mjerama podržavati politiku stimuliranja investitora za izgradnju objekata sa savremenim proizvodnim tehnologijama koje su kompatibilne sa postojećim proizvodnjama u Općini, kao i onih koji omogućavaju visoke standarde u kvalitetu proizvoda, većem broju zaposlenih i većim profitima;

- ✚ budžet općine i privredni subjekti će, u interesu ubrzanog razvoja, poticati i pomagati infrastrukturne projekte, naročito one koji omogućavaju širi dijapazon kvalitetnih veza sa širim okruženjem, kao i onih koji obezbjeđuju kvalitetno vodosnabdijevanje stanovništva i privrede, te reguliranje odvoda i prečišćavanje otpadnih voda i kanalizacije;
- ✚ kroz primjenu novog poreskog sistema obezbjediće se veća sredstva budžeta i značajno povećati mogućnosti za investiranje u uređivanje prostora i gradnju komunalne infrastrukture, pa će se posebnim mjerama poticati uređenje onih prostora i izgradnja one infrastrukture koja će omogućiti kvalitetnije i profitabilnije korištenje prostora i povećanje standarda rada i življenja;
- ✚ fiskalnom politikom Kanton i općine će poticati i usmjeravati intenzivnu primarnu poljoprivrednu proizvodnju, na svim prostorima gdje to prirodni uslovi i mogućnosti dozvoljavaju, a posebno će stimulirati povrtlarsku i stočarsku proizvodnju kao okosnicu prerađivačke industrije poljoprivrednih proizvoda.

II.5. OBAVEZE U POGLEDU DETALJNIJEG PLANIRANJA UREĐENJA PROSTORA

Član 10.

Prostornim planom utvrđuje se obaveza izrade sljedećih planskih dokumenata:

Prostorni plan za područje posebih obilježja od značaja za F BiH (PPUSK za period od 20 godina)

Urbanistički plan

urbano područje općine Sanski Most

Ostavlja se mogućnost izrade detaljnih planskih dokumenata (regulacioni plan, zoning plan, urbanistički projekat) za:

- ✚ uže urbano područje
- ✚ ostale dijelove urbanih područja za koje će se obuhvat plana definisati odlukama općinskih vijeća;
- ✚ za privredne zone i komplekse iznad 5 ha, bez obzira da li se oni nalaze unutar urbanog područja ili uzvan istog;
- ✚ sve sportsko-rekreacione zone i komplekse površine veće od 5ha;
- ✚ sva vikend naselja sa više od 20 vikend objekata

Granica detaljnih planskih dokumenata utvrdit će se Odlukom Općinskog vijeća.

Detaljne granice detaljnih planskih dokumenata utvrdit će se Odlukom o pristupanju izradi planskih dokumenata koji donosi Općinsko vijeće.

Takođe, ukoliko se ukaže potreba Općinsko vijeće će na prijedlog Općinskog načelnika donijeti Odluku o detaljnim planskim dokumentima za ostala područja općine.

Planske dokumente obavezno prezentirati na ažuriranim podlogama u digitalnom obliku i propisanoj razmjeri usklađeno sa Uredbom o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata, čime će se obezbjediti njihovo odgovarajuće provođenje.

Moguća je i izrada planova parcelacije, shodno Odluci općinskog vijeća.

Planom parcelacije utvrđuju se: veličina, oblik i položaj parcele, pristup parcelama, regulacione i građevinske linije i površine za javne namjene. Plan parcelacije definiše se u grafičkom prilogu Plan parcelacije. Parcelacija zemljišta vrši se po pravilu prema karti „plan parcelacije“. Kada je planom predviđena zajednička građevinska parcela za više objekata (već izgrađenih za koje nije rađen plan parcelacije), a pojedini objekti ispunjavaju osnovne uslove (oblik, veličina i mogućnost pristupa i slično), da predstavljaju samostalne (posebne) građevinske parcele za redovnu upotrebu odgovarajućih zgrada, može se na obrazložen zahtjev vlasnika (korisnika zemljišta ili vlasnika zgrade) odrediti podjela zajedničke građevinske parcele na više posebnih građevinskih parcela.

Usitnjavanje planom predviđenih građevinskih parcela dozvoljeno je i u slučajevima gdje se na svakom novonastalom dijelu parcele može napraviti logična građevinska, oblikovana i funkcionalna cjelina, uz uslov da se ispoštuju svi parametri vezani za izgradnju objekta, dati ovom Odlukom i ostalim pozitivnim zakonskim propisima. U pogledu namjene na novoformiranim parcelama mora da bude ista ili kompatibilna sa namjenom površina definisanom planom.

Član 11.

Detaljne granice detaljnih planskih dokumenata utvrdit će se Odlukom o pristupanju izradi planskih dokumenata koji donosi Općinsko vijeće.

Član 12.

Do donošenja detaljnih planskih dokumenata iz člana 10. ove Odluke urbanističko tehnički uslovi u postupku izdavanja urbanističke saglasnosti utvrđivati će se na osnovu Prostornog plana.

Prostorni plan općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina je osnov za utvrđivanje urbanističko-tehničkih uslova u postupku izdavanja urbanističke saglasnosti za cijelo područje općine Sanski Most (uz primjenu postojećih, a važećih odluka o provođenju usvojenih planova nižeg reda i ukoliko su u skladu sa izmjenama i dopunama Prostornog plana, tj. i za područja za koja nije predviđena obaveza donošenja detaljnih planskih dokumenata).

III. USKLAĐIVANJE DOKUMENATA PROSTORNOG UREĐENJA

Član 13.

Prostorni plan je javni dokument i pokriva cijelu teritoriju općine, i kao takav je dostupan svim zainteresovanim.

Realizaciju mjera provedbe Prostornog plana provoditi će općina Sanski Most putem nadležne službe. Da bi se moglo operativno djelovati na cijeloj teritoriji potrebno je u kontinuitetu nastaviti aktivnosti kojim će se ostvariti mogućnosti rada svih nivoa nadležnosti da konkretno ostvare zacrtane ciljeve i opredjeljenja. Da bi se ovo moglo sprovesti potrebno je odmah pristupiti ostvarenju slijedećeg:

- obezbjediti izradu detaljnih planskih dokumenata propisanih ovim planom,
- povremene izmjene i dopune Prostornog plana u ovisnosti od rezultata iz izvještaja stanja u prostoru.

Donijeti podzakonske akte (pravilnike) o urbanom mobilijaru, aspektu materijala i boja na fasadama građevina u Općini, i sl.

Provedbene dokumente kojima je istekao rok važenja kao i sve donesene planske provedbene dokumente neophodno je uskladiti sa ovim Prostornim planom.

IV. UREĐENJE PROSTORA I NAMJENA POVRŠINA

Član 14.

Prostornim planom općine Sanski Most utvrđuje se slijedeće:

- ✚ Urbana područja
- ✚ Režimi građenja
- ✚ Odnos prema građevinama od značaja za kanton
- ✚ Građevinsko zemljište
- ✚ Poljoprivredno i šumsko zemljište
- ✚ Rude i drugi mineralni resursi
- ✚ Vode i vodno zemljište sa zaštitnim zonama i pojasevima
- ✚ Područja namijenjena turizmu
- ✚ Ugrožena područja
- ✚ Saobraćajna infrastruktura
- ✚ Vodna infrastruktura
- ✚ Elektroenergetska infrastruktura
- ✚ Telekomunikacije
- ✚ Termoenergetika

IV.1. URBANA PODRUČJA

Član 15.

Urbano područje utvrđuje se za jedno ili više naseljenih mjesta koja predstavljaju prostorno funkcionalnu urbanu cjelinu ili za posebnu prostorno funkcionalnu međusobnu povezanu cjelinu, a koja na temelju planskih pretpostavki ima uslove za dalji razvoj.

Urbano područje obuhvata izgrađene i neizgrađene površine, namijenjene za stanovanje, rad, odmor i rekreaciju, urbanu opremu i infrastrukturu, te površine za posebnu namjenu i zelene površine kao i površine rezervisane za budući razvoj. Osim građevinskog zemljišta, granicama urbanog područja mogu biti obuhvaćena i druga zemljišta.

Ukupna površina urbanih područja iznosi 5946,086ha, što je cca 7,75 % površine općine.

Prostornim planom općine Sanski Most utvrđena su sljedeća urbana područja:

redni broj	urbano područje	površina ha	struktura %1
1.	Brdari	120,98	0,157
2.	Čirkići	54,26	0,070
3.	Demiševci	56,06	0,073
4.	Čaplje/Djedovača	203,40	0,264
5.	Donji Kamengrad	195	0,253
6.	Donji Dabar	119,67	0,155
7.	Donji Lipnik	63,39	0,082
8.	Džepar	251,90	0,327
9.	Fajtovci	61,05	0,079
10.	Gornji Kamengrad	93,03	0,121
11.	Hrustovo	386,83	0,501
12.	Husimovci	211,16	0,274
13.	Kruhari	89,97	0,117
14.	Lukavice	141,31	0,183
15.	Lušci Palanka	443,06	0,574
16.	Kijevo/Lužani	296,32	0,384
17.	Modra	114,82	0,149
18.	Naprelje	91,33	0,118

19.	Okreč	62,21	0,081	
20.	Podlug	93,26	0,121	
21.	Sanski Most	1817	2,355	
22.	Skucani Vakuf	259,75	0,337	
23.	Stari Majdan	89,28	0,116	
24.	Tomina	233,43	0,304	
25.	Trnova	128,72	0,167	
26.	Vrhpolje	266,28	0,345	
ukupno		5946,086		7,708

1. Urbano područje Brdari

Urbano područje Brdari obuhvata površinu od 120,98 ha što čini 0,16% teritorije općine Sanski Most.

2. Urbano područje Čirkići

Urbano područje Čirkići obuhvata površinu od 54,26 ha što čini 0,07% teritorije općine Sanski Most.

3. Urbano područje Demiševci

Urbano područje Demiševci sa površinom od 56,60ha smješten je sjeverozapadno od naseljenog mjesta. Sanski Most. Obuhvata naseljena mjesta Demiševci i Husimovci.

4. Urbano područje Čaplje

Urbano područje Čaplje smješteno je jugoistočno od urbanog područja Sanski Most. Obuhvata površinu 203,40 ha što čini 0,27% površine općine. Kroz ovo urbano područje prolazi magistralna cesta M-15 (M-205).

5. Urbano područje Donji Kamengrad

Urbano područje Donji Kamengrad obuhvata površinu od 195ha, što čini 0,25% površine općine. Smješten je sjeverozapadno od urbanog područja Sanski Most. Kroz ovo urbano područje prolazi planirana magistralna cesta M-204.

6. Urbano područje Donji Dabar

Urbano područje Donji Dabar obuhvata dijelove naseljenih mjesta Gornji i Donji Dabar, te zauzima 0,16% površine općine.

7. Urbano područje Donji Lipnik

Urbano područje Donji Lipnik nalazi se u sjeverozapadnom dijelu općine, površinom od 63,39 ha što čini oko 0,08% površine općine. Obuhvata dijelove naseljenih mjesta Donji Lipnik i Skucani Vakuf.

8. Urbano područje Dževar

Ovo urbano područje je smješteno sjeverno od urbanog područja Sanski Most, prema granici sa Oštrom Lukom. Kroz ovo urbano područje prolazi magistralna cesta M-15.

9. Urbano područje Fajtovci

Urbano područje Fajtovci zauzima površinu 61,05 ha, što čini 0,08% površine općine. Smješten je u zapadnom dijelu općine, kroz koji prolazi planirana magistralna cesta M-204.

10. Urbano područje Gornji Kamengrad

Urbano područje Gornji Kamengrad zauzima površinu od 93,03 ha i smješten je zapadno od Sanskog Mosta. Velikim dijelom (istočni dio) prolazi trasa planirane magistralne ceste M-204.

11. Urbano područje Hrustovo

Urbano područje Hrustovo obuhvata površinu od 386,83 ha, što čini 0,5% površine općine Sanski Most. Nalazi se u jugoistočnom dijelu općine Sanski Most obuhvatajući naseljeno mjesto Hrustovo. Kroz ovo urbano područje prolazi regionalna cesta R-410 (R-109.).

12. Urbano područje Husimovci

Ovo urbano područje sa istočnog dijela dodiruje se sa urbanim područjem Sanski Most. Obuhvata površinu 211,26 ha što čini 0,275% površine općine. Centralnim dijelom ovog urbanog područja prolazi planirana magistralna cesta M-204.

13. Urbano područje Kruhari

Urbano područje Kruhari obuhvata površinu 89,97 ha, što je 0,12% površine općine. Sa zapada graniči sa urbanim područjem Sanski Most. Obuhvata dio naseljenog mjesta Kruhari.

14. Urbano područje Lukavice

Urbano područje Lukavice obuhvata dio naseljenog mjesta Lukavice površine 141,31 ha. Kroz ovo urbano područje prolaze lokalne ceste.

15. Urbano područje Lušci Palanka

Urbano područje Lušci Palanka obuhvata dijelove naseljenih mjesta Glavice, Praštali, Lušci Palanka, Miljevci. Površina ovog urbanog područja je 443,06 što je 0,578% površine općine. Kroz ovo urbano područje prolazi planirana magistralna cesta M-204, te regionalne ceste R-407a(R-165) i R-407 (R-168).

16. Urbano područje Kijevo (Lužani)

Urbano područje Kijevo obuhvata sljedeća naseljena mjesta: Lužani, Kijevo, Tomina. Obuhvata površinu od 296,32 ha, tj. 0,39% površine općine.

17. Urbano područje Modra

Urbano područje Modra obuhvata naseljeno mjesto Modra, površine 114,82 ha.

18. Urbano područje Naprelje

Urbano područje Naprelje graniči sa urbanim područjem Fajtovci i zauzima površinu od 91,33 ha što čini 0,11% površine općine Sanski Most. Kroz ovo urbano područje prolazi planirana magistralna cesta M-204.

19. Urbano područje Okreč

Urbano područje Okreč obuhvata površinu od 62,21 ha i obuhvata dio naseljenog mjesta Okreč.

20. Urbano područje Podlug

Urbano područje Podlug obuhvata površinu od 93,26 ha što čini oko 0,12% površine općine. Obuhvata naseljeno mjesto Podlug.

21. Urbano područje Sanski Most

Površinski najveće, ovo urbano područje obuhvata površinu 1817 ha, što čini 2,37 % površine općine. Ovo urbano područje ima najveći broj stanovnika, te je opremljenost objektima javnih službi najveća i najraznovrsnija. Kroz ovo urbano područje prolazi magistralne ceste M-15 (M204), M-15 (M-205) i M-204.

22. Urbano područje Skucani Vakuf

Urbano područje Skucani Vakuf obuhvata površinu od 259,75 ha i smješten je u zapadnom dijelu općine. Obuhvata dio naseljenog mjesta Skucani Vakuf.

23. Urbano područje Stari Majdan

Urbano područje Stari Majdan obuhvata površinu 889,28 ha, što čini 0,11% teritorije općine Sanski Most. Smješten je u sjevernom dijelu općine Sanski Most. Kroz ovo urbano područje prolazi regionalna cesta R-167.

24. Urbano područje Tomina

Urbano područje Tomina obuhvata površinu od 233,43 ha što čini 0,3% površine općine Sanski Most. Obuhvata dio naseljenog mjesta Tomina kroz koji prolazi magistralna cesta M-205.

25. Urbano područje Trnova

Urbano područje Trnova obuhvata 128,72 ha što čini 0,16% površine općine Sanski Most. Obuhvata dijelove naselejenih mjesta Šehovci i Trnava.

26. Urbano područje Vrhpolje

Urbano područje Vrhpolje obuhvata površinu od 266,28 ha. Kroz ovo urbano područje prolazi magistralna cesta M-15 (M-205a).

Član 16.

Prostorni obuhvati urbanih područja općine Sanski Most iz prethodnog člana obuhvataju (postojeća i planirana) građevinska zemljišta i građevinsko zemljišta-privreda, te ostala zemljišta sa utvrđenim namjenama, a prostorno su određeni sljedećim koordinatama centroida:

redni broj	urbano područje	X	Y
1.	Brdari	6392618,54	4962248,09
2.	Čirkići	6382622,88	4966581,78
3.	Demiševci	6390862,17	4960997,12
4.	Čaplje	6396811,82	4954552,45
5.	Donji Kamengrad	6387417,51	4961381,65

6.	Donji Dabar	6388343,8	4954152,79
7.	Donji Lipnik	6378577,18	4963948,87
8.	Dževar	6392816,79	4963369,1
9.	Fajtovci	6382855,68	4961875,32
10.	Gornji Kamengrad	6384899,45	4962650,5
11.	Hrustovo	6398612,27	4948370,72
12.	Husimovci	6390230,69	4960831,93
13.	Kruhari	6397820,26	4958335,55
14.	Lukavice	6381011,24	4965061,5
15.	Lušci Palanka	6376157,32	4957240,27
16.	Kijevo (Lužani)	6399410,2	4954194,37
17.	Modra	6379666,53	4965541,96
18.	Naprelje	6382324,95	4961001,33
19.	Okreč	6384054,92	4964451,42
20.	Podlug	6393804,41	4961075,24
21.	Sanski Most	6394740,72	4958062,41
22.	Skucani Vakuf	6378843,81	4961375,92
23.	Stari Majdan	6390131,31	4965829,07
24.	Tomina	6399532,53	4951979,66
25.	Trnova	6394927,97	4961668,08
26.	Vrhoplje	6400952,7	4948310,7

Granice urbanih područja prikazane su na grafičkom prilogu broj V-Urbana područja i građevinsko zemljište unutar i van urbanog područja sa režimima građenja.

Opis granica urbanih područja dat je u tekstualnom dijelu ove Odluke i sastavni je dio Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina.

Ukoliko se ukaže potreba, moguće su manje korekcije urbanih područja, u skladu sa Odlukom Općinskog vijeća.

Član 17.

Izuzetno, izvan granica urbanog područja, odnosno građevinskog zemljišta, može se vršiti građenje koje, s obzirom na svoje osobnosti, zauzima prostore van urbanog područja, odnosno građevinskog zemljišta, a naročito:

- ✚ građevine magistralne infrastrukture (saobraćajne, energetske, vodne, telekomunikacijske i dr.);
- ✚ zdravstvene, rekreacione i sportske građevine;
- ✚ građevine za potrebe odbrane i vojske;
- ✚ stambene i privredne građevine poljoprivrednog proizvođača za potrebe poljoprivredne proizvodnje, uključujući meliracione sisteme i sisteme navodnjavanja;
- ✚ istraživanje, iskorištavanje i uređivanje prostora prirodnih dobara (mineralne sirovine, šume, vode, poljoprivredno zemljište i dr.)
- ✚ komunalne građevine (deponije komunalnog otpada, groblja, spomen obilježja i sl.)
- ✚ rekonstrukcija postojećih objekata izgrađenih van granica građevinskog zemljišta sa odobrenjem za građenje.

Izgradnja objekata i drugi zahvati u prostoru iz prethodnog stava ne mogu se odobriti na zemljištima koja su Prostornim planom ili odredbama ove Odluke i drugim propisima, utvrđena kao zaštićena područja, pojasevi i zone, osim pod posebnim uslovima, koji su usklađeni sam zakonskom i podzakonskom regulativom.

Građenje se odobrava u skladu sa Prostornim planom, odredbama ove Odluke, posebnim zakonom i važećim propisima donesenim na temelju tih zakona i urbanističkom saglasnošću, kako je to zakonskom regulativom uvrđeno.

Legalizacija postojećih objekata koji se nalaze van granica građevinskog zemljišta utvrđenim ovim Planom, a evidentirani su ortofoto snimkom poslije 2009. godine, moguća je i vrši se prema Zakonu o prostornom uređenju i građenju („Sl. glasnik USK-a“ br. 12/13, 3/16, 15/20, 10/22, 23/23,13/24) i važećim opštinskim odlukama o legalizaciji.

U zaštitnim pojasevima riječnih tokova (Sana, Sanica, Bliha itd) dozvoljena je rekonstrukcija postojećih objekata izgrađenih u skladu sa uslovima iz propisa o vodama, propisa o građenju koji su važili u vrijeme njihove izgradnje.

Dozvoljava se postavljanje ili građenje privremenih objekata za sport, rekreaciju, ugostiteljstvo, turizam i sl. šetnice, vidikovci i trim staze, sportski tereni bez tribina, dječija igrališta, pristaništa, splavovi, ljetne bašte i sl. objekti u funkciji turizma.

IV.2. REŽIMI GRAĐENJA

Član 18.

Prostornim planom Ovim Prostornim planom, u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju i građenju, utvrđeni su sljedeći režimi građenja:

- ✚ režim građenja prvog stepena
- ✚ režim građenja drugog stepena
- ✚ režim građenja trećeg stepena
- ✚ režim zabrane građenja

Član 19.

Režim građenja prvog stepena - predviđa se na užem urbanom području na kojem se planira građenje, rekonstrukcija ili sanacija, na dijelovima područja sa zaštićenim kulturno-istorijskim i prirodnim nasljedjem, turističkim naseljima, sportskim, rekreacijskim i zdravstvenim područjima na kojima se planira gradjenje, na privrednim zonama većim od 5 ha, za koje se uslovi za odobravanje gradjenja utvrđuju na temelju zoning plana, regulacionog plana, odnosno urbanističkog projekta izgrađenog na temelju regulacionog plana. Ukoliko za uže urbano područje nije donesen detaljan planski dokument, urbanistička saglasnost se izdaje na osnovu urbanističkog plana i projektnog programa izgrađenog na osnovu tog plana.

Dakle, režim građenja prvog stepena predviđa se za sva područja na kojem se planira intenzivna izgradnja, rekonstrukcija ili sanacija, lokacijska informacija se izdaje na osnovu važećih detaljnih planskih dokumenata, u skladu sa odredbama člana 10. ove Odluke.

Lokacijska informacija se izdaje na osnovu važećih detaljnih planskih dokumenata, a urbanistička saglasnost na osnovu urbanističkog plana i Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina (ukoliko nije donesen detaljan planski dokument).

Član 20.

Režim građenja drugog stepena – za urbano područje za koje nije obavezno donošenje detaljnih planskih dokumenata, urbanistička saglasnost se izdaje na osnovu urbanističkog plana i uslova utvrđenih u odluci o provedjenu tog plana;

Dakle, režim građenja drugog stepena predviđa se za sva područja gdje je obavezna izrada urbanističkog plana u skladu sa odredbama člana 10. ove Odluke.

Urbanistička saglasnost se izdaje na osnovu urbanističkog plana.

Do donošenja urbanističkog plana za odobravanje buduće promjene u prostoru koristit će se ovaj Prostorni plan.

Član 21.

Režim građenja trećeg stepena – za urbana područja i građevinska zemljišta izvan urbanih područja utvrđenim prostornim planom, urbanistička saglasnost se izdaje na osnovu prostornog plana i odluke o provodjenju tog plana;

Dakle, režim građenja **trećeg stepena** predviđa se za za građevinska zemljišta u sklopu urbanih područja ili građevinska zemljišta izvan urbanih područja. Urbanistička saglasnost se izdaje na osnovu ovog prostornog plana.

Član 22.

Režim zabrane građenja – na područjima značajnim za budući razvoj, izgradnju infrastrukturnih sistema, uređenje voda u zonama zaštite izvorišta vode za piće, u cilju zaštite prirodnog i graditeljskog nasljedja, te na područjima za koja je u toku postupak izrade detaljnih planskih dokumenata. Na tim područjima ne dopušta se nikakva izgradnja građevina i uređaja, izuzimajući tekuće održavanje, dogradnju u svrhu osiguranja osnovnih higijenskih uslova, konzerviranja građevina, a samo izuzetno podizanje novih građevina i uređaja koji služe neophodnom održavanju postojećeg dijela naselja (instalacije, neophodne javne građevine, građevine za snabdijevanje i sl.) na osnovu odluke o zabrani građenja.

Član 23.

Režimi građenja predstavljeni su na grafičkom prilogu broj V-Urbana područja i građevinsko zemljište unutar i van urbanog područja sa režimima građenja.

Član 24.

Izgradnja objekta, naselja i druge intervencije u prostoru na području općine Sanski Most, odobrava se samo unutar Prostornim planom utvrđenih urbanih područja i građevinskih zemljišta i to na građevinskim zemljištima, koji prema Planu odgovaraju predviđenoj namjeni.

Član 25.

Zemljište druge namjene (poljoprivredno, šumsko i dr.) u okviru urbanog područja može se postepeno pretvoriti u građevinsko na osnovu godišnjeg programa za uređenje građevinskog zemljišta, a u skladu sa odgovarajućim planom i Zakonom o prostornom uređenju i građenju (član 11-Građenje izvan građevinskog zemljišta, Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona 12/13, 3/16, 15/20, 10/22) i drugim zakonskim aktima koji na bilo koji način uređuju odnose u oblasti uređenja prostora i zaštite okoliša. Zemljište koje je na bilo koji način zaštićeno ne može biti pretvoreno u građevinsko iako se nalazi unutar urbanog područja.

Član 26.

IV.3. ODNOS PREMA GRAĐEVINAMA OD ZNAČAJA ZA KANTON

Građevine koje su iz bilo kojih razloga od posebnog interesa za Kanton, obavezno se adekvatno moraju tretirati u izradi detaljnije planske dokumentacije na način da se obezbijede svi potrebni uslovi za planirane namjene, kapaciteti instalacija kao i distribucija svih vrsta otpadaka.

Na objektima od značaja za Kanton svaka intervencija podliježe posebnom tretmanu i u svakom konkretnom slučaju nadležni organi dužni su vlasniku ili korisniku dati iscrpnu informaciju na koji način i pod kojim uslovima mogu ostvariti svoj zahtjev.

Građevine (instalacije i uređaji) obavezno se međusobno usklađuju u svim uslovima rada na istim. Osnovno pravilo za komunalne vanjske instalacije je da se smještaju ispod zemlje i to na mjesto određeno u posebnim planovima koje je potrebno definirati na nivou grad/općine.

IV.4. GRAĐEVINSKO ZEMLJIŠTE

Član 27.

Sva građevinska zemljišta koja su na osnovu analiza utvrđena kao građevinska zemljišta, a nalaze se u granicama urbanih područja utvrđuju se kao građevinska zemljišta (stanje i plan) unutar urbanih područja.

Sva građevinska zemljišta koja su na osnovu analiza utvrđena kao građevinska zemljišta (stanje i plan), a ne nalaze se u granicama urbanih područja utvrđuju se kao građevinska zemljišta izvan urbanih područja. Takođe izdvojena su i građevinska zemljišta-privreda.

Građevinsko zemljište unutar urbanih područja

Član 28.

Površina građevinskog zemljišta i građevinskog zemljišta-privreda unutar urbanih područja data je u sljedećoj tabeli:

Urbano područje	Površina građevinskog zemljišta (ha)	Površina građevinskog zemljišta-privreda (ha)	Struktura %2
Brdari	72,11	0,37	0,094
Čirkići	20,57	0	0,027
Demiševci	24,77	0	0,032
Čaplje/Djedovača	122,89	1,16	0,161
Donji Kamengrad	104,01	0,77	0,136
Donji Dabar	12,09	0	0,016
Donji Lipnik	9,54	0	0,012
Dževar	67,94	1,37	0,090
Fajtovci	43,23	0	0,056
Gornji Kamengrad	44,03	1,88	0,060
Hrustovo	161,02	0	0,209
Husimovci	113,89	11,23	0,162
Kruhari	25,73	0	0,033
Lukavice	55,18	0	0,072
Lušci Palanka	320,66	2,94	0,419
Kijevo/Lužani	103,44	0	0,134
Modra	46,64	0	0,060
Naprelje	37,91	2,09	0,052
Okreč	29,00	0	0,038
Podlug	52,30	0	0,068
Sanski Most	1619,71	107,48	2,239
Skucani Vakuf	136,64	0	0,177
Stari Majdan	45,44	0,12	0,059
Tomina	127,94	3,45	0,170
Trnova	58,14	0	0,075
Vrhopolje	125,86	0,41	0,164

Građevinsko zemljište van urbanih područja

Član 29.

Na području općine Sanski Most utvrđeno je građevinsko zemljište i građevinsko zemljište-privreda, izvan urbanih područja. Ukupna površina građevinskog zemljišta izvan urbanih područja iznosi 2828,85 ha, što čini 3,66 % površine općine.

Građevinska zemljišta van urbanih područja prikazana su u grafičkom dijelu Plana i obrazložena u poglavlju II3.5 Građevinska zemljišta van urbanih područja Prostornog plana.

IV.5. POLJOPRIVREDNO I ŠUMSKO ZEMLJIŠTE

Poljoprivredno zemljište

Član 30.

Osnovni principi i upravljanje, zaštitu poljoprivrednog zemljišta, korištenje poljoprivrednog zemljišta, uređenje poljoprivrednog zemljišta, raspolaganje poljoprivrednim zemljištem i ostalo uskladiti sa važećim Zakonom o poljoprivrednom zemljištu i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji na direktan ili indirektan način teriraju ovu oblast.

Član 31.

Interes očuvanja i zaštite poljoprivrednog zemljišta mora se uzeti u obzir pri utvrđivanju strateških opredjeljenja, pri izradi planskih dokumenata i razvojnih programa. Poljoprivredno zemljište je prirodno bogatstvo i dobro od općeg interesa, te uživa posebnu zaštitu, koristi se za poljoprivrednu proizvodnju i ne može se koristiti u druge svrhe, osim u slučajevima i pod uslovima utvrđenim važećom zakonskom regulativom.

Radi zaštite zemljišta iz stava 1 ovog člana, potrebno je:

- ✚ maksimalno čuvanje površine poljoprivrednog zemljišta i njegovo čuvanje u što je moguće većem obimu i kvalitetu;
- ✚ uvođenje novih tehnologija i kultura u poljoprivrednoj proizvodnji;
- ✚ državnim, kantonalnim i općinskim politikama maksimalno pomagati razvoj intenzivne poljoprivrede, naročito na zemljištima III-IVb kategorije;
- ✚ maksimalno usmjeravanje izgradnje ili korištenja prostora u vanpoljoprivredne svrhe izvan kvalitetnih poljoprivrednih površina;
- ✚ podizanje kvaliteta poljoprivrednog zemljišta, posebno obradivih površina i oranica, osobito onih koja su prikladna za kultiviranje, kroz razne oblike unapređenja (meliorativne agrotehničke i hidrotehničke mjere, arondacije i dr.);
- ✚ intenzivirati poljoprivrednu proizvodnju (povrларstvu, voćarstvu...);
- ✚ uvesti zemljišni informacijski sistem i monitoring;
- ✚ edukacija stanovništva (posebno kategorija mladih ljudi) koje je spremno da ostane u pretežno ruralnim sredinama na usvajanju novih znanja i vještina, modernizacija načina obrađivanja zemlje, te usklađivanje sa ekološki prihvatljivim tehnologijama
- ✚ provesti program uređenja i rekultivacije zemljišta.
- ✚ Korištenje, zaštita i uređenje poljoprivrednog zemljišta mora se odvijati po važećem Zakonu o poljoprivrednom zemljištu.

Šume i šumsko zemljište

Član 32.

Očuvanje i zaštitu šuma, jačanje ekoloških funkcija, planiranje u šumarstvu i upravljanje šumama, ekonomske funkcije, finansiranje obnove i unapređenje šuma, krčenje šuma, gradnja u blizini šuma, zaštita šuma i druga pitanja vezana za upravljanje šumama uskladiti sa važećim Zakonom o šumama i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji na direktan ili indirektan način teriraju ovu oblast.

Član 33.

Opći cilj razvoja šuma i šumskog zemljišta je zaštita i održivo upravljanje šumom i razvijanje pozitivnih razvojnih funkcija šuma.

Posebni ciljevi održivog korišćenja i očuvanja šumskog zemljišta i šuma, između ostalog, su:

- + održivo gazdovanje šumama u funkciji očuvanja sveukupnog biodiverziteta,
- + očuvanje potencijala šuma kako bi se zadovoljile odgovarajuće ekološke, ekonomske i socijalne potrebe i današnje i budućih generacija,
- + unapređenje sveopćeg stanja šuma,
- + obezbjeđenje i trajno jačanje i razvoj korisnih funkcija šuma, povezivanjem šuma, vanšumskog zelenila i zelenila naselja,
- + usaglašavanje interesa šumarstva i razvoja turizma i lova, vodoprivrede i drugih delatnosti,
- + zaštitu i očuvanje šuma zaštićenih područja i fragmenata endemičnih vrsta biljaka i životinja kao posebnih ekosistema, predjela i područja od izuzetnog značaja.
- + Pošumljavanje područja ugroženih sječom i onih koja nisu poljoprivredno atraktivna,
- + Pošumljavanje područja koja su devastirana na razne načine, uz zadržavanje sadašnjeg godišnjeg obima sječe ili njegovog smanjivanja
- + Pošumljavanje vršiti više četinarima, nego lišćarima, kako bi se povećalo učešće šuma sa četinarima u ukupnim šumskim površinama;
- + Težiti ozelenjavanju što više površina u urbanim područjima i u blizini saobraćajnica sa visoko rastućim stablima
- + Odabir vrsta drveća kreće se u smjeru domaćih autohtonih vrsta, radi proizvodne potrajnosti, socijalne funkcije šume i očuvanja biodiverziteta,
- + Zabrana smanjenja površina pod šumom (krčenje);
- + Gazdovanje šumama u skladu sa važećim Zakonom o šumama;
- + Sistemi gospodarenja šumama kroz prijeborne sječe, skupinasto-prijeborne sječe i skupinaste sječe,
- + Sistemi golih sječa ne smiju se koristiti bez obzira na uvjete sastojina i šumskih površina,
- + Zaštita i unapređenje šumskih ekosistema u cjelini;
- + Zaštita i očuvanje posebno vrijednih sastojina, grupa stabala, pojedinačnih stabala i staništa;
- + Zaštita, konverzija, rekonstrukcija i restitucija degradiranih, devastiranih, izmjenjenih i ugroženih sastojina i ekosistema;
- + Trajno povećanje prirasta, a samim tim i prinosa, te postizanje optimalne strukture prinosa koja će da obazbijedi trajnost produkcije
- + Uvođenje savremenih informacionih tehnologija (GIS) u procesu planiranja u šumarstvu itd.

IV.6. RUDE I DRUGI MINERALNI RESURSI

Član 34.

Pravni status rudnog blaga, odnosno mineralnih sirovima, način i uslove upravljanja mineralnim sirovinama, zaštitu, izvođenje rudarskih radova, mjere zaštite na radu, obustava izvođenja i trajni prekid rudarskih radova, tehnička dokumentacija i projektovanje, rudarska mjerenja i rudarske planove, zaštitu i uređenje prostora, kao i druga pitanja vezana za uoravljanje mineralnim sirovinama uskladiti sa važećim Zakonom o o rudarstvu i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji na direktan ili indirektan način tertiraju ovu oblast.

Član 35.

Planom su evidentirana eksploaciona polja i ležišta mineralnih sirovina koja su prezentovana na grafičkom prilogu "Mineralne sirovine".

Član 36.

Kroz izradu Projekta geoloških istraživanja definisati vrstu i obim istražnih radova. Geološka istraživanja vršiti u skladu sa važećom zakonskom regulativom.

Ekploatacija bilo kog resursa se mora vršiti u skaldu sa važećim Zakonom o rudarstvu, Zakonom o geološkim istraživanjima, Zakonom o koncesijama i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji na bilo koji način uređuju odnose u oblasti geoloških istraživanja i eksploatacije.

Mineralne resurse potrebno je koristiti u skladu sa principima održivog razvoja.

Član 37.

Nakon završetka eksplotacije, kao i na devastiranim površinama koja ih prate (jalovišta, šljačišta) obavezno je izvesti radove kompletne sanacije i rekultivacije zemljišta u funkciji zaštite okoliša.

IV.7. VODE I VODNO ZEMLJIŠTE SA ZAŠTITNIM ZONAMA I POJASEVIMA

Član 38.

Na području općine Sanski Most najznačajniji površinski vodni tokovi su: Sana, Sanica, Japra, Kozica, Dabar, Bliha, Zdena, Majdanuša, Sasinka, Kijevuša, te potoci Glibaja, Hatiraj, Suhača, Modrašnica, Pilješka rijeka, Kruharski potok, Mala rijeka, Gračanica...

Član 39.

Vodoprivredni objekti za snabdijevanje pitkom vodom na području općine Sanski Most su izvori i bunari, sa odgovarajućom opremom, rezervoari, cjevovodi i drugi pripadajući objekti.

stanovništvo na prostoru općine Sanski Most snabdijeva se pitkom vodom sa izvorišta Zdena, Slatinskog vrela (Fajtovci i Kamengrad), Podbrnjača (Lušci Palanka) . Vodossnabdijevanjem je pokriveno većina stanovništva kako samog grada , tako i perifernih naselja i udaljenih lokalnih centara na prostoru općine Sanski Most. Kapacitet izvora Zdena je 150 l/sec.

Član 40.

Odluka definiše tri zone: neposredne, uže, šire zaštite.

Odlukom zaštite izvorišta Zdena, definisana je I zaštitna zona oko izvora u Zdeni i oko ponora u Jelašinovačkom polju, II zaštitna zona iza I zone iza izvora i iz I zone u Jelašinovačkom polju i III zaštitna zona obuhvata širi prostor sliva izvora Zdena i Jelašinovačkog polja.

Do sada su urađeni Projekti Zaštite izvorišta vode za piće:

- ✚ Zdena,
- ✚ Dabar,
- ✚ Slatinsko Vrelo,
- ✚ Podbrnjača,

Član 41.

Za izvorišta koja su u funkciji obavezn uraditi Elaborat o zaštiti izvorišta i donijeti Odluku o zaštiti izvorišta.

Član 42.

Općinske službe nadležne za komunalne poslove, odnosno davalac usluge kojem je općina povjerila na upravljanje i održavanje mjesne vodovode, javne bunare i javne česme dužna je uspostaviti i voditi evidenciju o postojećim mjesnim vodovodima, javnim bunarima i javnim česmama na svom području, te pravovremeno uspostaviti sve promjene koje u vezi njih nastaju.

Član 43.

Objektima i uređajima mjesnog vodovoda smtaraju se izvorište, objekti za zahvatanje vode, objekti i uređaji za prečišćavanje, kondicioniranje i dezinfekciju vode, crpna postrojenja, rezervoari i vodovodna mreža, koju čine cjevovodi, ulična razvodna mreža i priključci na mjesni vodovod do mjernog uređaja korisnika usluge, uključujući i mjesni uređaj.

Tehničko jedinstvo sistema snadbijevanja pitkom vodom putem mjesnog vodovoda ostvaruje se povezivanjem objekata iz stava 1. ovog člana.

Član 44.

Izgradnja novih, te rekonstrukcija i sanacija postojećih objekata mjesnog vodovoda vrši se na osnovu izdatog odobrenja za građenje u skladu sa propisima koji regulišu oblast prostornog uređenja i pod uslovima određenim u izdatom vodnom aktu.

Član 45.

Za mjesni vodovod ili neki od objekata mjesnog vodovoda koji je bespravno izgrađen, može u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju i građenju, naknadno izdati odobrenje za građenje, ako su, s obzirom na namjenu, veličinu i položaj ispravnost i druge karakteristike objekta, ispunjeni uslovi za izdavanje tih akata.

Član 46.

Za objekte i uređaje mjesnog vodovoda koji se ne budu mogli legalizovati, a nisu dovedeni u stanje ispravnosti minimalno potrebno za pribavljanje dozvole za građenje, nadležni organ će donijeti rješenje o Zabrani korištenja (stavljanja van upotrebe).

Član 47.

Objekti kod kojih odvodnja otpadnih voda nije riješena na propisan način, ne mogu se priključiti na vodovodnu mrežu mjesnog vodovoda.

Član 48.

Izvorište koje služi za snadbijevanje vodom za piće mjesnog stanovništva ne smije biti izloženo direktnim zagađenjima iz gradske kanalizacije, industrijske kanalizacije, deponije čvrstog otpada, gnojide poljoprivrednih površina, kanalizacija sa poljoprivrednih farmi, saobraćajnih površina.

Član 49.

U cilju zaštite mjesnog vodovoda i dostupnih količina vode za piće sa izvorišta, zabranjeno je :

- ✚ vršiti izgradnju nadzemnih i podzemnih objekata koji bi na bilo koji način mogli ugroziti izvorište i objekte mjesnog vodovoda.
- ✚ na površini ispod koje su instalacije mjesnog vodovoda ostavljati otpad , posebno organskog porijekla , ispustiti otpadne vode, zakopati leševe uginulih životinja.
- ✚ na bilo koji način ugroziti kvalitet vode ili mogućnost snadbijevanja vodom.

Član 50.

Zaštitni pojas uz rijeku Sanu utvrđuje se u širini od 15 m od desne i lijeve obale rijeke, ako važećim propisom nije drugačije određeno.

Zaštitni pojas uz ostale rijeke i potoke utvrđuje se u širini od 5 m sa jedne i druge strane rijeke, ako važećim propisom nije drugačije određeno.

Član 51.

Zaštitni pojasevi za izvorišta voda utvrđivaće se na osnovu važeće zakonske regulative za oblast voda i uslovima za određivanje zona sanitarne zaštite (izrada Elaborata)

IV.8. PODRUČJA NAMIJENJENA TURIZMU

Član 52.

Prostor općine Sanski Most (kao turistički resurs) primarno obilježava raznolika očuvana priroda i bogato kulturno-istorijsko nasljeđe. Ovo je osnova za razvoj rekreativnog, avantiurističkog, edukacijskog, naučnog, vjerskog, istorijskog turizma...

Obilatost vodnim tokovima, izvorima, šumskim područjima, postojanje pećina, uz kulturno-istorijsko nasljeđe predstavljaju dobar temelj za turistički razvoj ovog područja.

Na teritoriji općine Sanski Most, se izdvajaju sljedeći tipovi turizma prema prirodnom i kulturno-istorijskom potencijalu.

resurs	tip turizma	osobnosti vida turizma
ribogojilište Zdena (Riz – Krajina) salmonidi riječni tokovi	ribolovni edukacijski	ribolovni turizam:ribolov se organizuje sezonski; može se razvijati kada izostaju ostali vidovi turizma; edukacijski turizam;učenje formalno ili eksperimentalno za potrebe učenika, studenata; rekreacijski:masovni oblik
prašumski rezervat Bobija na planini Grmeč	rekreacijski; avanturistički; edukacijski; izletnički i ekskurzijski;	

pećina Hrustovača u Hrustovu	rekreacijski; avanturistički; edukacijski; etno turizam (okolina Hrustovačke pećine); izletnički i ekskurzijski;	turizma ili turizam usmjerne na pripremu sportista; avanturistički: fizička aktivnost, prirodno okruženje i dodoir sa kulturom lokaliteta; izletnički i ekskurzijski;kratkotrajan, dnevni ili poludnevni boravak motivisan posjtom različitim kultuno-istorijskim vrijednostima ili boravkom i uživanjem u ljepoti prirode; etno (seoski) turizam:bazira se na očuvanoj tradiciji, ekološkoj hrani, ugodnom ambijentu;upoznavanje sa seoskim domaćinstvima, načinom života na selu, posebnostima domaće kuhinje, običaja... može biti vikend ili odmarašni oblik turizma; turizam na vodi: vezan za ljetni dio godine, uključuje kupanje, sportove na vodi-regata, splavarenje kajak, boravak u okolnoj prirodi; zdravstveni turizam je najčešće vezan za mjesta sa bogatstvom ljekovitom ili geotermalnom vodom ili sa veoma čistim vazduhom („vazdušne banje“) najčešće je to duži boravak; znavstveni: neistražena ili slabo istražne flora i fauna, prirodni resudri ili kulturno-istorijsko nasljedje je osnova za razvoj ovog vida turizma; zimski:masovni turizam vezan za zimske mjesece i rekretaivno-sportske aktivnosti:sankanje, skijanje... eko: turisti preferiraju konzumaciju domaćih, autohtonih proizvoda, po mogućnosti iz ekološkog organskog uzgoja, kao i upoznavanja sa običajima u kulturom lokalnog stanonvištva; manifestacijski turizam je naziv za sve oblike turizma motivisane održavanjem različitih manifestacija sportskog, naučnog zabavnog i drugog sadržaja; lovni turizam je vid putovanja korisnika lovno-turističkih usluga, koji pretpostavlja
izvor Zdena, ušće Zdene u Sanu (ravni grobovi)	rekreacijski; edukacijski; avanturistički; turizam na vodi;	
riborevir Lađište	ribolovni;	
prašumski rezervat u Malovčića Dolu na planini Grmeč	rekreacijski; avanturistički; edukacijski; znastveni;	
Dabarska pećina	rekreacijski; avanturistički; edukacijski; istraživački; izletnički i ekskurzijski;	
Sanska lldža – termalne i termomineralne vode	turizam na vodi; zdravstveni turizam;	
vodopad Bliha kod Fajtovca	turizam na voci; izletnički:	
čovječija ribica – pećina Dabar	edukacijski; znastveni;	
riječni resursi (Sana, Bliha...)	turizam na vodi izletnički i ekskurzijski;	
Bobijsko oko	edukacijski; istraživački; izletnički i ekskurzijski; rekreacijski	
Međeđo brdo („Grmečka korida“)	manifestacijski; edukacijski;	
Izletišta (Jasika Donji Kamengrad, Vrše, Vrelo Gračanice Stari Majdan, „Okreč“ Gornji Kamengrad, Hahovo-Bojančić...)	izletnički i ekskurzijski; rekreacijski;	
hipodrom Šejkovača	izletnički i ekskurzijski; rekreacijski; izletnički;	
vrelo Dabra	edukacijski; istraživački; izletnički i ekskurzijski;	
ušće Dabra	izletnički turizam na vodi	
turističko – sportski kompleks Korčanica	zimski; izletnički i ekskurzijski; edukacijski;	
pećina Suvaja	rekreacijski; avanturistički; edukacijski; istraživački;	
turistički kompleks Stari Grad Kamengrad: Musalla, tvrđava	edukacijski; istraživački;	

Stari grad, vodopad Blihe sa sa kanjonom do izletišta Jasica i zonom obuhvata od vodopada do tvrđave		postojanje određenog raspoloživog fonda jedne ili više vrsta divljači u adekvatnom prirodnomambijentu prilagođenom za bezbedan, odnosno uspješan lov.
bazeni u Husimovcima i Čaplju	turizam na vodi; rekreacijski; izletnički;	
izvor rijeke Japre	rekreacijski; izletnički;	
lokalitet na kojem se nalazi avionsko krio u palanskom polju-simbol slobodne teritorije NOB-a	edukacijski; izletnički;	
ruralna područja	ruralni turizam (etno); eko turizam; lovni turizam (ruralna područja, Grmeč itd.)	
U cjelini, za područje općine mogli bi se stvoriti uslovi za boravak sportista na pripremama (trening), s obzirom da raspolaže značajnim prirodnim uslovima.		

Područja za razvoj turističkih naselja (uz poštovanje svih uslova koji su definisani ovim planom, zakonskim i podzakonskim aktima koja se definiše ova oblast-Zakon o vodama, Zakon o šumama, Zakon o poljoprivrednom zemljištu i slično):

- ✚ od mosta na M-15 Čaplje uzvodno i nizvodno;
- ✚ obala rijeke Sane od KO Tomina/koja graniči sa KO Čaplje, pa nizvodno do ušća rijeke Dabar u Sanu;

Područja za razvoj vikend naselja (uz poštovanje svih uslova koji su definisani ovim planom, zakonskim i podzakonskim aktima koja se definiše ova oblast-Zakon o vodama, Zakon o šumama, Zakon o poljoprivrednom zemljištu i slično):

- ✚ Kljevci-tzv Begići prostor između puta (stara pruga) i područje uz obalu rijeke Sane
- ✚ lokacija na putu za Banju Ilidžu od raskrsnice M15 prostor između saobraćajnice i prioblanog dijela uz rijeku Sanu.

Član 53.

S obzirom na raspored, vrstu, kapacitet, veličinu i ostale pokazatelje ugostiteljsko – turističkih područja, prema karakteristikama prostora treba :

- ✚ gradnju novih građevina postorno i oblikovno uklopiti u oblike tradicionalne gradnje lokalnog ambijenta,
- ✚ koristiti resurse etnološke i kulturne baštine,
- ✚ osigurati prostore za nove i atraktivne turističko-rekreacijske sadržaje (kamp naselja, eko sela i sl.).

Član 54.

Sumarno gledajući, turizam bi trebalo razvijati i kao koridore-područje rijeke Sane, Sanice i planina Grmeč.

Član 55.

Razvoj biciklizma i cikloturizma na teritoriji općine Sanski Most usmjeravati prema važećoj Studiji uvođenja biciklizma u USK.

Za efikasan i uspješan razvoj cikloturizma potrebno je obezbjediti kompletnu biciklističku infrastrukturu uključujući: biciklističke staze, mjesta za parkiranje bicikla, horizontalnu i vertikalnu signalizaciju.

Prilagođavati turističke lokacije za potrebe cikloturizma i biciklizma.

Član 56.

Izgradnja objekata za odmor i rekreaciju (vikend kuća) može se odobriti na građevinskom zemljištu. Izgradnja objekata za odmor može se odobriti pod uslovima:

- ✚ Da se izgradnja ne vrši na zaštićenim područjima (zonama)
- ✚ Da je obezbjeđen pristup objektu (kolski i pješački)
- ✚ Da se izgradnjom ne ugrožava životna sredina,
- ✚ Da se objekat arhitektonski uklapa u ambijent,
- ✚ Da se objekat priključi na mrežu postojeće komunalne infrastrukture ako ista na mjestu postoji,
- ✚ Da prikupljanje i odvod otpadnih voda bude u skladu sa pozitivnim zakonskim propisima,

a spratnost objekata, površinu parcela i koeficijente zauzetosti i izgrađenosti uskladiti sa važećim zakonima i pravilnicima koji tretiraju ovu oblast.

Član 57.

U cilju razvoja turizma na šumskom zemljištu mogu se graditi građevine sa posebnim namjenama za sport, turizam i rekreaciju i pripadajućom infrastrukturom, kao i infrastrukturne građevine uz zadovoljavanje posebnih okolinskih uslova i prema važećem Zakonu o šumama i drugim zakonskim aktima koji tretiraju ovu oblast.

U cilju razvoja turizma uz riječne tokove (rijeka Sana) postavljanje ili građenje privremenih objekata za sport, rekreaciju, ugostiteljstvo, šetnice, vidikovci, trim staze, sportski tereni bez tribina, dječija igrališta, pristanište, kupalište, splavovi, ljetne bašte i slični objekti u funkciji turizma uskladiti sa važećim zakonskim aktima koji tretiraju oblast voda tj. uz uslove koje propiše nadležno ministarstvo.

Član 58.

Prema „Pravilniku o ribolovnim područjima u granicama ribolovnih voda na području USK-a“ (Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona 17/06, 10/08, 10/12) utvrđeno je ribolovno područje općine Sanski Most i dvije ribolovne zone:

- ✚ ribolovna zona: rijeka Dabar od izvora 100 m cijelim tokom do ušća u rijeku Sanu;
- ✚ ribolovna zona: rijeka Sana od Kamenog mosta do Donjeg Kamička, desna obala; Kljevačko jezero; rijeka Sana od Donjeg Kamička do entitetske granice sa Republikom Srpskom u dužini od 30,5 km; rijeke Tomina, Kijevska rijeka, Drozgača, Gramašnica, Sasina, Čemerlija, Majdanuša i Bliha cijelim tokom; Kozica od granice sa Republikom Srpskom do ušća u rijeku Sanu; rijeka Zdena 100 m od izvora do ušća u rijeku Sanu; rijeka Sanica od granice sa općinom Ključ do ušća u Sanu.

Zaštita ribolovnog područja

Član 59.

U skladu sa odredbama važećeg Zakona o slatkovodnom ribarstvu Federacije Bosne i Hercegovine, u prirodnim ribljim mrijestilištima zabranjeno je vaditi šljunak, kamen i panjeve, a u vrijeme mrijesta zabranjeno je vršiti i druge radnje koje ometaju mrijest.

Aktom o proglašenju prirodnog ribljeg mrijestilišta mogu se odrediti i druge mjere zaštite.

Sve radnje u oblasti ribolovnih područja provodi u skladu sa važećim Zakonom o slatkovodnom ribarstvu i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji na bilo koji način uređuju odnose u ovoj oblasti.

Član 60.

Na teritoriji općine Sanski Most egzistiraju Lovačko društvo „Sana“ i Lovačko društvo „Korčanica“. Veliki prostor sanske općine, rijeke i planinski masivi daju mogućnost uzgoja i razvoja raznovrsne divljači koja krstari slobodnim prostorima. Svakako tu je grmečki mrki medvjed, vuk, lisica, srna, ris, tetrijeb, zec i druge vrste divljači koje predstavljaju dobru okosnicu za unapređenje lovnog turizma.

Zaštita lovnog područja

Član 61.

Sve radnje u oblasti lovnih područja provodi u skladu sa važećim Zakonom o lovstvu Federacije BiH i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji na bilo koji način uređuju odnose u ovoj oblasti.

IV.9. UGROŽENA PODRUČJA

Član 62.

Prostor koji je obuhvaćen Prostornim planom općine Sanski Most, izložen je opasnostima od elementarnih i drugih nepogoda.

U tom pogledu može se govoriti o zaštiti od zemljotresa, klizišta, poplava, neeksplozivnih ubojitih sredstava i mina, zaštita od interesa za odbranu općine.

Član 63.

Lokacije potencijalnih klizišta-odrona-erozija zemljišta dana su predstavljene u sljedećoj tabeli:

Redni br.	Mikrolokacija/MZ/naselja	Vrsta prirodne pojave	Vrste i obim oštećenja	Napomena
1	2	3	4	5
1	MZ G.Kamengrad-Došci Most na dijelu puta za Čirkiće	Djelovanje vodotoka riječice Hatiraj	Erozija lijeve obale u dužini L=20m (trup puta 5m)	
2	MZ G.Kamengrad-Došci Vusoravan iznad rudnika-Jezerine, Kobiljača	Erozija tla oborinskim vodama	L=800 m	Neophodno promatranje lokacije narednih dana

3	MZ G.Kamengrad-Čirkići-Brist	Djelovanje vodotoka Hatiraj	Erozija lijeve obale u dužini L=10m	
4	MZ G.Kamengrad-Čirkići	Potencijalno klizište na uzvišenju sa desne strane puta	Odron dužine L=20X40 m	
5	MZ G.Kamengrad-naselje Gaj	Odron-rascjep	Na putu 300m od naselja sa lijeve strane odroni u dužini L=10m i rascjep L=150m	
6	MZ Fajtovci-Lukavice-Kalenderi	Odron puta, klizište	Klizište u dužini L=150x15m sa oštećenjem trupa puta u dužini L=10x2m	
7	MZ Fajtovci-Lukavice-Kalenderi	Klizište	Klizište u dužini L=50x30m	
8	MZ Skucani Vakuf (na dijelu puta iznad škole)	Odron uz put	Odron uz put L=5m	
9	MZ Grad-desna obala-Gerzovo (odron puta)	Klizište	Odron u dužini L=5m (Bursaći) Odron u dužini L=10 (Kriva cesta)	
10	MZ Skucani Vakuf (na polovini puta Gorice-Skucani Vakuf)	Odron lijeve obale rijeke Blihe	Erozija lijeve obale u dužini L=12m (trup puta 5m)	
11	MZ D.Kamengrad-Krupići	Potencijalno klizište	Rascjep u dužini L=30 m	Postavljena improvizacija za praćenje stanja na terenu
12	MZ D.Kamengrad-Mašići	Potencijalno klizište	Rascjep u dužini L=200 m	
13	MZ D.Kamengrad-Hatiraj	Odron obalnog pojasa	Odron veličine L=15x5m	
14	MZ Vrhpolje-zaseok Hodžići	Odron lokalnog puta	Odron veličine L=60m x 1,20	Praćenje promjena na terenu
15	MZ Vrhpolje-G.Tramošnja	Potencijalno klizište		
16	MZ Grad-Desna obala-Kruhari (kod džamije)	Potencijalno klizište		

17	MZ Stari Majdan (Novo Naselje)	Potencijalno klizište		
18	MZ Fajtovci-Majdankići	Potencijalno klizište		
19	MZ Vrhpolje-Kozica	Klizište	Više rascjepa u ukupnoj dužini L=250m	Praćenje terena radi ugroženosti objekata
20	MZ D.Kamengrad-Ćatići	Potencijalno klizište	Rascjep u dužini 6-8m	
21	MZ G.Kamengrad-Hatiraj put R 405	Potencijalno klizište	Ugrožavanje putnog pojasa	
22	MZ Grad-Lijeva obala-Krokojevci	Potencijalno klizište		Ugroženi stambeni objekti

Postoje dva reprezentativna scenarija kada se govori o ugroženosti općine od ove pojave. Prvi scenarij se odnosi na aktiviranje klizišta na regionalnim, lokalnim i nekategorisanim putevima. Drugi scenarij podrazumijeva aktiviranje klizišta u naseljima.

Član 64.

Ugroženost terena prirodnim procesima i pojavama i uslovi građenja definisani su članovima 118.,119.,120.,121.,122.,123.,124 ove Odluke.

IV.10. SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA

Član 65.

Na području općine Sanski Most nalazi se sistem saobraćajnica u koji se ubraja mreža kategorisanih i nekategorisanih putnih pravaca. Tu spadaju magistralne, regionalne i lokalne ceste na području općine.

Preko razvijene mreže lokalnih i nekategorisanih povezuju se naseljena mjesta na teritorij općine na mrežu regionalnih i magistralnih cesta BiH. Na teritorij općine Sanski Most ukrštaju se sedam regionalnih ceste i to: R-405; R-407; R407a, R-404, R-406, R410 i R410a i magistralna cesta M15.

Svi putni pravci na području općine Sanski Most, dijele se prema svojoj funkciji i položaju na:

- Gradske ulice,
- Lokalne puteve i
- Nekategorisane puteve.

U tekstualnom dijelu Prostronog plana dat je spisak gradskih ulica, nekategorisanih ulica i lokalnih cesta.

Član 66.

Na području općine Sanski Most neophodno je provoditi aktivnosti na modernizaciji postojećih saobraćajnica.

Ukoliko se ukaže potreba za izgradnjom nove saobraćajnice, ista će se realizovati u skladu sa važećom zakonskom regulativom i na osnovu Odluke nadležne institucije, bez posebnih izmjena i dopuna Prostornog plana.

Član 67.

Modernizacija, tj. izgradnja saobraćajnica vršit će se sa ciljem povećavanja saobraćajne dostupnosti i povezanosti planiranih centara – sekundarni pol razvoja (primarni centar, centar općine)-Sanski Most, sekundarni centar-Donji Kamengrad, Vrhpolje, Stari Majdan, Lušci Palanka, tercijarni centar-Trnova i Fajtovci, ostala naseljena mjesta, te privrednih objekata i turističkih prostora.

Član 68.

U prvom planskom periodu, za očekivati je modernizaciju i poboljšanje kvaliteta lokalnih puteva na teritoriji općine.

U kasnijem periodu potrebno je ostvariti dobru saobraćajnu povezanost, kako na teritoriji svih djelova općine tako i sa okolnim općinama, tj. širim okruženjem, modernizacijom ili izgradnjom nove putne infrastrukture. U tom kontekstu predlaže se:

- ✚ Prekategorizacija magistralnih i regionalnih i lokalnih cesta prema Odluci nadležnog ministarstva, a na osnovu Studije kategorizacije cesta FBiH;
- ✚ Izgradnja i rehabilitacija magistralnih cesta koje predstavljaju saobraćajnice najvišeg ranga na području općine i uz koje je potrebno planirati nove lokalne saobraćajnice koje će biti preciznije definisane planskom dokumentacijom nižeg reda;
- ✚ Asfaltiranje postojećih makadamskih lokalnih puteva radi povećanja bezbjednosti saobraćaja kao i bolje i komfornije povezanosti naselja;
- ✚ Omogućiti razvoj prigradskog saobraćaja za prijevoz putnika na području općine planiranjem autobuskih stajališta kojii će se preciznije definisati saobraćajnim istraživanjima i studijama;
- ✚ gdje je to moguće kod izgradnje, modernizacije o poboljšanja kvaliteta magistralnih, regionalnih, lokalnih i nekategorisanih cesta uz saradnju nadležnih ministarstava i lokalnih zajednica omogućiti razvoj biciklističkog saobraćaja, tj. izgradnju biciklističkih staza uz saobraćajnice i povezivanje centra općine Sanski Most sa sekundarnim centrima Donji Kamengrad, Vrhpolje, Stari Majdan, Lušci Palanka, tercijarnim centrima-Trnova i Fajtovci, ostalim naseljenim mjestima, te privrednim objektima (gdje je velia koncentracija zapoelsnih-privrednih zona) i turističkim prostorima.

Član 69.

(Zaštitni pojas)

Uz saobraćajnice utvrđene prostornim planom utvrđuju se zaštitni pojasevi u kojima važi poseban režim gradnje, radi sigurnosti saobraćaja i zaštite javne ceste od štetnih uticaja i različitih aktivnosti u prostoru pored javne ceste.

U postupku izdavanja urbanističke saglasnosti za građenje objekata i instalacija na javnoj cesti ili unutar cestovnog i zaštitnog pojasa javne ceste, organ nadležan za prostorno uređenje obavezan je zatražiti prethodnu saglasnost, odnosno odobrenje od upravitelja ceste.

Zaštitni pojas mjeri se od vanjskog ruba zemljišnog pojasa tako da je u pravilu širok sa svake strane:

- ✚ brze ceste 30 m
- ✚ magistralne ceste 20 m
- ✚ regionalne ceste 10 m i
- ✚ lokalne ceste 5 m

Dodatno se utvrđuje zaštitni pojas za nekategorisane saobraćajnice, koji se mjeri od vanjskog ruba zemljišnog pojasa, te iznosi 3 m.

Prostornim planom Unsko-sanskog kantona za period od 20 godina se uspostavlja privremeni zaštitni koridor planirane brze ceste Ključ-Bosanski Petrovac-Bihać-Cazin-Velika Kladuša. Širina privremenog zaštitnog koridora brze ceste iz stava ovog člana mjeri se od osovine planirane trase brze ceste i širok je sa svake strane: unutar urbanih područja gradskih/općinskih centara 50 m, unutar ostalih urbanih područja 100 m, izvan urbanih područja 250 m. Privremeni zaštitni koridor iz prethodnog stava ovog člana ne odnosi se na trasu brze ceste koja je definisana Prijedlogom PPFBIH.

Član 70.

Površine za saobraćaj u mirovanju određuju se normativom koji se koristi za dimenzioniranje broja parkirališnih mjesta obzirom na namjenu i kapacitet prostora, a za 1000m² izgrađene bruto površine.

Normativi su dati za stepen motorizacije 500 PA /1000 stanovnika, tako da je potrebno vršiti korekcije za drugačiji stepen motorizacije. U skladu s tim potrebno je osigurati parkirališna ili garažna mjesta minimalno kako slijedi:

- za stambene objekte 1 stan – jedno parking mjesto ili garažno mjesto,
- proizvodnja: 1 mesto na 150 m² bruto izgrađene površine,
- poslovanje: 1 mjesto na 70 m² bruto izgrađene površine,
- trgovine: 1 mjesto na ma 100 m² bruto izgrađene površine,
- hoteli: 1 mjesto na 10 kreveta,
- restorani: 8 mjesta na jedno parking mjesto;

IV.11. VODNA INFRASTRUKTURA SA ZAŠTITNIM POJASEVIMA

Član 71.

U sastavu vodovodnog sistema općine Sanski Most su izvorišta sa kojih se vrši zahvatanje vode:

- ✚ Izvorište Zdena,
- ✚ Dabar,
- ✚ Slatinsko vrelo,
- ✚ Podbrnjača.

Član 72.

Na teritoriji Općine Sanski Most organizovani sistem javne kanalizacije ima samo u urbanom dijelu, dok se vakucija otpadnih voda u seoskim naseljima posebno je problematična. Upotrebijene vode izlivaju se u neadekvatno izgrađene upijajuće septičke jame, zemljište i potoke, čime se direktno zagađuju izvori, zemljište i vodotoci.

Član 73.

Za rješenje vodosnabdijevanja kao i kvaliteta voda iz postojećih vodovoda potrebna je:

- ✚ Izrada programa uređenja i zaštite svih izvorišta;
- ✚ Uspostaviti svakodnevnu kontrolu vode (laboratorija);
- ✚ Uraditi procjenu uticaja privrednih i drugih subjekata u zonama zaštite izvorišta i vodozahvata na kvalitet voda;
- ✚ Snimiti stanje postojećih vodovoda;
- ✚ Uspostaviti prioritetne zone zaštite izvorišta;
- ✚ Riješiti vodosnabdijevanje u svim mjesnim zajednicama;
- ✚ Uspostaviti sistem kontrole svih lokalnih vodovoda i izvorišta pitke vode kroz uspostavljanje Registra lokalnih vodovoda i izvorišta pitke vode i mjera za kontrolu kvaliteta.

Član 74.

Za rješenje odvođenja otpadnih voda potrebno je:

- ✚ Spriječiti ispuštanje industrijskih i fekalnih voda od domaćinstava u vodotoke;
- ✚ Izraditi projekat oborinske kanalizacije;
- ✚ Izraditi projekat fekalne kanalizacije;
- ✚ Izraditi objekat prečištača otpadnih voda i obezbijediti prečišćavanje otpadnih voda na području općine (prečištača);
- ✚ Riješiti kvalitetno upravljanje kanalizacionim sistemima;
- ✚ Donijeti odluke o upravljanju sistema za odvod otpadnih i oborinskih voda sa prečištačem;
- ✚ Izraditi plan korištenja, održavanja i kontrole upotrebe sistema za odvod otpadnih i oborinskih voda sa prečištačem kao i septika (koje ne mogu biti spojene na sistem);
- ✚ Izrada plana korištenja, održavanja i kontrole upotrebe kanalizacionih sistema i septika u ruralnim područjima;
- ✚ Snimiti stanje izgrađenih septika na području cijele općine;
- ✚ Obezbijediti adekvatan kapacitet za prijem otpadnih voda unutar postojeće kanalizacione mreže;

Član 75.

(Zaštitni pojasevi)

Zaštitni pojas uz trase primarnih vodova vodovoda i kanalizacije do razvodne mreže utvrđuje se u širini od najmanje 2 m od vanjske ivice cjevovoda. Izuzetno može biti i manja uz saglasnost upravitelja komunalne infrastrukture.

Na prostoru obuhvaćenom zaštitnim infrastrukturnim pojasom ne mogu se graditi objekti ili vršiti radovi suprotno svrsi zbog koje je uspostavljen zaštitni pojas.

IV.12. ELEKTROENERGETSKA INFRASTRUKTURA SA ZAŠTITNIM POJASEVIMA

Član 76.

Distributivna mreža obuhvata naponske nivoe 20kV, 10kV i 0,4 kV. Područje se električnom energijom napaja iz transformatorske stanice 110/20/10kV „Sanski Most“.

Član 77.

U planskom periodu potrebno je:

- ✚ izvršiti sanaciju dotrajalog dijela distributivne nadzemne SN i NN mreže radi povećanja kvaliteta i pouzdanosti snabdijevanja potrošača električnom energijom i smanjenja tehničkih gubitaka;
- ✚ nove SN vodove graditi za naponski nivo 20kV, na AB ili ŽR stubovima;
- ✚ u cilju smanjenja padova napona u NN mreži potrebno je skratiti NN vodove izgradnjom novih transformatorskih stanica i njihovom interpolacijom u postojeće NN vodove;
- ✚ nove priključke objekata izvoditi nadzemno SKS-om ili podzemno;
- ✚ uslove za priključenje novih objekata za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora na elektrodistributivnu mrežu obezbjeđuje nadležna elektrodistributivna kompanija u skladu sa tehničkim mogućnostima mreže

Član 78.

U Pravilniku o zonama bezbjednosti nadzemnih elektroenergetskih vodova od 110 kV do 400 kV (Sl. glasnik BiH br. 23/08) definisane su zaštitne zone bezbjednosti tako da zavješnja krajnjih faznih provodnika budu podjednako udaljena od granica zone bezbjednosti.

Širina područja zone sigurnosti horizontalne ravnine za dalekovode različitog nazivnog napona iznosi:

Nazivni napon dalekovoda	Širina područja sigurnosti
400 kV	40 m (20 m +20 m u odnosu na osu zaštitne zone)
220 kV	30 m (15 m +15 m u odnosu na osu zaštitne zone)
110 kV	20 m (10 m +10 m u odnosu na osu zaštitne zone)

U ovoj zoni nije dozvoljeno građenje, a nije dozvoljena ni sadnja rastinja koje može ugroziti sigurnost ljudi, imovine, objekata i opreme. Radi normalnog korištenja izgrađenih objekata vlasnik objekta prenosne mreže obavezan je da održava trasu u sigurnosnoj zoni kresanjem ili otklanjanjem rastinja bez naknade vlasniku. Dalje, vlasnici i korisnici zemljišta i infrastrukturnih objekata u zonama sigurnosti, ne smiju izvoditi radove niti zahvate koji mogu ugroziti pristup dalekovodu i normalno funkcionisanje dalekovoda, te su dužni vlasniku objekta prenosne mreže omogućiti pristup elektroenergetskom objektu u zoni sigurnosti radi održavanja.

Odnosi objekata i elektroenergetskih vodova do 35 kV moraju se rješavati u skladu sa Pravilnikom o tehničkim normativima za izgradnju nadzemnih elektroenergetskih vodova od 1 kV do 400 kV (Sl. list SFRJ br. 65/88).

Odlukom Državne regulatorne komisije za električnu energiju o privremenom uređivanju tehničkih normativa za izgradnju nadzemnih elektroenergetskih objekata br. 05-28-190-10/07 od 27.02.2008. godine se privremeno, do donošenja novih tehničkih normativa za izgradnju nadzemnih elektroenergetskih objekata od strane nadležnog državnog tijela, kao tehnički normativi sa kojima se usklađuje gradnja objekata u zonama sigurnosti na teritoriji Bosne i Hercegovine, preuzimaju normativi utvrđeni Pravilnikom o tehničkim normativima za izgradnju nadzemnih elektroenergetskih vodova nazivnog napona od 1 do 400kV (1988. godine).

Ovim pravilnikom su definisani tehnički normativi, odnosno uslovi za gradnju objekata u zonama sigurnosti na teritoriji Bosne i Hercegovine. S tim u vezi širina zaštitnog pojasa za ostale dalekovode iznosi:

- 20kV u širini 20m.
- 10kV u širini 12m

U koridoru postojećeg dalekovoda napona od 10kV do 20kV nije dopuštena nova gradnja. Izuzetno se može dozvoliti gradnja uz pribavljanje saglasnosti nadležne institucije

IV.13. TELEKOMUNIKACIJE SA ZAŠTITNIM POJASEVIMA

Član 79.

Telekomunikaciona mreža je uglavnom izvedena kao kablovska, podzemna, korištenjem bakarnih pristupnih kablova. U dijelu uže gradske zone izgrađena je telekomunikaciona kablovska kanalizacija u koju su položeni bakarni pristupni kablovi. Pristupne telekomunikacione mreže svode se u 22. terminalnih centrala.

GSM i UMTS infrastruktura na području Općine su u vlasništvu operatera BH Telecom. Na području Općine u vlasništvu BH Telecom-a postoji izgrađeno 14, a planirano je 3 baznih stanica.

U toku je izvođenje radova na dogradnji optičkih pristupnih mreža FTTH Sanski Most i FTTH Sanski Most II, a u datom obuhvatu predmetnog Nacrta prostornog plana općine Sanski Most. Usvojenom strategijom razvoja i Trogodišnjim Planom investicija BH Telecom-a Direkcije Bihać za period 2023-2025. godinu planirana je dogradnja kablovske kanalizacije i FTTH mreža na području općine Sanski Most i to:

- a) FTTH Sanski Most II - ODF 2 (objekat Bingo) obuhvat mreže na lijevoj strani rijeke Sane
- naselje Vedro Polje - u toku je izrada Glavnog projekta
- naselja Šumarija, Alagića Polje, Ambijenta
- b) FTTH Sanski Most - ODF 1 (zgrada Pošte -TKC) obuhvat mreže na desnoj strani rijeke Sane
- naselja Šehovci, Poljak, Naselje S. Miljuš

Zaštitni pojasevi (zone) telekomunikacijske infrastrukture utvrđuju se posebnim propisima koji regulišu ovu oblast.

IV.14. TERMOENERGETSKA INFRATSRUKTURA SA ZAŠTITNIM POJASEVIMA

Član 80.

Trasa gasovoda data je prostornim planom Unsko-Sanskog kantona, a njen tačan položaj će biti naknadno preciznije definisan, a u skladu sa prostornim planovima područja na kome treba da se izgradi gasovod. U sklopu ovog prostornog plana ne utvrđuje se cijevni transport gasa i mreža gasovoda unutar područja grada i opštine već se daju ograničenja za zaštitni pojas uz magistralni gasovod.

Gasovodi se po pravilu izgrađuju izvan naseljenih mjesta, ograđenih kompleksa radnih organizacija, željezničkih stanica, morskih i rečnih pristaništa, zaštitnih područja za pitke i ljekovite vode i vojnih objekata. Pri izboru trase, projektovanju i izgradnji gasovoda mora se obezbjediti stabilnost cjevovoda i zaštita ljudi i imovine i sprečiti mogućnost štetnih uticaja cjevovoda na okolinu.

U pojasu širine od 5 m na obe strane gasovoda, računajući od ose cjevovoda, zabranjeno je saditi biljke čiji korjeni dostižu dubinu veću od 1 m, odnosno za koje je potrebno da se zemljište obrađuje dublje od 0,5.

U pojasu širine od 30 m lijevo i desno od ose gasovoda, nakon izgradnje gasovoda, zabranjeno je graditi zgrade namjenjene za stanovanje ili boravak ljudi, bez obzira na stepen sigurnosti sa kojim je gasovod izgrađen i bez obzira na to u koji je razred pojas cjevovoda svrstan. Izuzetno od ovoga zgrade namjenjene za stanovanje ili boravak ljudi mogu se graditi u pojasu užem od 30 m ako je gradnja već bila predviđena urbanističkim planom prije projektovanja gasovoda i ako se primjene posebne mjere zaštite, s tim da najmanje rastojanje naseljene zgrade od gasovoda mora biti, i to:

1. za prečnik gasovoda do 125 mm - 10 m;
2. za prečnik gasovoda od 125 mm do 300 mm - 15 m;
3. za prečnik gasovoda od 300 mm do 500 mm - 20 m;
4. za prečnik gasovoda veći od 500 mm - 30 m.

Ako gasovod prolazi blizu drugih objekata ili su paralelni sa tim objektima odstojanje ne smije biti:

- ✚ manje od 5 m od regionalnih i lokalnih puteva, računajući od spoljne ivice putnog pojasa;
- ✚ manje od 10 m od magistralnih puteva, računajući od spoljne ivice putnog pojasa;
- ✚ manje od 20 m od auto-puteva, računajući od spoljne ivice putnog pojasa;
- ✚ manje od 20 m od željezničke pruge, računajući od granice pružnog pojasa;
- ✚ manje od 30 m od nadzemnih djelova cjevovoda, računajući od spoljne ivice putnog pojasa, odnosno od granice pružnog pojasa, osim ako je cjevovod postavljen na drumski ili željeznički most;
- ✚ manje od 15 m od industrijskih kolosjeka, računajući od ose krajnjeg kolosjeka
- ✚ manje od 1 m (mjereno horizontalno) od građevinskih objekata, računajući od temelja objekta, pod uslovom da ne ugrožava stabilnost objekta;
- ✚ manje od 50 cm od drugih podzemnih instalacija i melioracionih objekata, računajući od spoljne ivice cjevovoda do spoljne ivice instalacije ili objekta;
- ✚ manje od 10 m od regulisanih vodotoka i kanala, računajući od nožice nasipa

Član 81.

Postojeći objekti koji imaju kotlovnice za centralno grijanje zadržavaju ih sa mogućnošću povećanja ili smanjenja kapaciteta kotlova i zamjenom dotrajalih dijelova ili kompletne opreme. Za planirane administrativne zgrade i veće javne objekte, ukoliko je to ekonomski opravdano, preporučuje se izgradnja centralnog izvora toplotne energije za sistem daljinskog grijanja. Ukoliko se isti realizuje, zaštitnu zonu odrediti prema važećoj zakonskoj regulativi.

USLOVI IZGRADNJE OBJEKATA I KORIŠTENJA PROSTORA

V.1. GRAĐEVINSKO ZEMLJIŠTE

Opći uslovi građenja

Član 82.

Građevinska zemljišta su područja unutar kojih je predviđeno uređenje i razvoj naselja, a sastoje se od izgrađenih dijelova i površina rezervisanih za budući razvoj naselja (stanje i plan), a predstavljena su kao građevinsko zemljište i građevinsko zemljište-privreda.

Na građevinskim zemljištima i građevinskim zemljištima-privreda predviđene su građevinske intervencije na postojećim objektima (rekonstrukcija, sanacija, adaptacija, dogradnja, nadziđivanje, tekuće održavanje i dr.), te izgradnja građevina namijenjenih za stanovanje, javne, trgovačke, uslužne, proizvodne, poslovne, obrazovne, vjerske sadržaje, saobraćajnu i komunalnu infrastrukturu, sport i rekreaciju, parkove, zaštitno zelenilo i dr..

Planirane građevine odnosno njihova namjena ne smiju imati štetne uticaje na okolinu.

Član 83.

Izgradnja građevina i izvođenje drugih zahvata u prostoru moraju biti u skladu sa općim načelima prostornog uređenja, važećim planskim dokumentima, važećim zakonima koji na direktan ili indirektan način određuju uslove za građenje i izvođenje.

U odobravanju izgradnje građevina i izgradnje drugih zahvata u prostoru ključni faktor su urbanističko – tehnički uslovi koji se utvrđuju na osnovu važećih planskih dokumenata.

U postupku odobravanja građenja i izvođenja drugih zahvata u prostoru urbanističko-tehnički uslovi se određuju u postupku:

- a) Izdavanja lokacijske informacije u skladu sa važećim detaljnim planovima
- b) Izdavanja urbanističke saglasnosti u slučaju nepostojanja detaljnih planskih dokumenata
- c) Izdavanja rješenja o izvedenom stanju u postupcima legalizacije objekata.

Oblik i veličina građevinske parcele

Član 84.

Građevinska parcela mora imati oblik i površinu koja omogućava njeno racionalno korištenje i izgradnju u skladu sa Prostornim planom ili drugim planskim dokumentom, a u skladu sa važećom zakonskom regulativom.

Građevinska parcela je zemljište koje ima pristup na saobraćajnicu, na kojim se nalazi građevina i uređene površine koje služe toj građevini (površina za redovnu upotrebu građevine) ili zemljište na kojem je predviđena gradnja i uređenje površina koje će služiti toj građevini u skladu sa uslovima iz planske dokumentacije, odnosno urbanističke saglasnosti ili lokacijske informacije.

Član 85.

Građevinska parcela može obuhvatati jednu ili više katastarskih čestica, dio katastarske čestice ili dijelove više katastarskih čestica.

Građevinska parcela određena je brojem, oblikom i površinom.

Građevinska parcela mora da ima površinu i oblik koji osigurava gradnju u skladu sa planskim dokumentima, te urbanističko-tehničkim uslovima utvrđenim u lokacijskoj informaciji, odnosno urbanističkom saglasnošću.

Član 86.

Oblik i veličina parcele utvrđuju se provedbenim dokumentima, gdje je utvrđena obaveza izrade tih dokumenata.

Urbanistički projekat radi se na osnovu regulacionog plana. Ako izrada regulacionog plana nije obavezna urbanistički projekat može se raditi na osnovu urbanističkog plana, te planom parcelacije koji se donosi za prostorne cjeline za koje nije propisano donošenje detaljnih planskih dokumenata.

Plan parcelacije se donosi na osnovu prostornog, odnosno urbanističkog plana i mora biti u skladu sa namjenama predmetnog područja iz tih planova.

Član 87.

Parcelacija se vrši na ažuriranim geodetsko-katastarskim planovima od strane nadležnih organa, a prema planskom dokumentu koji je osnova za odobravanje građenja na odnosnom prostoru. Plan parcelacije, odnosno građevinska parcela sadrži regulacionu liniju i podatke o vlasnicima građevinskog zemljišta po građevinskim parcelama.

Član 88.

Plan parcelacije građevinskog zemljišta provodi se u katastru zemljišta u skladu sa postojećim propisima, a po pribavljenom očitovanju nadležne Službe za poslove prostornog uređenja da je parcelacija izvršena u skladu sa planskim dokumentom, lokacijskom informacijom, odnosno urbanističkom saglasnošću.

Član 89.

Položaj objekata na parceli utvrđuje se građevinskom linijom. Građevinska linija utvrđuje se detaljnim sprovedbenim planskim dokumentom, odnosno urbanističkom saglasnošću (za područja za koja nisu doneseni detaljni – provedbeni planski dokumenti).

Građenje (izgradnja, rekonstrukcija, dogradnja, nadziđavanje, održavanje, raskopavanje i prekopavanje, rušenje postojećih objekata i uređenije, sađenje i sječa stabala, izgradnja taxi stajališta i stajališta javnog gradskog saobraćaja, komunalni sistemi i objekata, ulica, puteva kao i izvođenje drugih radova) na urbanim područjima i građevinskom zemljištu van urbanog područja općine Sanski Most može se vršiti samo na osnovu određene projektne dokumentacije koja je urađena od strane pravnog lica registrovanog za projektovanje i nakon pribavljanja odobrenja za građenje.

Za područja za koja nisu doneseni detaljni provedbeni planski dokumenti građevinska linija utvrđuje se urbanističkom saglasnošću.

U zavisnosti od lokacije i postojećeg stanja izgrađenih i uplanjenih objekata položaj građevinske linije će se utvrditi na osnovu najistaknutijeg dijela uplanjenog objekta ili izdatog odobrenja za građenje za isti objekat na parceli uz pristupni put (nekategorisani put, lokalna cesta) uz saglasnost organa za održavanje pristupnog puta, ceste.

Odnos prema postojećim objektima koji su ostali van granica urbanih područja i građevinskih zemljišta

Član 90.

Izgradnja objekata i vršenje drugih radova koji nisu u skladu sa namjenom prostora iz ovog Plana nisu dozvoljeni.

Postojeći objekti u okviru urbanih područja koji svojom namjenom ne odgovaraju namjeni prostora iz odgovarajućeg plana mogu se zadržati, dograđivati i nadograđivati do cca 50% postojeće korisne površine. Na njima se mogu vršiti adaptacije u cilju poboljšanja standarda, ukoliko zadovoljavaju slijedeće uslove:

- ✚ Da se objekat uklapa u ambijent i čini jednu građevinsku cjelinu,
- ✚ Da dogradnja i nadogradnja objekta ne remeti ostale urbanističke uslove- odstojanje, visine, izgled, cjelovitost izgrađenog objekta,
- ✚ Da zadovoljava i druge zakonske propise.

Odnos prema bespravno izgrađenim objektima

Član 91.

Bespravno izgrađeni objekti smatraju se:

- ✚ građevine i drugi izvedeni zahvati u prostoru izgrađeni bez lokacijske informacije, odnosno urbanističke saglasnosti i odobrenja za građenje;
- ✚ građevine na kojima je u toku gradnje odstupljeno od lokacijske informacije, odnosno urbanističke saglasnosti i odobrenja za građenje;
- ✚ građevine dograđene i nadograđene bez lokacijske informacije, odnosno pravosnažne urbanističke saglasnosti i odobrenja za građenje;
- ✚ bespravnim zahvatima smatraju se radovi iznad ili ispod površine tla, kojima se privremeno ili trajno zauzima prostor ili mijenjaju postojeći uvjeti korištenja tog prostora, izvedeni bez pravosnažnog odobrenja za građenje, odnosno bez lokacijske informacije ili pravosnažne urbanističke saglasnosti za objekte koji ne podliježu izdavanju odobrenja za građenje shodno članu 107. Zakona o prostornom uređenju i građenju („Sl. glasnik USK-a“ br. 12/13, 3/16, 15/20, 10/22, 23/23, 13/24) i važećim opštinskim odlukama o legalizaciji.

Član 92.

Zakonom o prostornom uređenju i građenju („Sl. glasnik USK-a“ br. 12/13, 3/16, 15/20, 10/22, 23/23,13/24) reguliše se postupak, uvjeti i način legalizacije bespravno izgrađenih građevina i drugih izvedenih zahvata u prostoru. Legalizacijom bespravnih građevina i bespravnih zahvata smatra se donošenje rješenja o izvedenom stanju u skladu sa navedenim Zakonima.

Član 93.

Građevine izgrađene do 23.05.1974. godine bez odobrenja za građenje ne smatraju se bespravno izgrađenim građevinama.

Član 94.

Osnov za donošenje rješenja o izvedenom stanju su;

- ✚ Prostorni plan općine,
- ✚ Urbanistički plan,
- ✚ Zoning plan,
- ✚ Regulacioni plan,
- ✚ Urbanistički projekat,
- ✚ Plan parcelacije.

Ako planski dokumenti propisani kao osnov za donošenje rješenja o izvedenom stanju nisu doneseni Organ uprave nadležan za poslove prostornog uređenja utvrdit će uvjete legalizacije na osnovu stručne komisije.

Član 95.

Regulisanje bespravno izgrađenih objekata može se izvršiti:

- ✚ naknadnim izdavanjem urbanističke saglasnosti, lokacijskom informacijom, odobrenjem za građenje, odobrenjem za upotrebu
- ✚ privremeno zadržavanje izgrađenog objekta,
- ✚ rušenjem bespravno izgrađenog objekta, odnosno objekta čije je građenje započeto,
- ✚ tj. primjenom važećeg Zakona o legalizaciji bespravno izgrađenih građevina i zahvata i Zakona o prostornom uređenju i građenju i svih drugih zakonskih i podzakonskih akata koji na direktan ili indirektan način teriraju ovu oblast.

Član 96.

Potpuna legalizacija objekata, tj. bespravnih građevina i bespravnih zahvata može se izvršiti ukoliko građevina ili zahvat ispunjava uvjete za legalizaciju prema važećim zakonskim i podzakonskim aktima o legalizaciji bespravno izgrađenih objekata.

Uslovi za izdavanje urbanističke saglasnosti, odobrenja za građenje i odobrenja za upotrebu

Član 97.

Urbanistička saglasnost, odobrenje za građenje i odobrenje za upotrebu na područjima namijenjenim za izgradnju izdaje se na osnovu važećih propisa i važeće prostorno planske dokumentacije.

Pravilo regulacije i urbanističko-tehnički uslovi za gradnju

Član 98.

Izgradnja individualnih stambenih i stambeno-poslovnih objekata treba zadovoljiti sljedeće kriterije:

- udaljenost građevinske linije od regulacione linije susjedne parcele, treba da iznosi minimalno 1,50 m, a uz saglasnost susjeda može da bude i manja (do minimalno 1m, osim u izuzetnim okolnostima-konfiguracija terena, zatečeno stanje i sl., ali uz saglasnost susjeda);
- udaljenost građevinske linije od saobraćajnice iznosi minimalno 3,00m, odnosno, može biti i manja uz saglasnost upravitelja cesta i kada je uspostavljena građevinska linija u odnosnoj ulici na udaljenosti manjoj od 3,00m.
- udaljenost planiranog objekta od granice susjedne parcele na kojoj postoji izgrađen objekat može biti i manja od udaljenosti propisane ovom Odlukom, odnosno može biti ista kao udaljenost postojećeg susjednog objekta. Izgradnja objekata iz prethodnog stava može da bude odobrena samo pod istim uslovima koje ima i susjedni postojeći objekat (po pitanju spratnosti, otvora na fasadi, oblika krovišta i udaljenosti građevinske linije do puta izuzev u slučajevima ako istu nije moguće ispoštovati zbog nivelacije terena ili oblika građevinske parcele).
- Udaljenost objekta, koji je predmet legalizacije, od granice parcele može da bude i manja od 1,5 metar, odnosno, jednaka kao i udaljenost susjednog objekta koji se, takođe, nalazi na udaljenosti manjoj od 1,5 m od granice predmetne parcele. Udaljenost objekta od međne linije parcele na kojoj ne postoji izgrađeni objekat ili je objekat na većoj udaljenosti od 1,5 m može biti i manja od propisane uz saglasnost vlasnika te parcele.
- Udaljenost objekta višeporodičnog stanovanja, društvenih i javnih objekata te drugih objekata, koji ne spadaju u kategoriju porodičnih objekata, od susjednog objekta treba da bude H/2 višeg objekta s tim da udaljenost ne može biti manja od 4 metra od granice susjedne parcele. Udaljenost ovog tipa objekata od međne linije susjedne parcele može biti i manja od propisane uz saglasnost vlasnika te parcele.

– Na građevinskim parcelama manjim od minimalne kvadrature propisane Odlukom, na kojima postoji uplanjen objekat, moguće je graditi zamjenski objekat, iste ili kompatibilne namjene, u istim horizontalnim gabaritima i na istoj udaljenosti od granice parcele, a povećati vertikalni gabarit u skladu sa koeficijentom i procentom izgrađenosti, propisanom spratnošću, kao i udaljenosti od susjednog objekta

Izgradnja građevine može se odobriti samo na građevinskom zemljištu, podijeljenom na građevinske parcele, tako da svaki objekat, bez obzira na svoju namjenu, dobije svoju građevinsku parcelu. Građevinska parcela mora imati kolski pristup sa glavne saobraćajnice. Ako uslovi terena ne omogućavaju izgradnju kolskog pristupa, može se prihvatiti i dozvoliti i samo pješački pristup građevinskoj parceli.

Individualni stambeni ili stambeno poslovni objekti, koji se grade unutar urbanih područja ili građevinskog zemljišta van urbanih područja, moraju imati ugrađene instalacije za električnu energiju, vodovod i kanalizaciju bez obzira da li u vrijeme izdavanja odobranja za upotrebu objekta, mogu da se priključe na javnu infrastrukturnu mrežu.

Zatečeni objekti u urbanim područjima ili građevinskom zemljištu van urbanih područja, koji nemaju ugrađene instalacije iz predhodnog stava, moraju biti rekonstruisani na odgovarajući način, u roku koji utvrdi organ nadležan za poslove urbanizma, u skladu sa važećim planovima

Član 99.

Veličina i površina građevina koje se mogu graditi unutar zone obuhvata prostornog plana ovisi o namjeni i površini građevinske parcele.

Veličina i površina građevina iskazuje se kroz:

- ✚ koeficijent izgrađenosti građevinske parcele (Ki)
- ✚ procenat izgrađenosti (Pi)

Koeficijent izgrađenosti građevinske parcele (Ki) je odnos ukupne površine građevinske parcele i tlocrtne površine svih etaža građevine.

Procenat izgrađenosti (Pi) je procentulani odnos površine građevinske parcele i tlocrtne površine prizemlja objekta.

Koeficijent izgrađenosti građevinske parcele je maksimalno 4 u urbanom području Sanski Most, u ostalim urbanim područjima 2,5, dok u vanurbanim područjima maksimalni koeficijent izgrađenosti je 1.

Procenat izgrađenosti, u urbanim područjima, ne može biti veći od 80%.

U industrijskim/poslovnim/privrednim/radnim zonama procenat izgrađenosti može biti do 70%.

Procenat izgrađenosti na građevinskom zemljištu van urbanog područja ne može biti veći od 40%.

Veličina parcele u urbanom području grada Sanski Most u zoni stanovanja iznosi cca od 200,0m² do 1000 m², izuzev za kolektivne stambene i kolektivne stambeno-poslovne objekte kod kojih će se veličina parcele odrediti na osnovu prostornih mogućnosti i urbanističko-tehničkih parametara koje će odrediti nadležna Služba za prostorno uređenje, s tim da građevinska parcela ne treba biti manja cca od 200m², osim ako se ne radi o zatečenoj (postojećoj) izgrađenoj građevinskoj parceli.

U ostalim zonama unutar urbanog područja Sanski Most veličina parcele odrediti će se na osnovu prostornih mogućnosti i urbanističko-tehničkih parametara koje će odrediti nadležna Služba za prostorno uređenje, s tim da građevinska parcela ne treba biti manja cca od 200,0m², osim ako se ne radi o zatečenoj (postojećoj) izgrađenoj građevinskoj parceli.

U ostalim urbanim područjima i građevinskim zemljištima van urbanih područja na prostoru opštine Sanski Most veličina građevinske parcele se kreće cca od 400,0m² do 1000,0 m², izuzev za kolektivne stambene, kolektivne stambeno- poslovne objekte, poslovne i proizvodne objekte kod kojih će se veličina parcele odrediti na osnovu prostornih mogućnosti i urbanističko-tehničkih parametara koje će odrediti nadležna Služba za prostorno uređenje, s tim da građevinska parcela ne treba biti manja cca od 400m², osim ako se ne radi o zatečenoj (postojećoj) izgrađenoj građevinskoj parceli.

Veličina parcele u poslovnim/industrijskim/radnim zonama odrediće se na osnovu prostornih mogućnosti i urbanističko-tehničkih parametara koje će odrediti nadležna Služba za prostorno uređenje, a prema uslovima iz ove Odluke koji se odnose na koeficijent izgrađenosti (Ki) i procenat izgrađenosti (Pi).

Preporuka u vezi sa urbanističko-tehničkim parametrima koji se tiču zelenih površina je da na građevinskoj parceli bude zastupljeno minimalno 20% zelene površine.

Član 100.

Regulaciona linija je planska linija, definisana grafički i numerički detaljnim planskim dokumentom, odnosno planom parcelacije, kojim se utvrđuju pojedinačne građevinske parcele.

Građevinska linija je planska linija koja se utvrđuje grafički i numerički detaljnim planskim dokumentom, odnosno planom parcelacije, koja označava liniju po kojoj se gradi, odnosno iskolčava građevina ili linija koju građevina, odnosno gabarit građevine ne smije preći.

Svaka građevinska parcela na kojoj se predviđa građenje objekata treba imati kolsko pješački pristup sa javne prometne površine. Prostornom organizacijom građevinske parcele treba omogućiti postepenu transformaciju seoskog naselja, u naselje mješovitog tipa, kako bi se omogućila dioba većih parcela na dvije ili više građevinskih parcela, tako da ekonomska ulica može postati stambena. Građevinska parcela postojećeg objekta koja ima površinu veću od maksimalno dozvoljene iz prethodnog člana, treba biti podijeljena u više parcela, odnosno dijelovi više takvih parcela mogu da formiraju novu građevinsku parcelu. Ukoliko postoji mogućnost da dijeljenjem parcela dođe do formiranja premalih parcela, izuzetno se može odobriti da građevinska parcela objekta ostane veća od maksimalno dozvoljene, ali na jednoj građevinskoj parceli ne mogu biti izgrađena dva slobodnostojeća stambena objekta.

Član 101.

Objekti na građevinskoj parceli mogu biti postavljeni na slijedeći načini:

- ✚ u neprekinutom nizu –objekti se na parceli dodiruje obje bočne linije građevinske parcele,
- ✚ u prekinutom nizu - objekat dodiruje samo jednu bočnu liniju građevinske parcele,
- ✚ kao slobodnostojeći - objekat ne dodiruje nijednu liniju građevinske parcele,
- ✚ kao poluatrijumski - objekat dodiruje tri građevinske parcele.

Član 102.

Visina objekta je rastojanje od nulte kote objekta do kote sljemena (za objekte sa kosim krovom), odnosno do kote vijenca (za objekte sa ravnim krovom).

Nulta (apsolutna) kota je tačka presjeka linije terena i vertikalne ose objekta.

Relativna visina objekta je ona koja se određuje prema drugim objektima.

Član 103.

Konzolni prepusti na objektu ne mogu prelaziti preko građevinske linije prema saobraćajnici ili javnoj površini. Horizontalna projekcija istaka postavlja se u odnosu na prostor između građevinske i regulacione linije.

Izuzetno, u pojedinim slučajevima konzolni prepusti (balkoni, doksati i sl.) na objektu mogu preći građevinsku liniju prema saobraćajnici ili javnoj površini u cilju arhitektonske interpolacije novog objekta u postojeće okruženje, pod uslovom da se ishoduje saglasnost upravitelja saobraćajnice ili javne površine, te da predmetni konzolni ispust ne prelazi ispuste na fasadama susjednih postojećih objekata.

Član 104.

Arhitektonsko oblikovanje objekta, izbor materijala, boja fasade i pokrova trebaju se prilagoditi ambijentu i tradiciji podneblja, uz savremen arhitektonski izraz.

Graditi se može samo sa čvrstim građevinskim materijalima uz maksimalno poštovanje tehničkih propisa pri čemu se trebaju zadovoljiti i termički propisi.

Fasade se mogu malterisati ili obrađivati na savremen ili tradicionalan način, tipičan za ovo podneblje. Na objektima se mogu primjenjivati rješenja koja omogućavaju dobivanje energije korištenjem sunčeve energije. Ukoliko se objekti ne vežu na kanalizacionu mrežu moraju imati vezu sa setptičkom jamom koja mora biti izgrađena tako da udovolji najstrožim sanitarnim normama.

Član 105.

Za parkiranje vozila za vlastite potrebe, vlasnici porodičnih individualnih stambenih objekata svih vrsta po pravilu obezbjeđuju prostor na vlastitoj građevinskoj parceli, izvan površine javnog puta, i to jedno parking ili garažno mesto na jedan stan. Garaže se grade u sklopu objekta pod istim krovom ili u zadnjem dijelu (dubini) parcele.

Za parkiranje vozila za lične potrebe, vlasnici ostalih objekata kolektivnog načina građenja svih vrsta, po pravilu obezbjeđuju prostor na vlastitoj građevinskoj i parceli, izvan površine javnog puta, i to jedno parking ili garažno mjesto na 70,00 m² korisnog prostora, s tim da najmanje trećina vozila treba biti smještena u garaže ukoliko to karakteristike tla dozvoljavaju.

U zonama mješovite namjene (stambeno-poslovne ili poslovno-stambene) potrebno je na jednoj građevinskoj parceli osigurati minimalno jedno parking mjesto po stambenoj jedinici uz dodatnih 2-5 parkirališnih mjesta, ovisno o namjeni i veličini poslovnog prostora.

Ukoliko se na građevinskoj parceli ne može obezbijediti dovoljan broj parking mjesta, moguće je taj potrebni broj parking mjesta obezbijediti na zasebnoj građevinskoj parceli, od neke druge građevinske parcele i njenog pripadajućeg objekta, pod uslovom da se ne može mijenjati namjena građevinske parcele na kojoj je planirano parkiranje dok god postoji potreba za istim, odnosno, za svo vrijeme postojanja objekta čijem životnom prostoru pripada, što se navodi u urbanističkoj saglasnosti, odobrenju za građenje i odobrenju za upotrebu. Isto tako parkiranje se može vršiti i na nekoj neizgrađenoj parceli koja je u obuhvatu građevinskog zemljišta, pri čemu se jedan njen dio označi i definiše kao potrebni parking prostor za drugu građevinsku parcelu i njen objekat.

Pri utvrđivanju mogućnosti da se obezbijedi dovoljan broj parking mjesta za predmetni objekat na način iz prethodnog stava, mora se izvršiti ocjena da li bi korištenje dijela druge parcele za parking onemogućilo ili otežalo funkcionalnost postojećeg legalnog objekta na toj parceli (prilaz, parkiranje i sl.) te ukoliko se ustanovi da je to slučaj, ne može se dozvoliti da se potreban broj parking mjesta obezbijedi na toj parceli.

Zabrana izmjene namjene iz prethodnog stava se odnosi i na dijelove objekata i parcela namijenjenih za obezbjeđenje parking mjesta, ukoliko su isti predviđeni urbanističkom saglasnosti, lokacijskom informacijom i odobrenjem za građenje.

Izuzetno se može odobriti izmjena namjene iz prethodnog stava, ukoliko se izmjenom namjene i drugih dijelova objekta smanjuje broj potrebnih parking mjesta, za površinu koju zauzima smanjeni broj potrebnih parking mjesta.

Za slučajeve izmjene namjene, dogradnje i nadogradnje postojećih legalno izgrađenih objekata, na kojima nije moguće obezbijediti dovoljan minimalni broj parking mjesta, smatra se da je obezbjeđen dovoljan broj parking mjesta, ukoliko se u radijusu od 300 m od tih objekata nalazi javni parking, a što se dokazuje naznačavanje istog u položajnoj skici koja je sastavni dio urbanističke saglasnosti i što se posebno naglašava u rješenju o urbanističkoj saglasnosti.

Član 106.

Sve izgrađene građevine, koje nisu u skladu sa Prostornim planom, zadržavaju se do privođenja zemljišta krajnjoj namjeni i na njima je moguće vršiti samo radove tekućeg održavanja i sanacije od posljedica raznih oštećenja izazvanih nepogodama ili štete nanesene ratnim dejstvom.

Pribavljanje, uređenje i korištenje građevinskog zemljišta

Član 107.

Pribavljanje, uređenje i korištenje građevinskog zemljišta određuje se posebnim odlukama o građevinskom zemljištu, a koje donosi Općinsko vijeće na osnovu Zakona o građevinskom zemljištu Federacije BiH, Zakona o stvarnim pravima, Zakona o prostornom uređenju i građenju USK-a, te ovog Plana i provedbenih planskih dokumenata.

Član 108.

Uređenje građevinskog zemljišta je vršenje pripremnih radova i radova na izgradnji komunalne infrastrukture kojima se obezbjeđuju uslovi za izgradnju i korištenje građevina i drugih zahvata u prostoru koji su planirani planskim dokumentima.

Uređenje građevinskog zemljišta obuhvata faze;

- ✚ Pripremanja građevinskog zemljišta
- ✚ Opremanje građevinskog zemljišta.

Izgradnja građevina vrši se na uređenom građevinskom zemljištu.

Izuzetno od stava (3) izgradnja građevina može se vršiti i na neuređenom građevinskom zemljištu ako se uređenje građevinskog zemljišta vrši u toku gradnje građevine, a najkasnije do tehničkog prijema građevine.

Pripremanje i opremanje građevinskog zemljišta – određuje se važećim Zakonom o prostornom uređenju i građenju USK-a i Općinskim odlukama.

Član 109.

Prema pogodnostima koje može pružiti korisnicima u izgradnji i korištenju gradskog građevinsko zemljište na području općine Sanski Most dijeli se na 6 (šest) zona. Prema „Odluci o utvrđivanju visine rente po zonama na području općine Sanski Most“, Službeni glasnik općine Sanski Most 03/21, postoji šest zona, i da VI zonu čine dijelovi naseljenih mjesta sa područja općine Sanski Most osim za područja za koja su donešeni Regulatorni planovi

Član 110.

Uređenje građevinskog zemljišta vrši se na osnovu programa uređenja građevinskog zemljišta u skladu sa prostorno-planskim dokumentima donesenim za određena područja.

Član 111.

Program uređenja građevinskog zemljišta usvaja Općinsko vijeće na prijedlog Općinskog načelnika.

Uslovi građenja pomoćnih objekata i objekata namjenjenih za obavljanje djelatnosti privremenog ili sezonskog karaktera

Član 112.

Pomoćni objekti u smislu ove Odluke smatraju se garaže za osobna vozila, šupe i ostave za smještaj ogrijeva i alata, nadstrešnice, ljetne kuhinje, vrtni paviljoni i roštilji, kotlovnice, ograde i slični objekti ukoliko nisu u sklopu objekta druge namjene.

Privremeni objekti u smislu ove Odluke smatraju se svi objekti montažno-demontažne izvedbe ili izvedeni od lakih materijala, sa jasno definisanim rokom korištenja, postavljeni na određenoj lokaciji za potrebe gradilišta, snabdijevanje građevina električnom energijom, za primjenu odgovarajuće tehnologije građenja, kao i za organizovanje sajmova, javnih manifestacija i zadovoljavanje drugih potreba na javnim površinama (objekti za svakodnevno snabdjevanje i pružanje usluga ljudima- kiosci za prodaju štampe, duhana, javni WC i drugi slični objekti).

Po isteku roka za privremene objekte, isti se na zahtjev nadležne Službe općinskog organa uprave mora ukloniti, odnosno porušiti bez prava na naknadu i obaveze davanja nove lokacije. Prostor na kojem se objekat nalazio mora se urediti prema uvjetima utvrđenim u rješenju o urbanističkoj saglasnosti, odnosno odobrenju za građenje.

Izuzetno objekat se može ukloniti i prije isteka roka u slučaju privođenja zemljišta konačnoj namjeni ili drugog valjanog razloga.

Član 113.

U urbanim područjima i na građevinskom zemljištu van urbanog područja je dozvoljeno podizanje ograde i podzida duž granica građevinskih parcela. Svaka građevinska parcela, se može ograditi prema ulici propisanom ogradom, ukoliko nije drugačije regulisano.

Građevinske parcele individualnih stambenih i individualnih stambeno-poslovnih objekata mogu se ograđivati ogradom izgrađenom od kamena, betona, kovanog željeza, drveta i sl. uz obavezno estetsko usklađivanje sa susjednim ogradama za koje postoje akti o građenju.

Visina ograde može biti maksimalno do 2,00m (računajući od kote terena) .

Ukoliko uslovi terena zahtijevaju može se dozvoliti izgradnja podzida na građevinskoj parceli. Visina podzida zavisi od konfiguracije terena, s tim da visina istog na strani na kojoj je naslonjen teren ne može biti veća od 0,30m od kote konačno zaravnalog uređenog terena. Dozvoljeno je postavljanje ograda na podzide, s tim da je ukupna visina 2,00m.

Građevinske parcele na kojima se nalaze industrijski objekti i ostali radni i poslovni objekti industrijskih zona, skladišta, radionica i sl. mogu se ograđivati ogradom u visini do 2.50 m.

U urbanim područjima i na građevinskom zemljištu van urbanih područja općine zabranjeno je podizanje ograde od bodljikave žice i ograde sa šiljatim vrhovima.

Ograda iz prethodnog stava ovog člana, koje su postavljene, imaju se ukloniti u roku koji odredi nadležni organ uprave općine. Vlasnik parcele može postavljati ogradu unutar svoje parcele uz međnu liniju. Ograda može biti zajednička kada se postavlja po granici parcele (međnoj liniji), u kojem slučaju je neophodna saglasnost vlasnika susjednih parcela..

Član 114.

Izgradnja pomoćnih objekata na urbanim područjima i građevinskim zemljištima Općine Sanski Most podliježe istom postupku odobravanja (urbanistička saglasnost, odnosno lokacijska informacija,odobrenje za građenje, odobrenje za upotrebu) kao i za izgradnju drugih objekata.

Član 115.

Na ruralnom području, izvan utvrđenog građevinskog zemljišta, može se izdati urbanistička saglasnost za izgradnju poljoprivrednih građevina za držanje, odnosno smještaj stoke, peradi i pčela.Za skladištenje poljoprivrednih proizvoda, đubriva, sjemena, zaštitnih sredstava, zatim objekti za smještaj, stočnih proizvoda i stočne hrane. Kao poljoprivredni objekti smatraju se i objekti za smještaj traktora poljoprivrednih mašina i kamiona.

Član 116.

Za građevine iz člana 113 , urbanistička saglasnost se ne može izdati na zemljištima koja su utvrđena kao zaštitne zone.

Član 117.

Na područjima na kojima se snabdijevanje vodom za piće vrši iz podzemnih tokova putem bunara, pumpi i slično, đubrišta i septičke jame moraju se graditi kao vodonepropusne građevine. Đubrišta i septičke jame moraju biti pokrivena i obezbijeđene od pristupa ljudi i životinja

Ugroženost terena prirodnim procesima i pojavama i uslovi građenja

Član 118.

Prema stepenu razvoja prirodnih egzogenogeoloških procesa i pojava u okviru građevinskog zemljišta i prema stepenu stabilnosti i pogodnosti tla za izgradnju objekata Prostornim planom su utvrđene tri kategorije terena i to: stabilan teren, uslovno stabilan teren i nestabilan teren.

Stabilan teren

Član 119.

Ova kategorija terena zauzima najveću površinu na području grada. Na stabilnoj kategoriji terena ne očekuju se širenja klizišta niti aktiviranje novih klizišta. U ovu kategoriju su svrstani tereni izgrađeni od karbonatnih stijena (krečnjaci, dolomiti, breče), polifacijalni kompleks gornjeg perma, dio neogenih sedimenata, kao i najveći dio kvartarnih naslaga (aluvijalnih i jezerskih). Karbonatne stijene imaju najpovoljnija svojstva – po pravilu izgrađuju terene visokog stepena stabilnosti. Na ovoj kategoriji može se planirati izgradnja naselja objekata bilo kakvog tipa sa pratećom infrastrukturom, s tim da se način i dubina temeljenja prilagodi lokalnim geološkim karakteristikama. Koncepcija uređenja terena nije geološki uslovljena i može se provesti prema zamislima urbanista.

Izgradnja infrastrukturnih građevina i drugih zahvata na stabilnom terenu može se planirati i izvesti bez posebnih uslova. Prema vrsti građevine i nivou projektne dokumentacije nadležni organ uprave odlučuje o potrebi izrade Elaborata o geomehaničkim ispitivanjima tla (prema važećem Zakonu o geološkim istraživanjima i Pravilniku o geotehničkim istraživanjima i ispitivanjima te organizaciji i sadržaju misija geotehničkog inženjerstva). Takođe, određivanje načina izvođenja i dubine temelja građevine i uređenja terena potrebne uslove propisat će nadležni organ za izdavanje urbanističke saglasnosti i odobrenja za građenje, s obzirom na vrstu građevine, veličinu, namjenu i sl.

Član 120.

Uslovno stabilni tereni

Ova kategorija terena u prirodnim uslovima je stabilan, ali zbog složenih geoloških, geomorfoloških, strukturno-tektonskih i hidrogeoloških karakteristika terena mogu se očekivati problemi sa stabilnošću u uslovima neadekvatne izgradnje i zasijecanja labilnog dijela terena. Pored labilnih padina, u ovom dijelu izdvojene su i moćne naslage siparskog materijala na strmijim padinama. Ova kategorija terena se uz odgovarajuće građevinske zahvate može prevesti u stabilnu kategoriju terena.

U ove terene spadaju naslage karbona, permo-trijasa, trijasa, krede (flišne naslage) i miocena i Obično se radi o naslagama pješčara, laporaca i glinaca.

U ovoj kategoriji koncepcija uređenja terena i način izgradnje objekata uslovljena je inženjerskogeološkim karakteristikama terena.

Ovo su tereni na kojima nema klizanja terena, ali predstavljaju potencijalne sredine za moguću pojavu klizišta. Za kompletnu kategoriju prije izrade detaljnije prostorno-urbanističke dokumentacije, potrebno je izvršiti detaljna inženjerskogeološka i geomehanička istraživanja, na osnovu čijih rezultata će se prilagoditi koncepcija izgradnje i uređenja terena. Prilikom izbora koncepcije i utvrđivanja režima gradnje u ovoj zoni moraju se poštovati sljedeća pravila:

- ✚ Povoljan položaj i raspored objekata. Treba nastojati da izgrađenost donjeg dijela padine bude što veća i da se u tom dijelu u grade viši objekti, a u ostalom dijelu niži objekti. Treba težiti da duža strana objekta bude okomita na izohipse;
- ✚ Planirani objekti moraju biti jednostavnih tlocrtnih oblika. Fundiranje objekata (kolektivnog tipa) treba izvesti tako da se fundiraju u geološkom supstratu (oslanjanje na kontrafore i sl.);
- ✚ Izradom većih nasipa u nožici labilne padine;
- ✚ Dreniranje terena sistemom dubokih drenaža;
- ✚ Prilikom izgradnje puteva preko labilnih padina treba planirati tako da niveleta puta što više prati liniju terena tj. da bude što manje zasijecanja i nasipanja terena;
- ✚ Kontrolisani odvodnju površinskih i otpadnih voda;
- ✚ U dijelu terena gdje je potrebna izrada potporne konstrukcije njezino temeljenje izvršiti u geološkom supstratu;
- ✚ Izvršiti rasterećenje pojedinih dijelova klizišta tj izvršiti tzv „ peglanje terena“;
- ✚ Sve manje vodotoke koji protiču kroz labilne dijelove terena treba regulisati.

Na ovim površinama obavezno je provođenje geomehaničkih istraživanja, kao i detaljnog inženjerskogeološkog kartiranja tla sa davanjem uslova temeljenja i izgradnje građevina i prijedloga sanacionih mjera za pretvaranje uslovno stabilnog terena u stabilan teren. Potrebna je izrada Elaborata o inženjerskogeološkim i geomehaničkim ispitivanjima terena, u kojem će se utvrditi uslovi i sanacione mjere za prilagođavanje uslova izgradnje građevina i uređenja terena lokalnim geološkim uslovima.

Nestabilan teren

Član 121.

Ova kategorija terena predstavlja dio razmatranog područja koji je zahvaćen procesom klizanja, puzanja i odronjavanja. U kategoriji nestabilnih terena ne može se vršiti planiranje niti izgradnja novih niti legalizacija postojećih objekata. U ovoj kategoriji terena ne smije se vršiti zasijecanje terena kao i formiranje većih nasipa. U zoni nestabilnog terena predvidjeti izradu projekat sanacije terena, kako bi ovu kategoriju terena preveli u kategoriju uslovno stabilnog i stabilnog terena.

Gradnja se može odobriti samo ukoliko se za kompletno područje izvrše detaljna inženjerskogeološka i geomehanička ispitivanja i uradi Elaborate, kao i projekat sanacije terena, koji treba prilagoditi planiranoj namjeni prostora. Izgradnju objekata koncipirati tako da bude u funkciji sanacionih mjera.

Član 122.

Svaka izgradnja je zabranjena na uslovno stabilnom i nestabilnom terenu dok se ne dokaže tehničkim ekspertizama da je moguća izgradnja na takvom zemljištu.

Član 123.

Pregled lokacija potencijalnih klizišta-odrona-erozija zemljišta predstavljena je u članu 63.

Mjere na sanaciji klizišta mogu biti interventne i trajne. Interventne mjere se provode za potrebe smirivanja aktivnosti klizišta, odnosno „držanja“ klizišta pod odgovarajućem tehničkom kontrolom, a sve u cilju smanjenja materijalnih šteta. Trajne mjere sanacije klizišta podrazumjevaju povodjenje adekvatnih mjera sanacije za konačnu i potpunu sanaciju klizišta, takođe se razlikuju po vrsti i obimu u zavisnosti od toga kakva će biti buduća namjena saniranog zemljišta (rekreaciona zona, mogućnost izgradnje infrastrukturnih objekata) U zavisnosti buduće namjene prostora i vrste sanacije zemljišta, zavisi obim geološko-geomehaničkih istraživanja i obim građevinskih sanacionih mjera.

Za izgradnju građevina u zoni klizišta, moraju se provesti odgovarajuća i zakosnki propisana geološko-geomehanička istraživanja kao i adekvatne građevinske sanacione mjere koje će omogućiti privođenje zemljišta planiranoj ili eventualno zahtjevanoj budućoj namjeni zemljišta.

Član 124.

Ako u granicama građevinskog zemljišta dođe do promjene postojećeg stepena stabilnosti terena, odnosno ako stabilni teren "pređe" u kategoriju uslovno-stabilnog ili nestabilnog terena, kao posljedica naknadnog uticaja prirodnih i tehnogenih procesa u periodu važenja prostornog plana, za definisanje mogućnosti i načina izgradnje građevina u novonastaloj situaciji, treba koristiti definisane uslove vezane za aktuelnu kategoriju stabilnosti terena.

V.2 NAČIN KORIŠTENJA POLJOPRIVREDNOG I ŠUMSKOG ZEMLJIŠTA

Član 125.

Osnovni principi i upravljanje, zaštitu poljoprivrednog zemljišta, korištenje poljoprivrednog zemljišta, uređenje poljoprivrednog zemljišta, raspolaganje poljoprivrednim zemljištem i ostalo uskladiti sa važećim Zakonom o poljoprivrednom zemljištu i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji na direktan ili indirektan način teriraju ovu oblast.

Korištenje poljoprivrednog zemljišta, u zonama koje se koriste i štite pod posebnim uvjetima mora se odvijati pod propisanim i kontrolisanim uslovima za to područje.

Proizvodnja se mora uskladiti sa spektrom vrijednosti koje treba očuvati, zaštititi i unaprijediti, tj. sa usvojenim mjerama zaštite za pojedine sisteme sa ciljem smanjenja negativnih uticaja na druge segmente živog svijeta i okoliša.

Izbjegavati primjenu genetski modifikovanog sadnog materijala, sjemena, stočne hrane, a posebno u ekološki osjetljivim područjima.

Racionalno upotrebljavati zaštitna sredstva i primjenjivati metode integralne zaštite od štetnika u cilju održavanja biološke ravnoteže u agroekološkom sistemu.

Korištenje, zaštita i očuvanje poljoprivrednog zemljišnog fonda je jedna od bitnih funkcija planiranja i uređenja prostora. Racionalnim planiranjem u ovoj oblasti obezbijediće se trajno očuvanje mogućnosti poljoprivrednog zemljišta za proizvodnju potrebnih količina hrane visoke zdravstvene vrijednosti.

Maksimalno čuvati površine čija je namjena poljoprivredno zemljište u što većem obimu i kvalitetu, pri čemu je potrebno uvažavati neophodnost daljeg urbanog razvoja općine.

Podizati kvalitet poljoprivrednog zemljišta, naročito obradivih površina i oranica koje su prikladne za kultiviranje, kroz razne oblike unapređenja.

Donijeti programe korištenja poljoprivrednog zemljišta, te pomagati razvoj intenzivne poljoprivrede, posebno na bonitetnim kategorijama od III-IVb.

Uvesti zemljišni informacioni sistem.

U saradnji sa nadležnim institucijama realizovati projekte deminiranja poljoprivrednog zemljišta.

Član 126.

Očuvanje i zaštitu šuma, jačanje ekoloških funkcija, planiranje u šumarstvu i upravljanje šumama, ekonomske funkcije, finansiranje obnove i unapređenje šuma, krčenje šuma, gradnja u blizini šuma, zaštita šuma i druga pitanja vezana za upravljanje šumama uskladiti sa važećim Zakonom o šumama i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji na direktan ili indirektan način teriraju ovu oblast.

Šume i šumska zemljišta, kao dobro od opšteg interesa, uživaju posebnu brigu i zaštitu Federacije i kantona i koriste se pod uslovima i na način koji su propisani važeći zakonom o šumarstvu..

Šume i šumska zemljišta su osnovni prirodni resurs čije vrijednosti se manifestuju kroz ekološke, socijalne i proizvodne funkcije šuma.

V.3 KORIŠĆENJE I ZAŠTITA VODA I VODNOG ZEMLJIŠTA

Član 127.

Vodne površine na području općine Sanski Most utvrđene su u članu 38. ove Odluke.

Član 128.

Zabranjena je svaka intervencija u prostoru koja može na bilo koji način ugroziti kvalitet podzemnih i površinskih voda na području općine Sanski Most.

U svim slučajevima odobravanja izgradnje obavezan uslov za izgradnju je odgovarajuće tretiranje otpadnih voda i na područjima gdje ne postoji javni sistem komunalnih instalacija i uređaja. Također mora biti adekvatno riješeno pitanje prikupljanja, distribucije i odlaganja otpada.

Općina i upravljači javnih vodovoda su dužni održavati, rekonstruisati i dogradnjom optimizirati kapacitet postojećih izvorišta do raspoloživih resursa, kako je to utvrđeno Prostornim planom. Dodatne količine vode obezbjediti na način kako je definirano tekstualnim dijelom Prostornog plana.

Upravljači javnih vodovoda i općina su dužni obezbjediti zaštitu izvorišta pitke vode u skladu sa važećom zakonskom regulativom i važećim Pravilnikom o načinu utvrđivanja uslova za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode za javno snadbjevanje stanovništva i donijeti odgovarajući opći akt o zaštiti izvorišta. Opći akt nadležnog organa je odluka o uspostavljanju zona sanitarne zaštite i zaštitnim mjerama, a osnov za donošenje odluke je elaborat istražnih radova odnosno projekat zaštite izvorišta. Projekat zaštite izvorišta se odnosi na svako izvorište pojedinačno i bazira se na provedenim istraživanjima hidrogeoloških uslova formiranja izvorišta, brzine prenosa zagađenja podzemnom filtracijom i mogućnosti unosa u vodonosni sloj i efikasnosti mjera zaštite od zagađenja.

Član 129.

U uslovnim zonama zaštite izvorišta, za koje nije donesen opći akt nadležnog organa, ovim Prostornim planom se utvrđuju restriktivne mjere zaštite izvorišta, do donošenja općeg akta (Odluke o uspostavljanju zona sanitarne zaštite i zaštitnim mjerama) a donošenjem akta će se granice i mjere zaštite u pojedinim zonama definitivno utvrditi.

Do donošenja Odluke o uspostavljanju zone sanitarne zaštite utvrđuje se granica u obuhvatu radijusa 50 m od izvorišta u kome vrijede zakonom i prozакonskom regulativom ograničenja za zonu 1 zaštite izvorišta.

Član 130.

Na karakterističnim mjestima potrebno je uvesti monitoring kvaliteta vodotoka, a utvrđuje se kao obaveza izrade pokazatelja kvaliteta vodotoka na području općine. Utvrđuje se obaveza izrade katastarske evidencije svih vodnih dobara na području općine Sanski Most. Utvrđuje se obaveza izrade katastra zagađivača radi praćenja i reagovanja na negativne uticaje, a posebno na eksczesne situacije.

Član 131.

Projekti i mjere koji su potrebni da doprinesu poboljšanju stanja vodnih resursa na području Općine Sanski Most su:

- ✚ Fazna izgradnja kanalizacionog sistema u Sanskom Mostu
- ✚ Izgradnja uređaja za prečišćavanje otpadnih voda
- ✚ Izrada strategije i projektne dokumentacije odvodnje otpadnih voda za Sanski Most
- ✚ Izgraditi kanalizacione mreže sa tretmanom oborinskih voda u dijelu općine gdje ne postoji kanalizaciona mreža;

- ✚ Revidirati i po potrebi doraditi općinsku odluku o zabrani direktnog ispusta otpadnih voda iz domaćinstava i poljoprivrednih objekata u rijeke, rječice i potoke, a ako odluka nije donešena, treba je donijeti;
- ✚ Strategija prikupljanja i prečišćavanja industrijskih otpadnih voda na području općine Sanski Most

Član 132.

Obavezno je provođenje odgovarajućeg tretmana otpadnih voda za sva industrijska postrojenja čije otpadne vode iz procesa proizvodnje ne zadovoljavaju propise za kvalitet dozvoljen za upuštanje u javnu kanalizacionu mrežu.

Član 133.

Za vodotoke za koje je propisana I kategorija zabranjeno je ispuštanje otpadnih, tehnoloških i oborinskih voda bez obzira na postignuti stepen prečišćavanja.
Za vodotoke za koje se propiše II kategorija ispuštanje otpadnih i oborinskih voda uslovljava se prethodnim postizanjem propisanog stepena prečišćavanja.

Član 134. (Izvorišta)

Izvorišta voda na području općine Sanski Most utvrđena su u članu 40. ove Odluke.

V.4. USLOVI UREĐENJA PODRUČJA NAMJENJENIH TURIZMU

Član 135.

Područja namjenjena turizmu utvrđena su u članovima 52.,53.,54.55.,56.57.,58. ove Odluke.

Član 136.

S obzirom na raspored, vrstu, kapacitet i veličinu i ostale pokazatelje ugostiteljsko – turističkih područja, prema karakteristikama prostora treba :

gradnju novih građevina postorno i oblikovno uklopiti u oblike tradiionalne gradnje lokalnog ambijenta,
koristiti resurse etnološke i kulturne baštine,
osigurati prostore za nove i atraktivne turističko-rekreacijske sadržaje,

Član 137.

Smještaj ugostiteljsko-turističkih sadržaja prioritetno se usmjerava na građevinskoim zemljištu, a shodno važećim zakonskim propisima iz oblasti prostornog uređenja i saglasnosti nadležnih institucija i agencija.

VI USLOVI SMJEŠTAJA PRIVREDNIH SADRŽAJA U PROSTORU

Član 138.

Prostornim planom općine Sanski Most utvrđene su građevinsko zemljište – privreda tj. privredne (poslovne,industrijske) zone koje obuhvataju postojeće i planirane površine za razvoj privrednih djelatnosti.

Privredni sadržaji mogu se locirati i na građevinskom zemljištu u urbanim područjima i izvan urbanih područja.

Pregled navedenih površina iz stavke 1 ovog člana dat je u tekstualnom dijelu plana, u oblasti koja se odnosi na razvoj privrede, prikazan je i na grafičkom prilogu Prostornog plana.

Član 139.

U cilju omogućavanja disperznog prostornog razmještaja proizvodnih i ostalih poslovnih subjekata Planom se rezervišu lokacije poslovnih-privrednih zona:

- ✚ Zona 1
- ✚ Zona 2
- ✚ DI Sana
- ✚ Alagića polje
- ✚ Šejkovača.
- ✚ Zdena.

Postoji i industrijska zona ŠIP – staro jezgro.

Takođe, na teritoriji općine evidentirane su (manje) površine koje su u funkciji privrede, odnosno koje su tretirane kao građevinsko zemljište – privreda.

Prostorni plan je kartirao i tekstualno prikazao površine koje su namjenjene za privredu-detaljno u "II.13.2Orientacija i razmještaj privrede u prostoru"

Privredni sadržaji mogu se locirati i na građevinskom zemljištu u urbanim područjima i izvan urbanih područja, vodeći računa o uslovima, a shodno važećim zakonskim i podzakonskim aktima koji na direktan ili indirektan način teriraju oblast prostornog planiranja/prostornog uređenja.

Član 140.

Poslovna (privredna) zona Šejkovača

Općinsko vijeće Sanski Most je 2003. godine usvojilo Plan parcelacije Industrijske zone "Šejkovača" (Službeni glasnik Općine Sanski Most br. 17/03), čime je spomenuta lokacija i službeno namijenjena izgradnji i razvoju novih privrednih subjekata. Godine 2004. usvojena je Odluka o načinu dodjele građevinskog zemljišta na lokalitetu "Šejkovača", čime su stvoreni i svi pravno – normativni preduslovi za razvoj poslovne infrastrukture u većem opsegu. Planom parcelacije su predviđene 42 parcele površine od 1.300 – 2.800m² namijenjenih gradnji poslovnih objekata, a ukupna površina zone je oko 150.000 m², a iskorišteno 36 parcela.

Općinsko vijeće Sanski Most na 12. sjednici, održanoj dana 15.02.2022. godine, donijelo je zaključak, o pružanju podrške formiranju poslovnog inkubatora u MZ Tomina, u objektima u vlasništvu OŠ „Vrhpolje“ (objekti bivše OŠ „Bratstvo“ u Tomini) („Službeni glasnik općine Sanski Most“ broj 02/22)

Član 141.

Privredne djelatnosti trebaju da ispune slijedeće uslove:

- ✚ da racionalno koriste prostor, bolje iskoriste i popunjavaju postojeće zone namjenjene ovim djelatnostima, kako bi se spriječilo neopravdano zauzimanje novih površina,
- ✚ da nisu energetske zahtjevne, te da su saobraćajno primjerene (saobraćajno ne opterećuju lokaciju),
- ✚ da zadovoljavaju propisane mjere zaštite okoliša (zaštita od buke, mirisa, onečišćavanja zraka, zagađivanje podzemnih i površinskih voda i sl.)
- ✚ u urbanim sredinama treba planirati intezivnije korištenje poslovnog prostora i prenamjenu postojećih prostora za tercijarne i kvartarne djelatnosti, kao i proizvodne pogone koji ne umanjuju kvalitet stanovanja i ne ugrožavaju okoliš,
- ✚ u ruralnim sredinama treba predvidjeti kapacitete za preradu poljoprivrednih i stočarskih proizvoda, kapaciteta za razvoj etnozanatstva, seoskog turizma i ostalih programa koji su u skladu sa zahtjevima zaštite okoliša i zaštite prirodne i kulturne baštine.

Posebno sačuvati izrazito rijedne prostore za poljoprivrednu i stočarsku djelatnost.

Član 142.

Smještaj kapaciteta industrije, građevinarstva i proizvodnog zanatstva, prodajna skladišta robe, građevinskog materijala, robni terminali, robno-transportni centri, veliki kompleksi trgovine, posebno vrste tržnih i uslužnih centara sa naglašenim obimom saobraćaja, značajnijom posjetom, znatnijim opterećenjem, zatim tehnološki parkovi usmjeravaju se građevinsko zemljište i građevinsko zemljište-privreda.

Prilikom izgradnje proizvodno (poslovnih) zona voditi računa da se lociraju u blizini sirovinskih baza koje prerađuju, da su dobro saobraćajno povezane sa magistralnim saobraćajem, i da se zadovolji saobraćaj u mirovanju, kolski i pješački pristupi, površine za pješake, manipulativni platoi, zelene površine, ograde odgovarajuće visine i zaštite i protivpožarni put, u skladu sa važećim Pravilnikom koji tertira oblast protivpožarne zaštite.

Član 143.

Uslovi za odobravanje građenja na poslovnim (privrednim) zonama utvrđuju se na osnovu detaljnih planskih dokumenata.

Član 144.

Građenje manjih pojedinačnih privrednih objekata i privrednih kompleksa može se odobriti na građevinskom zemljištu i građevinskom zemljištu izvan proizvodnih (poslovnih) zona definisanih ovim Planom.

Unutar građevinskog zemljišta iz prethodnog stava mogu se graditi manje građevine poslovne i privredne namjene za: zanatstvo, proizvodnju, preradu, skladišni prostor, usluge, servise, trgovinu, uredsko poslovanje, manje pogone dorade i slično. Namjene ovih privrednih građevina ne smiju umanjivati kvalitet stanovanja svojom bukom, teretnim saobraćajem, emisijom plinova, prašine, neugodnih mirisa, kao i drugih neprihvatljivih uticaja i ne smiju ugrožavati okolinu.

Ovakvi sadržaji kapacitetom, veličinom i oblikom objekata i drugim karakteristikama moraju biti usklađeni sa mjesnim prilikama, pravilima struke i važećim propisima.

Član 145.

Granice privrednih (poslovnih, industrijskih) zona (detaljni planovi za područja planiranih privrednih zona) utvrdi se se Odlukom općinskog vijeća. Ukoliko se ukaže potreba, moguća je izmjena istih. Izmjena granica utvrdit će se Odlukom o pristupanju izradi planskog dokumenta koju donosi općinsko vijeće.

Član 146.

Za građevine privrednih djelatnosti na građevinskom zemljištu (stambenim, poslovnim i stambeno-poslovnim zonama-pretežno stanovanje), moraju se primjenjivati uslovi saobraćaja u mirovanju u skladu sa uslovima propisanim ovom Odlukom.

Član 147.

Detaljnim planskim dokumentima mogu se utvrditi i drugačiji uslovi za građenje privrednih objekata od uslova propisanih ovom Odlukom, ako su nakon donošenja ove Odluke doneseni zakoni i drugi propisi koji tretiraju oblast prostornog uređenja zavisno od djelatnosti građevine.

Član 148.

Za građevine privrednih djelatnosti na područjima za koje nije obavezna izrada detaljnih planskih dokumenata uslovi građenja utvrđuju se u skladu sa važećim propisima i u skladu sa odredbama ove Odluke.

Član 149.

Ovim Planom utvrđuju se i specifični oblici korištenja prostora za privredne djelatnosti i to; eksploataciona polja, degradirane površine (površine za rekultivaciju, kamenolomi, deponije čvrstog otpada i sl.). Eksploataciona polja na kojima je završena eksploatacija, nakon provedenog postupka rekultivacije mogu se koristiti za razvoj industrijskih zona, rekreativnih površina i sl.

USLOVI SMJEŠTAJA DRUŠTEVNIH DJELATNOSTI U PROSTORU

Član 150.

U cilju obezbjeđenja uslova za normalno funkcioniranje naselja i njihovih dijelova, u sklopu izgradnje i uređenja urbanih područja, obezbijediti i izgradnju objekata društvene infrastrukture i sadržaja urbane opreme (škola, zdravstvene i socijalne ustanove, kulture, sporta, objekata snabdijevanja, servisi i zelene površine i sl.) u skladu sa opredjeljenjima Prostornog plana.

U detaljnijim planskim dokumentima dati prijedloge lociranja kapaciteta društvene infrastrukture poštujući odgovarajući centralitet u odnosu na korisnike, strogo voditi računa o uslovima gravitacije (udaljenosti korisnika).

Član 151.

Društvena infrastruktura je najvažnija komponenta društvenog standarda, i razmatra prema grupama djelatnosti i to:

- ✚ zdravstvene djelatnosti,
- ✚ socijalna zaštita,
- ✚ obrazovanje,
- ✚ kultura i sport,
- ✚ uprava i administracija
- ✚ vjerski objekti
- ✚ ostala infrastruktura.

Član 152.

Planom se predviđa nova gradnja i rekonstrukcija postojećih objekata društvenih djelatnosti. Postojeći i planirani objekti i sadržaji društvenih djelatnosti prikazani su na grafičkom prilogu.

Član 153.

Mreža objekata društvene infrastrukture u općinskom centru utvrđuje se urbanističkim planom, oslanjajući se na urbanističke normative koji tretiraju određenu oblast.

U ostalim djelovima općine Sanski Most, obavezno je obezbijediti površine objekata društvene infrastrukture prema normativima koji tretiraju određenu oblast (uzimajući u obzir gravitirajuće stanovništvo).

Član 154.

Smještaj društvenih sadržaja, u cilju obezbjeđenja uslova za normalno funkcionisanje naseljenih mjesta i njihovih dijelova, planirano je prije svega unutar urbanih područja.

Član 155.

U općinskom i sekundarnim centrima potrebno je obezbijediti površine za smještaj sadržaja predškolskog i osnovnog obrazovanja, zdravstvene zaštite, kulture, političkih i vjerskih organizacija, trgovine, ugostiteljstva i uslužnog zanatstva za stanovništvo naseljenih mjesta i gravitirajuće stanovništvo.

Član 156.

U planskom periodu potrebno je raditi kako na proširenju postojećih tako i na izgradnji novih objekata primarne zdravstvene zaštite. U tom kontekstu, posebno se ističe:

u prvom periodu moguće je za očekivati poboljšanje uslova u postojećim objektima (u onim naseljenim mjestima gdje bude bila izražena potreba), a u drugom realizacija izmještanja objekata ili izgradnja novih;

prilikom gradnje novih objekata primarne zdravstvene zaštite – ambulanti porodične medicine, voditi računa o zonama gravitacije, na način da pružaju usluge korisnicima na udaljenosti ne većoj od 1-3 km u urbanim područjima, 5-8 km u ruralnim područjima; za sada se može govoriti da je ovaj uslovno zadovoljen, ali ukoliko dođe do gradnje ili do priliva stanovništva u određenim područjima potrebno je graditi nove ili adaptirati (proširiti) postojeće objekte;

rekonstrukcija (izgradnja) postojećih putnih pravaca ka udaljenijim dijelovima općine, kao jedan od faktora za poboljšanje uslova dostupnosti hitnih medicinskih timova;

proširenje ambulantnog prostora i opremanje istih sa potrebnom medicinskom aparaturom;

poboljšanje kvaliteta zdravstvenih usluga u Porodičnoj, Općoj medicini i Konsultativno – specijalističkoj ambulanti primarne zdravstvene zaštite;

prilikom otvaranja apoteka voditi računa da se zadovolji potrebe gravitirajućeg stanovništva 1 apoteka na 3000 – 5000 stanovnika, što implicira da bi na teritoriji općine Sanski Most trebalo biti oko 10 apoteka.

Socijalna zaštita

Član 157.

Socijalna zaštita stanovništva na području općine Sanski Most ostvaruje se kroz rad JU „Centar za socijalni rad“ Sanski Most.

Takođe, na teritoriji općine Sanski Most egzistiraju domovi za stare i iznemogle osobe.

Član 158.

Shodno trenutnim karakteristikama i budućim potrebama u oblasti socijalne zaštite, u planskom periodu, potrebno je uraditi sljedeće:

- ✚ promovisati aktivnosti i potrebe Centra za socijalni rad i socijalnu zaštitu, te zatražiti pomoć od državnih i privatnih preduzeća, vladinih i nevladinih organizacija za zbrinjavanje najugroženijih korisnika socijalne zaštite;
- ✚ izgradnja, dogradnja ili adaptacija postojećeg objekta shodno potrebama;
- ✚ poboljšanje uslova u Crvenom križu sa adekvatnom opremljenošću prostorija.

Predškolsko obrazovanje

Član 159.

Prostornim planom predviđa se osnivanje objekata za predškolsko obrazovanje u sljedećim naseljenim mjestima (kao moguće lokacije): Sanski Most, Donji Kamengrad i Vrhpolje...prema smjernicama utvrđenim prostornim planom i zakonskim propisima koji tertiraju ovu oblast.

U slučaju izraženije potrebe za ovim vidom obrazovanja, ostavlja se mogućnost planiranja objekata predškolskih ustanova u drugim dijelovima općine.

Član 160.

Za izgradnju i adaptaciju građevina iz prethodnog člana potrebno je koristiti sljedeće orijentacijske normative (m²/djetetu):

- ✚ za objekat 5,5 m² (jaslice) te 7,5 m² (obdanište)
- ✚ za kompleks 20 m².

Član 161.

Za prvu etapu, planira se adaptacija postojećih objekata (prema urbanističkim normativima), a u drugom izgradnja novih objekata.

Osnovno obrazovanje

Član 162.

Prostornim planom predviđa se adaptacija i izgradnja objekata prema smjernicama utvrđenim prostornim planom i zakonskim propisima koji teriraju ovu oblast. Ukoliko se ukaže potreba, moguća je i dodatna izgradnja. Konkretno, planira se:

- ✚ proširenje JU OŠ "5. OKTOBAR" (izgradnja višenamjenske učionice). Višenamjenska učionica bi se koristila za realizaciju redovne nastave, vannastavnih aktivnosti, kulturno-umjetničkog programa, kao izložbeni prostor, za boravak učenika prije početka nastave i za niz drugih aktivnosti koji bi se realizovali sa učenicima, roditeljima i zaposlenima škole;
- ✚ nastavak izgradnje fiskulturne sale u JU OŠ "VRHPOLJE";
- ✚ izgradnja zatvorene dvorane za potrebe JU "Gimnazija";
- ✚ izgradnja fiskulturnih dvorana ili vanjskih terene gdje je potrebno.

Za prvu etapu realizacije prostornog plana, predviđa se adaptacija objekata, u smislu povećanja površina, te postizanja što boljih uslova rada. U kasnijem periodu, a shodno očekivanom demografskom rastu, predviđa se izgradnja novih objekata, ali i mogućnost izgradnje većih kapaciteta od planiranih.

Član 163.

Za izgradnju i adaptaciju građevina iz prethodnog člana potrebno je koristiti sljedeće orijentacijske normative (m²/djetetu):

- ✚ za objekat 7,5 m²
- ✚ za kompleks 20 m².

Srednjoškolsko obrazovanje

Član 164.

Prostornim planom predviđa se dogradnja i nadogradnja postojećeg te izgradnja novog objekta ukoliko bude izražena tendencija rasta broja djece ovog uzrasta.

Za prvi period planira se adaptacija, kao osnova osiguranja kvalitetnih prostornih uslova razvoja srednjeg školstva, a za drugi period izgradnja novog objekta.

Član 165.

Za izgradnju i adaptaciju građevine iz prethodnog člana potrebno je koristiti sljedeće orijentacijske normative (m²/učeniku):

- ✚ za objekat 7,5 m²
- ✚ za kompleks 20 m².

Član 166.

Za potrebe odvijanja kulturnih aktivnosti, planira se sljedeće:

- ✚ izgradnja Kulturnog centra;
- ✚ izgradnja novih kino dvorana u zonama Centra I i Centra II (480 – 600m²);
- ✚ izgradnja Muzeja (postoji muzejska postavka u Domu mladih);
- ✚ planirati Omladinski centar (Sanski Most);
- ✚ planirati Omladinski centar MZ Lijeva obala (u prostorijama srednjoškolskog centra);
- ✚ planirati otvorenu scenu za mlade (predstave, muzika, scenske umjetnosti) na lokaciji parka Zdena;
- ✚ proširenje i poboljšanje kvaliteta prostornih kapaciteta objekata u funkciji kulture;
- ✚ uskladiti sa urbanističkim normativima koji tretiraju ovu oblast;
- ✚ rekonstrukcija vatrogasnog doma u svrhu zadovoljenja kulturnih potreba stanovništva (Stari Majdan);
- ✚ rekonstrukcija Doma Kulture u Lušci Palanci;
- ✚ završetak sanacije Društvenog doma u Demiševcima.

Sport

Član 167.

Za potrebe odvijanja sportskih aktivnosti u prvoj etapi realizacije plana, potrebno je izvršiti:

sanaciju, dogradnja ali i opremanje sportskih terena kao uslov za što masovnije bavljenje sportom u skladu sa urbanističkim normativima i zakonskim aktima koji tretiraju ovu oblast.

Član 168.

U onim naseljnim mjestima koja nemaju otvoreni, zatvoreni sportski teren ili park, potrebno ih je izgraditi, a ukoliko isti postoje potrebn je izvršiti njihovu adaptaciju, sa ciljem stvaranja što boljih uslova za bavljenje sportom. U tom kontekstu, navode se sljedeći mogući projekti:

- ✚ sanacija, dogradnja, izgradnja (sa ciljem zadovoljenja urbanističkih normativa koji tretiraju ovu oblast) ali i opremanje sportskih terena kao uslov za što masovnije bavljenje sportom;
- ✚ izgradnja teretana na otvorenom;
- ✚ izgradnja sportskog centra u Donjem Kamengradu (N.K. "Rudar")
- ✚ izgradnja gradskog bazena;
- ✚ prostor malog parka (Sanski Most) rekonstruisati moderniji i funkcionalniji park;
- ✚ redovno održavanje i opremanje neophodnim sportskim rekvizitima pomagalima;
- ✚ izgradnja sportskih klubova-streljana;
- ✚ izgradnja sportskog aerodroma.

Član 169.

Za izgradnju i adaptaciju građevina iz prethodna dva člana potrebno je koristiti sljedeće orijentacijske normative:

- ✚ objekti sporta 2,5 m²/st
- ✚ otvoreni tereni za sport i rekreaciju 2m²/st.
- ✚ naseljski parkovi 1 m²/st.

To implicira da bi na teritoriji općine Sanski Most, trebalo biti:

- ✚ zatvorenih sportskih terena 104.580 m²;
- ✚ otvorenih sportskih terena 83.664 m²;
- ✚ naseljskih parkova 41.832 m².

Član 170.

U Sanskom Mostu se nalazi Općinski sud, za područje općina Sanski Most i Ključ.

Općinska uprava locirana je u naseljenom mjestu Sanski Most. Na teritoriji općine registrovano je 19 mjesnih zajednica.

Od ostalih djelatnosti koje pripadaju ovoj grupi, na teritoriji općine zastupljene su: Općinska uprava, JKP „Sana“, JKP Vodovod i kanalizacija „VIK“, JP „Veterinarska stanica“, JP „Općinski fond za komunalne djelatnosti i infrastrukturu“, JP „Elektrodistribucija BIH“, filijala sanski Most, JP „BH Telecom“, filijala Sanski Most, Općinski sud, PU 3 Sanski Most, banke, MIO-PIO, filijala Sanski Most, Zavod za zapošljavanje-općinski biro rada Sanski Most, Zavod zdravstvenog osiguranja Unsko Sanskog kantona – filijala Sanski Most, Boračko –invalidska zaštita, RTV „Sana“.

Član 171.

U planskom periodu u oblasti uprave i administracije, planira se sljedeće:

- ✚ u većini objekata koja pripadaju ovom domenu, potrebno je poboljšati uslove, u smislu izgradnje, dogradnje i opremanja objekata-prostorija za navedenu svrhu;
- ✚ razvijati nevladin sektor u cilju apliciranja i pisanja projekata za dobijanje finansijskih sredstava kod međunarodnih fondova;
- ✚ izgradnja Društvenog doma u Donjem Kamengradu;
- ✚ izgradnja pošte u Donjem Kamengradu.

Ukoliko se ukaže potreba, moguća je dodatna izgradnja, adaptacija uprave shodno normativima i zakonskim propisima koji tretiraju ovu oblast.

Vjerski objekti

Član 172.

U obuhvatu plana, prisutni su objekti islamske, pravoslavne i katoličke konfesije.

U planskom periodu, planira se:

- ✚ zaštita, briga, održavanje i obnova vjerskih objekata islamske, pravoslavne i katoličke konfesije;
- ✚ izgradnja pravoslavnog hrama na spomen kompleksu Šušnjar i kod žitnog magacina;
- ✚ izgradnja novih vjerskih objekata ukoliko se ukaže potreba za istim.

Ostala infrastruktura

Pijace, tržnice (snabdijevanje)

Član 173.

Na teritoriji općine Sanski Most postoji pijaca, kao mjesto gdje se plasiraju najviše domaći proizvodi (domaća radinost) ali i tekstil.

U naseljenom Lušci Palanka postoji ograđen prostor za stočnu pijacu, a koji nije u funkciji zbog nedovoljnog stočnog fonda.

Član 174.

Snabdijevanje građana na području Općine Sanski Most, će se vršiti u skladu vazećim zakonskim propisima i obezbijedit će se :

- ✚ sanacijom i modernizacijom pijaca koje se zadržavaju na postojećim lokalitetima, uz ispunjavanje zakonski predviđenih uvjeta,
- ✚ iznalaženjem novih lokacija i izgradnjom pijaca ili zatvorenih tržnica na njima, i mimo građevinskih rejona.

Član 175.

Na građevinskoj parceli namijenjenoj za građevine društvenih djelatnosti, odnosno na javnoj saobraćajnoj površini uz tu parcelu treba osigurati potreban broj parkirališnih mjesta, osim ukoliko je garažni ili parking prostor projektnom dokumentacijom predviđen unutar objekta.

VIII. USLOVI KORIŠTENJA PROSTORA NA ZAŠTITNIM I POJASEVIMA I ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA

Član 176.

Prostornim planom definišu se osnovni funkcionalni, prostorni i ekološki uslovi za korištenje prostora na zaštitnim pojasevima infrastrukturnih sistema.

Trase infrastrukturnih sistema i lokacije njihovih građevina prikazane su na grafičkom prilogu Prostornog plana br.X,XI i XII i usmjeravajućeg su značaja, a dozvoljena su odgovarajuća prostorna prilagođavanja koja ne odstupaju od koncepcije rješenja.

Uslovi korištenja površina obuhvaćenih zaštitnim infrastrukturnim pojasevima (uz puteve, dalekovode, vodovode, izvorišta i sl.) utvrđuju se na nivou posebnih zakona.

U principu se utvrđuje da se na zaštitnim infrastrukturnim pojasevima ne mogu vršiti radovi niti graditi objekti koji su suprotni svrsi zbog koje je zaštitni pojas uspostavljen, a može se planirati izgradnja isključivo objekata koji služe korištenju tih infrastrukturnih sistema.

Prostor u kojem se planira izgradnja infrastrukturnih sistema treba sagledavati kao prostorno-ekološku, funkcionalnu, privrednu, kulturnu i prirodnu cjelinu. U tom smislu potrebno je osigurati uravnoteženost i skladnost između svih korisnika prostora, s težištem na zaštiti prirode i okoliša.

Kod planiranja trasa saobraćajnih i drugih infrastrukturnih sistema treba nastojati da se iste planiraju u zajedničkim koridorima, vodeći računa o racionalnom korištenju prostora.

Svi zahvati koji de se planirati i izvoditi u prostoru trebaju biti u skladu s najvišim ekološkim kriterijima zaštite prirode i okoliša, kao i kvalitete življenja i djelovanja u cjelini.

Član 177.

Prostori određeni za zaštitu infrastrukturnih instalacija moraju se racionalno definirati u svim situacijama, komunalne instalacije obavezno polagati u zemlju i odgovarajuće obilježavati njihov položaj u prostoru. Vlasnici instalacija i uređaja obavezni su snositi troškove uspostavljenih ograničenja vlasnicima zemljišta. U svim slučajevima gdje su zaštitni koridori uspostavljeni na državnom zemljištu, to zemljište se ne može otuđivati.

U slučajevima gdje nije moguće uspostaviti sigurnost za život i zdravlje ljudi i dobara, obaveza je vlasnika instalacija i uređaja iste izmjestiti uz punu finansijsku naknadu za učinjenu štetu.

VIII.1. ZAŠTITNI POJASEVI SAOBRAĆAJNIH POVRŠINA

Član 178.

Putne saobraćajnice i zaštitni pojasevi saobraćajnica utvđeni su članom 69. ove Odluke.

Član 179.

Urbanističkom saglasnošću za građevinu određene namjene mora se utvrditi površina za saobraćaj u mirovanju za javna, teretna i putnička vozila, a prema članu 70. ove Odluke. Površine za saobraćaj u mirovanju moraju se obezbijediti u sklopu parcele, ili u sklopu javne površine u najbližoj mogućoj blizini, u skladu sa planskim dokumentima i uz saglasnost institucija nadležnih za saobraćaj.

Član 180.

Telegrafske i telefonske vazdušne linije i vodovi, električni vodovi niskog napona, električni dalekovodi, kanalizacija, vodovodi kao i benzinske pumpe mogu se postavljati i graditi u zaštitnom pojasu javnog puta samo uz prethodnu saglasnost nadležne institucije.

Član 181.

U već izgrađenom naseljenom mjestu može se dozvoliti građenje objekata na građevinskoj liniji javnog puta, uz saglasnost nadležnog organa.

Član 182.

(Uslovi priključivanja na saobraćajnice)

Priključak i prilaz na javnu cestu može se izvesti samo na osnovu odobrenja upravitelja cesta. Prilaz sa građevinske parcele ne smije ugrožavati saobraćaj, pa nije dozvoljena gradnja objekata i sadržaja na parceli (garaža, ograda i sl.) na način da ometaju preglednost ili ugrožavaju saobraćaj.

Član 183.

Planom se može uspostavljati zaštitni pojas (koridor) ceste. Privremeni zaštitni pojas (koridor) ceste se primjenjuje do realizacije (izgradnje) ceste u određenom području općine, a nakon izgradnje primjenjuju se odredbe Zakona o cestama Federacije BiH kojima su definisane širine zaštitnog cestovnog pojasa. Unutar privremenog zaštitnog pojasa nije dozvoljena gradnja objekata koji nisu u funkciji ceste. Izuzetno od prethodnog stava moguće je dozvoliti gradnju objekata i infrastrukture (saobraćajne, energetske, vodne, komunalne, privredne i društvene) od posebnog interesa za Kanton ili Općinu, auz suglasnost nadležnog Ministarstva i budućeg upravitelja planiranom cestom.

VIII.2. ZAŠTITNI POJASEVI VODOVODA I KANALIZACIJE

Član 184.

Vodna infrastruktura i zaštitni pojasevi su utvrđeni od 38 do 51 člana ove Odluke.

Član 185.

Preporuka nadležnih komunalnih preduzeća je da se gdje god je moguće odredi zaštitni pojas uz trase primarnih cjevovoda, do razvodne mreže u širini od 1.5m - 2m od vanjske ivice cjevovoda.

Na prostoru obuhvaćenom zaštitnim infrastrukturnim pojasom ne mogu se graditi objekti ili vršiti radovi suprotno svrsi zbog koje je uspostavljen zaštitni pojas.

VIII.3. ZAŠTITNI POJASEVI ENERGETSKE INFRASTRUKTURE

Član 186.

Objekti za distribuciju električne energije i zaštitni pojasevi za dalekovode utvrđeni su u članovima 76,77,78. ove Odluke.

Član 187.

Pri određivanju trasa dalekovoda potrebno je izbjegavati postojeća i planirana građevinska područja, šume i šumska zemljišta, te voditi računa o bonitetu poljoprivrednog zemljišta radi smanjenja uticaja na poljoprivrednu proizvodnju. Dalekovodi moraju u potpunosti zaobići zaštićena područja kulturno-historijske i prirodne baštine, izuzev arheoloških lokaliteta izvan naselja, uz odgovarajuće mjere zaštite

Član 188.

Izuzetno, u odnosu na utvrđene širine zaštitnog pojasa dalekovoda se može odobriti izgradnja objekata u zaštitnom pojasu dalekovoda, pod uslovima koje odredi nadležna institucija u BiH.

Član 189.

Svi novi objekti za proizvodnju i distribuciju električne energije moraju biti građeni prema dostignutim Evropskim standardima u smislu najsavremenijih tehničkih rješenja opreme, sa aspekta ekonomičnosti i zaštite okoliša, a prema uslovima i smjericama datim u Prostornom planu. Odnos svih objekata i elektorenergetskih vodova moraju se rješavati u skladu sa važećim Pravilnikom o tehničkim normativima za izgradnju nadzemnih elektroenergetskih vodova napona od 1kV do 400 kV.

VIII.4. ZAŠTITNI POJASEVI TELEKOMUNIKACIJA

Član 190.

Zaštitni pojasevi telekomunikacija određeni su članom 79. ove Odluke.

Član 191.

Sve telekomunikacijske veze (mrežni kablovi, koaksijalni kablovi i dr.) u pravilu se trebaju polagati u koridorima postojeće ili planirane saobraćajne ili druge infrastrukture.

Član 192.

Za stubove i kontejnere mobilne telekomunikacione mreže (GSM) mogu se osigurati parcele i izvan građevinskih područja u skladu sa načelom racionalnog korištenja i zaštite prostora.

VIII.5. ZAŠTITNI POJASEVI TERMOENERGETSKE INFRASTRUKTURE

Član 193.

Zaštitnu zonu odrediti prema važećoj zakonskoj regulativi i prema članu 80. ove Odluke.

Član 194.

Svi objekti koji se priključuju na sistem daljinskog grijanja trebaju biti energetske učinkoviti objekti, tako da maksimalno specifično toplinsko opterećenje bude 75 W/m², odnosno da specifična potrošnja toplinske energije bude 80-90 kWh/m². U skladu sa tim neophodno je na svim objektima predvidjeti mjere za obezbjeđenje energetske učinkovitosti.

IX MJERE OČUVANJA KULTURNO-HISTORIJSKOG NASLJEĐA

Član 195.

U postupku izrade i donošenja detaljnije planske dokumentacije, obaveza je nadležnih organa da obezbijede odgovarajuću saradnju nosioca izrade planskih dokumenata, sa nadležnim institucijama za očuvanje kulturno-historijskog naslijeđa, te da se tom saradnjom obezbijedi adekvatan tretman očuvanja i zaštite pomenutog naslijeđa.

Prema podacima Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, na teritoriji općine Sanski Most nalaze se:

- ✚ nacionalni spomenici,
- ✚ privremena lista nacionalnih spomenika,
- ✚ lista peticija za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima.

Prema Prostornom planu Unsko- saskog kantona³, izdvajaju se spomenici od lokalnog značaja.

Član 196.

Popis kulturno-historijskog naslijeđa, kao i smjernice za zaštitu i revitalizaciju dati su u pripadajućim poglavljima Prostornog plana, te su i grafički predstavljeni i obaveza je nadležnih organa da obezbijedi njihovo provođenje.

Član 197.

U budućem planskom periodu, potrebno je posvetiti povećanu pažnju kulturno historijskom naslijeđu, u smislu zaštite i očuvanja, pri čemu je potrebno:

- ✚ istraživanje i evidentiranje dobara koja uživaju prethodnu zaštitu,
- ✚ predlaganje i utvrđivanje kulturnih dobara,
- ✚ vođenje registra i dokumentacije o kulturnim dobrima,
- ✚ pružanje stručne pomoći na čuvanju i održavanju kulturnih dobara sopstvenicima i korisnicima tih dobara,
- ✚ staranje o korišćenju kulturnih dobara u svrhe određene zakonom,
- ✚ predlaganje i praćenje provođenja mjera zaštite kulturnih dobara,
- ✚ prikupljanje, sređivanje, čuvanje, održavanje i korišćenje pokretnih kulturnih dobara,
- ✚ prikupljanje podataka o nestalim i otuđenim kulturnim dobrima,
- ✚ provođenje mjera tehničke i fizičke zaštite kulturnih dobara,
- ✚ izdavanje publikacija o kulturnim dobrima i o rezultatima rada na njihovoj zaštiti,
- ✚ izlaganje kulturnih dobara, organiziranje predavanja i drugih prigodnih oblika kulturno - obrazovne djelatnosti i
- ✚ drugi poslovi u oblasti zaštite kulturnih dobara utvrđeni ovim zakonom i na osnovu njega.

X. MJERE OČUVANJA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA PRIRODNIH VRIJEDNOSTI

Član 198.

Zaštićena prirodna područja na području općine Sanski Most, a prema „Planu zaštite okoliša“⁴ i Prostornom planu Unsko-saskog kantona su:

- ✚ specijalni rezervat prirode: pećina Hrustovača u Hrustovu;
- ✚ prirodni spomenik: izvor rijeke Dabar;
- ✚ prirodni spomenik: vodopad Blihe;
- ✚ prirodni spomenik: Dabarska pećina.

Analizirajući relevantne planske dokumente (PPRBIH, PPFBIH 2008-2028), izdvojena su posebno zaštićena područja, u smislu planirane izrade Prostornih planova posebnog obilježja od značaja za FBiH, na teritoriji općine Sanski Most:

- ✚ područje izuzetnih prirodnih vrijednosti planine Grmeč.

Član 199.

Prostornim planom Unsko-sanskog kantona⁵, predstavljen je prijedlog koncepta zaštite prirode na nivou Unsko-sanskog kantona, te time i općine Sanski Most (IUCN):

Područja od značaja za Federaciju

Planina Grmeč-kategorija zaštite Ia-II (Ia strogi rezervat prirode, II-nacionalni park) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

Područja od značaja za Unsko-sanski kanton

Hrustovačka pećina (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

izvor rijeke Dabar (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

Dabarska pećina (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

vodopad Blihe (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

izvor rijeke Zdene (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

Korčanica (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

područje vodopada Blihe (V zaštićeni pejzaž/park prirode) (ZONA AKTIVNE ZAŠTITE)

memorijalna zona Korčanica (V zaštićeni pejzaž/park prirode) (ZONA AKTIVNE ZAŠTITE)

Shodno navedenom, utvrđuju se sljedeće razine zaštite:

- ✚ opće mjere i ciljevi zaštite prirodnog naslijeđa koje se odnose na ukupno prirodno naslijeđe;
- ✚ posebne mjere zaštite koje se odnose na pojedine vrste prirodnog naslijeđa;
- ✚ mjere i postupci revitaliziranja prirodnog naslijeđa;
- ✚ mjere pravne zaštite (zakonska legislativa: kantonalna, nacionalna, evropska i međunarodna)

Član 200.

Područja prirodnih vrijednosti moraju imati poseban tretman u izradi i donošenju svih nivoa planskih dokumenata. Predmetna područja podliježu posebnoj pažnji, za ista je potrebno izraditi studijsku dokumentaciju kojom će se revidirati Planom predloženi režim zaštite i granice zaštićenog područja, pri čemu je potrebno izvršiti zoniranje sa različitim nivoom zaštite i korištenja, nakon čega je potrebno donijeti odgovarajuću provedbenu dokumentaciju.

Član 201.

U zonama aktivne zaštite i zonama korištenja, do donošenja studijske i provedbene dokumentacije, dozvoljava se razvoj u smislu sanacije, rekonstrukcije i izgradnje infrastrukture, proširenja postojećih i definisanja novih građevinskih zemljišta (stanovanje i privreda), kao i korištenje ovih prostora na način kojim se neće ugroziti temeljne prirodne vrijednosti navedenih područja.

Član 202.

U zonama aktivne zaštite i zonama korištenja, do donošenja studijske i provedbene dokumentacije, potrebno je izbjegavati korištenje resursa koje mogu ugroziti temeljne prirodne vrijednosti navedenog područja (eksploataciona polja i dr.), izuzev ako je korištenje resursa proglašeno javnim interesom za razvoj Kantona ili Grada/Općine.

Član 203.

Za planirano područje od značaja za Federaciju BiH „Planina Grmeč“, neophodno je izvršiti detaljno zoniranje (u ukupnoj površini od 66.343 ha), definisanje područja stroge zaštite i područja korištenja prirodnih resursa sa ciljem omogudavanja zaštite područja i istovremenim nastavkom eksploatacije drvne mase, razvoja šumarstva i drvne industrije kao značajne privredne grane Unsko-sanskog kantona.

Član 204.

U zonama stroge zaštite (I, II, III -IUCN kategorizacija), do donošenja studijske i provedbene dokumentacije, zabranjene su sve aktivnosti koje na bilo koji način mogu ugroziti evidentirane prirodne vrijednosti na području Kantona/općine.

Član 205.

Izuzetno, može se dozvoliti gradnja, rekonstrukcija i sanacija objekata i elemenata infrastrukture (saobraćajne, energetske, vodne, komunalne, privredne i društvene) od posebnog interesa za Kanton ili Grad/Općinu Unsko-sanskog kantona.

Član 206.

Na bazi prirodnog i kulturno-historijskog naslijeđa planirati razvoj turizma. U tom smislu, potrebno je:

- ✚ intenziviranje procesa zakonske zaštite prirodnog naslijeđa,
- ✚ rekonstrukcija putne infrastrukture,
- ✚ uključivanje u turističko korištenje lokalnih, šumskih i nekategorisanih puteva,
- ✚ vizualna identifikacija lokaliteta prirodnog naslijeđa pored putnih pravaca (natpisne table, panoi, displeji, šematski prikazi, prezentacijski tekstovi),
- ✚ urbanističko prostorna analiza i izgradnja potrebne infrastrukture na temelju te analize,
- ✚ podizanje optimalnih receptivnih kapaciteta koristeći estetske elemente konkretnog pejzaža u projektnoj koncepciji,
- ✚ određen broj receptivnih objekata mora se graditi na načelima tradicijske gradnje i historijskih ugostiteljskih objekata, kao što su: stari hanovi, karavan saraji, musafirhane itd
- ✚ za efikasan i uspješan razvoj cikloturizma potrebno je obezbjediti kompletnu biciklističku infrastukturu, uključujući: biciklističke staze, mjesta za parkiranje bicikla, horizontalnu i vertikalnu signalizaciju;
- ✚ prilagođavati turističke lokacije za potrebe cikloturizma;
- ✚ za razvoj cikloturizma i biciklizma koristiti smjernice iz važeće Studije uvođenja biciklizma u USK;
- ✚ osigurati dostupnost kulturnim dobrima,
- ✚ izvršiti deminiranje prostora objekta kulturnog naslijeđa,
- ✚ stvoriti sigurnost objekta u konstruktivnom smislu i u smislu prohodnosti,
- ✚ osigurati piktograme sa edukativnim i komunikacijskom porukom na više jezika,
- ✚ postaviti malu muzeološku postavku u nekim od objekata ili organizirati lapidarij na otvorenom prostoru,
- ✚ dati informacije na internetu,
- ✚ osigurati pisani promotivni materijal o kulturnom dobru,
- ✚ osigurati prostor za odmor i rekreaciju (nadstrešnice, sokovi, kafa),
- ✚ osigurati i mogućnost raznih audiovizualnih prikazivanja historijskih događaja koji su se desili na samom lokalitetu;

- ✚ dalji razvoj izletničkog, rekreativnog, ruralnog, edukacijskog, zimskog turizma.... oslanjajući se na potencijale rijeke Sane, Zdene, Blihe, planine Grmeč, pećina Dabarske, Hrustovača i Suvaja, zanimljiv kraški fenomen Bobijsko oko...i ostala prirodna bogatstva, ali i kulturno-istojske spomenike;
- ✚ izgradnja vikend naselja
- ✚ na lokalitetu Korčanica predviđa se revitalizacija devastiranog turističko sportskog kompleksa, koji bi bio centar izletničkog, edukacijskog i zimskog turizma;
- ✚ stvaranje uslova za integralni razvoj ruralnih područja i njihova integracija u turističke tokove;
- ✚ podići nivo saradnje između zainteresovanih strana u turizmu i uvezanost turističke privrede;
- ✚ unapređenje kvaliteta usluga u turizmu i primjena EU standarda.

POSTUPANJE SA OTPADOM

Član 207.

Za odlaganje krutog otpada na području općine Sanski Most koristi se lokacija prema brdu Dabar - privremeno odlagalište „Sanska brda“ koja se proteže duž puta u površini cca 26.800 m².

Za neuređenu lokalnu deponiju „Sanska brda“ urađen je projekat sanacije koji podrazumjeva izgradnju izolacionog sistema kako bi se onemogućila kontaminacija zemljišta, te sistema koji bi riješio problem otpadnih voda i deponijskog gasa. Pored toga, predviđena je izgradnja objekata koji bi služili za odvajanje i selektiranje otpada kao i zaštitne ograde oko deponije.

Član 208.

Postupanje sa otpadom i održavanje komunalne čistoće, kao aspekt zaštite životne sredine, u cjelosti se mora obraditi posebnim propisom o održavanju čistoće u ljetnim i zimskim uvjetima i disponiranju komunalnim otpadom. Osnovni zadatak planskog upravljanja otpadom na području Općine Sanski Most je uspostavljanje mehanizma za implementaciju integralnog upravljanja otpadom na području Općine.

Član 209.

Upravljanje otpadom treba sadržavati najmanje:

- ✚ programe o skupljanju opasnog otpada iz domaćinstava,
- ✚ programe za korištenje komponenti iz komunalnog otpada,
- ✚ programe za smanjenje procenta biorazgradivog otpada i ambalažnog otpada u komunalnom otpadu,
- ✚ programe za podizanje javne svijesti u upravljanju otpadom,
- ✚ lociranje postrojenja za upravljanje otpadom,
- ✚ saradnja između općina radi postizanja zadatih ciljeva.

Član 210.

Komunalni otpaci treba da se skupljaju u posude koje se mehanizovano mogu prazniti. Lokacije ovih posuda treba odobriti na udaljenosti 2,0 m od spoljne ivice saobraćajnice, i da su na pogodan način vizuelno zaklonjene. Potrebno je obezbjediti posude za sekundarne sirovine (staklo, papir i dr.) na pogodnim lokalitetima.

Član 211.

Na području općine Sanski Most poslove prikupljanja, odvoza i odlaganja komunalnog, krutog, neškodivog i bezopasnog otpada vrši JKP „SANA“ d.o.o. Sanski Most. Uslugom prikupljanja, odvoza i odlaganja smeća pokriveno je cca 90% cjelokupnog područja općine Sanski Most po utvrđenoj dnevnoj i tjednoj dinamici, a u skladu s Odlukom o komunalnom redu.

Član 212.

Problem odlaganja opasnog i specifičnog otpada utvrđen je Planom upravljanja otpadom Unsko-sanskog kantona usaglašenim sa Strategijom upravljanja otpadom Federacije BiH.

Član 213.

Ovim Prostornim planom, predlažu se sljedeće potencijalne lokacije za deponije, sa napomenom da je potrebno je ispoštovati sve uslove koji su definisani prostornim planom, zakonskim i podzakonskim aktima kojima se definiše ova oblast:

- 415, 416, 417, 418 KO Krkojevci
- 1266 KO Donja Tramšnja

Izbor lokacija za formiranje deponija izvršiti poštujući važeću zakonsku regulativu i na osnovu višekriterijumske analize lokacija, odnosno izrade adekvatne studije. Ostavlja se mogućnost smještaja deponije i na drugoj lokaciji, ukoliko se pokažu kao pogodnije od navedenih, vodeći računa i o sanitarno-higijenskim uslovima.

XII GROBLJA

Član 214.

Sve evidentirana groblja na području općine Sanski Most se zadržavaju. Površina mezarja odnosno groblja iznosi 47,319ha.

Član 215.

Postojeća groblja moguće je proširiti, a uređenje groblja treba provoditi prema važećim propisima o grobljima. Potrebno je planirati uređenje parkirališnih i zelenih površina, kao i gradnju građevina namijenjenih osnovnoj funkciji groblja. Uređenje groblja mora biti primjereno oblikovanju i tradiciji ovog područja.

Proširenje postojećih groblja, kao i građenje (formiranje) novih moguće je i na površinama građevinskog zemljišta.

Kod proširenja postojećih groblja ili izgradnje novih, prostor za grobna mjesta treba biti minimalno 25 m udaljen od zone stanovanja, a prema uslovima lokacije osigurati pojas zelenila oko groblja.

Groblje se ne može locirati u zaštićenom području gdje se predviđaju ili se već u blizini nalaze objekti snabdjevanja vodom za piće. Planiranje novih groblja vršiće se na geofizičkim ispitanim terenima. Veličinu groblja određuje veličina naselja za koje se gradi sa mogućnošću da da planirano novo groblje treba da obezbjedi sahranjivanje za 30 godina.

Površine namjenjene za sahranjivanje utvrđuju se prostornim ili urbanističkim planom.

Održavanje i korištenje groblja uređuje se kantonalnim Zakonom o komunalnim djelatnostima.

Groblja na području općine Sanski Most prezentirana su na garfičkim prilozima namjene površina

Član 216.

Uređenje, održavanje i upravljanje grobljima-mezarjima, vršenje pogrebne djelatnosti, iskopavanje i prenos posmrtnih ostataka, zaštita groblja-mezarja vršiće se u skladu sa važećom Odlukom o grobljima-mezarjima na području općine Sanski Most.

Član 217.

Ovim Prostornim planom, predlažu se sljedeće potencijalne lokacije za stočna groblja, sa napomenom da je potrebno je ispoštovati sve uslove koji su definisani prostornim planom, zakonskim i podzakonskim aktima kojima se definiše ova oblast:

- ✚ 1495/1 KO Miljevci
- ✚ 1923 KO Sanski Most IV
- ✚ 488 KO Bosanski Mianovac
- ✚ 1306 KO Sanski Most IV
- ✚ 1887/1 KO Gornji Dabar
- ✚ 176 KO Miljevci
- ✚ 1776 KO Bosanski Milanovac
- ✚ 248, 260 KO Miljevci

Izbor lokacija za formiranje groblja za uginule životinje izvršiti poštujući važeću zakonsku regulativu i na osnovu višekriterijumske analize lokacija, odnosno izrade adekvatne studije. Ostavlja se mogućnost smještaja stočnog groblja i na drugoj lokaciji, ukoliko se pokažu kao pogodnije od navedenih, vodeći računa i o sanitarno-higijenskim uslovima.

XIII MJERE SPREČAVANJA NEGATIVNIH UTICAJA NA OKOLIŠ

Član 218.

Na kvalitet okoliša najviše utiču sljedeće komponente: kvalitet zraka, tla, šuma, kvalitet površinskih voda (vodotokova) i podzemnih voda, stepen zaštite kulturno-historijskih spomenika i prirodnih resursa.

U kontekstu naprijed navedenog mjere sprečavanja nepovoljnih uticaja na okoliš, odnose se na mjere zaštite prirodnih resursa, propisane mjere odvodnje otpadnih voda, mjere održivog razvoja ruralnih područja, održivog razvoja privrede, upravljanje otpadom shodno zakonu, mjere zaštite pejzaža i biološke raznolikosti, mjere zaštite rijetkih vrsta faune i deminiranjem prostora općine Sanski Most.

Izgradnjom kanalizacione mreže, spriječio bi se negativan uticaj otpadnih voda na okoliš.. Cjelokupni saobraćaj se odvija cestama. Broj automobila se povećava iz godine u godinu kao i starost istih. Posljedice saobraćaja pogoršava postojeći loš i nekontrolisan kvalitet tekućih goriva. U planskom periodu treba promovirati i stimulisati uvođenje i korištenje gasa, kao goriva za motorna vozila kao i drugih alternativnih goriva kao što je biodizel.

Takođe je potrebno uspostaviti efikasnu kontrolu tehničkih pregleda vozila, kao i kontrolu kvaliteta goriva. Zagađivač zraka su i neodgovarajuća ložišta.

Član 219.

U cilju poboljšanja tla uvode se sljedeće aktivnosti i mjere:

- ✚ očuvanje poljoprivrednog zemljišta i njegovo racionalno korištenje,
- ✚ smanjiti korištenje hemijskih i vještakih đubriva, te stimulisati proizvodnju hrane na principima tradicionalne i ekološki prihvatljive proizvodnje,
- ✚ šumski resursi su važan potencijal općine, u planskom periodu potrebno je pošumiti devastirane šume i deminirati šumske površine,
- ✚ sanirati klizišta,
- ✚ izgradnja naselja, industrijskih objekata i saobraćajnica, treba da poštuje utvrđene namjene površina Prostornog plana.

Član 220.

Zaštita od buke i vibracija u okolini obuhvata zaštitu od svih vrsta umjetno proizvedenih emisija energija koje izazivaju opterećenje nepoželjnom, neprijatnom bukom, odnosno vibracijama koje mogu ugroziti zdravlje ili na njega štetno uticati.

Radi zaštite od buke potrebno je primjenjivati tehničke i organizacijske metode koje potiču:

- ✚ smanjivanje stvaranja emisija buke ili vibracija, odnosno izvora koji stvaraju buku ili vibracije,
- ✚ smanjivanje opterećenja, odnosno sprječavanje povećanja opterećenja bukom ili vibracijama,
- ✚ naknadnu zaštitu u onim sredinama koje su pod stalnim opterećenjem iznad utvrđenih standarda.

Sva pitanja u vezi sa zaštitom od buke i vibracija uređuju se posebnim zakonom.

XIV MJERE ZAŠTITE PRAVA LICA SA SMANJENIM TJELESNIM SPOSOBNOSTIMA

Član 221.

Kod projektovanja i izvođenja građevina javne, poslovne, stambene i stambeno – poslovne namjene, te svih javnih površina moraju se predvidjeti mjere za sprečavanje arhitektonsko – urbanističkih barijera za lica sa umanjnim tjelesnim sposobnostima u skladu sa važećom zakonskom regulativom i podzakonskim aktima.

Član 222.

U definiranju namjene određenih prostora i objekata i u svim slučajevima određivanja namjene površina, obavezno se mora uzeti u obzir i ova kategorija stanovništva.

XV MJERE ZAŠTITE STANOVNIKA I MATERIJALNIH DOBARA OD PRIRODNIH I LJUDSKIM DJELOVANJEM IZAZVANIH NEPOGODA I KATASTROFA I RATNIH DJELOVANJA

Član 223.

“Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća“ („Službene novine Federacije“ 39/03, 22/06, 43/10) uređuje sistem zaštite i spašavanja ljudi, biljnog i životinjskog svijeta, materijalnih, kulturnih, istorijskih i drugih dobara i okoliša od prirodnih nepogoda, tehničko-tehnoloških, ekoloških i drugih nesreća ili ratnih opasnosti, prava i dužnosti građana i organa Federacije, kantona i općina, privrednih društava i drugih pravnih lica, te druga pitanja od značaja za oblast zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća u Federaciji Bosne i Hercegovine, a u skladu sa Okvirnim zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“ 50/08)

Prema istom zakonu, zaštita i spašavanje od prirodnih i drugih nesreća obuhvata: programiranje, planiranje, organizovanje, obučavanje i osposobljavanje, provođenje, nadzor i finansiranje mjera i aktivnosti za zaštitu i spašavanje od prirodnih i drugih nesreća s ciljem sprječavanja opasnosti, smanjenja broja nesreća i žrtava, te otklanjanja i ublažavanja štetnih djelovanja i posljedica prirodnih i drugih nesreća.

Jedinstvena organizacija zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, ostvaruje se organiziranjem i poduzimanjem sljedećih mjera i djelatnosti:

- ✚ otkrivanje, praćenje i sprječavanje opasnosti od prirodnih i drugih nesreća;
- ✚ obavještanje stanovništva o opasnostima i davanje uputstava za zaštitu i spašavanje;
- ✚ obučavanje i osposobljavanje za zaštitu i spašavanje;
- ✚ organiziranje, opremanje, obučavanje i osposobljavanje civilne zaštite i uspostavljanje i održavanje drugih vidova zaštite i spašavanja;
- ✚ mobiliziranje i aktiviranje snaga i sredstava za zaštitu i spašavanje;
- ✚ otklanjanje posljedica prirodnih i drugih nesreća do osiguranja osnovnih uvjeta za život;
- ✚ nadzor nad provođenjem propisa o zaštiti od prirodnih i drugih nesreća;
- ✚ pružanje pomoći Republici Srpskoj i Distriktu Brčko u Bosni i Hercegovini, susjednim i drugim državama u slučaju prirodne ili druge nesreće;
- ✚ traženje pomoći od Republike Srpske i Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine i susjednih i drugih država u slučaju prirodne ili druge nesreće.

Mjere i aktivnosti koje su naprijed navedene, ostvaruju se putem civilne zaštite koja predstavlja organizovani oblik zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, u skladu sa važećim „Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća“ i drugom propisima.

Studijsko – analitičke, stručno – operativne i operativno – tehničke poslove u oblasti zaštite i spašavanje ljudi i materijalnih dobara i zaštite od požara i vatrogastva obavlja Služba civilne i proivpožarne zaštite općine Sanski Most.

Član 224.

Uslovi izgradnje građevina za sklanjanje stanovništva i materijalnih dobara, kao i za druge potrebe odbrane i civilne zaštite na području općine moraju biti obezbjeđeni u skladu sa važećim Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća i odredbama Uredbe o mjerilima, kriterijima i načinu izgradnje skloništa i tehničkih normativa za kontrolu ispravnosti skloništa.

Član 225.

Svaka izgradnja je zabranjena na uslovno stabilnim i nestabilnim terenima dok se ne dokaže tehničkim ekspertizama da je moguća izgradnja na takvim zemljištima. Također je zabranjena izgradnja i na kontaminiranim zemljištima.

Obavezno je uspostaviti katastar klizišta, izrađen u Gis-u.

Član 226.

Posebno mora biti predmetom pažnje kod tretiranja svake zaokružene cjeline, ostvarena isplanirana i realizirana mjera zaštite, a koja se može očekivati od potresa, poplava, klizanja zemljišta, požara, ratnih razaranja, sabotaze, udara groma, od elektroinstalacija visokog i niskog napona, saobradaja i dr.

Član 227.

Građenje novih objekata na postojećim građevinskim zemljištima u okviru eksploatacionih polja vršiti u skladu sa važećim Zakonom o rudarstvu.

Član 228.

Građenje na površinama gdje je završena podzemna eksploatacija (stari rudarski radovi) se može vršiti tek nakon izrade elaborata o rekultivaciji, odnosno provedenim kompleksnim geotehničkim i inženjersko-geološkim istraživanjima.

Član 229.

Kod izrade planskih dokumenata i izgradnje u okviru granica eksploatacionih polja, u potpunosti poštovati granice urbanih područja na eksploatacionim poljima definiranim Planom.

Član 230.

Planom su evidentirana eksploataciona polja mineralnih sirovina koja su prezentirana na grafičkom prilogu broj 9 Mineralne sirovine.

Nakon završetka eksploatacije mineralnih sirovina, kao i na devastiranim površinama koja ih prate (jalovišta, šljačišta) obavezno je izvesti radove kompletne sanacije i rekultivacije zemljišta u funkciji zaštite okoliša.

Eksploataciona polja su promijenjiva u skladu sa potvrđenim količina mamineralne sirovine, dinamikom i kapacitetom eksploatacije, te se istražna i eksploataciona polja mogu proširivati po zahtjevu investitora ukoliko ne uzurpiraju, urbana naselja, vodozaštitna područja, zaštićena područja, zaštitne pojaseve infrastrukture, infrastrukturu, kao i druga ograničenja u prostoru. Prilikom proširenja eksploatacionih polja moraju biti ispoštovani svi zakonski i drugi propisi koji uređuju odnose u oblasti uređenja prostora i životne sredine.

XV.1. ZAŠTITA OD POPLAVA

Član 231.

Zaštita područja od mogućih poplavnih voda vrši se u skladu sa odredbama zakonskih propisa kao i sa odredbama ove Odluke.

S obzirom na razvijenost hidrografske mreže, Sanski Most je ugrožen poplavama velikih voda. Osim rijeke Sane, stanje dodatno pogoršavaju njene pritoke Zdena i Bliha koje protiču kroz gradsko jezgro, kao i Kozica, Kijevska rijeka, Sanica, Dabar, Sasina i Majdanuša koje, zbog neuređenih korita male propusne moći, takođe često plave značajne površine. Osim toga, izražen je i problem uslijed podzemnih voda. Takođe, karakteristiku općinskog područja predstavlja i izrazito nepovoljan raspored količina vode u toku godine. Primjera radi, tokom ljetnog perioda Sanom protiče oko 10% godišnjih prosjeka, dok se povremeno mogu javiti velike vode s maksimalnim proticajima.⁶

Prema "Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća", Sanski Most, jul 2022. godine, date su sljedeće preporuke, mjere:

Preventivne mjere:

- ✚ uređivanje korita vodotoka i mjerenje protoka vode i u skladu s time planiranje zaštite i odbrane od poplava;
- ✚ uređenje šuma;
- ✚ nabavka adekvatne opreme za spašavanje ljudi i materijalnih dobara;
- ✚ izrada plana zaštite i spašavanja;
- ✚ zaključivanje ugovora sa privatnim firmama za djelovanje u slučaju prirodne ili druge nesreće;
- ✚ osigurati smještajne kapacitete za evakuirano stanovništvo.

Mjere odgovora:

- ✚ rano upozoravanje i obavještanje javnosti radi provođenja mjere evakuacije stanovništva i provođenje plana zaštite i spašavanja;
- ✚ stalni nadzor nad mostovima;
- ✚ organizirati zbrinjavanje, prvu medicinsku i drugu potrebnu pomoć ugroženom i stradalom stanovništvu, te osigurati vođenje odgovarajuće evidencije o stradalim, mjestu njihovog zbrinjavanja i sl.;
- ✚ organizirati mjere spašavanja na vodi i pod vodom, kao i mjere ublažavanja posljedica od poplave po okoliš.

Mjere otklanjanja posljedica:

- ✚ radi osiguravanja uspješnog otklanjanja posljedica poplave, potrebno je dati prioritet osposobljavanju puteva koji vode prema stradalom području, a zatim provesti asanaciju terena radi uklanjanja mogućih uzročnika novih nesreća (uginule životinje, opasni i nepoznati nanos i dr.);
- ✚ rad komisije za procjenu šteta;
- ✚ sanirati građevinska oštećenja na infrastrukturi, te stvoriti uvjete za povratak i smještaj izmještenog i evakuiranog stanovništva, njihove opreme, životinja i.

Član 232.

U ugroženim područjima u cilju zaštite od štetnog djelovanja voda nadležni organi FBiH, Kantona i općine planiraju i provode sve mjere zaštite u skladu sa važećim propisima o vodama.

Član 233.

U poplavnom području su izričito zabranjene sve aktivnosti i zahvati propisani u važećim Zakonima i propisima o vodama, osim definisanih izuzetaka.

XV.2. ZAŠTITA I SPAŠAVANJA OD POTRESA I RUŠENJA

Član 234.

Prema „Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća“, Sanski Most, jul 2022. godine, urađena je analiza potresa zemljotresa:

Preventivne mjere:

- ✚ Izgradnja stambenih, infrastrukturnih i drugih građevinskih objekata u skladu sa propisanim tehničkim i drugim normama za izgradnju, u seizmički ugroženom području;
- ✚ obučavanje, opremanje i osposobljavanje svih pravnih i fizičkih lica (formirati jedinicu za spašavanje iz ruševina);
- ✚ izraditi planove; predvidjeti adekvatno medicinsko zbrinjavanje.

Mjere odgovora:

- ✚ provoditi plan zaštite i spašavanja;
- ✚ izvlačenje, izmještanje, evakuacija, zbrinjavanju ljudi.
- ✚ pronaći i ukloniti moguće uzročnike novih nesreća;
- ✚ zabraniti kretanje nepozvanim licima u zoni nesreće,
- ✚ izmjestiti eksplozivne i lako zapaljive materije i dr.
- ✚ angažiranje organa uprave i drugih društvenih subjekata;
- ✚ razmotriti traženje pomoći od domaćih i međunarodnih organizacija i institucija;
- ✚ organizirati prihvata i distribuciju materijalne i druge pomoći.

Mjere otklanjanja posljedica:

- ✚ asanacija terena;
- ✚ organizirati rad komisije za procjenu šteta;
- ✚ u prvoj fazi organizirati popravku manje oštećenih stambenih i drugih građevinskih objekata i infrastukture;
- ✚ normalizacija života na pogođenom području;
- ✚ stvoriti uslove za povratak privremeno evakuisanog stanovništva;
- ✚ prikupljanje finansijske i druge pomoći šire društvene zajednice i iz inostranstva, a radi sanacije posljedica potresa.

XV.3. MJERE ZAŠTITE I SPAŠAVANJA OD POŽARA

Član 235.

Prema „Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća“, Sanski Most, jul 2022. godine, urađena je analiza potresa zemljotresa:

Preventivne mjere:

- ✚ formiranje profesionalne vatrogasne jedinice koja će djelovati na prostoru Općine, istu organizirati u formi voda kao unutrašnje organizacione jedinice u sastavu Službe za civilnu zaštitu;
- ✚ kadrovski, materijalno-tehnički i na drugi način opremiti da je sposobna da brzo i efikasno gasi požar i poduzima druge radnje na zaštiti i spašavanju;
- ✚ u sklopu dobrovoljnog vatrogasnog društva u MZ Fajtovci formirati dobrovoljnu vatrogasnu jedinicu i osigurati, shodno mogućnostima, materijalnu, tehničku, stručnu i drugu pomoć;
- ✚ u okviru Operativnog centra civilne zaštite, organizirati funkcionalni dio informacionog sistema za zaštitu od požara i vatrogastvo;
- ✚ organizovanje osmatračko-dojavne službe, izrada i održavanje protupožarnih prosjeka i puteva, osiguranje opreme i sredstava za gašenje šumskih požara, te druge mjere zaštite od požara na otvorenom prostoru parkove, izletišta, šumske i druge prirodne blagodati označiti sa upozoravajućim znacima o zabrani loženja vatre; u stambenim i drugim blokovima i kolektivnim smještajima, građevinama za javnu upotrebu sa zajedničkim upraviteljima i nosiocima, organizovati funkcionalan sistem protupožarne zaštite i spašavanja u cilju poduzimanja preventivnih mjera zaštite od požara koje podrazumijevaju organizacijske, građevinske i tehničko tehnološke mjere.

Mjere odgovora:

- ✚ brzo otkrivanje mjesta nastanka požara znatno pojednostavljuje proces gašenja i zahtjeva angažman znatno manjeg broja ljudstva i opreme i sredstava za gašenje;
- ✚ aktivirati taktički plan gašenja požara, sa jasno iskazanim prioritetima gašenja požara i spašavanja ljudi i materijalnih dobara zahvaćenih, ili ugroženih, požarom (spašavanje ljudi, gašenje požara na stambenim objektima, presijecanje požara, požarni obuhvat, zaštita objekata sa lako zapaljivim i eksplozivnim materijama, izmještanje i sl.);
- ✚ pojedinačne i manje požare gasiti upotrebom redovitih snaga, a kod opasnosti od izbijanja i djelovanja većih požara pravovremeno angažirati odgovarajuće rezervne i pomoćne snage za gašenje požara, snage za snabdijevane, koordinaciju i dr.;
- ✚ za ugroženo stanovništvo, po potrebi, organizirati potragu i spašavanje iz ruševina, izmještanje i evakuaciju, prvu medicinsku pomoć, zbrinjavanje, snabdijevanje i sl.;
- ✚ u područjima zahvaćenim ili ugroženim požarom spriječiti nepotrebna kretanja, pljačku i nepotrebno uništavanje imovine pravnih i fizičkih lica, koja je zahvaćena ili ugrožena djelovanjem požara;
- ✚ obavezno otkloniti sve izvore novih opasnosti, koje nastaju kao popratni pojavnici oblici požara (zbog urušavanja dijelova objekata, ili objekata u cjelini, urušavanja elektrovodova i sl.).

Mjere otklanjanja posljedica:

- ✚ u fazi otklanjanja posljedica nastalih požarom prioritetno organizirati raščišćavanje ruševina i gareži, zaštitu i konzerviranje objekata koji ne mogu brzo biti sanirani, sanaciju objekata za stanovanje, objekata od općeg interesa i objekata za snabdijevanje;
- ✚ ako su djelovanjem požara nastale smrtne posljedice po ljude, ili uginuće životinja, organizirati asanaciju trena, te osigurati provođenje potrebnih procedura i postupaka, odnosno uredno i propisno vođenje evidencije;
- ✚ ako su požarom zahvaćene šumsko – poljoprivredne površine provesti mjere čišćenja i uređenja tih površina, odnosno organizirati sjetvu i sadnju tamo gdje je požar uništio usjeve, sadnice i stabla, te provesti i druge neophodne mjere zaštite i spašavanja;
- ✚ paralelno sa provođenjem priprema za sanaciju nastalog stanja organizirati rad komisije za procjenu šteta.

XV.5. ZAŠTITA OD ZEMLJOTRESA

Član 236.

Prema „Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća“, Sanski Most, jul 2022. godine, date su sljedeće preporuke, mjere:

Preventivne mjere:

- ✚ Izgradnja stambenih, infrastrukturnih i drugih građevinskih objekata u skladu sa propisanim tehničkim i drugim normama za izgradnju, u seizmički ugroženom području;
- ✚ obučavanje, opremanje i osposobljavanje svih pravnih i fizičkih lica (formirati jedinicu za spašavanje iz ruševina);
- ✚ izraditi planove;
- ✚ predvidjeti adekvatno medicinsko zbrinjavanje.

Mjere odgovora:

- ✚ provoditi plan zaštite i spašavanja;
- ✚ izvlačenje, izmještanje, evakuacija, zbrinjavanje ljudi.
- ✚ pronaći i ukloniti moguće uzročnike novih nesreća;
- ✚ zabraniti kretanje nepozvanim licima u zoni nesreće,
- ✚ izmjestiti eksplozivne i lako zapaljive materije i dr.
- ✚ angažiranje organa uprave i drugih društvenih subjekata;
- ✚ razmotriti traženje pomoći od domaćih i međunarodnih organizacija i institucija;
- ✚ organizirati prihvati i distribuciju materijalne i druge pomoći.

Mjere otklanjanja posljedica:

asanacija terena;

- ✚ organizirati rad komisije za procjenu šteta;
- ✚ u prvoj fazi organizirati popravku manje oštećenih stambenih i drugih građevinskih objekata i infrastukture;
- ✚ normalizacija života na pogođenom području;
- ✚ stvoriti uslove za povratak privremeno evakuisanog stanovništva;
- ✚ prikupljanje finansijske i druge pomoći šire društvene zajednice i iz inostranstva, a radi sanacije posljedica potresa.

XV.5. ZAŠTITA OD KLIZANJA I ODRONJAVANJA TLA

Član 237.

Prema „Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća“, Sanski Most, jul 2022. godine, date su sljedeće preporuke, mjere:

Preventivne mjere:

- ✚ propisivanje striktnih procedura za oblast gradnje objekata, puteva, vodovoda i sl., odnosno sistemskim uređenjem zemljišta, pošumljavanjem i podziđivanjem rizičnih zona i dr. ;
- ✚ potpunu zabranu gradnje treba primjenjivati u zoni većih, već poznatih klizišta, naročito tamo gdje ne postoje stručne i finansijske pretpostavke za uspješnu sanaciju.

Mjere odgovora:

- ✚ klasifikacija klizišta, a zatim osiguranje stručnog mišljenja o stanju aktivnog klizišta i opasnostima koje predstavlja po ljude i materijalna dobra, odnosno mogućnostima uspješne i sigurne sanacije;
- ✚ mjere sanacije klizišta treba poduzimati metodom „hitne sanacije“ ili metodom „trajne sanacije klizišta“;
- ✚ ukoliko je djelovanje klizišta uzrokovalo stradanje, ili zatrpavanje ljudi, potrebno je organizovati potragu i spašavanje iz ruševina, prvu medicinsku pomoć i zbrinjavanje stradalog stanovništva;
- ✚ blagovremenim mjerama i reakcijama spriječiti štetno djelovanje popratnih pojava oblika opasnosti.

Mjere otklanjanja posljedica:

- ✚ urediti poljoprivredne površine, rasadnike, pošumljena područja i druge zemljišne terene, odnosno, ako je moguće, privesti ih krajnjoj namjeni;
- ✚ iz posebnih fondova potrebno je pružiti pomoć poljoprivrednim i drugim proizvođačima;
- ✚ ako je djelovanjem klizišta došlo do zatrpavanja ili uginuća životinja potrebno je provesti asanaciju terena, zbrinjavanje povrijeđenih životinja; štete izazvane djelovanjem klizišta mogu se i trebaju procjenjivati.

XV.7. ZAŠTITA OD MINA

Član 238.

Minska situacija na prostoru općine Sanski Most, prema podacima Centra za uklanjanje mina u BiH7, je sljedeća:

- ✚ ukupna minski sumnjiva površina iznosi cca 2493,44 ha;
- ✚ najveću minski sumnjivu površinu ima naseljeno mjesto Sasina (362ha), potom Škrljevitica (330 ha) i Trnova (296 ha).

Član 239.

Prema „Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća“, Sanski Most, jul 2022. godine, date su sljedeće preporuke, mjere:

Preventivne mjere

- ✚ uspostaviti funkcionalan i siguran način prikupljanja podataka o lokacijama kontaminiranim sa NUS;
- ✚ obučiti stanovništvo o načinu postupanja u slučaju pronalaska NUS, načinu dojavljivanja, ostalim postupcima i sl.;
- ✚ osigurati funkcioniranje skladišta NUS i poligona za uništavanje NUS;
- ✚ opremiti formacijskom opremom osoblje koje se bavi poslovima zaštite od NUS, te osigurati odgovarajuća transportna vozila, sredstva veze i sl.
- ✚ u suradnji sa BH MAC-om ažurirati bazu podataka o broju, vrsti i lokacijama minskih polja, uz osiguranje zapisnika ratnih jedinica o minskim poljima, koje treba obraditi u skladu sa procedurama o protuminskim akcijama u BiH;
- ✚ izvršiti propisno obilježavanje minskih polja i sačiniti dugoročne i kratkoročne planove deminiranja područja Općine, te plan ostalih protuminskih akcija;
- ✚ obučiti stanovništvo o opasnostima koje predstavljaju mine, sa akcentom na to kako sigurno živjeti i poslovati u takvim uvjetima, jer problem mina na teritoriji Općine neće biti brzo riješen;
- ✚ uložiti maksimum resursa da se problem deminiranja riješi u što kraćem roku.

Mjere odgovora:

- ✚ U slučaju kada dođe do minskog incidenta, potrebno je:
- ✚ hitno obavijestiti i uzbuniti ovlaštene osobe i institucije o minskom incidentu, davanjem svih podataka bitnih za zaštitu i spašavanje;
- ✚ zabraniti pristup nepozvanim i nestručnim licima mjestu nesreće;
- ✚ osigurati pravovremenu intervenciju stručnih timova za spašavanje;
- ✚ siguran prolaz do stradalih;
- ✚ izvlačenje, pružanje prve medicinske pomoći i sl.;
- ✚ ako je djelovanje mine uzrokovalo smrt ljudi ili uginuće stoke, potrebno je osigurati uvjete za provođenje uviđaja, a zatim poduzeti mjere izvlačenja i adekvatnog zbrinjavanja tijela poginulih, odnosno leševa uginulih životinja; označiti mjesto minskog incidenta, a po potrebi poduzeti i druge mjere zaštite, spašavanja i zbrinjavanja stradalih, te o tome obavijestiti nadležne organe i službe.

Mjere otklanjanja posljedica:

- ✚ medicinsko zbrinjavanje i osiguravanje liječenja, odnosno rehabilitacija i ponovna integracija povrijeđenih u društvo;
- ✚ ukopavanje poginulih ljudi i uginulih životinja;
- ✚ čišćenje ruševina, olupina i ostataka drugih predmeta, ako su zaostali od eksplozije, ali uz obavezno provođenje odgovarajućih procedura i postupaka;
- ✚ poduzeti mjere da se osigurati uklanjanje ostataka NUS, deminiranje ili, u najmanju ruku, ponovno označavanje minskog polja, po mogućnosti metodom trajnog označavanja (ograđivanja).

Član 240.

Poslove u vezi sa zaštitom od neeksplozivnih ubojitih sredstava vrše timovi za deminiranje na način regulisan posebnim zakonima iz ove oblasti i propisima donesenim na osnovu tih zakona, a porazumijevaju, između ostalog, pronalaženje, označavanje, iskopavanje, transport, deaktiviranje i uništavanje neeksplozivnih ubojitih sredstava.

Zaštitne mjere podrazumijevaju aktivnosti na pregledu i čišćenju terena od zaostalih neeksplozivnih ubojitih sredstava (mine i dr.). U cilju zaštite potrebno je upozoravati stanovništvo na opasnost od zaostalih neeksplozivnih ubojitih sredstava, putem medija i obilježavanja kontaminiranih zona na odgovarajući način, a obavezno je i redovno educiranje građana u blizini kontaminiranih područja.

Član 241.

Nije dozvoljeno korištenje za bilo kakve namjene površina pod minama i minsko-eksplozivnim sredstvima, kao i sumnjivih i rizičnih površina koje su prikazane na grafičkom prilogu broj XVII., dok se ne izvrši deminiranje istih.

XV.8. ZAŠTITA OD RATNIH DEJSTAVA

Član 242.

Izgradnja skloništa se vrši u skladu sa važećim zakonskim propisima.

Član 243.

Aspekt zaštite od ratnih dejstava – u cjelosti se rješava na nivou organa nadležnih za odbranu.

XV.9. SKLANJANJE LJUDI I MATERIJALNIH DOBARA

Član 244.

Sklanjanje ljudi osigurava se izgradnjom skloništa osnovne zaštite i skloništa dopunske zaštite u skladu sa važećim zakonima i uredbama za navedenu oblast.

Sklanjanje ljudi osigurava se izgradnjom javnih skloništa i prilagođavanjem podrumskih i drugih prostorija u stambenim i drugim objektima i drugih pogodnih građevina za sklanjanje ljudi. Skloništa osnovne i dopunske zaštite projektuju se kao dvonamjenski objekti, koji se koriste prvenstveno za potrebe u miru, u skladu sa osnovnom namjenom građevine ili se grade kao posebni objekti.

Član 245.

Općina donosi svoje dugoročne programe i godišnje planove izgradnje i održavanja javnih skloništa i zaklona, odnosno prilagođavanja drugih zaštitnih objekata za sklanjanje na svom području.

XVI. MJERE PROVEDBE

Član 246.

Prostorni plan u načelu pokriva cijelu teritoriju sa globalnim pokazateljima i opredjeljenjima.

Da bi se moglo operativno djelovati na cijeloj teritoriji potrebno je u kontinuitetu nastaviti aktivnosti kojim de se ostvariti mogućnosti rada svih državnih organa svih nivoa nadležnosti da konkretno ostvare zacrtane ciljeve i opredjeljenja.

Da bi se ovo moglo sprovesti, potrebno je odmah pristupiti ostvarenju slijedećeg:

- ✚ Izvršiti inventarizaciju raspoložive planske dokumentacije svih nivoa izrade i donošenja, u tom postupku izvršiti selekciju i usklađivanje svih do sada donesenih dokumenata prostornog uređenja,
- ✚ Isključiti iz dalje upotrebe akta i dokumenta kojima su istekli rokovi važnosti kao i sve planske dokumente koji su u neskladu sa ovim Prostornim planom,
- ✚ Obezbijediti izradu planskih dokumenata propisanih ovim planom u roku od četiri godine od donošenja Prostornog plana,
- ✚ Obezbijediti izradu detaljnije planske dokumentacije,
- ✚ Realizaciju mjera provedbe Prostornog plana će voditi Nosilac pripreme plana

Član 247.

Procjenu potrebe izrade novih, odnosno izmjene i dopune postojećih planskih dokumenata, te prioritet izrade planskih dokumenata utvrđuje Nosilac pripreme svojim aktima u skladu sa Zakonom (programi, odluke i dr.)

U izradi detaljnih planskih dokumenata uvažit će se redoslijed prioriteta, uz mogućnost njegove izmjene na osnovu programa mjera za unapređenje stanja u prostoru.

Član 248.

Donošenjem detaljnih planskih dokumenata primjenjivat će se odredbe iz detaljnog planskog dokumenta.

XVII. NADZOR I UPRAVNE MJERE

Član 249.

Nadzor nad provođenjem odredaba ove Odluke vrše nadležni inspekcijski organi.

XVIII. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 250.

Za promjene u prostoru za koje je donesena urbanistička saglasnost do stupanja na snagu ove Odluke, utvrđeni urbanističko-tehnički uslovi iz iste će biti osnov za izdavanje odobrenja za građenje za takvu promjenu u prostoru.

Ako je upravni postupak pokrenut pred nadležnom općinskom službom za upravu do dana stupanja na snagu ove Odluke, a do tog dana nije doneseno prvostepeno rješenje ili je rješenje bilo poništeno i vraćeno prvostepenom organu na ponovni postupak, postupak će se nastaviti prema odredbama ove Odluke.

Postupak izrade i donošenja detaljnih planskih dokumenata započetih do donošenja ove Odluke nastaviti će se po odredbama ove Odluke.

Član 251.

Do uspostave katastra nadzemnih i podzemnih vodova, infrastrukturnih sistema sa pripadajućim objektima (elektroenergetski, telekomunikacioni, vodovodni, kanalizacioni, toplovodni, gasovodni, putni, željeznički i slični infrastrukturni sistemi) organi uprave i upravne organizacije i pravna lica koja su upravitelji ili vlasnici nadzemnih i podzemnih vodova infrastrukturnih sistema, ponašat će se u skladu sa važećom zakonskom regulativom.

Organi uprave i upravne organizacije obavezne su da u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti, a koje se tiču poslova prostornog planiranja/ prostornog uređenja i građenja i drugih poslova vezanih za prostorno planiranje i građenje, obavezno traže podatke od pravnih lica koja su upravitelji ili vlasnici nadzemnih i podzemnih vodova infrastrukturnih sistema o infrastrukturnim vodovima sa pripadajućim objektima na određenoj (predmetnoj) lokaciji.

Pravna lica koja su upravitelji ili vlasnici nadzemnih i podzemnih vodova infrastrukturnih sistema, obavezni su da, na zahtjev organa uprave iz prethodnog stava ovog Člana dostave tražene podatke, informacije i drugu dokumentaciju iz svoje nadležnosti, bez naknade, izuzev ako naknada nije propisana Zakonom.

Član 252.

Do donošenja regulacionih planova primjenjvat će se odredbe ove Odluke, odredbe važećih zakona i podzakonskih propisa koji regulišu oblast prostornog planiranja/ prostornog uređenja i gradnje.

Član 253.

Odredbe ove Odluke koje u momentu potrebe primjene ne budu u saglasnosti sa važećim Zakonima i podzakonskim propisima, neće se primjenjivati, a umjesto njih, primjenjivat će se odredbe važećih Zakona i podzakonskih propisa.

Član 254.

Sastavni dio ove Odluke su grafički prilozi iz člana 3. Odluke.

Član 255.

Stavljanjem na snagu ove Odluke, Odluka o provođenju Prostornog plana Sanski Most (Službeni glasnik Općine Sanski Most 9/09) se stavlja van snage.

U slučajevima u kojima parametri za izradu urbanističko-tehničkih i drugih uslova nisu propisani ovom Odlukom, isti će se odrediti na osnovu urbanističko-tehničkih parametara koje će odrediti nadležna Služba za prostorno uređenje a na osnovu prostornih mogućnosti kao i važećih normativa i zakonskih propisa koji tretiraju predmetnu oblast.

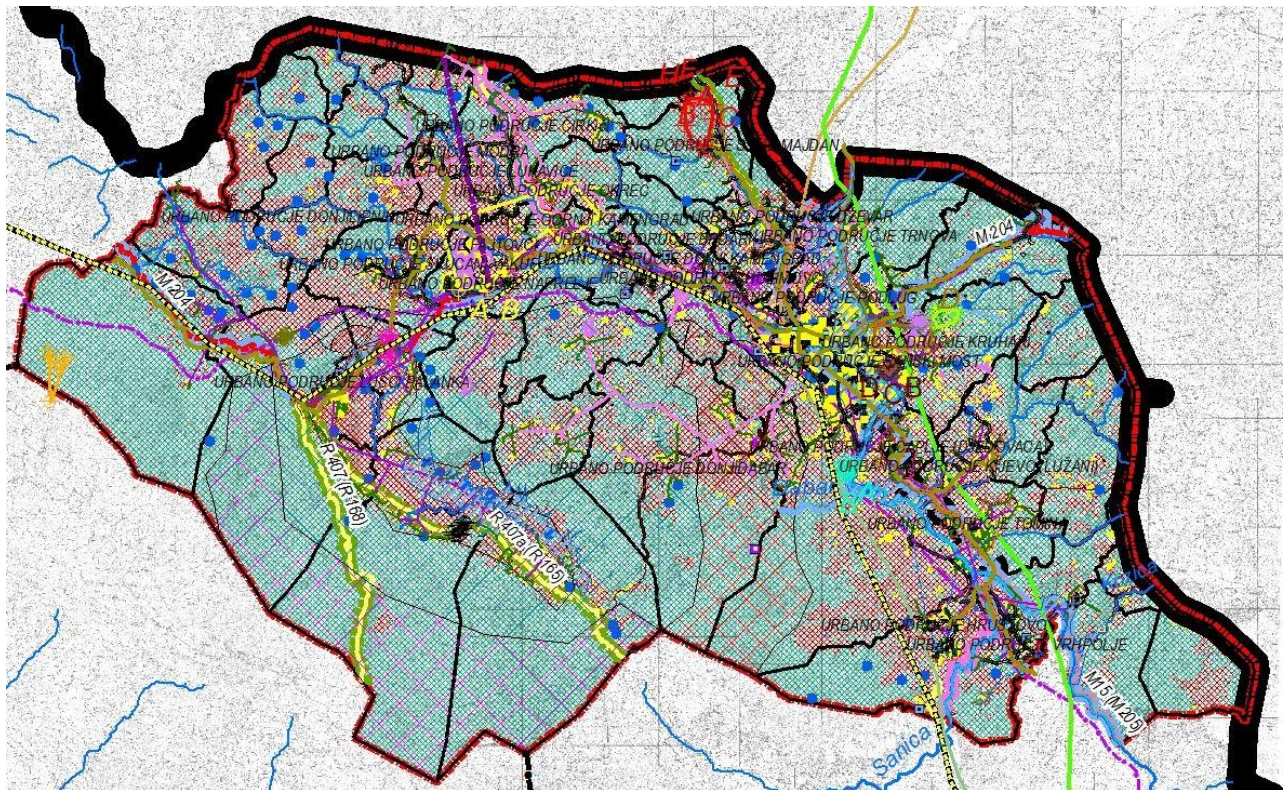
Član 256.

Ova Odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Općine Sanski Most“.

Broj: 01-02-124/24

Datum: 07.06.2024. godine

Predsjedavajuća Općinskog vijeća
dr. Nada Elijaš, s.r.

PROSTORNI PLAN OPĆINE SANSKI MOST ZA VREMENSKI PERIOD OD 20 GODINA (Prijedlog plana)

Banja Luka/Sanski Most, april, 2024 godine

*Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Unsko – sanski kanton
Općina Sanski Most
Općinsko vijeće*

PROSTORNI PLAN OPĆINE SANSKI MOST ZA VREMENSKI PERIOD OD 20 GODINA

Nosilac pripreme

.....

OPĆINA SANSKI MOST

OPĆINSKA SLUŽBA ZA URBANIZAM, PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐENJE I
POSLOVNO-STAMBENE POSLOVE

Nosilac izrade

INSTITUT ZA GRAĐEVINARSTVO „IG“, D.O.O. BANJALUKA

Direktor:

mr Dušica Lemez, dipl. inž. građ.

Banjaluca/Sanski Most, april 2024. godine

NOSILAC PRIPREME: OPĆINSKA SLUŽBA ZA URBANIZAM, PROSTORNO
UREĐENJE, GRAĐENJE I POSLOVNO-STAMBENE POSLOVE

NOSILAC IZRADE: "INSTITUT ZA GRAĐEVINARSTVO – IG", d.o.o. BANJA LUKA

KOORDINATOR I
ODGOVORNI
PLANER: TATJANA UDOVIČIĆ, dip. inž.arh.

UČESNICI U IZRADI: TATJANA UDOVIČIĆ, dip. inž.arh.
NATAŠA GRGIĆ, dip. inž.arh
MARKO KNEŽEVIĆ, mater.pr.planer
dr DRAGANA KUZMANOVIĆ, ma. pr.planer
DIJANA MILANOVIĆ, master pr.planer
DAJANA ĐUKA, master pr.planer
MARKO IVANIŠEVIĆ, master pr.planer
MILAN KOPANJA, dipl.pr. planer
MILAN TEŠANOVIĆ, dipl.inž.saob.
DRAGAN ZMIJANJAC, dipl.inž.građ.
BOŠKO MIJATOVIĆ, dipl.inž.el.
MLADEN KOJIĆ, dipl. inž. el.
DRAGAN BARAŠIN, dipl.inž.maš.
MARINKO PEČANIN, dipl.inž.maš.
NEVENKO SAMOUKOVIĆ, dipl.inž.građ.
DANIJELA ĐERVIDA, dipl. inž. građ.
BILJANA ĆUSO, dipl. inž građ. ZORAN
RADOVIĆ, dipl. inž.geol. DRAGANA
GLUHOVIĆ, dipl. inž.geol. ŽELJKA
STOJANOVIĆ, dipl.inž.polj. SINIŠA
CUKUT, msc.hem.inž.
SNJEŽANA ALEKSIĆ, dipl. pr. planer
prof.dr VLADIMIR LUKIĆ, dipl. inž. geod.
NEDELJKA ČUPIĆ, dipl. inž. geod.
DANIJEL IVIĆ, dipl.ek.
DRAGANA DUBRAVAC, dipl.pravnik

D I R E K T O R
mr Dušica Lemez, dipl. inž. građ.

Institut za građevinarstvo "IG" Banja Luka

Naučno istraživački institut

Br. reg. upisa: U/I-1-11425-00 Osnovni sud Banja Luka
Matični broj: 1928694
JIB: 4400918310005
PDV broj: 400918310005
Žiro račun: 555-007-00004438-38
Nova banka a.d. Banja Luka

World Registrar Group
ISO 9001
ISO 14001
ISO 45001

Banja Luka, Kralja Petra I Karađorđevića 92-98 tel: 00387(0)51/348-360; lab. 00387(0)51/533-380 fax: 00387(0)51/348-372 e-mail: info@institutig.ba

SADRŽAJ:

OPŠTA DOKUMENTACIJA.....

UVODNI DIO

PRVI DIO

I. OPĆI I POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

 OPĆI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA.....

 Evropska perspektiva prostornog razvoja i Vodeći principi za održivi prostorni razvoj evropskog dokumenta

 Ciljevi iz Prostornog plana Unsko – sanskog kantona za period od 20 godina.....

 Opći ciljevi organizacije, uređenja i korišćenja prostora općine Sanski Most

 POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

 Ciljevi razvoja prirodnih resursa

 Ciljevi razvoja stvorenih resursa.....

DRUGI DIO.....

II. PROJEKCIJA PROSTORNOG RAZVOJA.....

 STANOVNIŠTVO

 Brojčani razvoj stanovništva

 Struktura stanovništva

 Koeficijent starosti i indeks starenja stanovništva

 Broj, veličina i karakteristike domaćinstava

 Gustoća naseljenosti

 SISTEM NASELJENIH MJESTA PO ZNAČAJU, KARAKTERU I DOMINANTNOJ PRIVREDNOJ DJELATNOSTI

 Konceptija razvoja sistema/mreže naseljenih mjesta.....

 Prostorna distribucija i interakcijske sprege unutar Kantona i općine Sanski Most

 Organizacija prostora, prostorne cjeline

 Sadržaj i funkcije centara

 URBANA I RURALNA PODRUČJA

 Urbana područja.....

 Namjene površina urbanih područja – bilansi.....

 Gradjevinsko zemljišta.....

 Građevinsko zemljište unutar urbanih područja

 Građevinsko zemljište izvan urbanih područja

 Režimi građenja

 Urbano – ruralni odnos

 POLJOPRIVREDNA ZEMLJIŠTA.....

 Kategorizacija poljoprivrednog zemljišta

 Obradiva i neobradiva zemljišta po namjeni.....

 Bilansi poljoprivrednog zemljišta po upotrebnoj vrijednosti

 ŠUME I ŠUMSKA ZEMLJIŠTA

 Kategorizacija šumskog zemljišta

Bilansi šumskog zemljišta	
Šumsko-privredna područja.....	
Područja predviđena za pošumljavanje	
Korištenje šuma i šumskog zemljišta	
LOV I RIBOLOV	
VODE I VODNO ZEMLJIŠTE	
Bilans voda	
Izvorišta po vrstama voda sa zaštitnim zonama i pojasevima	
VODNA INFRASTRUKTURA	
Sistemi snabdjevanja vodom.....	
Sistemi odvođenja otpadnih voda i sistem zaštite voda	
Zaštita od voda i uređenje voda.....	
MINERALNA NALAZIŠTA.....	
Rude i druge mineralne sirovine.....	
PROIZVODNJA I PRIJENOS ENERGIJE	
Izvori energije sa potrebama u planskom periodu	
SAOBRAĆAJ	
Sistem saobraćaja i veza	
Povezanost sistema sa saobraćajem u širem okruženju	
Saobraćajna infrastruktura sa zaštitnim pojasevima	
Telekomunikacije.....	
TERMOENERGETIKA	
PRIVREDA.....	
Razvoj privrede i osnovni faktori razvoja.....	
Orijentacija i razmještaj privrede u prostoru.....	
Ocjena privrednih aktivnosti sa stanovišta uticaja na okoliš	
DRUŠTVENE DJELATNOSTI.....	
Zdravstvo	
Obrazovanje	
Kultura i fizička kultura	
Uprava	
Vjerski objekti	
Ostala infrastruktura	
Prostorni razmještaj društvenih djelatnosti.....	
OSTALA INFRASTRUKTURA	
Mezarja-groblja.....	
Pijace	
Deponije	
POSEBNO ZAŠTIĆENI PROSTORI	
Zaštićena prirodna područja	
Posebno vrijedna područja kulturno – historijskog nasljeđa.....	

Područja namjenjena turizmu, rekreaciji.....	
ZAŠTITA I UNAPREĐENJE OKOLIŠA.....	
Ugrožena područja	
Sprječavanje negativnih uticaja na okoliš.....	
Mjere zaštite od zagađivanja vode, vazduha i tla	
Područja i mjere sanacije.....	
Procjena stanja do kraja planskog perioda.....	
ZAŠTITA I REVITALIZACIJA KULTURNO – HISTORIJSKOG I PRIRODNOG NASLJEĐA I NJIHOVA EKONOMSKA VALORIZACIJA.....	
Opći ciljevi prostornog uređenja iz Prostornog plana Unsko-sanskog kantona za period od 20 godina	
Zaštita prirodnog naslijeđa	
Zaštita kulturno – historijskog naslijeđa	
Pregled ugroženih spomenika kulturno-istorijskog naslijeđa	
Revitalizacija i ekonomska valorizacija prirodnog naslijeđa.....	
Revitalizacija i ekonomska valorizacija kulturno – historijskog naslijeđa.....	
MINSKA POLJA	
Područja i mjere sanacije.....	
Etape realizacije deminiranja.....	
UGROŽENOST PODRUČJA	
Procjena ugroženosti područja od ratnih dejstava, elementarnih nepogoda i tehničkih katastrofa do kraja planskog perioda.....	
Mjere za ograničavanje negativnih efekata prirodnih i ljudskim djelovanjem izazvanih nepogoda i katastrofa	
OSNOVNA NAMJENA PROSTORA I POJEDINIH PODRUČJA – SINTEZNA PROJEKCIJA	
Sintezna projekcija korištenja prostora.....	
Obavezni prostorni pokazatelji	
TREĆI DIO	
III. PROJEKCIJA RAZVOJA PROSTORNIH SISTEMA	
OSNOVA PROSTORNOG SISTEMA NASELJENIH MJESTA	
Koncept razvoja naseljenih mjesta	
Smjernice za razvoj urbanih područja.....	
Smjernice za razvoj i oblikovanje naseljenih mjesta	
Smjernice za opremanje građevinskog zemljišta.....	
OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA PRIVREDNE JAVNE INFRASTRUKTURE	
Smjernice za razvoj saobraćajnog sistema.....	
Smjernice za razvoj telekomunikacione infrastrukture	
Smjernice za razvoj energetske infrastrukture	
Smjernice za razvoj komunalne infrastrukture.....	
OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA OKOLINE	
Smjernice za razvoj vanurbanih područja.....	
Smjernice za razvoj poljoprivrede, stočarstva i šumarstva	
Smjernice za razvoj privrednih zona.....	

Smjernice za razvoj turizma

ČETVRTI DIO

- I OPĆE ODREDBE
- II PROGRAM MJERA PROSTORNOG UREĐENJA I AKTIVNOSTI ZA PROVOĐENJE PROSTORNOG PLANA
- III USKLAĐIVANJE DOKUMENATA PROSTORNOG UREĐENJA
- IV UREĐENJE PROSTORA I NAMJENA POVRŠINA
- V USLOVI IZGRADNJE OBJEKATA I KORIŠTENJA PROSTORA
- VI USLOVI SMJEŠTAJA PRIVREDNIH SADRŽAJA U PROSTORU
- VII USLOVI SMJEŠTAJA DRUŠTEVNIH DJELATNOSTI U PROSTORU
- VIII USLOVI KORIŠTENJA PROSTORA NA ZAŠTITNIM I POJASEVIMA I ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA
- IX MJERE OČUVANJA KULTURNO-HISTORIJSKOG NASLJEĐA
- X MJERE OČUVANJA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA PRIRODNIH VRIJEDNOSTI
- XI POSTUPANJE SA OTPADOM
- XII GROBLJA
- XIII MJERE SPREČAVANJA NEGATIVNIH UTICAJA NA OKOLIŠ
- XIV MJERE ZAŠTITE PRAVA LICA SA SMANJENIM TJELESNIM SPOSOBNOSTIMA
- XV MJERE ZAŠTITE STANOVNIKA I MATERIJALNIH DOBARA OD PRIRODNIH I LJUDSKIM DJELOVANJEM IZAZVANIH NEPOGODA I KATASTROFA I RATNIH DJELOVANJA
- XVI MJERE PROVEDBE
- XVII NADZOR I UPRAVNE MJERE
- XVIII PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

GRAFIČKI PRILOZI

razmjera

I. Izvod iz Prostornog plana Unsko – sanskog kantona za period od 20 godina	
II. Sintezni prikaz postojećeg stanja uređenja.....	1:25 000
III. Gustoća naseljenosti (2040. godina)	1:25 000
IV. Sistem naseljenih mjesta	1:25 000
V. Urbana područja i građevinsko zemljište unutar i van urbanih područja sa režimima građenja 1:25 000	
Va Građevinsko zemljište van urbanih područja.....	1:25 000
V b Gradsko građevinsko zemljište podjela na zone	1:25000
VI. Poljoprivredno zemljište	1:25 000
VII. Šumsko zemljište	1:25 000
VIII. Vode i vodne površine.....	1:25 000
IX. Mineralne sirovine	1:25 000
X. Energetska infrastruktura i telekomunikacije.....	1:25 000
XI. Saobraćajne infrastruktura.....	1:25 000
XII. Vodna infrastruktura.....	1:25 000
XIII. Privredne zone sa razmještajem i značajem	1:25 000
XIV. Društvena infrastruktura	1:25 000
XV. Zaštićene površine i objekti kulturno-historijskog i prirodnog nasljeđa	1:25 000
XVI. Područja namjenjena turizmu	1:25 000
XVII. Neplodna i druga zemljišta koja se ne mogu koristiti.....	1:25 000
XVIII. Sintezni prikaz korištenja prostora u planskom periodu	1:25 000
XIX. Osnova prostornog razvoja sistema naselja.....	1:25 000
XX. Osnova prostornog razvoja privredne javne infrastrukture.....	1:25 000
XXI. Osnova prostornog razvoja okoline	1:25 000

Institut za građevinarstvo "IG" Banja Luka

Naučno istraživački institut

Br. reg. upisa: U/I-1-11425-00 Osnovni sud Banja Luka
Matični broj: 1928694
JIB: 4400918310005
PDV broj: 400918310005
Žiro račun: 555-007-00004438-38
Nova banka a.d. Banja Luka

World Registrar Group
ISO 9001
ISO 14001
ISO 45001

Banja Luka, Kralja Petra I Karađorđevića 92-98 tel: 00387(0)51/348-360; lab. 00387(0)51/533-380 fax: 00387(0)51/348-372 e-mail: info@institutig.ba

OPŠTA DOKUMENTACIJA

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
ФЕДЕРАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА

BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERAL MINISTRY OF PHYSICAL PLANNING

Broj: UPI-02-23-1-104/11 F.Š.
Sarajevo, 06.06. 2016. godine

Federalno ministarstvo prostornog uređenja u Sarajevu rješavajući zahtjev poduzeća Institut za građevinarstvo „IG“ Banja Luka, ul. Kralja Petra I Karađorđevića br.92, za produženje ovlaštenja za obavljanje stručnih poslova izrade planskih dokumenata, na osnovu člana 3. i 4. Uredbe o posebnim uslovima koja moraju ispunjavati privredna društva i druga pravna lica da bi se mogla registrirati za obavljanje stručnih poslova izrade planskih dokumenata („Službene novine Federacije BiH“, broj 71/08) i člana 200. Zakona o upravnom postupku („Službene novine Federacije BiH“, broj 2/98 i 48/99), Federalni ministar za prostorno uređenje donosi

R J E Š E N J E

1. Daje se ovlaštenje poduzeću **Institut za građevinarstvo „IG“ Banja Luka, ul. Kralja Petra I Karađorđevića br.92**, sa rokom od pet godina od dana izdavanja istog, za obavljanje stručnih poslova izrade planskih dokumenata :
 - a) Prostornih i urbanističkih planova,
 - b) Detaljnih planskih dokumenata (zoning planovi, regulacioni planovi i urbanistički projekti),
2. Poduzeće Institut za građevinarstvo „IG“ Banja Luka, je dužno da u roku od 15 dana od dana nastale promjene, zatražiti izmjenu ovlaštenja, ako su se naknadno promijenili podaci na temelju kojih je ovlaštenje izdato,
3. Poduzeće Institut za građevinarstvo „IG“ Banja Luka, može podnijeti zahtjev za produženje ovlaštenja najranije godinu dana, a najkasnije dva mjeseca prije isteka roka važenja ovlaštenja.

O b r a z l o ž e n j e

Dana 05.04.2016. godine Federalno ministarstvo prostornog uređenja je zaprimilo zahtjev poduzeća Institut za građevinarstvo „IG“ Banja Luka, za produženje ovlaštenja za obavljanje stručnih poslova izrade planskih dokumenata.

Dana 09.05.2016. godine Federalno ministarstvo prostornog uređenja je zatražilo dopunu podneska, u svrhu uplate administrativne takse i naknade za izdavanje ovlaštenja. U ostavljenom roku podnosilac zahtjeva je dopunio podnesak, na način da je dostavio kopije uplatnica za administrativnu taksu i naknadu za izdavanje ovlaštenja.

Rješavajući zahtjev poduzeća Institut za građevinarstvo „IG“ Banja Luka za produženje ovlaštenja za obavljanje stručnih poslova izrade planskih dokumenata, Federalno ministarstvo prostornog uređenja je izvršilo uvid u zahtjev podnosioca, kompletan spis predmeta sa priloženim dokazima, te nakon ocjene svakog dokaza pojedinačno i svih dokaza u međusobnoj uslovljenosti i povezanosti, utvrdilo da poduzeće Institut za građevinarstvo „IG“ Banja Luka, ispunjava uslove za izdavanje ovlaštenja za obavljanje stručnih poslova izrade planskih dokumenata.

Naime odredbom člana 3. i 4. Uredbe o posebnim uslovima koja moraju ispunjavati privredna društva i druga pravna lica da bi se mogla registrirati za obavljanje stručnih poslova izrade planskih dokumenata („Službene novine Federacije BiH“, broj 71/08), propisano je da ovlaštenje za obavljanje stručnih poslova izrade planskih dokumenata, na

Institut za građevinarstvo "IG" Banja Luka

Naučno istraživački institut

Br. reg. upisa: U/I-1-11425-00 Osnovni sud Banja Luka
Matični broj: 1928694
JIB: 4400918310005
PDV broj: 400918310005
Žiro račun: 555-007-00004438-38
Nova banka a.d. Banja Luka

World Registrar Group
ISO 9001
ISO 14001
ISO 45001

Banja Luka, Kralja Petra I Karađorđevića 92-98 tel: 00387(0)51/348-360; lab. 00387(0)51/533-380 fax: 00387(0)51/348-372 e-mail: info@institutig.ba

zahtjev privrednog društva ili drugog pravnog lica izdaje Federalno ministarstvo prostornog uređenja, ako isto ispunjava uslove u članu 3. i 4. Uredbe, a koji se odnose na broj uposlenih lica po strukama, na staž ostvaren u struci, položen stručni ispit, te računarske programe kojim podnosilac zahtjeva raspolaže.

Kako je podnosilac zahtjeva dostavio ovom Federalnom ministarstvu ovjerenu dokumentaciju o broju uposlenih stručnih lica, ovjerene kopije diploma, ovjerenu dokumentaciju o radnom stažu uposlenih stručnih lica, te ostale dokaze propisane članom 3. i 4. Uredbe, to je donesena odluka da se zahtjevu podnosioca udovolji i izda rješenje kojim se daje ovlaštenje za obavljanje stručnih poslova izrade planskih dokumenata.

Na temelju utvrđenog činjeničnog stanja a u skladu sa članom 26. stav 3. Zakona o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10 i 45/10), članom 3. i 4. Uredbe o posebnim uvjetima koja moraju ispunjavati privredna društva i druga pravna lica da bi se mogla registrovati za obavljanje stručnih poslova izrade planskih dokumenata („Službene novine Federacije BiH“, broj 71/08), i člana 200. Zakona o upravnom postupku („Službene novine Federacije BiH“, broj 2/98 i 48/99) doneseno je rješenje kao u dispozitivu.

Taksa u iznosu 7,00 KM pada na teret podnosioca zahtjeva u smislu člana 3. i tarifnog broja 55. Zakona o Federalnim upravnim pristojbama i tarifi Federalnih upravnih pristojbi („Službene novine Federacije BiH“, broj 6/98 i 8/00). Naknada za izdavanje ovlaštenja u iznosu 600, 00 KM pada na teret podnosioca zahtjeva u skladu sa rješenjem Federalnog ministra za prostorno uređenje broj 02-14-3-341/09 od 08.05.2014. godine.

POUKA O PRAVNOM LIJEKU

Ovo rješenje je konačno u upravnom postupku i protiv njega nije dozvoljena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor, podnošenjem tužbe nadležnom sudu u roku od 30 dana od njegovog prijema.

Dostaviti :

1. Institut za građevinarstvo „IG“ Banja Luka, ul. Kralja Petra I Karađorđevića br.92
2. Evidenciji
3. Arhivi x 2

Institut za građevinarstvo "IG" Banja Luka

Naučno istraživački institut

Br. reg. upisa: U/I-1-11425-00 Osnovni sud Banja Luka
Matični broj: 1928694
JIB: 4400918310005
PDV broj: 400918310005
Žiro račun: 555-007-00004438-38
Nova banka a.d. Banja Luka

World Registrar Group
ISO 9001
ISO 14001
ISO 45001

Banja Luka, Kralja Petra I Karađorđevića 92-98 tel: 00387(0)51/348-360; lab. 00387(0)51/533-380 fax: 00387(0)51/348-372 e-mail: info@institutig.ba

UVODNI DIO

1. PODACI O PLANIRANJU

Na osnovu članova 16. i 23. Zakona o prostornom planiranju i korištenja zemljišta na nivou Federacije BiH („Službene novine FBiH“, broj 02/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10, 45/10), članova 34. i 46. Zakona o prostornom uređenju i građenju („Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona“, broj 12/13, 3/16, 15/20, 10/22, 23/23, 13/24) i člana 24. Statuta Općine Sanski Most („Službeni glasnik Općine Sanski Most“, broj 4/08, 5/08, 5/09, 2/10, 9/11), Općinsko vijeće općine Sanski Most je na 9. sjedinici, održanoj 30.05.2017. donjelo *Odluku o pristupanju izradi prostornog plana općine Sanski Most za period od 20 godina.*

Prostorni plan se radi za cjelovito područje općine Sanski Most.

Nosilac pripreme za izradu Prostornog plana je Općinski načelnik putem općinske službe za prostorno uređenje, građenje i poslovno-stambene poslove.

Nosilac izrade Plana je Institut za građevinarstvo „IG“, d.o.o. Banja Luka.

Između Općine Sanski Most kao naručioca usluge izrade Plana i Instituta za građevinarstvo „IG“ d.o.o. Banjaluka, kao davaoca usluga zaključen je Ugovor o izradi Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina (broj 04-14-1-3701/17).

Član 9. i 41. Zakona o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ broj 02/06, 72/07, 32/08, 4/10), Uredba o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenta prostornog uređenja („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ br 63/04, 50/07, 84/10) kao i Zakon o prostornom uređenju i građenju USK-a prečišćeni tekst („Službeni glasnik USK-a“ br. 12/13, 3/16), definiše metodološki okvir prostornog plana općine.

Metodologija izrade prostornog plana općine Sanski Most-hronološki prikaz:

- Općinsko vijeće općine Sanski Most je na 9. sjedinici, održanoj 30.05.2017., usvojilo je *Odluku o pristupanju izradi prostornog plana općine Sanski Most za period od 20 godina;*
- Shodno predmetnoj Odluci od strane Nosioca izrade Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina, urađena je Prostorna osnova Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina;
- Predmetna Osnova dostavljena je članovima Savjeta plana tj. Nosiocu pripreme 22.02.2019. godine;
- Na istu, Nosioc pripreme je priložio određene primjedbe kao i nedostajuću dokumentaciju. „Prostorna osnova prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina“ dopunjena je na osnovu prihvaćenih primjedbi i poslata Nosiocu pripreme – dana 03.05.2019. godine. Nosioc pripreme je na isti dao primjedbe, koje su upućene Nosiocu izrade 08.05.2019. godine. Sve primjedbe su prihvaćene.
- dana 18.07.2019. održana je XXXI sjednica Općinskog vijeća Sanski Most na kojoj se usvojila Prostorna osnova Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina;
- Prostorna osnova je stavljena na javni uvid od 29.07.2019. do 29.08.2019. Uvid u Prostornu osnovu Prostornog plana općine Sanski Most za period od 20 godina mogao se izvršiti u holu Gradske biblioteke, u prostorijama svih mjesnih zajednica te u kancelariji broj 13-zgrada općine Sanski Most;
- 22.08.2019. održan je sastanak Savjeta plana u 10h
- 22.08.2019. održan je okrugli sto sa predstavnicima MZ-a u 12h;
- 03.09.2019., održana je Javna rasprava Prostorne osnove;
- Prednacrt Prostornog plana Općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina bio na Javnom uvidu u periodu 29.03.-2022.-29.04.2022. godine
- Prostorna osnova radjena opet kada i Prednacrt plana;
- Nacrt plana je usvojen na 22. sjedinici, održanoj dana 06.02.2023. godine;
- Javni uvid na Nacrt plana održan je u periodu 15.02.2023.god. do 15.04.2023.god;

Br. reg. upisa: U/I-1-11425-00 Osnovni sud Banja Luka
Matični broj: 1928694
JIB: 4400918310005
PDV broj: 400918310005
Žiro račun: 555-007-00004438-38
Nova banka a.d. Banja Luka

Banja Luka, Kralja Petra I Karađorđevića 92-98 tel: 00387(0)51/348-360; lab. 00387(0)51/533-380 fax: 00387(0)51/348-372 e-mail: info@institutig.ba

- Sastanak Savjeta plana na temu Nacrta Prostornog plana općine Sanski Most, održan je 10.04.2023. godine
- Javna rasprava je održana 28.04.2023. godine;
- Ministarstvo za građenje, prostorno uređenje i zaštitu okoliša dalo je saglasnost na Prijedlog Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina (11-19-5482-2/24, 21.05.2024.) uz uslov da se usklade primjedbe navedene u predmetnom dopisu.

Na osnovu članova 16. i 23. Zakona o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije BiH ("Službene novine FBiH", broj: 02/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10 i 45/10), članova 34. i 46. Zakona o prostornom uređenju i građenju ("Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona", broj: 12/13 i 3/16) i člana 24. Statuta Općine Sanski Most ("Službeni glasnik Općine Sanski Most", broj: 4/08, 5/08, 5/09, 2/10 i 9/11), Općinsko vijeće općine Sanski Most na 9. sjednici, održanoj 30.05.2017.god., **d o n o s i**

O D L U K U

O PRISTUPANJU IZRADI PROSTORNOG PLANA OPĆINE SANSKI MOST ZA PERIOD OD 20 GODINA

Član 1.

Pristupa se izradi Prostornog plana općine Sanski Most za period od 20 godina (u daljem tekstu: Prostorni plan).

Prostornim planom utvrdit će se dugoročna politika uređenja prostora i ravnomjernog privrednog, društvenog i historijskog razvoja Općine.

Kod utvrđivanja općih ciljeva polazi se od: zajedničkih interesa i ciljeva utvrđenih prostornim planom šireg područja, strateških razvojnih dokumenata, kako državnih, entitetskih, kantonalnih, tako i međunarodnih, politike racionalnog korištenja prostora i zaštite okoliša, načela održivog razvoja, kao i cilja postizanja balansiranog socijalno-ekonomskog razvoja.

Prostornim planom posebno se utvrđuje: osnovna namjena prostora, definišu se granice naseljenih mjesta i urbanih područja, definišu se granice zona zaštita izvorišta vode za piće, građevina i koridora važnih za Federaciju, Kanton i Općinu, sa zaštitnim infrastrukturnim pojasevima (vodna, saobraćajna, energetska, telekomunikaciona i druga infrastruktura), zatim federalna, kantonalna i druga društvena infrastruktura od značaja za općinu (zdravstvo, obrazovanje, nauka, kultura, sport, uprava, turizam, bankarstvo, usluge, opskrba i sl.), mjere zaštite okoliša sa razmještanjem građevina i postrojenja koja mogu značajnije ugroziti okoliš, mjere zaštite graditeljskog i prirodnog nasljeđa, mjere zaštite od elementarnih nepogoda, prirodnih i tehničkih katastrofa, te ratnih djelovanja, način i obim iskorištavanja mineralnih sirovina, obaveze u pogledu detaljnijeg planiranja uređenja manjih prostornih cjelina unutar općine (urbanistički plan i detaljni planski dokumenti).

Član 2.

Prostorni plan se radi za cjelovito područje općine Sanski Most.

Član 3.

Prostorni plan Općine se donosi za vremenski period od 20 godina.

Član 4.

Priprema, izrada i sadržaj Prostornog plana radić će se u skladu sa odredbama Zakona o

prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije BiH ("Službene novine FBiH", broj: 02/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10 i 45/10), Zakona o prostornom uređenju i građenju ("Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona", broj: 12/13 i 3/16) i Uredbom o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata ("Službene novine Federacije BiH", broj: 63/04, 50/07 i 84/10).

Član 5.

Rok za izradu Prostornog plana je 24 (dvadeset i četiri) mjeseci od dana potpisivanja Ugovora sa nosiocem izrade Prostornog plana.

Član 6.

Nosilac pripreme za izradu Prostornog plana je Općinski načelnik putem općinske službe za prostorno uređenje, građenje i stambene poslove. (u daljem tekstu nosilac pripreme Plana)

Nosilac pripreme Plana je dužan osigurati saradnju i usaglašavanje stavova sa: svim vlasnicima nekretnina, korisnicima prostora i relevantnim učesnicima u njegovoj izgradnji i uređivanju, organima uprave, pravnim osobama nadležnim za vodoprivredu, šumarstvo, poljoprivredu, saobraćaj, energetiku, turizam, rudarstvo, zdravstvo, obrazovanje, kulturu, zaštitu okoliša, zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa, organima nadležnim za odbranu, privrednom komorom i drugim pravnim osobama nadležnim za komunalne djelatnosti, predstavnicima vjerskih zajednica, te pribaviti mišljenja i saglasnosti drugih nadležnih organa i organizacija na koje zakon obavezuje.

Nosilac pripreme Plana je dužan prije donošenja istog pribaviti saglasnost Ministarstva o uskladenosti ovog plana sa Prostornim planom Kantona, odnosno saglasnost za nastavak izrade više faze razvojnog dokumenta, od faze u kojoj je usvojen Prostorni plan kantona, ukoliko su konceptualne i planske postavke Prostornog plana općine usaglašene sa usvojenom fazom Prostornog plana Unsko-sanskog kantona.

Dinamika pripreme i izrade Prostornog plana definisana je Programom i planom aktivnosti za izradu Prostornog plana, koji je sastavni dio ove Odluke.

Nosilac pripreme će za potrebe uključivanja javnosti u proces pripreme i izrade Prostornog plana izraditi Program kojim će se definisati organizovanje tribina, okruglih stolova, javnih uvida i rasprava, kao i drugih oblika uključivanja javnosti u svim fazama pripreme i izrade Prostornog plana.

Program uključivanja javnosti je sastavni dio Programa i plana aktivnosti za izradu Prostornog plana.

Član 7.

Postupak pripreme i izrade Prostornog plana se sastoji iz dvije faze:

I Faza- Izrada Prostorne osnove (snimanje i analiza postojećeg stanja i problema u prostoru, utvrđivanje općih i posebnih ciljevima prostornog razvoja, izrada osnovne koncepcije prostornog razvoja, tj. Smjenica i izrada Studije ranjivosti)

II Faza- Izrada Prednacrt, Nacrta, Prijedloga i Odluke o provođenju Prostornog plana.

Član 8.

Sredstva za izradu Prostornog plana osigurat će se iz Budžeta općine Sanski Most.

Član 9.

Nosilac izrade Prostornog plana će se utvrditi u postupku javne nabavke. (u daljem tekstu: Nosilac izrade)

Nosilac izrade Plana je dužan izraditi Prostornu osnovu Prostornog plana, Prednacrt, Nacrt, Prijedlog i Odluku o provođenju Prostornog plana općine Sanski Most, u skladu sa Zakonom o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije BiH ("Službene novine FBiH", broj: 02/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10 i 45/10), Zakonom o prostornom uređenju i građenju ("Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona", broj: 12/13 i 3/16) i Uredbom o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata ("Službene novine Federacije BiH", broj: 63/04, 50/07 i 84/10).

Član 10.

Nosilac izrade izrađuje Prostornu osnovu Prostornog plana, zatim se ista stavlja na Javni uvid u trajanju od 30 (trideset) dana. U sklopu Javnog uvida, organizuju se: Javna rasprava, prezentacije, okrugli stolovi i druge aktivnosti predviđene Programom uključivanja javnosti. Prije izrade Prostorne osnove, nosilac izrade izrađuje Studiju ranjivosti prostora. Nakon završetku Javnog uvida, Prostorna osnova se podnosi Općinskom vijeću na usvajanje. Po usvajanju Prostorne osnove, nosilac izrade izrađuje Prednacrt Prostornog plana, koji stavlja na Javni uvid u trajanju od 60 (šezdeset) dana: organizuje okrugle stolove, prezentacije i druge aktivnosti predviđene Programom uključivanja javnosti. Po završetku Javnog uvida, nosilac izrade utvrđuje Nacrt Prostornog plana i podnosi ga općinskom vijeću na usvajanje. Nakon usvajanja Nacrta Prostornog plana od strane Općinskog vijeća, nosilac pripreme isti stavlja na Javni uvid u trajanju od 60 (šezdeset) dana i organizuje Javnu raspravu, okrugle stolove i ostalo predviđeno Programom uključivanja javnosti. Na osnovu rezultata Javnog uvida o Nacrtu Prostornog plana, nosilac pripreme izrađuje Prijedlog Prostornog plana, kao i Izvještaj o provođenju Javnih rasprava i Javnog uvida sa obrazloženjem primjedbi koje nisu prihvaćene. Prijedlog Prostornog plana i Odluka o provođenju prostornog plana se podnose Općinskom vijeću na usvajanje.

Član 11.

Za stručno praćenje, usmjeravanja i utvrđivanja koncepta Prostornog plana, nosilac pripreme će uključiti Savjet plana. (u daljem tekstu: Savjet)

Savjet je sastavljen od istaknutih stručnjaka iz oblasti prostornog uređenja, urbanizma, saobraćaja, energetike, ekonomije, okoliša i drugih relevantnih oblasti.

U toku pripreme i izrade Prostornog plana Savjet pomaže nosiocu pripreme Plana u usaglašavanju sektorske politike, izboru stručnjaka i stručnih institucija za studije, elaborate i dr., daje mišljenje o primjedbama i sugestijama prikupljenim u toku javne rasprave i učestvuje u ostalim aktivnostima definisanim ovom Odlukom, sve do usvajanja Prostornog plana.

Član 12.

Subjekti planiranja i druge zainteresovane osobe na području općine, a naročito pravne osobe nadležne za vodoprivredu, šumarstvo, poljoprivredu, saobraćaj, energetiku, turizam, rudarstvo, zdravstvo, obrazovanje, kulturu, zaštitu okoliša, zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa, organi nadležni za odbranu, privredna komora i druge pravne osobe nadležne za komunalne djelatnosti, predstavnici vjerskih zajednica, kao i organizacije koje raspolažu odgovarajućim statističkim podacima, dužni su nosiocu pripreme Plana, staviti na raspolaganje sve informacije, planove, programe i druge podatke o prostoru, sa kojima raspolažu.

Izuzev naknade troškova umnožavanja materijala, pravo na naknadu za davanje potrebnih informacija i dokumenata nemaju korisnici sredstava iz budžeta općina.

Član 13.

Ovom Odlukom stavlja se van snage Odluka o pristupanju izradi Prostornog plana općine Sanski Most za period od 2015. do 2035.god., br. 01-02-69/15 od 12.06.2015.god., objavljena u "Službenom glasniku općine Sanski Most", br. 04/15 i Program i plan aktivnosti za pripremu i izradu Prostornog plana općine Sanski Most, br. 01-02-91/15 od 03.07.2015.god., objavljen u "Službenom glasniku općine Sanski Most", br. 05/15.

Član 14.

Ova Odluka stupa na snagu 8. (osmog) dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku općine Sanski Most".

Broj: 01-02-105/17
Datum: 31.05.2017.god.

Predsjedavajuća Općinskog vijeća
Desanka Miljević, s.r.

Na osnovu člana 24. Statuta Općine Sanski Most ("Službeni glasnik Općine Sanski Most", broj: 4/08, 5/08, 5/09, 2/10 i 9/11), Općinsko vijeće općine Sanski Most na 13. sjednici, održanoj 23.03.2022.god., **d o n o s i**

O D L U K U

IZMJENI ODLUKE O PRISTUPANJU IZRADI PROSTORNOG PLANA OPĆINE SANSKI MOST ZA VREMENSKI PERIOD OD 20 GODINA

Član 1.

U Odluci o pristupanju izradi Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina ("Službeni glasnik općine Sanski Most", br. 05/17), mijenja se član 10. i glasi:

"Nosilac izrade izrađuje Prostornu osnovu Prostornog plana, zatim se ista stavlja na Javni uvid u trajanju od 30 (trideset) dana. U sklopu Javnog uvida, organizuju se: Javna rasprava, prezentacije, okrugli stolovi i druge aktivnosti predviđene Programom uljučivanja javnosti. Prije izrade Prostorne osnove, nosilac izrade izrađuje Studiju ranjivosti prostora. Nakon završetka javnog uvida, Prostorna osnova se podnosi Općinskom vijeću na usvajanje. Po usvajanju Prostorne osnove, nosilac izrade izrađuje Prednacrt Prostornog plana, koji stavlja na Javni uvid u trajanju od 30 (trideset) dana; organizuje okrugle stolove, prezentacije i druge aktivnosti predviđene Programom uključivanja javnosti. Po završetku Javnog uvida, nosilac izrade utvrđuje Nacrt Prostornog plana i podnosi ga općinskom vijeću na usvajanje. Nakon usvajanja Nacrta Prostornog plana od strane Općinskog vijeća, nosilac pripreme isti stavlja na Javni uvid u trajanju od 30 (trideset) dana i organizuje Javnu raspravu, okrugle stolove i ostalo predviđeno Programom uključivanja javnosti. Na osnovu rezultata Javnog uvida o Nacrtu Prostornog plana, nosilac izrade izrađuje Prijedlog Prostornog plana, kao i Izvještaj o provođenju Javnih rasprava i javnog uvida sa obrazloženjem primjedbi koje nisu prihvaćene. Prijedlog Prostornog plana i Odluka o provođenju prostornog plana podnose se Općinskom vijeću na usvajanje."

Član 2.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i biće objavljena u "Službenom glasniku općine Sanski Most".

Broj: 01-02-94/22
Datum: 24.03.2022.god.

Predsjedavajuća Općinskog vijeća
dr. Sanda Čekić,s.r.

Na osnovu člana 16. Zakona o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije BiH ("Službene novine FBiH", broj: 02/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10, 45/10, 85/21 i 92/21), člana 34. Zakona o prostornom uređenju i građenju USK", br. 12/13, 3/16, 15/20 i 10/22) i člana 24. Statuta Općine Sanski Most ("Službeni glasnik Općine Sanski Most", broj: 4/08, 5/08, 5/09, 2/10 i 9/11), Općinsko vijeće općine Sanski Most na 22. sjednici, održanoj dana 06.02.2023.god., **d o n o s i**

ODLUKU

o usvajanju Nacrta Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina

Član 1.

Usvaja se Nacrt Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina.
(u daljem tekstu: Prostorna osnova).

Član 2.

Nacrt Plana se sastoji se od tekstualnog i grafičkog dijela u analognom i digitalnom obliku i sadrži:

OPŠTA DOKUMENTACIJA

UVODNI DIO

PRVI DIO

I. OPĆI I POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

I.1. OPĆI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

I.1.1. Evropska perspektiva prostornog razvoja i Vodeći principi za održivi prostorni razvoj evropskog dokumenta

I.1.2. Ciljevi iz Prostornog plana Unsko – sanskog kantona za period od 20 godina

I.1.3. Opći ciljevi organizacije, uređenja i korišćenja prostora općine Sanski Most

I.2. POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

I.2.1. Ciljevi razvoja prirodnih resursa

I.2.2. Ciljevi razvoja stvorenih resursa

DRUGI DIO

II. PROJEKCIJA PROSTORNOG RAZVOJA

II.1. STANOVNIŠTVO

II.1.1. Brojčani razvoj stanovništva

II.1.2. Struktura stanovništva

II.1.3. Koeficijent starosti i indeks starenja stanovništva

II.1.4. Broj, veličina i karakteristike domaćinstava

II.1.5. Gustoća naseljenosti

II.2. SISTEM NASELJENIH MJESTA PO ZNAČAJU, KARAKTERU I DOMINANTNOJ PRIVREDNOJ DJELATNOSTI

II.2.1. Konceptija razvoja sistema/mreže naseljenih mjesta

II.2.2. Prostorna distribucija i interakcijske sprege unutar Kantona i općine Sanski Most

II.2.3. Organizacija prostora, prostorne cjeline

II.2.4. Sadržaj i funkcije centara

II.3. URBANA I RURALNA PODRUČJA

II.3.1. Urbana područja

II.3.2. Namjene površina urbanih područja – bilansi

II.3.3. Gradjevinsko zemljišta

II.3.4. Gradjevinsko zemljište unutar urbanih područja

II.3.5. Gradjevinsko zemljište izvan urbanih područja

II.3.6. Režimi građenja

II.3.7. Urbano – ruralni odnos

II.4. POLJOPRIVREDNA ZEMLJIŠTA

II.4.1. Kategorizacija poljoprivrednog zemljišta

II.4.2. Obradiva i neobradiva zemljišta po namjeni

II.4.3. Bilansi poljoprivrednog zemljišta po upotrebnoj vrijednosti

II.5. ŠUME I ŠUMSKA ZEMLJIŠTA

II.5.1. Kategorizacija šumskog zemljišta

II.5.2. Bilansi šumskog zemljišta

II.5.3. Šumsko-privredna područja

II.5.4. Područja predviđena za pošumljavanje

II.5.5. Korištenje šuma i šumskog zemljišta

II.6. LOV I RIBOLOV

II.7. VODE I VODNO ZEMLJIŠTE

II.7.1. Bilans voda

II.7.2. Izvorišta po vrstama voda sa zaštitnim zonama i pojasevima

II.8. VODNA INFRASTRUKTURA

II.8.1. Sistemi snabdjevanja vodom

II.8.2. Sistemi odvođenja otpadnih voda i sistem zaštite voda

II.8.3. Zaštita od voda i uređenje voda

II.9. MINERALNA NALAZIŠTA

II.9.1. Rude i druge mineralne sirovine

II.10. PROIZVODNJA I PRIJENOS ENERGIJE

II.10.1. Izvori energije sa potrebama u planskom periodu

II.11. SAOBRAĆAJ

II.11.1. Sistem saobraćaja i veza

II.11.2. Povezanost sistema sa saobraćajem u širem okruženju

II.11.3. Saobraćajna infrastruktura sa zaštitnim pojasevima

II.11.4. Telekomunikacije

II.12. TERMOENERGETIKA

II.13. PRIVREDA

II.13.1. Razvoj privrede i osnovni faktori razvoja

II.13.2. Orijentacija i razmještaj privrede u prostoru

II.13.3. Ocjena privrednih aktivnosti sa stanovišta uticaja na okoliš

II.14. DRUŠTVENE DJELATNOSTI

II.14.1. Zdravstvo

II.14.2. Obrazovanje

II.14.3. Kultura i fizička kultura

II.14.4. Uprava

II.14.5. Vjerski objekti

II.14.6. Ostala infrastruktura

II.14.7. Prostorni razmještaj društvenih djelatnosti

II.15. OSTALA INFRASTRUKTURA

II.15.1. Mezarja-groblja

II.15.2. Pijace

II.15.3. Deponije

II.16. POSEBNO ZAŠTIĆENI PROSTORI

II.16.1. Zaštićena prirodna područja

II.16.2. Posebno vrijedna područja kulturno – historijskog nasljeđa

II.16.3. Područja namjenjena turizmu, rekreaciji

II.17. ZAŠTITA I UNAPREĐENJE OKOLIŠA

II.17.1. Ugrožena područja

II.17.2. Spriječavanje negativnih uticaja na okoliš

II.17.3. Mjere zaštite od zagađivanja vode, vazduha i tla

II.17.4. Područja i mjere sanacije

II.17.5. Procjena stanja do kraja planskog perioda

II.18. ZAŠTITA I REVITALIZACIJA KULTURNO – HISTORIJSKOG I PRIRODNOG NASLJEĐA I NJIHOVA EKONOMSKA VALORIZACIJA

II.18.1. Opći ciljevi prostornog uređenja iz Prostornog plana Unsko-sanskog kantona za period od 20 godina

II.18.2. Zaštita prirodnog naslijeđa

II.18.3. Zaštita kulturno – historijskog naslijeđa

II.18.4. Pregled ugroženih spomenika kulturno-istorijskog naslijeđa

II.18.5. Revitalizacija i ekonomska valorizacija prirodnog naslijeđa

II.18.6. Revitalizacija i ekonomska valorizacija kulturno – historijskog naslijeđa

II.19. MINSKA POLJA

II.19.1. Područja i mjere sanacije

II.19.2. Etape realizacije deminiranja

II.20. UGROŽENOST PODRUČJA

II.20.1. Procjena ugroženosti područja od ratnih dejstava, elementarnih nepogoda i tehničkih katastrofa do kraja planskog perioda

II.20.2. Mjere za ograničavanje negativnih efekata prirodnih i ljudskim djelovanjem izazvanih nepogoda i katastrofa

II.21. OSNOVNA NAMJENA PROSTORA I POJEDINIH PODRUČJA – SINTEZNA PROJEKCIJA

II.21.1. Sintezna projekcija korištenja prostora

II.21.2. Obavezni prostorni pokazatelji

TREĆI DIO

III. PROJEKCIJA RAZVOJA PROSTORNIH SISTEMA

III.1. OSNOVA PROSTORNOG SISTEMA NASELJENIH MJESTA

III.1.1. Koncept razvoja naseljenih mjesta

III.1.2. Smjernice za razvoj urbanih područja

III.1.3. Smjernice za razvoj i oblikovanje naseljenih mjesta

III.1.4. Smjernice za opremanje građevinskog zemljišta

III.2. OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA PRIVREDNE JAVNE INFRASTRUKTURE

III.2.1. Smjernice za razvoj saobraćajnog sistema

III.2.2. Smjernice za razvoj telekomunikacione infrastrukture

III.2.3. Smjernice za razvoj energetske infrastrukture

III.2.4. Smjernice za razvoj komunalne infrastrukture

III.3. OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA OKOLINE

III.3.1. Smjernice za razvoj vanurbanih područja

III.3.2. Smjernice za razvoj poljoprivrede, stočarstva i šumarstva

III.3.3. Smjernice za razvoj privrednih zona

III.3.4. Smjernice za razvoj turizma

ČETVRTI DIO

I OPĆE ODREDBE

II PROGRAM MJERA PROSTORNOG UREĐENJA I AKTIVNOSTI ZA
PROVOĐENJE PROSTORNOG PLANA

III USKLAĐIVANJE DOKUMENATA PROSTORNOG UREĐENJA

IV UREĐENJE PROSTORA I NAMJENA POVRŠINA

V USLOVI IZGRADNJE OBJEKATA I KORIŠTENJA PROSTORA

VI USLOVI SMJEŠTAJA PRIVREDNIH SADRŽAJA U PROSTORU

VII USLOVI SMJEŠTAJA DRUŠTEVNIH DJELATNOSTI U PROSTORU

VIII USLOVI KORIŠTENJA PROSTORA NA ZAŠTITNIM I POJASEVIMA I
ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA

IX MJERE OČUVANJA KULTURNO-HISTORIJSKOG NASLJEĐA

X MJERE OČUVANJA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA PRIRODNIH VRIJEDNOSTI

XI POSTUPANJE SA OTPADOM

XII GROBLJA

XIII MJERE SPREČAVANJA NEGATIVNIH UTICAJA NA OKOLIŠ

XIV MJERE ZAŠTITE PRAVA LICA SA SMANJENIM TJELESNIM
SPOSOBNOSTIMA

XV MJERE ZAŠTITE STANOVNIKA I MATERIJALNIH DOBARA OD PRIRODNIH I
LJUDSKIM DJELOVANJEM IZAZVANIH NEPOGODA I KATASTROFA I RATNIH
DJELOVANJA

XVI MJERE PROVEDBE

XVII NADZOR I UPRAVNE MJERE

XVIII PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

GRAFIČKI PRILOZI

I. Izvod iz Prostornog plana Unsko – sanskog kantona za period od 20 godina

II. Sintezni prikaz postojećeg stanja uređenja 1:25 000

III. Gustoća naseljenosti (2040. godina) 1:25 000

- IV. Sistem naseljenih mjesta 1:25 000
- V. Urbana područja i građevinsko zemljište unutar i van urbanih područja sa režimima građenja 1:25 000
- Va Građevinsko zemljište van urbanih područja 1:25 000
- V b Gradsko građevinsko zemljište podjela na zone 1:25000
- VI. Poljoprivredno zemljište 1:25 000
- VII. Šumsko zemljište 1:25 000
- VIII. Vode i vodne površine 1:25 000
- IX. Mineralne sirovine 1:25 000
- X. Površine za proizvodnju i prijenos energije i telekomunikacije 1:25 000
- XI. Saobraćajne infrastruktura 1:25 000
- XII. Vodna infrastruktura 1:25 000
- XIII. Privredne zone sa razmještajem i značajem 1:25 000
- XIV. Društvena infrastruktura 1:25 000
- XV. Zaštićene površine i objekti kulturno-historijskog i prirodnog nasljeđa 1:25 000
- XVI. Područja namjenjena turizmu 1:25 000
- XVII. Neplodna i druga zemljišta koja se ne mogu koristiti 1:25 000
- XVIII. Sintezni prikaz korištenja prostora u planskom periodu 1:25 000
- XIX. Osnova prostornog razvoja sistema naselja 1:25 000
- XX. Osnova prostornog razvoja privredne javne infrastrukture 1:25 000
- XXI. Osnova prostornog razvoja okoline 1:25 000

Član 3.

Nacrt Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina, se stavlja na Javni uvid u trajanju od 60 (šezdeset) dana.

Član 4.

Ova Odluka stupa na snagu 8.(osmog) dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku općine Sanski Most".

Broj: 01-02-24/23
Datum: 07.02.2023.god.

Predsjedavajuća Općinskog vijeća

dr. Nada Elijaš, s.r.

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
UNSKO - SANSKI KANTON
MINISTARSTVO ZA GRAĐENJE,
PROSTORNO UREĐENJE I
ZAŠTITU OKOLIŠA

BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
THE UNKA - SANA CANTON
MINISTRY OF CONSTRUCTION,
SPATIAL PLANNING AND
ENVIRONMENTAL PROTECTION

Broj: 11-19-5482- 2124
Bihać, 21-05-2024, godine
11/2
11/3-3

Općina Sanski Most

Služba za urbanizam, prostorno uređenje, građenje i poslovno-stambene poslove

PREDMET: Mišljenje na Prijedlog Prostornog plana općine Sanski Most, za vremenski period od 20 godina, dostavlja se-
(Veza: vaš akt broj: 03-23-1353/15 od 19.04.2024. godine)

Vašim aktom broj i datum veze gornji, zaprimljenim 25.04.2024. godine, tražili ste od ovog Ministarstva mišljenje na Prijedlog Prostornog plana općine Sanski Most, za vremenski period od 20 godina.

Zakonski osnov za dostavljanje traženog mišljenja utvrđen je odredbama člana 34. stav (6) Zakona o prostornom uređenju i građenju („Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona“, broj: 12/13, 3/16, 15/20, 10/22, 23/23 i 13/24).

Prijedlog Prostornog plana općine Sanski Most, za vremenski period od 20 godina je dostavljen putem email-a, i to tekstualni i grafički dio plana, u pdf. i gis. formatu.

Odredbama člana 34. stav (6) Zakona o prostornom uređenju i građenju određeno je da je prije donošenja prostornog plana, općina dužna pribaviti mišljenje Ministarstva, kojim se potvrđuje da je prostorni plan općine usaglašen sa Prostornim planom Kantona.

Također, odredbama člana 50. stav (2) Zakona o prostornom uređenju i građenju određeno je da se usaglašavanje planskih dokumenata osigurava, po pravilu u postupku njihove izrade, te kako je Prostorni plan Unsko-sanskog kantona za period od 20 godina („Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona“, broj: 1/24) usvojen, a Prostorni plan općine Sanski Most, za period od 20 godina, u fazi prijedloga, izvršena je provjera usaglašenosti.

Shodno članu 11. stav 3. Odluke o provođenju „Prostornog plana Unsko-sanskog kantona za period od 20 godina“, propisuje se da prostorne i urbanističke planove donose gradska/općinska vijeća uz prethodnu saglasnost Ministarstva.

Odredbe člana 59. stav 1. Odluke o provođenju Prostornog plana Unsko-sanskog kantona za period od 20 godina, određuju da Prostorni plan u načelu pokriva cijelu teritoriju sa globalnim pokazateljima i opredjeljenjima. Stav 2. istog člana propisuje slijed operativnog djelovanja na cijeloj teritoriji, gdje je potrebno u kontinuitetu nastaviti aktivnosti kojim će se ostvariti mogućnosti rada svih državnih organa svih nivoa nadležnosti da konkretno ostvare zacrtane ciljeve i opredjeljenja. Da bi se ovo moglo sprovesti, potrebno je odmah pristupiti ostvarenju sljedećeg:

a) Izvršiti inventarizaciju raspoložive planske dokumentacije svih nivoa izrade i donošenja, u tom postupku izvršiti selekciju i usklađivanje svih do sada donesenih dokumenata prostornog uređenja.

b) Isključiti iz dalje upotrebe akta i dokumenta kojima su istekli rokovi važnosti kao i sve planske dokumente koji su u neskladu sa ovim Prostornim planom.

c) Obezbijediti izradu planskih dokumenata propisanih ovim Prostornim planom u roku od četiri godine od donošenja Prostornog plana.

d) Obezbijediti izradu detaljnije planske dokumentacije.

e) Realizaciju mjera provedbe Prostornog plana će voditi Nosilac pripreme plana, odnosno Ministarstvo

Naime, odredba člana 30. Zakona o prostornom uređenju i građenju propisuje da:

- (1) Planski dokumenti izrađuju se na osnovu ovog Zakona, drugih zakona i Uredbe o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata („Službene novine Federacije BiH“, broj: 63/04, 50/07 i 84/10).
- (2) Planski dokumenti se međusobno usaglašavaju.
- (3) Planski dokumenti užeg područja moraju biti usaglašeni sa planskim dokumentima šireg područja, a ako nisu usklađeni, primjenjuje se planski dokumenti šireg područja.
- (4) Izuzetno od stava (3) ovog člana, planski dokumenti užeg područja primjenjivat će se ako se tim planom ne mijenja osnovna koncepcija prostornog uređenja i planskog dokumenta šireg područja, uz prethodno pribavljenu saglasnost Ministarstva.
- (5) Saglasnost iz stava (4) ovog člana Ministarstvo izdaje na osnovu prethodno pribavljenog mišljenja nosioca izrade planskog dokumenta.
- (6) Planski dokument bazira se na strategijama ili programima razvoja, planovima razvoja infrastrukture, planovima odbrane i ostalim planovima i programima od značaja za planiranje razvoja prostora.

U odnosu na Odluku o provođenju „Prostornog plana Unsko-sanskog kantona za period od 20 godina“, ovo Ministarstvo ima obavezu dati mišljenje na Prijedlog Prostornog plana općine Sanski Most, za vremenski period od 20 godina sa aspekta usaglašavanja prostorno-planske dokumentacije i utvrđivanja osnovne koncepcije prostornog uređenja.

Nakon provjere usaglašenosti izdvajamo oblasti: proizvodnje energije i zaštićenih prirodnih područja, u kojima Prijedlog Prostornog plana općine Sanski Most, za period od 20 godina, nije usaglašen sa Prostornim planom Unsko-sanskog kantona za period od 20 godina.

Pored navedenog ukazujemo na strateška i zakonska rješenja i propise koja se odnose na upravljanje otpadom, odvođenje otpadnih voda, zaštitu od poplava, ispunjavanje zahtjeva energetske efikasnosti i drugo, o kojima nisu dati konkretni planovi i prijedlozi.

Proizvodnja energije

U vezi sa izgradnjom minihidroelektrana na području Kantona upućujemo vas na tekstualni dio Prostornog plana Kantona u kojem između ostalog stoji da: *Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o električnoj energiji Federacije BiH iz 2022. godine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 61/22), izdavanje energetske dozvole za male hidroelektrane obustavljeno je, izuzev za male hidroelektrane na gravitacionim vodovodima ili ako su za male hidroelektrane prije stupanja na snagu zakona zaključeni ugovori o koncesiji. Ministarstvo privrede USK-a nije zaključilo ni jedan ugovor o koncesiji iskorištavanja hidropotencijala na vodotocima na području USK-a, odnosno ugovor o koncesiji za male hidroelektrane na području USK-a (Akt broj: 06-14-8715-2/22 od 14.09.2022. godine). Shodno navedenom Prostornim planom nije predviđena izgradnja minihidroelektrana na području USK-a (tabela 104.), izuzev mHE Una Kostela –Anex (proširenje postojeće akumulacije).*

U vezi sa izgradnjom hidroelektrana na području Kantona upućujemo vas na tekstualni dio Prostornog plana Kantona u kojem između ostalog stoji da: *Pregradno mjesto za HE Vrhpolje je predviđeno kod mjesta Vrhpolje. Usporna visina iznosi 53 m, a maksimalna kota uspora je 233 mm. Stvaranjem akumulacije potapa se ukupna površina od 625,29 m² zemljišta. HE Vrhpolje predstavlja višenamjenski objekat za proizvodnju električne energije, navodnjavanje i zaštitu od plavljenja. HE Čaplje sa HE Vrhpolje predstavlja jedinstven projekat. Očekivani efekti izgradnje objekta HE Čaplje su: iskorištenje hidropotencijala, kompenzacioni bazen za HE Vrhpolje, zaštita od poplava navodnjavanje, ribarstvo, turizam. U skladu sa Zaključkom Skupštine Unsko-sanskog kantona, broj: 01-02-4-680/18 od 04.05.2018. godine („Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona“, broj: 15/18) ovim Prostornim planom nije predviđena izgradnja HE Vrhpolje i HE Čaplje.*

U vezi sa izgradnjom hidroelektrana na području Kantona upućujemo vas na tekstualni dio Prostornog plana Kantona u kojem između ostalog stoji da: *Prema Strateškom planu i programu razvoja energetskog sektora Federacije BiH iz 2008. godine, među planiranim proizvodnim kapacitetima predviđenim za gradnju u periodu 2010-2013. godina nalazi se i TE Kamengrad 1 i 2, instalisane snage 2x215 MW i godišnje proizvodnje 2x1.190 GWh.*

Rezerve uglja na području bazena Kamengrada date Rješenjem broj: Up/I broj: 06-18-168/13 od 27.11.2013. godine kao i one date Strateškim planom i programom razvoja energetskog sektora Federacije BiH su dovoljne za predviđeni period rada termoelektrane. Prvi prijedlozi lokacija za smještaj termoelektrane dati su još u Studiji o mogućnosti izgradnje TE KAMENGRAD koja je izrađena 1977. godine. U toj studiji je dat prijedlog 3 lokacije (TE1-TE3). Dodatno, u Dopuni Studije TE KAMENGRAD 2X215 MW-Dopuna, LAGER d.o.o. Posušje iz februara/veljače, 2016. predložena je još jedna dodatna lokacija (TE4) u selu Gorice. Sa stajališta razmatranih tehno-ekonomskih kriterija, lokacija TE4 je u prednosti u odnosu na ostale razmatrane lokacije.

TE Kamengrad je bila predviđena u planskim dokumentima višeg reda: Prostorni plan R BiH 1980.-2000. godina i Prostornom planu Federacije BiH 2008-2028. godina.

U skladu sa Zaključkom Skupštine Unsko-sanskog kantona, broj: 01-02-4-680/18 od 04.05.2018. godine („Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona“, broj: 15/18) ovim Prostornim planom nije predviđena izgradnja TE Kamengrad u planskom periodu.

Zaštićena prirodna područja

U vezi sa Zaštićenim prirodnim područjima na području Kantona upućujemo vas na tekstualni dio Prostornog plana Kantona i to Tabela 1 - prijedlog koncepta zaštite prirode na nivou Unsko-sanskog kantona sa kategorizacijom. Primjećena razlika se odnosi na planirana Područja od značaja za Unsko- sanski Kanton, odnosno: Vodopad Blihe, Sanski Most - kategorija zaštite III (razlika u obuhvatu), te Historijska područja i memorijalne prirodne znanosti, prikazano na Prilogu 7 – Zaštićena područja.

Član 9. stav 1. Zakona o prostornom uređenju i građenju obavezuje usmjeravanja građenja, odgovarajućim planskim dokumentima utvrđuju se granice urbanog i užeg urbanog područja. Nadalje, stav 2. propisuje da se Urbano područje utvrđuje za jedno ili više naseljenih mjesta koja predstavljaju prostorno funkcionalnu urbanu cjelinu ili za posebnu prostorno funkcionalnu međusobnu povezanu cjelinu, a koja na temelju planskih pretpostavki ima uvjete za dalji razvoj.

Na osnovu člana 14. stav 3. Odluke o provođenju “Prostornog plana Unsko-sanskog kantona za period od 20 godina”, propisano je da su granice urbanih područja nanese na preciznošću koju omogućava topografska podloga - karta u razmjeri 1:25000. Obavezuju se gradovi i općine da kroz izradu prostornih planova gradova ili općina, precizno definiraju granice urbanih područja i građevinskih zemljišta na kartama razmjere 1:1000, 1:2500 i 1:5000.

Prilozi 1, 2, 3, 4 i 6 pokazuju razlike u pojedinim planiranim elementima i njihovim površinama i obuhvatima koje su kroz Odluku o provođenju Prostornog plana Kantona dopuštene, a to su između ostalog planirana urbana područja, saobraćajna infrastruktura, privredne zone, eksploatacione površine, površine za proizvodnju i prenos energije.

Prilog broj 4 daje presjek eksploatacionih površina, gdje nisu narušeni odnosi sa aspekta usaglašavanja prostorno-planske dokumentacije i utvrđivanja osnovne koncepcije prostornog uređenja. Eksploataciona površina Zalatuše – Fajtovci – G. Kamengrad je uvrštena u bazi Prostornog plana Kantona, ali ne kao područje sa posebnim režimom korištenja u svrhu eksploatacije. Ista je preuzeta iz baze Prijedloga Prostornog plana Federacije BiH.

Prilog broj 5 je prikaz razlika u poljoprivrednom zemljištu sa akcentom na gore navedeno eksploataciono polje, koje prikazuje da je namjena te površine u Prijedlogu Prostornog plana općine Sanski Most, rezervirana kao eksploatacija, dok se u Prostornom planu Kantona vodi kao poljoprivredno zemljište. Ostale razlike su posljedica proširenja građevinskih i privrednih površina detaljnijim pristupom nego što je to u obavezi detalja Prostornog plana Kantona.

Prilog broj 7 prikazuje identično zaštićene prostore iz Prijedloga prostornog plana Federacije BiH (Grmeč), Prirodna obilježja kantona (Sana sa Sanicom, Memorijalna zona

Korčanica i Područje vodopada Blihe). Prirodni predjeli iz Prostornog plana Kantona nisu uvršteni u Prijedlog Prostornog plana općine Sanski Most na dva lokaliteta unutar zaštićenog prostora planine Grmeč i Planiranim regionalnim parkom koji se podudara sa lokacijom velike eksploatacije Zalatuše – Fajtovci – G. Kamengrad.

Dakle, daje se saglasnost na Prijedlog Prostornog plana općine Sanski Most, za period od 20 godina, uz uvjet da se usklade gore navedene primjedbe.

Napominjemo da će se, u slučaju neusaglašenosti donešenog i usvojenog planskog dokumenta užeg područja sa donešenim i usvojenim planskim dokumentom šireg područja, primjenjivati dokument šireg područja, kako je i određeno odredbama člana 50, stav (1) Zakona o prostornom uređenju i građenju.

S poštovanjem,

Prilog:

1. GIS ANALIZA – granice obuhvata Prostornog plana i planirana urbana područja. Pregledna karta, M 1:250000 od 06.05.2024. godine
2. GIS ANALIZA – Saobraćajna mreža i BC PP FBiH, Pregledna karta, M 1:250000 od 06.05.2024. godine
3. GIS ANALIZA – Privredne zone i deponija, Pregledna karta, M 1:50000 od 08.05.2024. godine
4. GIS ANALIZA – Eksploatacione površine, Pregledna karta, M 1:200000 od 08.05.2024. godine
5. GIS ANALIZA – Poljoprivredno zemljište, Pregledna karta, M 1:200000 od 10.05.2024. godine
6. GIS ANALIZA – Površine za proizvodnju i prenos energije, Pregledna karta, M 1:100000 od 10.05.2024. godine
7. GIS ANALIZA – Zaštićena područja, Pregledna karta, M 1:150000 od 10.05.2024. godine

Akt obradili:

Dinko Okanović, MA dipl.ing.arh.

Muris Mureškić, mag.ing.geod. et geoinf.

MINISTAR

Almir Imširović, dipl.ing.geod.

Dostaviti:

- Naslovu,

⊖ a/a

Prostorni plan općine se radi na osnovu prostornog plana Kantona.

Težnja u izradi Plana je da se obezbijedi dovoljna fleksibilnost prema planovima nižeg reda, tako da se njihovom izradom, prilikom koje se ostvaruje detaljniji uvid u pogodnosti određene lokacije i adekvatnijeg odgovora na zahtjeve koje društvena situacija postavlja, ne naruše osnovni principi i koncept Plana.

Metodologija izrade planskog dokumenta koncipirana je na metodama analize i sinteze, principima održivog razvoja i principima komunikacionog planiranja. Metodologija izrade Plana usaglašena je sa Uredbom o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata.

Takođe, planiranje prostora se zasniva i na načelima: zaštita integralnih vrijednosti prostora, te zaštita i unapređenja stanja okoliša; usaglašenosti planskih dokumenata, kako na nivou kantona, tako i usaglašenosti sa planskim dokumentima susjednih država; javnosti i slobodnog pristupa podacima i dokumentima značajnim za planiranje.

U nastavku teksta daje se hronologija formiranja Savjeta plana.

Na osnovu člana 47. stav 6. Zakona o prostornom uređenju i građenju USK-a – prečišćeni tekst („Službeni glasnik USK-a“ broj 12/13, 3/16), člana 38. Statuta Općine Sanski Most („Sl. glasnik Općine Sanski Most“ broj 4/08, 5/08, 5/09, 2/10, 9/11) Općinski načelnik je donio Rješenje o formiranju Savjeta plana u sljedećem sastavu (od 18. 03.2016.):

Semira Nalić, dipl. ing arhitekture

Ermin Gvožđar, dipl. ing. građevinarstva

Mirsad Lasić, ing. građevinarstva

Irfan Hadžić, dipl. ing. mašinstva

Emir Trožić, dipl. ing. građevine

Beširević Amir, dip. ing. saobraćaja

Mehmedović Ilijaz, dipl. ing. elektrotehnike

Teufik Hodžić, dipl. pravnik

Jakupović Dževad, dipl. ing. šumarstva

Admir Botalić, dipl. ing. elektrotehnike Senad

Mešanović, dipl. ing. šumarstva

Zadatak Savjeta plana je analiza i usaglašavanje osnovne koncepcije planskog dokumenta, stručno praćenje i davanje mišljenja u svim fazama izrade planskog dokumenta, učešće u javnoj raspravi i drugim oblicima uključivanja javnosti i učešće u ostalim aktivnostima koje se utvrde Odlukom o pristupanju izradi planskog dokumenta, a sve do usvajanja istog.

Savjet plana je dužan izvještaj o radu dostavljati Općinskom načelniku koji je nosilac pripreme za izradu planskog dokumenta, a putem Općinske Službe za urbanizam, prostorno uređenje, građenje i poslovno-stambene poslove.

Sve administrativne poslove za Savjet plana će obavljati Općinska služba za urbanizam, prostorno uređenje, građenje i poslovno-stambene poslove.

Takođe, na osnovu člana 47. stav 6. Zakona o prostornom uređenju i građenju (Sl. glasnik Unsko – Sanskog kantona“ broj: 12/13, 3/16) i člana 38. Statuta Općine Sanski Most („Sl. glasnik Općine Sanski Most“ broj 4/08, 5/08, 5/09, 2/10, 9/11), Općinski načelnik je donio Rješenje o zamjeni članova Savjeta plana, i to:

Lasić Mirsad, ing. građevinarstva, imenovan je prethodnim rješenjem Općinskog načelnika (broj 03-05-3-891/16) od 18.03.2016. godine za člana Savjeta plana zamjenjuje se novim članom – Cerić Denis, dipl. ing. građevinarstva;

Jakupović Dževad, dipl. ing. šumarstva, imenovan je prethodnim rješenjem Općinskog načelnika (broj 03-05-3-891/16) od 18.03.2016. za člana Savjeta plana zamjenjuje se novim članom – Kurbegović Hikmet, dipl. ing. šumarstva.

Na osnovu člana 47. stav 6. Zakona o prostornom uređenju i građenju („Službeni glasnik Unsko-Sanskog kantona“ broj 12/13, 3/16, 15/20 i 10/22), člana 38. Statuta Općine Sanski Most („Službeni glasnik Općine

Br. reg. upisa: U/I-1-11425-00 Osnovni sud Banja Luka
Matični broj: 1928694
JIB: 4400918310005
PDV broj: 400918310005
Žiro račun: 555-007-00004438-38
Nova banka a.d. Banja Luka

Banja Luka, Kralja Petra I Karađorđevića 92-98 tel: 00387(0)51/348-360; lab. 00387(0)51/533-380 fax: 00387(0)51/348-372 e-mail: info@institutig.ba

Sanski Most“ broj 4/08,5/09, 2/10, 9/11) Općinski načelnik je donio Rješenje o formiranju Savjeta plana u sljedećem sastavu (od 23.05.2022, 03-04-1-1920/22.):

Nalić Semira, dipl. ing arhitekture Gvožđar

Ermin, dipl. ing. građevinarstva Cerić Denis,

dipl. ing. građevinarstva, Hadžić Lrfan, dipl.

ing. mašinstva

Trožić Emir, dipl. ing. građ.-hidro i eksp. zaštite okoline Beširević

Amir, dip. ing. saobraćaja

Jakupović Emira, dipl. ing. elektrotehnike

Hodžić Teufik, dipl. pravnik

Kurbegović Hikmet, dipl. ing. šumarstva

Botalić Admir, dipl. ing. elektrotehnike

Mešanović Senad, dipl. ing. mašinstva

Zadatak Savjeta plana je analiza i usaglašavanje osnovne koncepcije planskog dokumenta, učešće u javnoj raspravi i drugim oblicima uključivanja javnosti i učešće u ostalim aktivnostima koje se utvrde Odlukom o pristupanju izradi planskog dokumenta, a sve do usvajanja istog.

Savjet plana je dužan izvještaj o radu dostavljati Općinskom načelniku koji je nosilac pripreme za izradu planskog dokumenta, a putem Općinske Službe za urbanizam, prostorno uređenje, građenje i poslovno stambene poslove. Sve administrativne poslove za Savjet će obavljati Općinska služba za urbanizam, prostorno uređenje, građenje i poslovno stambene poslove.

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
UNSKO-SANSKI KANTON
OPĆINA SANSKI MOST
OPĆINSKI NAČELNIK

Broj: 03-05-3-500/12
Datum: 23.02.2012

Na osnovu člana 47. stav 6. Zakona o prostornom uređenju i građenju ("Sl. glasnik Unsko-Sanskog kantona" broj: 12/13, 3/16) i člana 38. Statuta Općine Sanski Most ("Sl. glasnik Općine Sanski Most" broj: 4/08, 5/08, 5/09, 2/10, 9/11), **Općinski načelnik donosi:**

RJEŠENJE o formiranju Savjeta plana

Član 1.

Formira se Savjet plana u sljedećem sastavu:

1. Semira Nalić, dipl. ing. arhitekture
2. Ermin Gvožđar, dipl. ing. građevinarstva
3. Mirsad Lasić, ing. građevinarstva
4. Irfan Hadžić, dipl. ing. mašinstva
5. Emir Trožić, dipl. ing. građevine
6. Beširević Amir, dipl. ing. saobraćaja
7. Mehmedović Ilijaz, dipl. ing. elektrotehnike
8. Teufik Hodžić, dipl. pravnik
9. Jakupović Dževad, dipl. ing. šumarstva
10. Admir Botalić, dipl. ing. elektrotehnike
11. Senad Mešanović, dipl. ing. mašinstva

Član 2.

Zadatak Savjeta plana je analiza i usaglašavanje osnovne koncepcije planskog dokumenta, stručno praćenje i davanje mišljenja u svim fazama izrade planskog dokumenta, učešće u javnoj raspravi i drugim oblicima uključivanja javnosti i učešće u ostalim aktivnostima koje se utvrde Odlukom o pristupanju izradi planskog dokumenta a sve do usvajanja istog.

Član 3.

Savjet plana je dužan izvještaj o radu dostavljati Općinskom načelniku koji je nosilac pripreme za izradu planskog dokumenta, a putem Općinske službe za prostorno uređenje, građenje i stambene poslove.

Član 4.

Sve administrativne poslove za Savjet plana će obavljati Općinska Služba za prostorno uređenje, građenje i stambene poslove.

Član 5.

Ovo rješenje stupa na snagu danom njegovog donošenja čime prestaje da važi rješenje Općinskog načelnika broj: 03-05-3-500/12 od 23.02.2012.godine.

Dostaviti:

- svim članovima Savjeta
- ranijim članovima Savjeta (na znanje)
- službi za prostorno uređenje, građenje i stambene poslove
- a/a

Općinski načelnik

Prim.dr. Mustafa Avđagić

BOSNA I HERCEGOVINA
Federacija Bosne i Hercegovine
Unsko-sanski kanton
OPĆINA SANSKI MOST
OPĆINSKI NAČELNIK

BOSNIA AND HERZEGOVINA
Federation of Bosnia and Herzegovina
Una-Sana Canton
MUNICIPALITY OF SANSKI MOST
MAYOR

Broj: 03-05-3-661/19
Datum: 06.02.19

Na osnovu člana 47. stav 6. Zakona o prostornom uređenju i građenju ("Sl. glasnik Unsko-Sanskog kantona" broj: 12/13, 3/16) i člana 38. Statuta Općine Sanski Most ("Sl. glasnik Općine Sanski Most" broj: 4/08, 5/08, 5/09, 2/10, 9/11), **Općinski načelnik donosi:**

RJEŠENJE
o zamjeni članova Savjeta plana

Član 1.

Lasić Mirsad, ing. građevinarstva, imenovan rješenjem Općinskog načelnika broj: 03-05-3-891/16 od 18.03.2016. godine za člana Savjeta plana zamjenjuje se novim članom i umjesto njega se za člana imenuje

Cerić Denis, dip. ing. građevinarstva

Član 2.

Jakupović Dževad, dip. ing. šumarstva, imenovan rješenjem Općinskog načelnika broj: 03-05-3-891/16 od 18.03.2016. godine za člana Savjeta plana zamjenjuje se novim članom i umjesto njega se za člana imenuje

Kurbegović Hikmet, dip. ing. šumarstva

Član 3.

Zadatak Savjeta plana je analiza i usaglašavanje osnovne koncepcije planskog dokumenta, stručno praćenje i davanje mišljenja u svim fazama izrade planskog dokumenta, učešće u javnoj raspravi i drugim oblicima uključivanja javnosti i učešće u ostalim aktivnostima koje se utvrde Odlukom o pristupanju izradi planskog dokumenta a sve do usvajanja istog.

Član 4.

Savjet plana je dužan izvještaj o radu dostavljati Općinskom načelniku koji je nosilac pripreme za izradu planskog dokumenta, a putem Općinske službe za prostorno uređenje, građenje i stambene poslove.

Član 5.

Sve administrativne poslove za Savjet plana će obavljati Općinska Služba za prostorno uređenje, građenje i stambene poslove.

Član 6.

Ovo rješenje stupa na snagu danom njegovog donošenja

Dostaviti:
-svim članovima Savjeta
-ranijim članovima Savjeta (na znanje)
-Službi za prostorno uređenje, građenje
i stambene poslove
-a/a

Općinski načelnik

prof. Hasanbegović Faris

BOSNA I HERCEGOVINA
Federacija Bosne i Hercegovine
Unsko-sanski kanton
OPĆINA SANSKI MOST
OPĆINSKI NAČELNIK
Služba za urbanizam, prostorno uređenje,
građenje i poslovno-stambene poslove

BOSNIA AND HERZEGOVINA
Federation of Bosnia and Herzegovina
Una-Sana Canton
MUNICIPALITY OF SANSKI MOST
MAYOR
Department of Urbanism, Physical Planning,
Construction and Commercial-Housing

Broj: 03-04-1-1920/22
Datum: 23.05.2022 god.

Na osnovu člana 47. stav 6. Zakona o prostornom uređenju i građenju (Sl. glasnik Unsko – Sanskog kantona broj: 12/13, 3/16, 15/20 i 10/22) i člana 38. Statuta Općine Sanski Most (Sl. Glasnik Općine Sanski Most "broj: 4/08, 5/09, 2/10, 9/11), Općinski načelnik donosi:

RJEŠENJE o formiranju Savjeta plana

Član 1.

Formira se Savjet plana u slijedećem sastavu:

1. Nalić Semira, dipl. ing. arhitekture
2. Gvoždjar Ermin, dipl. ing. građevinarstva
3. Cerić Denis, dipl. ing. građevinarstva
4. Hadžić Irfan, dipl. ing. mašinstva
5. Trožić Emir, dipl. ing. građ.-hidro i eksp. zaštite okoline
6. Beširević Amir, dipl. ing. saobraćaja
7. Jakupović Emira, dipl. ing. elektrotehnike
8. Hodžić Teufik, dipl. pravnik
9. Kurbegović Hikmet, dipl. ing. šumarstva
10. Botalić Admir, dipl. ing. elektrotehnike
11. Mešanović Senad, dipl. ing. mašinstva

Član 2.

Zadatak Savjeta plana je analiza i usaglašavanje osnovne koncepcije planskog dokumenta, učešće u javnoj raspravi i drugim oblicima uključivanja javnosti i učešće o ostalim aktivnostima koje se utvrde Odlukom o pristupanju izradi planskog dokumenta a sve do usvajanja istog.

Član 3.

Savjet plana je dužan izvještaj o radu dostavljati Općinskom načelniku koji je nosilac pripreme za izradu planskog dokumenta, a putem Općinske službe za urbanizam, prostorno uređenje, građenje i poslovno stambene poslove.

Član 4.

Sve administrativne poslove za Savjet će obavljati Općinska služba za urbanizam, prostorno uređenje, građenje i poslovno stambene poslove.

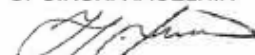
Član 5.

Ovo rješenje stupa na snagu danom njegovog donošenja čime prestaju da važe rješenja Općinskog načelnika broj: 03-05-3-891/16 od 18.03.2016. godine i 03-05-3-661/19 od 06.02.2019.godine.

Dostaviti:

- svim članovima savjeta
- ranijim članovima Savjeta (na znanje)
- Služba za urbanizam, prostorno uređenje,
građenje i poslovno stambene poslove
- spis
- a/a

OPĆINSKI NAČELNIK

Prof. Faris Hasanbegović

IZVORI PODATAKA I INFORMACIJA

Pregled dokumentacije:

- Grupa autora, 2006: Prostorni plan Unsko – sanskog kantona 2012-2032, IPSA institut Sarajevo
- Ležišta, pojave i potencijalni prostor za istraživanje mineralnih sirovina općine Sanski Most, Federalno zavod za geologiju Sarajevo, 2018
- Procjena ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća, Sanski Most, jul 2022.
- Smjernice za izradu trogodišnjeg plana rada Općine Sanski Most za period 2023-2025. godine, Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i hercegovine, Unsko Sanski kanton, Općina Sanski Most, općinski načelnik, broj 02-04-1-542/23, datum 20.01.2023;
- Strategija razvoja Unsko-sanskog kantona 2021-2027. godine;
- Prostorni plan općine Sanski Most 1997.- 2015., Sanski most 1997.
- Studija klimatoloških i seizmoloških karakteristika područja Sanskog Mosta, Federalni hidrometeorološki zavod, Sarajevo 2015
- Sanski Most – vodič za investitore
- Integrirana kantonalna razvojna strategija za period 2014-2020, Unsko Sanski kanton, 2013. godina
- Informacije o gospodarenju šumama u Federaciji BiH u 2012. godini i planovima gospodarenja šumama za 2013. godinu, BiH, FBiH, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
- Knjiga 2, Crvena lista flore, Federacija Bosne i Hercegovine, Nacrt izvještaja - prijedlog Sarajevo februar 2013. godine
- Knjiga 3, Crvena lista faune Federacije Bosne i Hercegovine, Nacrt izvještaja – prijedlog, Sarajevo, mart 20013. godine
- Statistički godišnjak 2018. godine, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo 2018.
- Brojanje saobraćaja na mreži Magistralnih cesta F BiH u 2016. godini, JP CESTE F BiH, Sarajevo 2017
- Projektni zadatak za izradu Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina, Sanski Most, oktobar 2017. godine
- Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, rezultati popisa, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2013. godine
- Ekološko vegetacijska rejonizacija BiH, Stefanović et, al. 1983. Sarajevo
- Studija ranjivosti prostora FBiH
- Studija ranjivosti prostora Unsko-sanskog kantona
- Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2016. godini, Sarajevo, Federalni zavod za programiranje razvoja
- Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2015. godini, Sarajevo, Federalni zavod za programiranje razvoja
- Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2014. godini, Sarajevo, Federalni zavod za programiranje razvoja
- Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2013. godini, Sarajevo, Federalni zavod za programiranje razvoja
- Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2012. godini, Sarajevo, Federalni zavod za programiranje razvoja

- Unsko-sanski kanton u brojkama, Federalni zavod za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2016. godine;
- „Demografska statistika“, Statistički bilten 287, Sarajevo 2019., Federalni zavod za statistiku
- Biljna proizvodnja Federacije Bosne i Hercegovine 2017. godine, Statistički zavod Bosne i Hercegovine, Sarajevo
- Biljna proizvodnja Federacije Bosne i Hercegovine 2016. godine, Statistički zavod Bosne i Hercegovine, Sarajevo
- Biljna proizvodnja Federacije Bosne i Hercegovine 2015. godine, Statistički zavod Bosne i Hercegovine, Sarajevo
- Biljna proizvodnja Federacije Bosne i Hercegovine 2014. godine, Statistički zavod Bosne i Hercegovine, Sarajevo
- Preliminarni rezultati po općinama i naseljenim mjestima u Federaciji BiH 2013. godine, Federalni zavod za statistiku BiH
- Visoko obrazovanje u Federaciji Bosne i Hercegovine 2014./2015, Federalni zavod za statistiku, Statistički bilten, 214, Sarajevo, 2015. godine
- Visoko obrazovanje u Federaciji Bosne i Hercegovine 2013./2014, Federalni zavod za statistiku, Statistički bilten, 198 Sarajevo, 2014. godine
- Visoko obrazovanje u Federaciji Bosne i Hercegovine 2012./2013, Federalni zavod za statistiku, Statistički bilten, 182 Sarajevo, 2013. godine
- Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine, tom 2, arheološka nalazišta regija 1-13, Sarajevo 1988. godina
- Prostorni plan Bosne i Hercegovine, vodoprivreda, Institut za arhitekturu,urbanizam i prostorno planiranje Arhitektonskog fakulteta u Sarajevu, Urbanistički zavod Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1980. godina
- Saopćenja Federalnog Zavoda za statistiku (po godinama)
- Demografska statistika po godinama Sstatistički biltem. Federalni zavod za statistiku
- Prostorni plan Bosne i Hercegovine, prirodne i istorijske vrijednosti, Institut za arhitekturu,urbanizam i prostorno planiranje Arhitektonskog fakulteta u Sarajevu, Urbanistički zavod Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1980. godina
- Strategija ruralnog razvoja regije Una – Sana (Općine Bosanska Krupa, Bužim i Sanski Most), period 2009.- 2014., regija Una – Sana , maj 2009. godina;
- Program javnih investicija Unsko – sanskog kantona 2018 – 2020. godine, Bihać oktobar 2017. godine
- Prostorni plan Bosne i Hercegovine, SRBiH, Republički komitet za urbanizam, građevinarstvo, stambene i komunalne poslove Sarajevo, Sarajevo 1980. godina
- Plan zaštite okoliša Unsko-sanskog kantona 2014-2019. godine, Nacrt, Resursni centar za vode i okoliš UNA Consulting
- Strategija razvoja ruralnog turizma „Regije bez granica, razdoblje 2013.-2015., Regija bez granica, listopad/oktobar 2012. godine
- Rezultati popisa stanovništva 1971.-1991. godine, Statistički zavod Jugoslavije, državni Zavod za statistiku Republike BiH;
- Popis stanovništva 2013. godine , Migracije, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
- Popis starost i spol, bračni status, fertilitet ženskog stanovništva, dmacinstava/kućanstava i stanova po naseljenim mjestima, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2019.
- Strateški pravci razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini sa planom impelmentiranja, 2008.-2015. godine

- Strateški plan razvoja zdravstva u Federaciji Bosne i Hercegovine u periodu od 2008. do 2018. godine;
- Sistematski/sustavni spisak općina i naseljenih mjesta u Federaciji BiH, Sarajevo 2013. godine;
- Popis stanovništva 2013., Starost i spol bračni status i fertilitet ženskog stanovništva, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
- Mijović D, 2003: Metodologija hidrogeoloških istraživanja u prostornom planiranju i upravljanje podzemnim vodama, doktorska disertacija, fondovska literatura RGF Beograd
- Mulaomerović, J., Lučić, I., Osmanković, J. Krš i pećine Bosne i Hercegovine, sarajevo 2008. godine
- Temimović, E., Mezetovic, A., Prijedlog zaštićenih pejzaža-krajolika geoloških, geomorfoloških, hidroloških i bioloških spomenika prirode u slivu rijeke Sane, međunarodni naučni skup „Struktura i dinamika ekosistema Dinarida-stanje, mogućnosti perspektive“, Zbornik radova
- Matković, I., Jakovčić, M.(2019)„Brownfield prostori i njihova regeneracija”, , znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam Prostor broj 27, Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet
- Perović, S., Kurtić Folić, N (2012) „Braunfield regeneracija - imperativ za održivi urbani razvoj“, Građevinar 5/2012
- Čelić, Džemal, Mujezinović, Mehmed, Stari mostovi u BiH, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 1998. (Dopis 07.5-35.8-4/19-49) 11.04.2019 Komisija/Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika)
- Eduard Kušen, Uređenje, razvoj i obnova hrvatskog ruralnog prostora, Institut za turizam , Zagreb, Hrvatska
- Prentović, R. (2005), Lovni turizam. PMF, Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Novi Sad.
- ECOVAST-Startegija za ruralnu Evropu;
- Topografske karte 1:25 000;
- Katastarske podloge 1:5000, 1:2500, 1:1000;
- Ortofoto podloge;
- Satelitiski snimci GE;
- Brojanje saobraćaja na magistralnim cestama Federacije BiH u 2016.godini, Sarajevo 2017;
- Brojanje saobraćaja na magistralnim cestama Federacije BiH u 2015.godini, Sarajevo 2016;

Zakoni, propisi, općinske odluke:

- Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije BiH („Službene novine F BiH“ br. 02/06, 72/07, 32/08, 4/10,13/10, 45/10, 85/21, 92/21)
- Zakon o prostornom uređenju i građenju („Službeni glasnik Unsko - sanskog kantona“ 12/13, 3/16, 15/20,10/22, 23/23, 13/24)
- Zakon o energetskej efikasnosti („Službene novine Federacije BiH“, 22/17);
- Zakon o vodama („Službene novine F BiH“ br. 70/06)
- Zakon o vodama (Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona“, 04/11)
- Zakon o cestama („Službene novine F BiH“br. 12/10)
- Zakon o poljoprivrednom zemljištu („Službene novine F BiH“. 57/09, 4/10)

- Zakon o zaštiti okoliša („Službene novine FBiH“ br.15/21)
- Zakon o upravljanju otpadom („Službene novine F BiH“br. 33/03,72/09,92/17)
- Zakon o zaštiti prirode („Službene novine F BiH“br. 33/03,66/13)
- Zakon o zaštiti zraka („Službene novine F BiH“ br. 33/03, 4/10)
- Zakon o električnoj energiji („Službene novine F BiH“br. 41/02)
- Zakon o deminiranju („Službeni glasnik BiH“, broj: 5/02)
- Zakon o komunikacijama („Službene novine F BiH“br. 31/03, 75/06)
- Zakon o geološkim istraživanjima Bosne i Hercegovine („Službene novine F BiH“ broj 9/10)
- Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća FBiH („Službene novine F BiH“ broj 39/03,22/06,43/10)
- Zakon o rudarstvu („Službene novine F BiH“br. 26/10)
- Zakon o zaštiti voda, („Službene novine F BiH“ br. 33/03)
- Zakon o koncesijama („Službene novine F BiH“br. 40/02)
- Okvirni Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini, godina XI, 2007. godina
- Zakon o privremenim tehničkim propisima za građenje u seizmičkim područjima (Sl.I. SFRJ 39/64);

Uredbe

- Uredba o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata („Službene novine F BiH“ br. 63/04, 50/07,84/10);
- Uredba o šumama (Sl. Novine FBiH“ br. 83/09 od 30.12.2009. godine)
- Uredba o tehničkim svojstvima koje građevine moraju zadovoljiti u pogledu sigurnosti te načinu korištenja i održavanja građevina („Službene novine Federacije BiH“, broj: 29/07, 51/08, 99/14)

Pravilnici

- Pravilnik o uvjetima za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta voda koje se koriste ili planiraju koristiti za piće („Službene novine F BiH“, br.51/02)
- Pravilnik o graničnim vrijednostima opasnih i štetnih tvari za vode koje se nakon pročišćavanja iz sustava javne kanalizacije ispuštaju u prirodni prijamnik („Službene novine F BiH“, br.50/07)
- Pravilnik o graničnim vrijednostima opasnih i štetnih tvari za tehnološke otpadne vode prije njihovog ispuštanja u sustav javne kanalizacije odnosno u drugi prijamnik („Službene novine F BiH“, br.50/07)
- Pravilnik o tehničkim normativima za izgradnju objekata visokogradnje u seizmičkim područjima (Sl.I.SFRJ 31/81, 49/82,29/83, 21/88, 52/90);
- Pravilnik o tehničkim normativima za projektovanje i izvođenje radova na temeljenju građevinskih objekata (Sl.I. SFRJ 15/90);
- Pravilnik o vođenju zbirke isprava i katastra istražnih prostora i eksploatacijskih polja (“Službeni list R BiH”, broj 16/93 i 13/94).
- Pravilnik o minimalnim zahtjevima za energijske karakteristike zgrada („Službene novine Federacije BiH“, broj: 81/19, 34/23)
- Pravilnik o informacionom sistemu energijske efikasnosti u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 2/19)

Osim prikupljene dokumentacione osnove, korištene su detaljne informacije iz stručnih organizacija iz oblasti infrastrukture, geodezije, privrede, šumarstva, statistike, kao i podaci iz općinskih službi. Takođe, korišteni su Zakoni, Propisi, Uredbe i Pravilnici Federacije Bosne i Hercegovine, tj. Bosne i Hercegovine, te različite općinske odluke.

2. OCJENA STANJA ORGANIZACIJE, UREĐENJA I KORIŠTENJA PROSTORA

Prostor predstavlja izuzetno složenu kategoriju koja u sebi sadržava potpuno različite komponente (prirodna, socio – ekonomska, tehnička). Promjene u jednoj komponenti povlače promjene u ostalim komponentama. Međusobna povezanost i interakcije između komponenti daju osnovno obilježje prostoru.

Područje općine Sanski Most je dio državnog teritorija Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine, a u sastavu je Unsko-sanskog kantona.

Granica Općine¹ utvrđena je Dejtonskim sporazumom. Obuhvat plana graniči se sa zapada sa općinom Bosanska Krupa, jugozapada (juga) općinom Bosanski Petrovac. Sa juga graniči sa općinom Ključ. S Republikom Srpskom, tj. opštinom Oštra Luka graniči sa istoka, tj. sjeveroistoka.

Najdužu granicu ima sa opštinom Oštra Luka.

Općina Sanski Most jedna je od 8 općina Unsko-sanskog kantona. Prema Prostornom planu Unsko – Sanskog kantona, površina Kantona iznosi 4239,25 km², pa se zaključuje da općina Sanski Most zauzima 18,08% površine Kantona.

Prostor općine Sanski Most obuhvata 67 naseljenih mjesta: Batkovci, Bjeline, Bojište, Bosanski Milanovac, Bošnjaci, Brdari, Čaplje, Demiševci, Djedovača, Donja Kozica, Donja Tramošnja, Donji Dabar, Donj Kamengrad, Donji Lipnik, Dževar, Đurići, Fajtovci, Glavce, Gorice, Gornja Kozica, Gornja Tramošnja, Gornji Dabar, Gornji Kamengrad, Gornji Lipnik, Grdanovci, Hadrovci, Hrustovo, Husimovci, Ilidža, Jelašinovci, Kijevo, Kljevci, Koprivna, Kozin, Krkojevci, Kruhari, Lukavice, Lušci Palanka, Lužani, Majkić Japra Donja, Majkić Japra Gornja, Miljevci, Modra, Mrkalji, Naprelje, Okreč, Otiš, Podbriježje, Podlug, Podovi, Podvidača, Poljak, Praštali, Sanski Most, Sasina, Skucani Vakuf, Slatina, Stara rijeka, Stari Majdan, Suhača, Šehovci, Škrljevitica, Tomina, Trnova, Usorci, Vrhpolje, Zenkovići.

Prostor općine Sanski Most ima složenu geomorfološku strukturu. Prostor ove općine kao i cijelog sliva rijeke Sane je predstavljen kroz tri strukturno geomorfološka tipa reljefa: akumulacijsko - tektonski, denudacijsko - akumulacijski i denudacijsko - tektonski.

Prema rang listi o nivou razvijenosti općina u Federaciji BiH iz 2016. godine² općina Sanski Most se nalazi na 63. mjestu.

Prosječna gustina naseljenosti općine Sanski Most od 54,08 st/km², manja je od gustine naseljenosti na nivou Federacije BiH (84,99 st/km²) i Unsko-sanskog kantona (64,45 st/km²).

Posmatrajući o naseljenim mjestima, zaključuje se da najmanju gustinu naseljenosti ima naseljeno mjesto Bošnjaci a najveću naseljeno mjesto Sanski Most. Prostori veće gustine naseljenosti su na širem pojasu od Hrustova, Vrhpolja, preko Sanskog Mosta do Modrog.

Prostorna distribucija objekata društvene infrastrukture, kao zbir funkcija koje zadovoljavaju svakodnevne potrebe stanovništva, zavisi od demografske veličine naselja ali i udaljenosti od centra općine.

Analizom podataka o kretanju broja stanovnika općine Sanski Most, uočava se sljedeće:

- pad broja stanovnika u periodu poslije 1991. godine;
- naseljeno mjesto Sanski Most je imalo po Popisu iz 2013. godine najviše stanovništva 16913, što čini cca 40,78 % populacije općine;

¹ granica općine i naseljenih mjesta dobijena je od strane Statističkog zavoda Federacije Bosne i Hercegovine

² Socioekonomski pokazatelji po općinama Federacije Bosne i Hercegovine u 2016. godini, Federalni zavod za programiranje razvoja, maj 2017. godine

Dakle, period poslije 1991. godine karakteriše demografski pad, koji je prvenstveno posljedica negativnog migracionog salda, ali i negativnog prirodnog priraštaja.

Od ukupne površine koje zauzima općina Sanski Most (766,828 km².) šumska zemljišta zauzimaju cca 62,9 %.

Prema podacima iz "Strategije lokalnog razvoja općine Sanski Most 2014 – 2034.", najveći udio ima zemljište IV. i V. klase a najmanje VII. i VIII. klase – svega 1,3%.

Vektorizacijom i uskladjivanjem ortofotopodloge, satelitskog snimka, a zatim obradom savremenim kartografskim alatima (Arc Gis, Autodesk Map i dr.) dobijen je sljedeći bilans poljoprivrednih površina od 26937,229 ha.

Telekomunikaciona mreža je uglavnom izvedena kao kablovska, podzemna, korištenjem bakarnih pristupnih kablova. U dijelu uže gradske zone izgrađena je telekomunikaciona kablovska kanalizacija u koju su položeni bakarni pristupni kablovi. Pristupne telekomunikacione mreže svode se u 19. terminalnih centrala. Na području općine nalazi se bazne stanice mobilne mreže GS/UMTS operatera BH Telecom.

Elektroenergetska infrastruktura je relativno razvijena. Područje se električnom energijom napaja iz transformatorske stanice 110/20/10kV „Sanski Most“.

Distribucija električne energije do krajnjih potrošača obavlja se na naponskom nivou 0,4kV preko transformatorskih stanica 20(10)/0,4kV. Područje Općine presijecaju sljedeći dalekovodi:

- DV 220kV Jajce 2 – Prijedor 2,
- DV 110kV Prijedor 2 – Sanski Most,
- DV 110kV Ključ – Sanski Most,

Stanovništvo na prostoru opštine Sanski Most snabdijeva se pitkom vodom sa izvora rijeke Zdene.

Izvoriste Zdena predstavlja jedan od najznačajnijih izvorišta pitke vode. Ono se nalazi oko 2 km sjeverozapadno od Sanskog Mosta, a ima tipične karakteristike kraškog vrela. Kapacitet izvora Zdene iznosi 150 l/s. Sistem vodosnabdijevanja općine čini, kao što je već napomenuto, zahvat sa izvora Zdene, gdje se nalazi kaptažni objekat "Zdena", odakle se dalje pumpama potiskuje u Rezervoar i Postrojenje za tretman vode za piće, te dalje gravitaciono do gradskog naselja.

Kapacitet postrojenja za tretman vode za piće je 250 l/s i to 150 l/s (aktivno sa izvora Zdene) i 100 l/s (planirano sa izvora rijeke Dabar).

Prema podacima JKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sanski Most do 2016 godine na javnu kanalizacionu mrežu je bilo priključeno 2344 domaćinstva sa prosječno oko 6600 stanovnika (ili od 4700 do 8500 stanovnika) , tj. 2 st/dom u 2013 ili 3,65 st/dom u 1991 godini.

Općina Sanski Most raspolaze sa nizom prirodnih resursa koji se mogu smatrati budućim razvojnim faktorima. Tome u prilog ide i činjenica da su šumarstvo, trgovina i industrija, pa i soabračaj i veze imale i imaju širi značaj od lokalnog. Naime, te djelatnosti su imale nadprosječne ili prosječne udjele³ u privrednim djelatnostima Bosne i Hercegovine (osmadesetih, devedesetih godina). Danas preovladavaju uslužne djelatnosti (trgovina na veliko i malo i ostale uslužne djelatnosti). No, značajan udio poslovnih subjekata (cca 11%) pripada prerađivačkoj industriji.

Na području općine Sanski Most nalazi se sistem saobraćajnica u koji se ubraja mreža kategorisaih i nekategorisaih putnih pravaca. Tu spadaju magistralne, regionalne i lokalne ceste na području općine.

Preko razvijene mreže lokalnih i nekategorisaih povezuju se naseljena mjesta na teritorij općine na mrežu regionalnih i magistralnih cesta BiH. Na teritorij općine Sanski Most ukrštaju se sedam regionalnih ceste i to: R-405; R-407; R407a, R-404, R-406, R410 i R410a i magistralna cesta M15.

Opremljenost društvenom infrastrukturom na teritoriji Općine može se ocjeniti kao zadovoljavajuća pod uslovom da se radi na realizaciji postavljenih ciljeva. Prostorna distribucija objekata društvene infrastrukture, kao zbir funkcija koje zadovoljavaju svakodnevene potrebe stanovništva, zavisio je od demografske veličine naselja ali i udaljenosti od centra općine. Na teritoriji općine Sanski Most postoji jedna predškolska ustanova, sedam osnovnih škola sa 14 područnih škola, te tri srednje škole.

³ prosječan udio ovdje je udio ukupne privrede općine u privredi BiH, koji je na osnovu zaposlenosti 1990. godine iznosio 0,94%

Zdravstvena zaštita na području općine Sanski Most odvija se u okviru primarne zdravstvene zaštite, koja se obavlja putem Doma zdravlja sa specijalističkim službama⁴ i područnim ambulancama, te sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite⁵ koja se obavlja od 2008. godine u novootvorenoj Općoj bolnici u Sanskom Mostu, čiji je kapacitet 96 ležajeva na 7 specijalističkih odjela.

Od objekata kulture na teritoriji općine Sanski Most, izdvajaju se: Nraodna biblioteka, galerija, kino, muzej...

Provedena analiza postojećeg stanja na području općine dala je opću sliku stanja životne sredine posmatrajući pojedine segmente, njihovu međusobnu povezanost i uslovljenost kao što su voda, tlo, vazduh, te negativni uticaji koji se manifestuju u većem ili manjem obimu kao što su otpadne vode, emisije čestica gasova u vazduh, devastacija zemljišta, pojava buke i čvrsti otpad.

⁴ Ordinacija opće medicine, patronažna služba, stomatološka služba i osnovne laboratorijske usluge

⁵ Stacionarna i kliničko specijalistička zdravstvena zaštita

PRVI DIO

I. OPĆI I POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

Prilikom definisanja općih ciljeva za potrebe prostornog razvoja, potrebno je poći od evropskih opredjeljenja sadržanih u smjernicama ESDP-a (Evropske perspektive prostornog razvoja) i vodećih principa za održivi razvoj evropskog kontinenta kao i strateških opredjeljenja šireg okruženja, državnih i razvojnih dokumenata.

OPĆI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

Evropska perspektiva prostornog razvoja i Vodeći principi za održivi prostorni razvoj evropskog dokumenta

ESDP-Evropska perspektiva prostornog razvoja (European Spatial Development Perspective je dogovorena na neformalnom Savjetu ministara odgovornih za prostorno planiranje u Potsdamu u maju mjesecu 1999. godine) zasniva se na cilju EU da postigne uravnotežen i održiv razvoj, naročito putem jačanja ekonomske i socijalne kohezije. Prema definiciji sadržanoj u Brantlenskom izvještaju Ujedinjenih nacija/United Nations Brundtland Report, održivi razvoj ne podrazumjeva samo ekološki zdrav ekonomski razvoj, koji čuva postojeće resurse za buduće generacije, već obuhvata i uravnotežen prostorni razvoj. To posebno znači usaglašavanje socijalnih i ekonomskih zahtjeva prostornog razvoja neke oblasti sa njenim ekološkim i kulturnim funkcijama, doprinoseći tako održivom, i u većoj razmjeri uravnoteženom teritorijalnom razvoju. Čuvajući regionalnu raznolikost, EU će na takav način, iz Ekonomske unije postepeno prerasti u Ekološku i socijalnu uniju.

To se ogleda u trouglu ciljeva koji povezuje tri sljedeća osnovna cilja evropske politike:

- ekonomska i socijalna kohezija;
- očuvanje prirodnih resursa i kulturnog nasljeđa;
- uravnoteženija konkurentnost evropske teritorije.

Dakle, politike prostornog razvoja promovišu održivi razvoj EU kroz uravnoteženu prostornu strukturu. Još 1994. godine, ministri odgovorni za prostorno planiranje usvojili su tri političke smjernice prostornog razvoja EU:

- razvoj uravnoteženog i policentričnog urbanog sistema i novog odnosa urbana-ruralna sredina;
- obezbjeđenje jednakog pristupa infrastrukturi i znanju;
- održivi razvoj, racionalno upravljanje i zaštita prirodnog i kulturnog nasljeđa.

Vodeći principi za održivi prostorni razvoj evropskog kontinenta (usvojeno na 12. zasjedanju Evropske konferencije ministara odgovornih za regionalno planiranje, 7-8 septembra 2000. godine u Hanoveru)

- I. Doprinos Vodećih principa implementaciji politike socijalne kohezije Savjeta Evrope
 - Vodeći principi imaju za cilj harmonizaciju ekonomskih i socijalnih zahtjeva teritorije sa njenim ekološkim i kulturnim funkcijama, te njihovo sprovođenje zahtjeva blisku saradnju između prostornog planiranja i sektorskih politika koje svojim mjerama utiču na politike prostornog razvoja,
- II. Politike prostornog razvoja u Evropi: nov kontinent-veliki izazovi i mogućnosti
 - međukontinentalne veze kao strateški elementi evropske politike prostornog razvoja

- raznovrsnost kultura (kulturni diverzitet Evrope, koji je u prošlosti bio izvor tenzija i konflikata, danas predstavlja neprocjenjiv potencijal za održivi prostorni razvoj)
- veliki evropski regioni kao osnova uzajamne podrške i saradnje
- integracija starih i novih država članica

III. Specifična uloga privatnog sektora u prostornom razvoju

Jedan od najznačajnijih zadataka politike prostornog planiranja sastoji se u privlačenju privatnih investicija u skladu sa ciljevima politike planiranja, očekivanim perspektivama i planiranom sigurnošću. Zajedno sa relevantnim sektorskim politikama, politika prostornog razvoja treba da doprinese porastu privlačnosti općina i regiona za privatna ulaganja na regionalnom i lokalnom nivou na način koji je u skladu sa javnim interesima.

Jedan od ključeva za uspjeh javno-privatnog partnerstva je djelotvorna administrativna struktura ne samo na nacionalnom već i na regionalnom i lokalnom nivou. Ona mora biti sposobna da uspostavi okvir za privatna ulaganja i efikasno prati sprovođenje projekata. Ugovorna pravila moraju stoga biti jasno postavljena.

IV. Principi planske politike održivog razvoja u Evropi

Razvoj politike održivog prostornog razvoja treba bazirati na sljedećim principima regionalno uravnoteženijeg razvoja:

- promovisati teritorijanu koheziju kroz uravnoteženiji društveni i ekonomski razvoj (prostorno-planske odluke i investicije bazirati na modelu policentričnog razvoja; povećati učešće građana i društvenih grupa u planiranju prostornog razvoja)
- podsticati razvoj koji je generisan urbanim funkcijama i poboljšati veze između grada i seoskog okruženja;
- promovisati uravnoteženiju dostupnost;
- razvijati pristup informaciji i znanju;
- smanjivati štetne uticaje na životnu sredinu;
- povećati i zaštititi prirodne resurse i prirodno nasljeđe;
- povećati fond kulturnog nasljeđa kao razvojnog faktora;
- razvijati energetske resurse i pri tom očuvati bezbjednost;
- podsticati visoko kvalitetni, održivi turizam;
- ograničiti uticaje prirodnih nepogoda.

V. Mjere za prostorni razvoj različitih tipova evropskih regiona

VI. Jačanje saradnje između država članica Savjeta Evrope i učešća regiona, općina i građana.

Ciljevi iz Prostornog plana Unsko – sanskog kantona za period od 20 godina

Evropska opredjlenja sadržana u smjernicama Evropskih perspektiva prostornog razvoja (ESDP) i Vodećim principima za održivi razvoj evropskog kontinenta, su sadržani u u opštim ciljecima prostornog uređenja Unsko-sanskog kantona.

Dakle, osnovne postavke ovih dokumenata skreću pažnju na:

- razvoj uravnoteženog i policentričnog sistema gradova;
- uspostavljanje novog odnosa između urbanih i ruralnih područja;
- osiguranje jednakopravnog pristupa infrastrukturi i znanju;
- osmišljeno upravljanje i očuvanje prirodne i kulturne baštine;

Politički ciljevi i opcije predloženi u Evropskim perspektivama prostornog razvoja, imaju za cilj usmjeravanje prostornog razvoja prostorne strukture država članica EU-a, ali njihov odjek mora biti prihvaćen i u drugim zemljama, posebno u onima kao što je BiH.

Opći ciljevi prostornog uređenja:

1. Policentričan prostorni razvoj i novi odnos urbane-ruralne sredine

- stepenovano rangiranje gradova, kao osnovni preduslov uravnoteženog razvoja lokalnih regija;
- međusobno nadopunjavanje gradova i komplementarnost u ekonomskom, obrazovnom, kulturnom i drugom domenu;
- stvaranje mreža manjih naselja u slabije naseljenim i ekonomski nerazvijenim regijama;
- ostvarivanje zajedničkih projekata između naselja, posebice u upravljanju lokalnim saobraćajem, detaljnom uređenju prostora, očuvanju kulturnog i prirodnog naslijeđa itd.;
- kontrola fizičkog širenja gradova i naselja;
- mješavina funkcija i socijalnih grupa;
- racionalno i ekonomično upravljanje urbanim ekosistemima (voda, energija, otpad);
- bolja dostupnost i komunikacije;
- očuvanje i razvoj prirodnog i kulturnog naslijeđa,
- strukturna promjena ruralnih oblasti, u cilju revitalizacije i demografsko – ekonomskog napretka;
- stvaranje jakih regija, sa malim urbanim središtima, koji su važna čvorišta ruralnih područja, a u kojima se stvaraju uslovi za razvoj industrije, uslužnih aktivnosti, tehnologije, turizma itd.;
- obezbjeđivanje održive poljoprivrede, uz adekvatnu primjenu ekoloških mjera;
- iskorištenje potencijalno obnovljive energije u urbanim i ruralnim oblastima;
- povezivanje ruralnih oblasti sa čvorištima unutar regije i urbanim cjelinama u širem prostornom kontekstu.

2. Jednakopravan pristup infrastrukturi i znanju

- osiguranje pristupa udaljenim oblastima;
- jačanje sekundarnih mreža, kao dio procesa jačanja manjih gradova i njihove funkcije u regionalnom razvoju;
- modernizacija i prilagođavanje transportnih službi lokalnim uslovima;
- poboljšanje pristupa i upotrebe telekomunikacionih sredstava u slabo naseljenim područjima;
- smanjenje negativnih uticaja u područjima koja trpe pritisak od strane saobraćaja, kroz primjenu ekološki prihvatljivih saobraćajnih sredstava;
- usklađivanje i integrisano planiranje i upravljanje infrastrukturom, kako ne bi došlo do „dupliciranja“ transportne infrastrukture;
- osiguranje pristupa infrastrukturi vezanoj za znanje i obrazovanje, u skladu sa socio– ekonomskim potencijalom, u područjima koja su udaljena i slabije naseljena;
- osiguranje, poboljšanje pristupa i upotrebe i jednakopravan pristup hidrotehničkoj infrastrukturi.

3. *Racionalno upravljanje prirodnim i kulturnim nasljedjem i resursima*

- uvođenje mjera zaštite i prepoznavanje područja koja trebaju zaštitu;
- prepoznavanje prirodnog i kulturnog naslijeđa, kao važnih ekonomskih faktora, te preduslova za razvoj turizma;
- stvaranje veza i koridora između zaštićenih područja, u cilju nesmetanog protoka i genetske razmjene flore i faune;
- korištenje prostora u kontekstu napretka zaštićenih područja, a ne njihove izolacije;
- donošenje strategija upravljanja zaštićenim područjima, uz intenzivno uključivanje ljudi koji nastanjuju te prostore u procese izrade i odlučivanja;
- inkorporacija zaštićenih i ugroženih područja u urbane i ruralne regije,
- nužnost povezivanja politika upravljanja površinskih i podzemnih voda sa politikama prostornog razvoja;
- jačanje regionalne odgovornosti za upravljanje vodenim resursima;
- očuvanje i kreativni razvoj kulturnih pejzaža;
- povećanje vrijednosti kulturnih pejzaža u okviru strategija integrisanog prostornog razvoja;
- kreativno obnavljanje pejzaža koji su pretrpjeli oštećenja uslijed ljudskog djelovanja;
- očuvanje i kreativno redizajniranje urbanih cjelina i kulturnog naslijeđa, koje se mora posmatrati u širem kontekstu;

4. *Usklađivanje prostornog razvoja sa odrednicama višeg reda;*

- prostorno–planska dokumentacija treba biti usaglašena sa planovima i strategijama višeg reda, kako bi se ostvario kontinuitet i integralni pristup planiranju na cijelom prostoru BiH i regije;

Analiza postojećeg stanja, posmatranje područja kroz očekivane okvire razvoja, koje su postavili međunarodni dokumenti u pogledu razvoja prostora, ukazali su nam na potencijale, ali i na glavne nedostatke posmatranog obuhvata.

Oni se definišu kroz

- demografsku sliku, koja ima tendenciju starenja;
- socijalno–ekonomske prilike, koje su izuzetno složene i u prvi plan stavljaju visok stepen nezaposlenosti i migracije;
- udaljenost Unsko–sanskog kantona od centralnog dijela FBiH, te neadekvatnu infrastrukturnu opremljenost;
- jačanje kantonalnog centra, kako bi se nadomjestile potrebe centraliteta, ali i nedovoljno razvijanje drugih općinskih centara, koji bi preuzeli uloge čvorišta ruralnih oblasti;
- nedovoljno iskorištenje prirodnih potencijala u skladu sa ekološkim standardima i potražnjom na tržištu.

Posebni ciljevi razvoja moraju se usredotočiti na raščlanjivanje ovih temeljnih problema. Poljoprivredno

zemljište

- usklađivanje površina poljoprivrednog zemljišta sa šumskim i ostalim zemljištem i površinama;
- utvrđivanje stvarnog stanja, kapaciteta, boniteta i upotrebne vrijednosti poljoprivrednog zemljišta;
- povećanje učešća obradivog zemljišta u ukupnom poljoprivrednom zemljištu;
- sprječavanje štetnih procesa i otklanjanje posljedica zagađenja tla, koje nastaju antropogenim djelovanjem;
- sprječavanje izuzimanja visokovrijednog poljoprivrednog zemljišta u građevinske svrhe;

- poticaj programa ruralnog razvoja, kroz modernizaciju poljoprivrede i osiguranje uslova za razvoj slabije naseljenih područja u kojima ova grana ima potencijal;

Šume i šumsko zemljište

- utvrđivanje i prostorna definicija stvarnog stanja šumskih područja, sa detekcijom degradiranih šuma, zbog negativnih antropogenih uticaja, te neplanskog i ilegalnog iskorištenja šumskog dobra;
- utvrđivanje prostora koji trajno ostaju šumska područja, kao što su zaštitne šume, šume posebne namjene, zaštićene šume, šumski rezervati, sjemenske sastojine i sl., te poduzimanje mjera upravljanja i očuvanja u tim područjima;
- prevođenje degradiranih šumskih područja u vrjednije sastojine;
- očuvanje i unaprjeđenje korisnih funkcija i biološke raznolikosti šume;
- sistemsko i naučno istraživanje biljnih i životinjskih vrsta;
- utvrđivanje lovno–privrednih područja, koja mogu imati privredni, sportski i turistički karakter;

Mineralne sirovine

- utvrđivanje stvarnih potencijala, kapaciteta, istraženosti i nivoa eksploatacije mineralnih nalazišta;
- zaštita prostora, lokaliteta, ležišta i pojava energetskih, metaličnih i nemetaličnih sirovina, kao i mineralnih, termalnih i termomineralnih voda;
- utvrđivanje namjene mineralnih, termalnih i termomineralnih voda u privredne, vodoprivredne, zdravstvene, poljoprivredne i druge svrhe;
- rekultivisanje devastiranih eksploatacionih površina;
- smanjenje štetnih uticaja po okoliš od strane područja i tehnologija eksploatacije mineralnih sirovina;

Sistem naselja

- prihvatanje općih ciljeva postavljenih ovim dokumentom, a koji su u skladu sa evropskim i svjetskim dostignućima u domenu razvoja sistema naselja;
- razvoj manjih gradova/naselja, kao čvorišta razvoja ruralnih regija;
- opremanje potrebnom infrastrukturom naselja u skladu s njihovim rangom, te komplementarnost naselja na određenoj udaljenosti, kako bi funkcije bile pravilno korištene;
- stvaranje međusobno upotpunjujućeg odnosa ruralnih i urbanih naselja;
- jačanje mješovitih naselja, kao centara tercijarnog karaktera, koji će biti spona između udaljenih ruralnih naselja i urbanog centra;
- stvaranje mreže gradskih/općinskih centara, u kojem će se naselja opreмати u skladu s potencijalima cijele općine/grada i prednostima koje ta regija nudi;
- utvrđivanje stvarnih potreba širenja naselja u planskom periodu i nivoa infrastrukturne opremljenosti;
- povezivanje kantonalnog centra sa općinskim centrima, uz osiguranje pravilnog protoka informacija, dobara, ljudske snage u oba smjera, kako bi se smanjio trend migracija iz drugih dijelova Kantona u grad Bihać;
- povezivanje kantonalnog centra sa centralnom BiH;
- jačanje pograničnih centara i opremanje funkcijama koje mogu imati gravitacioni uticaj i van granica Kantona, te jačanje međugranične saradnje;

Saobraćajna infrastruktura

- povezivanje Unsko–sanskog kantona sa centralnom BiH;
- izgradnja saobraćajnica koje su planirane kroz planove višeg reda;
- poboljšanje postojeće mreže cesta, povećanje nivoa usluge i sigurnosti saobraćaja;
- ispitivanje ponuđenih rješenja, tamo gdje postoje tendencije za promjenom.

Vodoprivreda, korištenje voda i zaštita od voda

- pokrivanje područja cijelog Unsko –sanskog kantona vodovodom i kanalizacijom;
- smanjenje gubitaka u vodovodnim sistemima;
- rekonstrukcija i sanacija postojećih sistema;
- povećanje rezervoarskog prostora;
- zaštita i monitoring kvaliteta vode na izvorštima;
- separacija mješovitog kanizacionog sistema na sisteme za prikupljanje oborinskih voda;
- izgradnja separatora i uređaja za tretman oborinskih voda;
- obezbjeđenje vode propisanog kvaliteta za sve korisnike;
- integrisano upravljanje vodovodnim i kanizacionim sistemima;

Energetika

- priključenje novih proizvodnih objekata na elektro-energetsku mrežu;
- poboljšanje tehnoloških i operativnih performansi energetske izvora/objekata kroz modernizaciju energetske sistema i revitalizaciju energetske izvora/objekata te primjena novih energetske efikasnijih i ekološko prihvatljivih tehnologija;
- provesti Plan povećanja instalirane snage TS 110/x kV i zamjene transformatora 110/x kV radi potreba distribucije prema Modula 5 iz Studije EES BiH za Elektrodistribuciju Bihać;
- poticati korištenje obnovljivih izvora energije (vjetar, hidro, biomasa, sunčeva energija, itd.) te obezbjeđenje efikasnog korištenja energije (energetsku efikasnost);
- dovođenje gasa kao kvalitetnog energenta na područje Unsko-sanskog kantona u svrhu povoljnog djelovanja na kvalitet okoline i intenziviranje privrednog i drugog razvoja;
- unaprijediti sistem zaštite zagađenja zraka od individualnih kotlovnica;
- uspostaviti sistem daljinskog grijanja u urbanim sredinama, po fazama obuhvata, u svrhu unaprijeđenja sistema zaštite zagađenja zraka od individualnih ložišta. Stepenn toplifikacije u planskom periodu dovesti na minimalno 10%;
- monitoring primjene uslova propisanih u ekološkim dozvolama za sve industrijske kapacitete;
- kreirati uslove za povećavanje energetske efikasnosti na postojećim objektima u smislu toplifikacije, utopljavanjazgrada, uvođenja obnovljivih izvora energije, čime će se smanjiti potrošnja goriva i emisije polutanata u atmosferu, a komfor i standard stanovništva će porasti;

Upravljanje otpadom

- pokrivanje područja cijelog Unsko –sanskog kantona odvožnjem otpada;
- uspostavljanje regionalne deponije i centra za upravljanje otpadom;
- stvoriti uslove za sanitarno odlaganje otpada;
- smanjiti ukupnu proizvodnju otpada;
- načiniti katastar deponija (legalnih i ilegalnih), sa tipom odloženog otpada;
- izrada strategije sanacije ilegalnih odlagališta otpada;
- povećati procenat obuhvaćenosti i pokrivenosti korisnika odvožnjom komunalnog otpada;
- edukacija stanovništva o važnosti pravilnog odlaganja i postupanja s otpadom;
- stvoriti uslove za zbrinjavanje posebnih vrsta otpada;
- stvoriti uslove za reciklažu otpada;

- uspostaviti pretovarne stanice tamo gdje to se pokaže za potrebno, a u skladu sa planovima i strategijama upravljanja otpadom u Unsko–sanskom kantonu;
- usvajanje ciljeva Strategije upravljanja otpadom FBiH 2008-2028. godine, kao i strateških ciljeva Strategije upravljanja otpadom Unsko–sanskog kantona;

Društvene djelatnosti

- utvrđivanje nivoa potrebne opremljenosti društvenim djelatnostima, u odnosu na poredak naselja u nasebinskom sistemu;
- utvrđivanje postojeće infrastrukture, koja se može iskoristiti za nove namjene društvenih djelatnosti (brownfields);
- modernizacija programa obrazovanja, usklađivanje sistema obrazovanja sa tržišnim prilikama, prekvalifikacija radno sposobnog stanovništva;
- osiguranje potrebnih sportskih, kulturnih, rekreativnih i drugih površina u urbanim područjima, sa razvijenom mrežom manjih kapaciteta iste namjene u sekundarnim i tercijarnim centrima razvoja;
- stvaranje podloge za socijalnu inkluziju ugroženih skupina, integracija u društvo i jednakopravan pristup svim društvenim djelatnostima;
- jačanje udruženja, klubova, građanskih inicijativa i sličnih „inkubatora“ javnog mnijenja i potreba, te uspostavljanje kontinuirane saradnje sa vladinim sektorom u procesu provođenja društvenih politika i programa;
- razvijanje mreže zdravstvenih ustanova, posebno u udaljenim i manje naseljenim područjima;
- širenje kapaciteta i usluga tercijarne zdravstvene skrbi;
- razvijanje kapaciteta socijalne skrbi, osiguranje objekata za pomoć socijalno ugroženim skupinama i onima sa težim socijalnim statusom;

Prirodno naslijeđe

- osiguranje prava svakog građanina na zdrav okoliš, odmor, razonodu i provođenje vremena u prirodi, u skladu sa Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima iz 1948. godine;
- održivo korištenje prirodnih dobara, uvijek imajući na umu i sadašnje i buduće generacije;
- utvrđivanje postojećeg biodiverziteta i svrstavanje ugroženih biljnih i životinjskih vrsta na liste zaštite;
- uspostavljanje zaštićenih područja, sa pratećim mjerama zaštite, organizacijama upravljanja tim područjima i uslovima korištenja;
- preuzimanje smjernica i ciljeva postavljenih Federalnom strategijom zaštite okoliša;

Kulturno-istorijsko naslijeđe

- zaštita i očuvanje kulturno–historijskog naslijeđa se mora provoditi kroz adekvatnu identifikaciji dokumentaciju;
- osiguranje pravne i prostorno–planske komponente graditeljske baštine;
- jačanje svijesti o važnosti kulturno–historijskog naslijeđa i potencijalnu koje ono pruža za cjelokupni društveno–ekonomski razvoj;
- revitalizacija i konzerviranje kulturno–historijskih spomenika;
- izrađivanje programa uključivanja kulturno–historijskog naslijeđa u funkciju turizma i ekonomskog prosperiteta;
- jačanje međudržavne saradnje kroz prizmu kulturno–historijskog naslijeđa šire regije;

Stanovništvo

- zaustavljanje negativnog trenda starenja stanovništva Unsko–sanskog kantona, te zaustavljanje iseljavanja, posebno mladih ljudi;
- provođenje procesa povratka stanovništva na svoje prijeratno mjesto stanovanja;
- ujednačenje stepena prostornog, urbanog, infrastrukturnog i drugog razvoja pojedinih područja i stvaranje uslova za ravnomjerniju raspodjelu stanovništva u gradovima/općinama;
- ujednačenje razvoja urbanih i ruralnih područja, gdje će se u svakom od njih jačati potencijali i očuvati integritet prirodnih resursa i okoliša, te osiguranje uslova za kvalitetan društveni i ekonomski prosperitet stanovnika;
- poticanje mjera zapošljavanja, posebice mladih i visokoobrazovanog stanovništva, čime će se ublažiti negativni migracijski saldo;

Privreda

- smanjenje neravnomjernosti razvoja privrede Unsko–sanskog kantona, u odnosu na F BiH;
- smanjenje neravnomjernosti razvoja privrede među gradovima/općinama;
- restrukturiranje privredne strukture, u kojoj prednjači razvoj tercijarnog sektora, na uštrb prerađivačke proizvodnje;
- iskorištenje postojeće privredne infrastrukture u cilju revitalizacije i reciklaže za nove tehnologije, koje su i ekološki prihvatljive;
- iskorištenje privrednih kompleksa u urbanim središtima za nove namjene, društvene djelatnosti i sl.;
- stvaranje plodnog tla za razvoj većih i velikih privrednih subjekata;
- smanjenje udjela sive ekonomije;
- jačanje saradnje između kantonalnih i općinskih institucija i pojednostavljenje procedura za pokretanje poslovnih kapaciteta;
- koncentracija poslovnih inkubatora uz jake saobraćajne pravce.

Turizam na bazi prirodnog i kulturno-istorijskog naslijeđa

- razvijanje programa i projekata inkorporacije prirodnog i kulturno–historijskog naslijeđa u turističku ponudu Unsko-sanskog kantona;
- jačanje međunarodne saradnje u domenu turizma baziranog na kulturno–historijskom i prirodnom naslijeđu;
- organizovanje mreže institucija koje se bave turizmom i promovišu ovu granu privrede;
- razviti sistem edukacije u turizmu;
- obnova ratom razrušenih objekata namijenjenih turizmu i osiguranje novih kapaciteta u svim gradovima/općinama Unsko-sanskog kantona;
- promovisati potencijale i mogućnosti razvoja udaljenih i slabo naseljenih regija, koje mogu imati veliku korist od ovakvog vida turizma, uz adekvatne edukacijske programe i poticajne mjere (ruralni i ekoturizam);
- izrada informacijski sistema o sadržajima, lokacijama, događajima i sl., te stvaranje cjelogodišnje turističke ponude;
- uvažavanje svih zakonom propisanih i budućih mjera zaštite prirodnog i kulturno–historijskog naslijeđa i u skladu s tim, razvijanje ponude ovog vida turizma;
- edukacija posjetilaca;

Ugrožena područja

- očistiti prostor kontaminiran minama do 2019. godine, a prema Strategiji protuminskog djelovanja BiH 2009 – 2019. godine;
- načiniti katastar klizišta, sa programima sanacije;

- zaustaviti bespravnu gradnju i opterećenje na poljoprivredno i šumsko zemljište;
- zaštititi vode i vodno zemljište od bespravne gradnje;
- provesti programe sanacije i mjera zaštite poplavnih područja;

Sve navedeno predstavlja osnovu za razradu općih i posebnih ciljeva Prostornog plana općine Sanski Most

Opći ciljevi organizacije, uređenja i korišćenja prostora općine Sanski Most

OSNOVNI CILJ prostornog razvoja općine jeste: unapređenje prostornog razvoja, odnosno usaglašenost ekonomskog, ekološkog, fizičkog i socijalno-kulturnog razvoja, do nivoa kojim će općina biti konkurentna u širim republičkim i perspektivno, evropskim okvirima.

Opći ciljevi prostornog razvoja, racionalne organizacije i uređenja prostora područja općine Sanski Most jesu:

- **ravnomjeran razvoj područja općine** (teritorijalna kohezija) i unaprijeđenje socijalne kohezije - aktivirati potencijale teritorijalnih jedinica koje za to imaju odgovornost i kapacitet, što podrazumijeva i jačanje institucija, kadrova, strateških planova, kulture, obrazovanja i sl. u djelovima općine koji nemaju odgovarajući kapacitet, kao i smanjenje razlika u stepenu razvijenosti i jačanje teritorijalne konkurentnosti općine i njenih dijelova. Ovo podrazumijeva unapređenje kvaliteta življenja i privređivanja lokalnog stanovništva stimulisanjem postojećih i razvojem novih djelatnosti.
- **teritorijalna konkurentnost i pristupačnost općine** – rast (privredne) konkurentnosti će biti omogućen razvojem mreže naselja, jačanjem funkcija i uređenjem centara razvoja (općinskog i lokalnih), očuvanjem i revitalizacijom seoskih naselja i razvoja turizma. Konkurentna privreda u specifičnom prostornom okruženju, omogućit će veći privredni rast i standard stanovništva. Centri razvoja, a prije svega općinski centar kao nosioc razvoja, uticaće na prostornu i funkcionalnu integrisanost sa ruralnim okruženjem, što podrazumijeva povećanje saobraćajne dostupnosti i otvorenosti područja općine kroz razvoj i modernizaciju svih mogućih vidova transportnih sistema, unaprijeđenje kvaliteta mreže vodoprivredne, energetske i telekomunikacione infrastrukture, kao i mreže usluga i objekata javnih službi.
- **prostorno-funkcionalna integrisanost područja općine** sa regionalnim okruženjem - jačanje privrednih, saobraćajnih i drugih veza. Funkcionalni uticaji razvoja prelaze administrativno utvrđene granice na svim nivoima, pa je prema tome neophodno sistematsko plansko sagledavanje mogućnosti za implementaciju projekata iz oblasti zaštite životne sredine, zaštite i povezivanja prirodnog i kulturnog naslijeđa, razvoja tehničke infrastrukture i saobraćaja, poljoprivrede, turizma i dr.
- **zaštićena i unapređena životna sredina** - zasniva se na racionalnom korišćenju prirodnih resursa, racionalnom korišćenju obnovljivih izvora energije, unaprijeđenje mjera zaštite životne sredine, uređenju predjela i pošumljavanju, uređenju javnih prostora i zelenih površina u naseljima i drugim mjerama koje će unaprijediti kvalitet življenja na području općine. Održivi razvoj područja općine je moguć samo ako je usklađen sa principima i kriterijumima zaštite životne sredine, tj, režimima i mjerama zaštite prirodnih resursa, što pretpostavlja uspostavljanje efikasnog sistema upravljanja zaštitom i razvojem područja, uz uključivanje lokalnih zajednica i stanovništva u aktivnosti i poslove na zaštiti životne sredine, obezbjeđenje kompenzacija za sprovođenje režima zaštite prirodnih resursa i resursne rente.
- **zaštićeno i održivo korišćeno prirodno i kulturno naslijeđe** - čini osnov identiteta regionalnog okruženja, ali i temelj budućeg privrednog/turističkog razvoja općine. Ovo podrazumijeva dalji razvoj mreža vrijednih/zaštićenih prirodnih cjelina i kulturnih predjela, uz zaštitu prirodnog i kulturnog naslijeđa i predjela prema evropskim i svetskim standardima, konvencijama, deklaracijama i sl., sa posebnim zadatkom da se poveća površina zaštićenih prirodnih cjelina i izvrši sistematizacija kulturnog naslijeđa. Takođe, pretpostavlja stvaranje

uslova za edukaciju lokalnog stanovništva o prirodnim i kulturnim vrijednostima područja, kao i uslova za održivo korišćenje ovih vrijednosti (uz adekvatnu prezentaciju).

- **primjena principa energetske efikasnosti, bioklimatskog projektovanja i građenja.**

POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

Ciljevi razvoja prirodnih resursa

Poljoprivredno zemljište

Kao opći cilj u oblasti prostornog uređenja, a time i poljoprivrede definiše se obezbjeđivanje racionalnog korištenja zemljišta i zadovoljavanja svih potreba za zemljištem u okviru raspoloživih površina, na bazi utvrđenih površina, na bazi utvrđenih potreba i mogućnosti po namjenama /poljoprivreda, šumarstvo, naselja, industrija, infrastruktura/, uz uslov da prioritet u namjeni i korišćenju kvalitetnijeg zemljišta ima poljoprivreda, a zemljišta lošijeg kvaliteta za ostale namjene.

Poljoprivredno zemljište predstavlja jednu od najvrednijih kategorija u razvoju, te njegovom očuvanju i unapređenju treba poklanjati posebnu pažnju, pa odatle i posebni ciljevi:

- maksimalno čuvanje površine poljoprivrednog zemljišta i njegovo čuvanje u što je moguće većem obimu i kvalitetu;
- razvoj poljoprivredne proizvodnje na tržišnim osnovama;
- osiguranje tržišta za poljoprivredne proizvode i promocija poljoprivredne proizvodnje kroz jačanje kapaciteta udruženja poljoprivrednika;
- poticanje povećanja produktivnosti poljoprivredne proizvodnje;
- poticanje i unapređenje zdrave organske hrane;
- prikupljanje, otkup i zaštita ljekovitog i aromatičnog bilja;
- poticanje tradicionalnih načina uzgoja poljoprivrednih kultura i stoke karakterističnih za ovo područje;
- uvođenje novih tehnologija i kultura u poljoprivrednoj proizvodnji;
- podizanje kvaliteta poljoprivrednog zemljišta, posebno obradivih površina i oranica, osobito onih koja su prikladna za kultiviranje, kroz razne oblike unapređenja (meliorativne agrotehničke i hidrotehničke mjere, arondacije i dr.);
- intenzivirati poljoprivrednu proizvodnju u povrlarstvu i voćarstvu;
- maksimalno usmjeravanje izgradnje ili korištenja prostora u vanpoljoprivredne svrhe izvan kvalitetnih poljoprivrednih površina;
- državnim, kantonalnim i općinskim politikama maksimalno pomagati razvoj intenzivne poljoprivrede, naročito na zemljištima III-IVb kategorije;
- uvesti zemljišni informacijski sistem i monitoring;
- provesti program uređenja i rekultivacije zemljišta.

Šume i šumsko zemljište

Na osnovu stanja šuma i šumskog zemljišta, ekoloških specifičnosti područja, ali i potreba općine Sanski Most, definišu se opći planski ciljevi u oblasti šumarstva, kojima će se povećati doprinos sektora šumarstva u ukupnom društveno-ekonomskom razvoju općine i Federacije.

Navedeni ciljevi su usklađeni sa drugim planovima i programima (dugoročni program gazdovanja šumama, šumskoprivredne osnove, lovne osnove, vodoprivredni planovi, i dr.), što je i propisano Zakonom o šumama (Službene novine Unsko-sanskog kantona, broj: 22/12 i 16/16.)

Opći ciljevi:

- Formiranje (preoblikovanje) strukture šuma u one iz kojih će se moći dobijati ujednačeni prinosi po količini i kvalitetu,
- Ostvarivanje što većeg prinosa šuma i to takvog da bude u što je moguće boljem skladu sa potrebama društva (tržišta), kako u pogledu vrste drveća, tako i u pogledu asortimana glavnih šumskih proizvoda,
- Očuvanje i jačanje ostalih opštekorisnih funkcija šuma, te očuvanje biodiverziteta (prirodnosti) naših šuma,
- Provođenjem adekvatnog sistema gospodarenja omogućiti povoljnije uslove za postizanje veće produktivnosti rada u svim šumarskim aktivnostima, (i ispunjenje prethodno nabrojanih ciljeva),
- Ostvarivanje što boljih finansijskih rezultata rada primjenom savremenijih metoda i sredstava rada.
- Ostvarivanje **trajno** što većeg prinosa šuma koji će zadovoljavati potrebe društva, odnosno tržišta, kako u pogledu vrste drveta, tako i u pogledu asortimana glavnih šumskih proizvoda
- Očuvanje jačanje i potrajno korištenje (upotreba) komponenata biološke raznolikosti (biodiverziteta) šume, po načinu i intenzitetu, koji ne vode njezinom dugoročnom smanjenju, a čime se održava njezin potencijal za ispunjavanje potreba sadašnjih i budućih generacija.
- Rehabilitacija i obnavljanje degradiranih šumskih ekosistema i potsticanje revitalizacije ugroženih vrsta kroz razvoj i implementaciju planova gospodarenja
- Obezbeđenje uvjeta za veću produktivnost rada u oblasti uzgajanja, iskorištavanja i zaštite šuma primjenom adekvatnih sistema gospodarenja
- Ostvarivanje što boljih ekonomskih efekata sada i u budućnosti primjenom suvremenih metoda i sredstava rada u skladu sa prethodno navedenim ciljevima
- Gazdovanje šumama i šumskim zemljištem po kriterijumima i principima održivog gazdovanja;
- Deminiranje površina pod šumama;
- Rekonstrukcija degradiranih staništa i njihovo pretvaranje u viši uzgojni oblik;
- Formiranje strukture šuma u one iz kojih će se moći dobivati ujednačeni prinosi po količini i kvalitetu,
- Ostvarivanje što većeg prinosa šuma u skladu sa potrebama tržišta,
- Ostvarivanje što povoljnije profitne funkcije,
- Pošumljavanje površina obraslih sukcesivnim vegetacijskim stadijima, šibljacima i šikarama;
- Održavanje i odgovarajuće poboljšanje šumskih ekosistema i njihov doprinos globalnom ciklusu ugljenika;
- Održavanje i odgovarajuće poboljšanje zaštitnih funkcija u upravljanju šumom (posebno zemljišta i voda);
- Održavanje zdravlja i vitalnosti šumskih ekosistema;
- Održavanje, čuvanje i odgovarajuće poboljšanje biološke raznovrsnosti u šumskom ekosistemu;
- Održavanje drugih socijalno-ekonomskih funkcija šuma;
- Održavanje i podsticanje proizvodnih i općekorisnih funkcija šuma
- Gazdovanje u skladu sa odredbama zakonskih dokumenata;
- Aktivnosti u cilju unapređenja stanja šumskog fonda u privatnom vlasništvu;
- Povećanje stepena korišćenja sporednih šumskih proizvoda i ostvarivanje rente od strane sektora vezanog za ovu oblast;
- Sanacija divljih deponija u šumama;
- Unapređenje stanja lovišta i lovne divljači.
- Zaštita i očuvanje ugroženih i rijetkih biljnih i životinjskih vrsta, te njihovih staništa;
- Zaštita i očuvanje prirodnih dobara, predjela, ambijentalnih cjelina, pejzaža i staništa;
- Kontrolisano, racionalno i održivo korišćenje šumskih resursa, usklađeno sa principima zaštite životne sredine uz privrednu provodljivost i društvenu prihvatljivost;

Opći cilj razvoja šuma i šumskog zemljišta je zaštita i održivo upravljanje šumom i razvijanje pozitivnih razvojnih funkcija šuma.

Posebni ciljevi održivog korišćenja i očuvanja šumskog zemljišta i šuma su:

- održivo gazdovanje šumama u funkciji očuvanja sveukupnog biodiverziteta,
- očuvanje potencijala šuma kako bi se zadovoljile odgovarajuće ekološke, ekonomske i socijalne potrebe i današnje i budućih generacija,
- unapređenje sveopćeg stanja šuma,
- obezbjeđenje i trajno jačanje i razvoj korisnih funkcija šuma, povezivanjem šuma, vanšumskog zelenila i zelenila naselja,
- usaglašavanje interesa šumarstva i razvoja turizma i lova, vodoprivrede i drugih delatnosti,
- zaštitu i očuvanje šuma zaštićenih područja i fragmenata endemičnih vrsta biljaka i životinja kao posebnih ekosistema, predjela i područja od izuzetnog značaja.
- Pošumljavanje područja ugroženih sječom i onih koja nisu poljoprivredno atraktivna,
- Pošumljavanje područja koja su devastirana na razne načine, uz zadržavanje sadašnjeg godišnjeg obima sječe ili njegovog smanjivanja
- Pošumljavanje vršiti više četinarima, nego lišćarima, kako bi se povećalo učešće šuma sa četinarima u ukupnim šumskim površinama;
- Težiti ozelenjavanju što više površina u urbanim područjima i u blizini saobraćajnica sa visoko rastućim stablima
- Odabir vrsta drveća kreće se u smjeru domaćih autohtonih vrsta, radi proizvodne potrajnosti, socijalne funkcije šume i očuvanja biodiverziteta,
- Kontrolirano korištenje (sječa) šuma, strogo prema dugoročnim planovima (šumsko – gospodarske osnove),
- Kontrolirano korištenje sporednih šumskih proizvoda,
- Putem pošumljavanja i drugih šumsko uzgojnih mjera izdanačke šume prevoditi u srednje i visoke.
- Zabrana smanjenja površina pod šumom (krčenje);
- Zabrana sječe, uklanjanja i ugrožavanja zaštićenih, rijetkih i ugroženih biljnih vrsta i njihovih staništa;
- Gazdovanje šumama u skladu sa važećim Zakonom o šumama;
- Sistemi gospodarenja šumama kroz prijeborne sječe, skupinasto-prijeborne sječe i skupinaste sječe,
- Sistemi golih sječa ne smiju se koristiti bez obzira na uvjete sastojina i šumskih površina,
- Zaštita i unapređenje šumskih ekosistema u cjelini;
- Zaštita i očuvanje posebno vrijednih sastojina, grupa stabala, pojedinačnih stabala i staništa;
- Zaštita, konverzija, rekonstrukcija i restitucija degradiranih, devastiranih, izmjenjenih i ugroženih sastojina i ekosistema;
- Trajno povećanje prirasta, a samim tim i prinosa, te postizanje optimalne strukture prinosa koja će da obazbijedi trajnost produkcije
- Prelazak sa monofunkcionalnog na multifunkcionalni način korišćenja šumskih potencijala;
- Sve aktivnosti na korišćenju šuma i šumskog zemljišta moraju biti u funkciji zaštite prirodnih vrijednosti;
- Uspostavljanje trajnog monitoringa zdravstvenog stanja šuma;
- Uvođenje savremenih informacionih tehnologija (GIS) u procesu planiranja u šumarstvu;
- Zabrana prekomjernog unošenja alohtonih vrsta na ovo područje.

Radi ostvarenja prethodno navedenih opštih i posebnih ciljeva gospodarenja, potrebno je provesti niz bio-tehničkih aktivnosti. Ove aktivnosti ne možemo planirati jedinstvenim za sve šume jednog područja,

već samo za šume veoma uske ekološko-proizvodne amplitude tj. za pojedine gazdinske klase. Za gazdinsku klasu, kao osnovnu jedinicu planiranja, tehnički cilj je određen onda kada je:

- odabrana vrsta ili vrste drveća, takva da odgovara ekološkim uslovima staništa i odabran adekvatan omjer smjese vrsta drveća,
- odabran sistem gospodarenja ,
- utvrđena dužina planskog produkcionog perioda po vrstama drveća, te način prorjeđivanja, akose radi o šumama sastavljenim od jednodobnih sastojina,
- utvrđena optimalna struktura i veličina drvne zalihe po debljinskim stepenima (klasama), za šume kojima se gazduje sistemom skupinasto prebornih i prebornih sječa.

Lov i ribolov

- zaštita i uzgoj divljači;
- jačanje značaja lovačkih i ribolovnih udruga/društava;
- uređenje priobalja i poribljavanje;

Rude i drugi mineralni resursi

Opći cilj budućih istraživanja u oblasti ruda i drugih mineralnih resursa treba da se zasniva na planskim, održivim i ekonomskim principima.

Posebni ciljevi:

- stvaranje uslova za potpunu informisanost o svim rezervama mineralnih sirovina – sprovesti detaljne istražne radove;
- usklađivanje eksploatacionih ciljeva sa ciljevima zaštite prirodnih predjela i vrijednosti;
- stimulisanje i promovisanje korišćenja obnovljivih izvora energije;

Ciljevi razvoja stvorenih resursa

Prostor

Razvoj regionalnih veza sa okruženjem

Prostorno-funkcionalna, ekonomska i kulturna integracija ostvariva je na četiri nivoa modela i to :

- transgranično - kooperacija susjednih graničnih regiona (međudržavno);
- interregionalno - saradnja sa općinama u okruženju unutar regiona;
- transregionalno - saradnja susjednih regiona i
- transdržavno - saradnja regiona oko velikih prostornih sistema.

Kooperacija susjednih graničnih regiona (međudržavno)

Strategijom razvoja Unsko – sanskog kantona za period 2014 – 2020., u okviru strateškog cilja „razvoja konkurentne privrede i dostizanje nivoa prosjeka ekonomskog razvoja Federacije Bosne i Hercegovine“, navodi se potreba jačanja prekogranične saradnje sa Hrvatskom i sposobnosti zajedničke pripreme za korištenje svih dostupnih domaćih finansijskih izvora (lokalnih i kanonalnih, te državnog budžeta) i zajedničko apliciranje turističkih infrastrukturnih projekata a finansiranje iz fondova EU i izvora.

U tom kontekstu, općina Sanski Most zajedno sa općinama Bužimom i Bosanskom Krupom osnovala udruženje Lokalna akciona grupa-LAG Una-Sana. Ovo udruženje je prepoznalo važnost i potencijal saradivanja pograničnih općina, koje unatoč administrativno-političkim granicama, ipak ne poznaju prostorna i geografska dijeljenja. Slični prirodni uslovi, slični pejzaži, načini života ljudi u pograničnim područjima, velika su prilika za rast. i razvoj cijelih regija. LAG Una-Sana ostvarila je saradnju sa LAG-om Petrova Gora u Republici Hrvatskoj. U tom konekstu, urađena je „Strategija razvoja ruralnog turizma „Regije bez granica““⁶. Koncept razvoja Strategije baziran je na participativnom sudjelovanju zainteresovanih grana, tako da su u razvoju i izradi Strategije učestvovali predstavnici LAG-a Una-Sana i Centra za civilne inicijative, predstavnici općina Sanski Most, Bosanska Krupa i Bužim iz BiH i predstavnici općina Topsis, Vojnić, Gvozd, Krnjak i Brajlović, predstavnici nevladinih organizacija, uspješni proizvođači suvenira, poljoprivredni proizvođači sa područja regije bez granica, članovi projeknog ima i konsultanti. Tom prilikom, definisana je vizija razvoja ruralnog turizma regije bez granica koja glasi: „jedinstvena, ekološki očuvana i turistički razvijena ruralna sredina u kojoj stanovništvo ima osiguranu životnu egzistenciju, a mladi ljudi primjenjujući suvremene tehnologije valoriziraju prirodna i kulturnu baštinu „regije bez granica““.

Općina Sanski Most je formirala TIC (turistički info centar) u okviru LAG – a „Una – Sana“ kroz projekt prekogranične saradnje sa 4 općine u Republici Hrvatskoj.

Važno je napomenuti da je i u planskom periodu, potrebno je raditi na jačanju saradnje na međudržavnom nivou.

Regionalne veze i prostorni odnosi sa susjednim općinama

Elemente razvoja regionalnih veza treba bazirati na:

- zajedničkom razvoju turizma povezivanjem cjelina u jedinstvenu turističku ponudu;
- funkcionalnom povezivanju infrastrukturnih sistema;
- koordinaciji programa zaštite i unapređenja načina korišćenja kulturnih i istorijskih dobara i formiranju zajedničkih kulturnih programa;
- koordinaciji i zajedničkom rješavanju problema zaštite životne sredine i drugih elemenata zaštite;
- formiranju zajedničkog interaktivnog monitoring centra za praćenje korišćenja i zaštite životne sredine.

Interregionalni nivo pruža šansu za saradnju sa općinama (ili oblastima, odnosno djelovima oblasti), koje u pogledu ciljeva i mogućnosti za razvoj imaju slične potencijale. Veze između općina potrebno je zasnivati na široj saradnji i komplementarnom razvoju.

U cilju ostvarivanja ovih veza potrebno je obnoviti i poboljšati infrastrukturnu opremljenost, koja danas predstavlja prag razvoja, a sutra preduslov veza, trgovine, transporta i komunikacije sa okruženjem.

Razvoj regionalnih veza sa općinama unutar Unsko-sanskog kantona

⁶ „Strategija razvoja ruralnog turizma „Regije bez granica, razdoblje 2013.-2015., Regija bez granica, listopad/oktobar 2012. godine

Prioritet u razvoju regionalnih veza je usklađivanje planskih rješenja u kontaktnom području, u cilju povećanja prostorne integracije. Potrebna usklađivanja se prije svega odnose na:

- namjene prostora u kontaktnim zonama;
- jačanja saradnje između kantonalnih i općinskih institucija;
- zaštitu poljoprivrednog zemljišta od neplanske i neadekvatne izgradnje, kao i ukрупnjavanje poljoprivrednih površina;
- racionalno korišćenje resursa i njihovu adekvatnu upotrebu u funkciji razvoja privrede, prije svega turizma;
- zadržavanje i podsticanje naseljavanja stanovnika i podizanje kvaliteta življenja u naseljima na teritoriji svih općina kao i na cjelokupnoj teritoriji općine Sanski Most;
- intenziviranje funkcionalne i infrastrukturne veze između susjednih seoskih naselja u različitim općinama;
- usklađivanje razvoja i unapređenja putne mreže;
- zajedničko održavanje, razvoj i unapređenje elektroenergetskih i drugih infrastrukturnih sistema na teritoriji općina;
- razvoj komplementarnih djelatnosti i efikasnije korišćenje postojećih privrednih kapaciteta;
- povezivanje turističkih potencijala i kapaciteta općina tj. povezivanje turističko-rekreativnih zona u cilju zajedničke, jedinstvene ponude seoskog, poslovnog, tranzitnog, izletničkog, vikend, stacionarnog, sportskog i rekreativnog turizma;
- stalni monitoring životne sredine teritorije općina i preduzimanje neophodnih mjera zaštite ukoliko su potrebne;
- rješavanje problema divljih deponija i zaštitu voda i vodotokova i
- zaštitu, obnovu i unapređenje prirodne i životne sredine i čuvanje i poboljšanje prirodnih i kulturnih vrijednosti i specifičnosti teritorija općina.

Razvoj regionalnih veza sa okruženjem

Zajednički interesi općina se mogu definisati u sljedećim oblastima:

- uspostavljanju dobrih saobraćajnih komunikacija i infrastrukturnih veza;
- definisanju kompatibilnih privrednih sadržaja, radi zajedničkog nastupanja na tržištu;
- uspostavljanju socioloških, socijalnih, istorijskih i kulturoloških veza;
- razmjeni iskustava u realizaciji istih ili sličnih programa, kao i rješavanja istih ili sličnih problema i
- uspostavljanju ekonomsko-finansijskih odnosa u vidu partnerskih veza i zajedničkog ulaganja u inovaciju tehnoloških i tehničkih dostignuća.

Razvoj unutrašnjeg prostora općine

Razvoj općinskog centra

Posebni ciljevi:

- korišćenje komparativne lokacione prednosti za razvoj, planiranje i lociranje specifičnih lokaciono podstičućih urbanih sadržaja;
- baziranje sopstvenog razvoja na bazi komparativnih prednosti i procjenjene konkurentnosti,
- jačanje identiteta općinskog centra na osnovu kulturne, prirodne i privredne matrice;
- zabrana izgradnje na javnim, zelenim, otvorenim i zaštitnim površinama i strogo i racionalno kontrolisanje izgradnje na poljoprivrednom zemljištu;
- rad na usaglašavanju prostorno-funkcionalne matrice naselja sa kapacitetima sredine,

- razrješavanju konfliktnih interesa i razvojnih problema u prostoru i podizanju kvaliteta fizičkog prostora;
- razvijanje radnih zona na bazi "zelenih" pristupa, "zelenih" tehnologija – tehnoloških rješenja odgovornih prema okruženju, u sadejstvu sa ekonomskim kriterijumima i procjenom efekata na prostorni razvoj;
- tretiranje prirodnog i kulturnog nasljeđa kao razvojnog resursa općinskog centra i zalaganje za njegovo održivo planiranje i korišćenje.

Ruralni razvoj

Opći cilj: očuvanje biološke vitalnosti ruralnih područja, kroz povećanje kvaliteta života, obnovu i razvoj njihovog ekonomskog i socijalnog nivoa, kao rezultat decentralizacije općine.

Posebni ciljevi:

- poboljšanje konkurentnosti sektora poljoprivrede, šumarstva, prehrambenog i prerađivačkog sektora i sektora usluga;
- poboljšanje kvaliteta života i promovisanje diverzifikacije djelatnosti u ruralnim područjima;
- priprema i promovisanje lokalnih inicijativa za poboljšanje konkurentnosti i podizanje kvaliteta života u ruralnim oblastima;
- poboljšanje lokalne putne mreže što će imati za uticaj na dostupnost javnim službama, upravnim i drugim institucijama, zapošljavanje, i sve oblasti gdje povećanje mobilnosti stanovništva ima uticaja, a time se kao ishod postiže i sprečavanje devastacije ruralnih područja;
- očuvanje i poboljšanje prirodne sredine i obezbjeđenje održivog korišćenja prirodnih resursa;
- stvaranje infrastrukturnih uslova za obezbjeđenje potrebnog broja stanovnika odgovarajuće strukture (starosne i obrazovne);
- stimulativnim mjerama poreske politike podsticati otvaranje proizvodnih pogona u ruralnim krajevima sa ciljem upošljavanja ženske radne snage;
- održavanje fizičkog i mentalnog zdravlja stanovništva u ruralnim područjima;
- obrazovanje i podizanje kapaciteta ključnih učesnika na afirmaciji timskog, zajedničkog i partnerskog rada;
- obezbjeđenje lakšeg pristupa uslugama i razviti sektor usluga. To zahtjeva veću koncentraciju na susjedna područja (npr. u programima rekreacije, turizma i pratećim djelatnostima), obezbjeđenje lakog dostupa edukaciji, zdravstvenim uslugama itd. Za lokalnu populaciju i podizanje atraktivnosti lokalnih područja na bazi specifičnosti koje se mogu razvijati;
- obezbjeđenje poštovanja vlasničkih prava, kao i unapređenje preduzetništva;
- edukacija u cilju podizanja kapaciteta ključnih učesnika za afirmaciju timskog, zadružnog i partnerskog rada;
- sprovođenje decentralizacije socio-ekonomskog sistema uz primjenu savremenog koncepta ruralne regionalizacije (po uzoru na razvijene zemlje Evrope);
- razvoj i/ili unapređenje odgovarajućih sekretarijata, agencija, fondova i finansijskih institucija za podsticanje i unapređenje ruralnog razvoja.

Građevinsko zemljište

Opći cilj: racionalno korišćenje i uspostavljanje održivog, ekonomski efikasnog i socijalno pravednog sistema upravljanja građevinskim zemljištem.

Posebni ciljevi:

- radikalno usporavanje konverzije poljoprivrednog u građevinsko zemljište;
- ograničavanje fizičkog širenja građevinskih područja naselja i intenzivnije korišćenje već definisanih površina;
- koordinacija i sinhronizacija - planiranja korišćenja prostora, upravljanja građevinskim zemljištem i politike komunalnog opremanja i uređenja naselja.
- definisanje budućih koncesionih područja;
- ostvarivanje planskih namjena prostora efikasnijom sinhronizacijom svih aktera – od planerskih do upravljačkih, kao kontrolom realizacije planskih rješenja.
- stvaranje kompaktne forme i strukture gradskih naselja pogošćavanjem građevinskih reiona;
- sprečavanje bespravne izgradnje kao neusmjerene i nekontrolisane urbanizacije kontrolom zemljišta;
- sanacija substandardnih naselja (izbjeglička naselja);
- nastavak obezbjeđenja komunalne opremljenosti ;
- kreiranje novog, drugačijeg (u skladu sa novim okolnostima) ambijenta, sentimenta i slike naselja;
- poboljšanje sistema odstranjivanja otpadaka, i sl.
- prilagođavanje dinamici promjena-upravljanje rizicima klimatskih promjena. Primjena projekata koji se odnose na izgrađenu oblast ili lokaciju koja se može prenamjeniti, tzv. „bronfield“ projekata, što znači, ulaganje u postojeće kapacitete, te uspostavljanje održivog turizma;
- svaki objekat, zavisno od vrste i namjene, mora biti projektovan, izgrađen, rekonstruisan i održavana tako da tokom upotrebe ima propisane energetske karakteristike.

Mreža naseljenih mjesta

Opći cilj razvoja mreže naselja je ravnomerniji prostorni razvoj općine kroz nastavak potenciranja policentričnog razvoja. Preko sistema mreže naselja, usmjeravaju se: procesi urbanizacije: razvoj urbane opreme naselja, adekvatno korišćenje zemljišta i prirodnih potencijala, uz demografski razvoj koji je osnov razvoja javnih i drugih funkcija i ravnomjernog funkcionisanja teritorije općine.

Posebni ciljevi:

- Daljnji razvoj sistema centara i njihovo međusobno povezivanje;
- Preusmjeravanje spontanog razvoja, ka razvoju više centara na osnovu odabranog modela hijerarhijske strukture (policentričan razvoj);
- Privredna specijalizacija naselja sa osloncem na lokalne razvojne resurse;
- Postizanje optimalnog nivoa urbanog i ruralnog življenja po naseljima, koji motivišu ostanak i doseljavanje, a destimulišu iseljavanje, naročito mlađih starosnih grupa stanovništva.

Stanovništvo

Opći cilj: održavanje vitalnosti stanovništva i zaustavljanje i smanjenje negativnih trendova u demografskim procesima kroz povećanje udjela mlađih kontingenata stanovništva, obezbjeđenjem uslova za zadržavanje i povratak mladih i radno-sposobnog stanovništva na ruralna područja.

Uvažavajući demografsku sliku područja općine, ovim planom definišu se sljedeći posebni ciljevi:

- postizanje optimalnog općeg kretanja stanovništva-rast nataliteta, zaustavljanje odliva mladog stanovništva ali stvaranje uslova za povratak stanovništva iz inostranstva. Navedeno je moguće ostvariti kroz:

- poboljšanje privrednog ambijenta-potrebno je raditi na privlačenju domaćih i stranih investitora, kao i ljudi na privremenom radu u inostranstvu, koji bi sigurno svoj stečeni kapital uložili u razvoj svog zavičaja;
 - poticanje mjera zapošljavanja posebno mladog, visokoobrazovanog stanovništva;
 - ujednačenje stepena prostornog, urbanog, infrastrukturnog i drugog razvoja na cijeloj teritoriji;
 - ujednačenje razvoja urbanih i ruralnih područja, gdje će su u svakom od njih jačati potencijali i očuvati integritet prirodnih resursa i okoline, te osiguranje uslova za kvalitetan društveni i ekonomski prosperitet stanovništva;
 - stvaranje što boljih ekonomskih i socijalnih uslova (odgoj, obrazovanje, socijalna zaštita, zdravstvo, zapošljavanje, stanovanje);
- provođenje procesa povratka stanovništva na svoje prijeratno mjesto stanovanje;
- zdravo i obrazovano stanovništvo (može se postići redovnim i kontinuiranim ulaganjem u zdravlje i obrazovanje, na taj način stanovništvo-čovjek postaje temeljni faktor razvoja općine.

Stanovanje

Efektivna stambena potražnja predstavlja sublimat stambene potrebe i stambene potražnje, odnosno, realne potražnje koja je izraz individualnih potreba zasnovanih na ekonomskoj moći ili afinitetima stanovništva.

Standardi i norme za proračun potreba za stambenim prostorima su utemeljeni na društvenoj moći, kulturi stanovanja, urbanom potencijalu i sl. Na prostoru općine Sanski Most, kao i za čitav naš prostor, taj proračun iznosi 15-20 m² po stanovniku.

Posebni ciljevi u oblasti stanovanja su:

- promovisati više standarde stanovanja, a sve sa ciljem zadovoljavanja višeg nivoa prostornog i tehničkog stanova koji se grade;
- poboljšanje kvaliteta postojećeg stambenog fonda (opremljenost instalacijama, obnavljanje dotrajalog stambenog fonda...)
- izgradnja u cilju podizanja standarda u pogledu broja soba i površine po članu domaćinstva;
- kreiranje nove stambene politike;
- u tržišnom sistemu stanogradnje Općina će se brinuti za rješavanje stambenog poitanja socijalno ugroženih akategorija stanovništva;
- uvođenje racionalizacije kod pibavljanja dozvola za stambenu izgradnju, izrada sprovedbene dokumentacije, a sve sa ciljem spiječavanja bespravne izgradnje (postojeća velika zastupljenost).

Ciljevi razvoja privrede

Na osnovu trenutnog stanja, budućih planskih postavki trasiranih ovim planom, za očekivati je razvoj poslovnih (privrednih) zona, razvoj metalnog sektora, te obrta i sve značajnije poljoprivredne proizvodnje.

Osnovni ciljevi u oblasti privrede su:

- integralni ruralni razvoj;
- ubrzanje ekonomskog razvoja i unapređenje konkurentnosti privrede;
- povećanje zaposlenosti.

Pristup *integralnom ruralnom razvoju* treba da omogućiti brži razvoj ukupne poljoprivredne proizvodnje,

kao i jaču vezu sa ostalim srodnim privrednim granama kao što su prerađivačka industrija, turizam i zanatstvo kroz donošenje mjera ekonomske politike kojima će se podsticati brže aktiviranje prirodnih i ljudskih resursa. Jedan od ključnih faktora razvoja poljoprivrede ovog područja jeste proizvodnja zdrave hrane i pića što joj omogućava zdrava prirodna sredina. Razvoj poljoprivrede kao perspektivne privredne grane, realizovaće se uz korištenje komparativnih prednosti i pogodnosti za određene grane (povrtlastva, voćarstvo, stočarstva i proizvodnju meda) i stvaranja uslova za ostankom i naseljavanjem seoskog područja prvenstveno mlađom populacijom uz povećanje zapošljavanja.

Mjere koje bi se trebale poduzeti po ovom pitanju su:

- formiranje agrarnog fonda koji bi podržavao sve aktivnosti u vezi sa razvojem poljoprivrede sa fokusom na voćarstvo i proizvodnju meda;
- edukacija voćara i pčelara u cilju intenziviranja proizvodnje (uvesti kontrolu kvalitete uvoznih repromaterijala, te uvesti pomoć za doradu i pakovanja pčelinjih proizvoda);
- stvaranje uslova za doradu i brendiranje voća i pčelinjih proizvoda;
- poboljšanje veze poljoprivredne proizvodnje i finansijskih institucija;
- intenziviranje proizvodnje kornišona,
- formiranje otkupno-distributivnog centra i rashladno skladišnih kapaciteta;
- pridobijanje strateških partnera, donatora i drugih investitora;
- transformacija individualnih gazdinstava u porodičnu farmu;
- posebnim mjerama stimulisati organsku poljoprivrednu proizvodnju;

Ubrzanje ekonomskog razvoja i unapređenje konkurentnosti privrede - podrazumijeva postizanje uravnoteženog, balansirano, kao i ekonomski, ekološki, socijalno i tehnološki održivog razvoja. Jedan od koraka ka realizaciji ovog cilja jeste i racionalno raspolaganje i upravljanje prirodnim resursima i unapređenje postojeće infrastrukture – odnosno racionalno korištenje primarnih raspoloživih resursa Općine u cilju privrednog razvoja područja (tj. geografskog položaja, zemljišta, raspoloživih sirovinskih osnova, stanovništva, kao i postojećih privrednih resursa).

Mjere koje bi se trebale poduzeti po ovom pitanju su:

- jačanje službe za pomoć privrednicima i poljoprivrednicima;
- poboljšano poslovno okruženje (izgradnja infrastrukture poslovnih zona, privlačenje investicija);
- prilagođavanje znanja i vještina potrebama tržišta rada i lokalnog razvoja (uvođenje novih smjerova u srednjoškolski centar, povećanje konkurentnosti radne snage);
- povećan plasman poljoprivrednih proizvoda (podrška razvoju poljoprivrede);
- kreditna politika u funkciji podsticaja razvoja malih i srednjih preduzeća, koji će biti održivi, konkurentni i okrenut izvozu;
- ulaganje u nove tehnologije, zasnovane na znanju;
- jačanje javnog-privatnog partnerstva;
- infrastrukturno opremanje poslovnih zona;
- stvaranje prepoznatljivog brenda domaćih proizvoda;
- stvaranje pozitivnog poslovnog okruženja za razvoj (uvođenjem jednostavne procedure za otvaranje novih preduzeća, usavršavanjem i distribucijom informacija, finansijskom podrškom u obliku start-up kredita, poreske olakšice i olakšice prilikom otvaranja novih radnih mjesta, razvojem preduzetničke kulture, razvojem i edukacijom kadrovske potencijala);
- razvoj trgovinskih djelatnosti i njihovo integralno uvezivanje sa domaćim proizvođačima. *Povećanje zaposlenosti* - analiza stanja nezaposlenosti pokazala je da nisu iskorištene svekomparativne prednosti i pogodnosti koje općina pruža. Složena problematika tržišta rada zahtijeva mjere dugoročnog karaktera.

Mjere koje bi se trebale poduzeti po ovom pitanju su:

- stvaranje uslova za samozapošljavanje - korišćenje vlastitih radno-kreativnih potencijala;
- jačanje javno-privatnog partnerstva;
- stimulisati zapošljavanje u sektoru poljoprivedne i stočarske proizvodnje (stimulisati razvoj porodičnih gazdinstava i farmerske proizvodnje, te usmjeravanje manjih industrijskih kapaciteta u seoska područja, subvencije, organizovani otkup, i sl.).

Saobraćajna infrastruktura

Opći ciljevi:

- povezivanje Unsko–sanskog kantona sa centralnom BiH;
- izgradnja saobraćajnica koje su planirane kroz planove višeg reda;
- poboljšanje postojeće mreže cesta, povećanje nivoa usluge i sigurnosti saobraćaja;
- ispitivanje ponuđenih rješenja, tamo gdje postoje tendencije za promjenom.

Prilikom definisanja planskog rješenja postavljeni su ciljevi u formiranju primarne cestovne mreže, kojaje predmet ovog Prostornog plana, a to su:

- ostvariti dobru prometno – transportnu povezanost svih prostornih cijelina Općine međusobno, kao i sa susjednim područjima, a time i sa širim okruženjem izgradnjom novih ili rekonstrukcijom postojećih putnih pravaca,
- modernizacija i poboljšanje kvaliteta lokalnih cesta, prvo tamo gdje su potrebe najizraženije,
- definisati raskrsnice (kružne, četvorokrake i trokrake) i njihove buduće drumske veze sa cestama koji su od državnog značaja,
- sankcionisati moguće opasno mjesto, tj. prilikom spajanja više različitih vidova prometa,
- propisati i ozakoniti zaštitne pojase-koridore za sve prometnice koje se tretiraju Prostornim planom;

Telekomunikacije

- Osavremenjivanje telekomunikacionih sistema i infrastrukture elektronskih medija kroz modernizaciju postojeće i izgradnju nove savremene infrastrukturne mreže i objekata.
- Digitalizacija telefonskih centrala.
- Uvođenje novih servisa i usluga (servisi koje nudi *NGN – Next Generation Networks* – mreže sledećih generacija).
- Pristupne mreže graditi u kablovskoj kanalizaciji kako bi se kasnije omogućila jednostavnija i jeftinija gradnja optičkih mreža (uduvavanje optičkih kablova u cijev) kao i eksploatacija izgrađenih mreža sa bakarnom paricom.
- Postepen prelazak sa bakarne na optičku kablovsku infrastrukturu i to u sledećim fazama:
 - optičko vlakno do servisnog područja (FTTSA) za 500-2000 korisnika;
 - optičko vlakno do kabineta (FTTCab) za 200-300 korisnika;
 - optičko vlakno do pločnika (FTTC);
 - optičko vlakno do zgrade (FTTB);
 - optičko vlakno do kuće ili kancelarije (FTTH, FTTO).
- Omogućenje korištenja širokopojsasnih servisa i to u fazama:
 - hibridna rješenja optika-bakar za uvođenje širokopojsasnosti;
 - širokopojsasne tehnologije na optičkom kablju u lokalnoj petlji.

Energetika – elektroenergetika

- Postepeni prelazak na tronaponski distributivni sistem, sprovođenjem Odluke Elektroprivrede BiH iz 1997. godine.
- Sanacija postojeće 10kV distributivne mreže i postepeni prelazak na naponski nivo 20kV. Sve nove distributivne vodove potrebno je projektovati za naponski nivo 20kV.
- Planiranje gradnje novih objekata za distribuiranu proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora energije.
- Sanacija postojeće NN mreže i zamjena postojećih AIFe vodova nadzemnim SKS vodovima.
- Obzirom da je planiranje i razvoj elektrodistributivne mreže uglavnom uslovljeno potrebama za priključenjem novih objekata na mrežu, a koje vrlo često nisu poznate u fazi izrade planskih dokumenata, planirati uslove koji će omogućiti jednostaviju naknadnu izgradnju elektroenergetske infrastrukture za potrebu priključenja predmetnih objekata na mrežu.
- U cestovnom pojasu i/ili u pješačkoj zoni (posebno u gradskom području) planirati i očuvati jedan pojas za izgradnju novih distributivnih objekata koji će nadležni ODS iskoristiti kada se zato steknu uslovi, u skladu sa nepoznatom dinamikom realizacije priključenja budućih krajnjih kupaca na predmetnom području.
- U pojasu za izgradnju elektroenergetskih objekata moraju se obezbijediti tehničkim propisima definisane udaljenosti kod paralelnog vođenja ili ukrštanja sa drugim instalacijama (PTT instalacije, vodovod i kanalizacija, oborinska odvodnja, saobraćajnice i sl.)
- Zbog činjenice da je u posljednje vrijeme evidentiran značajan broj slučajeva ugrožavanja postojećih elektrodistributivnih objekata različitih naponskih nivoa (uglavnom nelegalnom gradnjom drugih objekata), sugeriše se da u slučaju izgradnje objekata udaljenosti manje od 5m od elektroenergetskih objekata naponskog nivoa manjeg od 110kV je potrebno tražiti saglasnost od nadležne elektrodistribucije.
- Interpolacija novih TS i skraćivanje postojećih NN mreža.
- Razvijanje SN mreže na principu N-1 kriterija za gradsko područje i industrijske zone, a radialno za ruralno područje.
- Gradnja SN i NN mreže uz saobraćajnice, npr. u cestovnom pojasi i/ili u pješačkoj zoni (posebno u gradskom području).

Vodna infrastruktura

Opći cilj: obezbijediti sigurnost, količinu i kvalitet vode za piće na cijelom području kroz faznu realizaciju, te stvoriti bezbjedan i ekonomičan sistem odvođenja i tretmana otpadnih i atmosferskih voda, u cilju podizanja nivoa komunalne higijene, a ne ugrožavajući podzemne vode.

VODOSNABDIJEVANJE

U oblasti vodosnabdijevanja, posebnu pažnju treba posvetiti zaštiti izvorišta za snabdijevanje pitkom vodom i planiranju objekata za snabdijevanje naselja korištenjem izvorišta Dabar. S aspekta zaštite izvorišta Dabar potrebno je ispitati mehanizam podzemnog oticanja, unutar ovog slivnog područja i na osnovu toga uspostaviti određeni režim zaštite po pojedinim zonama. U narednom periodu treba teziti proširenju vodovodne mreže uvođenjem izvora Dabar u centralni vodovodni sistem na općinskom nivou korištenjem vodnog resursa jednog od najvećih izvorišta

Da bi se ostvarilo adekvatno korištenje, zaštita i upravljanje vodnim resursima potrebno je preduzeti sljedeće mjere:

- Izrada programa uređenja i zaštite svih izvorišta;
- Uspostaviti svakodnevnu kontrolu vode (laboratorija);
- Uraditi procjenu uticaja privrednih i drugih subjekata u zonama zaštite izvorišta i vodozahvata na kvalitet voda;
- Snimiti stanje postojećih vodovoda;

- Uspostaviti prioritetne zone zaštite izvorišta;
- Riješiti vodosnabdijevanje u svim mjesnim zajednicama;
- Uspostaviti sistem kontrole svih lokalnih vodovoda i izvorišta pitke vode kroz uspostavljanje Registra lokalnih vodovoda i izvorišta pitke vode i mjera za kontrolu kvaliteta.

KANALIZACIJA

Planirati izgradnju kanalizacionog sistema i uređaja za prečišćavanje otpadnih voda i spriječiti direktno ispuštanje fekalnih voda u vodotoke, postavlja se kao primarni zadatak zaštite i unaprijeđenja životne sredine, posebno s aspekta očuvanja kvalitete podzemnih i površinskih voda sliva rijeka Sane.

Zbog toga je potrebno:

- Spriječiti ispuštanje industrijskih i fekalnih voda od domaćinstava u vodotoke;
- Izraditi projekte oborinske kanalizacije;
- Izraditi projekte fekalne kanalizacije;
- Obezbijediti prečišćavanje otpadnih voda na području općine (prečistača);
- Riješiti kvalitetno upravljanje kanalizacionim sistemima;
- Donijeti odluke o upravljanju sistema za odvod otpadnih i oborinskih voda sa prečistačem;
- Izraditi plan korištenja, održavanja i kontrole upotrebe sistema za odvod otpadnih i oborinskih voda sa prečistačem kao i septika (koje ne mogu biti spojene na sistem);
- Izraditi plan korištenja, održavanja i kontrole upotrebe kanalizacionih sistema i septika u ruralnim područjima;
- Snimiti stanje izgrađenih septika na području cijele općine;
- Obezbijediti adekvatan kapacitet za prijem otpadnih voda unutar postojeće kanalizacione mreže;
- Svo stanovništvo koji nije obuhvaćeno sistemom javne kanalizacije upoznati sa isplativim i tehnički prihvatljivim rješenjima odvodnje i tretmana otpadnih voda.

Prvi korak u poboljšanju stanja vodnih resursa koji su zagađeni ne tretiranim komunalnim i oborinskim otpadnim vodama je izrada projektne dokumentacije za isti odnosno izrada strategije prikupljanja i prečišćavanja komunalnih i oborinskih otpadnih voda na području općine Sanski Most.

Tačkasti izvor zagađenja na području općine Sanski Most podrazumijeva otpadne vode iz sistema javne kanalizacije. Treba naglasiti da je samo dio domaćinstva ili privrednih i javnih subjekata svih Mjesnih zajednica u kojima ima izrađen kolektor spojen na sistem odvodnje otpadnih voda putem kanalizacione mreže. Ne postoji sistem za prečišćavanje otpadnih voda iz bilo kog naselja. Iste se izljevaju u slivove rijeka.

Termoenergetika

Rješenja za snadbjevanje objekata toplotnom i rashladnom energijom za zagrijavanje i rashlađivanje prostora treba da budu tehno-ekonomski optimalna i prilagodljiva promjenama.

Postojeće i planirane objekte, zavisno od njihove namjene, treba zagrijavati zimi na određenu temperaturu i eventualno rashlađivati ljeti. Toplotna energija se obezbjeđuje lokalno loženjem po prostorijama, kotlovnica za centralno i etažno grijanje ili toplotnim pumpama. Kao izvor toplotne energije mogu se koristiti razni energenti (drvo i drveni otpaci, bio masa, uglj, tečna goriva, prirodni i tečni naftni gas, sunčeva energija i sl.). Korištenje uglja i tečnih goriva se izbjegava za nove sistem zbog konstantnog rasta cijena ovih energenata i negativnog ekološkog uticaja. Ova goriva kao energent za grijanje uglavnom se sreću u već postojećim objektima. Za rashladnu energiju uglavnom se koristi električna energija preko toplotnih pumpi.

Posebni ciljevi u ovoj oblasti su:

- povećanje udjela obnovljivih izvora energija za grijanje (biomasa, sunčeva energija);
- modernizacija i rekonstrukcija postojećih objekata
- izolovanje postojećih objekata i zamjena stare stolarije u cilju smanjenja specifične godišnje potrebne energije za grijanje

Društvena infrastruktura

Sadržaje društvene infrastrukture planirati prema uspostavljenoj hijerarhiji naseljenih mjesta tako da naselja rangirana u sekundarni i tercijarni centar u potpunosti treba opremiti svim standardizovanim sadržajima društvene infrastrukture.

Obrazovanje

Opći ciljevi

Strateškim pravcima razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini, definišu se između ostalog, sljedeći pravci-ciljevi:

- modernizacija programa obrazovanja, usklađivanje sistema obrazovanja sa tržišnim prilikama, prekvalifikacija radno sposobnog stanovništva;
- jednakost pristupa i pravičnost u obrazovanju;
- podsticanje trajnog profesionalnog razvoja nastavnika, direktora i drugih uposlenika u odgojno-obrazovnim sistemima;
- koordinacija javne uprave u sektoru obrazovanja;
- osiguranje kvaliteta i podrška razvoju obrazovanja;
- u postojeći program obrazovanja integrisati teme smanjenja rizika od katastrofa.

Posebni ciljevi:

Predškolsko obrazovanje

- povećanje obuhvata djece koji pohađaju predškolsku ustanovu;
- stvaranje uslova i u ruralnim područjima za pokretanje predškolskog odgoja;
- usklađivanje sa normativima koji važe za oblast predškolskog obrazovanja.
- shvatanje predškolskog odgoja i obrazovanja kao integralnog dijela cjelokupnog sistema odgoja i obrazovanja;
- zadaća odgoja predškolske djece je vaspitanje i socijalizacija djece ali i stvaranje uslova za rano učenje;
- osigurati povezanost predškolske ustanove i osnovne škole;

Prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju⁷ Unsko-sanskog kantona, cilj predškolskog odgoja i obrazovanja je osiguranje optimalnih i jednakih uvjeta kako bi se svako dijete, od rođenja do polaska u školu, razvijalo i ostvarivalo svoje pune potencijale i kompetencije kroz različite vidove kvalitetnog i profesionalno autonomnog institucionalnog i vaninstitucionalnog predškolskog odgoja i obrazovanja

Osnovno obrazovanje

- shvatanje osnovnog obrazovanja kao temelja cjelokupnog sistema obrazovanja;

⁷ Okvirni Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju Unsko-sanskog kantona, 8/2010. godine

- usklađivanje sa normativima koji važe za oblast osnovnog obrazovanja, što znači dogradnju-izgradnju, sanaciju, adaptaciju objekata. obogaćivanje nastavnog i vannastavnog sadržaja; jačanje saradnje škole i lokalne zajednice;

Srednjoškolsko obrazovanje

- prilagoditi obrazovanje učenika u srednjim školama potrebama zajednice;
- ostvariti dobru povezanost škole, službe za društvenu djelatnost i Biroa za zapošljavanja, sa ciljem planiranja budućih kadrova;
- usklađivanje sa normativima koji važe za oblast srednjoškolskog obrazovanja, što znači dogradnju-izgradnju, sanaciju, adaptaciju objekta.

Kvalitet treba da bude primarni razvojni cilj u okviru razvoja svakog nivoa obrazovanja (od predškolskog do visokog obrazovanja) na teritoriji općine Sanski Most.

Zdravstvena, socijalna i dječija zaštita

Opći ciljevi:

Strateškim planom razvoja zdravstva u Federaciji BiH (2008.-2018.) definisani su sljedeći strateški i specifični ciljevi:

- poboljšati dostupnost, kvalitet i efikasnost zdravstvene zaštite stanovništva vođenog povećanjem solidarnosti i smanjenjem nejednakosti;
- jačanje mehanizama neophodnih za uspostavljanje efikasnog i savjesnog upravljanja u zdravstvu;
- usklađivanje zakonodavnog okvira sa reformskim ciljevima i propisima EU;
- jačanje zaštite prava pacijenata i zdravstvenih profesionalaca;
- unapređenje upravljanja zdravstvenim sistemom;
- jačanje primarne zdravstvene zaštite orjentisane ka obitelji i zajednici baziranoj na promociji zdravlja i prevenciji bolesti;
- racionalizacija specijalističko-konsultativne i bolničke zdravstvene zaštite;
- jačanje uloge javnog zdravstva;
- jačanje ljudskih resursa u sistemu zdravstvene zaštite;
- unapređenje farmaceutskog sektora kako bi se osigurala optimalna dostupnost djelotvornim, sigurnim, kvalitetnim i ekonomičnim lijekovima;
- unapređenje upravljanja tehnologijama u zdravstvu;
- unapređenje sistema ugovaranja i plaćanja zdravstvenih usluga;
- udruživanjem rizika, povećanjem solidarnosti-unaprijediti pravičnost u finansiranju zdravstvene zaštite;
- povećanje obuhvata stanovništva zdravstvenim osiguranjem;

Posebni ciljevi:

Zdravstvo

- razvijanje zdravstvenog sistema kroz poboljšanje kvaliteta zdravstvenih usluga;
- zaštita stanovništva starije životne dobi;
- diferencirana specifična zdravstvena zaštita majke i djeteta;

- zaštita stanovništva od zaraznih bolesti;
- edukacija stanovništva o zdravim načinima života;
- obezbjeđenje finansijskih sredstava za podizanje nivoa zdravstvene usluga;
- poboljšanje uslova za pružanje specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite;
- proširenje i oprmeanje ambulantskog prstora.

Socijalna zaštita

- osigurati visok nivo socijalne sigurnosti i zaštite;
- smanjenje siromaštva i socijalno uključivanje (razvijati programe koji preveniraju nastanak i generacijski prenos socijalnih problema);
- unaprijeđenje zaštite građana kojima je potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite;
- jačanje profesionalnih kapaciteta zaposlenih u socijalnoj zaštiti (kontinuirana edukacija);
- poboljšanje uslova za obavljanje djelatnosti Centra za socijalni rad;
- disperzija objekata za socijalno staranje;

Kultura i sport

Opći cilj: zaštićena i očuvana kulturna baština.

Posebni ciljevi:

- razvoj kulturnog i umjetničkog stvaralaštva;
- uključivanje djece i mladih ali i starije populacije u kulturne aktivnosti;
- jačanje kompatibilnih usluga (saobraćaja, lokalne putne mreže i slično) kao uslova za povezivanje korisnika i intenzivnije korišćenje kulturnih sadržaja;
- razvoj i njegovanje multikulturalnosti, kulturnog identiteta i teritorijalne prepoznatljivosti.
- stvaranje pretpostavki za veća ulaganja u kulturni razvoj općine;
- decentralizacija radi stvaranja jednakih uslova u dostupnosti za sve građane;
- izgradnja novih objekata raditi prema evropskim standardima, moderno opremljena, tako da se više animiraju mladi za angažovanje u oblasti kulture;

Sport

Opći cilj: poboljšanje uslova i ravnomjeran raspored sportskih objekata. Posebni

ciljevi:

- obezbjeđenje uslova (rekonstrukcija, adaptacija izgradnja sportskih objekata/terena) kao temelj za unapređenje sporta;
- intenzivnije uključivanje populacije u aktivnosti fizičke kulture;
- povećanje broja stručno osposobljenog kadra za rad u sportu;
- osiguranje finansijskih sredstava za sistem sporta;
- redovno održavanje terena;
- izgradnju, dogradnju, adaptaciju prilagođavati normativima koja tertiraju ovu oblast.

Uprava i administracija

Opći cilj: pružanje dobre usluge građanima, te efikasan i transparentan rad administracije.

Posebni ciljevi:

- potreba rekonstrukcije, sanacije, izgradnje ili dogradnje objekata;
- usklađivanje sa prostornim normativima koji važe za javne službe;

- podizanje kvaliteta usluga javnih službi;
- poboljšanje prostornog rasporeda javnih službi, radi povećanja njihove dostupnosti stanovništvu;
- razvijanje NVO.

Vjerski objekti

Opći cilj: očuvanje vjerske tradicije i običaja. Posebni

ciljevi:

- očuvanje i razvoj tolerancije različitih vjera;
- izgradnja, obnova i zaštita vjerskih objekata.

Zaštita okoline (voda, vazduh, tlo, otpad)

Osnovni dugoročni opći ciljevi zaštite životne sredine na području Prostornog plana su:

- Zaštitu neobnovljivih resursa,
- Štednju energije i korištenje najčistijih mogućih tehnologija,
- Smanjenje otpada i njegova reciklaža,
- Fleksibilnost procesa odlučivanja da bi se omogućila veća podrška lokalnim zajednicama,
- Razmatranje tla kao punopravnog resursa,
- Zaštita voda od zagađenja (sveobuhvatno kanaliziranje i prečišćavanje otpadnih voda iz naselja i industrijskih pogona, zaštita podzemnih i geotermalnih voda),
- Zaštitu zemljišta od zagađenja (zaštitom poljoprivrednog i građevinskog zemljišta u budućim naseljima i njegovoj graničnoj zoni, zaštitu zemljišta od zagađenja aerosedimentata, od deponovanja otpadaka, na mjestima koja nisu za to predviđena),
- Zaštitu vazduha od zagađenja (obezbeđivanjem jedinstvenog sistema toplifikacije, kontrolisanje aerozagađenja od prometa, kao i poštovanje mezo i mikro klimatskih uslova pri izboru lokacija za potencijalne zagađivače, aktivacijom već predviđenih postrojenja, odnosno sistema i uređaja za prečišćavanje u okviru industrijskih procesa, korištenjem alternativnih goriva),
- Zaštitu od buke (adekvatnim planiranjem prometnica, prometnih tokova i kontrolisanja prometne buke, kao i različitim mjerama zaštite. Planirane mjere zaštite ogledaju se u pravilnom lociranju izvora buke u odnosu na prijemnik, smanjenje stvaranja buke, pravilno projektovanje zaštitnih zona, sprečavanje njenog širenja u okolinu) i
- Zaštitu vegetacije (zaštitu od sječe, različitih bolesti i elementarnih nepogoda, kao i ugrožavanja pejzažnih vrijednosti vegetacije).

Zaštita voda

Imajući u vidu sadašnje stanje kvaliteta voda na području općine Sanski Most, osnovni ciljevi zaštite voda bi bili da se:

- Sačuvaju površinske i podzemne vode koje su još čiste,
- Zaustavi dalji trend pogoršanja kvaliteta voda (tekućica i stajaćica),
- Saniraju i uklone izvori zagađenja prvenstveno na postojećim i planiranim izvorištima pitke vode, kao i drugim mjestima gdje se voda koristi za namjene za koje je potrebno osigurati kvalitetnu vodu,
- Riješiti problem odlaganja otpada na mjestima na kojima to nije propisano (divlje deponije)

- Riješiti lokaciju sanitarne deponije s posebnim osvrtom na uticaj na podzemne i površinske vode,
- Spriječiti ili ograničiti izgradnju, odnosno nastajanje zagađenja na postojećim i potencijalnim izvorištima za snabdijevanje vodom,
- Obezbjedi upravljanje vodnim resursima na principima održivog razvoja i jedinstva vodnog režima,
- Omogućiti svim korisnicima voda da je koriste na održiv način, a u skladu sa raspoloživim količinama vode,
- Uspostaviti sistem praćenja kvaliteta površinskih voda na razmatranom području,
- Izgradnja sveobuhvatnog sistema za kanalizaciju i prečišćavanje otpadnih voda iz naselja i industrijskih pogona,
- Odgovarajućim mjerama zaštite, i kvalitet svih površinskih voda dovede u kategoriju voda u skladu sa zakonskim propisima.

Mjere za očuvanje kvaliteta voda obuhvataju:

- zabranu izgradnje na područjima gdje se ugrožava kvalitet voda izvorišta i podzemnih voda koje se koriste ili planiraju koristiti za vodosnabdijevanje,
- zabranu ili ograničenje izgradnje na posebno zaštićenim područjima i vrijednim vodnim ekosistemima,
- ograničenje izgradnje i obavljanja djelatnosti na vodotocima gdje ispuštanje otpadnih voda može imati uticaj na kvalitet voda i pored primjene potrebnih mjera zaštite,
- mjere/ograničenja definisana Zakonom o vodama koja se odnose na vodno dobro i plavno područje („Službene novine Federacije BiH“ 70/06, Član 12. i Član 96),
- za izvorišta gdje nisu donešene odluke o zonama sanitarne zaštite postupati u skladu sa Zakonom o vodama („Službene novine Federacije BiH“ 70/06) do donošenja odluka o zonama sanitarne zaštite prema važećem Pravilniku o načinu utvrđivanja uslova za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode za javno vodosnabdijevanje stanovništva („Službene novine Federacije BiH“ 88/12), odnosno provoditi mjere zaštite propisane u odlukama donesenim u ranijim pravilnicima.
- Vršiti odvodnju i prečišćavanje otpadnih voda u skladu sa zakonom o vodama (Član 54. Opšta obaveza odvodnje i tretmana otpadnih voda);
- Tehnološke otpadne vode prečišćavati i ispuštati u skladu sa uslovima zadatim u vodnim aktima izdatim od strane nadležne agencije za vode.

Za uspješnu realizaciju postavljenih ciljeva za zaštitu voda na području općine Sanski Most, imajući u vidu sadašnje stanje kvaliteta voda i postavljene zahtjeve za kvalitetom voda, trebalo u što kraćem roku napraviti slijedeće:

- donijeti planove zaštite područja za riječne slivove i podslivove na području općine;
- utvrditi ciljeve kvaliteta voda u skladu sa planovima zaštite područja riječnih slivova i zakonskih propisa,
- provoditi zaštitu i monitoring kvaliteta vode na izvorištima koja imaju odluku o zonama sanitarne zaštite,
- uspostaviti informacijski sistem o vodama (vodnom bogatstvu i kvalitetu voda) i stvarati uvjete za informiranje javnosti o kvalitetu voda.

Zaštita vazduha (atmosfera)

Imajući u vidu sadašnje stanje kvaliteta zraka na području općine Sanski Most, osnovni cilj zaštite zraka bi bio:

- da se u područjima gdje se ima visok kvalitet zraka teži očuvanju takvog kvaliteta, odnosno kvalitetu zraka gdje bi pokazatelji kvaliteta zraka bili ispod utvrđenih ciljanih vrijednosti kvaliteta zraka,
- da se u područjima gdje se ima umjereno zagađen zrak teži da se dostigne kvalitet zraka gdje će pokazatelji kvaliteta zraka biti između utvrđenih ciljanih i graničnih vrijednosti kvaliteta zraka,
- da se u područjima gdje se ima zagađen zrak, povremeno i prekomjerno zagađen, nastoji dostići kvalitet zraka na nivou graničnih vrijednosti.
- striktno i djelotvorno provoditi donesene zakonske propise iz oblasti zaštite zraka, posebno propise koji se odnose na monitoring emisija zagađujućih materija u zrak i granične vrijednosti emisija zagađujućih materija u zrak.

Zaštita tla

Tlo kao površinski dio litosfere u kojem se koncentriraju materije na površini, ima funkciju filtera u kojem se brojne štetne materije zadržavaju ili u potpunosti razgrađuju.

Generalno posmatrano najveći zagađivači tla su neadekvatno odloženi otpad iz privrede i domaćinstava, otpadne vode septičkih jama, preliva i direktnihg izlivanja u tlo, neadekvatno i nekontrolisano korištenje hemijskih sredstava u poljoprivredi, kao i postojanje minskih polja.

Jedan od izvora zagađivanja zemljište je poljoprivredna djelatnost. Zemljište se zagađuje direktnim unošenjem hemijskih sredstava. Hemijska sredstva odnosno sredstva za zaštitu biljaka se teško rastvaraju u zemljištu i vodi, gdje dospjevaju putem zaprašivanja zemljišta. Kao takvi, gotovo u neizmijenjenom obliku gomilaju se u biljkama, a preko njih u svim karikama lanca ishrane.

Osnovni problem u oblasti poljoprivrede je da se zbog neprimjenjivanja standarda zaštite životne sredine na farmama i gazdinstvima i nepostojanja sistema za monitoring korištenja količina i vrsta pesticida, đubriva i stajnjaka nekontrolisano zagađuje tlo.

Posebno specifičan vid zagađenja zemljišta se ogleda kroz identifikaciju površina na kojima se nalaze zaostala minsko eksplozivna sredstva iz prethodnih ratnih dešavanja na ovim područjima.

Zaštitu tla moguće je postići:

- sprovođenjem stručnih primjena pesticida i mineralnih đubriva i stroga kontrola njihove upotrebe od strane stručnih službi (umanjivanje njihovog štetnog dejstva na izmjene hemijskog sastava tla).
- uklanjanje zaostalih minskih eksplozivnih sredstva iz prethodnih ratnih dešavanja.

Ciljevi upravljanjem otpadom

- Povećati broj stanovništva koje je obuhvaćeno sistemom sakupljanja i odvoza komunalnog otpada.
- Na nivou općine uspostaviti održivi integralni sistem upravljanja otpadom koji će se bazirati na principima održivog razvoja - izbjegavanje nastanka otpada, razvrstavanje, smanjenje, ponovno korišćenje i reciklažu otpada.
- Planirati i uspostaviti organizaciju informacionog sistema u oblasti upravljanja otpadom, kao baze za planiranje i stalno unaprjeđenje sistema upravljanja otpadom.
- U skladu sa planom višeg reda poštovati princip regionalnosti i usmjeriti planirane aktivnosti ka izgradnji regionalne deponije u USK. U dugoročnom planu potrebno je voditi se cilju smanjenja količine otpada za finalno odlaganje na odlagalištima otpada. Povećanjem udjela recikliranog i biološki obrađenog otpada u ukupnoj količini generiranog otpada
- U saradnji sa ovlaštenim operaterom za upravljanje otpadom koji vrši sakupljenje, transport i odlaganje komunalnog otpada formirati „zelena ostrva“ na urbanom području općine, gdje bi građani mogli da izvrše razdvajanje otpada.

- Izvršiti uklanjanje divljih deponija i sanaciju lokacije gdje su bile divlje deponije.
- Uskladiti postojeće općinske odluke sa važećom zakonskom regulativom iz oblasti upravljanja otpadom
- Planirati i sprovesti edukativnu kampanju sa ciljem upoznavanja stanovništva sa potrebom pravilnog odlaganja i upravljanja otpadom.

Sistem monitoringa

Adekvatno kadrovski ojačati i tehnički opremiti službu kako bi mogla biti u funkciji kontrole i upravljanja okolišem Općine koja bi pratila i obrađivala podatke mjerenja i određivala pravce djelovanja u smislu smanjenja zagađenja okoliša.

Trenutno, na postoru Općine ne postoje veća preduzeća koja posjeduju opremu za mjerenje emisije i nemaju obučene radnike za rad sa opremom. Trenutni veći zagađivači su magistralne i lokalne cestekao i ispusti iz dimnjaka jednopородičnih domaćinstava.

Prema Zakonu o zaštiti životne preduzeća imaju za obavezu da sama, ili preko ovlaštene organizacije, obavljaju monitoring svoje imisije, učestvuju u troškovima mjerenja imisije u zoni uticaja i obezbijedi potreban monitoring rezultata sanacionih mjera.

Formiranje katastra zagađivača radi prikupljanja sistematizovanih informacija i podataka o zagađivačima medijuma životne sredine sa podacima o njihovoj lokaciji, proizvodnim procesima, karakteristikama, materijalnim bilansima na ulazima i izlazima sirovina, poluproizvoda i proizvoda, postrojenjima za prečišćavanje, tokovima otpada i zagađujućih materija i mjestu njihovog ispuštanja, tretmana i odlaganja.

Zaštita prirodno i kulturno historijskog naslijeđa

Opći cilj:

Očuvanje prirodnih i kulturno-historijskih vrijednosti i objekata, putem konzervacije i revitalizacije, stavljajući ih u funkciju ukupnog razvoja i potreba stanovništva i privrede.

Zaštićeno i održivo korišćeno prirodno i kulturno naslijeđe čini osnov identiteta regionalnog okruženja, ali i temelj budućeg privrednog/turističkog razvoja općine. Ovo podrazumijeva dalji razvoj mreža vrijednih/zaštićenih prirodnih cjelina i kulturnih predjela, uz zaštitu prirodnog i kulturnog naslijeđa i predjela prema evropskim i svjetskim standardima, konvencijama, deklaracijama i sl., sa posebnim zadatkom da se poveća površina zaštićenih prirodnih cjelina i izvrši sistematizacija kulturnog naslijeđa. Takođe, predpostavlja stvaranje uslova za edukaciju lokalnog stanovništva o prirodnim i kulturnim vrijednostima područja, kao i uslova za održivo korišćenje ovih vrijednosti (uz adekvatnu prezentaciju)

Posebni ciljevi koji se nameću u pogledu prirodnog i kulturno-historijskog nasljedja su:

- utvrđivanje systemske evidencije svih objekata kulturno-istorijskog naslijeđa (uključujući i arheološka dobra), odnosno izrada registra kulturno-historijskih spomenika na području općine Sanski Most;
- zaštita i očuvanje biološke različitosti i ekosystemske prirodne ravnoteže usklađene sa ljudskim djelovanjem;
- utvrđivanje evidencija prirodnog naslijeđa u cilju praćenja stanja;
- podići nivo svijesti stanovništva o bogatstvu kulturno-historijske baštine općine Sanski Most;
- predlaganje i provođenje mjera tehničke i fizičke zaštite svih objekata kulturno-historijskog naslijeđa;
- hitna sanacija oštećenja i konstrukcija na nacionalnim spomenicima koji su na listi ugroženih nacionalnih spomenika;

- obezbjeđenje monitoringa ukupnog kulturno-historijskog naslijeđa;
- uključivanje prirodnog i kulturnog naslijeđa u planove razvoja (prije svega turizam);
- kulturno-istorijsko-prirodno naslijeđe općine Sanski Most staviti u funkciju održivog razvoja;
- preduzimanje mjera da objekti kulturno - historijsko naslijeđa steknu status zaštićenog spomenika kulture;
- čuvanje, revitalizacija ili rekonstrukcija najznačajnijih objekata kulturno-historijskog naslijeđa i njihovo privođenje pogodnim namjenama (sačiniti plan konzervatorskih radova na svim lokalitetima srednjovjekovnih nadgrobnih stećaka, a potom projekte sanacije, restauracije i konzervacije)
- starim gradovima ili njihovim monumentalnim ostacima pokloniti posebnu pažnju i eventualno ih privesti prigodnoj namjeni;
- revitalizacijom, rekonstrukcijom i privođenjem nekoj namjeni, obogatiti i proširiti kulturnu baštinu;
- zaštićene objekte, pejzaže i prostore prirodnih rijetkosti maksimalno čuvati i negovati;
- vaspitno-obrazovnim sistemom podizati nivo kulture čuvanja i zaštite kulturno - historijskih i prirodnih vrijednosti i rijetkosti.

Realizaciju navedenih ciljeva moguće je ostvariti kroz:

- praćenje broja identifikovanih kulturno-historijskih objekata, proizašlih iz registra;
- praćenjem broja objekata kulturno-historijskog naslijeđa koji su stekli status zaštićenog spomenika kulture;
- praćenjem broja područja koja su stekla status zaštićene zone.

KULTURNI PEJZAŽ DABARSKE SPILJE⁸

Kao što je već naglašeno, kulturni pejzaž Dabarske spilje, proglašen je 2014. godine nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Komisija za zaštitu nacionalnih spomenika, uspostavljena prema Aneksu 8, Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", broj 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

S ciljem trajne zaštite na ovom prostoru utvrđene su sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su isključivo istraživački i konzervatorski radovi, restauracija pokretnog naslijeđa i radovi na tekućem održavanju, uključujući i one koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje ministarstva nadležnog za prostorno uređenje u Federaciji Bosne i Hercegovine i strukovni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine;
- oštećenja dopušteni su isključivo uz prethodno izrađen plan sanacije, restauracije i konzervacije i odobrenja nadležnog ministarstva i nadzor nadležne službe zaštite;
- dopušteno je uređenje pješačkih staza za siguran pristup, te postavljanje mobilijara (klupa, košza smeće i oznaka za kretanje);
- područje predstavlja arheološki lokalitet, pa je prilikom obavljanja istražnih ili drugih radova koji podrazumijevaju intervencije u tlu, obvezno osigurati prisustvo arheologa;
- prostor spomenika bit će otvoren i dostupan javnosti;
- zabranjeno je odlaganje svih vrsta otpada.

U cilju zaštite prirodnog naslijeđa bez narušavanja postojećeg ekološkog sklada, utvrđene su sljedeće mjere zaštite:

⁸ prema zvaničnom site Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, pristupljeno avgust 2018. godine

- izrada detaljanog plana očuvanja prirodnog ambijenta prostora koji čine spilja i potok, uz zaštitu cjelokupnog područja bez narušavanja postojećeg stanja i ekološkog sklada;
- izrada programa korištenja i upravljanja kulturnog krajolika, te osiguranje sudjelovanja stručnjaka za zaštitu prirodnog naslijeđa u svim fazama izrade projekata i planova upravljanja kulturnim krajolikom;
- očuvanje postojećeg visokog rastinja i specifičnih biljnih vrsta;
- nije dopuštena eksploatacija kamena, šljunka i drugih prirodnih sirovina, lociranje potencijalnih zagađivača okoline utvrđenih kantonalnim i entitetskim propisima;
- nije dozvoljena izgradnja industrijskih objekata i magistralne infrastrukture i drugih objekata koji tijekom izgradnje ili eksploatacije mogu ugroziti nacionalni spomenik i zaštićeno područje.

KULTURNI PEJZAŽ HRUSTOVAČKE SPILJE⁹

Kulturni pejzaž Hrustovačke spilje, općina Sanski Most, proglašen je 2014. godine nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

S ciljem trajne zaštite na ovom, utvrđene su sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su isključivo istraživački i konzervatorski radovi, restauracija pokretnog naslijeđa i radovi na tekućem održavanju, uključujući i one koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje ministarstva nadležnog za prostorno uređenje u Federaciji Bosne i Hercegovine) i strukovni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine;
- pod radovima tekućeg održavanja smatraju se prije svega intervencije koje se odnose na čišćenje prostora, izradu i popravak dijelova mobilijara (ulaznih vrata) i radovi na sanitarnoj sječi vegetacije koji ne dovode u pitanje integritet cjeline;
- dopušteno je obavljanje radova na infrastrukturi, uz odobrenje nadležnog ministarstva i stručno mišljenje nadležne službe zaštite;
- radovi na uređenju lokaliteta i radovi na saniranju oštećenja dopušteni su isključivo uz prethodno izrađen plan sanacije, restauracije i konzervacije, uz odobrenje nadležnog ministarstva i nadzor nadležne službe zaštite;
- dopušteno je uređenje pješačkih staza za siguran pristup, te postavljanje mobilijara (klupa, korpi za otpatke i oznaka za kretanje);
- područje predstavlja arheološki lokalitet, pa je prilikom obavljanja istražnih radova obvezno osigurati prisustvo arheologa;
- prostor spomenika bit će otvoren i dostupan javnosti;
- zabranjeno je odlaganje svih vrsta otpada.

U cilju zaštite prirodnog naslijeđa bez narušavanja postojećeg ekološkog suklada, utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- izrada detaljnog plana očuvanja prirodnog ambijenta prostora koji čine spilja i potok, uz zaštitu cjelokupnog područja bez narušavanja postojećeg stanja i ekološkog suklada;
- izrada programa korištenja i upravljanja kulturnim krajolikom te osiguranje sudjelovanja stručnjaka za zaštitu prirodnog naslijeđa u svim fazama izrade projekata i planova upravljanja prostornom baštinom kulturnih krajolika;
- očuvanje postojećeg visokog rastinja i specifičnih biljnih vrsta;
- nije dopuštena eksploatacija kamena, šljunka i drugih prirodnih sirovina, lociranje potencijalnih zagađivača okoline utvrđenih kantonalnim i entitetskim propisima;
- nije dozvoljena izgradnja industrijskih objekata i magistralne infrastrukture i drugih objekata koji tijekom izgradnje ili eksploatacije mogu ugroziti nacionalni spomenik i zaštićeno područje.

GRADITELJSKA CJELINA – MEMORIJALNI KOMPLEKS ŠUŠNJAR¹⁰

⁹ prema zvaničnom site Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, pristupljeno avgust 2018. godine

U cilju zaštite kompleksa utvrđene su I i II zona zaštite:

- I zona zaštite obuhvata k.č. 00023/0017 Gaj, 00035/0001, 00035/0011, 00035/0013 i 00035/0014 k.o. Kruhari. U I zoni zaštite nisu dopušteni nikakvi radovi, izuzev radova na održavanju i prezentaciji kompleksa i rekonstrukciji objekata, uz odobrenje Federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine. U ovoj zoni nije dopušteno deponiranje otpadaka.
- II zona zaštite obuhvata pojas širine 50 m od granica I zone zaštite. U II zaštitnoj zoni zabranjena je izgradnja industrijskih i poljoprivrednih objekata. Stambeni objekti ne smiju biti veći od visine 6,50 m do početka krovništva, odnosno spratnosti P+1 i maksimalnog gabarita 12 x 10 m. Vlada Federacije dužna je osigurati izradu i provođenje projekta prezentacije i rehabilitacije nacionalnog spomenika.

Memorijalni kompleks može se koristiti samo za svrhe za koje je izgrađen.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika na 24. sjednici, održanoj 05. decembra 2018. godine u Sarajevu, donjela je odluku o izmjenama i dopunama odluke o proglašenju nacionalnog spomenika za sljedeće dobro sa područja općine Sanski Most:

- graditeljska cjelina – memorijalni kompleks Šušnjar.

Navedena izmjena i dopuna odnosi se na redefinisane zone zaštite i zaštitnog pojasa i definisanje novih mjera zaštite sa ciljem interpretacije i prezentacije nacionalnog spomenika.

ISTORIJSKI SPOMENIK – MOST U STAROM MAJDANU, POZNAT KAO RIMSKI MOST¹¹

Istorijski spomenik – Most u Starom Majdanu, poznat kao Rimski most, općina Sanski Most, proglašen je 2008. godine nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

Utvrđene su sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su isključivo istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi, uključujući i one koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine.

Takođe, prema Odluci kojom se istorijski spomenik proglašava nacionalnim spomenikom, projekat sanacije, restauracije i konzervacije treba da sadrži:

- arheološko istraživanje mosta;
- statičku analizu terena i konstrukcije mosta i obalnih zidova sa mjerama za sanaciju;
- saniranje oštećenja na svodu mosta sa čišćenjem spojnica i zapunjavanjem krečnim malterom;
- saniranje uzvodnih i nizvodnih bočnih zidova;
- uklanjanje svih struktura koje nisu izvedene u skladu sa principima rekonstrukcije i ponovno izvođenje konzervatorsko-restauratorskih radova;
- čišćenje mosta i odstranjivanje samonikle vegetacije sa konstrukcije mosta;
- uređenje okoline mosta sa uklanjanjem samonikle vegetacije;
- izradu i provođenje programa prezentacije nacionalnog spomenika;
- izradu alternativnog saobraćajnog rješenja – izgradnja novog mosta.

GRAĐEVINSKA CJELINA MUSALLA U KAMENGRADU, SA GREBLJEM¹²

¹⁰ prema zvaničnom site Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, pristupljeno avgust 2018. godine ¹¹ prema zvaničnom site Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, pristupljeno avgust 2018. godine ¹² prema zvaničnom site Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, pristupljeno avgust 2018. godine

Građevinska cjelina Musalla u Kamengradu, sa grebljem, proglašena je 2003. godine nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

U cilju trajne zaštite dobra utvrđene su zone zaštite:

I zona zaštite koja obuhvata k.č. 351/1 Musala, 351/2 Musala, k.o. Donji Kamengrad.

U sklopu ove zone utvrđene su sljedeće mjere zaštite:

- zabrana građenja stambenih, privrednih i poljoprivrednih objekata,
- zabrana izvođenja bilo kakvih radova na spomenicima koji čine građevinsku cjelinu, osim konzervatorsko-restauratorskih radova, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i stručno nadziranje nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine;
- zabranu odlaganja svih vrsta otpada,
- zabrana obavljanja svih radova na infrastrukturi osim u izuzetnim slučajevima uz odobrenje nadležnog ministarstva i stručno nadziranje nadležne službe zaštite.

II zona zaštite koja obuhvata pojas širine od 200 metara od granica I zone.

U sklopu ove zone utvrene se sljedeće mjere zaštite:

- dozvoljena izgradnja objekata maksimalne visine 6,50 m do početka krovišta, odnosno spratnosti P+1 i maksimalnog gabarita 10x12 m,
- zabrana izgradnje magistralnih infrastrukturnih ili energetskih objekata, zabrana izgradnje industrijskih objekata i postrojenja za eksploataciju kamena i drugih zagađivača u toku čije izgradnje ili eksploatacije može da dođe do oštećenja nacionalnog spomenika,
- zabrana odlaganja svih vrsta otpada.

ISTORIJSKO PODRUČJE – STARI GRAD KAMENGRAD¹³

Istorijsko područje – Stari grad Kamengrad proglašen je nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine 2008. godine.

U svrhu trajne zaštite nacionalnoga spomenika na ovom prostoru, utvrđene su sljedeće **mjere zaštite**:

- dopušteni su isključivo istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi, uključujući i one koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje federalnoga ministarstva nadležnoga za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine.

U svrhu trajne zaštite nacionalnoga spomenika, potrebno je osigurati:

- čišćenje zidina grada, zidova kula i ostalih prostora od divljeg raslinja koje predstavlja opasnost za strukturu spomenika;
- konstruktivnu sanaciju kula i zidina na mjestima gdje se pojavljuju pukotine i prijeti urušavanje;
- prilikom radova na konstruktivnoj sanaciji, konzervaciji i restauraciji koristiti u najvećoj mogućoj mjeri izvorne materijale i vezivna sredstva;
- prilikom radova na sanaciji upotrebljavati postojeće kamene blokove;
- dijelovi obrađenih kamenih površina koji nedostaju moraju da budu urađeni od istog materijala od koga su izvorno napravljeni;

¹³ prema zvaničnom site Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, pristupljeno avgust 2018. godine

- obrada površina saniranog zida treba da odgovara načinu obrade ostatka zida;
- pokrivanje gornjih zona – krune zida mora da bude urađeno od prirodnih materijala (kameni završeci - kape ili obrada hidrauličnim malterom);
- veće pukotine moraju da budu popunjene smješom manjih komada kamena i hidrauličnog vapnenog maltera;
- samonikla vegetacija mora da se ukloni fizičkom silom. Uklanjanje biocidima i ostalim hemijskim sredstvima, zbog blizine vodovoda, nije preporučljivo;
- uklanjanje svih struktura koje nisu izvedene sukladno principima rekonstrukcije i ponovno izvođenje konzervatorsko-restauratorskih radova;
- arheološko istraživanje neistraženog dijela i konzervatorske radove na pronađenim ostacima;
- izradbu i provođenje programa prezentacije nacionalnoga spomenika;
- prostor nacionalnoga spomenika bit će očišćen, otvoren i dostupan javnosti i može se koristiti u edukativne i kulturne svrhe.

Zaštitni pojas obuhvaća područje u radijusu 150 m od granica područja prvog stupnja zaštite. U sklopu tog područja provode se sljedeće mjere zaštite:

- dozvoljena izgradnja objekata maksimalne visine 6,50 m do početka krovišta, odnosno spratnosti P+1 i maksimalnog gabarita 10x12 m;
- zabrana izgradnje magistralnih infrastrukturnih ili energetskih objekata, zabrana izgradnje industrijskih objekata i postrojenja za eksploataciju kamena i drugih zagađivača u tijeku čije izgradnje ili eksploatacije može da dođe do oštećenja nacionalnog spomenika;
- zabrana odlaganja svih vrsta otpada.

MJESTO ISTORIJSKOG SPOMENIKA – ZGRADA II ZASJEDANJA ZAVNOBIH-A¹⁴

Mjesto istorijskog spomenika – Zgrada II zasjedanja ZAVNOBIH-a u Sanskom Mostu proglašena je 2012. godine nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

U cilju trajne zaštite nacionalnog spomenika, na ovom prostoru utvrđene su sljedeće mjere zaštite:

- dopuštena je izgradnja memorijalnog objekta u savremenom arhitektonskom izrazu, istih horizontalnih i vertikalnih gabarita kao izvorni, uz upotrebu savremenih materijala i metoda građenja; objekat se može koristiti u memorijalne (spomen obilježje II zasjedanja ZAVNOBIH-a), edukativne, kulturno-sportske i turističko-ugostiteljske svrhe, uz mogućnost vraćanja muzejsko-etnološke namjene koju je objekat imao ranije;
- izvršiti izradu urbanističkog projekta koji će osim hortikulturnog uređenja parcele, riješiti i uređenje ostalih sadržaja - igrališta sa tribinama i svlačionicama;
- na susjednim parcelama (k.č. 727, 729 i 730) koje graniče sa zaštićenim prostorom, dopušta se rekonstrukcija postojećih objekata uz zadržavanje postojećih gabarita i visina. Moguća je interpolacija stambenih objekata najveće dopuštene spratnosti P+1, odnosno najveće dopuštene visine od cca 6,50 m do krovnog vijenca.

ISTORIJSKI SPOMENIK – ZGRADA STARE ŽELJEZNIČKE STANICE¹⁵

Historijski spomenik – Zgrada Stare željezničke stanice proglašen je nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine 2013. godine.

U cilju trajne zaštite nacionalnog spomenika, na ovom prostoru, utvrđene su sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su konzervatorsko-restauratorski radovi, konstruktivna sanacija, unutrašnja adaptacija prilagođena novoj namjeni prostora, uređenje pristupnog platoa i radovi koji će osigurati održivu upotrebu objekta kojima je za cilj prezentacija nacionalnog spomenika, uz

¹⁴ prema zvaničnom site Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, pristupljeno avgust 2018. godine

¹⁵ prema zvaničnom site Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, pristupljeno avgust 2018. godine

odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine;

- spomenik može biti korišten za kulturne, edukativne i ugostiteljske svrhe

Na susjednim parcelama (k.č. 740, 753, i 746), koje graniče sa zaštićenim prostorom, izgrađeni su stambeni i stambeno-poslovni objekti i na njima je dopušteno tekute održavanje uz zadržavanje postojećih gabarita i visina.

II. PROJEKCIJA PROSTORNOG RAZVOJA

STANOVNIŠTVO

Brojčani razvoj stanovništva

Projekcije stanovništva, najopćine rečeno, odnose se na budući period i ono šta će se eventualno desiti po pitanju veličine i strukture date populacije u budućnosti. Projekcije stanovništva ne znače onaj obim i strukturu stanovništva koje će se stvarno i desiti, već onu koja je manje ili više vjerovatna u zavisnosti od pretpostavljenih promjena nataliteta, mortaliteta i migracija.

Projekcija broja stanovnika i domaćinstava određene teritorije predstavlja veoma važan polazni element u procesu prostornog planiranja/ prostornog uređenja. Prema broju stanovnika dimenzionišu se i ostale komponente prostora kao što su stambeni fond, privredni kapaciteti, tehnička i društvena infrastruktura itd. Dakle, u projekcijama brojčanog razvoja stanovništva, osnovicu čine dvije bitne komponente:

- procjena kretanja vitalnih komponenti stanovništva-natalitet i mortalitet,
- procjena migracionog faktora i njegov uticaj na brojčani i strukturni razvoj stanovništva.

Ove vitalne komponente su sučeljene sa drugim komponentama razvoja:

- projekcijama razvoja baznih infrastrukturnih sistema,
- projekcijama razvoja strukture privrede,
- te, mogućnostima situiranja stanovništva u naseobinskom sistemu, odnosno u postojećim naseljima (prije svake razvojne odluke, strateške ili operativne, mora se računati sa konzumom koji će koristiti konkretan predmet investiranja, visinom ulaganja i očekivanim efektima tog ulaganja)

Nužan korak ka poboljšanju demografske strukture, prije svega, predstavljaju podsticajne mjere za rađanje i ostanak stanovništva u mjestu stanovanja. Iz tako definisanog cilja demografskog razvoja proističu različite socio-ekonomske mjere od kojih su najvažnije finansijski podsticaji, poreske olakšice, posebna socijalna i zdravstvena zaštita, zapošljavanje, organizacija radnog i slobodnog vremena i dr.. U posredne mjere spadaju sva planska rješenja koja vode opštem poboljšanju uslova života, bilo da je riječ o infrastrukturnom opremanju, unapređenju usluga u objektima javnih službi, funkcionalnom povezivanju naselja, razvoju perspektivnih privredno-radnih zona i djelatnosti u okviru njih, zaštiti i valorizaciji prirodnog i kulturnog nasljeđa.

Na osnovu toga, planske propozicije su definisane u pravcu:

- poboljšanje kvaliteta stambenog fonda (struktura stambenih jedinica, prosječna veličina stana, opremljenost instalacijama...)
- unapređenje kvaliteta infrastrukture (saobraćajne, telekomunikacije, energetika, hidrotehnika, termogenetika)
- unapređenje kvaliteta javnih službi;
- određivanja neophodnih obrazovnih profila za lokalnu privredu (obrazovni sistem potrebno je izmjeniti iz sistema vođenog vođenog ponudom u sistem koji bi bio vođen potražnjom)

- angažovanja neuposlone radne snage
- dodatne obuke stanovništva za rad u poljoprivredi, šumarstvu, turizmu i ugostiteljstvu, prema utvrđenim potencijalima;
- razvoj socijalne zaštite na lokalnom nivou-definisanje modela integralne socijalne zaštite;

Ukoliko navedena planske propozicije budu realizovane, imaće za rezultat povećanje nataliteta, doseljavanje novog stanovništva, kao i smanjenje smrtnosti. U tom smislu, u narednoj tabeli je data realno-optimistična prognoza broja stanovnika za naredni period.

Sama projekcija demografskih kretanja općine Sanski Most, predstavljena je na osnovu Prostornog plana Unsko-sanskog kantona (kao Plana višeg reda), koji se oslonio na podatke koje je dao Prijedlog Prostornog plana FBiH, sa određenim korekcijama (korekcija polazne godine i broja stanovnika prema Popisu stanovništva iz 2013. godine). Dakle, projekcije po petogodištima su procentualne vrijednosti projekcije Prijedloga Prostornog plana Federacije BiH u odnosu na polazne podatke iz 2013. godine.

Tabela br. 1.: Projekcija broja stanovnika općine Sanski Most do 2040. godine

broj stanovnika/god.	projekcija broj stanovnika					
	2013.	2018. ¹⁶	2023.	2028.	2032.	2040. ¹⁷
	41.475	40.166	40.797	41.035	41.272	41.832

Izvor podataka: 2013.-Popis starost i spol, bračni status, fertilitet ženskog stanovništva, dmačinstava/kućanstava i stanova po naseljenim mjestima, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2019; 2018- Demografska statistika, Statistički bilten 287, Sarajevo 2019; 2023.2028.2032. - Prostorni plan Unsko-sanskog kantona , Nacrta plana, Sarajevo/Bihać, decembar 2017. godine, 2040.-projekcija urađena od starne Nosioca Pripreme

Projekcijom broja stanovnika predviđa se pad broja stanovnika do 2018. godine, potom dolazi do rasta broja stanovnika do 2040. godine. Poredeći kraj planskog perioda tj. 2040. godinu sa 2013. godinom (popisnom) uočava se rast broj stanovnika. Posmatarjući prosječnu godišnju stopu pada/rasta, uočava se sljedeće:

- u periodu 2013-2018. godine iznosila je -6,41‰;
- u periodu 2018-2023. godine iznosi će 3,12‰;
- u periodu 2023-2028. godine iznosi će 1,16‰;
- u periodu 2028-2032. godine iznosi će 1,44‰;
- u periodu 2032-2040. godine iznosi će 1,68‰.

Tabela br. 2.: Broj stanovnika općine Sanski Most po naseljenim mjestima za 2013. godinu i projekcija broja stanovnika za 2040. godinu

Red. Br.	Teritorija	2013.	2040.
	Općina Sanski Most	41.475	41.832
1.	Batkovci	8	9
2.	Bjeline	14	15
3.	Bojište	50	52
4.	Bosanski Milanovac	9	10
5.	Bošnjaci	1	2
6.	Brdari	443	446
7.	Čaplje	1.264	1.272
8.	Demiševci	440	444

¹⁶ broj stanovnika 2018. godine se razlikuje od broja stanovnika koji je predstavljen u okviru usvojene prostorne osnove i prostornog plana USK-a iz razloga što je preuzet iz zvaničnog dokumenta Zavoda za statistiku Federacije BiH „Demografska statistika“, Statistički bilten 287, Sarajevo 2019., Federalni zavod za statistiku

¹⁷ projekcija broja stanovnika radi se i za 2040. (iako nije po prostornom planu višeg reda uzeta kao godina projekcije) zbog vremenskog horizonta ovog plana od 20 godina

9.	Djedovača	6	7
10.	Donja Kozica	20	21
11.	Donja Tramošnja	48	49
12.	Donji Dabar	31	35
13.	Donji Kamengrad	2.336	2.360
14.	Donji Lipnik	0	4
15.	Džepar	681	685
16.	Đurići	0	2
17.	Fajtovci	362	365
18.	Glavice	28	29
19.	Gorice	615	619
20.	Gornja Kozica	5	6
21.	Gornja Tramošnja	3	4
22.	Gornji Dabar	48	49
23.	Gornji Kamengrad	1.311	1.320
24.	Gornji Lipnik	0	2
25.	Grdanovci	18	19
26.	Hadrovci	0	2
27.	Hrustovo	1.697	1.710
28.	Husimovci	1.310	1.319
29.	Ilidža	3	4
30.	Jelašinovci	82	83
31.	Kijevo	682	686
32.	Kljevci	95	96
33.	Koprivna	3	4
34.	Kozin	6	7
35.	Krkojevci	361	364
36.	Kruhari	163	164
37.	Lukavice	486	489
38.	Lušci Palanka	226	237
39.	Lužani	13	14
40.	Majkić Japra Donja	11	12
41.	Majkić Japra Gornja	23	24
42.	Miljevci	47	48
43.	Modra	595	599
44.	Mrkalji	0	2
45.	Naprelje	605	609
46.	Okreč	1021	1.029
47.	Otiš	17	18
48.	Podbriježe	529	533
49.	Podlug	550	553
50.	Podovi	17	18
51.	Podvidača	275	277
52.	Poljak	483	487
53.	Praštali	84	85
54.	Sanski Most	16.913	17.027
55.	Sasina	294	297
56.	Skucani Vakuf	1.434	1.442
57.	Slatina	18	19
58.	Stara Rijeka	2	3
59.	Stari Majdan	762	777
60.	Suhača	22	23
61.	Šehovci	880	886
62.	Škrļjevita	0	2
63.	Tomina	1.107	1.115
64.	Trnova	783	788
65.	Usorci	0	0

66.	Vrhpolje	2.035	2.053
67.	Zenkovići	100	101

(Izvor: Za 2013. godinu: Popis starost i spol, bračni status, fertilitet ženskog stanovništva, dmaćinstava/kućanstava i stanova po naseljnim mjestima, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2019. ; projekcija 2040. godina urađena od starne Nosioca izrade planskog dokumenta)

Na području općine krajem planskog perioda planira se 41.832 stanovnika. Broj stanovnika će se povećati po stopi od oko 1,86 ‰, odnosno uvećaće se za oko 1666 stanovnika za period 2018-2040. godina. Ukupno stanovništvo imaće kontinuiran porast do 2040. godine. Dakle, za očekivati je kontinuiran demografski rast.

Dakle, uz poboljšanje privrednog ambijenta, stvaranje boljih ekonomsko-socijalnih uslova tj. boljih uslova i kvaliteta života, za očekivati je (navedeni) pozitivni demografski trend na prostoru općine.

Struktura stanovništva

Starosno – polna struktura predstavlja jednu od najvažnijih karakteristika svake populacije, kako sa stanovišta dostignutog razvoja tako i za sagledavanje perspektive budućeg razvoja. Oslanjajući se, između ostalog, na projekcije iz Prostornog plana unsko-sanskog kantona (Nacrt plana), date su projekcije starosne i polne strukture za teritoriju općine Sanski Most.

Starosna struktura stanovništva sastoji se u grupisanju cjelokupnog stanovništva po starosnim grupama.

Tabela br. 3.: Planirana starosna struktura za period 2013 – 2032. godina

godina	starosne grupe				udio > 65
	ukupno	0-14	15-65	> 65	
2013.	41.475	6.129	30.599	4.747	11,45
2023.	40.797	6.029	30.099	4.669	11,44
2028.	41.035	6.064	30.274	4.697	11,45
2032.	41.272	6.099	30.449	4.724	11,45
2040.	41.832	6.183	30.864	4.785	11.44

Izvor podataka: 2013.-Popis starost i spol, bračni status, fertilitet ženskog stanovništva, dmaćinstava/kućanstava i stanova po naseljnim mjestima, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2019: 2018-;; 2023.2028.2032.- Prostorni plan Unsko-sanskog kantona , Nacrt plana, Sarajevo/Bihać, decembar 2017. godine, 2040.-projekcija urađena od starne Nosioca Pripreme

U planskom periodu općina će i dalje pripadati kategoriji „staro stanovništvo“¹⁸.

Projekcija polne strukture ukazuje na dalju dominaciju muške u ukupnoj populaciji u planskom periodu.

Tabela br. 4.: Projekcija polne strukture u planskom periodu

godina	POL	
	M	Ž
2013.	20.826	20.649
2023.	20.486	20.311

¹⁸ oslanjajući se na kategorizaciju koju su dali stručnjaci UN-a, a posmatrajući udio stanovništva u dobi od 65 godina i više u ukupnom stanovništvu, razlikuju se tri tipa stanovništva:

- mlado stanovništvo (kada je udio starijih 4% i manje);
- zrelo stanovništvo (ako je udio starijih 4-7%);
- staro stanovništvo (ako je udio starijih iznad 7%);

Prema „Prostornom planu Unsko – sanskog kantona, prelaskom koeficijenta starosti od 12% smatra se da stanovništvo počinje stariti,

2028.	20.605	20.430
2032.	20.724	20.548
2040.	20.999	20.833

Izvor podataka: 2013.-Popis starost i spol, bračni status, fertilitet ženskog stanovništva, dječinstava/kućanstava i stanova po naseljenim mjestima, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2019: 2018.; 2023.2028.2032.- Prostorni plan Unsko-sanskog kantona, Nacrta plana, Sarajevo/Bihać, decembar 2017. godine, 2040.-projekcija urađena od strane Nosioca Pripreme

Uopšteno gledajući na nivou Kantona, podatke o procentualnom iznosu obrazovne strukture stanovništva – po najvišoj završenoj školi stanovništva starijeg od 15 godina, zaključuje se da isti variraju po administrativno-teritorijalnim jedinicama. Konkretno, prostor općine Sanski Most, prema Popisu iz 2013. godine ima sljedeće odlike:

- najveći broj lica starijih od 15 godina, ima završenu srednju školu;
- na drugom mjestu po stepenu obrazovanosti čine lica sa osnovnom školom i nepotpunim osnovnim obrazovanjem;
- fakultetski obrazovanih lica na teritoriji opštine je 1815;
- posmatrajući po polu visokoobrazovana lica, zaključuje se veći udio ženske populacije.

Shodno tome, potrebno je u planskom periodu učiniti napore da se stepen obrazovanja stanovništva poveća, kroz potpuni obuhvat djece u osnovne i srednje škole, te razvoj programa za doškolovanje i prekvalifikaciju odraslih osoba.

Koeficijent starosti i indeks starenja stanovništva

Koeficijent starosti predstavlja odnos starijih osoba od 65 godina u ukupnom broju stanovnika. Starosna struktura koja je projicirana u prethodnom poglavlju, gdje je broj osoba iznad 65 godina u ukupnom stanovništvu 4758 (2040. godine), daje koeficijent starosti od 11,44%, što je oko granice nakon koje nastupa period starosti stanovništva (prema *Prostornom planu Unsko – sanskog kantona – nacrta*).

Indeks starenja je takođe vrlo bitan demografski pokazatelj starosne strukture stanovništva i budućeg razvoja, a predstavlja odnos ukupnog stanovništva starijeg od 65 godina i stanovništva od 0 – 20 godina, množeno sa 100.

U odnosu na starosnu skupinu 0-20 godina u 2013. godini, kada je ovaj kontigent stanovništva izuzimao 22,30% od ukupnog broja stanovnika, a slijedeći isti metodološki princip projekcije glavnih starosnih skupina, na kraju planskog perioda broj stanovnika starosne skupine 0-20 godine bi bio 9329 stanovnika ili 22,30%.

Tabela br. 5.: Pokazatelji starenja stanovništva

područje	godina	broj stanovnika 2040. godine	koeficijent starosti (%) $X = P(65)/P * 100$	indeks starenja (%) $X_s = P(65+)/P(0-20) * 100$	stanovništvo	
					0-20	65+
općina Sanski Most	2040.	41.832	11,44	51,29	9329	4785

Indeks starenja jeste postotni udio osoba starih 65 i više godina u odnosu na broj osoba starih 0 – 20 godina. Indeks veći od 40% kazuje da je stanovništvo određenog područja zašlo u proces starenja.

Indeks starenja stanovništva ukazuje da će doći do pojave procesa starenja stanovništva na kraju planskog perioda, jer je pokazatelj u porastu. Proces starenja stanovništva za sobom povlači niz problema, koji mogu uticati na socijalnu i zdravstvenu politiku, ekonomsku stabilnost, jer dolazi do smanjenja udjela radno sposobnog stanovništva, a povećanja stanovništva zavisnog od nekog oblika socijalne pomoći. Potrebno je u svim općinama (USK-a), a time i na teritoriji općine Sanski Most, različitim mjerama i sanacionim programima demografske i ekonomske politike zaustavljati negativne demografske trendove.

Broj, veličina i karakteristike domaćinstava

Popisom stanovništva 2013. godine utvrđeno je da je u Unsko-sanskom kantonu prisutno 78.267 domaćinstava. Najveći broj domaćinstava broji 4 člana, dok je prosječan broj članova domaćinstva 3,49 člana, što je za 0,4 više od prosjeka Federacije Bosne i Hercegovine. Općina Sanski Most imala je 3,49 člana. Najnižu prosječnu veličinu domaćinstva u Kantonu imala je općine Bosanski Petrovac 2,62 člana. Najveći prosječan broj članova domaćinstva je u općini Bužim.

Podlogu za planiranje i usmjeravanje niza aktivnosti u prostoru čini i projekcija broja domaćinstava na području općine.

Domaćinstva, kao okosnica prostornih jedinica, na području općine su, po Popisu 2013. godine brojala 11.845 domaćinstva, sa prosječnim brojem 3,49 člana.

Zadržavajući isti prosječan broj članova domaćinstva za područje Kantona ali i općine Sanski Most u planskom periodu, projekcija broja domaćinstava iznosi 11.986 domaćinstava u 2040. godini.

Tabela br. 6.: Projekcija broja domaćinstava do kraja planskog perioda

godina	2013.	2040.
broj domaćinstava	11.845	11.986
prosječna veličina domaćinstva	3,49	3,49

(Izvor podataka: Popis 2013., Domaćinstva i porodice, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2019; 2040. godina, projekcija urađena od strane Nosioca pripreme; Prostorni plan Unsko-sanskog kantona, Nacrt plana, Sarajevo/Bihać, decembar 2017. godine)

Polazeći od utvrđenih kvantifikacija o brojčanom razvoju i strukturama stanovništva, a uz uvažavanje ekonomskih i socijalnih aspekata, u planskom periodu, procjene ukazuju:

- da će u planskom periodu, preovlađujuća struktura domaćinstva biti 3,49 člana domaćinstava;
- da će se i dalje zadržati patrijarhalan oblik oblik domaćinstva, sa više članova, ali će taj broj biti minoran.

Gustoća naseljenosti

Gustoća naseljenosti je jedno od najznačajnijih obilježja u prostornom planiranju/ prostornog uređenja, jer spaja prostor i stanovništvo, tj. prirodne i ljudske resurse.

Tabela br. 7.: Gustoća naseljenosti općine Sanski Most za 2013.i 2040. godinu

Red. Br.	Teritorija	površina km ²	2013.		2040.	
			broj stanovnika	gustina naseljenosti stan/km ²	broj stanovnika	gustina naseljenosti stan/ km ²
Općina Sanski Most ¹⁹			41.475		41.832	
1.	Batkovci	3,04	8	2,63	9	2,96
2.	Bjeline	5,52	14	2,54	15	2,72
3.	Bojište	44,12	50	1,13	52	1,18
4.	Bosanski Milanovac	15,27	9	0,59	10	0,66
5.	Bošnjaci	11,41	1	0,09	2	0,18
6.	Brdari	6,13	443	72,30	446	72,79
7.	Čaplje	7,34	1.264	172,32	1.272	173,41
8.	Demiševci	1,71	440	256,81	444	259,15
9.	Djedovača	4,38	6	1,37	7	1,60

¹⁹ Nosiocu izrade je putem dopisa broj 03-23-1535/15 od 05.02.2024. godine od strane Službe za urbanizam, prostorno uređenje, građenje, i poslovno-stambene poslove, dostavljen Prostorni plan USK, gdje se između ostalog nalazi i granica općine čija površina iznosi 77143,466 ha

Prostorni plan Općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina

10.	Donja Kozica	3,16	20	6,33	21	6,65
11.	Donja Tramošnja	11,32	48	4,24	49	4,33
12.	Donji Dabar	26,61	31	1,16	35	1,32
13.	Donji Kamengrad	7,06	2.336	330,69	2.360	334,09
14.	Donji Lipnik	6,85	0	0	4	0,58
15.	Dževar	6,65	681	102,34	685	102,94
16.	Đurići	6,15	0	0	2	0,33
17.	Fajtovci	3,8	362	95,27	365	96,06
18.	Glavice	41,59	28	0,67	29	0,70
19.	Gorice	3,97	615	154,99	619	155,99
20.	Gornja Kozica	13,32	5	0,38	6	0,45
21.	Gornja Tramošnja	5,83	3	0,51	4	0,69
22.	Gornji Dabar	25,37	48	1,89	49	1,93
23.	Gornji Kamengrad	6,92	1.311	189,44	1.320	190,74
24.	Gornji Lipnik	6,45	0	0	2	0,31
25.	Grdanovci	11,06	18	18	19	1,72
26.	Hadrovci	3,54	0	0	2	0,56
27.	Hrustovo	19,65	1.697	86,35	1.710	87,01
28.	Husimovci	7,80	1.310	167,91	1.319	169,07
29.	Ilidža	6,98	3	0,43	4	0,57
30.	Jelašinovci	53,97	82	1,52	83	1,54
31.	Kijevo	14,47	682	47,12	686	47,39
32.	Kljevci	39,92	95	2,38	96	2,40
33.	Koprivna	2,41	3	1,24	4	1,66
34.	Kozin	7,19	6	0,83	7	0,97
35.	Krkojevci	9,67	361	37,35	364	37,66
36.	Kruhari	17,11	163	9,52	164	9,58
37.	Lukavice	10,39	486	46,76	489	47,05
38.	Lušci Palanka	5,68	226	39,82	237	41,76
39.	Lužani	1,65	13	7,88	14	8,49
40.	Majkić Japra Donja	15,18	11	0,72	12	0,79
41.	Majkić Japra Gornja	45,70	23	0,50	24	0,53
42.	Miljevci	9,82	47	4,79	48	4,89
43.	Modra	3,72	595	159,91	599	160,99
44.	Mrkalji	5,31	0	0	2	0,38
45.	Napelje	5,57	605	108,57	609	109,29
46.	Okreč	7,18	1021	142,24	1.029	143,36
47.	Otiš	14,43	17	1,18	18	1,25
48.	Podbriježe	1,31	529	403,56	533	406,61
49.	Podlug	3,22	550	170,82	553	171,75
50.	Podovi	12,89	17	1,32	18	1,40
51.	Podvidača	11,53	275	23,86	277	24,03
52.	Poljak	3,08	483	156,78	487	158,08
53.	Praštalj	5,09	84	16,52	85	16,71
54.	Sanski Most	20,31	16.913	832,86	17.027	838,48
55.	Sasina	15,79	294	18,62	297	18,81
56.	Skucani Vakuf	16,27	1.434	88,15	1.442	88,64
57.	Slatina	3,24	18	5,55	19	5,86
58.	Stara Rijeka	1,32	2	1,51	3	2,27
59.	Stari Majdan	14,23	762	53,55	777	54,61
60.	Suhača	7,27	22	3,03	23	3,16
61.	Šehovci	3,17	880	277,80	886	279,69
62.	Škrljevit	9,13	0	0	2	0,22
63.	Tomina	12,51	1.107	88,52	1.115	89,16
64.	Trnova	14,31	783	54,72	788	55,07
65.	Usorci	0,21	0	0	0	0
66.	Vrhpolje	12,48	2.035	163,06	2.053	164,50
67.	Zenkovići	7,08	100	14,12	101	14,26

Procjene su da će povećanje broja stanovnika na teritoriji općine uticati na povećanje stepena gustoće naseljenosti, pa se može očekivati da će se gustoća naseljenosti na teritoriji općine sa 54,08 stanovnika na 1 km² prostora u 2013. godini povećati na 54,55 stanovnika na 1 km² površine u 2040. godini.

SISTEM NASELJENIH MJESTA PO ZNAČAJU, KARAKTERU I DOMINANTNOJ PRIVREDNOJ DJELATNOSTI

Koncepcija razvoja sistema/mreže naseljenih mjesta

Razvoj mreže naseljenih mjesta predstavlja podršku razvoju svakog mjesta, naselja, lokacije, koje se prepoznaju od strane bilo pojedinca, bilo države, kao nosioc pozitivnih promjena kroz kvalitetno i opravdano valorizovane programe.

Polazeći od faktora koji utiču na urbanizaciju i razvoj mreže naseljenih mjesta (demografski, ekonomski, socijalni, tehničko-tehnološki i drugi), osnovno strateško opredeljenje je preporod mreže naseljenih mjesta, uspostavljanjem policentričnog modela mreže naseljenih mjesta.

Sagledavajući postojeće stanje ali i ocjenu mogućnosti koje bi u planskom periodu ostvarivao, uz uslovda se preduzmu odgovarajuće mjere na osposobljavanju za predviđene funkcije, izdvojen je *II Nivo Sekundarni pol razvoja – Sanski Most*. Razvoj svih centara u Kantonu (uključujući i Sanski Most), koji su međusobno povezani infrastrukturnim sistemima omogućit će da centri kao žarišta razvoja prenose razvojne impulse duž saobraćajnica na gravitirajuće područje, aktivirajući razvoj cjelokupnog prostora kantona.

Takođe, na osnovu postojeće prostorno planske dokumentacije (planova višeg reda), trenda rasta broja stanovnika, sadržaja društvene infrastrukture i saobraćajne povezanosti sa širim područjem data je struktura sekundarnih centara: *Donji Kamengrad, Vrhpolje, Stari Majdan i Lušci Palanka*.

Dakle, planirana mreža naseljenih mjesta, koja se bazira na policentričnom modelu, temeljiće se na izdvajanju novih ali i unapređenju postojećeg centra, a sve sa ciljem ostvarivanja bržeg društveno-ekonomskog razvoja, postizanja optimalnog nivoa urbanog i ruralnog življenja po naseljenim mjestima, aktiviranja prostora, boljoj dostupnosti funkcijama te integracije općine.

Povezivanje i umrežavanje polifunkcionalnih veza unutar planskog područja predstavlja veoma važan faktor ublažavanja i eliminisanja prostorno-funkcijskih razlika između dijelova teritorije i povećanja stepena unutrašnje teritorijalne kohezije.

Sumarno gledajući, na prostoru općine Sanski Most razlikujemo sljedeće kategorije naseljenih mjesta i to:

- sekundarni pol razvoja - primarni centar (Sanski Most) – centar općine (GRAD/OPĆINA VODNOG BOGATSTVA);
- sekundarni centar – Donji Kamengrad, Vrhpolje, Stari Majdan, i Lušci Palanka;
- tercijarni centri – Trnova, Fajtovci (u planskom periodu očekivati je da budu sekundarni centri);
- ostala naseljena mjesta.

Funkcionalne veze između centara i između centra i naseljenih mjesta koja mu gravitiraju su utvrđena dva najznačajnija hijerarhijska nivoa (u skladu sa kategorijom i funkcijom centrara). Izdvojene su:

- primarna veza ka primarnom polu razvoja Bihaću;

- sekundarne veze (od sekundarnih ka polu razvoja - primarnom centru – centru općine)

Osnova budućeg razvoja mreže naseljenih mjesta temelji se na sljedećim postavkama:

- dalje jačanje pola razvoja – primarnog centra (naseljeno mjesto Sanski Most)-centar općine kroz razvoj širokog spektra namjena, djelatnosti i sadržaja kako u domenu društvenih djelatnosti, tako i kroz ekonomsko jačanje;
- centar općine treba da ima najviši stepen centraliteta;
- urbana oprema centra općine treba da bude takva da zadovolji sve potrebe stanovištva općine;
- snažniji socio-ekonomski razvoj sekundarnih centara odnosno učvršćivanje njihovog položaja u sistemu naselja općine Sanski Most;
- jačanje tercijarnih i ostalih naseljenih mjesta, te njihovo kvalitetno povezivanje sa centrima, u cilju poboljšanja kvaliteta života građana;

To bi dalje doprinjelo stvaranju ujednačenih uslova prostornog razvoja općine što bi imalo za cilj privlačenje investicija. Da bi se to ostvarilo, potrebno je pažnju usmjeriti na razvoj saobraćajne, energetske i telekomunikacione mreže.

Sekundarni pol razvoja, primarni centar, tj. centar općine, kao centar prve kategorije će u svom sastavu kraja planskog perioda imati: institucije zdravstva (dom zdravlja, opća bolnica, apoteke), fizičke kulture (fiskulturne sale, školska igrališta, gradska dvorana, sportsko rekreacioni centar, stadion...), kulture (bioskop, galerija, muzej (dom mladih), narodna biblioteka,), institucije obrazovanja (obdaništa, osnovne škole, srednje škole, područne škole), socijalne zaštite (Centar za socijalni rad, Crveni križ, dom za stare i znemogle osobe), uprave (općinsku upravu, općinski sud, policijsku upravu, Zavod za zapošljavanje, Zavod zdravstvenog osiguranja, RTV Sana, Boracko-invalidsku zastitu...).

Sekundarni centri Donji Kamengrad, Vrhpolje, Stari Majdan i Lušci Palanka u svom sastavu imaće ambulante, fiskulturne sale, područne tj. osnovne škole, dom kulture...

Dakle, sekundarni pol razvoja, tj. naseljeno mjesto Sanski Most će u svom sastavu imati sve funkcije koje su tipične za općinski centar, sa ciljem zadovoljenja potreba cjelokupnog stanovništva općine, dok će se u Donjem Kamengradu, Vrhpolju, Starom Majdanu i Lušci Palanci nalaziti značajne funkcije nižih nivoa.

Formiranje sekundarnih centara na teritoriji jedinica lokalne samouprava, a time i općine Sanski Most, opravdano je iz sljedećih razloga:

- demografski (iako Donji Kamengrad i Vrhpolje, demografski zauzimaju drugu i treću poziciju, odmah poslije općinskog centra, nasuprot Starom Majdanu i Lušci Palanci, koji demografski nemaju toliki značaj) i prema opremljenosti objektima društvene infrastrukture, radi se o značajnijim naseljenim mjestima;
- smanjiće se „pritisak“ na centar općine, u smislu zadovoljenja svakodnevnih potreba;
- „pokriće“ se općina sekundarnim centrima.

Izdvojeni su i tercijarni centri, od kojih je za očekivati da se profiliraju kao sekundarni centri, zahvaljujući demografskom kapacitetu, saobraćajnoj povezanosti, opremljenosti objektima društvene infrastrukture...

Formiranje sekundarnih i tercijarnih centara svojim položajem doprinjeće decentralizaciji teritorije i ravnomjernijem razvoju općine Sanski Most.

Opremljenost saobraćajnom i komunalnom infrastrukturom svih naseljenih mjesta je na zadovoljavajućem nivou, s tim što je potrebno raditi na rekonstrukciji, adaptaciji i modernizaciji istih.

Prostorna distribucija i interakcijske sprege unutar Kantona i općine Sanski Most

Prostorna distribucija primarnih centara unutar Kantona i naseljenih mjesta unutar općine Sanski Most

Na nivou Kantona, gradski/općinski centri, koji su različiti po svom funkcionalnom uticaju, ekonomskoj snazi, koncentraciji društvenih djelatnosti ali i na demografskom potencijalu su hijerarhijski strukturirani na sljedeći način:

- I Nivo primarni pol razvoja – Bihać;
- II Nivo Sekundarni polovi razvoja – Sanski Most, Cazin;
- III Nivo Polovi rasta – Velika Kladuša, Bosanska Krupa, Ključ;
- IV Nivo Transmisija razvoja – Bužim, Bosanski Petovac.

Jedan od metoda za ocjenu tipa – načina razmještaja jeste utvrđivanje indeksa najbližeg susjedstva NNI (*Nearest Neighbor Index*). Prema vrijednosti istog je moguće zaključiti kakve su karakteristike razmještaja i to u kategorijama koncentracije – od blage do izrazite, neodređenosti, disperzije – blage do potpune, odnosno do teoretski pravilnog triangularno – heksagonalnog razmještaja. Ove karakteristike utiču na daljnja planska opredjeljenja o eventualnom inaugurisanju novih centara na području određenih karakteristika sa jedne ili pak o mogućem daljnjem okrupnjavanju postojećih centara ili naselja u njihovoj blizini, a sve u cilju da lokacijska pozicija istih bude u funkciji poboljšanja ka policentričnoj (disperznoj) i ravnomjernijoj prostornoj distribuciji.

Tabela br. 8.: Prostorne distance centara Unsko-sanskog kantona

red broj	od	do	km
1.	Bihaća	Cazin	17,96
2.	Bosanska Krupa	Cazin	19,24
3.	Bosanski Petovac	Ključ	32,36
4.	Bužim	Cazin	12,43
5.	Cazin	Bužim	12,43
6.	Ključ	Sanski Most	27,01
7.	Sanski Most	Ključ	27,01
8.	Velika Kladuša	Bužim	22,39
Prosječna distanca			21,35

(Prostorni plan Unsko – sanskog kantona za period od 20 godina-Nacrt plana, Sarajevo/Bihać, 2017. godine)

Tabela br. 9.: Proračun parametra prosječne očekivane distance

Proračun parametra prosječne očekivane distance (de)	
Površina USK (P)	4239,25
Br. centara (N)	8
Gustina centara $g=(N/P)$	0,0019
Korijen iz gustine	0,0434
2x korijen iz gustine	0,0869
$de=1/(2xkorijen iz gustine)$	11,5098

(Prostorni plan Unsko – sanskog kantona za period od 20 godina, Sarajevo/Bihać, 2017. godine)

Tabela br. 10.: Proračun indeksa najbližeg susjedstva

Proračun indeksa najbližeg susjedstva NNI	
Stvarna prosječna distanca najbližeg susjedstva (da)	21,35
Očekivana prosječna distanca najbližeg susjedstva (de)	11,5098
Indeks $NNI=da/de$	1,8549

(Prostorni plan Unsko – sanskog kantona za period od 20 godina, Nacrt plana Sarajevo/Bihać, 2017. godine)

Tabela br. 11.: Granične vrijednosti indeksa za kriterij o tipu distribucije

Granične vrijednosti indeksa za kriterij o tipu distribucije	
0	totalna koncentracija
do 1	koncentracija
oko 1	sporadična – neodređena distribucija
preko 1	disperzija
max 2,149	ravnomjerna-triangularna disperzija

(Prostorni plan Unsko – sanskog kantona za period od 20 godina, Nacrtni plana Sarajevo/Bihać, 2017. godine)

Proračunom na nivou Unsko-sanskog kantona, tj. distribucije 8 centara iz planiranog sistema centara kantona kroz vrijednost indeksa najbližeg susjedstva $NNI=1,854$, utvrđena je njihova karakteristika razmještaja disperznog tipa sa tendencijom ka ravnomjernijoj triangularnoj disperziji.

Dakle, za daljnje djelovanje u prostoru, a na osnovu policentričnog sistema centara kantona, postoje povoljni uslovi u smislu formiranja novih površina (proširenje postojećih urbanih područja) na prostorima postojećih centara, pogotovo za okrupnjavanje naselja u neposrednom susjedstvu postojećih centara.

Proračunom za nivo općine Sanski Most, situacija je drugačija. Naime, vrijednost indeksa NNI od 1,16 znači da je prostorna distribucija centara naseljenih mjesta sporadično-neodređenog tipa, sa tendencijom prema disperziji.

Tabela br. 12.: Indeks najbližeg susjedstva (NNI) općine Sanski Most

Red. Br.	naseljeno mjesto	najbliži susjed	distanca (km)	površina (km ²)
1.	Batkovci	Stara rijeka	3,11	3,04
2.	Bjeline	Đurići	1,75	5,52
3.	Bojište	Otiš	2,99	44,12
4.	Bosanski Milanovac	Gornji Dabar	2,47	15,26
5.	Bošnjaci	Grdanovci	2,68	11,41
6.	Brdari	Demiševci	1,22	6,13
7.	Čaplje	Lužani	1,44	7,34
8.	Demiševci	Husimovci	0,67	1,71
9.	Djedovača	Sanski Most	3,14	4,38
10.	Donja Kozica	Gornja Kozica	1,51	3,16
11.	Donja Tramošnja	Donja Kozica	2,92	11,32
12.	Donji Dabar	Djedovača	3,85	26,61
13.	Donji Kamengrad	Suhača	1,67	7,06
14.	Donji Lipnik	Modra	2,18	6,85
15.	Džever	Koprivna	0,68	6,65
16.	Đurići	Kozin	1,41	6,15
17.	Fajtovci	Naprelje	0,81	3,80
18.	Glavice	Lušci Palanka	2,87	41,59
19.	Gorice	Skucani Vakuf	1,72	3,96
20.	Gornja Kozica	Donja Kozica	1,51	13,32
21.	Gornja Tramošnja	Škrlevita	1,70	5,82
22.	Gornji Dabar	Bosanski Milanovac	2,47	25,37
23.	Gornji Kamengrad	Okreč	2,00	6,92
24.	Gornji Lipnik	Đurići	3,29	6,44
25.	Grdanovci	Bošnjaci	2,68	11,05
26.	Hadrovci	Mrkalji	1,48	3,54
27.	Hrustovo	Kljevci	2,00	19,65
28.	Husimovci	Demiševci	0,67	7,80
29.	Ilidža	Podovi	1,85	6,97
30.	Jelašinovci	Bojište	5,10	53,97
31.	Kijevo	Lužani	3,06	14,47

32.	Kljevci	Tomina	1,5	39,92
33.	Koprivna	Džepar	0,68	2,41
34.	Kozin	Đurići	1,41	7,19
35.	Krkojevci	Čaplje	1,65	9,66
36.	Kruhari	Poljak	1,95	17,11
37.	Lukavice	Modra	1,78	10,39
38.	Lušci Palanka	Miljevci	2,00	5,67
39.	Lužani	Čaplje	1,44	1,68
40.	Majkić Japra Donja	Majkić Japra Gornja	2,54	15,17
41.	Majkić Japra Gornja	Majkić Japra Donja	2,54	45,69
42.	Miljevci	Lušci Palanka	2,00	9,82
43.	Modra	Lukavice	1,78	3,72
44.	Mrkalji	Hadrovci	1,48	5,30
45.	Naprelje	Fajtovci	0,81	5,57
46.	Okreč	Gornji Kamengrad	2,00	7,18
47.	Otiš	Prašćali	2,30	14,43
48.	Podbriježje	Demiševci	1,33	1,31
49.	Podlug	Podbiježje	1,82	3,22
50.	Podovi	Ilidža	1,85	12,89
51.	Podvidača	Lukavica	1,90	11,53
52.	Poljak	Šehovci	0,90	3,08
53.	Prašćali	Otiš	2,30	5,09
54.	Sanski Most	Šehovci	1,84	20,30
55.	Sasina	Škrļjevića	3,88	15,79
56.	Skucani Vakuf	Gorice	1,72	16,26
57.	Slatina	Zenkovići	1,07	3,24
58.	Stara Rijeka	Stari Majdan	2,53	1,32
59.	Stari Majdan	Stara Rijeka	2,53	14,22
60.	Suhača	Donji Kamengrad	1,67	7,26
61.	Šehovci	Poljak	0,90	3,16
62.	Škrļjevića	Gornja Tramošnja	1,70	9,13
63.	Tomina	Kljevci	1,5	12,50
64.	Trnova	Džepar	1,84	14,30
65.	Usorci	Trnova	3,25	0,21
66.	Vrhpolje	Podovi	1,88	12,48
67.	Zenkovići	Slatina	1,07	7,08
			1,973	766,82 ²⁰

Tabela br. 13.: Proračun parametra prosječne očekivane distance (Općina Sanski Most)

površina km ²	766,82
broj naselja	67
gustina naselja	0,087
korijen gustine naselja	0,295
2x korijen gustine naselja	0,591
1/2xkorijen gustine naselja	1,69
očekivana distanca	1,69

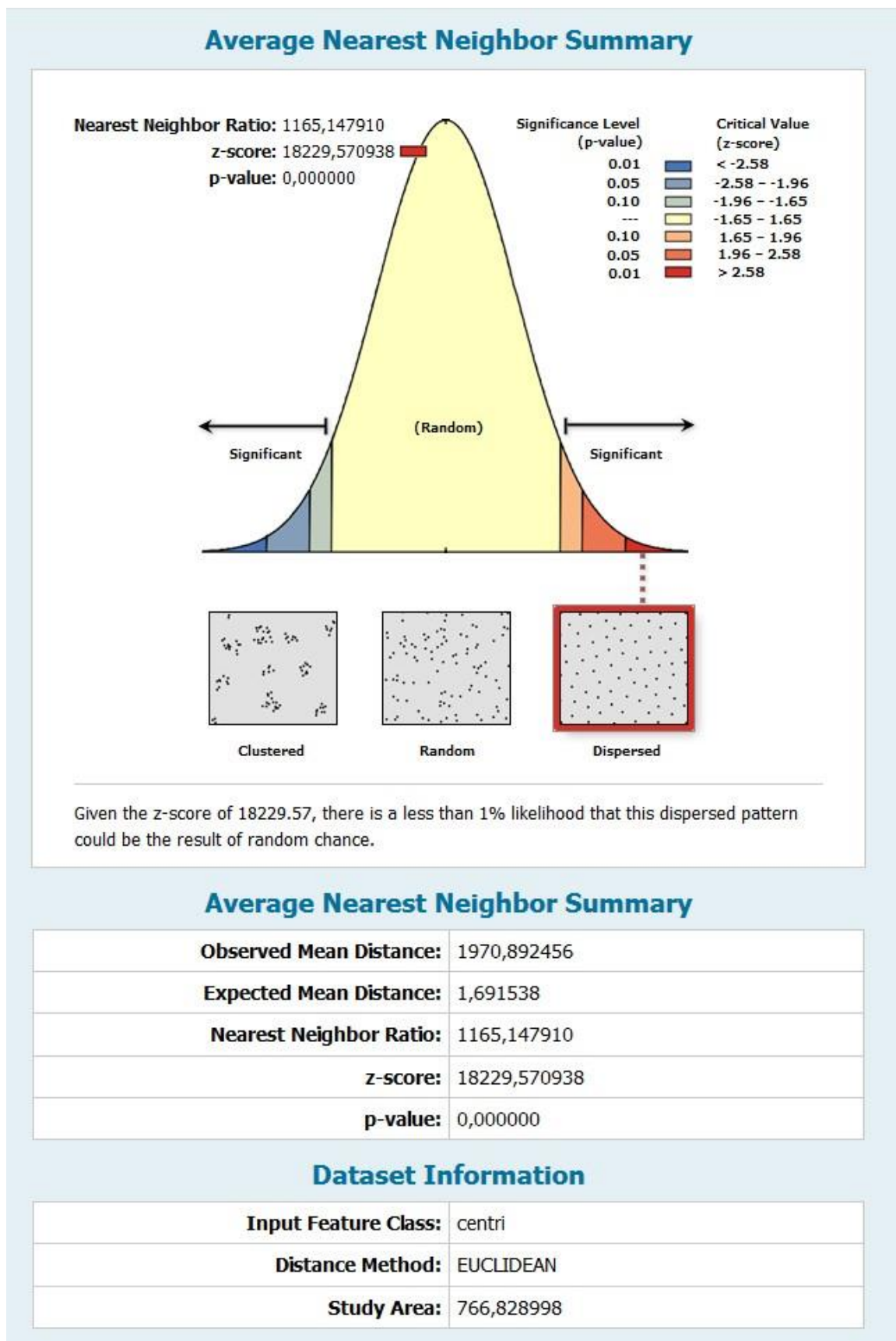
Tabela br. 14.: Proračun indeksa najbližeg susjedstva

Proračun indeksa najbližeg susjedstva NNI	
Stvarna prosječna distanca najbližeg susjedstva (da)	1,97

²⁰ ukupna površina naseljenih mjesta se razlikuje od ukupne površine općine po shp file 77143,455 ha (Prostorni plan USK-a) dostavljenom od strane Službe za urbanizam, prostorno uređenje, građenje, i poslovno-stambene poslove, broj 03-23-1535/15 od 05.02.2024. godine; S obzirom da nisu dostavljene granice naseljenih mjesta, Nositelj izrade je zadržao granice koje su se koristile prilikom izrade Prostorne osnove, Prednacrt i Nacrt plana.

Očekivana prosječna distanca najbližeg susjedstva (de)	1,69
Indeks NNI=da/de	1,16

Isti parametar, tj. average nearest neighbor urađen je i putem GIS aplikacije, primjenom tzv. euclidean method distance. Takođe, dobijen je disperzan tip razmještaja.

Slika br. 1. Rezultat average nearest neighbor za općinu Sanski Most primjenom GIS aplikacije

Prostorna interakcijska sprega primarnih centara unutar Kantona

Hijerarhijski strukturirani centri (kroz policentrični sistem) na području Unsko-sanskog kantona u planskom periodu će međusobno ostvarivati kontakte (veze) svih funkcija i oblika u većem ili manjem obimu. Te kontakte (veze) koje se u prostornom planiranju/ prostornog uređenja nazivaju interakcijske sprege, ostvarivat će stanovnici centara na području Unsko-sanskog kanona, sa ciljem zadovoljenja svih potreba u životnim, radnim i drugim manifestacijama.

Intenzitet interakcijske sprege izračunava se po formuli:

$$\text{interakcijska sprege} = \frac{Ma \times Mb}{\text{udaljenost } a - b \text{ u km}}$$

gdje je: Ma, Mb broj stanovnika

Iz sljedećeg tabelarnog prikaza intenziteta specifičnih (ne svih) interakcijskih sprege centara daju se determinisati budući međusobni odnosi centara u policentričnom sistemu.

redni broj	Grad/Općina (Ma)	centri st. 2032. godine	Grad/Općina (Mb)	Centri st. 2032. god.	prostorna udaljenost (km)	intenzitet interakcijskih sprege na 1000 stanovnika
1.	Bihać	43411	Bosanska Krupa	10307	24,34	18383
2.	Bihać	43411	Bosanski Petrovac	3183	48,58	2844
3.	Bihać	43411	Bužim	5233	30,78	7380
4.	Bihać	43411	Cazin	16661	17,84	40542
5.	Bihać	43411	Ključ	5595	77,34	3140
6.	Bihać	43411	Sanski Most	20095	63,01	13845
7.	Bihać	43411	Velika Kladuša	13830	41,94	14315
1.	Bosanska Krupa	10307	Bihać	43411	24,34	18388
2.	Bosanska Krupa	10307	Bosanski Petrovac	3183	41,26	795
3.	Bosanska Krupa	10307	Bužim	5233	21,82	2472
4.	Bosanska Krupa	10307	Cazin	16661	20,14	8527
5.	Bosanska Krupa	10307	Sanski Most	20095	42,57	4865
1.	Bužim	5233	Bihać	43411	30,78	7380
2.	Bužim	5233	Bosanska Krupa	10307	21,82	2472
3.	Bužim	5233	Cazin	16661	13,49	6463
4.	Bužim	5233	Velika Kladuša	13830	21,69	3337
1.	Cazin	16661	Bihać	43411	17,84	40542
2.	Cazin	16661	Bosanska Krupa	10307	20,14	8257
3.	Cazin	16661	Bužim	5233	13,49	6463
4.	Cazin	16661	Velika Kladuša	13830	25,97	8873
1.	Ključ	5595	Bihać	5595	77,34	3140
2.	Ključ	5595	Bosanski Petrovac	3183	32,07	555
3.	Ključ	5595	Sanski Most	20095	26,67	4126
1.	Sanski Most ²¹	20095	Bihać	43411	63,01	13845
2.	Sanski Most	20095	Bosanska Krupa	10307	42,57	4865
3.	Sanski Most	20095	Bosanski Petrovac	3183	33,62	1903

²¹ korištene su projekcije broja stanovnika iz prostornog plana višeg reda, koje se razlikuju od projekcija koje je dao Nosilac izrade

4.	Sanski Most	20095	Ključ	5595	26,67	4216
1.	Velika Kladuša	13830	Bihać	43411	41,94	14315
2.	Velika Kladuša	13830	Bosanska Krupa	10307	42,62	3345
3.	Velika Kladuša	13830	Bužim	5233	21,69	3337
4.	Velika Kladuša	13830	Cazin	16661	25,97	8873

Organizacija prostora, prostorne cjeline

Koncept mreže i sistema naseljenih mjesta prati i odgovarajući koncept organizacije prostora iprostornih cjelina (gravitacionih područja) različitog hijerarhijskog nivoa.

Demografsko – prostornom analizom utvrđeni su prostorni međudnosi centara u pojavnim oblicima gravitacije, dominacije, kontinuiteta i diskontinuteta ili izrazite periferne odvojenosti. Krajnji rezultat ove analize predstavljaju grupacije naseljenih mjesta, formiranje gravitacionih područja, u čijim centrima bi se planskim intervencijama u segmentu koncentracije privrednih subjekata, društvene i tehničke infrastrukture, omogućio ravnomjeran razvoj svih dijelova općine.

pozicija u sistemu					Površina (km ²)		Broj stanovnika 2040. godine (projekcija)		Gustina naseljenosti 2040. godina (st/km ²)		
sekundarni pol razvoja (primarni centar, centar općine)	sekundarni centar	ostala naseljena mjesta	tercijarni centri	ostala naseljena mjesta	III	V	III	V	III	V	
Sanski Most (766,83 km ²) (41832)	Donji Kamengrad (7,06 km ²) (2360)	Gornji Dabar Bosanski Milanovac Gornji Kamengrad Suhaća Okreš Podvidača	Fajtovci (3,80 km ²) (365)	Hadrovci	25,37	3,54	49	2	1,93	0,56	
				Mrkalji	15,27	5,31	10	2	0,65	0,37	
				Kozin	6,92	7,19	1320	7	190,74	0,97	
				Đurići	7,27	6,15	23	2	3,16	0,32	
				Gornji Lipnik	7,18	6,45	1029	2	143,35	0,31	
				Skucani	11,53	16,27	277	1442	24,03	88,64	
				Vakuf		3,97		619		155,9	
				Gorice		5,57		609		109,2	
				Naprelje		10,39		489		47,04	
				Lukavice		3,72		599		160,9	
				Modra		7,08		101		14,26	
				Zenkovići		3,24		19		5,85	
	Slatina		5,52		15		2,71				
	Bjeline		6,85		4		0,58				
	Donji Lipnik										
	Vrhpolje (12,48 km ²) (2053)	Kljevci Hrustovo Iliđa Donja Kozica Podovi Gornja Kozica				39,92		96		2,4	
						19,62		1710		87	
						6,98		4		0,57	
						3,16		21		6,64	
						12,89		18		1,39	
						13,32		6		0,45	
	Stari Majdan (14,23 km ²) (777)	Batkovci Stara rijeka Koprivna Dževar Brdari				3,04		9		2,95	
						1,32		3		2,26	
						2,41		4		1,65	
						6,65		685		102,9	
						6,13		446		72,79	
	Lušci Palanka (5,68 km ²) (237)	Majkić Japra Donja Majkić Japra Gornja Glavice Praštali Miljevci Otiš Bošnjaci Boiište				15,18		12		0,79	
						45,70		24		0,52	
						41,59		29		0,69	
						5,09		85		16,74	
						9,82		48		4,88	
						14,43		18		1,24	
					11,41		2		0,17		
					44,12		52		1,17		
					53,97		83		1,53		

Prostorni plan Općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina

		Jelašinci		11,06		19		1,71	
--	--	-----------	--	-------	--	----	--	------	--

		Grdanovci							
			Trnova (14,31 km ²) (788)	Sasina Usorci		15,79		297	18,80
						0,21		0	0
				Husimovci		7,8		1319	169,1
				Demiševci		1,71		444	259,1
				Podbriježe		1,31		533	406,6
				Podlug		3,22		553	
				Šehovci		3,17		886	279,6
				Poljak		3,08		487	158,0
				Kruhari		17,11		164	9,58
				Caplje		7,34		1272	173,4
				Krkojevci		9,67		364	37,65
				Donji Dabar		26,61		35	1,31
				Djedovača		4,38		7	1,59
				Skrljevita		9,13		2	0,21
				Kijevo		14,47		686	47,39
				Lužani		1,65		14	8,49
				Tomina		12,51		1115	89,15
				Tramošnja Donja		5,83		4	0,68
				Tramošnja		11,32		49	4,32
PRIMARNA VEZA SEKUNDARNI POL RAZVOJA (CENTAR OPĆINE) KA PRIMARNOM POLU RAZVOJA – BIHAC)									
SEKUNDARNE VEZE NA RELACIJI SEKUNDARNI CENTRI KA SEKUNDARNOM POLU RAZVOJA – SANSKOM MOSTU									
TERCIJARNE VEZE NA RELACIJI TERCIJARNI CENTRI KA SEKUNDARNOM POLU RAZVOJA I SEKUNDARNIM CENTRIMA									
OSTALE VEZE:									
VEZE NA RELACIJI OSTALA NASELJENA MJESTA SEKUNADRNI POL RAZVOJA									
VEZE NA RELACIJI OSTALA NASELJENA MJESTA SEKUNDARNI CENTAR									
VEZE NA RELACIJI OSTALA NASELJENA MJESTA TERCIJARNI CENTAR									

U planskom periodu lokalna zajednica treba populacijski i funkcionalno jačati sadašnje i buduće centre gravitacijskih područja. U ovim centrima treba razvijati funkcije na bazi prirodnih i stvorenih resursa.

Sadržaj i funkcije centara

Planirana mreža naseljenih mjesta se bazira na organizovanju mreže centara (pol razvoja, sekundarni centar, tercijarni centar, ostala naseljena mjesta). Njihov funkcionalni sadržaj treba da direktno utiče na poboljšanje životnih i radnih uslova stanovništva u tim naseljenim mjestima, a indirektno kroz funkcionalni uticaj na smanjivanje odliva stanovništva. Gravitacioni uticaj funkcionalnog sadržaja tih centara treba da utiče na okolna naseljena mjesta u smislu njihovog vezivanja za centralno naseljeno mjesto. Krajnje povoljni rezultat bi predstavljalo formiranje relativno samostalnih jedinica u zajednici međusobno gravitirajućih naseljenih mjesta.

1. Sekundarni pol razvoja – primarni centar (naseljeni mjesto Sanski Most)

Dalje jačanje naseljenog mjesta Sanski Most, kao sekundarnog pola razvoja, tj. primarnog centra, kroz kontinuiran razvoj i jačanje širokog spektra djelatnosti i sadržaja, kako u domenu društvenih djelatnosti, tako i kroz daljnje jačanje privrede. Značajno je i jačanje centraliteta Sanskog Mosta kroz razvoj djelatnosti kako općinskog, tako i eventualno regionalnog značaja, s obzirom na postojanje značajnih privrednih resursa i saobraćajne povezanosti, čime bi se učvrstila pozicija u kantonu i cijeloj državi.

2. Sekundarni centri (naseljena mjesta Donji Kamengrad, Vrhpolje, Stari Majdan, Lušci Palanka)

Ova naseljena mjesta postaju središta urbanizacije na teritoriji općine. Po značaju centraliteta, osmahu poslije općinskog centra. U planskom periodu postaće kvalitetna ispostava upravnih, privrednih, uslužnih i društvenih djelatnosti (predškolsko, osnovna škola, nogometna igrališta, školske sale,

Odjeljenje centra za socijalni rad, ambulante, apoteke...) što će dovesti do neposrednije veze građana sa lokalnom upravom, sistemom organizacije poljoprivredne proizvodnje i poslovanja, usluga, javnih funkcija.

3. tercijarni centar (naseljena mjesta Trnova i Fajtovci)

Naseljena mjesta Trnova i Fajtovci, s obzirom na demo-prostorni značaj označena su kao tercijarni centri. Dakle, demografski kapacitet i (minimalna) opremljenost objektima društvenih djelatnosti ostavlja mogućnost da ovi centri se razvijaju ka sekundarnim centrima.

4. ostala naseljena mjesta

Ostala naseljena mjesta-podrazumjevaju sva ostala naseljena mjesta u općini koja nemaju funkcije višeg stepena. Sve funkcije višeg stepena (obrazovanje-osnovna i srednja škola, banke, javne ustanove, Dom zdravlja...) ostvarivaće u centrima (primarni, sekundarni, tercijarni centri) Ova naseljena mjesta su opremljena tj. moraju biti opremljena sadržajima koji zadovoljavaju dnevne potrebe.

Uopćeno govoreći, za njih je karakteristično da, u zavisnosti od položaja u okviru općine i prirodnih uslova, imaju različit stepen razvijenosti i potencijale za budući razvoj. Naseljena mjesta, bolje saobraćajno povezana i bliža općinskom centru realno, imaju bolje uslove za razvoj.

Osnovne karakteristike ovog područja su:

- očuvan okoliš;
- raznolikost krajolika;
- kulturno-historijsko naslijeđe;
- šumska područja sa potencijalom za izletničko-rekreativni i lovni turizam ali i ;
- raznovrsnost poljoprivredne proizvodnje.

Iz svega se zaključuje da je demo-prostorno analizom (pomoću koje su konstatovani međudnosi centara u pojavnim oblicima dominacije, preklapanja, kontinuiteta, diskontinuiteta ili izrazite periferne odvojenosti) uočeno sljedeće:

- Sanski Most predstavlja sekundarni pol razvoja, kojem gravitira cijela općina;
- Donji Kamengrad, Vrhpolje, Stari Majdan i Lušci Palanka su sekundarni centri,
- Trnova i Fajtovci su tercijarni centri;
- lokalna osovina razvoja općine Sanski Most može se izdvojiti na potezu Vrhpolje, Sanski Most, Donji Kamengrad sa dva podkraka Skucani Vakuf, Lušci Palanka;
- Sanski Most se nalazi na razvojnoj osovini koja je utvrđena Prostornim planom Unsko-sanskog kantona.

URBANA I RURALNA PODRUČJA

Urbana područja

Urbano područje utvrđuje se za jedno ili više naseljenih mjesta koja predstavljaju prostorno funkcionalnu urbanu cjelinu ili za posebnu prostorno funkcionalnu međusobnu povezanu cjelinu, a koja na temelju planskih pretpostavki ima uslove za dalji razvoj.

Urbano područje obuhvata izgrađene i neizgrađene površine, namjenjene za stanovanje, rad, odmor i rekreaciju, urbanu opremu i infrastrukturu, te površine za posebnu namjenu i zelene površine kao i površine rezervisane za budući razvoj. Osim građevinskog zemljišta, granicama urbanog područja mogu biti obuhvaćena i druga zemljišta.

Urbana područja na prostoru općine Sanski Most planirana su na površinama predviđenim za izgradnju sa funkcijom stanovanja, rada, rekreacije i komunalne infrastrukture, a u cilju racionalnijeg organizovanja urbanih struktura, ekonomičnijeg opremanja naselja sadržajima komunalne i društvene infrastrukture. Urbana područja pored građevinskog mogu obuhvaćati i druga zemljišta. Ukupna površina planiranih urbanih područja iznosi 5946,086ha, što je cca 7,708 % površine općine.

Na osnovu planskih postavki iz Prostornog plana USK-a, izvršeno je definisanje urbanih područja. Međutim, s obzirom na stanje, prirodne karakteristike, kao i planirani broj stanovnika ali i pretpostavke budućeg razvoja, izvršena je korekcija urbanih područja definisanim USK-a.

Tabela br. 15.: Urbana područja na teritoriji općine Sanski Most

redni broj	urbano područje	površina ha	struktura % ²²
1.	Brdari	120,98	0,157
2.	Čirkići	54,26	0,070
3.	Demiševci	56,06	0,073
4.	Čaplje/Djedovača	203,40	0,264
5.	Donji Kamengrad	195	0,253
6.	Donji Dabar	119,67	0,155
7.	Donji Lipnik	63,39	0,082
8.	Dževar	251,90	0,327
9.	Fajtovci	61,05	0,079
10.	Gornji Kamengrad	93,03	0,121
11.	Hrustovo	386,83	0,501
12.	Husimovci	211,16	0,274
13.	Kruhari	89,97	0,117
14.	Lukavice	141,31	0,183
15.	Lušci Palanka	443,06	0,574
16.	Kijevo/Lužani	296,32	0,384
17.	Modra	114,82	0,149
18.	Naprelje	91,33	0,118
19.	Okreč	62,21	0,081
20.	Podlug	93,26	0,121
21.	Sanski Most	1817	2,355
22.	Skucani Vakuf	259,75	0,337
23.	Stari Majdan	89,28	0,116
24.	Tomina	233,43	0,304
25.	Trnova	128,72	0,167
26.	Vrhpolje	266,28	0,345
	ukupno	5946,086	7,708

Iz navedene tabele, jasno se uočava da su površine urbanih područja različite (urbano područje Sanskog Mosta obuhvata najveći dio općinske teritorije). Ovo je posljedica, prirodnih karakteristika područja, (planiranog) broja stanovnika, (pretpostavki budućeg) razvoja.

Unutar urbanog područja Sanski Most definisano je gradsko građevinsko zemljište koje je podjeljeno na pet zona. Prema „Odluci o utvrđivanju visine rente po zonama na području općine Sanski Most“, Službeni glasnik općine Sanski Most 03/21, postoji šest zona, i da VI zonu čine dijelovi naseljenih mjesta sa područja općine Sanski Most osim za područja za koja su donešeni Regulatorni planovi.

Takođe, definisana su i građevinska zemljišta (stanje i plan) unutar ostalih urbanih područja, a koja se prikazana na grafičkim priložima,

²² učešće u ukupnoj površini općine

Kao ograničavajući faktori razvoja izdvajaju se klizišta. Pregled lokacija potencijalnih klizišta-odrona-erozija zemljišta data je u okviru poglavlja „Zaštita i unapređenje okoliša, ugrožena područja“.

Rizik od klizanja zavisi u prvom redu od litoloških članova, nagiba terena, korišćenja zemljišta, padova slojeva te, najčešće zanemarenog faktora, antropogenog uticaja.

Opremljenost urbanih područja saobraćajnom, elektroenergetskom, vodovodnom i ostalom (mezarja, pijace) infrastrukturom

Saobraćajna infrastruktura

Kroz urbana područja općine Sanski Most prolaze magistralne, regionalne, lokalne i nekategorisane ceste.

Elektroenergetska i telekomuniaciona infrastruktura

Telekomunikaciona mreža je uglavnom izvedena kao kablovska, podzemna, korištenjem bakarnih pristupnih kablova. U dijelu uže gradske zone izgrađena je telekomunikaciona kablovska kanalizacija u koju su položeni bakarni pristupni kablovi. Pristupne telekomunikacione mreže svode se u 19. terminalnih centrala. Na području općine nalazi se bazne stanice mobilne mreže GS/UMTS operatera BH Telecom.

Elektroenergetska infrastruktura je relativno razvijena. Područje se električnom energijom napaja iz transformatorske stanice 110/XkV Sanski Most na principu ulaz izlaz.

Vodovodna infrastruktura

Kao što je već napomenuto, stanovništvo na prostoru općine Sanski Most snabdijeva se pitkom vodom sa izvorišta Zdena, Slatinskog vrela (Fajtovci i Kamengrad), Podbrnjača (Lušci Palanka) . Vodosnabdijevanjem je pokriveno većina stanovništva kako samog grada , tako i perifernih naselja i udaljenih lokalnih centara na prostoru općine Sanski Most. Kapacitet izvora Zdena je 150 l/sec

Ostala infrastruktura

U oblasti pogrebnih djelatnosti, mezarje/groblja obuhvataju 51,46 ha površine. Većina urbanih područjau okviru svojih granica imaju groblja.

Na osnovu prethodne analize, može se zaključiti da je opremljenost saobraćajnom, elektroenergetskom, telekomunikacionom, vodovodnom i ostalom infrastrukturom na zadovoljavajućem nivou. S obzirom na trenutne probleme, postavke budućeg razvoja, planirani demografski, privredni razvoj, u planskom periodu potrebno je:

- ostvariti još bolju saobraćajno-transportnu poveznost svih dijelova teritorije općine kroz modernizaciju kako regionalnih tako i lokalnih putnih pravaca;
- izvršiti sanaciju dotrajalog dijela distributivne nadzemne SN i NN mreže radi povećanja kvaliteta i pouzdanosti snabdjevanja potrošača električnom energijom i smanjenja tehničkih gubitaka;
- prelazak na optičku kablovsku infrastrukturu
- izrada programa uređenja i zaštite svih izvorišta;
- uspostaviti svakodnevnu kontrolu vode (laboratorija);
- riješiti vodosnabdijevanje u svim mjesnim zajednicama itd.

Namjene površina urbanih područja – bilansi

U sklopu urbanih područja planirane su površine za različite namjene, a struktura tih planiranih površina prikazana je u tabeli za svako urbano područje pojedinačno i u cjelini. U strukturi površina urbanih područja najviše je zastupljeno građevinsko zemljište sa 4,5 %.

Tabela br. 16.: Namjene površina svih urbanih područja općine Sanski Most

Namjena	P (ha)	% od površine općine
deponija "Sanska brda"	1,61	0,002
devastirano	3,69	0,005
građevinsko zemljište	3581,74	4,64
građevinsko zemljište-privreda	133,20	0,172
Groblje/mezarje	22,83	0,030
poljoprivredno zemljište	1658,91	2,150
šume i šumsko zemljište	453,579	0,588
vodena površina	4,67	0,006
riječni tok	62,786	0,081
Kamenograd 1		
poljoprivredno zemljište	0,48	0,001
građevinsko zemljište	2,5	0,003
Kamengrad 2		
zona individualnog stanovanja	0,51	0,001
ukupno	5926,50	7,68

Tabela br. 17.: Namjena površina urbanog područja Brdari

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	72,11	0,0934
građevinsko zemljište-privreda	0,37	0,0005
poljoprivredno zemljište	28,14	0,0364
šume i šumsko zemljište	20,36	0,0263
ukupno	120,98	0,1566

Tabela br. 18.: Namjena površina urbanog područja Čirkići

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	20,57	0,026
Groblje/mezarje	0,35	0,000
poljoprivredno zemljište	22,41	0,029
šume i šumsko zemljište	10,92	0,014
ukupno	54,25	0,069

Tabela br. 19.: Namjena površina urbanog područja Demiševci

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	24,77	0,032
Groblje/mezarje	0,23	0,000
poljoprivredno zemljište	29,57	0,039

šume i šumsko zemljište	1,5	0,002
ukupno	56,07	0,073

Tabela br. 20.: Namjena površina urbanog područja Čaplje/Djedovača

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	122,89	0,159
građevinsko zemljište-privreda	1,16	0,002
Groblje/mezarje	1,01	0,001
poljoprivredno zemljište	70,13	0,091
šume i šumsko zemljište	8,19	0,012
ukupno	203,38	0,265

Tabela br. 21.: Namjena površina urbanog područja Donji Kamengrad

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	104,01	0,135
građevinsko zemljište-privreda	0,77	0,001
Groblje/mezarje	1,33	0,002
poljoprivredno zemljište	63,92	0,082
šume i šumsko zemljište	22,89	0,030
riječni tok	2,06	0,003
ukupno	194,98	0,253

Tabela br. 22.: Namjena površina urbanog područja Donji Dabar

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	12,09	0,0156
Groblje/mezarje	0,23	0,0003
poljoprivredno zemljište	71,42	0,0926
šume i šumsko zemljište	35,92	0,0465
ukupno	119,66	0,155

Tabela br. 23.: Namjena površina urbanog područja Donji Lipnik

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	9,54	0,0124
poljoprivredno zemljište	49,78	0,0645
šume i šumsko zemljište	4,05	0,0053
ukupno	63,37	0,0822

Tabela br. 24.: Namjena površina urbanog područja Džever

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	67,94	0,089
građevinsko zemljište-privreda	1,37	0,002
Groblje/mezarje	0,38	0,000
poljoprivredno zemljište	133,35	0,174

šume i šumsko zemljište	46,66	0,061
riječni tok	2,19	0,003
ukupno	251,90	0,328

Tabela br. 25.: Namjena površina urbanog područja Fajtovci

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	43,23	0,056
Groblje/mezarje	0,16	0,000
poljoprivredno zemljište	15,96	0,021
šume i šumsko zemljište	0,88	0,001
riječni tok	0,38	0,000
ukupno	60,61	0,078

Tabela br. 26.: Namjena površina urbanog područja Gornji Kamengrad

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	44,03	0,057
građevinsko zemljište-privreda	1,88	0,002
Groblje/mezarje	0,53	0,001
poljoprivredno zemljište	38,52	0,050
šume i šumsko zemljište	7,56	0,010
Kamengrad 2		
zona individualnog stanovanja	0,51	0,001
ukupno	93,03	0,121

Tabela br. 27.: Namjena površina urbanog područja Hrustovo

Namjena	P (ha)	% od površine općine
devastirano	0,15	0,000
građevinsko zemljište	161,02	0,208
Groblje/mezarje	1,41	0,002
poljoprivredno zemljište	173,57	0,225
šume i šumsko zemljište	50,66	0,066
riječni tok	0,001	0,000
ukupno	386,81	0,501

Tabela br. 28.: Namjena površina urbanog područja Husimovci

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	113,89	0,148
građevinsko zemljište-privreda	11,23	0,015
Groblje/mezarje	0,4	0,001
poljoprivredno zemljište	70,43	0,091
šume i šumsko zemljište	12,01	0,015
riječni tok	3,19	0,004
ukupno	211,15	0,274

Tabela br. 29.: Namjena površina urbanog područja Kruhari

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	25,73	0,033
Groblje/mezarje	0,37	0,000
poljoprivredno zemljište	46,33	0,060
šume i šumsko zemljište	17,54	0,022
ukupno	89,97	0,115

Tabela br. 30.: Namjena površina urbanog područja Lukavice

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	55,18	0,071
Groblje/mezarje	0,98	0,001
poljoprivredno zemljište	65,09	0,084
šume i šumsko zemljište	20,05	0,026
ukupno	141,3	0,182

Tabela br. 31.: Namjena površina urbanog područja Lušci Palanka

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	320,66	0,415
građevinsko zemljište-privreda	2,94	0,004
Groblje/mezarje	0,79	0,001
poljoprivredno zemljište	96,15	0,125
šume i šumsko zemljište	22,51	0,029
ukupno	443,05	0,574

Tabela br. 32.: Namjena površina urbanog područja Kijevo/Lužani

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	103,44	0,134
Groblje/mezarje	0,212	0,000
poljoprivredno zemljište	165,31	0,214
šume i šumsko zemljište	16,94	0,022
riječni tok	1	0,001
ukupno	286,9	0,371

Tabela br. 33.: Namjena površina urbanog područja Modra

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	46,64	0,060
Groblje/mezarje	0,04	0,000
poljoprivredno zemljište	56,99	0,074
šume i šumsko zemljište	11,14	0,014
ukupno	114,81	0,148

Tabela br. 34.: Namjena površina urbanog područja Naprelje

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	37,91	0,0491
građevinsko zemljište-privreda	2,09	0,0027

Groblje/mezarje	0,24	0,0003
poljoprivredno zemljište	33,34	0,0432
šume i šumsko zemljište	17,44	0,0227
riječni tok	0,3	0,0004
ukupno	91,32	0,1184

Tabela br. 35.: Namjena površina urbanog područja Okreč

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	29	0,037
Groblje/mezarje	0,96	0,001
poljoprivredno zemljište	30,95	0,040
šume i šumsko zemljište	1,3	0,002
ukupno	62,21	0,080

Tabela br. 36.: Namjena površina urbanog područja Podlug

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	52,30	0,068
poljoprivredno zemljište	40,09	0,052
šume i šumsko zemljište	0,86	0,001
ukupno	93,25	0,121

Tabela br. 37.: Namjena površina urbanog područja Sanski Most

Namjena	P (ha)	% od površine općine
deponija "Sanska brda"	1,61	0,002
devastirano	3,53	0,005
građevinsko zemljište	1619,71	2,099
građevinsko zemljište-privreda	107,48	0,139
Groblje/mezarje	6,74	0,009
poljoprivredno zemljište	0,44	0,001
šume i šumsko zemljište	0,22	0,000
vodena površina	4,54	0,006
riječni tok	72,78	0,094
ukupno	1817,05	2,355

Tabela br. 38.: Namjena površina urbanog područja Skucani Vakuf

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	136,64	0,178
Groblje/mezarje	1,41	0,002
poljoprivredno zemljište	75,54	0,099
šume i šumsko zemljište	44,35	0,058
riječni tok	1,81	0,002
ukupno	259,75	0,339

Tabela br. 39.: Namjena površina urbanog područja Stari Majdan

Namjena	P (ha)	% od površine
----------------	--------	---------------

		općine
građevinsko zemljište	45,44	0,0588
građevinsko zemljište-privreda	0,12	0,0002
Groblje/mezarje	1,16	0,0015
poljoprivredno zemljište	28,23	0,0365
šume i šumsko zemljište	12,54	0,0164
vodena površina	0,13	0,0002
riječni tok	1,67	0,0022
ukupno	89,29	0,1158

Tabela br. 40.: Namjena površina urbanog područja Tomina

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	127,94	0,1658
građevinsko zemljište-privreda	3,45	0,0045
Groblje/mezarje	1,4	0,0018
poljoprivredno zemljište	83,74	0,1085
šume i šumsko zemljište	16,89	0,0220
ukupno	233,42	0,3026

Tabela br. 41.: Namjena površina urbanog područja Trnova

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	58,14	0,0754
Groblje/mezarje	0,26	0,0003
poljoprivredno zemljište	50,76	0,0658
šume i šumsko zemljište	19,55	0,0253
ukupno	128,71	0,1668

Tabela br. 42.: Namjena površina urbanog područja Vrhpolje

Namjena	P (ha)	% od površine općine
građevinsko zemljište	125,86	0,1631
građevinsko zemljište-privreda	0,41	0,0005
Groblje/mezarje	2,26	0,0029
poljoprivredno zemljište	119,18	0,1544
šume i šumsko zemljište	21,15	0,0276
ukupno	268,86	0,3485

Namjene površina unutar urbanih područja su različite, s tim da je u svim urbanim područjima u strukturi površina najviši procent građevinskog zemljišta.

Gradsko građevinsko zemljište je građevinsko zemljište (izgrađeno i neizgrađeno zemljište) **u urbanom području**, a koje je namijenjeno za izgradnju shodno pozitivnim propisima o prostornom uređenju. Gradske zone građevinskog zemljišta su podjeljene na:

- I zona
- II zona
- III zona
- IV zona

– V zona

Ostalo građevinsko zemljište obuhvata, izgrađeno i neizgrađeno zemljište koje se nalazi van zona gradskog građevinskog zemljišta.

Ostalo građevinsko zemljište vanurbanog područja obračunava se kao V zona.

Prema „Odluci o utvrđivanju visine rente po zonama na području općine Sanski Most“, Službeni glasnik općine Sanski Most 03/21, postoji šest zona, i da VI zonu čine dijelovi naseljenih mjesta sa područja općine Sanski Most osim za područja za koja su donešeni Regulatorni planovi.

Grafički prikaz građevinskih zona prikazan je na grafičkom prilogu broj Vb „Gradsko građevinsko zemljište-podjela na zone“.

Gradjevinsko zemljišta

Ovim prostornim planom definisano je građevinsko zemljište (stanje i plan), na kojem će legalizacija i izgradnja objekata biti sprovedena uz saglasnosti nadležnih institucija za određenu oblast, a prema važećoj pravnoj regulativi.

Građevinsko zemljište unutar urbanih područja

Prostornim planom predviđeno je proširenje postojećih izgrađenih površina – građevinskog zemljišta koja se nalaze unutar urbanih područja.

U narednoj tabeli prikazana je površina građevinskog zemljišta i građevinskog zemljišta-privreda unutar urbanih područja u odnosu na površinu općine.

Tabela br. 43.: Građevinsko zemljište i građevinsko zemljište-privreda unutar urbanih područja

Urbano područje	Površina građevinskog zemljišta (ha)	Površina građevinskog zemljišta-privreda (ha)	Struktura % ²³
Brdari	72,11	0,37	0,094
Čirkići	20,57	0	0,027
Demiševci	24,77	0	0,032
Čaplje/Djedovača	122,89	1,16	0,161
Donji Kamengrad	104,01	0,77	0,136
Donji Dabar	12,09	0	0,016
Donji Lipnik	9,54	0	0,012
Dževar	67,94	1,37	0,090
Fajtovci	43,23	0	0,056
Gornji Kamengrad	44,03	1,88	0,060
Hrustovo	161,02	0	0,209
Husimovci	113,89	11,23	0,162
Kruhari	25,73	0	0,033
Lukavice	55,18	0	0,072
Lušci Palanka	320,66	2,94	0,419
Kijevo/Lužani	103,44	0	0,134
Modra	46,64	0	0,060
Naprelje	37,91	2,09	0,052
Okreč	29,00	0	0,038

²³ strukture su računane u odnosu na površinu općine

Prostorni plan Općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina

Podlug	52,30	0	0,068
Sanski Most	1619,71	107,48	2,239
Skucani Vakuf	136,64	0	0,177
Stari Majdan	45,44	0,12	0,059
Tomina	127,94	3,45	0,170
Trnova	58,14	0	0,075
Vrhpolje	125,86	0,41	0,164

Građevinsko zemljište izvan urbanih područja

Analiza postojećeg stanja i planskih odrednica je ukazala na postojanje velikog broja (manjih) površina građevinskog zemljišta na cijelom području općine. Sva ova područja nisu mogla biti obuhvaćena urbanim područjima zbog njihove rasutosti i male gustine naseljenosti. S obzirom da postoji potreba da se zaštiti prostor, što se može postići usmjeravanjem izgradnje, Prostornim planom su definisana građevinska zemljišta van urbanih područja. Odnosno, izvan urbanih područja pored već izgrađenih površina, koja se zadržavaju u postojećim površinama, planirane su nove površine, i sve su zajedno označene kao građevinsko zemljište. To je neophodno u cilju racionalnijeg korištenja raspoloživog zemljišta.

Na području općine Sanski Most utvrđeno je građevinsko zemljište i građevinsko zemljište-privreda, izvan urbanih područja.

Ukupna površina građevinskog zemljišta izvan urbanih područja iznosi 2828,85 ha, što čini 3,66 % površine općine.

Opremljenost građevinskog zemljišta i građevinskog zemljišta-privreda van urbanih područja saobraćajnom, elektroenergetskom, vodovodnom infrastrukturom

Saobraćajna infrastruktura

Građevinskim zemljištem i građevinskim zemljištem-privreda van urbanog područja pored magistralnih regionalnih i lokalnih cesta prolaze i nekategorisane ceste. Sa ciljem što kvalitetnijeg saobraćajnog povezivanja potrebno je raditi na modernizaciji kako nekategorisanih tako i kategorisanih putnih pravaca. Takođe, prolazi i planirana brza cesta prema Prostornom planu Federacije BiH, a koja je predstavljena i u Prostornom planu Unsko-sanskog kantona.

Elektroenergetska, termoelektroenergetska i telekomunikaciona infrastruktura

Telekomunikaciona mreža je uglavnom izvedena kao kablovska, podzemna, korištenjem bakarnih pristupnih kablova. Pristupne telekomunikacione mreže svode se u 19. terminalnih centrala. Na području općine nalazi se bazna stanica mobilne mreže GS/UMTS operatera BH Telecom.

Elektroenergetska infrastruktura je relativno razvijena. Područje se električnom energijom napaja iz transformatorske stanice 110/XkV Sanski Most na principu ulaz izlaz.

Kroz pojedine poteze građevinskog zemljišta prolazi planirana trasa gasovoda prema Prostornom planu USK-a.

Određeni dio građevinskog zemljišta označen je za razvoj i obnovljivih izvora energije.

Vodovodna infrastruktura

Kao što je već napomenuto, stanovništvo na prostoru općine Sanski Most snabdijeva se pitkom vodom sa izvorišta Zdena, Slatinskog vrela (Fajtovci i Kamengrad), Podbrnjača (Lušci Palanka). Vodosnabdijevanjem je pokriveno većina stanovništva kako samog grada, tako i perifernih naselja i udaljenih lokalnih centara na prostoru općine Sanski Most. Kapacitet izvora Zdena je 150 l/sec

Shodno postavkama budućeg razvoja, planiranom demografskom, privrednom razvoju, u planskom periodu potrebno je ostvariti još bolju saobraćajno-transportnu poveznost na teritoriji građevinskih zemljišta koja se ne nalaze u okvirima utvrđenih urbanih područja, kroz modernizaciju kako regionalnih

tako i lokalnih putnih pravaca sa posebnim akcentom na lokalne puteve. Ovome svakako treba pridodati i potrebu za sanacijom dotrajalog dijela distributivne nadzemne SN i NN mreže, prelazak na optičku kablovsku infrastrukturu, zaštititi izvorišta za piće....

Režimi građenja

U cilju racionalne organizacije prostora, njegovog pravilnog korištenja i definiranja namjena, za pojedina područja utvrđuje se obaveza donošenja određenih dokumenata prostornog uređenja.

Kroz Odluku o provođenju plana utvrđuju se uslovi korištenja i zaštite prostora, te će se na taj način obezbijediti realizacija plana. Implementacija plana u znatnoj mjeri zavisi od izrade detaljnijih dokumenata prostornog uređenja

Režim građenja prvog stepena - predviđa se na užem urbanom području na kojem se planira građenje, rekonstrukcija ili sanacija, na dijelovima područja sa zaštićenim kulturno-istorijskim i prirodnim nasljedjem, turističkim naseljima, sportskim, rekreacijskim i zdravstvenim područjima na kojima se planira gradjenje, na privrednim zonama većim od 5 ha, za koje se uslovi za odobravanje gradjenja utvrđuju na temelju zoning plana, regulacionog plana, odnosno urbanističkog projekta izgrađenog na temelju regulacionog plana. Ukoliko za uže urbano područje nije donesen detaljan planski dokument, urbanistička saglasnost se izdaje na osnovu urbanističkog plana i projektnog programa izgrađenog na osnovu tog plana.

Režim građenja drugog stepena – za urbano područje za koje nije obavezno donošenje detaljnih planskih dokumenata, urbanistička saglasnost se izdaje na osnovu urbanističkog plana i uslova utvrđenih u odluci o provedjenu tog plana;

Režim građenja trećeg stepena – za urbana područja i građevinska zemljišta izvan urbanih područja utvrđenim prostornim planom, urbanistička saglasnost se izdaje na osnovu prostornog plana i odluke o provodjenju tog plana;

Režim zabrane građenja – na područjima značajnim za budući razvoj, izgradnju infrastrukturnih sistema, uređenje voda u zonama zaštite izvorišta vode za piće, u cilju zaštite prirodnog i graditeljskog nasljedja, te na područjima za koja je u toku postupak izrade detaljnih planskih dokumenata. Na tim područjima ne dopušta se nikakva izgradnja građevina i uređaja, izuzimajući tekuće održavanje, dogradnju u svrhu osiguranja osnovnih higijenskih uslova, konzerviranja građevina, a samo izuzetno podizanje novih građevina i uređaja koji služe neophodnom održavanju postojećeg dijela naselja (instalacije, neophodne javne građevine, građevine za snabdijevanje i sl.) na osnovu odluke o zabranigrađenja.

Prostornim planom utvrđuje se obaveza izrade sljedećih planskih dokumenata:

Prostorni plan za područja posebnih obilježja (PPUSK za period od 20 godina)

- područje izuzetnih prirodnih vrijednosti planine Grmeč

Urbanistički plan

- urbano područje općine Sanski Most

Ostavlja se mogućnost izrade detaljnih planskih dokumenata (regulacioni plan, zoning plan,urbanistički projekat) za:

- uže urbano područje
- ostale dijelove urbanih područja za koje će se obuhvat plana definisati odlukama općinskih vijeća;
- za privredne zone i komplekse iznad 5 ha, bez obzira da li se oni nalaze unutar urbanog područja ili uzvan istog;
- sve sportsko-rekreacione zone i komplekse površine veće od 5ha;
- sva vikend naselja sa više od 20 vikend objekata

Za građevinsko zemljište i građevinsko zemljište-privreda unutar urbanih područja uvjeti za odobravanje građenja utvrđuju se na temelju Prostornog plana općine (režim građenja III stepena). Izuzetak čine urbana područja, odnosno građevinska zemljišta za koja je predviđena izrada detaljnih planskih dokumenata i urbanističkog plana.

Za sva ostala građevinska zemljišta, koja se nalaze van urbanih područja utvrđuje se režim građenja trećeg stepena, odnosno uvjeti za odobravanje građenja vrše po postupku koji je utvrđen zakonom.

Režimi građenja prikazani su na grafičkom prilogu broj V „Urbana područja i građevinsko zemljište unutar i van urbanih područja sa režimima građenja“, tako da su definirani sljedeći režimi građenja:

- Režim građenja prvog stepena - za sva područja gdje se predviđa izrada detaljnih dokumenata prostornog uređenja;
- Režim građenja drugog stepena za područja gdje se predviđa izrada urbanističkog plana;
- Režim građenja trećeg stepena-utvrđuje se za područja građevinskih zemljišta i građevinskih zemljišta-privrede unutar i van urbanih područja izuzev građevinskih zemljišta i građevinskih zemljišta-privreda gdje je utvrđen režim građenja prvog i drugog stepena.

Na području općine Sanski Most regulacioni planovi koji su na snazi su (prikazan u okviru ovog Plana):

- memorijalni centar „Galaja“ 9/14, 2014-2024. godine.

Regulacioni planovi, koji su trajali do 2022. godine, a koji su prikazani u okviru ovog plana su:

- zdravstveno turistički centar „Sanska Ilidža“ 6/12, 2013-2022. godine;
- tvrđava Kamengrad-Musalla-vodopad Blihe, 8/12, 2012-2022. godine.

Prema dopisu broj 03-23-1353/15 od 12.05.2023 godine-Služba za urbanizam, prostorno uređenje, građenje i poslovno stambene poslove, an teritoriji općine postoje još i Regulacioni plan „Lijeva obala“ (Službeni glasnik općine Sanski Most 10/12) i Urbanistički projekat za parcelu zu Banjalučkoj ulici na kč 571/1 KO Sanski Most (Službeni glasnik općine Sanski Most, 10/15).

Urbano – ruralni odnos

Depopulacijske pojave, loši prihodi poljoprivrede, slaba opremljenost objektima tehničke infrastrukture, nezadovoljavajuća mreža objekata društvenog standarda i sl. nisu samo odlike ruralnog prostora općine Sanski Most, već i države, regije, Evrope, pa i svijeta. Oslanjajući se na opsežna proučavanja iskustava evropskih zemalja, koji su ovu problematiku prepoznali još krajem 50-ih godina prošlog vijeka, potrebne su odgovarajuće mjere, programi za poboljšanje ekonomskih, prostornih i socijalnoekonomskih uslova ruralnog područja. Mjere treba da budu prilagođene uslovima, tj. samoj težini problema koji se riješava. U tom smislu, pomoć može biti ostvarena finansijskim mjerama bilo kroz beskamtne kredite ili poreske olakšice za razvijanje turizma ili djelatnosti kućne radinosti, definisanjem strategija obnova ovih krajeva ili državnim finansiranjem komunalne infrastrukture i objekata društvenog standarda. Velikiznačaj treba da ima razvoj turizma, ali i ekološka poljoprivreda.

Evropski koncept upravljanja ruralnim prostorom najbolje oslikava Strategija za ruralnu Evropu (ECOVAST – Evropsko vijeće za sela i male gradove). Osnovna mu je svrha podsticanje razvoja ruranih prostora uvažavajući lokalne vrijednosti, želje, stavove, sredstva i snage lokalnog stanovništva. U kontekstu odluka Evropskog Parlamenta (2005.) i Vijeća Europe (2005.), o Evropskom poljoprivrednom fondu za ruralni razvoj (European Agricultural Fund for Rural Development - EAFRD), ECOVAST je 2006. predstavio svoju Izjavu o stajalištu kojom se iskazuje napredak ostvaren od 1994. kada je prvi put objavljena Strategija za ruralnu Evropu.

U tom kontekstu, navode se, između ostalog, sljedeći ECOVAST-ovi komentari:

1. poduzimanje radnji kojima bi se zaštitilo selo i ljudi koji u njemu žive;
2. lokalno stanovništvo uključiti u sve aktivnosti;
3. ojačati ekonomiju ruralnih regija ptem odlučnih akcija;
4. u poljoprivrednoj politici bi se trebao naglasiti prebaciti sa količine hrane na njen kvalitet;
5. izmjenama u politici šumarstva trebao bi se naglasiti višenamjenski karakter ove grane za dobrobit sela i seoskog stanovništva-plodovi šuma i polja mogu se iskoristiti tako da doprinose novoj lokalnoj proizvodnji i potrošnji alternativnih izvora energije, istovremeno unapređujući karakteristične slike karjolika koji okružuje i povezuje gradove i sela;
6. podsticati proizvodnju i uslužne djelatnosti koji koriste regionalne prirodne izvore i lokalno preduzetništvo; tome mogu pomoći telekomunikacije; danas u zapadnoj Evropi postoje brojni primjeri važne uloge ruralnog preduzetništva u regionalnoj ekonomiji i slučajeva preseljenja malih preduzeća iz gradova u ruralne krajeve kako bi uživali u kvalitetu života; ECOVAST potiče razvoj takvog preduzetništva u zemljama članicama EU i drugim evropskim državama koje su svjesne prednosti oživljavanja ruralnih ekonomskih aktivnosti kroz diverzifikaciju ekonomskih zgrada i poljoprivrednog zemljišta;
7. seoski turizam treba razvijati tako da se poštuju osobenosti i prihvatni kapacitet prostora; ECOVAST podržava načela eko-turizma;
8. seoskom bi stanovništvu trebalo omogućiti dobre uslove stanovanja, sa svim savremenim sadržajima, uz poštovanje lokalne graditeljske tradicije; vlade bi morale podupirati seoske uslučne djelatnosti i podsticati društvenu i kulturnu vitalnost seoskih zajednica; održivost ruralnih zajednica zavisna je o dostupnosti različitih usluga i stambenog prostora koje si članovi seoskih porodica koji žele nastaviti živjeti na lokalnom području mogu priuštiti; ECOVAST poziva državne i regionalne vlasti da osiguraju pažljivu "provjeru" svojih politika kako bi one bile na dobrobit ruralnih krjeva; ECOVAST želi da se politike prostornog planiranja posebnousredotoče na ruralna područja kako bi se ublažili nedostaci življenja u njima;
9. potrebna je dugoročna briga o evropskoj baštini, prirodnoj, pejzažnoj i kulturnoj; sve zemlje moraju uvesti i provoditi djelotvorne sisteme za procjenu, zaštitu i očuvanje svega što predstavlja baštinu, te sa time upozanati javnost; prirodna i graditeljska baština uvelike pridonose privlačnosti seoskih područja za ulaganja u turizam, a predstavljaju i poticaj onim poduzećima koja traže lokacije čija je prednost kvaliteta života zaposlenih i klijenata;
10. odgovornost za djelovanje podjednako snose seosko stanovništvo, lokalna uprava i razne nevladine organizacije;
11. Vlade regija i država moraju biti svjesne osobenosti seoskih područja i potreba seoskih zajednica, te ih obuhvatiti cjelovitom strategijom sela i svim bitnim granskim dokumentima;
12. Vijeće Evrope treba zadržati i proširiti svoje zanimanje za selo, posebno za graditeljsko naslijeđe, zaštitu seoskih i priobalnih pejzaža i cijeli razvoj sela;
13. Evropska Unija treba da se djelotvorno uključi i da da podsticaj razvoju sela i zaštititi životne sredine u zemljama članicama i da pruži pomoć zemljama istočne i srednje Evrope.
14. Vlade i narodi srednje i istočne Evrope morali bi iskoristiti nove mogućnosti kako bi ojačali seosku ekonomiju i oživjeli seosku kulturu (*ECOVAST-Startegija za ruralnu Evropu*).

Dakle, evropski koncept upravljanja ruralnim prostorom u budućnosti upravo oslikava najbolje Strategija za ruralnu Evropu (ECOVAST), o čemu govore njena poglavlja:

- oživljavanje seoske ekonomije;

- poljoprivreda-novi naglasak;
- šumarstvo;
- proizvodnja, zanatstvo i uslužne djelatnosti;
- seoski turizam;
- telekomunikacije;
- stanovanje na selu;
- usluge na seoskim područjima;
- društvena i kulturna djelatnost;
- čuvanje baštine;
- prirodno nasljeđe;
- kulturno nasljedje;
- interpretacija i obrazovanje.

Posebno izdvajamo segment seoskog turizma, jer je najveći dio prostora, ne samo općine Sanski Most već i cijele BiH turistički vrlo atraktivan, ali i turistički vrlo slabo razvijen. Tome u prilog idu i činjenice da općina Sanski Most raspolaže prirodnim resursima, očuvanom okolinom, bogatim kulturno-istorijskim nasljeđem, koje mogu biti jako dobar temelj za razvoj i opstanak (seoskog) turizma.

Širom Evrope vlade, lokalne vlasti i drugi smatraju turizam granom razvoja državne i lokalne ekonomije. Ruralna područja sve češće smatraju novim turističkim odredištima i uviđaju da turizam može oživjeti ekonomiju i ponuditi nove mogućnosti tim regijama. Turizam već donosi znatan novi prihod ruralnim područjima stvarajući nova radna mjesta i podupirući preuzeća koja dodaju vrijednosti osnovnim lokalnim proizvodima. Potiče djelovanje na zaštiti i brizi za baštinu, pejzažnu, istorijsku i kulturnu, koja je važan dio dio turističke ponude.

No, seoski turizam potencijalno nosi i velike opasnosti. Kad je broj turista prevelik, oni i njihova oprema mogu zagušiti male gradove i sela. Njihova kultura domaćinima može biti strana i za njih čak uvredljiva. Zahtjevi turista za zabavom i za proizvodima mogu izmijeniti i obezvrijediti lokalnu kulturu. Turistička izgradnja može, svojim opsegom i stilom, nanijeti ozbiljne štete krajoliku i ekosustavu.

Kako bismo izbjegli takve opasnosti, a ipak imali koristi od turizma, potrebni su jasni ciljevi i dobro organizirano vođenje programa lokalnoga turističkog razvoja. To zahtijeva razvoj turističke ponude koji se direktno temelji na lokalnim izvorima i na lokalnom preduzetništvu. To znači da se treba usmjeriti na tržišta kojima ti proizvodi odgovaraju i koja su primjerena kulturi domaćina, kontrolisati količinu turističkih kretanja, izbjegavati gradnju zgrada koja se ne uklapaju u krajolik, gust promet, graditi kvalitetne nove objekte i finansijsku dobit direktno usmjeriti na lokalno stanovništvo. Sve to zavisi o pozitivnim pristupima u prostornom planiranju i upravljanju seoskim područjima (*ECOVAST-Startegija za ruralnu Evropu*).

Dakle, u koncept ruralnog razvitka prostora može se uklopiti puno stvari, kao što su očuvanje i tradicionalno formiranih zemljišnih parcela, u kombinaciji sa poljoprivrednim aktivnostima koje nisu invazivne prema prirodnoj flori i fauni kraja, kao što je pčelarstvo, povećanje broja vrsta biljaka koje se uzgajaju na nekoj površini, uz minimalno korištenje hemikalija, uvođenje nekih davno zaboravljenih kultura, njihova obrada, proizvodnju gotovih proizvoda, sve ovo u kombinaciji sa sajmovima gdje bi ljudi prodavali rukotvorine, usluge itd. Bilo bi zanimljivo, zajedno sa vjerskim zajednicama, obnoviti neke davno zaboravljene vještine ili dizajn svakodnevnih predmeta, te ovo iskombinovati sa turističkim programima. Mogućnosti su neograničene, samo treba imati vizije i znati kako ih pretvoriti u konkretne projekte. Naravno, da bi sve to imalo smisla i potrebnu ozbiljnost, vrlo je važno temeljno i studiozno proučiti sve prirodne i istorijske prednosti i slabe strane kraja, te se na osnovu toga koncentrisati na grupu programa koji bi ljudima mogli donijeti najviše koristi. Isto tako u Federaciji postoji potpora za ruralni razvoj, a stvari koje su definitivno najzanimljivije u EU su očuvanje biodiverziteta, forsiranje poljoprivrednih i šumarskih praksi koje ne oštećuju tlo i vodu, tradicionalni zanati itd.

Sanski Most-općina vodnog bogatstva

Vodni potencijal Unsko–sanskog kantona, zasigurno je glavni adut za razvoj turizma cjelokupnog kantona. Rafting, vožnja kajakom, splavarenje, regate, uređenje dijelova rijeka kao gradskih plaža, kupališta itd., tek su neki od mogućih vidova korištenja vodnog resursa u svrhe razvoja turizma. Osim općine Sanski Most i Općine/gradovi Bihać, Bosanska Krupa, Ključ, su već ostvarile zapažene rezultate u razvoju turizma baziranog na vodnom potencijalu, te se u tom pravcu ponuda treba i dalje jačati, za što je potrebno izraditi detaljne planove i programe uređenja i korištenja.

Na teritoriji općine Sanski Most (Sanska lldza) se već iskorištava potencijal mineralnih i termalnih voda. Ljekovite vode u Bihaću i Sanskom Mostu trebaju biti prepoznate i kroz zdravstvenu zaštitu i usluge.

Sanski Most u segmentu zdravstvenog turizma može tražiti posebno značajno mjesto, s obzirom da je jedina općina koja osim grada Bihaća, ima bolnicu, te je općina poznata po ljekovitim izvorima i nadaleko poznatoj banji Sanska lldža. U skladu s tim treba razvijati posebice sadržaje vezane uz zdravstvo, koje može kombinirati sa lječilišnim kompleksima i ljekovitim izvorima, te zdravstvenim turizmom. S obzirom da dio funkcija vezanih za zdravstvo, već postoji u Bihaću, u skladu sa njegovim hijerarhijskim položajem, Bihać i Sanski Most svojim funkcijama se međusobno nadopunjuju i čine dva komplementarna pola razvoja zdravstva u Unsko–sanskom kantonu.

Sanski Most, prema svojoj ulozi u sistemu naselja Kantona, zauzima vrlo važno mjesto, što je uslovljeno razvijenošću urbane infrastrukture, ali i geografskim položajem. Naime, svojom udaljenošću od kantonalnog centra Bihaća, stvara zapravo potrebu za formiranjem jačih funkcija centraliteta, u pogledu administracije, kulture, obrazovanja, zdravstva itd., kako bi se gravitirajućem stanovništvu omogućile usluge koje bi im inače bile dosta udaljene.

Stoga, Sanski Most treba osim baziranja svog razvoja na vodnom potencijalu i tematizacije grada/općine na ovom resursu, treba u planskom periodu jačati postojeće kapacitete potrebne za adekvatan kvalitet života gravitirajućeg stanovništva, ali i uvoditi nove funkcije i urbanu opremu.

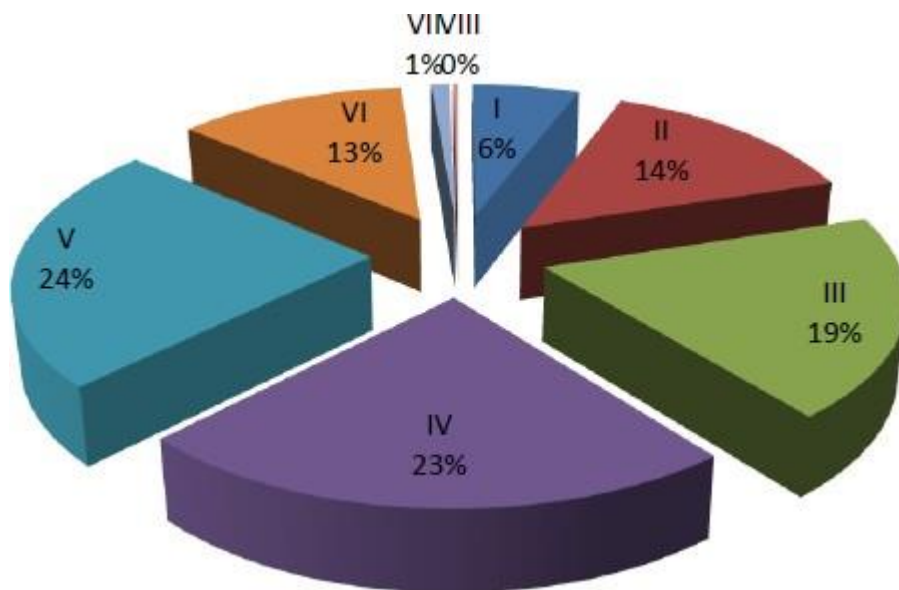
Uz to, Sanski Most zajedno sa Bihaćom, Ključom, Bosanskom krupom je već ostvarila zapažene rezultate u razvoju turizma baziranog na vodnom potencijalu, te se u tom pravcu ponuda treba i dalje jačati.

Općina Bosanska Krupa, Bužim i Sanski Most, kroz Lokalnu akcijsku grupu Una – Sana, približće se evropskim integracijama i prekograničnoj saradnji. Naime, LAG Una – Sana je organizacija koja je prepoznala važnost i potencijal saradivanja pograničnih gradova/općina, koje unatoč administrativno – političkim granicama, ipak ne poznaju prostorna i geografska dijeljenja. Slični prirodni uslovi, slični pejzaži, načini života ljudi u pograničnim područjima, velika su prilika za rast i razvoj cijelih regija. Tako je LAG Una – Sana ostvarila saradnju sa LAG –om Petrova gora u Republici Hrvatskoj. Ipak, svaka od „članica“ treba u grupaciju donijeti jedinstven potencijal.

POLJOPRIVREDNA ZEMLJIŠTA

Kategorizacija poljoprivrednog zemljišta

Prema podacima iz *“Strategije lokalnog razvoja općine Sanski Most 2014 – 2034.”*, najveći udio ima zemljište IV. i V. klase a najmanje VII. i VIII. klase – svega 1,3%.

Grafikon br. 1.: Struktura zemljišta po bonitetnim klasama
(Izvor: Strategija lokalnog razvoja općine Sanski Most, januar 2014.)

Agrozona I

Zemljište ove zone predstavlja najvrednija područja općine. U njoj su zastupljene II, III kategorija i podkategorije IVa i IV b.

Ovo je zona intenzivne poljoprivredne proizvodnje a zastupljena je u nizijskom području odnosno dolinama rijeka, gdje postoji mogućnost potpunog uređenja poljoprivrednog zemljišta, uključivši i izgradnju irigacionih sistema. To su uglavnom ravni (I, II, III i IVa) i blago nagnuti (IVb) tereni na nadmorskoj visini 220 – 250 m i ta zemljišta su namijenjena za ratarske kulture.

Ovu agrozonu neophodno je zaštititi od korištenja u nepoljoprivredne svrhe, te intenzivirati poljoprivrednu proizvodnju agromeliorativnim i hidromeliorativnim mjerama.

Agrozona II

U ovu zonu grupisana su zemljišta osrednjih potencijala koja posjeduju ograničenja i uglavnom su manje prikladna za kultivisanje, tako da se koriste manje kao oranična tla, već se pretežno koriste kao livade i voćnjaci. U okviru ove zone svrstana su zemljišta V i VI bonitetne kategorije.

Ova zona je područje poluintenzivne poljoprivrede. Zemljišta su zastupljena na nagibima na kojima se u sistemu proizvodnje mogu smjenjivati oranice, travnjaci i voćnjaci. Za neke isplative kulture postoji mogućnost korištenja irigacionih sistema, inače je ovo zona pretežno suhog ratarenja i voćarstva.

Glavna ograničenja u intenzivnoj poljoprivrednoj proizvodnji su nagib terena, erozija, nemogućnost mašinske obrade i dr.

Agrozona III

U ovu zonu su grupisana zemljišta slabih zemljišnih potencijala i to su zemljišta VII i VIII bonitetne kategorije. Ova zona ima izrazita ograničenja za korištenje u poljoprivredi. To su u prvom redu zemljišta planinskih područja, velike inkliniranosti terena, male dubine soluma, viših nadmorskih visina i u skladu tim nepovoljnih klimatskih prilika.

Uslovi planinskog područja, veoma slab kvalitet zemljišta izražen kroz plitkoću i nagnutost terena određuju i po načinu korištenja uglavnom su pod pašnjacima. Struktura proizvodnje u ovoj zoni se uglavnom bazira na proizvodnji sijena, odnosno proizvodnji mesa i mlijeka. Zbog očuvanosti i nezagađenosti područja treba iskoristiti prirodne potencijale proizvodnje ljekovitog bilja.

Prema podacima "Općinske službe za razvoj, poduzetništvo i resurse"²⁴, osnovne karakteristike poljoprivredne proizvodnje na teritoriji općine Sanski Most su:

- općina Sanski Most posjeduje sve bonitetne klase zemljišta od I do VI;
- najzastupljenija je III bonitetna klasa, i čini oko 50% od ukupnog zemljišta. To ukazuje da se na području općine Sanski Most može baviti poljoprivrednom proizvodnjom prvenstveno ako se bude pratila naučna, tehnička i tehnološka dostignuća iz ove oblasti;
- postoje zemljišta sa većom bonitetnom klasom gdje se uz određene uslove agrotehničkih mjera, može proizvesti izrazito kvalitetan i visok prinos određenih poljoprivrednih usjeva.
- općina Sanski Most prvenstveno posjeduje kiselija tla sa pH vrijednošću od 3.6 do 6.5 (morase vodoto računati o usjevima koji uspjevaju na istom); Općina Sanski Most realizira program popravke ovakvih tala (kalcifikacija, dolimizacija, itd.), a isto se radi na način da se ovaj bazni substrat unosi u zemljište, što u posljedici smanjujemo pH odnosno dovodimo tlo ka neutralnoj pH vrijednošću. Također, ovoj pojavi niskog pH dovodi prisustvo velikih količina vode u tlu, što programom odvodnje doprinosi smanjenju slobodnih H iona u tlu;
- Općina Sanski Most posjeduje zemljišta na višim nadmorskim visinama i zemljišta sa većim nagibom što je pogodno za različite poljoprivredne proizvodnje tako da tla na višim nadmorskim visinama (pašnjaci) pogodna su za ispašu prvenstveno kada je riječ o ovčarstvu, a tla sa višim nagibom su pogodna za razvoj voćarstva;
- u nizijskim djelovima općine, prvenstveno uz riječna korita, pogodno je za bavljenjem svim granama poljoprivredne proizvodnje;
- proizvodnja žitarica (prvenstveno kukuruza) se zasniva na ovim talima uz riječne i druge tokove;
- ratarska proizvodnja je itekako značajna grana razvoja poljoprivredne proizvodnje, jer bez organizovane, planske ratarske proizvodnje, nije moguće proizvesti dovoljne količine hrane za stočarsku proizvodnju. Za bavljenje ovom proizvodnjom potrebne su veće površine koje treba dobro pripremiti i obraditi da bi se dobili očekivani prinos i kvalitet istih. Neosporno je da Općina ima mogućnost proširenja ove proizvodnje prvenstveno ako se izvrši neutralizacija kiselih tala (kao što je navedeno gore);
- Općina Sanski Most je tradicionalno vezana za stočarsku proizvodnju, prvenstveno proizvodnju kravljeg mlijeka što dosadašnji rezultati o broju grla i količini proizvedenog mlijeka govore. Ova proizvodnja je prvenstveno zastupljena u ruralnom području općine.
- proizvodnja voća, povrća, ljekovitog i aromatičnog bilja su manje zastupljene u odnosu na mogućnosti koje općina posjeduje (klimatske, tehničke, tehnološke, itd); pogodnost za bavljenje ovom proizvodnjom omogućavaju male površine (usitnjeni posjedi) tako da instaliranje plasteničke proizvodnje se može zasnovati i na površini od 500 m², što sa iste površine se može obezbijediti egzistencija za jednu četveročlanu porodicu, koja proizvodi povrće, cvijeće i rasade; prednost bavljenjem ovom proizvodnjom je ta što ne zavisi od vremenskih uslova, dok je proizvodnja na otvorenom izložena riziku klimatskih faktora; bavljenje voćarskom proizvodnjom u Sanskom Mostu je na dosta niskom nivou iako postoje resursi za bavljenje ovom proizvodnjom - no to stvara veliku prednost u budućnosti, prvenstveno kada je u pitanju proizvodnja bobičastog voća (malina, kupina, jagoda, aronija, itd.); takođe, proizvodnja ljekovitog i aromatičnog bilja predstavlja budućnost ovih krajeva kao i ubiranje šumskih plodova; Razvojem voćarstva, povrtlarstva i ljekovitog bilja uslovljava instaliranje sistema za čuvanje (hladnjača) i prerađivačkih pogona na području općine.

Po svjetskim standardima da bi se zadovoljile potrebe stanovništva dozvoljeni minimum poljoprivrednog zemljišta je 0,4 ha po stanovniku, a obradivog zemljišta 0,17 ha.

Tabela br. 44.: Odnos poljoprivrednog zemljišta po stanovniku u (ha/stanovniku)

Odnos poljoprivrednog zemljišta po stanovniku u (ha/stanovniku)

²⁴ Dopis broj 02-23-1353/15, od 14.10.2015. godine

Ukupno stanovnika	Polj. zemljište/stanovniku
41832	1,71

Izvor podataka: Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, rezultati popisa, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2013. godine, Interpretacija Nosioca izrade

Za područje općine Sanski Most u odnosu na broj stanovnika struktura (planirani) je sljedeća:

- 1,71 ha poljoprivrednog zemljišta po stanovniku.

Dakle, iz ovih podataka se vidi da područje općine Sanski Most zadovoljava minimum poljoprivrednog zemljišta po jednom stanovniku, kao što je zadovoljavajući i minimum obradivog zemljišta po jednom stanovniku.

Općina Sanski Most je izrazito poljoprivredno područje sa tradicijom bavljenja poljoprivredom i značajnim zemljišnim potencijalom za razvoj poljoprivredne proizvodnje koji nije dovoljno iskorišten.

Predmetno područje posjeduje značajan potencijal za razvoj poljoprivredne proizvodnje, koji nije dovoljno iskorišten i u toj činjenici ova regija traži svoju razvojnu šansu, izuzetno je pogodno za stočarstvo (posebno uzgoj goveda i ovaca), te za uzgoj krmnog bilja, proizvodnju krompira, ali i povrtlarskih kultura uz primjenu savremenih agro – tehničkih mjera a u posljednje vrijeme trendovi su nametnuli proizvodnju zdrave hrane, u čemu ima najviše prednosti i šanse. Značajnu razvojnu komponentu predstavlja pčelarstvo čija proizvodnja raste i gdje je plasman proizvoda osiguran, kao i potencijal za sakupljanje gljiva i ljekovitog bilja i njihov uzgoj.

Obradiva i neobradiva zemljišta po namjeni

Od ukupno 76.565 ha zemljišta na području Sanskog Mosta u privatnom vlasništvu je 59,5% s tim da 37.750 ha čini poljoprivredno zemljište, a 78,5% poljoprivrednog zemljišta je u privatnom vlasništvu.

U strukturi poljoprivrednog zemljišta najveće površine su pod obradivim zemljištem unutar kojeg preovladavaju oranice i vrtovi, što je dobra osnova za razvoj intenzivne poljoprivredne proizvodnje.

Tabela br. 45.: Struktura ukupne zemljišne površine

Općina Sanski Most (ha)	Poljoprivredno zemljište (ha)						Šumsko zemljište (ha)	Ostalo(ha)
	ukupno	oranica	voćnjaci	livade	pašnjaci	ribnjak		
76.565	37.750	23.958	653	7.068	6.071	0	38.361	454
100%	49,3 %	31,2 %	0,8 %	9,2 %	7,9 %	0,00	50,10 %	0,6%

Izvor: Strategija lokalnog razvoja Sanski Most, januar 2014.

I prema Prostornoj osnovi USK-a, oranice i vrtovi zauzimaju najveću površinu u poljoprivrednom zemljištu.

Prema katastarskim podacima od ukupne površine poljoprivrednog zemljišta u privatnom vlasništvu se nalazi 29.629 ha ili 78,5%, a u državnom vlasništvu 8.121 ha ili 21,5%.

Obradivog poljoprivrednog zemljišta je oko 31.679 ha površine, od čega je u privatnoj svojini oko 26.798 ha ili 86,1 %, a u državnoj svojini oko 4.431 ha ili 13,9 %.

Tabela br. 46.: Veličina zemljišnih posjeda po vlasničkoj strukturi

Površina (ha)	Vlasništvo	
	Privatno (broj domaćinstava)	javno
0 - 1	141.886	21.865
1 - 3	5.402	1.842
3 - 5	321	249
preko 5	130	482
Ukupno:	147.739	24.438

Izvor podataka: Prostorni plan Unsko – sanski kantona, Prostorna osnova, Sarajevo 2013. godine.

Tabela br. 47.: Kategorija zemljišta prema vlasničkoj strukturi

Kategorija zemljišta	privatno		% Površina javno	
		%		%
Oranice i vrtovi	20.959	87,5	2.999	12,5
Voćnjaci	602	98,2	51	7,8
Livade	5.237	74,1	1.831	25,9
Ukupno obradivo zemljište	26.798	86,1	4.431	13,9
Pašnjaci	2.831	46,7	3.240	53,3
Ukupno poljopr. zemljište	29.629	78,5	8.121	21,5

Izvor: Strategija lokalnog razvoja općine Sanski Most, januar 2014.

Strateška orijentacija za razvoj poljoprivrede

Poljoprivredno zemljište predstavlja jednu od najvrednijih kategorija u razvoju, te njegovom očuvanju i unapređenju treba poklanjati posebnu pažnju, pa je potrebno:

- Usklađivanje površina poljoprivrednog zemljišta sa šumskim i ostalim zemljištem i površinama,
- Utvrđivanje stvarnog stanja, kapaciteta, boniteta i upotrebne vrijednosti poljoprivrednog zemljišta,
- Povećanje učešća obradivog zemljišta u ukupnom poljoprivrednom zemljištu,
- Sprečavanje štetnih procesa i otklanjanje posljedica,
- Sprečavanje izuzimanja visokovrijednog poljoprivrednog zemljišta u građevinske svrhe,
- Poticaj programa ruralnog razvoja kroz modernizaciju poljoprivrede i osiguranje uslova za razvoj slabije naseljenih područja u kojima ova grana ima potencijal,
- Intenzivirati poljoprivrednu proizvodnju u povrtlarstvu, voćarstvu, stočarstvu, sakupljanju ljekovitog bilja i poticanju i unapređenju zdrave organske poljoprivredne proizvodnje.

Oslanjajući se na Strategiju razvoja ruralnog razvoja regije Una – Sana (općine Sanski Most i Bosanska Krupa, Bužim) i Strategiju razvoja USK za period 2014-2020.a shodno uslovima na teritoriji općine Sanski Most definišu se sljedeći strateški ciljevi za razvoj poljoprivrede:

Strateški cilj 1.: RAZVIJANJE POLJOPRIVREDE NA TRŽIŠNIM OSNOVAMA

Specifičan cilj: Urediti sistem korištenja i evidencije zemljišta

Cilj mjere je urediti zemljišne knjige, uskladiti ih sa katastrom i stanjem na terenu, te omogućiti korištenje zemljišta za poljoprivredu, t za druge preduzetničke projekte i investicije:

- Uređenje zemljišnih knjiga,
- Usklađivanje zemljišnih knjiga sa katastrom i stanjem na terenu,
- Izrada registra državnog poljoprivrednog zemljišta,
- Stvoriti uslove za jednostavnije i brže rješavanje imovinsko-pravnih odnosa,
- Poboljšati uslove i pogodnosti za ulaganje u poljoprivredu

Sve navedene mjere dovest će do rasta poljoprivredne proizvodnje, porasta investicija, porasta zapošljavanja te razvoja ruralnih sredina.

Specifičan cilj: Poticati povećanje produktivnosti poljoprivredne proizvodnje i prerađivačkih kapaciteta

Cilj mjere je povećanje konkurentnosti i profitabilnosti poljoprivredno-prehrambene proizvodnje kroz:

- Informisanje, upoznavanje i obučavanje poljoprivrednika i preduzetnika o prednostima i mogućnostima profitabilnijih načina proizvodnje (u voćarstvu, povrtlarstvu, proizvodnji ljekovitog bilja, ekološkoj i integrisanoj poljoprivredi, stočarstvu), te preradi poljoprivrednih proizvoda.
- Finansijska, stručna i organizaciona podrška za širenje postojećih uspješnih načina poljoprivredne proizvodnje (povrtlarstvu, voćarstvu i stočarstvu).
- Poticanje novih načina proizvodnje i novih proizvoda (ekološka proizvodnja, kroz sufinansiranje, nabavka opreme za preradu, skladištenje i dr., subvencionirane kreditne linije).
- Uspostava savjetodavne stručne poljoprivredne službe.
- Stručna podrška pri uvođenju i provođenju evropskih standarda (HACCAP), dobra poljoprivredna praksa.
- Poticanje proizvođača na veće i kontinuirano korištenje znanja, vještina i tehnologija.
- Razvoj marketinga, stvaranje i korištenje brenda za proizvode s područja USK.

Specifičan cilj: Poticati udruživanje poljoprivrednih proizvođača i prerađivača

Cilj mjere je poboljšati položaj i razvojne mogućnosti poljoprivrednih proizvođača jačanjem proizvodnog, razvojnog, marketinškog i investicijskog udruživanja kroz:

- Edukaciju o prednostima udruživanja poljoprivrednih proizvođača i prerađivača u području nabavke, prodaje i promocije (zadruga, komore, savezi, klasteri i dr.)
- Studijska putovanja radi upoznavanja primjera dobre poljoprivredne prakse.
- Sufinansiranje osnivanja/registracije i djelovanja udruženja u poljoprivredi i preradi.
- Pomoć pri sticanju upravljačkih znanja i vještina za vođenje i upravljanje udruženja.
- Sufinansiranje nabavke repromaterijala za udruženja u poljoprivredi i preradi.
- Podrška osnivanju i radu tržnih mjesta (agrocentar).

Navedene mjere će rezultirati boljim položajem malih poljoprivrednih proizvođača i prerađivača na tržištu, većom sigurnosti proizvodnje i prerade, boljim pristupom finansiranju i tehnologijama što omogućuje povećanje proizvodnje i razvoj ruralnih područja.

Specifičan cilj: Vrednovati i poboljšati sistem dodjele poljoprivrednih subvencija poljoprivrednim proizvođačima

Cilj mjere je procjenjivati efikasnost poljoprivrednih subvencija, njihov uticaj na rast i razvoj sektora kroz:

- Analizu prethodno dodijeljenih subvencija (vrsta i iznos) i njihovu namjenu.
- Mjerenje efekata subvencija na kratanja ekonomskih pokazatelja u sektoru (produktivnost, zaposlenost i sl.).
- Predlaganje promjene u sistemu subvencija radi povećanja produktivnosti i konkurentnosti proizvodnje.
- Primjena novog sistema subvencija uz stalno praćenje i vrednovanje rezultata i učinaka.

Kao opći cilj u oblasti prostornog uređenja, a time i poljoprivrede definiše se obezbjeđivanje racionalnog korištenja zemljišta i zadovoljavanja svih potreba za zemljištem u okviru raspoloživih površina, na bazi utvrđenih površina, na bazi utvrđenih potreba i mogućnosti po namjenama /poljoprivreda, šumarstvo naselja, industrija, infrastruktura/, uz uslov da prioritet u namjeni i korišćenju kvalitetnijeg zemljišta ima poljoprivreda, a zemljišta lošijeg kvaliteta za ostale namjene.

Poljoprivredno zemljište predstavlja najvažniji resurs u poljoprivrednom razvoju, te njegovom očuvanju i unapređenju treba poklanjati posebnu pažnju, pa odatle i posebni ciljevi:

- maksimalno čuvanje površine poljoprivrednog zemljišta i njegovo čuvanje u što je moguće većem obimu i kvalitetu;
- razvoj poljoprivredne proizvodnje na tržišnim osnovama;

- osiguranje tržišta za poljoprivredne proizvode i promocija poljoprivredne proizvodnje kroz jačanje kapaciteta udruženja poljoprivrednika;
- poticanje povećanja produktivnosti poljoprivredne proizvodnje;
- poticanje i unapređenje zdrave organske hrane;
- prikupljanje, otkup i zaštita ljekovitog i aromatičnog bilja;
- poticanje tradicionalnih načina uzgoja poljoprivrednih kultura i stoke karakterističnih za ovo područje;
- uvođenje novih tehnologija i kultura u poljoprivrednoj proizvodnji;
- podizanje kvaliteta poljoprivrednog zemljišta, posebno obradivih površina i oranica, osobito onih koja su prikladna za kultiviranje, kroz razne oblike unapređenja (meliorativne agrotehničke i hidrotehničke mjere, arondacije i dr.);
- intenzivirati poljoprivrednu proizvodnju u povrlarstvu i voćarstvu;
- maksimalno usmjeravanje izgradnje ili korištenja prostora u vanpoljoprivredne svrhe izvan kvalitetnih poljoprivrednih površina;
- državnim, kantonalnim i općinskim politikama maksimalno pomagati razvoj intenzivne poljoprivrede, naročito na zemljištima III-IVb kategorije;
- uvesti zemljišni informacijski sistem i monitoring;
- provesti program uređenja i rekultivacije zemljišta.

Općina Sanski Most raspolaže sa značajnim prirodnim resursom za bavljenje poluintenzivnom i intenzivnom poljoprivrednom proizvodnjom.

Prema raspoloživim prirodnim resursima i ljudskom potencijalu, ovaj dio privrede može značajno da utiče na smanjenje nezaposlenosti na području općine Sanski Most.

Iako je vodeća kultura krompir, proizvodi se kukuruz, pšenica, ječam, dječeta i travnodjetelinske smjese, što je posljedica zemljišno – klimatskih uslova. Svakako, primjenom savremenih agritehničkih mjera, moguće je i povećati prinose.

Voćarstvo na području općine je na ekstenzivnom nivou. U prinosima dominiraju šljive u jabuke, ali se izdvajaju i orasi. Proizvodnja ostalog voća je znatno manja i koristi se za zadovoljenje vlastitih potreba u svježem stanju ili za preradu.

Područje općine Sanski Most ima tradiciju u uzgoju stoke. Zastupljene su sljedeće stočarske grane: govedarstvo, ovčarstvo, preradarstvo i pčelarstvo. Fokus djelatnosti u okviru stočarske proizvodnje na području općine Sanski Most je usmjeren ka uzgoju goveda, krava i steonih junica namjenjenih proizvodnji mesa i mlijeka, te pčelarska djelatnost i proizvodnja meda i srodnih proizvoda. Pored navedenog, značajan dio stočarske proizvodnje obuhvata i uzgoj ovaca namijenjenih proizvodnje mesai vune.

Na teritoriji regine Una – Sana, prosječna proizvodnja mlijeka po grlu je 1814 litara u toku laktacije što je malo s obzirom na genetski potencijal grla koje farmeri posjeduju.

Ovčarstvo, kao grana stočarske proizvodnje i pored dobrih uslova bilježi blagi pad. Uzrok tome je nezainteresiranost i needuciranost poljoprivrednih proizvođača za ovom vrstom proizvodnje.

Na području Općine Sanski Most egzistira udruženje pčelara «SANA MED» koja okuplja oko 100 stalnih članova, na čiju je inicijativu u 2005. godini formirana Specijalizirana pčelarska zadruga «API MED». SPZ "API-MED" uz pomoć Općine uspjela je pokrenuti pogon za punjenje i pakovanje pčelarskih proizvoda.

Bilansi poljoprivrednog zemljišta po upotrebnoj vrijednosti

Pod zoniranjem se podrazumijeva grupisanje bonitetnih kategorija zemljišta u jedinstvene cjeline koje se međusobno razlikuju, ne samo prema proizvodnoj sposobnosti zemljišta, nego i uslovima proizvodnje i načina korištenja:

- **I agrozona** – zemljišta namijenjena isključivo za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju;
- **II agrozona** – zemljišta namijenjena za poluintenzivnu poljoprivrednu proizvodnju;
- **III agrozona** – zemljišta za ekstenzivnu poljoprivrednu proizvodnju;

Na području općine Sanski Most identifikovane su tri agrozone.

Prema podacima "Općinske službe za razvoj, poduzetništvo i finansije"²⁵ najzastupljenija je III bonitetna kategorija.

ŠUME I ŠUMSKA ZEMLJIŠTA

Kategorizacija šumskog zemljišta

Osnovne klasifikacione jedinice koje su zastupljene pri izradi šumskogospodarske osnove su:

- GAZDINSKA KLASA
- UŽA KATEGORIJA ŠUMA
- ŠIRA KATEGORIJA ŠUMA

Prema zastupljenosti vrsta drveća sve gazdinske klase su svrstane u sljedeće katearije:

ŠIRA KATEGORIJA		UŽA KATEGORIJA	
N A Z I V	ŠIFRA	N A Z I V	ŠIFRA
VISOKE ŠUME SA PRIRODNOM OBNOVOM	1.000	VISOKE ŠUME BUKVE	1.100
		ČISTE I MJESOVITE ŠUME JELE, SMRČE I MJEŠOVITE ŠUME BUKVE, JELE I SMRČE	1.200
		VISOKE ŠUME HRASTOVA	1.400
ŠUMSKI ZASADI (KULTURE)	3.000	ŠUMSKI ZASADI U POJASU ŠUMA BUKVE	3.100
		ŠUMSKI ZASADI U POJASU ŠUMA BUKVE JELE I SMRČE	3.200
		ŠUMSKI ZASADI U POJASU ŠUMA HRASTOVA	3.400
IZDANAČKE ŠUME	4.000	IZDANAČKE ŠUME BUKVE	4.100
		IZDANAČKE ŠUME HRASTOVA	4.400
ŠIBLJACI UNUTAR POJASA ŠUMA	5.000	ŠIBLJACI MONTANIH BUKOVIH ŠUMA	5.100
		ŠIBLJACI UNUTAR ŠUMA BUKVE I JELE I BUKVE I JELE SA SMRČOM	5.200
		ŠIBLJACI UNUTAR ŠUMA HRASTOVA	5.400
GOLETI UNUTAR POJASA ŠUMA	6.000	GOLETI MONTANIH BUKOVIH ŠUMA	6.100
		GOLETI UNUTAR ŠUMA BUKVE I JELE I BUKVE I JELE SA SMRČOM	6.200
		GOLETI UNUTAR ŠUMA HRASTOVA	6.400
NEPRODUKT. POVRŠINE	7.000	VISOKE ŠUME NEPODESNE ZA GAZDOVANJE	7.100

²⁵ Dopis broj 02-23-1353/15, od 14.10.2015. godine

		IZDANAČKE ŠUME NEPODESNE ZA GAZDOVANJE	7.400
		OSTALE NEPRODUKTIVNE POVRŠINE	7.600
Izgrađene površine	8.000	ŠUMSKE KOMUNKACIJE PREKO 3 METRA ŠIRINE	8.100

U uređajne jedinice spadaju:

- šumskoprivredno područje
- gospodarske jedinice
- područje općine
- odjeljenja
- odsjeci.

1. Katastar šuma i šumskog zemljišta

Prema podacima dostavljenim od strane šumsko-privrednog društva «Unsko-sanske šume» d.o.o. Bosanska Krupa, za šumsko gospodarska područja „Sansko” i „Bosansko-petrovačko” površine u državnom vlasništvu po širim kategorijama šuma na teritoriji općine Sanski Most su sljedeće

Tabela br. 48.: Površine šuma i šumskog zemljišta u državnom vlasništvu po širim kategorijama šuma na teritoriji općine Sanski Most

Šira kategorija šuma/ Površina (ha)			ŠGP Bosansko-petrovačko	SGP Sansko	Ukupno Opština Sanski Most
1.000	Visoke šume sa prirodnom obnovom	Neminirano	594,5	13.245,3	13.839,8
		Minirano	0	1.526,4	1.526,4
		Ukupno	594,5	14.771,7	15.366,2
3.000	Šumski zasadi/ kulture	Neminirano	0	1.716,1	1.716,1
		Minirano	0	237,6	237,6
		Ukupno	0	1.953,7	1.953,7
4.000	Izdanačke šume	Neminirano	0	5.406	5.406
		Minirano	0	2.774,5	2.774,5
		Ukupno	0	8.180,5	8.180,5
5.000	Šiblji unutar pojasa šuma	Neminirano	0	328,8	328,8
		Minirano	0	24,7	24,7
		Ukupno	0	353,5	353,5
6.000	Goleti unutar pojasa šuma	Neminirano	0	833,1	833,1
		Minirano	0	378	378
		Ukupno	0	1.211,1	1.211,1
7.000	Ostale neproduktivne površine	Neminirano	1,4	712,4	713,8
		Minirano	0	10,8	10,8
		Ukupno	1,4	723,2	724,6
8.000	Šumske komunikacije preko 3 metra širine	Neminirano	1,4	157,4	158,8
		Minirano	0	0	0
		Ukupno	1,4	157,4	158,8
UKUPNO (nesporno šumsko zemljište 1000-7000)		Neminirano	595,9	22.399,1	22.282,6
		Minirano	0	4.952	4941,2
		Ukupno	595,9	27.351,1	27.223,8

Bilansi šumskog zemljišta

Vektorizacijom i usklađivanjem satelitskih snimaka (CORINE Land Cover BiH 2006, 2012 i ortofoto snimka Općine Sanski Most), te obradom savremenim kartografskim alatima (ArcGIS, Autodesk Map, i

dr.), dobijeni su sljedeći bilansi, a koji se odnose na postojeće korišćenje šumskog zemljišta na području općine Sanski Most.

Tabela br. 49.: Pregled šumskog i ostalog zemljišta na osnovu CORINE Land Cover BiH 2006, 2012, ortofoto snimka općine Sanski Most.

KATEGORIJA	POVRSINA ha	Procentualno učešće u odnosu na površinu općine %
Šume i šumsko zemljište	47400,982	61,44

Iz gore navedenih podataka je vidljivo da na teritoriji općine Sanski Most egzistira oko 62,20% površine pod šumama, što je iznad prosjeka šumovitosti koji za Federaciju Bosne i Hercegovine iznosi 48%²⁶.

Šumsko-privredna područja

Šumarstvo predstavlja sve čovjekove aktivnosti na uzgoju, zaštiti i korišćenju sveukupnih šumskih potencijala.

Šume i šumska zemljišta na području općine Sanski Most nalaze se u okviru: „Sanskog“, i „Bosansko Petrovačkog“ šumskogospodarskog područja. Prema važećem Pravilniku o elementima za izradu šumskogospodarskih osnova stanje šuma u doba uređivanja prikazuje se po klasifikacionim jedinicama (gazdinskim klasama, kategorije šuma) i uređajnim jedinicama (šumskogospodarsko područje, gospodarske jedinice, područje kantona, područje općine, odjeli i odsjeci).

Državnim šumama i šumskim zemljištima upravljaju Federalna uprava i kantonalne uprave pod uvjetima utvrđenim Zakonom o šumama („Službene novine Unsko-sanskog kantona“, broj 2/12 i 16/16).

Šumama i šumskim zemljištem na teritoriji Općine Sanski Most gazduje šumsko-privredno društvo «Unsko-sanske šume» d.o.o., kao jedinstveno preduzeće kome se povjerava gospodarenje državnim šumama na područje USK u skladu sa važećim Zakonom o šumama USK. (šumskogospodarska osnove za ŠGP „Sansko“ za period važnosti od 01.01.2013 do 31.12.2022. godine, šumskogospodarska osnove za ŠGP „Bosansko-petrovačko“ za period važnosti od 01.01.2014. do 31.12.2023.godine).

Privatnim šumama upravljaju njihovi vlasnici sukladno Zakonu o šumama USK, podzakonskim propisima, propisima kantona i odredbama šumsko-gospodarske osnove za šume u privatnom vlasništvu.

Područja predviđena za pošumljavanje

Šumovitost općine Sanski Most iznosi cca 61% što je iznad prosjeka šumovitosti koji za Federaciju Bosne i Hercegovine iznosi 48%²⁷. Iako je stepen šumovitosti na zadovoljavajućem nivou, postavljeni su sljedeći ciljevi:

- Pošumljavanje površina obraslih sukcesivnim vegetacijskim stadijima, šibljacima i šikarama;
- Pošumljavanje područja ugroženih sječom i onih koja nisu poljoprivredno atraktivna,
- Pošumljavanje područja koja su devastirana na razne načine, uz zadržavanje sadašnjeg godišnjeg obima sječe ili njegovog smanjivanja

²⁶ Podaci iz Informacije o gospodarenju šumama u Federaciji BiH u 2012. godini i planovima gospodarenja šumama za 2013. godinu, BiH, FBiH, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva

²⁷ Podaci iz Informacije o gospodarenju šumama u Federaciji BiH u 2012. godini i planovima gospodarenja šumama za 2013. godinu, BiH, FBiH, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva

- Pošumljavanje vršiti više četinarima, nego lišćarima, kako bi se povećalo učešće šuma sa četinarima u ukupnim šumskim površinama;
- Putem pošumljavanja i drugih šumsko uzgojnih mjera izdanačke šume prevoditi u srednje i visoke.

Osnovna planska postavka se zasniva na unapređenju sadašnjeg stanja, vrijednosti i šumovitosti radi općekorisnih funkcija šuma i očuvanja životne sredine

Korištenje šuma i šumskog zemljišta

Na osnovu stanja šuma i šumskog zemljišta, ekoloških specifičnosti područja, ali i potreba općine Sanski Most, definišu se opći planski ciljevi u oblasti šumarstva, kojima će se povećati doprinos sektora šumarstva u ukupnom društveno-ekonomskom razvoju općine i Federacije.

Navedeni ciljevi su usklađeni sa drugim planovima i programima (dugoročni program gazdovanja šumama, šumskoprivredne osnove, lovne osnove, vodoprivredni planovi, i dr.), što je i propisano Zakonom o šumama (Službene novine Unsko-sanskog kantona, broj: 22/12 i 16/16.)

Opći ciljevi, između ostalog, su:

- Formiranje (preoblikovanje) strukture šuma u one iz kojih će se moći dobijati ujednačeni prinosi po količini i kvalitetu,
- Ostvarivanje što većeg prinosa šuma i to takvog da bude u što je moguće boljem skladu sa potrebama društva (tržišta), kako u pogledu vrste drveća, tako i u pogledu asortimana glavnih šumskih proizvoda,
- Očuvanje i jačanje ostalih opštekorisnih funkcija šuma, te očuvanje biodiverziteta (prirodnosti) naših šuma,
- Provođenjem adekvatnog sistema gospodarenja omogućiti povoljnije uslove za postizanje veće produktivnosti rada u svim šumarskim aktivnostima, (i ispunjenje prethodno nabrojanih ciljeva),
- Ostvarivanje što boljih finansijskih rezultata rada primjenom savremenijih metoda i sredstava rada.
- Ostvarivanje trajno što većeg prinosa šuma koji će zadovoljavati potrebe društva, odnosno tržišta, kako u pogledu vrste drveta, tako i u pogledu asortimana glavnih šumskih proizvoda
- Očuvanje jačanje i potrajno korištenje (upotreba) komponenata biološke raznolikosti (biodiverziteta) šume, po načinu i intenzitetu, koji ne vode njezinom dugoročnom smanjenju, a čime se održava njezin potencijal za ispunjavanje potreba sadašnjih i budućih generacija.
- Rehabilitacija i obnavljanje degradiranih šumskih ekosistema i potsticanje revitalizacije ugroženih vrsta kroz razvoj i implementaciju planova gospodarenja
- Obezbeđenje uvjeta za veću produktivnost rada u oblasti uzgajanja, iskorištavanja i zaštite šuma primjenom adekvatnih sistema gospodarenja
- Ostvarivanje što boljih ekonomskih efekata sada i u budućnosti primjenom suvremenih metoda i sredstava rada u skladu sa prethodno navedenim ciljevima
- Gazdovanje šumama i šumskim zemljištem po kriterijumima i principima održivog gazdovanja;
- Deminiranje površina pod šumama;
- Rekonstrukcija degradiranih staništa i njihovo pretvaranje u viši uzgojni oblik;
- Formiranje strukture šuma u one iz kojih će se moći dobivati ujednačeni prinosi po količini i kvalitetu,
- Ostvarivanje što većeg prinosa šuma u skladu sa potrebama tržišta,
- Ostvarivanje što povoljnije profitne funkcije,
- Pošumljavanje površina obraslih sukcesivnim vegetacijskim stadijima, šibljacima i šikarama;

- Održavanje i odgovarajuće poboljšanje šumskih ekosistema i njihov doprinos globalnom ciklusu ugljenika;
- Održavanje i odgovarajuće poboljšanje zaštitnih funkcija u upravljanju šumom (posebno zemljišta i voda);
- Održavanje zdravlja i vitalnosti šumskih ekosistema;
- Održavanje, čuvanje i odgovarajuće poboljšanje biološke raznovrsnosti u šumskom ekosistemu;
- Održavanje drugih socijalno-ekonomskih funkcija šuma;
- Održavanje i podsticanje proizvodnih i općekorisnih funkcija šuma
- Gazdovanje u skladu sa odredbama zakonskih dokumenata;
- Aktivnosti u cilju unapređenja stanja šumskog fonda u privatnom vlasništvu;
- Povećanje stepena korišćenja sporednih šumskih proizvoda i ostvarivanje rente od strane sektora vezano za ovu oblast;
- Sanacija divljih deponija u šumama;
- Unapređenje stanja lovišta i lovne divljači.
- Zaštita i očuvanje ugroženih i rijetkih biljnih i životinjskih vrsta, te njihovih staništa;
- Zaštita i očuvanje prirodnih dobara, predjela, ambijentalnih cjelina, pejzaža i staništa;
- Kontrolisano, racionalno i održivo korišćenje šumskih resursa, usklađeno sa principima zaštite životne sredine uz privrednu provodljivost i društvenu prihvatljivost.

Posebni ciljevi održivog korišćenja i očuvanja šumskog zemljišta i šuma su:

- održivo gazdovanje šumama u funkciji očuvanja sveukupnog biodiverziteta,
- očuvanje potencijala šuma kako bi se zadovoljile odgovarajuće ekološke, ekonomske i socijalne potrebe i današnje i budućih generacija,
- unapređenje sveopćeg stanja šuma,
- obezbjeđenje i trajno jačanje i razvoj korisnih funkcija šuma, povezivanjem šuma, vanšumskog zelenila i zelenila naselja,
- usaglašavanje interesa šumarstva i razvoja turizma i lova, vodoprivrede i drugih delatnosti,
- zaštitu i očuvanje šuma zaštićenih područja i fragmenata endemičnih vrsta biljaka i životinja kao posebnih ekosistema, predjela i područja od izuzetnog značaja.
- Pošumljavanje područja ugroženih sječom i onih koja nisu poljoprivredno atraktivna,
- Pošumljavanje područja koja su devastirana na razne načine, uz zadržavanje sadašnjeg godišnjeg obima sječe ili njegovog smanjivanja
- Pošumljavanje vršiti više četinarima, nego lišćarima, kako bi se povećalo učešće šuma sa četinarima u ukupnim šumskim površinama;
- Težiti ozelenjavanju što više površina u urbanim područjima i u blizini saobraćajnica sa visoko rastućim stablima
- Odabir vrsta drveća kreće se u smjeru domaćih autohtonih vrsta, radi proizvodne potrajnosti, socijalne funkcije šume i očuvanja biodiverziteta,
- Kontrolirano korišćenje (sječa) šuma, strogo prema dugoročnim planovima (šumsko – gospodarske osnove),
- Kontrolirano korišćenje sporednih šumskih proizvoda,
- Putem pošumljavanja i drugih šumsko uzgojnih mjera izdanačke šume prevoditi u srednje i visoke.
- Zabrana smanjenja površina pod šumom (krčenje);
- Zabrana sječe, uklanjanja i ugrožavanja zaštićenih, rijetkih i ugroženih biljnih vrsta i njihovih staništa;
- Gazdovanje šumama u skladu sa Zakonom o šumama;
- Sistemi gospodarenja šumama kroz prijeborne sječe, skupinasto-prijeborne sječe i skupinaste sječe,
- Sistemi golih sječa ne smiju se koristiti bez obzira na uvjete sastojina i šumskih površina,

- Zaštita i unapređenje šumskih ekosistema u cjelini;
- Zaštita i očuvanje posebno vrijednih sastojina, grupa stabala, pojedinačnih stabala i staništa;
- Zaštita, konverzija, rekonstrukcija i restitucija degradiranih, devastiranih, izmjenjenih i ugroženih sastojina i ekosistema;
- Trajno povećanje prirasta, a samim tim i prinosa, te postizanje optimalne strukture prinosa koja će da obazbijedi trajnost produkcije
- Prelazak sa monofunkcionalnog na multifunkcionalni način korišćenja šumskih potencijala;
- Sve aktivnosti na korišćenju šuma i šumskog zemljišta moraju biti u funkciji zaštite prirodnih vrijednosti;
- Uspostavljanje trajnog monitoringa zdravstvenog stanja šuma;
- Uvođenje savremenih informacionih tehnologija (GIS) u procesu planiranja u šumarstvu;
- Zabrana prekomjernog unošenja alohtonih vrsta na ovo područje.

Radi ostvarenja prethodno navedenih opštih i posebnih ciljeva gospodarenja, potrebno je provesti niz bio-tehničkih aktivnosti. Ove aktivnosti ne možemo planirati jedinstvenim za sve šume jednog područja, već samo za šume veoma uske ekološko-proizvodne amplitude tj. za pojedine gazdinske klase. Za gazdinsku klasu, kao osnovnu jedinicu planiranja, tehnički cilj je određen onda kada je:

- odabrana vrsta ili vrste drveća, takva da odgovara ekološkim uslovima staništa i odabran adekvatan omjer smjese vrsta drveća,
- odabran sistem gospodarenja ,
- utvrđena dužina planskog produkcionog perioda po vrstama drveća, te način prorjeđivanja, akose radi o šumama sastavljenim od jednodobnih sastojina,
- utvrđena optimalna struktura i veličina drvne zalihe po debljinskim stepenima (klasama), za šume kojima se gazduje sistemom skupinasto prebornih i prebornih sječa.

LOV I RIBOLOV

Lov

Na teritoriji općine Sanski Most egzistiraju Lovačko društvo „Sana“ i Lovačko društvo „Korčanica“. Veliki prostor sanske općine, rijeke i planinski masivi daju mogućnost uzgoja i razvoja raznovrsne divljači koja krstari slobodnim prostorima. Svakako tu je grmečki mrki medvjed, vuk, lisica, srna, ris, tetrjeb, zec i druge vrste divljači koje predstavljaju dobru okosnicu za unapređenje lovnog turizma.

Udruženja lovaca na području Unsko – sanskog kantona, a ima ih 8 (8 općina) gazduju sami na osnovu Ugovora o zakupu lovišta potpisanog sa Ministarstvom poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Unsko – sanskog kantona, pridržavajući se Zakona o lovstvu, podzakonskim aktima, Zakona o udruženju i fondacijama, računovodstvenim politikama, Statuta i ostalih normativnih akata Udruženja.

Ribolov

Prema „Pravilniku o ribolovnim područjima u granicama ribolovnih voda na području USK-a“ (Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona 17/06, 10/08, 10/12) utvrđeno je 7 ribolovnih područja i 7 ribolovnih zona. Između ostalog, utvrđeno je ribolovno područje općine Sanski Most i dvije ribolovne zone:

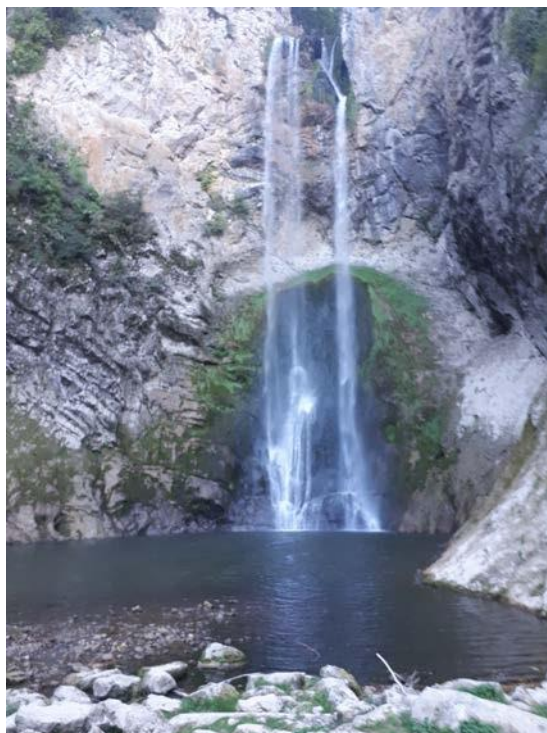
- ribolovna zona: rijeka Dabar od izvora 100 m cijelim tokom do ušća u rijeku Sanu;
- ribolovna zona: rijeka Sana od Kamenog mosta do Donjeg Kamička, desna obala; Kljevačko jezero; rijeka Sana od Donjeg Kamička do entitetske granice sa Republikom Srpskom u dužini od 30,5 km; rijeke Tomina, Kijevska rijeka, Drozgača, Gramašnica, Sasina, Čemerlija, Majdanuša i Bliha cijelim tokom; Kozica od granice sa Republikom Srpskom do ušća u rijeku Sanu; rijeka Zdena 100 m od izvora do ušća u rijeku Sanu; rijeka Sanica od granice sa općinom Ključ do ušća u Sanu.

VODE I VODNO ZEMLJIŠTE

Bilans voda

Pod bilansom voda, u smislu Zakona o vodama, treba smatrati odnos između raspoloživih količina voda, s jedne strane, i potrebnih količina voda određenog kvaliteta, s druge strane, u određenom vremenskom periodu u odnosu na posmatrano područje. U konkretnom slučaju radi se o bilansu voda kvaliteta pitke vode, namijenjene za potrebe stanovništva i privrede.

Vode Unsko – Sanskog kantona pripadaju vodnom području rijeke Save (vodno područje Crnog mora) podslivu Une sa Glinom i Koranom sa površinom na prostoru FBiH od 5762 km², a ukupnom površinom od 9368 km². Sliv rijeke Save karakteriše nivalno – fluvijani režim prelaznog srednjeevropskog tipa, gdje su najviši srednji mjesečni vodostaji prisutni u aprilu, maju, junu, a najniži u avgustu i septembru. Unsko – Sanski kanton obiluje vodotocima, au vodnom bogatstvu snažno utiče na ukupne vodne resurse BiH.

Slika br. 2.: Vodopad rijeke Blihe (fotografisano septembar, 2018.)

Na području općine Sanski Most najznačajniji površinski vodni tokovi su: Sana, Sanica, Japra, Kozica, Dabar, Bliha, Zdena, Majdanuša, Sasinka, Kijevuša, te potoci Glibaja, Hatiraj, Suhača, Modrašnica, Pilješka rijeka, Kruharski potok, Mala rijeka, Gračanica...

Slika br. 3.: Rijeka Sanica (fotografisano okotobar, 2018.)

Slika br. 4.: Pogled na rijeku i izvor Dabar (fotografisano septembar, 2018.)

Rijeka Sana

Rijeka Sana je bistra i hladna planinska rijeka. Dobila je ime od starih Latina zbog svoje čistoće i ljekovitosti: "sanus" što znači zdravlje. Rijeka Sana izvire u podnožju planine Lisne (kota dna 420,34 m.n.m.), iz Čajdarevog, Palolića i Suvog vrela, teče na sjever do ušća rijeke Gomjenice, a zatim skreće na zapad. Nakon 139 km toka ulijeva se u Unu kod Bosanskog Novog (kota dna 114,80 m n.m.). Iz navedenog proizlazi da je prosječan uzdužni pad rijeke Sane 2,20%. Pored spomenute pritoke

Gomjenice, značajne pritoke Sane su Ribnik, Kijevska rijeka, Kozica i Sanica (najveća pritoka rijeke Sane sa slivnom površinom od 407m²), Dabra, Bliha, Zdena, Sasina i Majdanuša, koja se prostire u okviru centralnog i istočnog dijela općine Sanski Most. Naročito značajna za sliv Sane je rijeka Bliha na kojoj se nalazi najveći vodopad Unskog sliva, visok 72 m. Prosječna temperatura rijeke Sane je 16,8°C, dok prosječni protok Sane u Sanskom Mostu iznosi 68,7 m³/s.

Rijeka Sanica

Rijeka Sanica je bistra i hladna planinska rijeka sa izvorima u samom podnožju Grmeča. Jedan od izvora je pećinskog tipa, a drugi nastaje iz saničkog jezera. Udaljeni su na oko kilometar jedan od drugoga. Ovo prvo pećinsko vrelo je u dobroj mjeri ugušeno petrovačkim vodovodom koji napaja grad Petrovac odnoseći ovaj biser prirode ogromnim cjevovodima preko samog Grmeča. Prikupljajući svojim tokom sve te rječice i potoke (Korčanicu, Trebunj, Biljansku rječicu ...) Sanica prerasta jako brzo u jednu pravu planijsku rijeku sa svim svojim ljepotama i čarima koje krasi čitavu saničku dolinu. Rijeka Sanica od izvora pa do ušća u Sanu kod Vrhpolja obiluje mnogobrojnim slapovima. Odlikuje se raznolikošću i kvalitetom ribe.

Rijeka Bliha

Sam kanjon sa vodopadom ili „Skokom“, kako ga zovu u narodu, je impresivan, dubok i strm, vrlo stjenovit. Rijeka Bliha je mala rijeka i njen značaj za život lokalnog stanovništva je neizmjeran. Također rijeka Bliha je jedna od devet rijeka ovog grada koji gradi imidž na ovim rijekama.

Rijeka Dabar

Rijeka Dabar, lijeva pritoka rijeke Sane, bogata je salmonidnim ribama. Krajem maja mjesca na vodama ove rijek održava se internacionalni flz fishing turnir. Zanimljiva je po tome što su joj obale nenastanjene ljudima od izvorišta iz tzv. Dabarske pećine do ušća u rijeku Sanu, 6-7 km nizvodno²⁸.

Takođe, na prostoru općine egzistiruju ove rječice, potoci, potocići: Mali potok, Veliki potok, Škrlevička rijeka, Tramošnjica, Kruharuša, Glamočnica. Marinkovića potok, Kruharuša, Škrlevitica, Berenovački potok, Filipovački potok, Sasina, Modrašnica, Obarak, potok Prelivoda, potok Dugovača, Stevanovac, Osredački potok, Šaljića potok, Pilješka rijeka, Majdanuša, Jezernica, potok Mađarica...

Izvorišta po vrstama voda sa zaštitnim zonama i pojasevima

Vodoprivredni objekti za snabdijevanje pitkom vodom na području općine Sanski Most su uglavnom izvori tj. kaptaze sa odgovarajućom opremom, rezervoari, cjevovodi i drugi pripadajući objekti. Pored izvora kojih je 752, postoje i 3 bunara.

Stanovništvo na prostoru općine Sanski Most snabdijeva se pitkom vodom sa izvorišta Zdena, Slatinskog vrela (Fajtovci i Kamengrad), Podbrnjača (Lušci Palanka). Vodopsnabdijevanjem je pokriveno većina stanovništva kako samog grada, tako i perifernih naselja i udaljenih lokalnih centara na prostoru općine Sanski Most. Kapacitet izvora Zdena je 150 l/sec.

U sastavu vodovodnog sistema općine Sanski Most su izvorišta sa kojih se vrši zahvatanje vode:

- **Izvorište Zdena**
- **Izvorište Dabar**
- **Izvorište Slatinsko vrelo,**
- **Izvorište Podbrnjača**

²⁸ preuzeto sa [https://hr.wikipedia.org/wiki/Dabar_\(rijeka\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Dabar_(rijeka))

- Izvorište Zdena:

Izvorište Zdena predstavlja jedan od najznačajnijih izvorišta pitke vode. Izvorište se nalazi oko 2 km sjeverozapadno od Sanskog Mosta u podnožju uzvišenja Đedovača, sa minimalnim kapacitetom vrela od 116 l/s. Sa izvora Zdena, snabdijeva se centralni objekat za tretman vode, na kojem postoje, pored 4 aktivna filterska polja, dodatno izgrađena 2 filterska polja za tretman dodatnih 100 l/s, koja će se dovesti iz izvora Dabar. Centralni vodovodni sistem proširen je na obuhvat prigradskih i perifernih naselja općine Sanski Most, tako da potrošači na istočnoj strani općine, odnosno, naselje Vrhpolje i područje sve do granice sa općinom Ključ su snabdjevena. Postoje zahtjevi i stanovništva naselja Kamičak, koje je u ključkoj općini, da se uključe u ovaj sistem. Na sjevernoj strani općine Sanski Most, ovaj vodovod snabdijeva naselje Sasina, koje se nalazi uz administrativnu granicu sa općinom Bronzani Majdan, stin da će se u skorije vrijeme realizirati i već urađeni projekat vodosnabdijevanja preostalog dijela ovog naselja. Može se očekivati da centralni vodovodni sistem Sanski Most, proširenjem prema Sanskoj Ilidži i Podovima, za šta je urađena projektna dokumentacija, obuhvati i dio perifernih naselja ključke općine (Kamičak, Podovi, Kozica), čime bi poprimio karakteristike regionalnog vodovodnog sistema. Na izvorištu Zdena izgrađeno je savremeno postrojenje za kondicioniranje vode, posebno značajno za piće u periodima velikih kiša i zamućenja vode. Ovo postrojenje je jedino na području Unsko-sanskog kantona, inače sa savremenom tehnologijom.

U sklopu postrojenja se nalazi prostorija crpne stanice i uređaja za prečišćavanje:

Crpna stanica i uređaj za prečišćavanje vode za piće se nalaze u istom objektu, koje je oko 150 metara nizvodno od kaptazne građevine izvora Zdena. Voda se iz kaptazne građevine, izvora Zdena, gravitacijom kreće oko 150 metara cjevnim sistemom do rezervoara sirove vode, $V=35 \text{ m}^3$. Pumpama se sirova voda diže do bazena, sa mješalicama, za koaguaciju i flokulaciju ($V=4 \times 37 \text{ m}^3$), gdje se prethodno prema potrebi miješa sa koagulantom aluminijevsulfat (prosječne doze 10 g/m^3). Sa flokulatora voda se gravitaciono upušta u otvorene gravitacione filtere sa slojevima kvarcnog pijeska i uglja antracita. Od ukupno izgrađenih 6 filterskih polja, za potrebe do 150 lit/sec, 4 filter polja su u upotrebi, dok su preostala dva planirana za novih 100 lit/sec u II fazi proširenja. Iz filterskih polja čista voda pada u rezervoar $V=650 \text{ m}^3$, odakle se pumpama $(2+1) \times 150 \text{ lit/sec}$ diže za $H=60$ metra u rezervoar 2500 m^3 . Osnovna sterilizacija vode je UV uređajem a rezervna i naknadna je automatskim hlorisanjem, otopinom hlor dioksida (prosječnom dozom od 1 g/m^3), koji se na licu mjesta automatski pripravlja, u generatoru hlor dioksida, od solne kiseline (HCl) i natrijevhlorida (NaClO).

Kapacitet crpki u eksploataciji i u rezervi: $(2+1) \times 150 \text{ lit/sec}$

Izvorište Zdena se nalazi izvan naselja Zdena, u podnožju uzvišenja Đedovača, koje je slabo naseljeno. Međutim dokazana je podzemna veza izvora Zdena i ponora u Jelašinovačkom polju koje je udaljeno oko 12 kilometara, fluorescentna boja se pojavljuje u izvoru Zdena nakon 93 sata poslije ubacivanja u ponor u Jelašincima i traje 7 dana i 20 sati. Zbor velikog broja kraških vrtača i obradivih površina, izvor Zdena se muti nakon svakog otapanja snijega ili pojave kiše, što može stvarati problem ovom izvorištu.

- Izvorište Dabar

Na području općine Sanski Most među najznačajniji površinskim vodnim tokovima je i Dabar.

Zone sanitarne zaštite izvorišta Zdena i Dabar utvrđene su u skladu sa članom 7. Pravilnika koja se odnose na izvorišta podzemnih voda u kraškim akviferima.

Prema stupnju opasnosti od zagađenja i drugih štetnih uticaja koji mogu nepovoljno djelovati na zdravstvenu ispravnost vode ili na izdašnost izvorišta Zdena i Dabar, uspostavljaju se četiri zaštitne zone:

- Prva zaštitna zona - zona sa najstrožijim zabranama o ograničenjima;
- Druga zaštitna zona - zona sa strogim zabranama o ograničenjima;
- Treća zaštitna zona - zona sa umjerenim zabranama o ograničenjima;
- Četvrta zaštitna zona - zona sa preventivnim zabranama o ograničenjima

- **Izvorište Slatinsko vrelo:**

Ovo vrelo se nalazi u podnožju Ostoje, Hrastove glave, i Majdanskih planina na čijim se uzvišenjima nalaze naselja Slatina-Podvidača, čiju vezu sa ovim izvorom treba ispitati.

Slatinsko vrelo je projektovano za vodosnabdjevanje naselja Modra i Lukavice i projekat je od 2008 godine otpočet sa realizaciom.

Pored vodosnabdjevanje naselja Lukavice i Modra Izvor "Slatinsko vrelo" se koristi i za naselja Ćirkići, Fajtovci sa planiranim proširenjem na Kamengrad i dio naselja Slatina (prema entitetu RS).

Kapacitet ovog vrela je 15 l/s.

U sklopu centralnog vodovodnog sistema Slatinsko vrelo, nalaze se objekti:

- Objekti vodovodnog sistema Slatinsko vrelo sa vodosnabdjevanjem: Modre, Lukavica sa Bristom, Ćirkića, sa planiranim uključivanjem Fajtovaca i Kamengrada.
- Pumpna stanica Slatinsko vrelo,
- Rezervoar Ravno brdo

- **Izvorište Podbrnjača**

Izvorište Podbrnjača služi za vodosnabdjevanje naselja Lušci Palanka, i locirano je u naselju Miljevci, na području općine Sanski Most.

Područje istraživanja se nalazi u centralnom dijelu Unsko-sanskog kantona, na području opštine Sanski Most, udaljeno od urbanog dijela opštine oko 25 km.

Šire područje je smješteno na obodima široke planinske visoravni, podno planinskog masiva Grmeča. Samo izvorište Podbrnjača pripada naselju Miljevci i do njega se dolazi lokalnom stazom uz prethodno odvajanje od regionalnog puta R 405 Bosanska Krupa - Sanski Most. Izvorište je preko navedene saobraćajnice povezano sa ostalim dijelovima Bosne i Hercegovine.

Slivno područje (3,16 km²) obuhvata teritoriju gornjeg, izvorišnog dijela vrela Podbrnjača.

Geomorfološke odlike terena rezultat su djelovanja različitih prirodnih procesa u geološkoj istoriji. Morfološki izgled terena uslovlili su prije svega litostratigrafski sastav, klimatske promjene, kao i uticaj endogenih i egzogenih sila. Za oblikovanje najkрупnijih formi reljefa značajni su prvenstveno tektonski pokreti, koji se manifestuju kao epirogeneza i orogeneza, i magmatski pokreti izraženi kroz vulkanizam.

Prostor se nalazi unutar unskog dubinskog rasjeda i ispresjecan je brojnim desnim i drugoredastim rasjedima, te navlakama prvoga i drugoga reda.

Slivno područje izvorišta Podbrnjača se svojim najvećim dijelom nalazi u zoni poljoprivrednih oranica, pašnjaka, fragmentiranih dijelova iskonske vegetacije, šibljacka i većih ili manjih grupa stabala četinarara i lišćara. Samo izvorište se nalazi u zoni pomenutih šibljacka gdje uglavnom preovlađuje lijeska (lat. *Corylus avellana*), zatim vrbe, joha, glog, zova, džanarka i dr.

Minimalna izdašnost izvorišta procijenjena je na 15 l/s, što bi po tadašnjim analizama zadovoljilo maksimalne dnevne potrebe ovog naselja

Procjena maksimalne izdašnosti izvorišta nije urađena jer se ne raspolaže sa mjerenjima u periodu pojave velike vode, tj. u periodu kada se izvorište prihranjuje ali ni mjerenja količina iscrpljene vode.

Podaci o izvorima vode na teritoriji općine Sanski Most

“Hidrogeološki katastar općine Sanski Most”, knjiga 1, knjiga 2, broj: II 142/87., Geološki zavod Zagreb, OOUR za inženjersku geologiju, hidrogeologiju, petrologiju i mineralne sirovine, Sachsova 2, Zagreb, 1987.,

Na području općine Sanski Most zabilježeno je 782 vodne pojave, od čega je 752 izvora, 3 bunara i 27 ponora, od čega se izdvaja 54 izvora čija izdašnost je veća od 1 (l/s).

Općina		SANSKI MOST					POPIS IZVORA						List br.
MZ		Naselje											
Red. br	Naziv	Katastarski broj izvora	Naziv lista karte 1:25000	Koordinate		Nadmorska visina	Način prilaza izvoru	Izdašnost u (l/s)	Da li je izvor kaptiran	Mogućnost zagađenja: DA/NE	pH vode	Da li je voda kvaliteta za piće DA/NE	Napomena
				X	Y								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Ilidža	27	Donji Agići	4971245	5616105	270,0	autom	15,0	ne	ne	7,7	ne	
2	Babinovac	127	Modra	4968620	5616840	410,0	pješice	10,0	ne	ne	7,3	da	
3	Slatinsko vrelo	136	Modra	4967950	5617300	328,0	pješice	15	ne	ne	7,7	da	
4	Devića vrelo	167	Modra	4965000	5612665	508,0	pješice	1,5	da	-	7,5	-	
5	Kamenica	168	Modra	4964800	5612395	490,0	pješice	1,0	ne	-	7,5	-	
6	-	173	Modra	4964400	5615660	470,0	pješice	2,0	da	-	7,4	-	
7	Bunar	195	Modra	4962000	5616025	417,0	pješice	8,0	ne	da	7,2	ne	
8	Bliha	203	Modra	4961970	5613860	440,0	pješice	25,0	ne	da	7,3	-	
9	-	204	Modra	4961960	5614050	430,0	pješice	20,0	ne	-	7,3	-	
10	-	207	Modra	4960620	5610590	386,0	pješice	3,0	ne	-	7,6	-	
11	-	212	Modra	4960160	5611345	430,0	pješice	5,0	ne	-	7,3	-	
12	-	213	Modra	4960275	5617200	380,0	pješice	5,0	da	-	7,2	-	
13	Pećina	214	Modra	4960580	5618320	370,0	pješice	10,0	da	da	7,3	da	
14	-	217	Modra	4959965	5611225	438,0	pješice	2,0	ne	-	7,4	-	
15	Dobrovac	220	Modra	4959170	5611800	460,0	pješice	2,5	ne	-	7,4	-	
16	PODBRNJ AČA	225	Modra	4958230	5614410	420,0	pješice	12,0	da	da	7,9	da	
17	Miljevci	226	Modra	4958	5615	410,0	pješice	5,0	ne	-	7,8	-	

Prostorni plan Općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina

				560	255		ice						
18	Božića vrelo	232	Modra	4957 550	5611 985	470,0	pješ ice	1,8	da	-	7,7	-	
19	Brzeta	235	Modra	4957 940	5616 380	395,0	pješ ice	8,0	da	-	7,7	-	
20	Sopotnica	318	Stari Majdan	4967 375	6385 600	370,0	pješ ice	12,0	ne	da	7,3	ne	
21	Gračanica	345	Stari Majdan	4965 425	6388 725	240,0	aut om	8,0	da	da	8,0	da	
22	-	360	Stari Majdan	4963 660	6383 620	285,0	pješ ice	3,0	ne	-	7,5	-	
23	Zelenika	378	Stari Majdan	4962 180	6384 960	260,0	pješ ice	4,0	da	-	7,3	-	
24	Bunar	379	Stari Majdan	4962 600	6386 720	270,0	pješ ice	1,0	da	-	7,3	-	
25	-	386	Stari Majdan	4961 520	6383 470	300,0	pješ ice	1,0	ne	-	7,8	-	
26	-	388	Stari Majdan	4961 340	6384 260	270,0	pješ ice	1,0	ne	-	7,8	-	
27	GRABAR	398	Stari Majdan	4960 750	6386 920	220,0	aut om	7,0	da	-	7,7	da	
28	-	399	Stari Majdan	4960 440	6386 960	218,0	Pje šice	3,0	Ne	-	7,7	-	
29	Voljevac	403	Stari Majdan	4959 940	6390 900	175,0	Aut om	10,0	Ne	-	7,5	-	
30	Srebinova c	404	Stari Majdan	4959 570	6391 090	180,0	Pje šice	7,0	Ne	-	7,2	-	
31	Dobra voda	482	Sanski Most	4960 400	6394 040	160,0	Pje šice	10,0	Ne	-	7,3	-	
32	ZDENA	495	Sanski Most	4958 410	6391 850	180,0	aut om	500,0	da	da	7,7	da	
33	PODGOR A	546	Lušci Palank a	4956 740	5615 445	404,0	Aut om	10,0	Da	da	7,7	da	
34	Kamenac	627	Kljevci	4956 140	6394 800	172,0	Aut om	1,0	Ne	-	7,6		
35	Drozgača	629	Kljevci	4956 390	6399 530	225,0	Pje šice	10,0	Ne	-	7,7		
36	Pećina	634	Kljevci	4955 750	6394 940	175,0	Aut om	1,0	Ne	-	7,5		
37	-	637	Kljevci	4955 780	6397 770	191,0	Aut om	10,0	Da	-	7,3		
38	-	651	Kljevci	4953 050	6396 100	178,0	Aut om	3,0	Ne	-	7,5		
39	DABARSK O vrelo	653	Kljevci	4952 570	6392 540	188,0	Pje šice	1200, 0	Ne	da	7,3	ne	
40	-	654	Kljevci	4952 890	6396 200	178,0	aut om	1,5	ne	-	7,8		
41	-	655	Kljevci	4952 320	6396 940	178,0	aut om	1,2	da	-	7,8	-	
42	Kljevak	663	Kljevci	4951 760	6397 150	185,0	pješ ice	15,0	ne	-	7,5	-	
43	Zmajevac	671	Kljevci	4950 940	6398 800	185,0	aut om	2,0	ne	-	7,6	-	
44	KLJEVAČ KO vrelo	677	Kljevci	4948 640	6397 280	192,0	pješ ice	10,0	ne	da	8,0	da	
45	MERDAN OVIĆA vrelo	678	Kljevci	4948 600	6397 655	190,0	pješ ice	3,0	da	-	7,9	-	
46	-	681	Kljevci	4947 090	6400 650	192,0	pješ ice	2,0	da	-	7,8	-	
47	Vrelo	682	Kljevci	4946 880	6400 720	198,0	pješ ice	20,0	da	da	7,6	da	
48	Rogovac	688	Kljevci	4952 770	6396 390	178,0	aut om	1,3	da	-	7,8	-	

Prostorni plan Općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina

49	TJEŠNICA	699	D. Kozica	4946 820	6403 370	255,0	pješice	30,0	da	-	7,8	Da	
50	-	708	D. Kozica	4954 220	6406 250	385,0	pješice	2,0	ne	-	7,8	-	
51	ILIDŽA	732	D. Kozica	4950 380	6407 060	235,0	autom	3,5	ne	ne	7,5	ne	
52	Kozica	743	D. Kozica	4949 120	6404 890	269,0	pješice	600,0	ne	da	8,1	da	
53	-	766	D. Kozica	4944 150	6404 890	210,0	autom	12,0	ne	da	7,6	-	
54	Krbava	767	D. Kozica	4944 000	6405 100	218,0	autom	30,0	ne	da	7,9	ne	

Općina		SANSKI MOST					POPIS BUNARA							List br
MZ		Naselje												
R e d. b r	Naziv	Katastarski broj izvora	Naziv lista karte 1:25000	Koordinate		Nadmorska visina	Način prilaza izvoru	Dubina do nivoa vode (m)	Izdansnost (l/s)	Način zahvata	Mogućnost zagađenja: DA/NE	pH vode	Da li je voda kvalitetna za piće DA/NE	Napomena
				X	Y									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
1	HUDRO_SANUS (SB-3)	734	D. Kozica	494 945 0	640 365 0	252,9 5	autom	-	25,0	art ešk i	ne	7, 4	ne	
2	HUDRO_SANUS (SB-2)	734	D. Kozica	494 945 0	640 366 0	250,6 1	autom	-	22,0	art ešk i	ne	7, 4	ne	

Na teritoriji Općine Sanski Most postoji i više manjih izvorišta i manjih uređenih vodovodnih sistema koje buduća Studija Zaštite izvorišta mora, takođe, identifikovati i za iste propisati uslove zaštite i korištenja. To se odnosi na sledeća izvorišta:

- I) Lušci Palanka izvorište iznad kuće Sime Miljuša (snabdeva Jelašinovce, kaptaža I Rezervoar);
- II) Lušci Palanka izvorište Miljevci-Jojići (pumpnu stanicu, rezervoar);
- III) Lušci Palanka Ibrino vrilo;
- IV) Skucani Vakuf izvorište Pakaj (izvor, pumpnu stanicu, rezervoar);
- V) Skusani Vakuf izvorište Muratovac (izvor, pumpnu stanicu, rezervoar);
- VI) Modra vrelo Hadžina voda;
- VII) Modra izvor (Džamija; Omerovac; Delići; Kugić);
- VIII) Modra bunar ima vlastiti vodovodni sistem(izvor, pumpnu stanicu, rezervoar);
- IX) Lukavice;
- X) Zenkovići (više individualnih sistema sa lokaliteta Hadžina voda);
- XI) Fajtovci izvorište Plana (snabdeva 15 domaćinstava I Spomen šesmu);
- XII) Okreč ima vlastiti vodovodni sistem (izvor, pumpnu stanicu, rezervoar);
- XIII) Vrše vrelo Buče (Glavica) ima vlastiti vodovodni sistem ;
- XIV) Vrše selo ima vlastiti vodovodni sistem (izvor, pumpnu stanicu, rezervoar);
- XV) Bojančić ima vlastiti vodovodni sistem(izvor, pumpnu stanicu, rezervoar);
- XVI) Čaplje novi vodovodni sistem sa izvorišta Tiješnica;

- XVII) Čaplje, više manjih vodovodnih sistema (vrela Šaćirovac; vrela Žegar; vrela Halimovići; vodovod Bilajbezi; vodovod Muratovići; vodovod Kazići; bunar iznad Mlina zlatne Doline);
- XVIII) Čirkići izvor Kovčica (stari vodovod sa Podvidače);
- XIX) Čirkići izvor Mala raven i izvor Gornja Mahala;
- XX) Čirkići bunar (izvor, pumpnu stanicu, rezervoar);
- XXI) Čirkići GAJ novi vodovod sa pumpnom stanicom;
- XXII) Došci izvorište Ledenica i Ramina žila (izvor, pumpnu stanicu, rezervoar);
- XXIII) Kisak ima vlastiti vodovodni sistem (izvor, pumpnu stanicu, rezervoar);
- XXIV) Gornji Kamengrad izvorište Zelenika (Hatiraj i Husimovci);
- XXV) Kijevo izvorište Tiješnica;
- XXVI) Tomina pravoslavna I pola Tominske Palanke izvorište Tiješnica;
- XXVII) Tomina selo vrela snabdjeva pola Tominske Palanke;
- XXVIII) Jezerci u Hrustovu (više izvorišta, jedan je kaptiran I urađen manji vodovodni sistem sa pumpnom stanicom I rezervoarom);
- XXIX) Vrhpolje bunar Škola i napušteni izvori javnog vodosnabdjevanja Kadirići i Kerani (Hrustovo)
- XXX) Šehovci (pet lokalnih izvorišta) (snabdjevaju od 10 do 20 domaćinstava);
- XXXI) Sasina vodovod Martinovac (snabdjeva 20 domaćinstava Poljaka);

Sasina, drugi manji vodovod za 1 do 10 domaćinstava (vrela Bukovac; vrela Mlinari; vrela Gaj; vodovod Grgiči; Kauri; Klašnica; Bujadnica; Potok; Kruharuša; Martinovac II; Martinovac III; Bukvik).

ZONE SANITARNE ZAŠTITE IZVORIŠTA VODE ZA PIĆE

Odluka definiše tri zone: neposredne, uže, šire zaštite.

Odlukom zaštite izvorišta Zdena, definisana je I zaštitna zona oko izvora u Zdeni i oko ponora u Jelašinovačkom polju, II zaštitna zona iza I zone iza izvora i iz I zone u Jelašinovačkom polju i III zaštitna zona obuhvata širi prostor sliva izvora Zdena i Jelašinovačkog polja.

Do sada su urađeni **Projekti Zaštite izvorišta vode za piće:**

- Zdena,
- Dabar,
- Slatinsko Vrela,
- Podbrnjača,

MONITORING KVALITETE VODA PONORA JELAŠINOVCI I IZVORA ZDENA

U cilju kontinuiranog praćenja stanja kvaliteta voda koje poniru u Jelašinovačkom polju i kvaliteta vode izvora Zdena uspostavljen je monitoring izgradnjom dvije hidrološke stanice.

Hidrološke stanice su GPS signalom povezane za centralnim PC u Objektu za tretman vode za piće Zdena, gdje se preuzeti podaci koriste za blagovremeno poduzimanje aktivnosti kod naglih promjena u kvalitetu ponirućih i izvorske vode.

IZVORI KOJI SE KORISTE BEZ ODLUKE O ZAŠTITNIM ZONAMA

Neophodno je hitno uraditi Projekat Zaštite izvorišta vode za piće lokalnih vodovoda u Općini Sanski Most koji su pod nadzorom JKP»ViK» Sanski Most.

- Fajtovci izvorište Pečina;
- Donji Kamengrad izvorište Graba;
- Stari Majdan izvorište Gračanica;

Kratki opis po izvorima:

Izvor «Podbrnjača» služi za vodoopskrbu naselja Lušci Palanka, osim naselja u Jelašinovačkom polju.

Izvor se nalazi u podnožju uvale i Debelog brda ispod Radanovog i Predojevića polja sa više ponora, čiju vezu sa ovim izvorom treba ispitati.

Izvor «Pećina» snabdijeva vodom za piće naseljena mjesta Gorice, Šumari, Naprelje i Fajtovci. Izvor se nalazi iznad korita Blihe, a ispod regionalne ceste Banjaluka – Bihać, i ispod naselja Šumari, Baste, Bošnjaci i druga na Dabarskoj visoravni sa više ponora, čiju vezu sa ovim izvorom treba ispitati.

Izvor «Grabar» služi za vodoopskrbu naselja Donji Kamengrad (Dolina, Džafići, Čatići) i Husimovci.

Izvor se nalazi u podnožju brda Kaja i «Starog grada Kamengrada» i naselja na Dabarskoj visoravni sa više ponora, čiju vezu sa ovim izvorom treba ispitati.

Izvor «Gračanica» nalazi sa iznad naselja Stari Majdan koji gravitaciono snabdijeva vodom. Izvor se nalazi u podnožju Mikanovog brda i Majdanske planine sa velikim brojem naselja i rudokopima RŽR, čiju vezu sa ovim izvorom treba ispitati.

Izvorišta koja treba uvrstiti u Projekt Zaštite jer se već koriste za lokalno vodosnabdjevanje stanovništva u perspektivi će se koristiti za Regionalno vodosnabdjevanje

Dabarsko vrelo, kao najveći registrovani izvor na prostoru općine Sanski Most prema planskim dokumentima treba da obezbjedi novih (nedostajući) 100 l/s centralnom vodovodnom sistemu Zdena, a u daljoj perspektivi da obezbjedi vodu za Regionalno vodosnabdjevanje. Manju količinu vode ovog izvora od 1990 godine koriste mještani naselja Brajića tavan prekoprimitivne pumpne stanice čije pumpe pokreće mlinsko kolo.

Izvor se nalazi u podnožju brda Mriježnica, naselja Dabarske visoravni i Jelašinovačkog polja čija je veza sa ovim izvorom dokazana ranijim bojenjem ponora u Jelašinovačkom polju.

Kod istražnih radova i izrade Projekta Zaštite izvorišta vode za piće Zdena Općine Sanski Most, preko Programskog ureda IBG Bihać urađeni su i istražni radovi za ovo izvorište na osnovu čijih rezultate treba uraditi Odluku Zaštite izvorišta vode za piće Dabar²⁹.

Slatinsko vrelo je projektovano za vodosnabdjevanje naselja Modra i Lukavice i projekat je od 2008 godine otpočet sa realizacijom, a u 2010 se očekuje završetak.

Ovo vrelo se nalazi u podnožju Ostoje, Hrastove glave, i Majdanskih planina na čijim se uzvišenjima nalaze naselja Slatina-Podvidača, čiju vezu sa ovim izvorom treba ispitati.

Izvor Tiješnica je od 1980 godina služio za vodosnabdjevanje naselja Kijevi, Tomina i Lužani, od 1997 Čaplja, a od 2008 Vrhpolja. Dovođenjem vode gradskog vodovoda preko rezervoara Delića brdo do ovih naselja izvor Tiješnica će ostati alternativni izvor.

Izvor se nalazi u padinama brda Jošik i Radinica, Kijevske gore iznad koje se nalazi naselje Tramošnja, čiju vezu sa ovim izvorom treba ispitati.

Izvor «Zelenika» se nalazi u vodovodnom sistemu naselja Hatiraj, Kamengrad i Husimovci. U sušnom periodu izvor ne zadovoljava potrebe stanovništva, te postoji projekat uvezivanja ovih naselja u gradski vodovodni sistem, nakon čega će ovaj izvor ostati kao alternativni.

²⁹ Odluka o zaštiti vode za piće izvorišta Zdena i Dabar, općina Sanski Most («Službeni glasnik općine Sanski Most», br 07/20

Izvor se nalazi u podnožju brda Ljutovik, i naseljenog mjesta Kisak i Dabarski visoravni sa naseljima i vrtačama, čiju vezu sa ovim izvorom treba ispitati.

Izvor «Podgora» je od 1938 godine, sa više prekida i rekonstrukcija, korišten za vodosnabdjevanje naselja na Dabarskoj visoravni.

Voda se zahvata iz izbušenog bunara koji se nalazi u podnožju brda Voloder i Dabarske visoravni sa naseljima i vrtačama, čiju vezu sa ovim izvorom treba ispitati.

KONTROLA KVALITETA VODE ZA PIĆE

Vodu mjesečno za ranije utvrđen broju uzoraka uzima uposlenik «Vik-a», a kontrolu vrši Zavod za javno zdravstvo USK u Bihaću, prema Ugovoru i za sredstva JKP «Vik».

Kontrole kvaliteta vode rade se dva puta mjesečno na 6 lokacija. Često nakon većih oborina i naglog topljenja snijega dolazi do pojave zamućenosti i povećanog broja bakterija u sirovoj vodi.

U blizini izvorišta rijeke Zdene je izgrađeno postrojenje za kondicioniranje vode (taloženje, brzi filter i dezinfekcija vode). Putem kondicioniranja vode preduzeće je u mogućnosti ukloniti kako bakteriološke, tako i kemijske nedostatke sirove vode (zamućenje vode). Informiranje građana o kvaliteti vode vrši se redovno, odnosno građani se obavezno informiraju putem medija o slučajevima pojave povećane mutnoće, i pozivaju se da vodu obavezno prokuhavaju prije upotrebe. Trenutno, na području općine, samo izvorište rijeke Zdene ima usvojenu Odluku o zoni sanitarne zaštite.

Stalna sterilizacija vode UV aparatom i klordioksidom vrši se na javnom vodovodnom sistemu kojim upravlja JKP «ViK» d.o.o. Sanski Most.

Svakodnevna kontrola kvaliteta vode vrši se u savremenoj laboratoriji JKP «ViK» d.o.o. Sanski Most.

Redovna mjesečna kontrola kvaliteta vode za piće vrši se u Zdravstvenoj ustanovi «Zavod za javno zdravstvo Unsko-sanskog kantona» Bihać na propisanom broju uzoraka, koje uzima i transportuje do Bihaća ovlašteni uposlenik JKP «ViK» d.o.o. Sanski Most.

Povremeno se rade šestomjesečne i godišnje kontrole kvaliteta vode.

Potrebno je takođe naglasiti, da nekoliko puta godišnje na svim kraškim izvorištima usljed obilnih padavina dolazi do pojave mutnoće vode.

Putem lokalnih medija građani se informišu o kvaliteti vode, kada se zbog povećane mutnoće pozivajuda vodu obavezno prokuhavaju prije upotrebe.

ZAŠTITNE ZONE IZVORIŠTA ZDENA I DABAR

Zone sanitarne zaštite izvorišta Zdena i Dabar utvrđene su u skladu sa članom 7. Pravilnika koja se odnose na izvorišta podzemnih voda u kraškim akviferima.

Prema stupnju opasnosti od zagađenja i drugih štetnih uticaja koji mogu nepovoljno djelovati na zdravstvenu ispravnost vode ili na izdašnost izvorišta Zdena i Dabar, uspostavljaju se četiri zaštitne zone:

- Prva zaštitna zona - zona sa najstrožijim zabranama o ograničenjima;
- Druga zaštitna zona - zona sa strogim zabranama o ograničenjima;
- Treća zaštitna zona - zona sa umjerenim zabranama o ograničenjima;
- Četvrta zaštitna zona - zona sa preventivnim zabranama o ograničenjima

Prva zaštitna zona obuhvata prostor u neposrednoj zoni izvorišta „Zdena“.

Vanjske konture prve zaštitne zone su predstavljene sljedećim tačkama:

**IZVORIŠTE ZDENA
I ZONA ZAŠTITE**

Tačka

X	Y
1I 6 391 892.61	4 958 462.32
2I 6 391 932.82	4 958 454.49
3I 6 391 982.50	4 958 447.88
4I 6 391 973.11	4 958 487.33
5I 6 391 965.78	4 958 518.14
6I 6 391 958.12	4 958 550.31
7I 6 391 906.81	4 958 567.10
8I 6 391 895.06	4 958 533.40
9I 6 391 883.68	4 958 503.84
10I 6 391 882.94	4 958 476.24

Izvorište „Dabar“

Prva zaštitna zona obuhvata prostor u neposrednoj zoni izvorišta „Dabar“.

Vanjske konture prve zaštitne zone su predstavljene sljedećim tačkama:

**IZVORIŠTE DABAR
I ZONA ZAŠTITE**

Tačka

X	Y
1I 6 392 582.92	4 952 552.19
2I 6 392 578.82	4 952 587.07
3I 6 392 573.54	4 952 591.93
4I 6 392 562.94	4 952 600.77
5I 6 392 530.53	4 952 661.45
6I 6 392 493.62	4 952 565.40
7I 6 392 499.07	4 952 546.47
8I 6 392 532.84	4 952 523.01

Područje II zaštitne zone izvorišta „Zdena“ i „Dabar“ te ponora „Ponor 1 (Nizvodno od L.Palanke), Ponor 2, Ponor 3, Ponor 4, Ponor 5, Ponor 6, Ponor 7 (Šainovac), Ponor 8, Ponor 9, Ponor 10, Ponor 11, Ponor 12, Ponor 13, Ponor 14, Ponor 15, Ponor 16, Ponor 17 (Oko), Ponor 18, Ponor 19, Ponor 20 (Jezernica), Ponor 21, Ponor 22“ obuhvata prostor od vanjske granice prve zaštitne zone, do linije od koje je podzemnoj vodi potrebno najmanje 1 dan do ulaska u vodozahvatni objekat (u skladu sa članom 7. stav 6. Pravilnika).

Vanjska granica II zaštitne zone definisana je sljedećim prelomnim tačkama:

II ZONA ZAŠTITE

Tačka

X	Y
II1 6 389 185.965	4 959 613.795
II2 6 388 946.059	4 958 750.966
II3 6 388 892.807	4 957 797.103
II4 6 388 526.048	4 957 209.030

II5	6 389 385.834	4 956 734.169
II6	6 389 509.461	4 954 922.558
II7	6 389 375.920	4 953 274.257
II8	6 389 682.743	4 951 334.739
II9	6 389 284.270	4 949 121.937
II10	6 388 109.935	4 948 192.183
II11	6 389 599.593	4 947 449.349
II12	6 391 554.922	4 946 553.647
II13	6 392 278.310	4 947 659.398
II14	6 393 115.326	4 948 389.998
II15	6 393 691.369	4 949 651.328
II16	6 393 083.761	4 950 832.889
II17	6 392 963.093	4 951 961.916
II18	6 393 049.114	4 953 122.838
II19	6 393 472.900	4 954 418.229
II20	6 393 205.191	4 954 954.311
II21	6 392 665.464	4 955 814.615
II22	6 392 095.662	4 956 655.244
II23	6 392 791.397	4 957 567.370
II24	6 392 349.523	4 958 284.948
II25	6 391 185.876	4 958 868.594
II26	6 390 269.377	4 958 807.949
II27	6 377 764.418	4 958 904.991
II28	6 376 727.378	4 958 498.551
II29	6 376 462.250	4 957 610.809
II30	6 375 508.589	4 957 259.656
II31	6 375 166.784	4 956 284.340
II32	6 375 743.312	4 954 896.532
II33	6 376 864.539	4 953 563.336
II34	6 377 882.294	4 952 568.066
II35	6 378 268.891	4 951 866.383
II36	6 379 508.895	4 951 626.467
II37	6 380 548.527	4 951 511.512
II38	6 382 289.710	4 950 723.270
II39	6 383 668.442	4 949 555.037
II40	6 384 268.822	4 948 941.570
II41	6 384 922.975	4 949 711.765
II42	6 384 776.768	4 951 001.301
II43	6 384 051.685	4 952 336.835
II44	6 382 416.134	4 952 931.978
II45	6 381 607.002	4 953 995.038
II46	6 381 548.481	4 954 723.885
II47	6 380 743.451	4 954 186.218
II48	6 379 185.500	4 954 508.099
II49	6 378 415.825	4 955 721.404
II50	6 379 127.353	4 956 755.343
II51	6 379 121.184	4 958 210.686

Područje III zaštitne zone izvorišta „Dabar“ i „Zdena“ te ponora „Ponor 1 (Nizvodno od L.Palanke), Ponor 2, Ponor 3, Ponor 4, Ponor 5, Ponor 6, Ponor 7 (Šainovac), Ponor 8, Ponor 9, Ponor 10, Ponor 11, Ponor 12, Ponor 13, Ponor 14, Ponor 15, Ponor 16, Ponor 17 (Oko), Ponor 18, Ponor 19, Ponor

20(Jezernica), Ponor 21, Ponor 22“ obuhvata prostor od vanjske granice II zaštitne zone do vanjske granice III zaštitne zone (u skladu sa članom 6. stav 7. i 8. Pravilnika).

Vanjska granica III zaštitne zone definisana je sljedećim prelomnim tačkama:

III ZONA ZAŠTITE

Tačka		
X		Y
III1	6 389 185.965	4 959 613.795
III2	6 388 430.105	4 959 563.317
III3	6 387 626.004	4 959 387.751
III4	6 386 971.793	4 959 966.579
III5	6 386 441.416	4 960 469.319
III6	6 384 784.960	4 960 274.456
III7	6 383 226.961	4 959 921.232
III8	6 381 884.010	4 959 681.086
III9	6 379 124.039	4 959 800.656
III10	6 377 325.636	4 960 068.773
III11	6 376 182.281	4 959 326.102
III12	6 374 746.351	4 958 280.929
III13	6 373 796.702	4 957 980.842
III14	6 373 969.158	4 955 968.508
III15	6 374 136.219	4 954 019.109
III16	6 374 288.028	4 952 247.695
III17	6 376 285.621	4 950 775.677
III18	6 377 064.174	4 950 201.965
III19	6 378 081.850	4 949 452.045
III20	6 379 854.853	4 948 755.372
III21	6 381 627.856	4 948 058.698
III22	6 384 709.254	4 947 756.656
III23	6 386 565.113	4 949 193.461
III24	6388109.9347	4 948192.1827

Područje IV zaštitne zone izvorišta „Dabar“ i „Zdena“te ponora „Ponor 1(Nizvodno od L.Palanke), Ponor 2, Ponor 3, Ponor 4,Ponor 5,Ponor 6, Ponor 7(Šainovac), Ponor 8, Ponor 9, Ponor 10, Ponor 11, Ponor 12, Ponor 13, Ponor 14, Ponor 15, Ponor 16, Ponor 17 (Oko), Ponor 18, Ponor 19, Ponor 20(Jezernica), Ponor 21, Ponor 22“ obuhvata prostor od vanjske granice III zaštitne zone do vanjske granice IV zaštitne zone (u skladu sa članom 6. stav 7. i 8. Pravilnika).

Vanjska granica IV zaštitne zone definisana je sljedećim prelomnim tačkama:

IV ZONA ZAŠTITE

Tačka		
X		Y
IV1	6 373 796.702	4 957 980.842
IV2	6 372 410.128	4 957 373.625
IV3	6 372 193.031	4 956 049.504
IV4	6 372 144.184	4 954 802.024
IV5	6 371 376.794	4 953 932.616
IV6	6 371 704.597	4 952 859.942
IV7	6 371 941.913	4 951 594.709

IV8	6 372 828.835	4 950 227.644
IV9	6 373 715.756	4 948 860.578
IV10	6 374 936.385	4 948 136.029
IV11	6 376 292.579	4 947 425.161
IV12	6 377 004.045	4 946 525.823
IV13	6 377 581.250	4 945 796.200
IV14	6 376 800.626	4 944 292.510
IV15	6 378 406.006	4 943 431.521
IV16	6 379 844.895	4 942 659.824
IV17	6 381 610.206	4 944 510.764
IV18	6 383 165.862	4 943 677.244
IV19	6 385 090.796	4 945 149.334
IV20	6 385 858.645	4 946 105.548
IV21	6 386 723.292	4 947 182.305
IV22	6 388 109.935	4 948 192.183

VODNA INFRASTRUKTURA

Sistemi snabdjevanja vodom

U oblasti vodosnabdjevanja, posebnu pažnju treba posvetiti zaštiti izvorišta za snabdjevanje pitkom vodom i planiranju vodoopskrbnih objekata za snabdjevanje naselja korištenjem izvorišta Dabar. S aspekta zaštite izvorišta Dabar potrebno je ispitati mehanizam podzemnog oticanja, unutar ovog slivnog područja i na osnovu toga uspostaviti određeni režim zaštite po pojedinim zonama. U narednom periodu treba teziti proširenju vodovodne mreže uvođenjem izvora Dabar u centralni vodovodni sistem na općinskom nivou korištenjem vodnog resursa jednog od najvećih izvorišta. U sklopu grafičkog dijela plana, prikazana je planirana trasa vodovoda kojom se određena količina vode iz izvora Dabar planira uvrstiti u sistem vodosnabdjevanja.

Sastavni dio vodovodne mreže čine pumpne, prepumpne stanice (buster stanice) i rezervoari. Navedeni objekti prikazani su u grafičkom dijelu, u sklopu tekstualnog dijela u nastavku prikazane su njihove X-Y koordinate:

Tabela br. 50.: Koordinate pumpnih stanica na području općine Sanski Most (izvor: JKP „VODOVOD I KANALIZACIJA“ d.o.o.)

Pumpne stanice:	X	Y
Zdena	4,958,484,357	6,391,928,923
Novo Naselje	4,962,445,531	6,392,521,197
Lušci Palanka	4,958,398,871	6,376,965,565
Kamengrad-separacija,	4,960,946,186	6,388,906,111
Donji Kamengrad	4,960,752,810	6,386,951,787
Fajtovci-Pećina,	4,960,596,485	6,380,919,545
Slatinsko vrelo	4,968,058,101	6,380,222,594
Jezernice,	4,957,261,306	6,396,646,605
Vrhpolje,	4,949,803,035	6,400,107,091
Galaja,	4,946,760,013	6,401,368,326
Demiševci,	4,960,823,161	6,390,763,195
Jezerci,	4,947,590,155	6,398,253,098

Izvor podataka: dostava podataka putem mail-a 14.03.2024. JKP „VODOVOD I KANALIZACIJA“ d.o.o. i putem dopisa 03-23-1353/15, 15.03.2024.–Služba za urbanizam, prostorno uređenje, građenje i poslovno-stambene poslove

Tabela br. 51.: Koordinate buster (prepumpnih) stanica na području općine Sanski Most

Buster stanice:	X	Y
Magarice-Sanska Brda	4,958,269,626	6,393,363,777
Bojančić	4,959,609,191	6,392,845,271
Magarice-Azil	4,958,012,977	6,393,055,498
Zagaj	4,960,750,678	6,397,355,172

Izvor podataka: dostava podataka putem mail-a 14.03.2024. JKP „VODOVOD I KANALIZACIJA“ d.o.o. i putem dopisa 03-23-1353/15, 15.03.2024.–Služba za urbanizam, prostorno uređenje, građenje i poslovno-stambene poslove

Tabela br. 52.: Koordinate buster (prepumpnih) stanica na području općine Sanski Most

Rezervoari:	X	Y
Gradski bazen	4,958,465,418	6,391,693,879
Bartikovci,	4,962,428,033	6,391,696,761
Lušci Palanka	4,957,673,404	6,376,321,336
Donji Kamengrad-Repetitor	4,961,991,783	6,388,355,715
Donji Kamengrad-Stari grad	4,960,541,287	6,386,803,832
Ravno brdo	4,966,718,065	6,380,636,993
Delića brdo	4,957,114,337	6,397,437,076
-Fajtovci,	4,960,204,561	6,381,794,940
Hrustovo	4,947,590,155	6,398,253,098
Vrhpolje	4,947,932,575	6,401,531,991
Jezerci	4,945,336,236	6,397,598,826
Demiševci	4,961,497,122	6,390,482,880
Majdan	4,965,423,164	6,388,676,235

Izvor podataka: dostava podataka putem mail-a 14.03.2024. JKP „VODOVOD I KANALIZACIJA“ d.o.o. i putem dopisa 03-23-1353/15, 15.03.2024.–Služba za urbanizam, prostorno uređenje, građenje i poslovno-stambene poslove

Osim navedenih objekata, planskom dokumentacijom obrađene su trase postojećeg vodovoda, kao i trase planiranih širenja dionica vodovoda, a sve u skladu sa grafičkim priložima. Vodovodne dionice koje se planiraju izgraditi u periodu od narednih 20 godina su: Dovod vode sa izvora Dabra u sistem vodosnadbijevanja, Milin Birt-Koprivna, Došci, Krupić-Krče-Šibovi, Banja Ilidža-Podovi-Donji Kamičak (opština Ključ), Poljak-Sasina, Čaplje-Tomina-Kijevo, Jahići-Husimovci, Kruharuša, Vodovod Dabraska visorav i Zdena-Donji Kamengrad.

Trase planiranog vodovoda: Dovod vode iz izvora Dabar, Milin Birt-Koprivna, Došci i Poljak-Sasina, dostavljene su od strane nadležnog preduzeća JKP „VODOVOD I KANALIZACIJA“ d.o.o. općina Sanski Most i kao takve uobzirene su u sklopu grafičkih priloga.³⁰

³⁰ Trase vodovoda Krupić-Krče-Šibovi, Banja Ilidža-Podovi-Donji Kamičak, Čaplja-Tomina-Kijevo, Jahići-Husimovci, Kruharuša, Vodovod Dabraska visorav i Zdena-Donji Kamengrad, nisu dostavljene od strane JKP „VODOVOD I KANALIZACIJA“ d.o.o. općina Sanski Most, pa kao takve nisu mogle biti uobzirene u sklopu grafičke dokumentacije.

Opći cilj: obezbjediti sigurnost, količinu i kvalitet vode za piće na cijelom području kroz faznu realizaciju, te stvoriti bezbjedan i ekonomičan sistem odvođenja i tretmana otpadnih i atmosferskih voda, u cilju podizanja nivoa komunalne higijene, a ne ugrožavajući podzemne vode.

Da bi se ostvarilo adekvatno korištenje, zaštita i upravljanje vodnim resursima potrebno je preduzeti sljedeće mjere:

- Izrada programa uređenja i zaštite svih izvorišta;
- Uspostaviti svakodnevnu kontrolu vode (laboratorija);
- Uraditi procjenu uticaja privrednih i drugih subjekata u zonama zaštite izvorišta i vodozahvata na kvalitet voda;
- Snimiti stanje postojećih vodovoda;
- Uspostaviti prioritetne zone zaštite izvorišta;
- Riješiti vodosnabdijevanje u svim mjesnim zajednicama;
- Uspostaviti sistem kontrole svih lokalnih vodovoda i izvorišta pitke vode kroz uspostavljanje Registra lokalnih vodovoda i izvorišta pitke vode i mjera za kontrolu kvaliteta.

Sistemi odvođenja otpadnih voda i sistem zaštite voda

Na teritoriji Općine Sanski Most organizovani sistem javne kanalizacije ima samo u urbanom dijelu, dok je evakuacija otpadnih voda u seoskim naseljima posebno problematična. Upotrebljene vode izlivaju se u neadekvatno izgrađene upijajuće septičke jame, zemljište i potoke, čime se direktno zagađuju izvori, zemljište i vodotoci.

U nekoliko područja izvan urbanog dijela Općine Sanski Most, izvjestan broj domaćinstava posjeduje individualne kanalizacione cijevi, koje odvođe otpadnu vodu do obližnjih vodenih tokova. Prečišćavanje otpadnih voda se ne vrši ni na jednom ispustu.

Većina septičkih jama nije urađena na tehnički zadovoljavajući način.

Prema podacima JKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sanski Most do 2016 godine na javnu kanalizacionu mrežu je bilo priključeno 2344 domaćinstva sa prosječno oko 6600 stanovnika (ili od 4700 do 8500 stanovnika) , tj. 2 st/dom u 2013 ili 3,65 st/dom u 1991 godini.

Prečišćavanje se vrši individualno preko trokomornih reaktora (taložnika) sa preljevom priključenim na javnu kanalizacionu mrežu i preko nepropusnih trokomornih taložnika bez odvoda, koji se redovno prazne specijalnim vozilom za odvoz otpadnih voda.

Centralni ispust se nalazi na Sani-prije ušća Blihe (Alagića polje), a rasteretni ispust iza prepumpne stanice Sana-desna obala-Most.

Prepumpna stanica Sana se nalazi kod mosta u naselju Karići. Prepumpavanje se vrši iz desne u lijevu obalu i predstavlja obalni sistem kolektorske mreže komunalne odvodnje.

Problem kanalizacije se izvjesno može smatrati najvećim infrastrukturnim problemom na području. Skoro sve površinske vode koje se prikupljaju sa javnih površina su spojene na gradske fekalne kolektore, što čini mješoviti sistem odvodnje otpadnih voda. Ne postoje podaci o štetnom utjecaju ispuštanja zagađenih voda kako na površinske tako i na podzemne vodne resurse. Najveći nedostatak postojećeg sistema je što se u toku zimske službe abrazivni materijal nakuplja u uličnim slivnicima i kanalizaciji.

U narednom periodu planira se :

1. Nastavak izgradnje centralnog kanalizacionog sistema i postrojenja za tretman komunalnih otpadnih voda **centralnog** prečišćača (kapacitet; I faza 24.000 ES, II faza 35.000 ES), kao i izgradnja dislociranih kanalizacionih sistema i tretmana, pročišćavanjem biozasadima (**biolagune**) za naselja koja se ne mogu povezati sa centralnim kanalizacionim sistemom .
2. Proširenje primarne i sekundarne kanalizacione mreže i to:
 - Naselje Bare

- Naselje Jezernice
- Bužimsko naselje
- 3. Izgradnja kanalizacionih sistema, dislociranih naselja, sa pročišćavanjem biosadima (biolagune)
 - Lušci Palanka (zaštita sliva Zdena)
 - Fajtovci (zaštita prirodnog nasljeđa Vodopad Bliha)
 - Stari Majdan, zaštita nasljeđa „Rimski most“ (rekonstrukcija i proširenje „Rimske“ kanalizacije)

Što se tiče daljih aktivnosti na objektima odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda, potrebno je:

1. Izraditi neophodnu studijsko-projektnu dokumentaciju
2. Izgraditi sistem za prikupljanje i prečišćavanje otpadnih voda urbanog dijela općine (Prvomajska od M-15 do izvora Zdena i Lolin sokak
3. Izgraditi sistem za odvodnju, prikupljanje i prečišćavanje otpadnih voda ruralnog dijela općine (Lušci Palanka)
4. Uspostaviti mjere za unapređenje postojeće kanalizacione mreže (izrada plana i sanacione aktivnosti)
5. Uspostaviti nadzor i kontrolu nad ispuštanjem otpadnih voda od strane industrijskih zagađivača , obrtnika i javnih institucija
6. Uspostaviti nadzor i kontrolu u područjima gdje ne postoji sistem javne odvodnje (područjasa septičkim jamama)
7. Uvesti kontrolu kvaliteta ispuštene otpadne vode u otvorene vodotoke
8. Održavati postojeći sistem odvodnje otpadnih voda

Prvi korak u poboljšanju stanja vodnih resursa na području Općine Sanski Most, koji su zagađeni ne tretiranim komunalnim i oborinskim otpadnim vodama je izrada projektne dokumentacije za isti odnosno izrada strategije prikupljanja i prečišćavanja komunalnih i oborinskih otpadnih voda na području općine Sanski Most. Tačkasti izvor zagađenja na području općine Sanski Most podrazumjeva otpadne vode iz sistema javne kanalizacije. Treba naglasiti da je samo dio domaćinstva ili privrednih i javnih subjekata svih Mjesnih zajednica u kojima ima izrađen kolektor spojen na sistem odvodnje otpadnih voda putem kanalizacione mreže.

Projekti i mjere koji su potrebni da doprinesu poboljšanju stanja vodnih resursa na području Općine Sanski Most su:

- Fazna izgradnja kanalizacionog sistema u Sanskom Mostu
- Izgradnja centralnog općinskog uređaja za prečišćavanje otpadnih voda
- Izrada strategije i projektne dokumentacije odvodnje otpadnih voda za Sanski Most
- Izgraditi kanalizacione mreže sa tretmanom oborinskih voda u dijelu općine gdje ne postoji kanalizaciona mreža;
- Revidirati i po potrebi doraditi općinsku odluku o zabrani direktnog ispusta otpadnih voda iz domaćinstava i poljoprivrednih objekata u rijeke, rječice i potoke, a ako odluka nije donešena, treba je donijeti;
- Strategija prikupljanja i prečišćavanja industrijskih otpadnih voda na području općine Sanski Most

Zaštita od voda i uređenje voda

Zaštita voda

Rješenja zaštite od voda (obrana od poplava i bujica, zaštita korita vodotoka i zemljišta na slivu od erozije, odvodnja prekomjernih voda s nekog područja) može uticati na ukupnu vrijednost nekog prostora, jer se npr. s dopuštanjem da neko zemljište bude izloženo poplavama, bujicama i eroziji mora računati i s povremenim ili trajnim štetama, odnosno umanjnim prihodima koje će trpjeti njegovi korisnici. Ciljevi zaštite od voda na području općine su:

- Utvrditi rizična područja na teritoriji Općine, kao i potencijalne štete koje se mogu javiti u tim područjima u iznimnim hidrološkim situacijama;
- Utvrditi program mjera i aktivnosti koje se moraju poduzeti u iznimnim hidrološkim situacijama;
- Na vodnom dobru zabraniti sve zahvate izuzev onih koji su navedeni članom 12. Zakonu o vodama FBiH
- Utvrditi akcioni plan realizacije, obnoviti postojeće ili izgraditi nove infrastrukturne objekte u cilju povećanja stepena sigurnosti ljudstva i dobara;
- Obezbijediti adekvatan monitoring iznimnih hidroloških pojava;
- Pripremiti akcione programe, planove i zakone o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara u cilju zaštite od voda;
- Obezbijediti adekvatnu dogradnju, održavanje i monitoring rada postojećeg infrastrukturnog sistema.
- Poštovati definisane zone plavljenja i zabrane koje se odnose na te zone
- uspostava novih padavinskih i hidroloških stanica na području općine Sanski Most

Uređenje vodnih površina

Uređenje vodnih površina ovisno je o njihovoj namjeni i treba da bude u funkciji iste, a odgovarajuće mjere, nosioci provođenja istih i nadzor nad provođenjem propisanih mjera mora biti normativno uređeno. Kako bi planirani ciljevi bili dostignuti potrebno je planirati koncept plana, čije su sledeće mjere:

- **Uređenje obala i korita vodotoka**
 - Sanacija potpornog-procjednog kamenog zida **PONOR JEZERNICA**, Jelašinovci (**zaštita sliva izvora ZDENA**)
 - Regulacija Blihe i nasip uz Sanu u Alagića polju (**lokacija centralnog prečištača** komunalnih otpadnih voda)
 - Regulacija i nasip Sane (Jezernice)
 - Regulacija i nasip Sane (Krkojevci)
 - Regulacija potoka Radinovac
 - LATERALNI kanal Desnog obalnog područja (Jezernice (ušće Glamošnica) – Čekića bare – Radinovac – ušće Sasinka)
 - LATERALNI kanal Lijevo obalnog područja (Zapadni lateralni 1 (Krkojevci – M15 – r. Zdena), (Zapadni lateralni 2 (r. Bliha – M15 – r. Zdena),
 - Izrada općinskog strateškog plana zaštite od voda

MINERALNA NALAZIŠTA

Rude i druge mineralne sirovine

Može se reći da Sanski Most spada u općine bogate mineralnim resursima. Na prostoru ove općine se do sada eksploatisalo najmanje sedam vrsta mineralnih sirovina. Od energetskih mineralnih sirovina se eksploatisao, a sada se i kopa mrki ugalj. Boksit je metalična mineralna sirovinak koja se trenutno eksploatiše. Pored boksita nekada se vršila i eksploatacija željezne rude. Od nemetalčnih mineralnih

sirovina danas se eksploatišu krečnjaci dolomiti koji se koriste kao agregat u proizvodnji betona i asfaltnih mješavina, te kao tampon u izradi podloga za puteve. Nešto kvalitetnog dolomita se upotrebljava u proizvodnji punila za potrebe industrije boja i lakova. Proizvodnja opeke u Sanskom Mostu je zamrla, a sa njom i eksploatacija opekarske gline na dva postojeća glinokopa.

Od mineralnih sirovina koje nisu eksploatisane na području općine Sanski Most, a gdje je dokazano postojanje ležišta ili većih pojava istih, možemo izdvojiti tri ležišta kvarcnog pijeska zadovoljavajućeg kvaliteta. Otkriveno je i do određenog stupnja i istraženo ležište kvalitetnih keramičko-opekarskih glina, kao i jedno ležište vulkanskog tufa. Pojave gipsa su otkrivene na nekoliko lokaliteta, od kojih je jedan posebno perspektivan.

Mineralni potencijal općine Sanski Most zbog svoje raznovrsnosti, kvaliteta i respektabilnih količina nesumnjivo predstavlja osnovu za njen privredni razvoj. Stepenn istraženosti mineralnih sirovina na području općine Sanski Most je neujednačen i relativno mali u odnosu na veličinu potencijalnih prostora za njihovo istraživanje. U daljem tekstu će biti dat pregled ležišta i pojava mineralnih sirovina na prostoru općine Sanski Most.

METALIČNE MINERALNE SIROVINE

Željezna ruda

Krajnji sjeverni i sjeveroistočni dio općine Sanski Most pripada terenima paleozojske starosti. To je prostor Ljubijske metalogenetske oblasti, u kojoj se nalaze najveće koncentracije željeznih ruda na Balkanskom poluostrvu. Na prostoru Sasine se nalaze stara šljacišta, koja nam ukazuju da je rudarenje na željezo na ovim prostorima prisutno kroz historiju.

U novije vrijeme otkriveno ležište "Vukulja A", sjeverno od starog Majdana, te ležište "Vrše", "Krče I" i "Krče II" u reonima sela Vrše i Krče, sjeverno od Kamengrada.

- Ležište "Vukulja A"

Smješteno je na južnim padinama brda Vukulja, sjeverozapadno od Starog Majdana. Ruda se nalazi neposredno ispod površine terena. Dužina rudnog tijela je oko 300, širina oko 250. Ruda zaliježe do dubine 47 metara. Sastoji se od limonita i limonitiziranih krečnjaka. Starost rudnog tijela je srednjekarbonska do gornjepermska. Elaborat o rezervama i kvalitetu željezne rude u ležištu "Vukulja A" urađen je 1983.godine. Rezerve po kategorijama i postotak željeza su dati u tabeli 3. Na ovom ležištu je vršena i eksploatacija. Postoji realna mogućnost pronalazaženja novih ležišta željezne rude u stijenama iste ili približne starosti u okolini Starog Majdana.

Tabela br. 53.:Ležište mineralnih sirovina "Vukulja A"

Privredno društvo	Ležište	Mineralna sirovina	Količina min. sirovine	Koordinate ležišta		Pov. ležišta	Napomena
				Y	X		
Rudnik Ljubija Prijedor	Vukulja polje "A"	Željezna ruda	A+B+C ₁ 1.833.894 tona Rezerve potvrđene 1983.godine	A 6389000 B 6389250 C 6389750 D 6390000 E 6390000 F 6389600 G 6389250 H 6389000	4966750 4966150 4966000 4967000 4967500 4967750 4967750 4967600	140,6 ha	Rudnik Ljubija posjeduje kompletnu dokumentaciju i odobrenja za eksploataciju željezne rude. Eksploatacija je vršena do

							1992godine. Za nastavak eksploatacije treba obnoviti odobrenja I uraditi novi Elaborat o rezervama.
--	--	--	--	--	--	--	---

Izvor podataka: Ministarstvo privrede, dopis broj 06-2312409-2/19 od 31.10.2019.

Boksit

Veliki dio terena općine Sanski Most spada u boksitonosna područja. To se posebno odnosi na planinu Grmeč, te njene obronke. Do sad je na području ove općine otkriveno više ležišta I pojava ove korisne mineralne sirovine.

- Ležište "Oštrelj"

Ležišta boksita "Oštrelj" se nalazi na najzapadnijem dijelu općine Sanski Most. Smješteno je na prostoru isoimenog brda koje je dio masiva Grmeča. U podini ovih boksita su gornjokredni krečnjaci, što je utvrđeno istražnim radovima, koji su izvedeni 2011. godine. Urađeno je 19 istražnih raskopa I 34 istražne bušotine, od kojih je na 20 bušotina nabušen boksit.

Boksit ležišta "Oštrelj" pripada vrsti boksita čiji moduli li odnos aluminijuma I slijicijuma ($Al_2O_3: SiO_2 = 48,63:21,35$) za ležište iznosi 2,28. Boksiti sa ovako niskim modulom se ne koriste za proizvodnju glinice (aluminijuma) zbog visokog sadržaja SiO_2 , ali se koriste u cementnoj industriji za proizvodnju specijalnih vrsta cementa, koji ima široku primjenu u građevinarstvu.

Tabela br. 54.: Ležište mineralnih sirovina "Oštrelj"

Privredno društvo	Ležište	Mineralna sirovina	Količina min. sirovine	Koordinate ležišta		Pov. ležišta	Napomena
				Y	X		
"Marčeta-Impax" d.o.o. Bijeljina	Oštrelj	Crveni boksit	A+B+C ₁ 526,634 tone C ₂ 534,206 tona Stanje na dan 31.05.2012.	A 5603775	4957540	28,76 ha	Detaljno geološko istraživanje je obavljeno 2011.god. Privrednom društvu "Marčeta-Impax" d.o.o. Bijeljina konvcesija je dodijeljena u tenderskom postupku.
				B 5603470	4957210		
				C 5603200	4957600		
				D 5603100	4957870		
				E 5603265	4956025		
				F 5603763	4957665		

Izvor podataka: Ministarstvo privrede, dopis broj 06-2312409-2/19 od 31.10.2019.

- Ležište "Vojničko Polje-Bojište"

Ležište boksita "Vojničko Polje-Bojište" se nalazi na južnom obodu Lušci polja, u blizini sela Bojište. Radi se o pretaloženom ležištu, gdje se boksit nalazi neposredno ispod površinskog pokrivača. To su boksiti kredne starosti erodovani sa padina Grmeča. Privredno društvo "Rudnici boksita" d.d Jajce je dobilo Odobrenje za istraživanje od Federalnog ministarstva energije, rudarstva I industrije na odobrenom istražnom prostoru "Vojničko Polje-Bojište" veličine 40,85 ha. U okviru istražnih radova vršena je I probna eksploatacija, čije su koordinate date u tabeli 5.

Tabela br. 55.: Ležište mineralnih sirovina "Vojničko Polje-Bojište"

Privredno društvo	Ležište	Mineralna sirovina	Količina min. sirovine	Koordinate ležišta		Pov. ležišta	Napomena
				Y	X		
"Rudnici boksita Jajce" d.d. Jajce	Vojničko polje (Bojište)	Crveni boksit	A+B+C ₁ 101.557 tone Stanje na dan 30.05.2018. god.	A 5618670 B 5618580 C 5618500 D 5618440 E 5618270 F 5618170 G 5618360 H 5618620	4952100 4951900 4951700 4951650 4951650 4951780 4952000 4952130	12,52 ha	Ležište je detaljno istraženo. Privrednom društvu "Rudnici boksita Jajce" d.d. Jajce koncesija je dodijeljena u tenderskom postupku.

Izvor podataka: Ministarstvo privrede, dopis broj 06-2312409-2/19 od 31.10.2019.

ENERGETSKE MINERALNE SIROVINE

Mrki ugalj

Kamengradski ugljeni basen

Ovaj basen smješten je sjeverozapadno od Sanskog Mosta. Pruža se pravcem istok-zapad u dužini od 15 km. U najširem dijelu mu širina iznosi oko 6,5 km. Podijeljen je na istočnu sinklinalu I zapadnu sinklinalu. Na mjestu gdje se one spajaju basen je I najuži. Tu je širok svega oko kilometer. Istočnu granicu mu čini Rijeka Sana, a na zapadu se basen prostire do Skucnog Vakufa I Modre.

Ugljene naslage Kamengradskog basena su nastale u jezerskoj sredini, na prelazu iz srednjeg u gornji miocen. U zapadnoj sinklinali nalazimo glavni I krovinski ugljeni sloj, te samo u području Zlauša I podinski ugljeni sloj. U istočnoj sinklinali je utvrđeno postojanje glavnog ugljenog sloja I krovinske ugljene zone sa više tanjih slojeva uglja.

Prva eksploatacija uglja u Kamengradskom basenu je započeta davne 1920. Godine, kada je na prostoru istočne sinklinale otvorena jama "Suhača". Četiri godine poslije je nešto sjevernije otvorena I jama Zurniči. Poslije II svjetskog rata. 1948.godine započeta su detaljna geološka istraživanja u tom dijelu sinklinale. Tri godine poslije su na osnovu istražnih bušenja utvrđene I reserve od oko 8,9 miliona tona uglja. Na osnovu toga su otvorene I jame "Nova jama Kamengrad" I jama "Husimovci". Na osnovu geoloških istraživanja na području sela Dobrijevići, Došci, Fajtovci I Orašje otvorena je jama "Fajtovci" koja je bila aktivna sve do posljednjeg rata. Priznate bilansne rezerve A+B kategorije iznosile su 5,9 miliona tona sa dokazanim kvalitetom uglja od 4 383 Kcal. Na bazi rezultata detaljnih geoloških istraživanja na području Zlauša (1983-1985) otvoren je površinski kop "Zlauše".

Kamengrad- zapadna sinklinala

Sjeverozapadno od Sanskog Mosta nalazi se ležište mrkog uglja Zlauše-Fajtovci, koje pripada zapadnoj sinklinali kamengradskog ugljenog basena, a prostire se na lijevoj obali rijeke Bilhe. Glavni ugljeni sloj kamengradskog basena zauzima veliki prostor zapadne sinklinale, a eksploatacija je počela u selu Došci, koje je udaljeno oko 13 km od Sanskog Mosta.

Krovna ugljena zona se prostire na području od Fajtovaca do Došaca. Od Sanskog Mosta ležište je udaljeno oko 15 km i ima vrlo povoljan geografski položaj i dobre putne komunikacije.

Ležište mrkog uglja "Zlauše-Fajtovci" nalazi se u zapadnoj sinklinali kamengradskog ugljenog basena. Na području Fajtovaca utvrđeni su: glavni i krovinski ugljeni sloj, dok se podinski ugljeni sloj prostire na području Zlauša. Na lokalitetu Zlauše podinski ugljeni sloj je istražen po pružanju 2,5-3 km, a po padu 400-500 m, gdje su utvrđene znatne rezerve uglja. Podinski ugljeni sloj je dosta homogen debljine od 3,3-15m, bez pojave raslojavanja. Prosječna debljina ovog sloja je 10,16 m. Krovinu ovog sloja čine šupljikavi laporoviti krečnjaci, a podinu čine tamne ugljevite i sivo-zelene gline. Kvalitet ovog uglja je nešto niži od glavnog sloja.

Tabela br. 56.: Ležište mineralnih sirovina "Zlauše-Fajtovci-Gornji Kamengrad"

Privredno društvo	Ležište	Mineralna sirovina	Količina min. sirovine	Koordinate ležišta		Pov. ležišta	Napomena
				Y	X		
"Lager" d.o.o. Posušje	Zlauše-Fajtovci-G. Kamengrad	Mrki uglalj	A+B+C ₁ 111.849.9 71 tona	A 6380700	4960700	1.067 ha	Potpisan je Ugovor o koncesiji. Pribavljena je dozvolaza eksploatacij u i dozvolaza izvođenje radova po projektu od Federalnog ministarstva
				B 6381785	4960860		
				C 6382380	4961560		
				D 6383975	4962943		
				E 6384432	4962421		
				F 6385847	4963429		
				G 6384843	4964626		
				H6379990	4963130		

Izvor podataka: Ministarstvo privrede, dopis broj 06-2312409-2/19 od 31.10.2019.

Glavni ugljeni sloj zauzima veći dio zapadne sinklinale. Ovaj sloj se jako poremećen rasjedima, koji su uslovlili blokovsku građu ležišta. Debljina glavnog ugljenog sloja se kreće od 0,8-23,8 m, a prosječna njegova debljina je 7,59 m. Jalovi prosloci u uglju su obično ispod 1 m. Izdanačku zonu glavnog ugljenog sloja možemo pratiti od Fajtovaca, na JZ pa preko sela Došci do Glavice na Sl.Krovna ugljena zona prostire se istočno i sjeverno od jame Fajtovci, na zapadu do bušotine S-81 i na istoku do bušotine S-58. Prema istoku ima tendenciju sužavanja. Ugalj u ovoj zoni pojavljuje se na različitim nivoima, razne debljine i različitih međusobnih rastojanja. Debljina ugljenih slojeva kreće se 0,7-15 m, a prosječna debljina je 4,73 m. Jama Fajtovci je krajem rata potopljena, a kompletna oprema Tyssen je zarobljena. Površinski kop "Zlauše" je bio u eksploataciji od otvaranja 1986.godine sve do 2012. Godine kada je proizvodnja obustavljena.

Privredno društvo "Lager" d.o.o. Posušje je 28.10.2015. godine sklopilo koncesioni ugovor na 30 godina sa Ministarstvom privrede USK na istraživanje i eksploataciju mrkog uglja na eksploatacionom polju "Zlauše-Fajtovci-Gornji Kamengrad" veličine 1067,27 ha.

Ponovna eksploatacija na PK "Zlauše" je započeta u toku 2017. Godine. Bilansne rezerve uglja u ležištu iznose 111 849 971 tona, a potencijalne 110 000 000 tona.

NEMETALIČNE MINERALNE SIROVINE

Industrijski minerali I stijene

- Kvarcni pijesak

Ležišta kvarcnog pijeska sa prostora općine Sanski Most pripadaju miopliocenskim naslagama neogenog basena Sanski Most-Kamengrad. Slojevi kvarcnog pijeska unutar ovih naslaga ne zauzimaju određeni nivo, nego su zastupljeni količinski manje ili više u različitim nivoima miopliocenskih sedimenata. Kvarcni pijesak u ovim naslagama se javlja u vidu proslojaka, slojeva, a nekada i sočiva različitih debljina. Onečišćen je primjesom glinovite materije, valuticama šljunka i komadima kvarcnog pješčara, te se kao takav javlja u vidu glinovitog pijeska ili samo šljunkovitog pijeska. Prema raspoloživim podacima moglo se zaključiti da je na ležištima kvarcnog pijeska u Kamengradskom bazenu (a sva se nalaze istočno od Sanskog Mosta u izdanačkoj zoni kvarcnog pijeska) stepen istraženosti nedovoljan. Rezerve C₂ kategorije posebno na ležištima Majkići i Klašnice procjenjuju se na preko 5 000 000 tona. Zato se predlaže verifikacija rezervi shodno sadašnjoj zakonskoj regulative što bi poslužilo kao podloga za početak proizvodnje, ako i za dalja istraživanja.

Posebno treba istaći ležišta "Majkići" i "Klašnice" barem prema sadašnjem stepenu istraženosti da prema kvalitetu i rezervama mogu služiti kao sirovina za izradu kalupa, u građevinarstvu, industriji stakla kao i finoj keramici uz predpranje.

- Ležište kvarcnog pijeska "Klašnice"

Nalazi se na prostoru sela Kruhari, oko 2,5 kilometara istočno od Sanskog Mosta. Pripada miopliocenskim jezerskim naslagama obodnog dijela basena Sanski Most – Kamengrad. Slojevi kvarcnog pijeska unutar ovih naslaga ne zauzimaju određeni nivo, nego su zastupljeni količinski manje ili više u različitim nivoima.

Generalni pravac pružanja ovih naslaga je istok-zapad, a zaliježu u smjeru juga pod prosječnim uglom 20 °. Maksimalna nabušena debljina onečišćenog sloja kvarcnog pijeska je 10,8 m, a maksimalna debljina sloja čistog kvarcnog pijeska je 4,8 m. Noja kvarcnog pijeska varira od svibobijele, sive, sivožute, žute, žutosmeđe do smeđe.

Prema rezultatima analiza, konstatovano je da se nepročišćen kvarcni pijesak iz ležišta "Klašnice" može jedino tretirati kao dobar livnički pijesak.

Dobijene rezerve, ako im se dodaju još i procijenjene rezerve C₂ kategorije (oko 500 000 t), kao i ispitani kvalitet kvarcnog pijeska, daju dobru osnovu za dugogodišnju eksploataciju.

Tabela br. 57.: Ležište mineralnih sirovina "Klašnice"

Privredno društvo	Ležište	Mineralna sirovina	Količina min. sirovine	Koordinate ležišta		Pov. ležišta a	Napomena
				Y	X		
	Klašnice	Kvarcni pijesak	A+B+C ₁ 1.152.020 tona C ₂ 500,00 tona	A 6397700 B 6397800 C 6397700 D6397600 E 6397500 F 6397500	4959400 4959500 4959600 4959700 4959600 4959500	4,97 ha	Ležište je detaljno istraženo 1967 i 1968 god.

Izvor podataka: Ministarstvo privrede, dopis broj 06-2312409-2/19 od 31.10.2019.

- Ležište "Majkići"

U blizini sela Majkići, nedaleko od magistralnog puta Bosanska Krupa-Sanski Most otkriveno je nekoliko ležišta i pojava crvenih boksita gornjojurske starosti. Po mineraloškom sastavu, to su bemitska ležišta. Najznačajnije je ležište "Majkići". Osim njega, tu je i ležište "Crvena Greda", a oko 5 kilometara sjeverozapadno je i ležište "Bukvik". Tu je još par ležišta i pojava skromnijih razmjera. Neka od ovih

ležišta su eksploatisana u manjoj mjeri, a neka nisu nikako. Sastav boksita je nepovoljan za proizvodnju glinice, ali se može upotrijebiti u građevinskoj industriji za proizvodnju specijalnih vrsta cementa.

Tabela br. 58.: Ležište mineralnih sirovina "Majkići"

Privredno društvo	Ležište	Mineralna sirovina	Količina min. sirovine	Koordinate ležišta		Pov. ležišta a	Napomena
				Y	X		
	Majkići	Kvarcni pijesak	B+C ₁ 3,223,139 tona Stanje na dan 31.12.1969. god.	A 6398290 B 6398880 C 6399015 D 6398985 E 6398655 F 6398270 G 6398105	4959310 4959525 4959780 4959980 4960020 4959915 4959630	43,48 ha	Ležište je detaljno istraženo 1967 i 1968 god. Sa 42 istražne bušotine dubine 7,6 do 57,8 m i 14 raskopa.

Izvor podataka: Ministarstvo privrede, dopis broj 06-2312409-2/19 od 31.10.2019.

GRAĐEVINARSKI MATERIJALI

Opekarske gline

- Ležište "Demiševci"

Ležište keramičke gline "Demiševci" se nalazi oko 4 km sjeverozapadno od Sanskog Mosta u ataru sela Demiševci. Utvrđene su bilansne rezerve od 172 000 tona, na površini od samo 2 ha, jer su istraživanja bila ograničenog obima.

Ispitivanja su pokazala da gline iz ovog ležišta predstavljaju kvalitetnu sirovinu, koja se može, uz dodatak dolomita, koristiti za industriju građevinske keramike, posebno za proizvodnju podnih i fasadnih pločica.

Pošto su dosadašnja istraživanja ove korisne mineralne sirovine vršena na samo 2 ha, a utvrđeno je njeno šire prostiranje, istraživanja bi trebalo proširiti na veći prostor.

Tabela br. 59.: Ležište mineralnih sirovina "Demiševci"

Privredno društvo	Ležište	Mineralna sirovina	Količina min. sirovine	Koordinate ležišta		Pov. ležišta a	Napomena
				Y	X		

"Splonum" d.d. Sanski Most	Demiševci	Ciglarska glina	B+C ₁	A 6391450	4960900	4,94 ha	Ležište je detaljno istraženo na površini 4,94 ha sa 33 bušotine dubine 3 do 12 u toku 1969.godine. Geološka istraživanja je finanasirao SIZ za geološka istraživanja BiH.
			179,035	B 6391750	4960950		
			tona	C 6391720	4961130		
			Stanje na dan 31.12.1969. god.	D 6391450	4961060		

Izvor podataka: Ministarstvo privrede, dopis broj 06-2312409-2/19 od 31.10.2019.

- Ležište "Kruhari"

Smješteno je oko 1,5 km istočno od Sanskog Mosta. Otvoreno je u kvartarnoj terasi rijeke Sane. Gornji dio terase je izgrađen od glinovitih sedimenata koji predstavljaju korisnu supstancu u ležištu. Donji dio terase izgrađuju glinovito-šljunkovito-pjeskovite tvorevine, koji leže na miocenskim slatkovodnim sedimentima.

Eksplatacija na ovom ležištu datira od prije II svjetskog rata. Detaljnija geološka istraživanja su sprovedena 1958.godine radi otvaranja ležišta za potrebe ciglane, koja se nalazila uz samo ležište, a intenzivirana su 1969. i 1970. Godine, radi potreba fabrike keramičkih pločica u sastavnom dijelu fabrike "Sanakeram". Istraživanja su izvedena na površini od 15 ha, gdje je izvedeno 100 bušotina. Obradom podataka utvrđen je kvalitet glinovite korisne supstance, kao i proračun rezervi.

Debljina produktivne serije je u prosjeku 7,5 m.

Na osnovu laboratorijskih ispitivanja, utvrđeno je da se gline iz ovog ležišta, uz dodavanje manje količine dolomita, mogu koristiti za industriju građevinske keramike, prvenstveno za proizvodnju podnih i fasadnih pločica. Pored ovog gline iz ovog ležišta koristile su se za proizvodnju punih i šupljih opeka u ciglarskoj industriji.

Tabela br. 60.: Ležište mineralnih sirovina "Kruhari"

Privredno društvo	Ležište	Mineralna sirovina	Količina min. sirovine	Koordinate ležišta		Pov. ležišta	Napomena
				Y	X		
						a	

"Splonum" d.d. Sanski Most	Kruhari	Ciglarska glina	A+B+C ₁	A 6396600	4958100	14,6 ha	Glina nije aktivno raskinut Ugovor o koncesiji I ukinuto je odobrenje za eksploataciju. Privredno društvo je u stečaju.
			1.587.400	B 6396700	4957950		
			tona	C 6396700	4957800		
			Stanje na	D 6396520	4957700		
			dan	E 6396440	4957600		
			31.12.2002.	F 6396300	4957800		
			god.	G 6396300	4957900		

Izvor podataka: Ministarstvo privrede, dopis broj 06-2312409-2/19 od 31.10.2019.

- Ležište "Čardačište-Kruhari"

Nalazi se na oko kilometer sjeveroistočno od ležišta "Kruhari", a oko 1,5 km istočno od Sanskog Mosta prema Banja Luci. Korisna glinovita supstanca nalazi se u terasnim sedimentima I javlja se u vidu žute pjeskovite gline I plavičasto-sive plastične gline.

Tabela br. 61.: Ležište mineralnih sirovina "Čardačište-Kruhari"

Privredno društvo	Ležište	Mineralna sirovina	Količina min. sirovine	Koordinate ležišta		Pov. ležišta	Napomena
				Y	X		
"Splonum" d.d. Sanski Most	Čardačište -Kruhari	Ciglarska glina	A+B+C ₁	A 6395850	4958610	165,33 ha	Ležište je detaljno istraženo na površini 165,33 ha sa 47 istražnih bušotina ukupne dubine 501,4 m I 11 istražnih raskopa u obimu 200 m ³ u toku 1986 I 1987.godine . Geološka istraživanja je finanasirao SIZ za geološka istraživanja BiH. Ležište je planirano
			7.424.516	B 6397050	4958620		
			tona	C 6398000	4958600		
			Stanje na	D 6398000	4959410		
			dan	E 6397050	4959410		
			30.06.1987.	F 6396000	4959400		
			god.				

							za eksploataciju u nakon što se iscrpe rezerve na ležištu Kruhari.
--	--	--	--	--	--	--	--

Izvor podataka: Ministarstvo privrede, dopis broj 06-2312409-2/19 od 31.10.2019.

SIROVINE ZA PROIZVODNJU KREČA, CEMENTA I PUNILA

Dolomit koji se koristi u industriji punila

- Ležište Miljevci

Ležište Miljevci se nalazi uz put Kamengrad-Lušci Palanka. Dolomit sa ovog ležišta se djelimično osim za aggregate za beton koristi i kao punilo u industriji boja i lakova.

Odobrena je eksploatacija dolomita na ležištu "Miljevci" privrednom društvu "Kozmer" d.o.o, iz Sanskog Mosta koje je vršilo eksploataciju na ovom ležištu od 1996. Do 2005. Godine. Privredno društvo "Euro-mineral" d.o.o. Sanski Most je vršilo eksploataciju na ležištu Miljevci od 2005. do 2008. Godine. Privredno društvo "Tatatević" d.o.o. je preuzelo istražni prostor. Rok važenja odobrenja je 20 godina i dobilo ga je privredno društvo "Euro-mineral" d.o.o. Sanski Most.

Tabela br. 62.: Ležište mineralnih sirovina Miljevci"

Privredno društvo	Ležište	Mineralna sirovina	Količina min. sirovine	Koordinate ležišta		Pov. ležišta	Napomena
				Y	X		
"Tatatević" d.o.o. Sanski Most	Miljevci	dolomiti	A+B+C ₁ 2.780.366 m ³	A 5615600 B 5615625 C 5615680 D 5615680 E 5615550 F 5615513	4958825 4958825 4958920 4958120 4958120 4958893	4,0 ha	Kamenolom aktivan, vrši se eksploatacija dolomita.

Izvor podataka: Ministarstvo privrede, dopis broj 06-2312409-2/19 od 31.10.2019.

AGREGATI

Dolomiti

- Ležište "Lipnik"

Ležište dolomita "Lipnik" nalazi se u sjeverozapadnom dijelu općine Sanski Most. Nosilac eksploatacionog prava je privredno društvo "FB-Modratrans" d.o.o. Sanski Most. Veličina eksploatacionog polja iznosi 1,3 ha, a rok važenja eksploatacije je 20 godina.

Tabela br. 63.: Ležište mineralnih sirovina "Lipnik"

Privredno društvo	Ležište	Mineralna sirovina	Količina min. sirovine	Koordinate ležišta		Pov. ležišta	Napomena
				Y	X		
"FB-Modratrans" d.o.o. Sanski Most	Lipnik	dolomiti	A+B+C ₁ 1,632,400 m ³	A 5614846 B 5615046 C 5615046 D 5614846	4965418 4965520 4965534 4965534	1,3 ha	Kamenolom aktivan, vrši se eksploatacija dolomita.

Izvor podataka: Ministarstvo privrede, dopis broj 06-2312409-2/19 od 31.10.2019.

- Ležište "Potkraj"

Nalazi se oko 3 km sjeverozapadno od Lušci Palanke, sa desne strane magistralnog puta Sanski Most – Bosanska Krupa.

Ležište se sastoji od dolomita sa rijetkim umetcima krečnjaka, rožnaca I glinaca.

Odobrena je eksploatacija dolomita na eksploatacionom polju "Potkraj" kod Lušci Palanke, na području općine Sanski Most privrednom društvu "Ganić" d.o.o. Sanski Most. Veličina eksploatacionog polja je 1,95 ha.

Tabela br. 64.:Koordinate eksploatacionog polja dolomita "Potkraj"

Tačka	X	Y
A	4958668	5611700
E	4958622	5611740
B1	4958688	5611856
C1	4958806	5611900
D1	4958820	5611804
F	4958750	5611776

Uzvor podataka:Ležišta, pojave i potencijalni prostori za istraživanje mineralnih sirovina općine Sanski Most, Sarajevo 2018.³¹

Krečnjak

- Ležište "Krkojevci II"

Privrednom društvu "Splonum "d.d. Sanski Most dodijeljena je koncesija na istraživanje I eksploataciju krečnjaka na ležištu "Krkojevci II" Sanski Most. Iako je dodijeljena koncesija na istraživanje I eksploataciju krečnjaka ovog ležišta, nisu poznati dobijeni podaci o rezervama I sastavu. U međuvremenu je privredno društvo "Splonum "d.d. Sanski Most odustalo od koncesije na istraživanje I eksploataciju krečnjaka na ležištu "Krkojevci II".

Potencijalni prostori za pronalaženje ležišta tehničko-građevinskog I arhitektonsko-građevinskog kamena na području općine Sanski Most.

Općina Sanski Most je najvećim dijelom građena od karbonatnih stijena (krečnjaka I dolomita) mezozojske starosti. Neke od ovih karbonatnih stijena posjeduju bolje fizičko-mehaničke karakteristike,

³¹ Nosilac izrade je koristio ove koordinate jer one koje su dobijene od Ministarstva privrede (dopis broj 06-2312409-2/19 od 31.10.2019.) ne pripadaju općini Sanski Most, tj. „padaju“ van obuhvata prostornog plana općine Sanski Most. Navedene koordinate su prikazane na grafičkom prilogu mineralnih sirovina

kao i povoljniji hemijski sastav od drugih. Ali, najveći dio tih stijenskih masa zadovoljava kriterijume za upotrebu kao agregata u spravljanju betonskih mješavina, tampona za podlogu puteva i slično. Zbog niske cijene ovih materijala, potrebno je naglasiti da je prostor za pronalaženje ležišta tehničko-građevinskog kamena najbolje izabrati u blizini grada, ili većeg naseljenog mjesta.

S druge strane, ležišta arhitektonsko-građevinskog kamena, zbog visoke cijene tog materijala, koja može podnijeti transportne i druge troškove možemo tražiti i u područjima udaljenijim od većih naselja.

Općina Sanski Mosta ima visok potencijal za pronalaženje novih ležišta tehničko-građevinskog i arhitektonsko-građevinskog kamena. Na osnovu rezultata ranijih geoloških istraživanja, kao i drugih podataka koje Federalni zavod za geologiju posjeduje dati prijedlog prostora koji ima visoku potencijalnost za pronalaženje ovih mineralnih sirovina (tabela 15 ispod).

Tabela br. 65.: Ležište mineralnih sirovina "Krkojevci II"

Privredno društvo	Ležište	Mineralna sirovina	Količina min. sirovine	Koordinate ležišta		Pov. ležišta	Napomena
				Y	X		
"DIVEL" d.o.o. Sanski Most	Krkojevci	krečnjak	A+B+C ₁ 9 551 919 m ³ stanje na dan 31.12.2018.	A 6394970	4953850	17,47 ha	U tenderskom postupku dodijeljena je koncesija nakon čega je potpisan ugovor o koncesiji sa "Divel" d.o.o. Sanski Most. U toku je potvrđivanje rezervi i pribavljanje dozvole za eksploataciju.
				B 6394870	4953800		
				C 6394640	4954100		
				D 6394740	4954300		
				E 6395000	4954300		
				F 6395100	4954200		
				G 6395200	4954300		
				H 6395280	4954360		
				I 6395200	4954200		
				J 6395000	4953900		

Izvor podataka: Ministarstvo privrede, dopis broj 06-2312409-2/19 od 31.10.2019.

PROIZVODNJA I PRIJENOS ENERGIJE

Izvori energije sa potrebama u planskom periodu

Proizvodnja električne energije se odvija samo u mikro-solarnoj elektrani „Elektro-Solar“ od 2019. godine. Elektroenergetska infrastruktura je relativno razvijena. Područje se električnom energijom napaja iz transformatorske stanice 110/20/10kV Sanski Most. TS 110/20/10 kV Sanski Most je opremljena sa dva transformatora prenosnog odnosa 110/21/10,5 kV, T1-nazivne snage 20/20/14 MVA i T2-nazivne snage 20/13,3/13,3 MVA. TS 110/20/10 kV Sanski Most ima mogućnost napajanja iz dva pravca na 110 kV naponu, i to iz pravca Prijedora i pravca Ključa.

Distribucija električne energije do krajnjih potrošača obavlja se na naponskom nivou 0,4kV preko transformatorskih stanica 20(10)/0,4kV.

Područje Općine presijecaju sljedeći dalekovodi:

- DV 220kV Prijedor 2 – Jajce,
- DV 110kV Prijedor 2 – Sanski Most,
- DV 110kV Sanski Most – Ključ,

Prostornim planom Unsko sanskog kantona za period od 20 godina, planirana je izgradnja DV 400 kV Banja Luka 6 - Lika (dionica B. Luka 6 - granica BiH - RH).

Na predmetnom području elektrodistributivna mreža radi sa dva naponska nivoa: 20 kV i 10 kV. Osim iz napojne TS 110/20/10 kV Sanski Most, razvod i distribucija električne energije prema krajnjim kupcima na predmetnom području izvršena je preko dva rasklopna 10 kV postrojenja:

- RP 10 kV Kamengrad, RP 10 kV Lušci Palanka.

Razvod 10(20) kV mreže je izvršen preko 12 SN odlaza iz TS 110/20/10 kV Sanski Most.

Osnovni tehnički podaci o elektrodistributivnoj 10 kV i 20 kV mreži za predmetnu regiju su prikazani u sljedećoj tabeli:

r/b	Regija		Primarna/napojna TS		Naziv SN odvoda	ED mreža				TS 10(20)/0,4 kV				
						Naziv TS	SN postrojenje		SN 10 i 20 kV vodovi				Σts	Σts
							Un kV	Broj ćelije	Σ	Uže	KB	UKB	kom	MVA
1	Regija III	S. Most	TS 110/20/10 kV SANSKI MOST TR1: 20/20/14 MVA TR2: 20/13,3/13,3 MVA	20	BSJ01	PEKARA	1,31	-	1,31	-	4	4,14		
				20	BSJ02	OŠTRA LUKA	19,29	17,14	2,15	-	19	2,62		
				20	BSJ03	PODVIDAČA	39,31	38,60	0,71	-	27	4,61		
				20	BSJ04	FILTER. STANICA ZDENA	1,38	-	1,38	-	3	1,28		
				20	BSJ05	DABAR	26,86	26,39	0,48	-	13	0,96		
				10	BSK01	LUŠCI PALANKA	63,86	63,00	0,86	-	31	3,59		
				10	BSK02	KAMENGRAD	26,14	25,67	0,47	-	26	3,48		
				10	BSK03	MASIV	1,31	1,31	-	-	3	6,61		
				10	BSK04	POŠTA	11,85	4,26	7,59	-	16	5,87		
				10	BSK05	KREČANA	39,64	35,29	4,34	-	37	6,82		
				10	BSK06	BANKA	10,62	1,78	8,85	-	21	10,29		
				10	BSK07	BOLNICA	14,46	8,97	5,49	-	27	11,43		
Ukupno TS 110/20/10 kV S. Most:						256,03	222,40	33,63	0,00	227	61,70			

Elektrodistributivna naponska mreža

Osnovni tehnički podaci o elektrodistributivnoj niskonaponskoj mreži za predmetnu regiju prikazani su u sljedećoj tabeli:

r/b	PJD	Broj TS 10(20)/0,4 kV	Podaci o niskonaponskoj mreži					
			Broj NNO	Dužina NNM	Dužina NNM-Z	Dužina NNM-P	Broj NNO po TS	Dužina NNM po TS
			kom	km	km	km	kom/TS	km/TS
1	S. Most	227	811	738,13	726,23	11,9	3,6	3,25

Analiza konzuma/ potrošnje i zahtjeva za priključenje kupaca/proizvođača

Lista područja i lokacija na kojima je već počelo ili se očekuje intenzivnije razvijanje postojećeg konzuma, značajnije povećanje potrošnje električne energije i priključenje novih krajnjih kupaca/proizvođača električne energije, kao i procjena o očekivanim priključnim snagama i mogućim mjestima priključenja na elektrodistributivnu mrežu navedena je u sljedećoj tabeli:

r/b	Lokacija	Naziv potrošač/mHE/SE/područja	Kategorija Kupac/Proizvođač/Područje	Pv (MW)	Naziv napojnog - priključnog SN voda
1	S. Most	Regulacioni plan stambeno naselje Lijeva obala 1	Područje (Planski dokument)	1,5	KB 10 kV Bolnica
2	S. Most	Regulacioni plan stambeno naselje Alagića polje	Područje (Planski dokument)	0,5	KB 10 kV Bolnica
3	S. Most	Regulacioni plan Željezničko naselje	Područje (Planski dokument)	0,5	KB 10 kV Banka
4	S. Most	Regulacioni plan stambeno naselje Jezernice 2	Područje (Planski dokument)	1	KB 10 kV Banka
5	S. Most	Regulacioni plan stambeno naselje Mahala 2	Područje (Planski dokument)	0,5	KB 10 kV Banka
6	S. Most	Regulacioni plan stambeno naselje Bare	Područje (Planski dokument)	0,5	KB 10 kV Pošta
7	S. Most	Regulacioni plan Šejkovača (radna zona)	Područje (Planski dokument)	1	KB 10 kV Banka
8	S. Most	Industrijska zona Pobježje	Područje (Planski dokument)	1	KB 20 kV Pekara
9	S. Most	Drvena industrija SANA	Kupac	1	KB 10 kV Masiv
10	S. Most	Tvornica SANAKERAM	Kupac	1	DV 20 kV Podvidača
11	S. Most	Rudnik mrkog uglja Kamengrad	Kupac	1,5	DV 10 kV Kamengrad
12	S. Most	Tvornica UNIS Lušci palanka	Kupac	0,5	DV 10 kV Lušci Palanka
17	S. Most	Solarna elektrana "Bosnia energy conversio 1" na lokaciji B. Milanovac - S. Most	Proizvođač	3	DV 20 kV Podvidača DV 20 kV Dabar

Prognoza opterećenja

Prognoza porasta opterećenja je urađena na nivou pojedinih SN odlaza i na nivou napojnih transformatorskih stanica TS 110/X kV. Rezultati prognoze porasta opterećenja prikazani su u sljedećoj tabeli:

r/b	Primarna/napojna transformatorska stanica					Opterećenje 2014.		Opterećenje 2025.			Novi DG (MW)
	Naziv TS	TR	SN postrojenje			TR	Vod	Novi potrošači	Vod	TR	
		Pn [MVA]	Un [kV]	Broj ćelije	Naziv ćelije	MW	MW		MW	MW	
1	TS 110/20/10 kV Sanski Most	20/20/14 20/13,3/13,3	20	BSJ01	PEKARA	11,76	0,32	1,00	1,36	23,63	
			20	BSJ02	OŠTRA LUKA		1,14		1,27		
			20	BSJ03	PODVIDAČA		0,82	1,00	1,91		3,00
			20	BSJ04	FILT. STANICA ZDENA		0,37		0,42		
			20	BSJ05	DABAR		0,08		0,09		
			10	BSK01	LUŠCI PALANKA		0,85	0,50	1,45		
			10	BSK02	KAMENGRAD		1,26	1,50	2,91		
			10	BSK03	MASIV		-	1,00	1,00		
			10	BSK04	POŠTA		1,32	0,50	1,97		
			10	BSK05	KREČANA		1,55		1,73		
			10	BSK06	BANKA		1,86	3,00	5,07		
			10	BSK07	BOLNICA		2,19	2,00	4,45		
Ukupno TS 110/20/10 kV S. Most:							11,76		23,63		

Postojeće stanje elektrodistributivne mreže karakterišu uglavnom zadovoljavajuće naponske prilike, sa izuzetkom na SN odlazu Lušci Palanka, SN odlazu Kamengrad, SN odlaz Krečana, SN odlazu Velagićii SN odlazu Ribnik, gdje su evidentirani povećani padovi napona.

Transformatori u napojnoj trafostanicama su opterećeni ispod 35 %, a svi SN odlazi su opterećeni ispod 50 %.

Povećane vrijednosti gubitaka snage evidentirani su na SN odlazu Lušci Palanka i SN odlazu Krečana.

Uvažavajući prognozirano opterećenja na predmetnom području, u narednom periodu pojedini elektroenergetski objekti bi mogli doći u probleme u smislu njihovog kapaciteta i povećanja gubitaka:

- opterećenost SN odlaza Banka i SN odlaza Bolnica iz TS 110/20/10 kV S. Most će porasti preko 80 %, odnosno 70 %

- povećanje vrijednosti gubitaka električne energije evidentirani su SN odlazu Banka, SN odlazu Bolnica, SN odlazu Lušci Palanka i SN odlazu Kamengrad iz TS 110/20/10 kV S. Most,

Značajnu vrijednost struje zemljospoja imamo u 10 kV mreži za izolovanim zvjezdištem na nivou TS 110/20/10 kV S. Most, a povećane vrijednosti struje zemljospoja u 20 kV mreži za izolovanim zvjezdištem na nivou TS 110/20/10 kV S. Most

U nastavku teksta data je prognoza potrošnje električne energije za područje općine Sanski Most za period od 2016 do 2035. godine, od strane Elektroprivrede Bosne i Hercegovine.

Tabela br. 66.: Prognoza potrošnje električne energije za područje općine Sanski Most za period od 2015 do 2035. godine

god.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.
kWh	51567	52082	52603	53129	53660	54197	54739	55286	55839	56997
god.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.	2034.	2035.
kWh	57567	58142	58724	59311	59904	60503	61108	61719	62336	62960

Izvor podataka: Javno preduzeće Elektroprivreda Bosne i Hercegovine, 02.10.2015., 03-2-221-34258/2015

Identifikacija problema u ED mreži

Uvažavajući rezultate provedenih analiza na predmetnom području, identifikovani su sljedeći problemi:

- nedovoljan kapacitet pojedinih elemenata SN mreže za očekivano opterećenje, i to:

KB 10 kV Banka (očekivano opterećenje voda oko 86,2 %)

- povećane vrijednosti gubitaka električne energije za postojeće i očekivano opterećenje registrovane su na sljedećim SN odlazima:
 - o SN odlaz Lušci Palanka, SN odlaz Kamengrad, SN odlaz Krečana, SN odlaz Banka, SN odlaz Bolnica,
- radijalan karakter sljedećih SN odlaza:
 - o SN odlaz Krečana, DV Jelašinovci (SN odlaz Lušci Palanka)
- povećan broj i dužina trajanja prekida isporuke električne energije na SN odlazima:
 - o SN odlaz Oštra luka, SN odlaz Podvidača, SN odlaz Lušci Palanka, SN odlaz Kamengrad i SN odlaz Dabar – S. Most
- nezadovoljavajuće vrijednosti pokazatelja pouzdanosti (SAIDI i SAIFI), što je značajnim dijelom posljedica radijalnog karaktera vodova i nemogućnosti realizacije alternativnog napajanja
- narušavanje pogonske sigurnosti usljed značajnije vrijednosti struje zemljospoja u 10 kV izolovanoj mreži na nivou TS 110/20/10 kV S. Most,
- neophodna interpolacija značajnog broja transformatorskih stanica prenosnog odnosa 10(20)/0,4 kV u postojeću niskonaponsku mrežu
- Konstatuje se da je pravac prema Bosanskoj Krupi je dosta udaljen od napojne tačke TS 110/x kV cca 25+15km i da postojeći SN vodovi nisu preopterećeni (cca 1.4MW). Međutim ako bi došlo do značajnije potrebe za energijom područja Lišci Palanke, a u tom period ne dođe do gradnje novih energetskih objekata na ovom području može se pojaviti problem prenosa energije na ovo područje.

Širina područja zone sigurnosti horizontalne ravnine za dalekovode različitog nazivnog napona iznosi:

Nazivni napon dalekovoda	Širina područja sigurnosti
400 kV	40 m (20 m +20 m)
220 kV	30 m (15 m +15 m)
110 kV	20 m (10 m +10 m)
35 kV	usvojeno 15 m (7,5 m + 7,5 m)

Distributivna mreža na području općine Sanski Most obuhvata naponske nivoe 10(20)kV i 0,4 kV.

Transformatorske stanice su stubne, priključene na nadzemnu SN i NN mrežu. NN mreža je nadzemna, sa AIFe ili SKS provodnicima. Kućni priključci su izvedeni nadzemno, SKS ili AIČe vodovima na krovne nosače objekata.

Planira se sanacija dotrajalog dijela distributivne nadzemne SN i NN mreže radi povećanja kvaliteta i pouzdanosti snabdijevanja potrošača električnom energijom i smanjenja tehničkih gubitaka. Sve nove SN vodove i rekonstrukciju postojećih vodova realizovati ovješanjem vodova na AB ili ŽR stubovima. Nove vodove, kao i postojeće koji se rekonstruišu graditi za naponski nivo 20kV, radi mogućnosti prelaska SN mreže na taj naponski nivo. Na ovaj način obezbjeđuju se manji padovi napona i kvalitetnije napajanje potrošača električnom energijom, kao i manji distributivni gubici električne energije. Smanjivanje trajanja beznaponskog stanja kod krajnjih potrošača uslijed kvarova i intervencija na SN vodovima vršiti kroz sekcionisanje radijalne SN nadzemne mreže korištenjem rastavljača u udaljenim i manje opterećenim dionicama i reklozera u dionicama koje snabdijevaju veći broj potrošača.

U cilju smanjenja padova napona u NN mreži potrebno je skratiti NN vodove izgradnjom novih transformatorskih stanica i njihovom interpolacijom u postojeće NN vodove.

Sve nove NN vodove realizovati SKS vodovima ovješanim na AB stubovima ili na drvenim stubovima sa betonskim nogarima. Postojeće vodove realizovane AIFe užadima postepeno rekonstruisati uz zamjenu provodnika SKS vodovima.

Nove priključke objekata izvoditi nadzemno SKS-om ili podzemno.

Prema dugoročnom planu razvoja prenosne mreže za period od 2018-2027 godine nije planirana izgradnja novih objekata na području opštine Sanski Most.

Dugoročnim planom razvoja EPBiH do 2030. godine sa Strategijskim planom (Dugoročni plan) u dijelu Dugoročnog plana koji tretira proizvodne objekte kao kandidate za izgradnju obrazloženo je da pored provedenih i planiranih projekata revitalizacije/modernizacije postojećih proizvodnih jedinica, u cilju daljeg osiguranja baznog dijela proizvodnje EPBiH, obezbjeđenja dugoročnog kontinuiteta u radu rudnika, zadovoljenja ograničenja emisija na nivou EPBiH kao cjeline, te daljeg povećanja energetske efikasnosti proizvodnje, prioritet za EPBiH je realizacija aktivnosti izgradnje zamjenskih termo blokova, novih hidroelektrana, malih hidroelektrane, vjetroelektrana, elektrana na biomasu, korištenje energije sunca, energije iz otpada i geotermalne energije. Dosadašnjim planovima najznačajnija moguća postrojenja elektroenergetskih infrastruktura za proizvodnju električne energije na teritoriji općine Sanski Most su male hidroelektrane mHE Skucani Vakuf (Zvanično mišljenje Opdin. Vijede S.Mosta br.03-23-2422/06 od 20.09.2016. potrebna dodatna ispitivanja i odabir lokacije za gradnju MHE Skucani Vakuf), mHE Šumari, mHE Kamengrad, mHE Hatiraj, mHE Ljutovnik, mHE Kljajčići, mHE Sasina 1, mHE Sasina 2, mHE Sasina 3, mHE Sasina 4, mHE Kijevo 1, mHE Kijevo 2, mHE Majdanuša. Za sve pobrojane mHE potrebno je rezervisati prostor kroz PP USK.

Međutim, u važećem Prostornom planu USK a između ostalog stoji da: Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o električnoj energiji Federacije BiH iz 2022. godine („Službene novine Federacije BiH“, broj 61/22), izdavanje energetske dozvola za male hidroelektrane obustavljeno je, izuzev za male hidroelektrane na gravitacionim vodovodima ili ako su za male hidroelektrane prije stupanja na snagu zakona zaključeni ugovori od koncesiji. Ministarstvo privrede USK-a nije zaključilo ni jedan ugovor o koncesiji za male hidroelektrane području USK-a (Akt broj: 06-14-8715-2/22 od 14.9.2022. godine). Shodno navedenom Prostornim planom nije predviđena izgradnja minihidroelektrana na području USK-a (tabela 104.), izuzev mHE Una Kostela – Anex (proširenje postojeće dokumentacije); te stoga ovim dokumentom se ne planira izgradnja minihidroelektrana.

U Prostornom planu USK između ostalog stoji da: Pregradno mjesto za HE Vrhpolje je predviđeno kod mjesta Vrhpolje. Usporna visina iznosi 53m, a maksimalna kota uspora je 233 mnm. Stvaranjem akumulacije potapa se ukupna površina od 625.29m² zemljišta. HE Vrhpolje predstavlja višenamjenski objekat za proizvodnju električne energije, navodnjavanje i zaštitu od plavljenja. HE Čaplje sa HE Vrhpolje predstavlja jedinstven projekat. Očekivani efekti izgradnje objekta HE Čaplje su: iskorištenje hidropotencijala, kompenzacioni bazen za HE Vrhpolje, zaštita od poplava navodnjavanje, ribarstvo, turizam. U skladu sa Zaključkom Skupštine Unsko-sanskog kantona, broj: 01-02-4-680/18 od 04.05.2018. godine („Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona“, broj: 15/18) ovim Prostornim planom nije predviđena izgradnja HE Vrhpolje i HE Čaplje.

Određeni su i obuhvati koji su prikazani u grafičkom prilogu, a koji se planiraju za buduću gradnju obnovljivih izvora energije.

Fotonaponska elektrana „Zdena“ je planirana na krovu objekta koji je u vlasništvu firme Javno komunalno preduzeće „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o.. Geografske koordinate objekta su 16.629671° istočne geografske dužine i 44.762650° sjeverne geografske širine.

Izvori zelene obnovljive energije trebaju se moći graditi na građevinskom zemljištu, građevinsko-privrednom zemljištu, poljoprivrednom zemljištu, eventualno šumama i šumskom zemljištu, a sve u skladu sa Zakonom o korištenju obnovljivih izvora energije i učinkovite kogeneracije (Službene novine Federacije BiH, broj 70/13) i Zakonom o električnoj energiji FBiH (Službene novine 66/13,94/15,54/19,1/22,64/22).

Rasvjeta

Ovim planskim dokumentom planirana je tipizacija svjetiljki uz poboljšanje karakteristika osvijetljenosti postojećih i planskih saobraćajnica i sprovođenje mjere energetske uštede. Rasvjetu u naseljima, izvesti u skladu sa važećim standardima i preporukama IEC za pojedine tipove rasvjete. Koristiti energetske učinkovite izvore svjetlosti tipa LED.

Urbani dijelovi općine:

Osvjetljenje glavnih saobraćajnica izvesti svjetiljkama postavljenim na čeličnim stubovima, zaštićenim od korozije vrućim cinčanjem, ili drugim vidovima zaštite. Koristiti svjetiljke sa energetske učinkovitosti izvorima svjetlosti (LED) postavljene uz rub saobraćajnica u jednostranom ili dvostranom naspramnom rasporedu. Sporedne saobraćajnice i pješačke staze osvijetliti svjetiljkama sa istim tipom izvora i na stubovima.

Napajanje rasvjete pojedinih saobraćajnica izvesti podzemnim niskonaponskim kablovskim vodovima sa Al provodnicima izvedenim iz razvodnog polja javne rasvjete u pripadajućim postojećim i novoplaniranim TS 10(20)/0,4kV i/ili iz ormara javne rasvjete koji su smješteni u neposrednoj blizini najbližih transformatorskih stanica.

Ruralni dijelovi:

U seoskim centrima potrebno je izvršiti osvjjetljenje glavnih puteva (ulica) postavljanjem svjetiljki zajedno sa NN razvodom na armirano - betonskim stubovima, a napajanje izvesti samonosivim kablovskim snopom (SKS).

Plan izgradnje novih elektroenergetskih objekata na kompletom području USK-a, pa samim time i na području općine Sanski Most, je utvrđen u zvaničnom dokumentu naziva "Plan razvoja elektrodistributivnog sistema do 2030. godine" i "Projekcija razvoja distributivnih mreža 2015 - 2025. godina", te je potrebno postupati u skladu sa tim dokumentima.

S obzirom da u predmetnom planu nisu identificirana područja koja bi uslovlila izmjenu ranije utvrđenog plana razvoja elektrodistributivne mreže na predmetnom području smatra se da elektrodistributivna mreža na predmetnom području raspolaze sa dovoljno kapaciteta za kvalitetno napajanje električnom energijom predmetnog područja, uz izgradnju novih elektroenergetskih objekata na predmetnom području koji su od ranije planirani.

Uvažavajući činjenicu da se razvoj elektrodistributivne mreže i izgradnja novih elektroenergetskih objekata uglavnom vrši kroz aktivnosti na stvaranju uslova za priključenje novih objekata, a novi objekti se često počinju graditi na lokacijama koje za to nisu poznatim planovima predviđene i koje ODS ne može predvidjeti, ostavlja se mogućnost izgradnje elektroenergetskih objekata za priključenje takvih objekata, iako isti nisu planirani.

Takođe, predlaže se o da se u cestovnom pojasu planira i očuva jedan pojas za izgradnju elektrodistributivne mreže koji bi ODS koristio kada se za to steknu uslovi, u skladu sa nepoznatom dinamikom priključenja budućih objekata.

Trenutno na području opštine Sanski Most je priključena tek jedna fotonaponska elektrana priključne snage 23kW. Tabela sa svim planiranim fotonaponskim elektranama koje se nalaze u različitim fazama (priprema za priključenje - izdate elektroenergetske saglasnosti, izdate prethodne elektroenergetske saglasnosti ili samo podneseni zahtjevi) nalazi se u nastavku:

Red. Br.	Općina	Investitor	Adresa lokacije	Priključna snaga (kW)	Naziv objekta	Status (u postupku izdavanja saglasnosti/izgradnja priključka/probni pogon/trajni pogon)
----------	--------	------------	-----------------	-----------------------	---------------	--

1	Sanski Most	FEHIM SULJANOVIĆ	Novo naselje bb	23	SE Fehim Suljanović	Priključena
2	Sanski Most	HIK-SM	Prvomajska bb	20	SE "HIK-SM-2"	Izdata EES
3	Sanski Most	HIK-SM	Industrijska zona Zdena bb	144	SE "HIK-SM 3"	Izdata PEES
4	Sanski Most	CAT	Kruhari bb	990	SE "CAT 2"	Izdata PEES
5	Sanski Most	CAT	Kruhari bb	990	SE "CAT 1"	Izdata PEES
6	Sanski Most	S ELEKTRO	Donji Kamengrad bb	4000	SE "SUHAČA 1"	Zahtjev
7	Sanski Most	POWERDIS	Donji Dabar bb	540	SE "DABAR 1"	Zahtjev
8	Sanski Most	POWERDIS	Donji Dabar bb	700	SE "DABAR 2"	Zahtjev
9	Sanski Most	POWERDIS	Donji Dabar bb	910	SE "DABAR 3"	Zahtjev
10	Sanski Most	POWERDIS	Donji Dabar bb	935	SE "DABAR 4"	Zahtjev
11	Sanski Most	POWERDIS	Donji Dabar bb	575	SE "DABAR 5"	Zahtjev
12	Sanski Most	HIK	Industrijska zona Zdena bb	144	SE "HIK-SM 3"	Izdata EES

Također JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo je spremna da kao investitor planira izgradnju fotonaponskih elektrana ukoliko lokalna zajednica može ponuditi prostore i lokaciju za izgradnju predmetnih objekata za proizvodnje električne energije. Po pitanju drugih proizvodnih jedinica, u 2002. godini su uradene Studije izvodljivosti i Idejni projekti - I faza za HE Vrhpolje i HE Čaplje. Zbog velikog broja izgrađenih infrastrukturnih objekata na planiranom prostoru za HE Vrhpolje (prema Prostomomplanu SRBiH (1981-2000)), izgradnja HE Vrhpolje se može smatrati nerealnom. JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo je 2013. godine, pokrenula postupak izrade investiciono- tehničke dokumentacije sa Studijom uticaja na okoliš za HE Čaplje. Predstavници lokalne zajednice nisu dozvolile geoloske istražne radnje za HE Čaplje, tako da je postupak pripremi aktivnosti za ovaj projekat prekinut. U današnjem vremenu, gdje je potražnja za električnom energijom iz obnovljivih izvora energije sve veća, te imajući u vidu da se Bosna i Hercegovina obavezala primjenjivati EU direktive, koje se odnose na dekarbonizaciju, smanjenje emisije stakleničkih gasova, gašenje i zatvaranje termoelektrana, izgradnja obnovljivih izvora energije je nužnost.

Također, treba napomenuti da su hidroelektrane upravljivi obnovljivi izvori energije, za razliku od vjetro ili solarnih elektrana, koje su neregulirani obnovljivi izvori energije i čija je izgradnja limitirana zbog zahtjeva za stabilnost EES. Uz nepovratni proces dekarbonizacije i blokadu izgradnje hidroelektrana, BiH nema energetske budućnosti. Izgradnjom HE Čaplje doprinijelo bi se decentralizovanoj proizvodnji električne energije jer predstavljaju lokalni izvor energije, povećava se sigurnost napajanja, smanjuju distance prenosa električne energije i gubici energije. Napominje se da je Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo spremna investirati u nove proizvodne jedinice, na rijeci Sani HE Čaplje, a tako i u druge izvore obnovljive energije, a uvrštavanje hidroelektrane HE Čaplje i prostora za izgradnju fotonaponskih elektrana u Prostorni plan općine Sanski most su preduslov za izgradnju.

Međutim, u skladu sa Zaključkom Skupštine Unsko-sanskog kantona, broj: 01-02-4-680/18 od 04.05.2018. godine („Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona“, broj: 15/18) ovim Prostornim planom USK nije predviđena izgradnja HE Vrhpolje i HE Čaplje, te prema tome izgradnja nije predviđena ni u Prostornom planu Sanskog Mosta

Zone sigurnosti za dalekovode su date u sljedećoj tabeli:

Nazivni napon dalekovoda	Širina područja sigurnosti
400 kV	40 m (20 m +20 m)
220 kV	30 m (15 m +15 m)
110 kV	20 m (10 m +10 m)
35 kV	usvojeno 15 m (7,5 m + 7,5 m)

SAOBRAĆAJ

Sistem saobraćaja i veza

Na području općine Sanski Most nalazi se sistem saobraćajnica u koji se ubraja mreža kategorisanih i nekategorisanih putnih pravaca. Tu spadaju magistralne, regionalne i lokalne ceste na području općine.

Preko razvijene mreže lokalnih i nekategorisanih povezuju se naseljena mjesta na teritorij općine na mrežu regionalnih i magistralnih cesta BiH. Na teritorij općine Sanski Most ukrštaju se sedam regionalnih ceste i to: R-405; R-407; R407a, R-404, R-406, R410 i R410a i magistralna cesta M15.

Treba napomenuti da općina Sanski Most, s obzirom na svoj položaj u transportnoj mreži kantona, BiH, a i regiona, u perspektivi ima dobre predispozicije za razvoj industrije kao i ostalih grana privrede.

Iako je stepen modernizovanosti putne mreže općine Sanski Most na dosta zavidnom nivou ipak se na putevima ispoljavaju znatni nedostaci kao što su:

- Nedovoljne širine cesta;
- Oštri radijusi;
- Nerješena odvodnja;
- Neodgovarajuće kolovozne konstrukcije;
- Nedostatak autobuskih stajališta.

Svi ovi nedostaci utiču na brzinu prevoza i kapacitet puta, odnosno na troškove prevoza, kao i na bezbjednost prometa.

Na području Općine nalaze se magistralne, regionalne i lokalne ceste, a prema kategorizaciji svrstanesu u:

1. **Magistralna cesta M-15** (B. Dubica – Prijedor – Sanski Most - Kljič) dužine 21,96km,
2. **Magistralna cesta M-15/Reg. cesta R-410a** (Vrhpolje – Krasulje – Pudini Han) dužine 9,49 km,
3. **Regionalna cesta R-404** (Blagaj – Stari Majdan) dužine 17,41 km,
4. **Regionalna cesta R-405** (Lušce Palanka – Sanski Most – Banja Luka) dužine 48,13 km,
5. **Regionalna cesta R-406** (Ljubija – Milin Birt) dužine 3,15 km,
6. **Regionalna cesta R-407** (Lušci Palanka – Krnja Jela – B. Petrovac) dužine 12,58 km,
7. **Regionalna cesta R-407a** (Lušci Palanka – Jelašinovci – Sanica) dužine 17,4 km,
8. **Regionalna cesta R-410** (Vrhpolje – Sanica - Velagići) dužine 6,63 km,
9. **Regionalna cesta R-410a** (Vrhpolje – Krasulje – Pudini Han) dužine 9,49 km,
10. **Lokalne ceste** u ukupnoj dužini od 247,5 km.³²

³² Izvor podataka: JU „Općinski fond za komunalne djelatnosti i infrastrukturu“, Sanski Most broj 01/1-27-372/21

Prema Prostornom planu Unsko-sanskog kantona za period od 20 godina (grafički prilog 10 Saobraćajna infrastruktura) izdvojeno je sljedeće (plan):

- brza cesta (PPFBIH);
- magistralna cesta II reda;
- regionalna cesta I reda;
- regionalna cesta II reda.

Lokalne ceste

Prema Odluci svi putni pravci na području općine Sanski Most, dijele se prema svojoj funkciji i položajuna:

- Gradske ulice,
- Lokalne puteve i
- Nekategorisane puteve.

Tabela br. 67.: Spisak gradskih ulica

Redni broj	Naziv ulice	Dužina ulice	Širina	asfalt	makadam
1.	Bulevar 7 K	2.800	5	2.800	
2.	Lolin sokak	600	5	600	
3.	Vedro polje	400	5	400	
4.	Naselje 17 VKBB	1000	5	1000	
5.	Željeznička	600	3,5	200	400
6.	Željeznička iza servisa	600	5	175	425
7.	Stanična	300	3,5	300	
8.	10 Oktobar	400	4,5	400	
9.	Sanska	500	3,5	500	
10.	Karića sokak	400	3	400	
11.	Safet bega Bašagića	400	4	400	
12.	Ključka	2000	6	2000	
13.	M.Č.Čatića	2400	5	2400	
14.	Banjalučka	1600	5	1600	
15.	Put za Gredu	800	6	800	
16.	Nova trasa - Dalmatinac	325	5		325
17.	Naselje Bare	1700	5	1500	200
18.	Naselje Jezernice	3225	5	2035	1190
19.	Travničko naselje	1805	5	325 (š=3m)	1475
20.	Alagića polje	3550	3-4	1170	2380
21.	Vahidbegova	1050	3-5	850	200 (š=5m)
22.	Hasana Kikića	1100	5	850	250 (š=3m)
23.	Alagića naselje	1980	5	1980	
24.	Aleja Šehida	475	4	475	
25.	Omladinsko naselje	800	5	675	125
26.	Alagića sokak	350	3	350	
27.	Hamzibegova + II kraka	2875	4-5	2025	850
28.	Mahala + II kraka	1100	4	900	200
29.	Redak	900	5	900	
30.	Šabića klanac	800	4-5	800	

31.	Podgrmečka	170	3,5	170	
32.	Bosanska	200	4	200	
33.	Ganbegovića bunar	250	4	250	
34.	Hromalića sokak	150	3		150
35.	Saleša sokak	250	3		250
36.	Muhići	2000	5	2000	
37.	Alajbegovića bunar	325	4	325	
38.	Naselje Otoke	1265	4-5	800	465
39.	Prvomajska	3200	5	3000	200
40.	Cerići sokak	600	4	600	
41.	Oslobodilačka	900	5	900	
42.	Sarajevska	1000	5	800	200

Tabela br. 68.: Spisak nekategorisanih ulica

Redni broj	Naziv ulice	Dužina ulice	Širina	asfalt	makadam
1.	Milinkovića put	800	3,0		800
2.	Put za školu i Vokiće	2000	3,0		2000
3.	Put za Škreljevitu	3800	3,0		3800
4.	Put za Bursaće	1000	3,0		1000
5.	Delići	2000	3,0		2000
6.	Poljak - Šušnjar	800	3,0		800
7.	Klanac - Radinovac	400	3,0		400
8.	Bahtića Sokak – do pruge	300	3,0		300
9.	Novo naselje - Šehovci	500	4,0		500
10.	Poljak - žuta pržina - Kruhari	2800	4,0		2800
11.	Dabar - Brankovići	1800	3,0		1800
12.	Dabar - Ilići	2000	3,0		2000
13.	Ilići - Kondići	3000	3,0		3000
14.	Bjelajci	2000	3,0		2000
15.	Brajića tavan – Dabar Do	2000	4,0		2000
16.	M15 - Galaja	3000	5,0		3000
17.	M15 - Mostište	3500	4,0		3500
18.	Zaseok Buljubašići - Baltići	2000	3,0		2000
19.	St. Vrholje - Begići	1000	3,0		1000
20.	Donji Zukići - Savići	500	3,0		500
21.	Handanovići - Zukići - Seferovići	1500	3,0	1500	
22.	Handanovići - Kljajčići	500	3,0	500	
23.	Kukavice - Seferovići	500	3,0	500	
24.	Jeleći - Bašići	1000	3,0	1000	
25.	RP Keranovići	1000	3,0	1000	

26.	RP Muhadžeri	1000	3,0	1000	
27.	Selimovići - Drozgača - Mašići	1600	4,0	1600	
28.	M15 - Širin sokak - Podlug	1300	4,0	1300	
29.	Ogranci u Podlugu	1000	3,0		1000
30.	Ogranci u Pobrježju	1500	3,0		1500
31.	Demiševci - Stupari	600	2,5		600
32.	Demiševci krak lijevo	500	4,0	500	
33.	D.kamegrad - Tašluk	1000	4,0	1000	
34.	Husimovci – Vrše (stara pruga)	700	3,0		700
35.	Krče - Krupići - Šibovi	1800	3,0	1800	
36.	Put za dolinu	500	3,0		500
37.	G.kamegrad - Glavica	1000	3,0		1000
38.	Vrše - Glavica	2000	3,0		2000
39.	Put naselje Došci	1500	3,0	1500	
40.	Naselje Gorice	1800	3,0	1800	
41.	Naselje Naprelje (III kraka)	2500	3,0	2500	
42.	RP - Krešići	2000	3,0	2000	
43.	Podglavica	1000	3,0	1000	
44.	Pašići	3000	3,0		3000
45.	Čehići	2000	3,5	3500	
46.	Behremi	2500	3,0	2500	
47.	Potkraj - Majkić Japra	9000	5,0		9000
48.	Vitoroga - Korači	3000	3,0		3000
49.	Korači Šajnovac	1000	3,0		1000
50.	Bojište - Pučina	2000	3,0		2000
51.	Grbići - Predojevići	1000	3,0		1000
52.	L.Palanka - Topića brdo	2000	3,0		2000

Tabela br. 69.: Spisak lokalnih cesta

Redni broj	Naziv dionice	Dužina puta	Širina	asfalt	makadam
1.	Poljak - Trnova	4.000	3,5	4.000	
2.	Sanski Most - Kruhari	2.000	3,5	2.000	
3.	Lužani- Kijevo	6.000	3,5	6.000	
4.	Vrhpolje- Aničići	3.000	3,5		3.000
5.	Podbriježe- Podlug- Brlog	5.000	3,5	5.000	
6.	Husimovci - Vrše	6.000	3,5	6.000	
7.	Husimovci - Demiševci	2.000	3,5	2.000	
8.	Dabar- Stanića Brdo	8.000	4,5	8.000	
9.	Sanski Most – Krkojevci- Krčana	4.500	3,5	4.500	

Prostorni plan Općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina

10.	Trnova - Usorci	10.000	4,0		10.000
11.	Kuhari- Kijevo	6.000	4,0		6.000
12.	Krhari- Škrļjevita- Suvodol	8.000	4,0		8.000
13.	Krkojevci- Brajića tavan	4.000	3,5	4.000	
14.	Tomina - Gornja Tramošnja – Suvodol	8.000	4,0	2.000	6.000
15.	Podovi- Mulež	3.000	4,0		3.000
16.	Podovi - Hazići	13.000	4,0		13.000
17.	D. Kozica- G. Kozica	2.000	4,0		2.000
18.	Podovi- D. Sokolovo	2.000	4,0		2.000
19.	Poljak- Čengići	3.000	4,0		3.000
20.	Oštra Luka- Usorci	2.000	4,0		2.000
21.	Husimovci- Grdanovci	12.000	4,0		12.000
22.	Dabar/Crnom./Grdanovci	3.000	3,0		3.000
23.	Zdena- Dabar	12.000	4,0		12.000
24.	Krkojevci- Vrhpolje	8.000	4,0		8.000
25.	Sanjani – Smajino brdo	2.000	4,0		2.000
26.	D. Kamengrad- B. Mil.- Vitroga	22.000	4,0		22.000
27.	Fajtovci- Lukavice- Podvidača	7.000	4,0	6.000	1.000
28.	Gorice- Skucani Vakuf	3.000	4,0	3.000	
29.	Budimlić Japra- Đurići	7.000	4,0		7.000
30.	Fajtovci- Kozin	12.000	4,0	4.000	8.000
31.	Lušći Palanka- Stanića brdo	15.000	4,0		15.000
32.	Lušći Palanka- Praštali	2.000	4,0		2.000
33.	Okanova bukva- Zenkovići	5.000	3,0		5.000
34.	Modra- Skucani Vakuf	6.000	3,0	4.000	2.000
35.	Miljevci- Skucani Vakuf	3.000	3,0	1.000	3.000
36.	B. Japra- Sovilji	5.000	3,0		5.000
37.	Duge njive- Japra	3.000	3,0		3.000
38.	Miljevci- Otiš	9.000	3,0		9.000
39.	Stanića brdo- Korčanica	12.000	3,0		12.000
40.	Suhača- D. Džever	3.500	3,0		3.500
41.	Milin Birt- Brdari	4.000	3,0	600	3.400
42.	Milin Birt- Barikovci	1.500	3,0	1.500	
43.	Pobriježe- Bjančić	2.000	4,0	2.000	
44.	G. Kamegrad- Podvidača	6.000	4,5	6.000	
45.	S. Most- Čaplje	6.000	4,0	4.000	2.000
46.	Stara Rijeka- Goronje	4.000	3,0	4.000	
UKUPNO		275.500		79.600	195.900

Izvor podataka: JU Direkcija regionalnih cesta USK-a Bihac

Zbog promjene granica općine došlo je i do promjene mreže lokalnih puteva na području općine Sanski Most te je ukupna mreža 247,5 km. Nekategorisani putevi u dužini od 235 km su u lošem stanju pa je od lokalnih puteva neasfaltirano oko 60%, a od nekategorisanih 59%, a njihovo stanje i održavanje ovisi od gustine naseljenosti i frekventnosti saobraćaja. Iako su lokalne ceste u lošem stanju, gustina istih je zadovoljavajuća što ukazuje na potrebu rehabilitacije istih.

Nekategorisani putevi u dužini od 235 km su u lošem stanju pa je od lokalnih puteva neasfaltirano oko 60%, a od nekategorisanih 59%, a njihovo stanje i održavanje ovisi od gustine naseljenosti i frekventnosti saobraćaja. Iako su lokalne ceste u lošem stanju, gustina istih je zadovoljavajuća što ukazuje na potrebu rehabilitacije istih.

Putnu mrežu karakteriše:

- Nerazvijenost – vema nizak broj kilometara puteva viših kategorija po km² (u zemljama visoko razvijene privrede 100 - 150 km/km²);
- Unutar regije su značajne razlike u razvijenosti mreže što je, između ostalog određeno nivoom privredne razvijenosti datog područja, kao i reljefnim karakteristikama;
- Mala propusna moć puteva;
- Nepovoljna struktura puteva. Kategorija lokalnih cesta čini najveći dio putne mreže (66%), dok su vrlo malo zastupljeni putevi regionalnog značaja;
- Kvalitet mreže (kolovoz) je nezadovoljavajući;
- Nizak kvalitet saobraćajnica za povezivanje sa centrima susjednih regija (Bihać, Cazin, Velika Kladuša, Bosanska Krupa);

Javni gradski saobraćaj:

Terminal za autobuski saobraćaj lociran je na bivšoj željezničkoj stanici uzanog kolosijeka, što u odnosu na gradski centar predstavlja dobar položaj. Prilaz je omogućen sa tri strane i to iz smjera sjevera i juga, te iz pravca centra, na udaljenosti od centralnog gradskog jezgra oko 450 m ili 6 min pješaćenja, što je veoma prihvatljivo sa stanovišta dostupnosti. Organizacije sadržaja unutar stanice koji su neadekvatni kako za vozila tako i za putnike.

U gradu Sanski Most ne postoji organizovani sistem JGP-a i sve navedeno se odnosi na međugradski autobuski saobraćaj. U daljem razvoju neophodno je organizovati dobar sistem JGP-a, čime bi se stimulisao dolazak bez ličnih automobila u uže gradsko područje.

Pješački i biciklistički saobraćaj

Analizom postojećeg stanja uočeno je da podsistemi pješačkog i biciklističkog saobraćaja nisu razvijani planski, a samim tim nisu u dovoljnoj mjeri zadovoljene potrebe niti iskorištene prednosti ovih vidova saobraćaja. Premda za iste po konfiguraciji terena postoje realne mogućnosti razvoja.

Zbog izraženog deficita površina za pješački i biciklistički saobraćaj, dolazi do kolizije istih sa motornim vozilima, što uveliko smanjuje i bezbjednost saobraćaja u svim njegovim oblicima. Takođe izražen je nedostatak navedenih površina i u rekreativne svrhe tj. u rekreativnim zonama (uz korito rijeke Sane, Zdene i Blihe).

Vazdušni saobraćaj:

Najbliži međunarodni aerodrom trenutno je Aerodrom Banja Luka udaljen svega 95,9km od Općine Sanski Most. Ostali međunarodni aerodromi udaljeni su:

- Međunarodni aerodrom Sarajevo 249km

- Međunarodni aerodrom Tuzla 247km
- Međunarodni aerodrom Mostar 261km

Povezanost sistema sa saobraćajem u širem okruženju

Brži razvoj prometa i veće ekonomske efekte od prometa, moguće je očekivati pod uslovom stvaranja povoljnih pretpostavki za razvoj prometa. Pod ovim se smatra jasan, racionalan i bezbjedan prometni sistem dobrih performansi (protočnost i kapacitet, brzina, sigurnost, dobre servisne usluge, minimalne gubitke u vremenu i sl.), o čemu se vodilo računa kod određivanja prometnog sistema, tehničkih elemenata i normativa i lokalnih faktora.

Činjenica je da bez kvalitetnih saobraćajnih komunikacija ne može doći do razvoja privrede i uspostavljanja kvalitetnih društvenih odnosa. Upravo zbog svog višestrukog značaja, saobraćaju i saobraćajnoj infrastrukturi sve zemlje pridaju prioritet u razvoju jer uslovljava ukupan društveni i ekonomski razvoj.

Sanski Most smještena je u istočnom dijelu Unsko - Sanskog kantona, koji se nalazi u zapadnom dijelu Bosne i Hercegovine i obuhvata široko područje uz dolinu rijeke Sane, od planine Grmeč na zapadu i plana Mulaž i Behremagrince na istoku. Sastavni je dio Unsko – Sanskog kantona i graniči sa općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine Bosanska Krupa, Bosanski Petrovac i Ključ, a prema Republici Srpskoj sa općinama Banja Luka, Prijedor i Bosanski Novi.

Tranzitni saobraćaj na magistralnom putu odvija se kroz najuži centar Grada. Najznačajniji polovi razvoja pod čijim uticajem se razvija općina Sanski Most su Bihać i Sarajevo. Može se konstatovati da Sanski Most ima dosta povoljan geosaobraćajni položaj nalazi se na magistralnom putu koji povezuje Banja Luku i Prijedor sa Ključem i Drvarom, odnosno nalazi se na pravcu osnovnih koridora Zapadna Europa – Mediteran – Bliski Istok. Magistralnim putem M – 17 (257 km) Sanski Most je povezan s glavnim gradom Bosne i Hercegovine Sarajevom kao i ostalim dijelovima BiH

Kako na globalnom nivou tako i na području općine Sanski Most bilježi se nagli porast motorizacije, razvoj javnog prevoza, ali i zaostajanje modernizacije putne mreže u odnosu na razvijene zemlje kao i u odnosu na potrebe stanovništva i privrede.

Značaj putne mreže predstavlja najznačajniji segment saobraćajne infrastrukture, jer omogućava transport robe i prijevoz ljudi do određenih relacija na bezbjedan i siguran način. Sve nam pokazuje da općina Sanski Most ima dobre predispozicije za razvoj industrije kao i ostalih grana privrede.

Drumski saobraćaj-plan:

Razvoj prometnog sistema Općine Sanski Most treba biti u funkciji održivog razvoja Općine, a samim tim kantona i FBiH. Navedeno podrazumijeva policentričan, uravnotežen i integrisan društveno-ekonomski razvoj, kako Općine, tako i cijelog Kantona odnosno BiH, čime bi se udovoljilo zahtjevima za okolinski prihvatljiv, efikasan i siguran protok ljudi i roba.

U skladu sa gore navedenim, ali i iz razloga hijerarhijskog ustrojstva sistema planiranja u BiH, ovaj plan tretira infrastrukturu iz kantonalne i entitetske nadležnosti na način da preuzima opredjeljenja iz dokumenata i planova kantonalnog i entitetskog nivoa, dok se saobraćajna infrastruktura iz općinske nadležnosti planira na način da se osigura optimalna povezanost i ravnomjeran razvoj unutar same općine Sanski Most. Obzirom da su trenutno, na kantonalnom i entitetskom nivou, u postupku izrade i donošenja dokumenta koji se tiču saobraćajne infrastrukture općine Sanski Most, projekcija razvoja saobraćajne infrastrukture u ovom segmentu sadrži opredjeljenja iz tih dokumenata.

Prema Studiji kategorizacije cesta F BiH

Predmet studije kategorizacije cesta, čiji je naručilac J.P. Ceste FBiH, je mreža izgrađenih cesta kojim upravlja FBiH i kantoni, uz dodatak cesta trenutno kategorisanih kao lokalne, koje bi mogle biti kategorisane u viši rang. Ciljevi projekta su jedinstven izgled cesta i jedinstven mogući nivo usluge za korisnike cesta, jedinstveno upravljanje i planiranje cesta u BiH, jasno definisani zahtjevi kod urbanističkog planiranja, racionalni zahvati na cestama, pojednostavljen nadzor nad redovnim održavanjem, te ispravno definisani uslovi za izdavanje dozvola za vršenje zahvata u zaštitnom pojasu ceste.

Kriterijumi na osnovu kojih se vrši kategorizacija javnih cesta su urađeni 2005. godine, i dijele se na **osnovne** i **dodatne**.

Osnovni kriterijumi su kriterijumi funkcije povezivanja i saobraćajno-tehnička svojstva koja pojedinačna kategorija javnih cesta mora da ispuni. Odnose se na prostor koji cesta povezuje, socijalno-ekonomski i upravno-teritorijalni značaj naselja koja cesta povezuje, na saobraćajni značaj ceste u pogledu vrste i strukture prometa, te na tok ceste u prostoru u odnosu na naselje.

Dodatni kriterijumi se primjenjuju ukoliko postoje dvije ili više cesta koje bi mogle biti kategorisane u istu kategoriju javnih cesta, a koje u prostoru imaju istu funkciju povezivanja. U dodatne kriterijume spadaju saobraćajno-tehnička, vozno-dinamička, saobraćajno-bezbjednosna svojstva javnih cesta kao i uticaj cestovnog saobraćaja na okolinu duž javne ceste.

Važno je naglasiti da se prekategorizacija vrši samo za postojeću saobraćajnu infrastrukturu, te da Studija ne tretira saobraćajnice planirane različitim planskim dokumentima. Takođe, obzirom da Studija kategorizacije još nije usvojena, takođe smo mišljenja da se opredjeljanja iz Studije, u ovom trenutku, mogu smatrati projekcijom stanja za postojeću infrastrukturu i u tom kontekstu će biti tretirani ovim planskim dokumentom.

U narednim fazama izrade ovog plana, kriteriji korišteni za prekategorizaciju u okviru Studije, će biti primjenjeni i za određivanje kategorije novih planiranih pravaca.

U nastavku su prikazana rješenja iz nacrtu Studije kategorizacije cesta FBiH, a koja se nalaze na teritoriji općine Sanski Most, što prati grafički prilog Osnovne koncepcije razvoja, jer su neke od dionica samo djelomično uključene u određeni rang ceste:

Magistralne ceste II reda:

- Trenutna M15 i R410a (u Studiji M205), dionica: Granica entiteta - Milin Birt - Sanski Most - Vrhpolje - Krasulje - Pudin Han,
- Trenutna M15 (u Studiji M205a), dionica: Vrhpolje - Kamičak - D. Sokolovo - Ključ
- Trenutna R405(u Studiji M204), dionica: Gudavac-Lušci Palanka-Sanski Most-granica entiteta.

Od postojećih regionalnih cesta na teritorij općine Sanski Most, dio njih prekategorisao bi se u regionalne ceste I reda i to su:

- Trenutna R410 (u Studiji R109); dionica: Vrhpolje - Sanica - Velagići;
- Trenutna R404 (u Studiji R104); dionica: Granica entiteta - Podvidača - G. Kamengrad.

Što se tiče regionalnih cesta II reda, stanje iz nacrtu Studije izgleda ovako:

- Trenutno R406 (u Studiji R167), dionica: Granica entiteta - Stari Majdan - Martin Birt,
- Trenutno R407 (u Studiji R168), dionica: Lušci Palanka - Krnja Jela - B. Petrovac,
- Trenutno R407a (u Studiji R165), dionica: Lušci Palanka - Jelašinovci - Sanica,

Prekategorizacijom regionalne ceste R405 u magistralnu cestu II reda došlo bi do stvaranja boljih tehničko – eksploatacionih karakteristika date trase, čime bi se stvorila bolja veza između općina

Bosanska Krupa i Sanski most, te dalje stekla bi se bolja veza sa brzom cestom koja prolazi kroz drugi entitet (RS).

Kada su u pitanju regionalne ceste općine Sanski Most, sama prekategoriizacija dovela bi do zahtjeva za rehabilitacijom istih, čime bi se stvorili bolji uslovi sa aspekta tehničko-eksploatacionih karakteristika ceste i sigurnosti saobraćaja na njima, te povećao nivo usluge istih.

Gledano u cjelini na teritorij općine mreža regionalnih cesta ima visok procenat asfaltirane podloge, izuzetak su ceste R407 i R410 koje su i dalje na nivou šumskih puteva, što je posljedica neredovnog održavanja i investiranja u iste, te se smatra neophodnim u narednom periodu planirati njeno asfaltiranje.

Opredjeljenja iz PPUSK

Prema projekciji prijedloga PPFBIH, na teritoriji općine Sanski Most predviđeni su sljedeći projekti:

- Izgradnja i rehabilitacija magistralnih cesta,
- Prekategoriizacija magistralnih i regionalnih cesta (u ceste I i II reda).

Brza cesta

Razvojem međunarodne transportne osovine u BiH pravcem sjeverozapad – jugoistok, uz već afirmisanu osovinu razvoja sjever – jug, pretpostavka je za policentrični održivi razvoj na nivou regija, što je opće – prihvaćeni savremeni pristup razvoju zemlje i jedan od osnovnih principa razvoja zemalja području EU, ka čijem društvu težimo. Na području Unsko – sanskog kantona, ova osovina se planirana pod kategorijom brze ceste povezivanjem Velike Kladuše i Ključa. Prvobitno analizirane su dvije osovine trase prema (tzv. „Sektor 1“ koridora „sjeverozapad – jugoistok“)³³:

- Velika Kladuša – Cazin – Sanski Most – Jezero („A1“ varijanta) i
- Velika Kladuša – Bihać – Bosanski Petrovac – Jezero („A2“ varijanta).

U sklopu analize ove dve varijante, identifikovani su sledeći kriterijumi za poređenje alternativnih osovina predmetnih trasa:

- investicijski troškovi za pojedine trase,
- tehničko-eksploatacione karakteristike trasa,
- socio-ekonomske karakteristike užeg gravitacionog područja trasa,
- opća saobraćajna pogodnost trasa, i
- uticaj pojedinih trasa na okoliš.

Prema usvojenoj Transportnoj strategiji FBiH i Okvirnoj strategiji prometa Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj: 71/16), u kome se navodi da je opredjeljenje nadležnih institucija da se razvoj ovog pravca realizuje preko varijante „A2“ preko Bosanskog Petrovca na način da se postojeća magistrala postepeno razvija/modernizuje na nivo brze ceste (2x2, dva kolovoza sa po dvije saobraćajne trake širine 3,5 m, max. dop. brzina 100 km/h) na dionici Ključ - Bosanski Petrovac - Bihać, a dalje gradi ova saobraćajnica kao obilaznica Bihaća sa spojnom tačkom sjeverno od Bihaća i nastavkom nove trase preko Cazina prema V. Kladuši.

Prema ovoj Strategiji općina Sanski Most ne bi imala vezu sa brzom cestom na svojoj teritoriji već bi se ta veza ostvarila preko magistralne ceste M15 (M205) na teritorij općine Ključ.

Magistralne ceste

³³ „Northwest-Southeast Transportation Corridor Velika Kladuša – Bihać – Sarajevo - Goražde“, IPISA Sarajevo, NET Engineering Italija, 2000.

Ono što se u planskom periodu predviđa za mrežu magistralnih cesta na teritorij općine Sanski Most jeste dovršetak izgradnje i rehabilitacije magistralne ceste M15 Sanski Most - Ključ čime bise postiglo ostvarivanje stvarne funkcije magistralne ceste.

Potrebno je naglasiti da se rekonstrukcija dionice ispravkom ili ublažavanjem loših tehničkih elemenata puta, kao i djelomično izmještanje trase, ne smatra promjenom trase.

Planirani parking prostor

Za potrebe stacionarnog saobraćaja potrebno je osigurati dovoljan broj parking mjesta. Na osnovu velikog broja opažanja u različitim gradovima, ustanovljena je opća zakonitost za određivanje broja parking mjesta, prema obrscu:

$$B_p = S/kS_m$$

gdje je:

- B_p - broj parking mjesta u užem gradskom području;
- S - broj stanovnika grada;
- K - koeficijent karakteristike grada (5-8);
- S_m - stepen motorizacije (broj stanovnika na vozilo).

Uvrštavajući prognozne podatke za Sanski Most dobije se cifra od 1.600³⁴ parking mjesta u užem gradskom području.

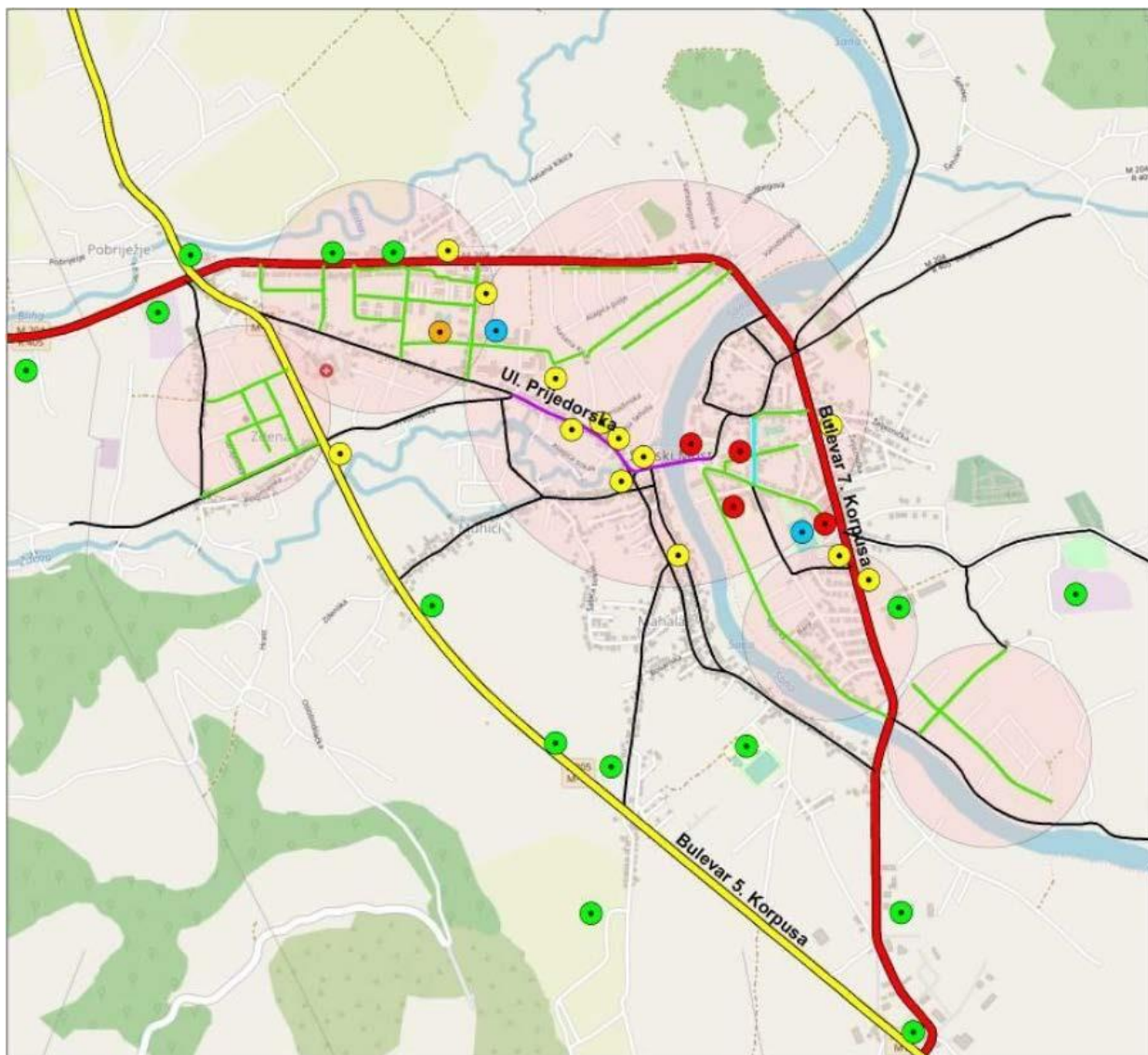
Pješački i biciklistički saobraćaj

Usvajanjem Plana zaštite zraka USK 2017.-2022. godine, Skupština USK utvrdila je svoju stratešku opredjeljenost za unapređenje zaštite zraka na području Unsko-sanskog kantona. U okviru navedenog plana, jedna od mjera poboljšanja zaštite zraka, predviđena je izrada Studija uvođenja biciklizma u USK. Korištenje bicikla kao prevoznog sredstva značajno smanjuje opterećenje saobraćaja u naseljenim područjima, te doprinosi smanjenju emisija štetnih gasova i čestica. U okviru navedene Studije, obrađena je i Općina Sanski Most čiji dio je preuzet i ugrađen u tekstualni dio plana.

Najveći broj objekata javnog i društvenog sadržaja nalazi se duž trase regionalnog puta R405.U Sanskom Mostu postoji veliki broj komercijalnih i privrednih objekata koji se nalaze van samoga centra. Biciklističkom stazom trebali bi se uvezati najgušće naseljeni dijelovi grada sa privrednim i obrazovnim ustanovama na području općine Sanski Most. Moguće je izvršiti označavanje biciklističkih staza na kolovozima kao i na trotoarima u nekim dijelovima grada. Unutar samih naselja na lokalnim cestama moguće je odrediti i biciklističke staze koje će služiti dijelom i za rekreaciju.

Na području općine Sanski Most predlaže se uvođenje biciklističkih staza na način prikazan na datoj mapi. Fokus je stavljen na uvezivanje najgušće naseljenih područja sa centrom grada, putem lokalnih cesta. Na mapi su biciklističke staze označene zelenom i plavom bojom. Zelenom bojom su označena mjesta na kojima će se na kolovozu iscrtavati biciklističke trake dok su plavom bojom označena mjesta na kojima će se biciklističke staze iscrtati na trotoaru.

³⁴ Urbanistički plan Sanski Most 2015. godine

Slika br. 3.: Grafički prikaz predloženih ruta za biciklistički saobraćaj na području Sanskog Mosta
(Izvor podataka: Studija uvođenja biciklizma USK-u)

Saobraćajna infrastruktura sa zaštitnim pojasevima

Širine koridora i položaja trasa javnih puteva svih rangova i željezničkih pruga određene su različito. Širina koridora za javne puteve, unutar kojih se može razvijati trasa saobraćajnica, izvan građevinskog područja propisani su Zakonom o cestama Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine broj 12/10 i 16/10, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o cestama Federacije Bosne i Hercegovine.

Telekomunikacije

Telekomunikaciona mreža je uglavnom izvedena kao kablovska, podzemna, korištenjem bakarnih pristupnih kablova. U dijelu uže gradske zone izgrađena je telekomunikaciona kablovska kanalizacija u koju su položeni bakarni pristupni kablovi. Pristupne telekomunikacione mreže svode se u 22. terminalnih centrala. Stanje telekomunikacione infrastrukture BH Telecom-a, Direkcija Bihać, na području Općine dat je u sledećim tabelama:

Tabela br. 70.: Stanje postojeće infrastrukture BH Telecom-a

R. br.	Pristupne telekomunikacione mreže i OSP - privodi
1.	PM Lušci Palanka
2.	PM Skucani Vakuf
3.	PM Lukavice
4.	PM Fajtovci
5.	PM Vrhpolje
6.	PM Tomina
7.	PM Kijevo
8.	PM Čaplje
9.	PM Mahala II
10.	PM Novo Naselje
11.	PM Stari Majdan
12.	PM Zdena
13.	PM Gornji Kamengrad
14.	PM Husimovci
15.	PM Sanski Most
16.	PM Sasina
17.	PM Kamičak
18.	FTTC Hrustovo
19.	FTTC Podbriježje
20.	PM Sanski Most II
21.	PM Trnova
22.	PM Donji Kamengrad

NAPOMENA: Za bakarne pristupne mreže PM Lušci Palanka, PM Tomina i PM Kamičak BH Telekom posjeduje samo dokumentaciju izvedenog stanja u analognom obliku, dok su FTTC Hrustovo i FTTC Pobježje dijelovi postojećih pristupnih mreža PM Vrhpolje i PM Novo Naselje preuzeli na dva nova komutaciona objekta pod nazivom FTTC Hrustovo i FTTC Pobježje.

R. br.	Optički spojni putevi OSP
1.	Sanski Most – Bosanska Krupa
2.	Sanski Most - Ključ
3.	Sanski Most – Stari Majdan
4.	Sanski Most - Prijedor

Terminalne centrale su sa centralom u centru Općine povezane uglavnom optičkim telekomunikacionim vodovima. Trase optičkih vodova date su u grafičkom prilogu.

Telekomunikaciona kablovska mreža je u vlasništvu BH TELEKOMA. Servisi koji se mogu koristiti su telefonija, internet, digitalna televizija, GSM i UMTS tehnologije.

GSM i UMTS infrastruktura na području Općine su u vlasništvu operatera BH Telecom. Na području Općine u vlasništvu BH Telecom-a postoji izgrađeno 14, a planirano je 3 baznih stanica.

Tabela br. 71.: Spisak postojećih baznih stanica BH Telecom-a

R. br.	Naziv bazne stanice
1.	Čaplje
2.	Indići
3.	Kamengrad

4.	Lušci Palanka
5.	Podvidača
6.	Rujan
7.	Sanski Most-pošta
8.	Sanski Most-centar
9.	Sasina
10.	Stari Majdan
11.	Suhača
12.	Vrhpolje
13.	Dvorana Sanski Most
14.	Sanski Most Mahala

Tabela br. 72.: Spisak planiranih baznih stanica BH Telecom-a

R. br.	Naziv bazne stanice
1.	Skucani Vakuf
2.	Sanski Most Modra
3.	Sanski Most Jezerci

NAPOMENA: Spisak područja na kojima je planirana izgradnja bazne stanice odnosi se na postojeći plan, te nije isključena mogućnost da će se u narednom periodu ukazati potreba za dodatnim lokacijama.

U skladu sa usvojenim strateškim opredjeljenjima razvoja BH Telecom-a, razvoj telekomunikacionih tehnologija i servisa nametnuo je potrebu za implementacijom novih tehnoloskih rješenja u okviru pristupih mreza i sistema, postepenu zamjenu bakarne infrastrukture optičkom, odnosno uvođenje optičkih pristupnih mreza (FTT) sve do krajnjeg korisnika. Cilj je sa svom potrebnom infrastrukturom, omogućiti raspoloživost i dostupnost svih usluga BH Telecoma postojećim i potencijalnim novim korisnicima, te povećati iskorištenost postojećih resursa BH Telecoma d.d. Sarajevo, uz primjenu novih tehnologija, pri tom vodeći računa da se omogući dovoljan propusni opseg za širokopojasne usluge. Razvoj općine Sanski Most treba biti adekvatno praćen i razvojem kvalitetnih telekomunikacionih usluga u urbanim, ali i u ruralnim dijelovima grada.

U toku je izvođenje radova na dogradnji optičkih pristupnih mreza FTTH Sanski Most i FTTH Sanski Most II, a u datom obuhvatu predmetnog Nacrta prostornog plana općine Sanski Most. Usvojenom strategijom razvoja i Trogodišnjim Planom investicija BH Telecom-a Direkcije Bihać za period 2023-2025. godinu planirana je dogradnja kablovske kanalizacije i FTTH mreža na području općine Sanski Most i to:

- a) FTTH Sanski Most II - ODF 2 (objekat Bingo) obuhvat mreže na lijevoj strani rijeke Sane
 - naselje Vedro Polje - u toku je izrada Glavnog projekta
 - naselja Šumarija, Alagića Polje, Ambijenta
- b) FTTH Sanski Most - ODF 1 (zgrada Pošte -TKC) obuhvat mreže na desnoj strani rijeke Sane
 - naselja Šehovci, Poljak, Naselje S. Miljuš

Spisak područja na kojima je planirana izgradnja telekomunikacione infrastrukture odnosi se na postojeći plan, te će se u budućnosti planirati izgradnja i na ostalim dijelovima Sanskog Mosta koji do sada nisu izgrađeni, odnosno kada se ukaže potreba.

Dogradnja kablovske kanalizacije za potrebe dogradnje optičkih mreža je planirana kao nadogradnja na postojeću kablovsku kanalizaciju, vodeći računa da se do svakog postojećeg objekta polozi najmanje jedna PE cijevi. Planirana optička distributivna mreža je predviđena kao podzemna elektronska

komunikacijska mreža u kojoj su optički kablovi uvučeni u kablovsku kanalizaciju. Planirano je uvlačenje optičkih kablova do svakog krajnjeg korisnika.

Kako ubrzani razvoj telekomunikacione tehnologije zahtijeva i kraće periode planiranja, kao i brze revizije prethodnih planskih objekata, te se ne mogu precizirati sve buduće potrebe telekom operaterima se ostavlja mogućnost gradnje telekomunikacionih objekata u skladu sa potrebama i zahtjevima postojećih i potencijalnih korisnika telekomunikacionih usluga, a u cilju kvalitetnog praćenja trendova razvoja telekomunikacija.

TERMOENERGETIKA

Energetski potencijali

U narednom periodu na ovom prostoru treba planirati što veću upotrebu alternativnih izvora energije koji imaju značajan potencijal, ali nisu na pravi način iskorišteni. Zbog svoje dostupnosti, obnovljivosti i ekološke čistoće to se najviše odnosi na biomasu i sunčevu energiju čiju je mogućnost primjene potrebno detaljnije istražiti.

Prema strateškom planu i programu razvoja energetskog sektora Federacije BiH iz 2008. godine, među planiranim proizvodnim kapacitetima predviđenim za gradnju u periodu 2010-2013. godina nalazi se TE Kamengrad 1 i 2 instalisane snage 2x215 MW i godišnje proizvodnje 2x1.190 GWh.

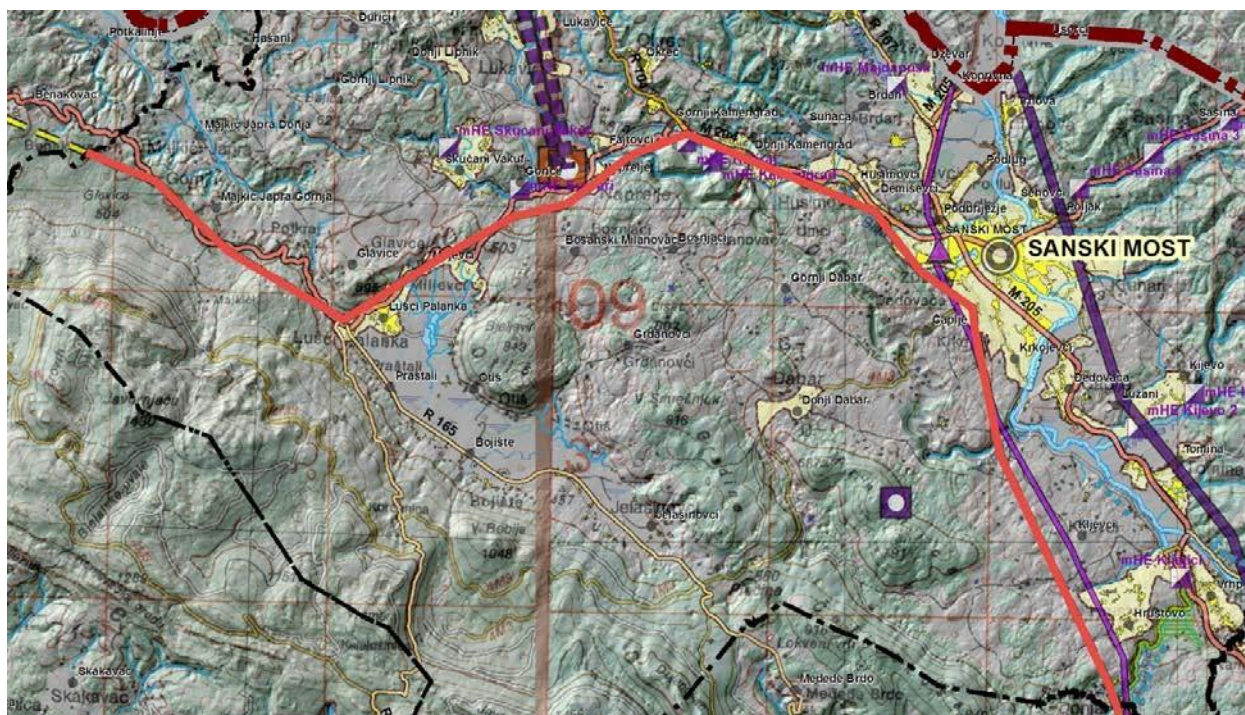
Rezerve uglja na području bazena Kamengrada date Rješenjem broj: Up/I broj:06-18-168/13 od 27.11.2013. godine kao i one date Strateškim planom i programom razvoja energetskog sektora Federacije BiH su dovoljne za predviđeni period rada termoelektrane. Prvi prijedlozi lokacija za smještaj termoelektrane dati su još u Studiji o mogućnosti izgradnje TE KAMENGRAD koja je izrađena 1977. godine. U toj studiji je dat prijedlog 3 lokacije (TE1-TE3). Dodatno, u Dopuni Studije TE KAMENGARD 2x215 MW-Dopuna, LAGER d.o.o. Posušje iz februara/veljače, 2016. predložena je još jedna dodatna lokacija (TE4) u selu Gorice. Sa stajališta razmatranih tehno-ekonomskih kriterijuma, lokaacija TE4 je u prednosti u odnosu na ostale razmatrane lokacije. Ranijim studijama već su istražene mogućnosti izgradnje TE kao i određene lokacije na kojima bi TE bila izgrađena.

TE Kamengrad je bila predviđena u planskim dokumentima višeg reda: Prostorni plan RBiH 1980.-2000. godine i prostornom planu Federacije BiH 2008-2028. godine.

U skladu sa zaključkom skupštine Unsko-sanskog kantona, broj: 01-02-4-680/18 od 04.05.2018 godine („Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona“, broj: 15/18) ovim prostornim planom nije predviđena izgradnja TE Kamengrad u planskom periodu.

Alternativa za toplifikaciju grada može biti izgradnja toplana na prirodni gas ili biomasu. Projekat gasifikacije Unsko-sanskog kantona planiran je prostornim planom Unsko-sanskog kantona i obilježen je kao srednjoročni projekat od značaja za Federaciju Bosne i Hercegovine.

Planirana mreža gasovoda na području općine Sanski Most, definisana tekstualnim i grafičkim dijelom Prostornog plana (preuzeta iz Prostornog plana Unskosanskog kantona za period od 20 godina), predstavlja okvirne pravce buduće trase i ne tretira se kao mreža definisanih koridora koji se štite u planskom periodu.

Slika br. 5.: Planirani gasovod na području općine Sanski Most

Izvor podataka: Nacrt PPUSK za period od 20 god., decembar 2017., Prostorna osnova PPUSK (2012-2032)

S obzirom da je gasovod još uvijek u fazi planiranja nameće se biomasa. Prednost ovih centralnih sistema je što pored grijanja objekata zimi mogu obezbjediti i pripremu tople potrošne vode ljeti. Kao dobra opcija nameću se manje toplane na biomasu za toplifikaciju urbanijih dijelova grada. Prije odabira konačnog rješenja potrebno je izraditi tehno-ekonomsku analizu i detaljnu studiju toplifikacije.

Značajan energetska potencijal obnovljivih izvora na prostoru općine Sanski Most je drvena biomasa, s obzirom na veliku zastupljenost šumskog područja, odnosno zastupljenost resursa ostatka šumske proizvodnje. Biomasu je zbog njene rasprostanjenosti i niske emisije ugljen dioksida u atmosferu moguće koristiti kao energent za dobijanje toplotne energije. Od posebnog interesa mogu biti manje lokalne toplane na biomasu za toplifikaciju urbanog dijela grada ili određene grupe objekata.

Energija sunca se ne koristi toliko intezivno kao biomasa, ali njen potencijal nije zanemariv. Solarna energija se može koristiti kao dopuna klasičnim sistemima grijanja, za pogon apsorpcionih toplotnih pumpi, proizvodnju el. energije pomoću fotonaponskih ćelija ili za dobijanje tople potrošne vode.

Postojeći objekti koji imaju kotlovnice za centralno grijanje zadržavaju ih sa mogućnošću povećanja ili smanjenja kapaciteta kotlova i zamjenom dotrajalih dijelova ili kompletne opreme. Nakon izgradnje gasovoda postojaće mogućnost priključenja manjih individualnih potrošača na mrežu u određenim mjestima. Takođe postojeća oprema za rashlađivanje i klimatizaciju prostorija zadržava se uz moguće zamjene drugom opremom veće ili manje snage. Za planirane administrativne zgrade i veće objekte, ako je ekonomski opravdano, preporučuje se izgradnja centralnog sistema grijanja jednog ili više grupisanih objekata. Ovako proizvedena energija je jeftinija, manje zagađuje okolinu i zagađenje je lakše kontrolisati i smanjiti. Ovim sistemom se može obezbjediti i topla potrošna voda. Obavezno je pri ovakom radu imati obezbjeđeno mjerenje utroška toplotne energije kod svakog potrošača pojedinačno prema čemu se utrošak energije naplaćuje.

Rashlađivanje, provjetravanje ili klimatizaciju prostorija u objektima vršiti pojedinačnim instalacijama po prostorijama ili, kada je to ekonomski opravdano, centralnim rashladnim stanicama (ili klima komorama) i odgovarajućom instalacijom za svaki objekat u cjelini.

Način obezbjeđivanja toplotne i rashladne energije za pojedine objekte određivati za svaki objekat urbanističko tehničkim uslovima. Vrstu opreme za zagrijavanje, rashlađivanje, provjetravanje i klimatizaciju odrediti projektnom dokumentacijom po želji investitora.

Preporučuje se i korištenje sunčeve energije za zagrijavanje prostorija u prelaznom periodu, a naročito za pripremu potrošne tople vode. Takođe se mogu koristiti toplotne pumpe koje koriste energiju vazduha, vode ili zemlje za dobijanje toplotne i rashladne energije uz utrošak el. energije.

PRIVREDA

Razvoj privrede i osnovni faktori razvoja

Općina Sanski Most raspolaže sa nizom prirodnih resursa koji se mogu smatrati budućim razvojnim faktorima. Tome u prilog ide i činjenica da su šumarstvo, trgovina i industrija, pa i soabračaj i veze imale imaju širi značaj od lokalnog. Naime, te djelatnosti su imale nadprosječne ili prosječne udjele³⁵ u privrednim djelatnostima Bosne i Hercegovine (osmadesetih, devedesetih godina). Danas preovladavaju uslužne djelatnosti (trgovina na veliko i malo i ostale uslužne djelatnosti). No, značajan udio poslovnih subjekata (cca 11%) pripada prerađivačkoj industriji.

Analiza dosadašnjeg razvoja općine Sanski Most pokazuje:

- prema podacima Federalnog zavoda za programiranje razvoja iz 2021, a oslanjajući se na „Smjernice za izradu trogodišnjeg plana rada Općine Sanski Most za period 2023-2025. godine“, Općina Sanski Most spada u 4. grupu općine po razvijenosti da indeksom razvoja 0.6-0,75 u odnosu na razvojni indeks Fedearcije BiH (1,00);
- ukupan broj preduzeća, 2016. godine iznosio je 1733, od toga pravnih lica bilo je 625, podružnica 425, a obrtnika 683;
- broj preduzeća na 1000 stanovnika (2016. godina) iznosio je 41,78³⁶;
- strukturni aspekt pokazuje da dominantno učešće u ukupnom broju malih i srednjih poduzetnika pripada uslužnim djelatnostima i to 75,27% kada su u pitanju pravna lica i 63,98% kada su u pitanju obrti. S tim da kada su u pitanju proizvodne djelatnosti postotak je značajno manji 24,64% kada su u pitanju pravna lica i 36,32 % kada su u pitanju obrti;
- prema podacima Federalnog zavoda za statistiku na području općine Sanski Most u 2016. godini nalazi se ukupno 1733 poslovnih subjekata;
- najveći broj poslovnih subjekta registrovan je u trgovini na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala, ostalim uslužnim djelatnostima i prerađivačkoj industriji;
- poslovni subjekti općine Sanski Most čine 13,56% poslovnih subjekata Kantona;
- najveće prihode ostvaruje trgovinana veliko i na malo, popravak motornih vozila i motocikala;
- saldo robne razmjene općine Sanski Most ima pozitivan predznak;
- općina Sanski Most je oformila industrijsku zonu „Šejkovača“;
- broj zaposlenih u općini Sanski Most u periodu 2012 – 2014. raste, a potom se bilježi pad;
- prosječne plaće na području općine Sanski Most bile nešto niže u odnosu na Unsko-sanski kanton;

³⁵ prosječan udio ovdje je udio ukupne privrede općine u privredi BiH, koji je na osnovu zaposlenosti 1990. godine iznosio 0,94%

³⁶ u Federaciji Bosne i Hercegovine je bilo 60,39, a na nivou Unsko-sanskog kantona 46,75;

- na nivou općine broj penzionera je opadao, ali i prosječna penzija (period 2012-2016.);
- računa se da je cca 23961 ha pod oranicama i baštama, a od zasijanih površina preovladavaju žita i povrće (kukuruz, pšenica, krompir, grah, kupus, zelena paprika, paradajz);
- krompir se uzgaja za potrebe domaćinstva i dijelom za tržište; ova proizvodnja bi mogla biti i veća i bolja, ali ogarničenost tržišnog prostora i nepostojanje prerađivačkih kapaciteta ne dozvoljava njeno širenje;
- od kultura koje su najviše zastupljene u plastenicima je proizvodnja rasada, proizvodnja paprika, rajčice, krastavca, luka, salate i špinata;
- postojeće stanje u voćarskoj proizvodnji nije zadovoljavajuće, s obzirom na površine pod voćnim kulturama, brojem stabala i prinosima, nerevitalizacijom starih voćnjaka kao i mjerama zaštite koje se provode u voćnjacima; vrliki roj stabala je u lošem stanju zbog slabe ili često nikakve primjene neophodnih mjera zaštite u cilju sprečavanja pojave bolesti i štetočina; problemi u voćarskoj proizvodnji vezani su i za nedostatak znanja i nizak stepen primjene agrotehničkih mjera na sanaciji postojećih kao i u podizanju novih zasada; prioritet je sanirati voćne zasade, kao i izmjena voćnog sortimenta u cilju intenzivne proizvodnje gustog zasada; prinosima dominiraju šljive u jabuke, ali se izdvajaju i orasi;
- područje općine Sanski Most ima tradiciju u uzgoju stoke; zastupljene su sljedeće stočarske grane: govedarstvo, ovčarstvo, preradarstvo i pčelarstvo; bržim razvojem ovih grana stočarstva postići će se veće angažovanje domaćih resursa i povećati domaća proizvodnja;
- u 2011. godini proizvedeno 9.431.100 litara mlijeka, što je za 126.000 litara više u odnosu na 2010.;
- peradarstvo nije dovoljno razvijeno, zastupljen je uzgoj koka nosilja i tov pilića, sa ukupnim kapacitetom oko 60.000 pilića na godišnjem nivou, a uspostavljena je savremena klaonica peradi u Trnovi;
- s obzirom da postoje dobri preduslovi za razvoj peradarstva (savremena klaonica u Trnovi, dobri prirodni uslovi) potrebno je raditi i na stvaranju rješenja koji će ovu granu poljoprivrede podići na što bolji i veći nivo;
- na području regije Una-Sana postoji sistem otkupa mlijeka od poljoprivrednih proizvođača, a najveći otkupljivači su Meggle, Jezerka Milex, Mljekara Prijedor;
- razvojem i organizacijom stočarstva trebaju se stvoriti uslovi za izgradnju pogona za prerađivanje mlijeka kako kravljeg tako i ovčjeg (sir, maslac i drugi mliječni proizvodi);
- na području Općine egzistira udruženje pčelara «SANA MED» koja okuplja oko 100 stalnih članova, na čiju je inicijativu u 2005. godini formirana Specijalizirana pčelarska zadruga «API MED»; SPZ "API-MED" uz pomoć Općine uspjela je pokrenuti pogon za punjenje i pakovanje pčelarskih proizvoda; ona je postala prepoznatljiva sa svojom paletom proizvoda koje distribuiraju velike tržišne centre u BiH; godišnja proizvodnja meda je oko 100 tona;
- šumarstvo kao privredna grana ima dobre šanse za razvoj; ovo se temelji činjenicom da šume zauzimaju najveći dio teritorije općine;
- prema statističkim pokazateljima Federalnog zavoda za statistiku, poslovni subjekti u oblasti prerađivačke industrije obuhvataju cca 11,84%, u oblasti rudarstva 1,12%, a u oblasti proizvodnje i snabdjevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija 0,32 % registrovanih poslovnih subjekata na teritoriji općine (2016. godine);
- prema podacima iz Statističkog godišnjaka 2018. godine, trgovina na veliko i malo zajedno sa popravkom motornih vozila i motocikala je najviše zastupljena: 151 (pravne osobe) (23,74%), 1153 (jedinice u sastavu) (40,15%), 163 (obrt) (23,62 %);
- na teritoriji općine Sanski Most egzistira „Turistička zajednica Sanski Most“, čiji je cilj unapređenje i promocija turizma;
- općina Sanski Most raspolaže sa prirodnim i antropogenim potencijalima za razvoj turizma, ali potrebno je raditi i na poboljšanju odgovarajuće turističke infrastruktura i suprastruktura;
- po pitanju izazova i rizika, najveći među njima je inflacija uzrokovana globalnom političko-ekonomskom situacijom, a takođe i pandemija COVID-19 je imala izuzetno negativan efekat na

sve razvojne trendove, od privrede, poljoprivrede, turizma, pa sve do zdravstva i obrazovanja („Smjernice za izradu trogodišnjeg plana rada Općine Sanski Most za period 2023-2025. godine“).

Poslovni subjekti

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku na području općine Sanski Most u 2016. godini nalazise ukupno 1733 poslovnih subjekata, a o od toga pravnih osoba 36,06 %, jedinica u sustavu 24,52 % i obrta 39,41 %.

Tabela br. 73.: Registrirani poslovni subjekti po djelatnosti, stanje 31.12.2016.godine

Ukupno	A ³⁷	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U
Pravne osobe ³⁸																					
625	26	7	74	2	5	40	147	21	10	8	4	3	2	3	2	1	2	5	129	-	-
%	4,16	1,12	11,84	0,32	0,8	6,4	23,52	3,36	1,6	1,28	0,64	0,48	3,36	0,48	3,84	3,04	4,23	8,8	20,64	-	-
Jedinice u sustavu ³⁹																					
425	3	2	29	1	-	9	183	19	34	4	2	1	6	1	1	1	7	3	32	-	1
%	0,71	0,47	6,82	0,24	-	2,12	43,06	4,47	8	0,94	5,65	0,24	1,41	2,35	2,82	3,76	1,65	7,53	7,53	0	0,24
Obrt ⁴⁰																					
683	100	-	10	1	-	43	161	30	127	1	2	1	2	7	-	3	1	4	66	-	-
%	14,64	-	15,23	0,15	0	6,30	23,57	4,39	18,59	0,15	0,29	0,15	3,37	1,02	0	0,44	1,46	0,59	9,66	0	0
ukupno																					
1.733	129	9	20	4	5	92	491	70	171	1	3	5	5	2	3	3	4	9	227	0	1
%	7,43	0,52	11,92	0,40	0,29	5,30	28,28	4,03	9,85	0,75	1,73	0,29	2,88	1,15	2,07	2,19	2,53	5,24	13,08	0	1

Izvor podataka: Statistički godišnjak/ljetopis Federacije Bosne i Hercegovine 2017., Federalni zavod za statistiku Sarajevo, 2017. godine

³⁷ Klasifikacija djelatnosti: A- poljoprivreda, šumarstvo i ribolov, B-vađenje ruda i kamena, C-prerađivačka industrija, D-proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, E-snabdijevanje vodom, uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša, F-građevinarstvo, G-trgovina veliko i na malo, popravak moornih vozila i motocikala, H-prijevoz i skladištenje, I-djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo), J-informacije i komunikacije, K-finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja, L-poslovanje nekretninama, M-stručne naučne i tehničke djelatnosti, N-administrativne i pomoćne usluzne djelatnosti, O-javna uprava i obrana, obavezno socijalno osiguranje, P-obrazovanje, Q-djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite, R-umjetnost, zabava i rekreacija, S-ostale uslužne djelatnosti, T-djelatnosti domaćinstava kao poslodavaca, djelatnosti domaćinstava koja proizvode različita dobra i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe, U-djelatnosti vanteritorijalnih organizacija i organa

³⁸ Pravne osobe su subjekti odnosno pravne tvorevine koje imaju zakonska prava i obaveze, a svojstvo pravne osobe stiču upisom u neki od posebnih registara ili na osnovu zakonskih propisa.

³⁹ Dijelovi poslovnog subjekta su organizacione jedinice u sastavu poslovnog subjekta smještene na geografski određenom mjestu. Na svakom od tih mjesta obavlja se neka djelatnost u kojoj je zaposlena jedna ili više osoba. Dijelovi poslovnog subjekta mogu imati sjedište na istoj ili različitoj adresi i obavljati istu ili različitu djelatnost u odnosu na subjekt u čijem su sastavu.

⁴⁰ Fizičke osobe-obrtnici, osobe koje obavljaju srodne ili druge samostalne djelatnosti, uključujući slobodna zanimanja, su osobe koje samostalno i trajno obavljaju registriranu djelatnost u svoje ime i za svoj račun, a pri tome se mogu koristiti i radom drugih osoba. Obrt je samostalno i trajno obavljanje dopuštenih i registriranih privrednih/gospodarskih djelatnosti u osnovnom, dopunskom ili dodatnom zanimanju od strane fizičkih osoba sa ciljem postizanja dobiti koja se ostvaruje proizvodnjom, prometom ili pružanjem uslugana tržištu.

Detaljno analizirajući tabelu o poslovnim subjektima, zaključuje se sljedeće:

- najveći broj poslovnih subjekata registrovan je u sljedećim djelatnostima:
 - G - trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala (28,28%)
 - S- ostale uslužne djelatnosti (13,08%)
 - C- prerađivačka industrija(11,92%)
- poslovni subjekti općine Sanski Most čine 13,56% poslovnih subjekata Kantona;
- prema navedenim podacima, prevladava tercijarni sektor.

Tabela br. 74.:Registrirani poslovni subjekti u općini Sanski Most

Poslovni subjekti	godina			
	2013.	2014.	2015.	2016.
općina Sanski Most				
Pravne osobe	572	586	609	625
Jedinice u sastavu	401	405	409	425
Obrti	705	691	683	683
Ukupno	1.678	1.682	1.701	1.733
Unsko-sanski kanton				
Pravne osobe	4.894	4.997	5.112	5.261
Jedinice u sastavu	3.247	3.376	3.459	3.577
Obrti	3.758	3.810	3.638	3.936
Ukupno	11.899	12.183	12.209	12.774

Izvor podataka: Statistički godišnjak/ljetopis Federacije Bosne i Hercegovine 2014., 2015, 2016., 2017., Federalni zavod za statistiku

Posmatrajući podatke o poslovnim subjektima za period 2013 – 2016. godine, uočava se sljedeće:

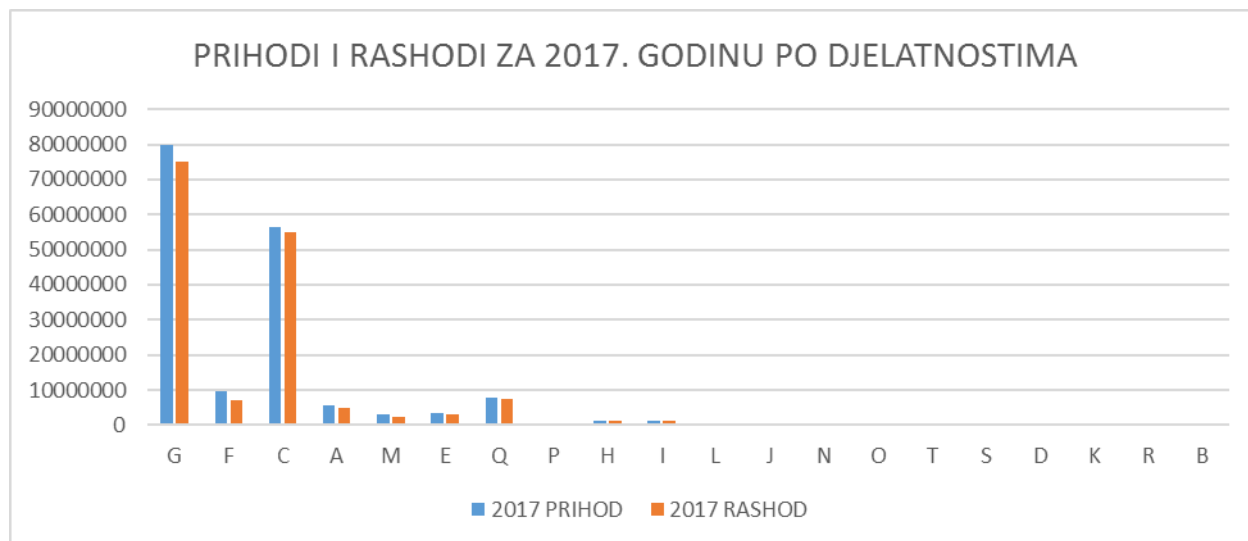
- broj pravnih osoba i jedinica u sastavu raste;
- poslovni subjekti – obrti bilježe pad i stagnaciju;
- ukupan broj poslovnih subjekata općine u posmatranom periodu bilježi rast;
- pravne osobe i jedinice u sastavu Unsko sanskog kantona bilježe rast;
- obrt Unsko sanskog kantona ima tendenciju pada, potom rasta;
- ukupan broj poslovnih subjekata kantona bilježi rast.

Tabela br. 75.: Prihodi i rashodi po djelatnostima

Tabela ukupnih prihoda i	ukupni prihodi						ukupni rashodi					
	godina	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2012	2013	2014	2015	2016
A	1253714	1542029	2498996	3583456	4315163	5649857	2021993	1357880	2413628	3240519	3809652	4841567
B	3822941	1362656	708270	302374	402620	361547	3764497	2144686	2793600	395951	305685	527681
C	31039838	33417832	40026087	46865173	47402832	56301260	30540788	30840532	36133588	42524022	43598668	54941653
D	1	0	18128	16014	6369	1920	11985	11735	30295	27804	10346	5264
E	3379008	3327016	3150196	2978541	3225187	3503671	3449429	3353715	3172963	2569387	2801154	3064052
F	5210629	4429068	4654381	9125332	9930265	9434282	5203569	4390599	5147609	8054547	8473969	7144700
G	79227732	74527590	76753175	73943717	72817203	79736417	74002102	72206106	74129348	70736572	70201622	75068775
H	1007412	1058552	792101	915290	1017757	1065075	943929	999898	800553	902839	961462	1045054
I	839203	558377	511758	560264	1024052	1051543	821544	683967	529429	583258	1087449	1039747
J	665443	386430	350198	393537	440060	645674	531671	420360	379017	392182	458128	643516
K	83984	188009	1144149	0	0	0	138633	120648	846843	8325	20470	5546
L	527872	388858	400292	362613	312740	302569	459955	371231	390066	347597	307584	297165
M	2189524	2614979	2012870	2150835	2234441	2864684	1757303	1978654	1977240	1977577	1935870	2261126
N		19425	440469	715923	1147357			19199	275813	573497	864759	
O												
P	57430	57807	91451	138729	172465	173987	57195	5719	85387	107967	150519	153105
Q	6648049	670364	6504468	6595386	6974256	7708209	6997617	7051177	6884434	6888849	7099447	7524928
R	639538	623790	590310	581698	639897	629866	619332	612413	622922	569174	703631	645267
S	574492	531825	549411	492616	474527	458776	553188	517480	528663	482468	4608868	460026
T												
Ukupn o	137166810	131741607	141196710	149721498	152537191	169889337	131874730	127137450	137141398	140382536	143251283	159669172

Izvor podataka: Finansijsko – informatička agencija, dopis, broj 04-2-03-7-3652-2/18

Iz tabele koja prikazuje prihode i rashode, zaključuje se da najveće prihode ostvaruje G-trgovinana velikoi na malo, popravak motornih vozila i motocikala, F – građevinarstvo, te Q – djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi.

Dijagram br. 1.: Dijagram prihoda i rashoda za 2017. godinu po djelatnostima
(Izvor podataka: Finansijsko – informatička agencija, dopis, broj 04-2-03-7-3652-2/18)

Neto dobit, tj čista dobit je jedan od najvažnijih ekonomskih i finansijskih pojmova, koji se najviše proučava i analizira. Najveća neto dobit ostvarena je 2015. godine.

Tabela br. 76.: Osnovni finansijski pokazatelji poslovanja

	godina					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ukupan prihod	137166810	131741607	141196710	149721498	152537191	169889337
ukupan rashod	131874730	127137450	137141398	140382536	143251283	159669172
neto dobitak	10873987	9996860	10702758	13398235	10777127	12886272
neto gubitak	6174944	5669997	7108714	5730078	3533859	4155651

Izvor podataka: Finansijsko – informatička agencija, dopis, broj 04-2-03-7-3652-2/18

Investicije

„Programom javnih investicija Unsko-sanskog kantona“ 2018.-2020. godine“⁴¹, Općina Sanski Most kandidovala je sljedeće projekte:

- UNDP - Energetsko utopljanje objekta JU OŠ “Skender Kulenović” Donji Kamengrad, Sanski Most;
- UNDP - Energetsko utopljanje objekta Donji Kamengrad Općina Sanski Most;
- izgradanja lifta za potrebe pacijenta i uposlenika internog i neurološkog odjela JZU Opća bolnica u Sanskom Mostu;
- nabavka sanitetskog vozila i medicinske opreme ZU Dom zdravlja Sanski Most;
- utopljanje objekta JZU Opća bolnica u Sanskom Mostu;
- postrojenje za tretman otpadnih voda Sanki Most;
- uspostava kvalitetnog sistema vodosnabdijevanja u općini Sanski Most;
- modernizacija regionalne ceste R-405.

Općina Sanski Most je oformila industrijsku zonu „Šejkovača“.

⁴¹ Program javnih investicija Unsko – sanskog kantona 2018 – 2020. godine, Bihać oktobar 2017. godine

Kada se govori o investicijama važno je napomenuti da je Bosna i Hercegovina potpisnica međunarodnih sporazuma koji olakšavaju trgovinu privrednicima. Najvažniji sporazumi su:

- Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom zajednicom i njenim zemljama članicama i privremeni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima;
- Regionalni i bilateralni sporazum o vanjskoj trgovini sa EU, SAD, Japanom, Švajcarskom, Novim Zelandom, Norveškom, Iranom;
- CEFTA Sporazum pruža mogućnost plasmana proizvoda na međunarodno tržište;
- Srednjeevropski ugovor o slobodnoj trgovini. Zemlje potpisnice sporazuma su BiH, Albanija, Hrvatska, BJR Makedonija, Moldavija, Crna Gora, Srbija i Misija privremene uprave Ujedinjenih naroda na Kosovu;
- Sporazum o slobodnoj trgovini sa Republikom Turskom.

Važno je napomenuti da veliki broj građana Sanskog Mosta živi i radi u inostranstvu i kao takvi predstavljaju potencijalne investitore.

Na području Sanskog Mosta je austrijski investitor Remus Innovation d.o.o. pokrenuo proizvodnju auspuha za automobile⁴²

Vanjskotrgovinska razmjena

Analaizirajući podatke o vanjskotrgovinskoj razmjeni, tj. uvoz i izvoz, kako na teritoriji općine Sanski Most, tako i na nivou Kantona i Federacije, zaključuje se sljedeće:

- saldo robne razmjene općine Sanski Most ima pozitivan predznak, za razliku od Federacije i Kantona koji bilježe negativan trend;
- to ukazuje, da je izvoz veći od uvoza;
- uz općinu Sanski Most, pozitivan saldo robne razmjene bilježe i općine Bosanska Krupa, Bužim i Bosanski Petrovac.

Tabela br. 77.: Vanjskotrgovinska razmjena na nivou općine, kantona i Federacije

općina/kanton/FBIH	uvoz u hilj. km	učešće u uvozu u %	izvoz u hilj. km	učešće u izvozu u %	pokrivenost uvoza izvozom	saldo robne razmjene u km
2015. godina						
Sanski Most	19.326	0,18	34.450	0,56	178,26	15.124
USK	303.535	2,84	238.381	3,88	78,53	-65.154
FBIH	10.678.330	99,72	6.142.381	99,93	57,52	-4.535.949
2016. godina						
Sanski Most	22.761	0,21	34.243	0,55	150,45	11.482
USK	351.554	3,22	261.146	4,17	74,28	-90.408
FBIH	10.925.411	99,45	6.259.782	99,95	57,30	-4.665.629

Izvor podataka: Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine, april 2016. godine; Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine, maj 2017. godine

Prema, „Smjernicama za izradu trogodišnjeg plana rada općine Sanski Most za period 2023-2025.“ vanjskotrgovinska razmjena bilježi porast i u domenu izvoza i uvoza sve do 2020 godine, odnosno do proglašenja pandemije koja je obustavila izvoz i trgovinska kretanja u cijelom svijetu, a koja su se negativno odrazila i na privredne subjekte sa područja općine Sanski Most. No, 2021. godine dolazi znatnog povećanja vanjskotrgovinske razmjene u oba pravca, što se može opravdati oporavkom međunarodnih tržišta na koja kompanije iz Sanskog Mosta plasiraju najveći dio svojih proizvoda. Povećanje uvoza se pravda povećanjem obima investicija i obima proizvodnje koji su uslovljeni povećanjem uvoza sirovine. Povećanje obima investicija direktno je dovelo i do povećanja obima preradivačke industrije i izvoza. Prema istom dokumentu, Sanski Most je ostao lokalna sredina sa

⁴² prema „Strategija razvoja USK-a 2014 – 2020. godine“

najvećim izvozom na području Unskosanskog kantona i po prvi put je privreda Sanskog Mosta učestvovala u ukupnom izvozu Federacije BiH sa preko 1%.

Zaposlenost i zarade

Kada je u pitanju zaposlenost, potrebno je napomenuti da se podaci o radnom angažmanu stanovništva prate kontinuirano, a za potrebe ovog dokumenta obrađeni su na osnovu podataka Federalnog zavoda za programiranje razvoja.

Tabela br. 78.: Broj zaposlenih i nezaposlenih u općini Sanski Most i Unsko-sanskom kantonu

Općina/ Kanton	Broj zaposlenih ⁴³				Broj nezaposlenih					
	godina				godina					
	2012.	2013.	2014.	2015.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
općina Sanski Most	3.610	3.745	3.857	3.838	4.359	4.499	4.550	4.577	4.179	3.900
Unsko- sanski kanton	31.683	31.863	32.155	31.853	44.734	46.203	46.341	46.600		

Izvor podataka: Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2015., 2014., 2013., 2012. godini, Sarajevo, Federalni zavod za programiranje razvoja; JU Služba za zapošljavanje Unsko-sanskog kantona, Bihać, Biro rada Sanski Most, dopis broj 22-4-1/18 (podaci o nezaposlenosti za 2016. i 2017. godinu)

Analizirajući prethodnu tabelu, zaključuje se sljedeće:

- broj zaposlenih u općini Sanski Most u periodu 2012 – 2014. raste, a potom se bilježi pad;
- broj nezaposlenih ima tendenciju rasta;
- takođe i Unsko-sanski kanton, karakteriše rast broja zaposlenih do 2014. godine, te pad, a broj nezaposlenih raste;

Kad je u pitanju nezaposlenost, uočava se da je broj nezaposlenih lica u Sanskom Mostu veći u odnosu na broj zaposlenih, ali isti trend zapaža se i na nivou Unsko-sanskog kantona.

Tabela br. 79.: Stepen zaposlenosti u općini Sanski Most i Unsko-sanskom kantonu u 2015. godini

Općina	Stanovništvo	Broj zaposlenih	Radno sposobno stanovništvo	Aktivno stanovništvo	Stepen zaposlenosti u %		
					Stanovništvo	Radno sposobno stanovništvo	Aktivno stanovništvo
Sanski Most	41.475	3.838	31.759	8.407	8,9	12,1	45,7
Unsko-sanski kanton	287.030	31.853	203.339	78.496	11,1	15,7	40,6

Izvor podataka: Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2015. godini, Sarajevo, Federalni zavod za programiranje razvoja

Tabela br. 80.: Stepen nezaposlenosti u općini Sanski Most i Unsko-sanskom kantonu u 2015. godini

Općina/Kanton	Nezaposleni	Broj zaposlenih	Aktivno stanovništvo	Stepen nezaposl. u %

⁴³ ukupna zaposlenost na teritoriji FBiH obuhvaća zaposlene u poslovnim subjektima (pravnim osobama), obrtu i slobodnim profesijama, odbrani i policiji. Broj zaposlenih u odbrani (8000) nije razvrstan po općinama i kantonima.

Sanski Most	4.577	3.838	8.415	14,4
Unsko-sanski kanton	46.600	31.853	78.453	22,9

Izvor podataka: Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2015. godini, Sarajevo, Federalni zavod za programiranje razvoja

Iako je broj zaposlenih na relativno zadovoljavajućem nivou, treba naglasiti da je potrebno raditi i dalje na tome da se broj zaposlenih poveća, tj. da se stvaraju još povoljniji uslovi za otvaranje novih radnih mjesta.

Tabela br. 81.: Prosječna neto plaća u KM u općini Sanski Most i Unsko-sanskom kantonu

Općina/Kanton	Prosječna neto plaća u KM		
	godina		
	2013.	2014.	2015.
Sanski Most	716	744	759
Unsko-sanski kanton	774	797	808

Izvor podataka: Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine 2016., 2015., 2014. Sarajevo, Federalni zavod za programiranje razvoja

Analizirajući zarade prema raspoloživim podacima, uočava se da su prosječne plaće na području općine Sanski Most bile nešto niže u odnosu na Unsko-sanski kanton. Po prosjeku plata u 2015. godini Sanski Most se nalazio na trećem mjestu iza Bihaća i Bosnake Krupe.

Oslanjajući se na „Smjernice za izradu trogodišnjeg plana rada općine Sanski Most za period 2023-2025.“, lična primanja-neto plate i penzije u periodu 2017-2021. bilježe konstantno ali blago povećanje, ali su i dalje ispod prosjeka Federacije BiH, gdje je prosječna plata za 2021. godinu iznosila 996 KM, dok je isti prosječni iznos za općinu Sanski Most u 2021. godinu bio 849 KM, odnosno 85,2% federalnog prosjeka, što predstavlja povećanje u odnosu na godinu prije za 41 KM. Prema istom dokumentu, prosječan iznos penzija za općinu Sanski Most je u 2021. godini iznosio 365 KM, što je 85% prosječnog federalnog iznosa penzije od 427,92 KM, čime je zadržana nivo prosječne penzije iz 2020. godine.

Analizirajući penzije na nivou općine ali i cijelog Unsko-sanskog kantona (na osnovu statističkih pokazatelja) za period 2012.-2016., zaključuje se sljedeće:

- na nivou općine broj penzionera je opadao, ali i prosječna penzija;
- u Unsko-sanskom kantonu broj penzionera je rastao, potom opao;
- ista je situacija i sa prosječnom penzijom na nivou Kantona;
- najveća prosječna penzija na nivou Kantona iznosi cca 300 km, dok na nivou općine 318 km.

Tabela br. 82.: Prosječna penzija i broj penzionera u općini Sanski Most i Unsko-sanskom kantonu

Općina/Kanton	godina	broj penzionera	prosječna penzija u KM
Sanski Most	2016.	2.366	318,03
	2015.	2.363	304,99
	2014.	2.346	304,74
	2013.	2.349	291,89
	2012.	2.378	293,88
Unsko-sanski kanton	2016.	21.963	301,73
	2015.	22.064	301,69
	2014.	21.624	302,88
	2013.	20.890	289,92
	2012.	20.769	292,80

Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine 2016., 2015., 2014., 2013., 2012. Sarajevo, Federalni zavod za programiranje razvoja

Strateški razvoj privrede

Općina je ostvarila značajan napredak u oblasti privrednog razvoja, te se koncept razvoja bazira na nastavku sadašnjeg razvoja, unapređenju istog, te uvođenju novih djelatnosti baziranim na konceptu zaštite životne sredine i održivom razvoju.

Uz to, potrebno je inicirati jednostavnije i lakše odredbe zakonske regulative na svim nivoima (općinski, kantonalni, federalni i državni) kao stimulans za nova i masovnija investiciona ulaganja.

Pravci budućeg razvoja privrede na području općine Sanski Most a realizovaće se kroz konkretne projekte iz različitih oblasti, kao što su:

- formiranje agrarnog fonda koji bi podržavao sve aktivnosti u vezi sa razvojem poljoprivrede sa fokusom na voćarstvo, stočarstvo i proizvodnju meda;
- pridobijanje strateških partnera, donatora i drugih investitora;
- organska poljoprivredna proizvodnja;
- razvijati poduzetnički inkubator i Centar za razvoj organske poljoprivrede (pri srednjoj školi “Sanus futurum”);
- razvoj otkupno – skaldišnog centra za primarne poljoprivredne proizvode (kapaciteta 10 000 t);
- nastavak stvaranja uslova za investicije;
- reciklaža urbanog tkiva;
- postojeće kapacitete fabrike tekstila u Lušci Palanci staviti u funkciju razvoj proizvodno – zanatske djelatnosti;
- razvoj poljoprivredne proizvodnje (stočarstvo, ratarstvo, povrtlarstvo, voćarstvo);
- stimulisati zapošljavanje u sektoru poljoprivredne i stočarske proizvodnje (stimulisati razvoj porodičnih gazdinstava i farmerske proizvodnje, te usmjeravanje manjih industrijskih kapaciteta u seoska područja, subvencije, organizovani otkup, i sl.);
- proizvodnja voća (jagodičatsog i bobičastog voća);
- razvoj pčelarstva;
- privredno korišćenje šuma, uz unapređenje cjelokupnog šumskog fonda, naročito izdanačkih šuma a sve u cilju postizanja optimalne strukture koje će imati trajnost prinosa i prihoda. Ovako formirane šume, su privlačne za posjetioce, čime se otvaraju mogućnosti za povećanje rekreativnog korišćenja istih (gazdovanje šumskim resursima radi zadovoljenja ne samo ekonomskih, već i kulturnih i duhovnih potreba sadašnjih i budućih generacija-proizvodi i usluge od šuma-drvo i proizvodi od drveta, voda, rekreacija, zaštita staništa divljih vrsta, prediona raznolikost)
- uključivanje šuma u projekcije ruralnog razvoja (obezbijediće se razvoj ruralnih područja);
- daljnji razvoj drvoprerađivačke industrije;
- raditi na peradi dvnog otpada (biomasa);
- podrška osnivanju malih i srednjih preduzeća za obavljanje poslova u šumarstvu i ostalim djelatnostima vezanim za šumu;
- inicirati veću zastupljenost korišćenja ostalih šumskih proizvoda (gljive, ljekovito i aromatično bilje, šumski plodovi, i dr.), pri čemu se mogu ostvariti značajni prihodi za lokalno stanovništvo-zapošljavanje ruralne populacije i žena;
- viši stepen finalizacije u proizvodnji u oblasti drvoprerađivačke industrije,
- jačanje službe za pomoći privrednicima i poljoprivrednicima;
- jačanje javnog-privatnog partnerstva;
- realizacija projekat iz oblasti razvoja inovacija, privlačenja investicija ipovećanja konkurentnosti radne snage;
- potrebno je raditi na privlačenju domaćih i stranih investitora, kao i ljudi na privremenom radu u inostranstvu, koji bi sigurno svoj stečeni kapital uložili u razvoj svog zavičaja;
- razvoj trgovinskih djelatnosti i njihovo integralno uvezivanje sa domaćim proizvođačima;
- osnivanje i infrastrukturno opremanje poslovnih (privrednih)zona:
 - Zona 1
 - Zona 2
 - DI Sana
 - Alagića polje

- Zdena⁴⁴ i dr.
- razvoj turizma na bazi bogatog kulturno-istorijskog i prirodnog nasljedja (arheološka dobra i ostala kulturno-historijska dobra-graditeljsko naslijeđe) valorizovati i staviti u funkciju razvoja turizma (uključivanje kulturno-istorijskog naslijeđa u turističku ponudu zahtjeva dodatno angažovanje društvene zajednice i ulaganja u revitalizaciju istih)
- unapređenje turističke infrastrukture i suprastrukture, uz poseban osvrt na valorizaciju prirodnog i kulturno-historijskog naslijeđa;
- dalji razvoj izletničkog, rekreativnog, ruralnog, zimskog turizma. na području općine;
- izgradnja vikend naselja;
- revitalizacija devastiranih turističkih kompleksa
- stvaranje uslova za integralni razvoj ruralnih područja i njihova integracija u turističke tokove;
- podići nivo saradnje između zainteresovanih strana u turizmu i uvezanost turističke privrede;
- unapređenje kvaliteta usluga u turizmu i primjena EU standarda;

Na osnovu trenutnog stanja, budućih planskih postavki trasiranih ovim planom, za očekivati je razvoj poslovnih (privrednih) zona, te obrta i sve značajnije poljoprivredne proizvodnje.

Osnovni ciljevi u oblasti privrede su:

- integralni ruralni razvoj;
- ubrzanje ekonomskog razvoja i unapređenje konkurentnosti privrede;
- povećanje zaposlenosti.

Pristup *integralnom ruralnom razvoju* treba da omogući brži razvoj ukupne poljoprivredne proizvodnje, kao i jaču vezu sa ostalim srodnim privrednim granama kao što su prerađivačka industrija, turizam i zanatstvo kroz donošenje mjera ekonomske politike kojima će se podsticati brže aktiviranje prirodnih i ljudskih resursa. Jedan od ključnih faktora razvoja poljoprivrede ovog područja jeste proizvodnja zdrave hrane i pića što joj omogućava zdrava prirodna sredina. Razvoj poljoprivrede kao perspektivne privredne grane, realizovaće se uz korištenje komparativnih prednosti i pogodnosti za određene grane (povrtlarstva, voćarstva, stočarstva i proizvodnju meda) i stvaranja uslova za ostankom i naseljavanjem seoskog područja prvenstveno mlađom populacijom uz povećanje zapošljavanja.

Mjere koje bi se trebale poduzeti po ovom pitanju su:

- formiranje agrarnog fonda koji bi podržavao sve aktivnosti u vezi sa razvojem poljoprivrede sa fokusom na voćarstvo i proizvodnju meda;
- edukacija voćara i pčelara u cilju intenziviranja proizvodnje (uvesti kontrolu kvalitetete uvoznih repromaterijala, te uvest pomoć za doradu i pakovanja pčelinjih proizvoda);
- stvaranje uslova za doradu i brendiranje voća i pčelinjih proizvoda;
- poboljšanje veze poljoprivredne proizvodnje i finansijskih institucija;
- inteziviranje proizvodnje kornišona,
- formiranje otkupno-distributivnog centra i rashladno skladišnih kapaciteta;
- pridobijanje strateških partnera, donatora i drugih investitora;
- transformacija individualnih gazdinstava u porodičnu farmu;
- posebnim mjerama stimulisati organsku poljoprivrednu proizvodnju;

Ubrzanje ekonomskog razvoja i unapređenje konkurentnosti privrede - podrazumijeva postizanje uravnoteženog, balansirano, kao i ekonomski, ekološki, socijalno i tehnološki održivog razvoja. Jedan od koraka ka realizaciji ovog cilja jeste i racionalno raspolaganje i upravljanje prirodnim resursima i unapređenje postojeće infrastrukture – odnosno racionalno korišćenje primarnih raspoloživih resursa

⁴⁴ u cilju unapređenja poslovnog ambijenta i poboljšanja kvaliteta poslovne infrastrukture Općinsko vijeće Sanski Most na 14. sjednici održanoj dana 31.03.2022. donijelo Odluku o proglašenju Poslovne zone Zdena koja obuhvata područje od oko 54ha. („Smjernice za izradu trogodišnjeg plana rada općien Sanski mostza period 2023-2025.“)

Općine u cilju privrednog razvoja područja (tj. geografskog položaja, zemljišta, raspoloživih sirovinskih osnova, stanovništva, kao i postojećih privrednih resursa).

Mjere koje bi se trebale poduzeti po ovom pitanju su:

- jačanje službe za pomoć privrednicima i poljoprivrednicima;
- poboljšano poslovno okruženje (izgradnja infrastrukture poslovnih zona, privlačenje investicija);
- prilagođavanje znanja i vještina potrebama tržišta rada i lokalnog razvoja (uvođenje novih smjerova u srednjoškolski centar, povećanje konkurentnosti radne snage);
- povećan plasman poljoprivrednih proizvoda (podrška razvoju poljoprivrede);
- kreditna politika u funkciji podsticaja razvoja malih i srednjih preduzeća, koji će biti održivi, konkurentni i okrenut izvozu;
- ulaganje u nove tehnologije, zasnovane na znanju;
- jačanje javnog-privatnog partnerstva;
- infrastrukturno opremanje poslovnih zona;
- stvaranje prepoznatljivog brenda domaćih proizvoda;
- stvaranje pozitivnog poslovnog okruženja za razvoj (uvođenjem jednostavne procedure za otvaranje novih preduzeća, usavršavanjem i distribucijom informacija, finansijskom podrškom u obliku start-up kredita, poreske olakšice i olakšice prilikom otvaranja novih radnih mjesta, razvojem preduzetničke kulture, razvojem i edukacijom kadrovskog potencijala);
- razvoj trgovinskih djelatnosti i njihovo integralno uvezivanje sa domaćim proizvođačima.

Povećanje zaposlenosti - analiza stanja nezaposlenosti pokazala je da nisu iskorištene sve komparativne prednosti i pogodnosti koje općina pruža. Složena problematika tržišta rada zahtijeva mjere dugoročnog karaktera.

Mjere koje bi se trebale poduzeti po ovom pitanju su:

- stvaranje uslova za samozapošljavanje - korišćenje vlastitih radno-kreativnih potencijala;
- jačanje javno-privatnog partnerstva;
- stimulisati zapošljavanje u sektoru poljoprivedne i stočarske proizvodnje (stimulisati razvoj porodičnih gazdinstava i farmerske proizvodnje, te usmjeravanje manjih industrijskih kapaciteta u seoska područja, subvencije, organizovani otkup, i sl.).

Strateški ciljevi prema Unsko-sanskom kantonu

Skupština i Vlada Unskosanskog kantona su usvajanjem Strategije razvoja Unskosanskog kantona za period 2021-2027. godine definisali i uskladili razvojne pravce i prioritete kantona sa ključnim razvojnim dokumentima viših nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini. Općina Sanski Most je preuzimanjem Strategije Unskosanskog kantona usvojila kantonalnu Strategiju kao strateški razvojni okvir lokalne zajednice i svoje projekte i mjere će uskladiti sa fokusima, ciljevima i mjerama definisanim Strategijom razvoja Unskosanskog kantona.

Strategijom razvoja Unskosanskog kantona definisani su sljedeći strateški ciljevi:

- privredni razvoj zasnovan na znanju i održivom korištenju prirodnih resursa;
- razvoj inkluzivnog i prosperitetnog društvenog sektora;
- održiva zaštita okoliša i prirode kroz promociju i podsticanje održivog korištenja resursa.

Iz strateških pravaca definisana je vizija razvoja, koja predstavlja težnju, dugoročnu namjeru, pravac djelovanja i poželjno stanje u budućnosti te je predstavljena kao: *“Unsko-sanski kanton je Euroregija-smaragd Bosne i Hercegovine, područje ugodnog života temeljenog na ravnomjernom održivom razvoju”*. Ostvarenje razvojen vizije realizovat će se kroz tri strateška cilja, razrađena u 10 prioriteta i 33 mjere. Strateški ciljevi Unsko-sanskog kantona su usklađeni sa Strategijom razvoja BiH i Okvirom za ciljeve održivog razvoja u BiH, kojim se utvrđuju zajedničkim podciljevi i indikatori za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum) te usmjeravaju buduću procesi strateškog planiranja.

Prvi strateški cilj zasnovan je na nekoliko ključnih pretpostavki:

- da se raspoloživi prirodni resursi (prvenstveno oni za razvoj poljoprivrede, turizma i prerađivačke industrije) stave u punoj mjeri u funkciju razvoja USK;
- da se prirodni resursi koriste na održiv način i da postoje privredni subjekti koji bilježe dobre rezultate, povećavaju obim poslovanja broj zaposlenih i vrijednost izvoza;
- da se povećaju prihodi i privrednih subjekata i stanovništva, što se ostvaruje kreiranjem proizvoda i usluga zasnovanih na jedinstvenim prirodnim resursima i na znanju, podsticanjem lokalnih i privlačenjem stranih investicija;
- da se kapaciteti i saradnja između subjekata koji su ključni za privredni razvoj USK dalje razvijaju, kako bi se obezbijedili potrebni resursi, uključujući i one ljudske, neophodni za privredni razvoj zasnovan na inovacijama;
- da se uspostavi dinamično tržište rada, a obrazovni sistem uskladi sa potrebama najvažnijih privrednih grana USK;
- da se na optimalan način iskoristi neposredna blizina EU tržišta za protok ljudi, roba, znanja i kapitala;
- da postoje prilike u međunarodnim lancima vrijednosti koje privreda USK može da iskoristi, stvarajući na taj način i bolje uslove života za stanovništvo USK.

Drugi strateški cilj je zasnovan na sljedećim ključnim pretpostavkama:

- da se, poštujući komparativne prednosti USK, pristupi strateškom razvoju visokog obrazovanja te zdravlja i socijalne zaštite na ravnopravan, ravnopran i dosljedan način za sve građane;
- da se, istovremeno uz razvojne procese, radi na razvoju osnovnih principa individualne građanske, političke i službeničke odgovornosti u pogledu pružanja javnih usluga na svim nivoima vlasti;
- da se postigne međusobno nadopunjavanje gradova/općina USK, uz komplementarnost u ekonomskom, obrazovnom, kulturnom i svakom drugom domenu;
- da razvoj društvene infrastrukture (sportska, obrazovna i kulturna infrastruktura, domovi za stare i iznemogle) bude kontinuiran proces;
- da se ostvare zajednički projekti između naselja, posebice u upravljanju lokalnim saobraćajem, detaljnom uređenju prostora, očuvanju kulturnog i prirodnog nasljeđa;
- da se kontroliše fizičko širenje gradova i naselja.

Treći strateški cilj je zasnovan na sljedećim pretpostavkama:

- da se obrati pažnja na sprečavanje opterećivanja i zagađivanja okoliša, kao i na poboljšanje i obnovu svih prirodnih resursa;
- da se definira način kako da se zaustavi trajna i brza devastacija prirodnih resursa, odnosno provedu mjere i aktivnosti koje će zaustaviti brzu devastaciju prirodnih resursa;
- da se prirodni resursi čuvaju i štite i racionalno koriste, kao i da se omogući takav način ekonomskog razvoja kojim se može osigurati obnova resursa;
- da se uspostavi prekogranična i međunarodna saradnja u zaštiti okoliša;
- da se mjere i projekti društvenog i ekonomskog razvoja provode u skladu sa zahtjevima zaštite okoliša i očuvanja postojećih resursa;
- da se postigne dinamičan infrastrukturni razvoj i izgradnja USK, zasnovan na Prostornom planu, uključujući uspostavu i razvoj institucija za upravljanje okolišem;
- da se racionalno i ekonomično upravlja urbanim ekosistemima (voda, energija, otpad);
- da se ograniče negativni uticaji u područjima koja trpe pritisak od strane saobraćaja, kroz primjenu ekološki prihvatljivih saobraćajnih sredstava;
- da se uvedu mjere prepoznavanja i zaštite područja koja trebaju zaštitu, kao i mjere prepoznavanja prirodnog i kulturnog nasljeđa, kao važnih faktora za razvoj privrede i društva, kao i preduslova za razvoj turizma;

- da se uspostave veze i koridori između zaštićenih područja, u cilju nesmetanog protoka i genetske razmjene flore i faune;
- da se prostor koristi u kontekstu napretka zaštićenih područja, a ne njihove izolacije;
- da se obezbijedi donošenje strategija upravljanja zaštićenim područjima, uz intenzivno uključivanje ljudi koji nastanjuju te prostore u procese izrade i odlučivanja;
- da se izvrši inkorporacija zaštićenih i ugroženih područja;
- da se uveže upravljanje površinskim i podzemnim vodama s politikama prostornog razvoja.

Npredak u ostvarivanju definisanih ciljeva mjeri se putem indikatora:

- strateški cilj 1, *Izgrađeni privredni kapaciteti uz održivo korištenje prirodnih resursa*, indikatori: vrijednost izvoza, prosječna mjesečna neto plata u prerađivačkoj industriji, prosječna mjesečna neto plata u ugostiteljstvu i hotelijerstvu;
- strateški cilj 2, *Unapređen razvoj inkluzivnog i prosperitetnog društvenog sektora*, indikatori: stepen migracija stanovništva %, grupa razvijenosti kantona na nivou FBiH;
- strateški cilj 3, *Održivo upravljanje okolišem, m prirodnim i infrastrukturim resursima*, indikatori: udio komunalnog otpada koji se odlaže na sanitarne deponije %, % građana spojen na kanalizacijsku mrežu, broj važećih Prostornih planova JLS.

Kako bi se osigurao visok stepen realizacije planiranih strateških ciljeva, definisan je i set prioriteta do 2027. godine koji pokrivaju sve oblasti od strateškog značaja mza razvoj Unsko-sasnkog kantona. Prioriteti predstavljaju ključna polja i smeuove djelovanja za ostvarenje vizije i strateških ciljeva i kao takvi imaju najveći uticaj na razvoj, odnosno ostvarivanje strteških indikatora.

Strteški cilj 1, prioriteti: izgradnja sistema za održivo korištenje i odgovorno upravljanje prirodnim resursima, unapređenje poslovnog okruženja, unapređenje konkurentnosti prerađivačke industrije, promocija održivog turizma i efektuiranje turističkih potencijala.

Strateški cilj 2, prioriteti: usklađivanje sistema obrazovanja u skladu sa EU praksama, jačanje socijalne inkluzije i pristupa zasnovanih na potrebama korisnika, unapređenje sistema integrisanih zdravstvenih usluga, povećanje stepena javne sigurnosti za održivo upravljanje rizicama od prirodnih i drugih nesreća.

Strateški cilj , prioriteti: podrška primjeni integralnog sistem upravljanja okolišem i prostorom u upravljanju prirodnim resursima, razvoj komunalne i javne infarstrukture na principima održivog okolišnog razvoja.

Orjentacija i razmještaj privrede u prostoru

Razvoj poslovnih (privrednih) zona

Osnovni koncept razvoja privrede zasniva se na realizaciji postavljenih ciljeva, a koji su proizašli iz analize postojećeg stanja privrede kao i uočenih problema u ovoj oblasti. Potrebno je ukazati na činjenicu da je privreda izuzetno značajan korisnik prostora.

Prostorna organizacija privrede podrazumijeva prostorni raspored djelatnosti iz primarnog, sekundarnog i tercijarnog sektora, odnosno raspored prostornih jedinica privrede. Prostorni razmještaj privrednih subjekata dat je u tekstu Prostorne osnove i detaljnije opisan po granama privrede.

Koncepcija prostorne organizacije privrede zasniva se na izgradnji preduzetničke infrastrukture, a posebno poslovnih (privrednih, industrijskih) zona, a putem ovih zona može se, prije svega, aktivnije planirati i usmjeravati ekonomski razvoj na opštinskom, regionalnom i nacionalnom nivou, a u cilju uravnoteženog teritorijalnog razvoja.

U privrednoj praksi, zone se javljaju u raznim pojavnim oblicima i to kako s obzirom na namjenu (industrijske, zanatske, uslužne, poljoprivredne, turističke...) tako i s obzirom na pripremljenost za investiranje (green-potpuno nova lokacija, brown-kreirane na već korištenom zemljištu i objektima). Upravo karakterističan primjer aktiviranja brownfield lokacija jeste poslovna zona nekadašnje drvne industrije „Sana“ u općini Sanski Most.

Pod brownfield lokacijama smatraju se napuštene nekretnine ili nekretnine koje su se prestale koristiti u svojoj izvornoj namjeni. Ove nekretnine uključuju napuštene zgrade sa pripadajućim zemljištem i infrastrukturu, te zauzimaju značajnu površinu mnogih većih i manjih urbanih, kao i ruralnih područja. Nastanak ovih lokacija najčešće se vezuje za ekonomske promjene uzrokovane propadanjem tradicionalnih industrija, sa procesima privatizacije, kao i sa reorganizacijom odbrambenog sistema. Brownfieldi predstavljaju složen prostorni problem koji zahtijeva posebna metodološka rješenja, ali ujedno su i značajan prostorni resurs za budući urbani razvoj, posebno u gradovima. Oni degradiraju okolinu u vizualnom, estetskom, sociološkom, ekonomskom, psihološkom i drugom smislu, a zbog zapuštenosti i lošega stanja često su i sigurnosni rizik.

Za brownfielde često se veže pojam urbane regeneracije, koja uključuje pretvaranje i sanaciju napuštenih prostora i njihovu reintegraciju u kvalitetan urbani prostor, sprječava se daljna devastacija i ostvaruju se brojne koristi:

- djeluje se u prostorima u kojima je bila potrebna hitna intervencija (sanacija onečišćenja životne sredine, uklanjanje nesigurnih i opasnih struktura);
- ostvaruje se povoljan uticaj na lokalnu zajednicu i daje se podsticaj ekonomskom i društvenom razvoju, uz unapređivanje kvaliteta prostora;
- postiže se kontrola stanja u prostoru prema načelima održivog razvoja, i to tako da se razvojne aktivnosti i ulaganja usmjeravaju u već korištene i izgrađene prostore te se umanjuju pritisci vezani za prenamjenu i gradnju u neizgrađenim prostorima,
- ostvaruju se direktni finansijski efekti.

Fizička manifestacija regeneracije brownfielda može uključivati različite pristupe unapređivanju stanja u prostoru koji podrazumijevaju:

- zadržavanje postojećih izgrađenih struktura i prostorne organizacije, uz povratak u izvorno stanje ili uz uvođenje nove namjene (postupci rekonstrukcije i revitalizacije);
- djelomično ili potpuno uklanjanje postojećih izgrađenih struktura, uz djelomičnu ili potpunu promjenu prostorne organizacije (postupci zamjenske gradnje i urbane transformacije).

Sve veći broj uspješnih brownfield intervencija pokazuju raznolike prednosti brownfield regeneracije:

- Zaštita javnog zdravlja i životne sredine: čišćenje kontaminiranih prostora koji bi u suprotnom nastavljali ugrožavati životnu sredinu
- Podizanje vrijednosti prostora: brownfield se često nalaze na strateškim mjestima u blizini obala, središnjih gradskih zona, željezničkih i transportnih koridor;
- Prednosti infrastrukture: lokacije imaju već razvijenu infrastrukturnu mrežu;
- Ekonomski razvoj, razvoj poreznih osnovica;
- Solventnost ulaganja;
- Otvaranje radnih mjesta;
- Sprječavanje nekontroliranog širenja urbanih/industrijskih zona.

Privredne zone (poslovne, industrijske)

Značaj formiranja zona je višestruk s obzirom na različite ciljne grupe-općine, privreda i nezaposlenost. Njihovim formiranjem između ostaloga, postiže se:

- planski razvoj privredne infrastrukture,
- osnivaju se novi proizvodni pogoni, te otvaraju nova radna mjesta

⁴⁵ preuzeto iz : „Brownfield prostori i njihova regeneracija”, autora Irena Matković i Martina Jakovčić, znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam Prostor broj 27, Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet, 2019. „Brownfield regeneracija - imperativ za održivi urbani razvoj“, autora Svjetlana Perović, Nađa Kurtić Folić, Građevinar 5/2012

- sprečava se neefikasno korišćenje urbanog i drugog prostora kroz efikasno prostorno planiranje,
- stvaraju se uslovi za privlačenje sektorskih ciljanih investicija (mogućnost kontrolisanog razvoja privrede),
- koncentracija preduzetnika na jednom mjestu,
- zajedničko korišćenje infrastrukture, međusobno povezivanje i rješavanje potrebe za poslovnim prostorom,
- ostvaruje se i efikasnija zaštita životne sredine i smanjuje devastacija poljoprivrednog i drugih oblika zemljišta.

Na području općine Sanski Most egzistiraju i planiraju se sljedeće poslovne zone (privredne zone):

- Zona 1
- Zona 2
- DI Sana
- Alagića polje
- Šejkovača
- Zdena.

Industrijska zona "Šejkovača"

Općinsko vijeće Sanski Most je 2003. godine usvojilo Plan parcelacije Industrijske zone "Šejkovača" (Službeni glasnik Općine Sanski Most br. 17/03), čime je spomenuta lokacija i službeno namijenjena izgradnji i razvoju novih privrednih subjekata. Godine 2004. usvojena je Odluka o načinu dodjele građevinskog zemljišta na lokalitetu "Šejkovača", čime su stvoreni i svi pravno – normativni preduslovi za razvoj poslovne infrastrukture u većem opsegu. Planom parcelacije su predviđene 42 parcele površine od 1.300 – 2.800m² namijenjenih gradnji poslovnih objekata, a ukupna površina zone je oko 150.000 m², a iskorišteno 36 parcela.

Slika br. 6.: Pogled na industrijsku zonu „Šejkovača“
(izvor:googleearth pro)

Izgrađene su glavne prometne komunikacije, javna rasvjeta i veći dio vodovodne, kanalizacijske i elektroenergetske mreže. Na parcelama gdje nije dostupan priključak na vodovodnu, kanalizacijsku, elektroenergetsku i telekomunikacijsku mrežu (uglavnom parcele koje se ne nalaze uz glavnu prometnicu), visina utvrđene naknade za uređenje gradskog građevinskog zemljišta (naknada za komunalije) se umanjuje u zavisnosti od nedostatne infrastrukture⁴⁶.

Prema „Sanski Most, vodič za investitore“, slobodne parcele su:

- za poslovnu – prostornu namjenu
 - 1.464/3 1.798 m²
 - 1.464/4 1.757 m²
 - 1.464/6, 1.471/2 2163 m²
 - 1.464/7 2.140 m²
- za stambenu namjenu
 - 1.464/25.388 m²
 - 1464/26 380 m²
 - 1464/27 370 m²
 - 1464/28 316 m²

⁴⁶ Strategija lokalnog razvoja općine Sanski Most 2014 – 2023.

Slika br. 7.: Raspoloživo zemljište industrijske zone „Šejkovača“
(izvor: zvanična web stranica općine Sanski Most)

Poslovna zona Zdena Sanski Most

Općinsko vijeće Sanski Most je na 14. sjednici održanoj dana 31.03.2022. donijelo Odluku o proglašenju poslovne zone Zdena Sanski Most („Službeni glasnik općine Sanski Most“ broj 05/22). Ovom odlukom osnovala se poslovna zona „Zdena“, koja je definisana Urbanističkim planom grada Sanski Most, kao razvojnim planskim dokumentom.

Poslovna zona „Zdena“ obuhvata područje sljedećih katastarskih parcela u katastarskoj opštini Sanski Most IV: 466/1, 466/2, 244, 243, 242, 241, 240, 370, 375, 337, 371, 339/1, 374/3, 374/2, 366, 365, 364, 338/1, 338/2, 339/2, 315/1, 315/2, 314, 313/1, 313/2, 313/3, 239/1, 239/2, 239/3, 239/4, 239/5, 1088/3, 185/2, 1088/1, 1087, 185/3, 1088/2, 182/20, 182/25, 182/19, 182/24, 182/18, 182/2, 182/11, 182/12, 182/9, 182/29, 182/14, 182/16, 182/15, 182/17, 182/23, 182/1, 182/13, 182/5, 182/6, 181/2, 181/3, 181/4, 182/4, 181/5, 181/6, 181/7, 182/3, 182/7, 182/8, 719, 182/10, 182/22, 182/26, 182/27, 182/28, 181/1, 1090/2, 184, 183, 185/1, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 256, 257, 258, 259/1, 260/1, 260/2, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274.

Prema navedenoj odluci prostorni obuhvat područja Poslovne zone „Zdena“ zauzima oko 54ha (540086 m²) površine. Zona je smještena u naselju Zdena (MZ Zdena) između saobraćajnice R-405 (od raskrsnice sa magistralnim putem M-15 prema Bosanskoj Krupi), te između ulica Prvomajske i Sarajevske. Pristup zoni omogućen je sa saobraćajnice R-405 i iz Prvomajske ulice. Zona je definisana Urbanističkim planom grada Sanskog Mosta kao izdvojeno građevinsko područje namijenjeno za izgradnju industrijskih pogona, skladišnih prostora, proizvodno poslovnih objekata, te rpećih sadržaja. Prometna i ostala komunalna infrastruktura usklađena je sa Urbanističkim planom grada Sanskog Mosta kao i osnovne namjene u zoni. Prostor zone je većim dijelom izgrađeno područje koje ima infrastrukturne priključke za vlastite potrebe. Zemljište obuhvaćeno zonom je dijelom u privatnom vlasništvu, a dijelom u vlasništvu Općine Sanski Most. Zona je pristupnim cestama povezana sa saobraćajnicom R-405 i ulicom Prvomajskakoja izlazi na

regionalni put R-405 i na magistralni put magistralni put M-15. Nedostajuća infrastruktura će biti planirana prostorno planskom i projektno-tehničkom dokumentacijom, te Planom upravljanja Poslovne zone „Zdena“.

Općinsko vijeće Sanski Most na 12. sjednici, održanoj dana 15.02.2022. godine, donijelo je zaključak, o pružanju podrške formiranju poslovnog inkubatora u MZ Tomina, u objektima u vlasništvu OŠ „Vrhopolje“ (objekti bivše OŠ „Bratstvo“ u Tomini) („Službeni glasnik općine Sanski Most“ broj 02/22)

Postoji i industrijska zona ŠIP – staro jezgro.

Takođe, na teritoriji općine evidentirane su (manje) površine koje su u funkciji privrede, odnosno koje su tretirane kao građevinsko zemljište – privreda.

Važno je napomenuti da veliki broj građana Sanskog Mosta živi i radi u inostranstvu i kao takvi predstavljaju potencijalne investitore.

Takođe, u planskom periodu planira se osnivanje i infrastrukturno opremanje poslovnih (privrednih) zona (planirano građevinsko zemljište-privreda), koje je prikazano u sljedećoj tabeli.

Tabela br. 83.: Površine namjenjene za razvoj privrede

redni broj	poslovna zona	izrada detaljnih planskih dokumenata
1.	zona 2	✓
2.	zona 1	✓
3.	DI Sana	✓
4.	Šejkovača	✓
5.	Zdena	✓

Na ovim područjima, između ostalog, planiraju se: smještajni kapaciteti industrije, građevinarstava, i proizvodnog zanatstva, prodajna skladišta robe, građevinskog materijala, robni terminali, robno-transportni centri, veliki kompleksi trgovine, posebno vrste tržnih i uslužnih centara sa naglašenim obimom saobraćaja, značajnijom posjetom, znatnijim opterećenjem, zatim tehnološki parkovi itd.

Kod realizacije i osposobljavanja ovih područja za efikasan razvoj potrebno je i preduzeti niz koraka, ali prvenstveno povezivanje sa adekvatnom infrastrukturom: saobraćajna (ostvariti vezu sa magistralnim putem, omogućiti zadovoljenje saobraćaja u mirovanju), vodovodna, elektro i kanalizaciona.

Potrebno je i poštovati pravilo da se lociraju u blizini kapaciteta sirovinskih baza koja prerađuju, a one koje nisu vezane za sirovinske izvore, obavezno se moraju locirati na lokalitetima opremljenom infrastrukturom, te u skladu sa mjerama zaštite okoliša.

Mikrolokacijsko definisanje rezervisanih površina izvršiće se kroz izradu provedbene planske dokumentacije za svaku poslovnu (privrednu) zonu veću od 5 ha.

Kroz formiranje ovih zona, uporedo sa ubrzanjem sveobuhvatnih kapitalnih ulaganja stvoriće se stimulativan ambijent za aktiviranje privatnih investicija u MSP, samozapošljavanje i mnoštvo drugih, prije svega privatnih inicijativa koje će ubrzati ritam zapošljavanja.

Detaljna namjena navedenih zona utvrdit će se nižim prostorno-planskim dokumentima- (za poslovne (privredne) zone veće od 5 ha), te planom investicija, a sve na temeljima razvoja postavljenim u ovom dokumentu.

Takođe, potrebno je inicirati jednostavnije i lakše odredbe zakonske regulative na svim nivoima (općinski, kantonalni, federalni i državni) kao stimulans za nova i masovnija investiciona ulaganja.

Na teritoriji općine Sanski Most kartirane su, između ostalog, sljedeće površine koje su namjenjene za (razvoj) privredu(e):

- industrijski objekat pogon za preradu gume (objekat u funkciji);
- industrijski objekat, tvornica za preradu mlijeka „Milksan“ (objekat u funkciji);

- industrijski objekat „Api-Med“ (objekat u funkciji);
- industrijski objekat „Metalix“ (objekat u funkciji);
- industrijski objekat „Delta“ (objekat u funkciji);
- poslovna zona „Keramika“ (objekti nisu u funkciji);
- industrijski objekat tvornica za proizvodnju peleta (objekat u funkciji);
- industrijski objekat, tvornica preradu drveta „Horozović“ (objekat u funkciji);
- industrijski objekat, tvornica preradu drveta „Hor-Al“ (objekat u funkciji);
- industrijski objekat, betonara i asfaltna baza „Divel“ (objekat u funkciji);
- industrijska zona „Šejkovača“ (objekat u funkciji);
- industrijski objekat, rezanje i oblikovanje i obrada kamena „Granit“ (objekat u funkciji);
- industrijski objekat, proizvodnja pvc stolarije „Horozović“ (objekat u funkciji);
- industrijski objekat, tvornica auspuha „Remus“ (objekat u funkciji);
- industrijski objekat, pogon za proizvodnju metalne galenterije (objekat u funkciji);
- fabrika za montažu kablova „HIK BIH“ (objekat u funkciji);
- tvornica za izradu PVC stolarije „Kvrgić“ (objekat u funkciji);
- fabrika ciglarskih proizvoda „Splonum“ (objekat nije u funkciji);
- fabrika montažnih kuća „Modul gradnja“ (objekat u funkciji);
- fabrika za preradu mesa peradi, Trnova (objekat nije u funkciji).

Ocjena privrednih aktivnosti sa stanovišta uticaja na okoliš

Detaljnija analiza ocjene privrednih aktivnosti sa stanovišta uticaja na okolinu nalazi se u drugim dijelovima dokumenta, kao i u Studiji ranjivosti prostora općine Sanski Most.

Kada je riječ o privrednim aktivnostima i njihovom uticaju na okolinu, dolazi se do zaključka da ne postoji privredna aktivnost koja je neutralna - indiferentna na životnu sredinu i okolinske uslove. Svi industrijski kapaciteti predstavljaju opasnost po okoliš, u određenoj mjeri, te u zavisnosti od djelatnosti koje obavljaju, kao i materijal koji koriste za svoje procese. Na teritoriji Kantona, opasnost od havarijskih zagađenja je niska, te u neoliko slučajeva umjerena.

Tabela br. 84.: Privredni subjekti općine Sanski Most sa umjerenom ocjenom opasnosti na okolinu

privredni subjekt	djelatnost	opasnost
Mil san	Proizvodnja mlijeka i ostalih mliječnih proizvoda	umjerena
Čapljanka	Prerada mlijeka i mliječnih proizvoda	umjerena
SZR Mesnica ALMA Talić	Klaonica	umjerena
ZR Mesnica Bego	Klaonica	umjerena
Splonum dd	Hemijsko-građevinski materijal	umjerena
Divel doo	Asfaltna baza	umjerena

Izvor podataka: Prostorni plan Unsko-sanskog kantona, Nacrta plana, Sarajevo/Bihać, decembar 2017. godine

Predpostavka je da će doći do daljeg intenzivnijeg razvoja različitih grana privrede na području općine, što će podstaknuti brži ekonomski razvoj općine, a sve to potrebno je uskladiti i sa zaštitom životne sredine. Zaštita okoline općine Sanski Most predstavlja jedan od imperativa budućeg razvoja ovog područja, a naročito u dinamici njegove realizacije. Općina se, strateški, mora opredijeliti za ekološki razvoj i time dati prednost ekološkoj komponenti, čime će pružiti podršku opšte prihvaćenom principu održivog razvoja. Time će, kada je ekologija u pitanju, lokalni organi vlasti, u uslovima tranzicije i privatizacije, biti spremniji za približavanje evropskim standardima, a na taj način i dostupnosti fondovima i kreditima za razvoj.

Sve sadašnje ali i buduće djelatnosti i razvojni procesi koji su prisutni na posmatranom području, raspoloživi potencijali ali i određena ograničenja razvoja, manifestuju se određenim uticajima na okruženje. Pošto se radi o prostoru na čijim će pojedinim dijelovima aktivnosti biti intenzivnije, odnosno

prostor biti intenzivnije korišten, može se utvrditi poseban cilj, veza između budućeg privrednog razvoja i zaštite životne sredine, koji se definiše kao polazna osnova za zaštitu, a to je:

- Prirodna i životna sredina područja općine Sanski Most mora biti zaštićena i uređena na nivou visokog standarda koji odgovara njenim prirodnim kapacitetima i ambicijama održivog razvoja općine;
- Strategija održivog razvoja područja Sanski Most se ogleda u njegovoj detaljnijoj planskoj organizaciji i uređenju kroz vrednovanje kapaciteta tog prostora u odnosu na odgovarajuće djelatnosti i aktivnosti u njemu.

Na području općine utvrđene su postojeće poslovne (privredne) zone, te izgradnja novih poslovnih (privrednih) zona, kao građevinsko zemljište koje je namjeno za razvoj privrede. To su površine koje su rezervisane za te namjene, sve do pojave interesenata u skladu sa pravilima za davanje lokacija ili posebnih zahtjeva iz pravila ponašanja Evropske zajednice.

Navedene zone će se locirati u skladu sa tehničkim i privrednim zahtjevima, a u planiranju i operacionalizaciji poslovanja će biti obavezne na:

- korištenje naprednih tehnologija u proizvodnim procesima i ugradnja odgovarajućih zaštitnih sistema na pogonima;
- stvaranje okruženja za inovativni razvoj,
- maksimalno poštivanje i primjenu evropskih standarda o zaštiti okoline,
- zadovoljavanje potreba lokalne i regionalne privrede,
- pomaganje malih i srednjih preduzeća (MSP) u razvoju,

Planirane zone i građevinsko zemljišta-privreda, u okvirima svog poslovanja na datom prostoru obavezuju se na dosljedno provođenje u djelo aktuelnih propisa u oblasti prostornog uređenja, zaštite i unapređenja kvaliteta životne okoline i privrednog razvoja.

DRUŠTVENE DJELATNOSTI

Razvoj društvenih djelatnosti, kao važnog elementa društvenog standarda je primarni način ostvarivanja napretka i razvoja ljudskih resursa svake društvene zajednice.

Razmatra se prema grupama djelatnosti i to: zdravstvene djelatnosti, obrazovanje, socijalna zaštita, kultura i sport, uprava i administracija i vjerski objekti.

Neophodno je obezbjediti što racionalnije korištenje prostora, unapređenje kvaliteta usluga, skladniji i brži razvoj svih društvenih djelatnosti koje neposrednije utiču na poboljšanje uslova života i rada stanovništva i racionalnije korištenje materijalnih i ljudskih resursa.

Sam kocept razvoja društvenih djelatnosti općine Sanski Most se zasniva na sljedećim principima i njihovoj razradi:

- decentralizacija objekata društvenih djelatnosti prati centralitet naseljenih mjesta, postavljene ciljeve u ovoj oblasti, te očekivane demografske trendove i razvojne mogućnosti općine Sanski Most;
- unapređenje mreže društvenih djelatnosti u sekundarnim, tercijarnim centrima, te ostalim naseljenim mjestima, posebno onih orjentisanih ka djeci i omladini, kao jedan od preduslova demografskog oporavka općine;
- podsticanje koncentracije proširenih sadržaja društvenih djelatnosti (uprava, administracija, kultura, informisanje....) sa ciljem učvršćivanja, jačanja centraliteta, atraktivnosti sekundarnog pola razvoja-primarnog centra Sanski Most;

- kvalitetno unapređenje društvenih djelatnosti (u planerskoj praksi definisani su planerski prostorni normativi za svaku društvenu djelatnost posebno i s obzirom na njih u planskom periodu je potrebno prije svega rekonstruisati postojeće objekte, te po potrebi izgraditi nove čime bi se navedeni normativi zadovoljili);
- sve planirane izgradnje, sanacije ili rekonstrukcije objekata potrebno je uskladiti sa aktuelnim zakonima iz oblasti energetske efikasnosti.

Kako bi se poboljšao kvalitet življenja unutar općine, u okviru urbanih područja planirani su društveno opslužni centri, te je za planirani broj stanovnika do 2040. godine izvršen proračun potrebnih površina za neophodne sadržaje u okviru ovih centara. Društveno-opslužni centri su planirani na mjestima gdje se već nalazi najveći broj značajnih objekata koji sadržajno pripadaju društvenoj infrastrukturi i gdje postojeći, raspoloživi prostor dozvoljava njihov dalji razvoj i širenje. Društveno-opslužni centri su planirani u urbanim područjima naseljenih mjesta: Sanski Most, Donji Kamengrad, Vrhpolje, Stari Majdan, Lušci Palanka.

Sadržaji društvene infrastrukture koji se planiraju u sklopu društveno-opslužnog centra su:

- trgovina (svakodnevno i periodično snabdjevanje), korisna površina 0,35m² po stanovniku;
- trgovina (vanperiodično snabdjevanje), korisna površina 0,50m² po stanovniku;
- ugostiteljstvo i turizam, 0,62m² po stanovniku;
- usluge i zanati, 0,87 m² po stanovniku;
- administracija, 0,62 m² po stanovniku.

Tabela br. 85.: Društveno opslužni centri za Sanski Most, Donji Kamengrad, Vrhpolje, Stari Majdan i Lušci Palanku

urbano područje	broj stanovnika 2040. godine	trgovina-snabdjevanje		ugostiteljstvo (m ²)	usluge i zanati (m ²)	administrativne službe i posl.pr. (m ²)
		svakodnevno i periodično snabdjevanje (m ²)	vanperiodično (m ²)			
Sanski Most	26.046	9116	13023	16149	22660	16149
Donji Kamengrad	9.345	3271	4672,5	5793,9	8130	5794
Vrhpolje	3.908	1368	1954	2423	3400	2423
Stari Majdan	1.924	673	962	1193	1674	1193
Lušci Palanka	609	213	304,5	378	530	378

(Izvor: prema normativima preuzetim iz Prostornog plana Unsko-sanskog kantona- Nacrta)

Zdravstvo

Zdravstvena djelatnost predstavlja organizovano pružanje zdravstvene zaštite kroz rad zdravstvenih radnika i zdravstvenih saradnika u okviru zdravstvenih ustanova, odnosno privatne prakse u skladu sa stručno-medicinskom doktrinom.

Zdravstvena djelatnost se obavlja na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou zdravstvene zaštite, te na nivou federalnih i kantonalnih zdravstvenih zavoda. Zdravstvena zaštita na primarnom nivou, između ostalog obuhvata: djelatnost porodične medicine, djelatnost zdravstvene zaštite djece, djelatnost polivalentnih patronažnih sestara u zajednici, higijensko-epidemiološku zaštitu, hitnu medicinsku pomoć, zubozdravstvenu zaštitu, medicinu rada, laboratorijsku i radiološku dijagnostiku primarnog nivoa ,apotekarsku djelatnost.

Zdravstvena djelatnost na sekundarnom nivou zdravstvene zaštite obuhvata specijalističko-konsultativnu i bolničku zdravstvenu djelatnost, dok zdravstvena djelatnost na tercijarnom nivou obuhvata pružanje najsloženijih oblika zdravstvene zaštite iz specijalističko-konsultativnih i bolničkih zdravstvenih djelatnosti i naučnoistraživački rad.

Na teritoriji Unsko sanskog kantona zdravstvena zaštita je organizovana kroz primarnu i sekundarnu, te djelimično tercijarnu zdravstvenu zaštitu, tj. kroz ambulante, domove zdravlja, hitne pomoći, bolnice, privatne zdravstvene ustanove.

Zdravstvena zaštita na području općine Sanski Most odvija se u okviru primarne zdravstvene zaštite, kojase obavlja putem Doma zdravlja sa specijalističkim službama⁴⁷ i područnim ambulantomama, te sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite⁴⁸ koja se obavlja od 2008. godine u novootvorenoj Općoj bolnici u Sanskom Mostu, čiji je kapacitet 96 ležajeva na 7 specijalističkih odjela. Ambulante porodične medicine sa naseljima koja koriste njihove usluge:

- ambulanta porodične medicine u ZU Dom zdravlja Snski Most koriste usluge: MZ Grad – desna obala, MZ Grad – lijeva obala, , MZ Zdena, MZ Pobjeđe, MZ Šehovci, Poljak, Sasina i ostala naselja koja pripadaju tim mjesnim zajednicama;
- ambulanta porodične medicine u Fajtovcima koriste usluge porodične medicine stanovnici naselja koja pripadaju MZ Fajtovci i MZ Skucani Vakuf;
- ambulanta porodične medicine u Lušci Palanci koriste usluge porodične medicine stanovnici naselja koja pripadaju MZ Lušci Palanka;
- ambulanta porodične medicine u Donjem Kamengradu koriste usluge porodične medicine stanovnici naselja koja pripadaju MZ Donji i Gornji Kamengrad kao i stanovnici Husimovaca;
- ambulanta porodične medicine u Trnovi koriste njene usluge porodične medicine stanovnici naselja koja pripadaju MZ Trnova;
- ambulanta porodične medicine u Starom Majdanu koriste usluge porodične medicine stanovnici naselja koja pripadaju MZ Stari Majdan;
- ambulanta porodične medicine u Vrhpolju koriste njene usluge porodične medicine stanovnici naselja koja pripadaju MZ Vrhpolja, Hrustova, Tomine i Kijeva.

Površina navedenih ambulanti je 1200 m². Broj zaposlenih je 110.

Iz gore navednog, zaključuje se da je površina objekata za pružanje primarne zdravstvene zaštite na teritoriji općine 1200 m². Ukoliko se uzme u obzir normativ od 0,62 m²/stanovniku i planirani rast broja stanovnika, u planskom periodu potrebno je raditi kako na proširenju postojećih tako i na izgradnji novih objekata primarne zdravstvene zaštite. U tom kontekstu, posebno se ističe:

- u prvom periodu moguće je za očekivati poboljšanje uslova u postojećim objektima (u onim naseljenim mjestima gdje bude bila izražena potreba), a u drugom realizacija izmještanja objekata ili izgradnja novih;
- prilikom gradnje novih objekata primarne zdravstvene zaštite – ambulanti porodične medicine, voditi računa o zonama gravitacije, na način da pružaju usluge korisnicima na udaljenosti ne većoj od 1-3 km u urbanim područjima, 5-8 km u ruralnim područjima; za sada se može govoriti da je ovaj uslovno zadovoljen, ali ukoliko dođe do gradnje ili do priliva stanovništva u određenim područjima potrebno je graditi nove ili adaptirati (proširiti) postojeće objekte;
- rekonstrukcija (izgradnja) postojećih putnih pravaca ka udaljenijim dijelovima općine, kao jedan od faktora za poboljšanje uslova dostupnosti hitnih medicinskih timova;

⁴⁷ Ordinacija opće medicine, patronažna služba, stomatološka služba i osnovne laboratorijske usluge

⁴⁸ Stacionarna i kliničko specijalistička zdravstvena zaštita

- proširenje ambulantnog prostora i opremanje istih sa potrebnom medicinskom aparaturom;
- poboljšanje kvaliteta zdravstvenih usluga u Porodičnoj, Općoj medicini i Konsultativno – specijalističkoj ambulanti primarne zdravstvene zaštite;
- prilikom otvaranja apoteke voditi računa da se zadovolji potrebe gravitirajućeg stanovništva 1 apoteka na 3000 – 5000 stanovnika, što implicira da bi na teritoriji općine Sanski Most trebalo biti oko 10 apoteka;

Takođe, prema podacima *Prostornog plana Unsko – sanskog kantona za period od 20 godina – Nacrta plana*, normativ je 4 postelje na 1000 stanovnika što implicira sljedeće:

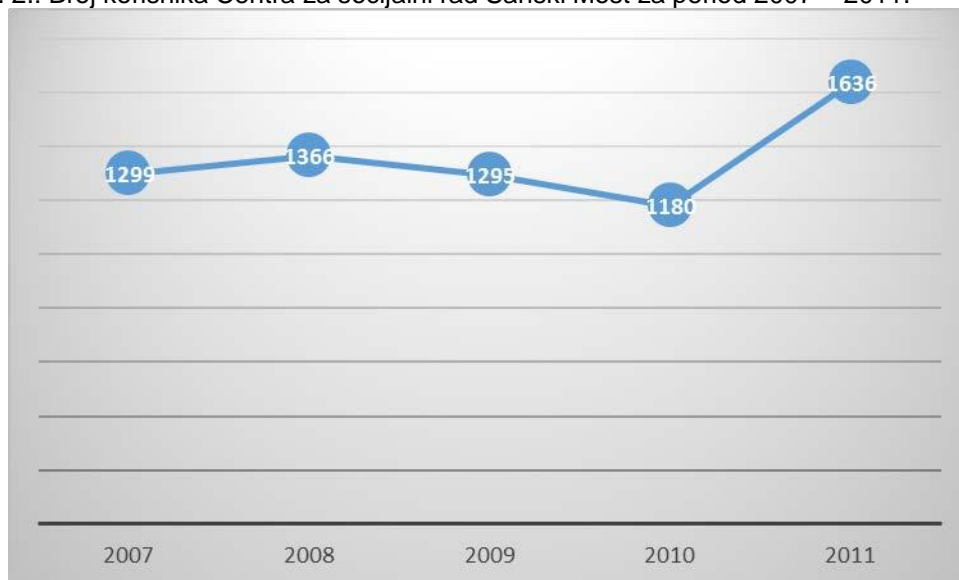
- za teritoriju općine Sanski Most (gravitaciono područje Općina Sanski Most), broj postelja iznosio bi 167;
- za teritoriju općine Sanski Most (gravitaciono područje općina Sanski Most i općina Ključ), broj postelja iznosio bi 233.

Socijalna zaštita

Socijalna zaštita je organizovana djelatnost usmjerena na osiguranje socijalne sigurnosti građana i njihovih porodica u stanju socijalne potrebe. Socijalnom potrebom se smatra trajno ili privremeno stanje u kome se nalazi građanin ili porodica, prouzrokovano ratnim događajima, elementarnim nesrećama, općom ekonomsko krizom, psihofizičkim stanjem pojediniaca ili drugih razloga, koje se ne mogu otkloniti bez pomoći drugog lica.

Socijalna zaštita stanovništva na području općine Sanski Most ostvaruje se kroz rad JU Centar za socijalni rad Sanski Most. Centar za socijalni rad Sanski Most u okviru svog rada aktivno daje podršku socijalno isključenim kategorijama kroz materijalnu i drugu stručnu pomoć. Prema podacima ove ustanove broj korisnika stalne novčane pomoći je u konstantnom opadanju. U periodu 2007 – 2011. broj korisnika novčane pomoći pao je sa 62 na 33, s tim što je znatno veći broj žena nego muškaraca registrirano kao korisnici socijalne pomoći – 842,2 žena u odnosu na 651 muškarca prosječno za period zadnjih pet godina. S druge strane svi ostali oblici pomoći – ostale novčane naknade, smještaj u ustanove socijalne zaštite, zdravstveno osiguranje i druge usluge socijalnog i drugog stručnog rada, bilježe konstantno povećanje broja korisnika po oba pola.

Grafikon br. 2.: Broj korisnika Centra za socijalni rad Sanski Most za period 2007 - 2011.

Izvor podataka: *Strategija lokalnog razvoja općine Sanski Most 2014 – 2023. godina, januar 2014.*

U gore navedenom grafikonu uočava se povećanje broja korisnika što se donekle može pravdati globalnom ekonomskom krizom koja od 2008. godine direktno pogodila i privredni sektor BiH i direktno se reflektirala na socioekonomsko stanje u lokalnim zajednicama. Dokaz ovoj tvrdnji je i činjenica da je u istom periodu zabilježen pad industrijske proizvodnje i ukupne stope zaposlenosti. Prema spolnoj strukturi korisnika socijalne pomoći znatno veći je broj žena i to uglavnom iz ruralnih područja, koje su

nezaposlene i obespravljene po pitanju upravljanja materijalnim resursima u domaćinstvu, a značajan je broj i onih koje su razvedene i vode brigu o djeci, a nemaju stalnih prihoda.

Takođe, na teritoriji općine Sanski Most egzistiraju domovi za stare i iznemogle osobe: Zlatna jesen/fenix – Prvomajska bb, Vita Nova – Bulevar 7. Korpusa bb, Starački dom „Sana“ – Hasana Kikića bb.

Crveni križ

Na teritoriji općine Sanski Most egzistira i Crveni križ, čiji je cilj poboljšanje socijalnih prilika najugroženijih kategorija društva.

Shodno trenutnim karakteristikama i budućim potrebama, u planskom periodu, potrebno je uraditi sljedeće:

- promovisati aktivnosti i potrebe Centra za socijalni rad i socijalnu zaštitu, te zatražiti pomoć od državnih i privatnih preduzeća, vladinih i nevladinih organizacija za zbrinjavanje najugroženijih korisnika socijalne zaštite;
- izgradnja, dogradnja ili adaptacija postojećeg objekta shodno potrebama;
- poboljšanje uslova u Crvenom križu sa adekvatnom opremljenošću prostorija.

Obrazovanje

Obrazovanje se nalazi u nadležnosti Kantona i postoji adekvatna zakonska regulativa u ovoj oblasti. Obrazovne ustanove na području obuhvata plana organizovane su na tri nivoa: predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje.

Na teritoriji općine Sanski Most postoje jedna predškolska ustanova, sedam osnovnih škola sa 14 područnih škola, te tri srednje škole.

Predškolsko obrazovanje

Na području općine Sanski Most egzistira JU Vrtić „Krajiška radost“.

Shodno koncepciji razvoja iz *Prostornog plana Unsko – sanskog kantona – Nacrt plana*, urbanistički normativi za objekte predškolskog odgoja i obrazovanja su 5,5 m² po djetetu do tri godine, 7,5 m² po djetetu do 7 godina, a za površinu parcele 20 m² po djetetu, uz radijus gravitacije do 500m. Kao moguće lokacije za izgradnju jaslica i obdaništa predlažu se: Sanski Most, Donji Kamengrad i Vrhpolje. Ukoliko se ukaže potreba moguće je lokacija i u drugim naseljenim mjestima.

Tabela br. 86.: Procjena potrebnih površina objekata za predškolski odgoj i obrazovanja na teritoriji općine Sanski Most

urbanistički normativ m ² jaslice (djeca do tri godine)		urbanistički normativ m ² obdaništa (djeca godian)		planirani broj djece (0-3) (20% populacije)	planirani broj djece (4-7) (20% populacije)	jaslice		obdanište		ukupna planirana površina	
objekat	parcela	objekat	parcela			planirana površina objekata	planirana površina parcele	planirana površina objekata	planirana površina parcele	planirana površina objekata	planirana površina parcele

5,5	20	7,5	20	334	393	1837	6680	2947	7860	4784	14540
moguće lokacije za izgradnju jaslica i obdaništa											
Sanski Most											
Donji Kamengrad											
Vrhpolje											

Izvor: interpretacija Nosioca izrade na osnovu podataka iz Prostornog plana Unsko – sanskog kanona – Nacrt plana

Prilikom dimenzionisanja planiranih površina, računalo se na 20% djece uzrasta od 0 do 7 godina, koji će pohađati predškolske ustanove. Razlog navedenog se opravdava u sljedećim činjenicama:

- ruralna sredina;
- ustaljeno odrastanje uz starije članove porodice (baka, djed, starija braća i sestre);
- finansijska situacija;

No, imajući u vidu sadašnje stanje, i činjenicu da su sadašnjem trenutku na teritoriji općine postoji jedan objekat za predškolsko obrazovanje, ali i činjenicu da ukoliko bude bila izražna tendencija rasta broja djece ovog uzrasta ali i rasta broja djece koja budu imala izražene potrebe za pohađanjem ovog vida obrazovanja, predviđa se mogućnost izgradnje većih kapaciteta od planiranih.

Ovaj vid socijalne zaštite je vrlo pogodan za ulaganje privatnog kapitala sa posebnim naglaskom na mogućnosti kada je u pitanju zapošljavanje ženske radne snage.

U prvom periodu moguće je za očekivati poboljšanje uslova u postojećem objektu (prema gore navednim normativima), a u drugom izgradnja novih objekata (prema potrebi u planskom periodu).

Osnovno obrazovanje

Na području općine Sanski Most egzistiraju sljedeće osnovne i područne škole:

- JU OŠ „Hasan Kikić“;
- JU OŠ „Prva Sanska škola“ sa područnim školama:
 - Podlug
 - Trnova
- JU OŠ „5 Oktobar“ sa područnim školama:
 - Zdena
 - Stari Majdan
- JU OŠ „Vrhpolje“ sa područnim školama u:
 - Kijevo
 - Hrustovo
- JU OŠ „Skender Kulenović“, Donji Kamengradsa područnim školama:
 - Gornji Kamengrad
 - Podvidača
 - Husimovci

- JU OŠ „Mahala“ sa područnom školom u:
Čaplju;
- JU OŠ „Fajtovci“ sa područnim školama u:
Okreč
Modra
Skucani Vakuf
Lušci Palanka

Tabela br. 87.: Urbanistički normativi za osnovnoškolsko obrazovanje i stepen zadovoljenosti na teritoriji općine Sanski Most

naziv objekta osnovne škole ⁴⁹	broj učenika	površina m ²		urbanistički normativ (zadovoljen da/ne)	
		objekta	parcele	objekat osnovne škole (7,5 m ²)	površina parcele (20 m ²)
JU „5 OKTOBAR“	490	2.190 (4,46 m ²)	-	ne	-
JU „VRHPOLJE“	173	2.330 (13,46 m ²)	-	da	-
JU „FAJTOVCI“	206	6.197 (30 m ²)	-	da	-
planirane potrebne površine					
broj djece 6-14 godina	5456	40.920 m ²	109.120 m ²		

Izvor podatka: Dopisi osnovnih škola, Interpretacija Nosioca izrade

Deficit prostora u planskom periodu potrebno je riješiti kroz rekonstrukciju i dogradnju postojećih objekata za osnovnoškolsko obrazovanje ili kroz izgradnju novih, u okviru onih naseljenih mjesta gdje se ukaže potreba. Prilikom gradnje, dogradnje, adaptacije objekata potrebno je ispoštovati preporučene urbanističke normative.

Konkretno, potrebno je:

- proširenje JU OŠ “5. OKTOBAR” (izgradnja višenamjenske učionice). Višenamjenska učionica bise koristila za realizaciju redovne nastave, vannastavnih aktivnosti, kulturno-umjetničkog programa, kao izložbeni prostor, za boravak učenika prije početka nastave i za niz drugih aktivnosti koji bi se realizovali sa učenicima, roditeljima i zaposlenima škole;
- nastavak izgradnje fiskulturne sale u JU OŠ “VRHPOLJE”;
- izgradnja zatvorene dvorane za potrebe JU “Gimnazija”;
- izgradnja fiskulturnih dvorana ili vanjskih terene gdje je potrebno.

Za prvu etapu, odnosno za prvi dvogodišnji period realizacije Plana, planira se adaptacija objekata, u smislu povećanja površina. U kasnijem periodu, a s obzirom na činjenicu da ukoliko bude bila izražna tendencija rasta broja djece ovog uzrasta predviđa se izgradnja novih objekata, ali mogućnost izgradnje većih kapaciteta od planiranih.

⁴⁹ samo za ove školske objekte Nosiocu izrade su dostavljeni podaci o površianma

Srednjoškolsko obrazovanje

Sistem srednjoškolskog obrazovanja Unsko-sanskog kantona zasniva se na programu koji nude gimnazije, umjetničke i religijske škole, četverogodišnje i trogodišnje srednje stručne škole, te programu osposobljavanja odraslih osoba.

Srednjoškolsko obrazovanje u općini Sanski Most odvija se u okviru:

- JU „Gimnazija“ ;
- JU „Mješovita srednja škola“;
- SPŠ „Sanus Futurum“.

JU „Gimnazija“ obuhvata srednje opće obrazovanje IV stepena složenosti.

JU „Mješovita srednja škola“ je locirana u Prijedorskoj ulici, a područna škola – Škola učenika u privredni Aleji šehida bb. Smjerovi u ovoj školi su:

- mašinstvo i obrada metala;
- saobraćaj;
- zdravstvo;
- elektrotehnika;
- ugostiteljstvo i turizam;
- ostale djelatnosti (frizer)⁵⁰.

JU SŠ „ SANUS FUTURUM“ osnovana prije 20 godina u saradnji sa švedskom organizacijom SIDA kao moderna ustanova za obrazovanje u oblasti poljoprivredne proizvodnje. Škola raspolaže velikim prostorom, modernim uređajima te posjeduje vlastitu ekonomiju, voćnjak, mljekaru i druge sadržaje za izvođenje praktične nastave.

Obrazovni profili su:

- poljoprivredni tehničar;
- veterinarski tehničar.

Analizirajući dostupne podatke za srednje škole (površina, broj učenika) prema urbanističkim normativima koji su predočeni u okviru Prostornog plana Unsko-sanskog kantona⁵¹ (za površinu objekta srednje škole je 7,5 m², a za površinu parcele 20m² po učeniku), ovaj normativ je zadovoljen (površina objekta).

Tabela br. 88.:Urbanistički normativi za srednjoškolsko obrazovanje i stepen zadovoljenosti na teritoriji općine Sanski Most

naziv objekta srednje škole	broj učenika	površina m ²		urbanistički normativ (zadovoljen da/ne)	
		objekta	parcele	objekat srednje škole (7,5 m ²)	površina parcele (20 m ²)
JU „GIMNAZIJA“	150	1868 (12,45 m ²)	-	da	-
JU „SANUS FUTURUM“	120	2252,81 (18,77 m ²)	-	da	-

Izvor podataka: Dopisi osnovnih škola, Interpretacija Nosioca izrade

Imajući u vidu:

- sadašnje stanje (objekti zadovoljavaju potrebe);
- činjenicu da ukoliko bude izražena tendencija rasta broja djece ovog uzrasta za očekivati je da postojeći objekti neće moći zadovoljiti potrebe na adekvatan način;

predviđa se mogućnost nadziđivanja i dogradnje ili izgradnje novog objekta.

Za prvi period planira se adaptacija, kao osnova osiguranja kvalitetnih prostornih uslova razvoja srednjeg školstva, a za drugi period izgradnja novog objekta.

⁵⁰ Izvor podataka: <http://www.eduinfo.ba/drzavne-srednje-skole/sanski-most/mjesovita-srednja-skola>

⁵¹ Prostorni plan Unsko-sanskog kantona, nacrt plana, Srajevo/Bihać, decembar 2017. godine

S obzirom na značajna odstupanja u popisanom broju stanovnika starosti 15 – 19 godina (Popis 2013. godine) u odnosu na broj učenika srednjih škola, a oslanjajući se i na Prostorni plan Unsko – saskog kantona, neće se dati procjena broja stanovnika starosti 15 – 19 godina, tj. procjena planiranih kapaciteta objekata za srednjoškolsko obrazovanje.

Visoko obrazovanje

Na području općine Sanski Most ne postoje ustanove za više i visoko obrazovanje, no određeni broj svršenih srednjoškolaca nastavlja svoje školovanje na fakultetima Univerziteta u Bosni i Hercegovini ali i van države.

Kultura i fizička kultura

Kultura

Od objekta kulture na teritoriji općine Sanski Most izdvajaju se:

- Narodna biblioteka;
- Galerija;
- Kino;
- Muzej (Dom mladih);
- amatersko pozorište "Theatar art" (predstave održava u starom Društvenom domu u centru grada);
- JU „Kult media“;
- Bošnjačka zajednica kulture „Preporod“;
- Kulturno – umjetničko društvo „Sanski biseri“;
- NVO „Mejrem“;
- Udruženje žena „Pobriježje“ (svojim aktivnostima unapređuje socijalnu interakciju žena u ruralnim područjima i promovira kulturno naslijeđe lokalne zajednice kroz programe i aktivnosti očuvanja autentičnih zanata svojstvenih ženama, promociju lokalne kuhinje i običaja, te zaštitu elemenata materijalne kulture kroz izložbe i radionice);
- Dom mladih;
- Centar za mlade MZ Lijeva obala (ne služi u navedene svrhe jer su tu smještene rana udruženja);
- rodna kuća Sime Miljuša –Muzej u devastiranom stanju u Lušci Palanci;
- Dom kulture u Lušci Palanci;
- Društveni dom za potrebe društvenih i drugih dešavanja u Demiševcima.

Uzimajući u kontekst planirani broj stanovnika od 41832 stanovnika 2032. godine, potrebna površina za objekte kulture planira se na 12.550 m².

Predlaže se adaptacija, dogradnja i izgradnja novih objekata, a sve sa ciljem usklađivanja sa urbanističkim normativima koji tetiraju ovu oblast. Potrebno je:

- izgradnja Kulturnog centra;
- izgradnja novih kino dvorana u zonama Centra I i Centra II (480 – 600m²);
- izgradnja Muzeja (postoji muzejska postavka u Domu mladih);
- planirati Omladinski centar (Sanski Most);
- planirati Omladinski centar MZ Lijeva obala (u prostorijama srednjoškolskog centra);
- planirati otvorenu scenu za mlade (predstave, muzika, scenske umjetnosti) na lokaciji parka Zdena;
- proširenje i poboljšanje kvaliteta prostornih kapaciteta objekata u funkciji kulture;
- uskladiti sa urbanističkim normativima koji tretiraju ovu oblast;

- rekonstrukcija vatrogasnog doma u svrhu zadovoljenja kulturnih potreba stanovništva (Stari Majdan);
- rekonstrukcija Doma Kulture u Lušci Palanci;
- završetak sanacije Društvenog doma u Demiševcima.

Sport

U općini Sanski Most, djeluju ukupno 32 sportska kolektiva i JP „Gradska dvorana“ osnovana od strane Općine Sanski Most kao Javno poduzeće za podršku i razvoj sporta.

Sportske objekte na teritoriji općine možemo klasifikovati na sljedeći način:

- JP „Gradska dvorana“;
- fiskulturne sale u školama i školska igrališta (OŠ „Hasan Kikić“, OŠ „Prva sanska škola“, OŠ „Mahala“, OŠ „5. oktobar“, OŠ „Vrhopolje“, OŠ „Skender Kulenović“, OŠ „Fajtovci“);
- nogometna igrališta i igrališta u MZ:
 - malonogometna igrališta Stari Majdan – Stari Majdan, Novo naselje i Bartikovci, Donji Kamengrad – Šibovi, Demiševci, Gornji kamengrad (5), Husimovci
 - košarkaško igralište – Stari Majdan,
 - igralište za fudbal – klubsko (300 sjedišta) (na karti u prilouzima označeno kao stadion)
 - stadioni: Podgrmeč, Sloboda, Rudar, Bratstvo, Trnova i Radnički,
- sportsko rekreacioni centar (SRC Hrustovo i DTV Partizan).

Na teritoriji Lušci Palanke postoji stadion na kojem se svake godine održavaju tradicionalne grmečke sportske igre – kulturno – sportska manifestacija.

Prijedlog projekata za razvoj sporta:

- sanacija, dogradnja, izgradnja (sa ciljem zadovoljenja urbanističkih normativa koji tretiraju ovu oblast) ali i opremanje sportskih terena kao uslov za što masovnije bavljenje sportom;
- izgradnja teretana na otvorenom;
- izgradnja sportskog centra u Donjem Kamengradu (N.K. “Rudar”)
- izgradnja gradskog bazena;
- prostor malog parka (Sanski Most) rekonstruisati moderniji i funkcionalniji park;
- redovno održavanje i opremanje neophodnim sportskim rekvizitima pomaglaima;
- izgradnja sportskih klubova-streljana;
- izgradnja sportskog aerodroma.

Prilikom adaptacije, dogradnje, izgradnje sportskih terena, potrebno je voditi računa o normativima koji tretiraju ovu oblast, a to je: objekti sporta 2,5 m²/stanovnik, otvoreni tereni za spor i rekreaciju 2 m²/stanovnik i naseljski parkovi 1 m²/st. To implicira da bi na teritoriji općine Sanski Most, trebalo biti:

- zatvorenih sportskih terena 104.580 m²;
- otvorenih sportskih terena 83.664 m²;
- naseljskih parkova 41.832 m².

Uprava

Sjedište Vlade Unsko-sanskog kantona je u Bihaću, gdje je smješteno i devet ministarstava. U Sanskom Mostu se nalazi Općinski sud, za područje općina Sanski Most i Ključ.

Za vršenje poslova lokalne samouprave i upravnih poslova iz samoupravnog djelokruga Općine, prenesenih poslova iz nadležnosti Federacije i Kantona te za vršenje stručnih i administrativno-tehničkih

poslova i drugih pomoćnih poslova od zajedničkog interesa, u Općinskom organu uprave obrazovane su službe:

- Kabinet općinskog načelnika,
- Služba za prostorno uređenje, građenje i poslovno-stambene poslove;
- Služba za inspekcijske poslove;
- Služba za razvoj, poduzetništvo u resurse;
- Služba za opću upravu i društvene djelatnosti;
- Služba za geodetsko i imovinsko – pravne poslove;
- Služba za civilnu i protivpožarnu zaštitu;
- Služba za stručne poslove Općinskog vijeća;
- Služba za finansije, trezor i zajedničke poslove.

Na teritoriji općine registrovano je 19 mjesnih zajednica: Grad-Lijeva obala, Grad-Desna obala, Zdena, Pobježje, Čaplje, Vrhpolje, Hrustovo, Tomina, Kijevo, Donji Kamengrad, Gornji Kamengrad, Husimovci, Demiševci, Fajtovci, Skucani Vakuf, Šehovci, Trnova, Strai Majdan, Lušci Palanka.

Od djelatnosti koje pripadaju ovoj grupi, u obuhvatu Plana zastupljene su sljedeće:

- Općinska uprava (Banjalučka br. 3);
- JKP „Sana“ (Meše Selimovića bb)
- JKP Vodovod i kanalizacija „VIK“ (Meše Selimovića bb);
- JP „Veterinarska stanica“ (Krkojevci bb);
- JP „Općinski fond za komunalne djelatnosti i infrastrukturu“ (Hamzibegova bb);
- JP „Elektro distribucija BIH“, filijala sanski Most, Ul. 10. Oktobar bb,
- JP „BH Telecom“, filijala Sanski Most (Trg oslobođilaca – zgrada Fading);
- Općinski sud (ul. M.ĆĆ.Ćatića br 8.)
- PU 3 Sanski Most (ul. M.ĆĆ.Ćatića br 8.);
- Banke (7);
- MIO-PIO, filijala Sanski Most (UL. 10. Oktobar bb);
- Zavod za zapošljavanje-općinski biro rada Sanski Most (Stanična bb);
- Zavod zdravstvenog osiguranja Unsko Sanskog kantona – filijala Sanski Most (Stanična bb);
- Boračko –invalidska zaštita (ul. M.ĆĆ.Ćatića bb);
- RTV „Sana“

Od ostalih djelatnosti, važno je napomenuti djelovanje NVO i udruženja građana. Na predmetnom prostoru egzistiraju između ostalog sljedeća udruženja i NVO⁵²:

- Vijeće mladih općine Sanski Most;
- Udruženje mladih „Naš grad“;
- Udruženje „Sana u srcu“;
- CIM „Centar za izgradnju mira“;
- Omladinska organizacija „Forum mladih“ Stari Majdan;
- Udruženje Forum žena „Trnova“;
- Udruženje Forum žena „Pobriježje“ Sanski Most;
- Udruženje „Žene sa Sane“ Sanski Most;
- Udruženje žena „Polet“ Šehovci;
- Udruženje „IZVOR“ iz Sanskog Mosta;
- Udruženje žena „Majdanke“ Stari Majdan;
- Udruženje žena „Bliha“;
- Udruženje „Žene sa devet rijeka“ Sanski Most;
- Udruženje građana za uzgoj i zaštitu sitnih životinja Sanski Most;

⁵² prema web site-u www.sankimost.gov.ba, pristupljeno u januaru 2019. godine

- Udruženje poljoprivrednika "Grmeč" Lušci Palanka – Općina Sanski Most;
- Udruženje poljoprivrednika "Agrar" Trnova;
- Udruženje poljoprivrednika "Lukovačka Polja";
- Udruženje Organizacija porodica šehida i poginulih boraca općine Prijedor;
- Udruženje boraca narodnooslobodilačkog antifašističkog rata 1941-1945 godine općine Sanski Most;
- Udruženje građana civilnih žrtava rata općine Sanski Most;
- Organizacija ratnih vojnih invalida općine Sanski Most;
- Udruženje veterana i demobilisanih boraca Armije BiH;
- Udruženje Organizacija porodica šehida i poginulih boraca općine Sanski Most;
- Općinsko udruženje logoraša Sanski Most;
- Udruženje boraca "Patriotske Lige" općine Sanski Most;
- Udruženje "Organizacija ratnih vojnih invalida općine Prijedor" Sanski Most;
- Udruženje zlatnih ljiljana općine Sanski Most;
- "Organizacija branioca Bosne Općine Sanski Most.

Prijedlog projekata za razvoj uprave i administracije:

- u većini objekata koja pripadaju ovom domenu, potrebno je poboljšati uslove, u smislu izgradnje, dogradnje i opremanja objekata-prostorija za navedenu svrhu;
- razvijati nevladin sektor u cilju apliciranja i pisanja projekata za dobijanje finansijskih sredstava kod međunarodnih fondova;
- izgradnja Društvenog doma u Donjem Kamengradu;
- izgradnja pošte u Donjem Kamengradu.

Vjerski objekti

U obuhvatu plana prisutni su objekti islamske, pravoslavne i katoličke konfesije. Objekti islamske zajednice su:⁵³

- medžilis IZ Sanski Most – vakuf džamije Novo naselje (ko Dževar);
- medžilis IZ Sanski Most – vakuf džamije Hrustovo (ko Hrustovo);
- medžilis IZ Sanski Most – vakuf džamije Husimovci (ko Husimovci);
- medžilis IZ Sanski Most – vakuf Hamzibegove džamije (ko Krkojevci);
- medžilis IZ Sanski Most – vakuf džamije Kruhari – Jezernice (ko Sanski Most I);
- medžilis IZ Sanski Most – vakuf Hamzibegove džamije (ko Sanski Most I);
- medžilis IZ Sanski Most – vakuf džamije Trnova (ko Trnova);
- medžilis IZ Sanski Most – vakuf džamije Hrustovo (ko Kljevci);
- medžilis IZ Sanski Most – vakuf džamije Bartikovci (ko Brdari);
- medžilis IZ Sanski Most – vakuf džamije Čaplje (ko Čaplje);
- medžilis IZ Sanski Most – vakuf džamije Hamzibegove džamije (ko Sanski Most III);
- medžilis IZ Sanski Most – vakuf džamije Hamzibegove džamije (ko Sanski Most III);
- medžilis IZ Sanski Most – vakuf džamije Šehovci (ko Šehovci);
- medžilis IZ Sanski Most – vakuf džamije Tomina (ko Tomina II);
- medžilis IZ Sanski Most – vakuf džamije Trnova (ko Trnova).

Pravoslavni vjerski objekti su:

⁵³ dopis broj 01-03-1-188-1/18, islamska zajednica u Bosni i Hercegovini Medžilis islamske zajednice Sanski Most

- Hram Svetih Apostola Petra i Pavla. U postpunosti je obnovljen i osvećen 17. jula 2016. godine. Površina hrama iznosi 128 m²;
- Parohijski dom u Sanskom Mostu. Izgrađen 1903. godine gdje je bila prva Srpska osnovna škola, zatim kasnije parohijski dom. Površina objekta 1974 m²;
- postojanje hramova u Lušci Palanci, Jelašinovicima, Majkić Japri Donjoj, Dabru,

Katolički vjerski objekti su:

- crkva uznesenja blažena Djevica Marija;
- crkva rođenja blažene Djevice Marije u Sasini;
- crkva Svetog Ante Pustinjaka u Staroj Rijeci.

U planskom periodu, potrebno je:

- zaštita, briga, održavanje i obnova vjerskih objekata islamske, pravoslavne i katoličke konfesije;
- izgradnja pravoslavnog hrama na spomen kompleksu Šušnjar i kod žitnog magacina.

Ostala infrastruktura

Na teritoriji općine Sanski Most postoji pijaca, kao mjesto gdje se plasiraju najviše domaći proizvodi (domaća radinost) ali i tekstil.

U naseljenom Lušci Palanka postoji ograđen prostor za stočnu pijacu, a koji nije u funkciji zbog nedovoljnog stočnog fonda.

Prostorni razmještaj društvenih djelatnosti

Prostorni razmještaj društvenih djelatnosti planira se kroz jačanje sistema i mreže naselja i hijerarhiju centara primjenom kriterijuma za razvoj i dostupnost sljedećih funkcija: obrazovanje, zdravstvo, socijalna zaštita, kultura, uprava, sport i fizička kultura. Mreža objekata društvenih djelatnosti prati centralitet naselja, planirana urbana područja, definisana je u skladu sa postavljenim ciljevima u ovoj oblasti, očekivanim demografskim trendovima i razvojnim mogućnostima općine Sanski Most.

Vrlo jasno se zaključuje da je najveća koncentracija u okviru naseljenog mjesta Sanski Most.

Posebna pažnja se posvećuje adaptaciji postojećih objekata ali i izgradnji novih, kako u centralnom dijelu općine tako i u ruralnim dijelovima.

Detaljna prostorna organizacija društvenih djelatnosti po oblastima obrađena je zasebno za svaku oblast posebno u poglavlju te oblasti i kao takva prikazana na grafičkom prilogu XIV – Društvene djelatnosti.

Tabela br. 89.: Postojeći i planirani sadržaji objekata društvene infrastrukture na teritoriji općine Sanski Most

naseljeno mjesto	zdravstvo		socijalna zaštita		obrazovanje		kultura		sport		uprava		ostala infrastrukt
	postojeće	planirana izgradnja	postojeće	planirana izgradnja	postojeće	planirana izgradnja	postojeće	planirana izgradnja	postojeće	planirana izgradnja	postojeće	planirana izgradnja	
Batkovci													
Bjeline													
Bojište													
Bosanski Milanovac													

Bošnjaci																			
Brdari																			
Čaplje						+													
Demiševci										+		+	+						
Djedovača																			
Donja Kozica																			
Donja Tramošnja																			
Donji Dabar																			
Donji Kamengrad	+					+	+			+		+	+				+		
Donji Lipnik																			
Dževar																			
Đurići																			
Fajtovci	+					+						+							
Glavice																			
Gorice																			
Gornja Kozica																			
Gornja Tramošnja																			
Gornji Dabar																			
Gornji Kamengrad						+							+	+	+	+	+		
Gornji Lipnik																			
Grdanovci																			
Hadrovci																			
Hrustovo						+													
Husimovci						+							+						
Ilidža																			
Jelašinovci																			
Kijevo						+													
Kljevc																			
Koprivna																			
Kozin																			
Krkojevci																		+	
Kruhari																			
Lukavice																			
Lušci Palanka	+					+				+		+							
Lužani																			
Majkić Japra Donja																			
Majkić Japra																			

Gornja																			
Miljevci																			
Modra						+													
Mrkalji																			
Naprelje																			
Okreč						+													
Otiš																			
Podbriježe																			
Podlug						+													
Podovi																			
Podvidača						+													
Poljak																			
Prašćali																			
Sanski Most	+					+	+			+	+	+	+	+			+++		+
	+					+				+	+						+++		
	+					+				+	+						+++		
	+					+				+	+						+++		
	+					+				+	+						+		
	+					+													
	+					+													
	+					+													
Sasina																			
Skucani Vakuf						+													
Slatina																			
Stara Rijeka																			
Stari Majdan	+					+					+	+							
Suhača																			
Šehovci																			
Škrļjevita																			
Tomina																			
Trnova	+					+													
Usorci																			
Vrhpolje	+					+	+					+							
Zenkovići																			

OSTALA INFRASTRUKTURA

Mezarja-groblja

Površina mezarja odnosno groblja iznosi 51,46 ha (ista su grafički prikazana u prilogima Prostornog plana).

Prema podacima Srpske pravoslavne crkve, Parohije Sanske, groblja na teritoriji općine Sanski Most su⁵⁴:

- spomen groblje – Šušnjar u Sanskom Mostu nalazi se na parceli br. 1415 površine 17079 m² u vlasništvu općine Sanski Most. Groblje je u veoma lošem stanju i slabo se održava;

⁵⁴ dopis broj 21/18, od 02.07.2018.godina (Srpska pravoslavna, Parohija Sanska)

- spomen obilježje kod žitnog magacina, klaonice nalazi se na parceli broj 76, površine 340 m²;
- pravoslavno groblje Šušnjar u Sanskom Mostu se nalazi na parceli broj 1085 površine 6563 m². Groblje je u vlasništvu J.K.P. „Sana“ Sanski Most i slabo se održava. još je u funkciji;
- pravoslavno groblje Šipulje u Kruvarima se nalazi na parceli broj 856, površine 3742 m² u vlasništvu MZ. Groblje održavaju mještani i još se koristi.
- pravoslavno Mjakića groblje u Kruvarima se nalazi na parceli broj 13330 površine 2789 m² u vlasništvu MZ. Groblje održavaju mještani i još se koristi.
- pravoslavno groblje Ljeskovača u Kijevu nalazi se na parceli broj 288 površine 5132 m² u vlasništvu MZ. Groblje održavaju mještani i još se koristi.
- pravoslavno groblje Magarice nalazi se na parceli broj 1619 m² površine 8009 m² u vlasništvu Oštine Sanski Most. Na istoj parceli se nalazi zgrada vjerske zajednice površine 22 m². Groblje održavaju mještani i još se koristi.
- pravoslavno groblje Oblučak u Podlugu nalazi se na dvije parcele koje su spojene. Staro groblje na parceli broj 477 površine 2132 m² i novo na parceli broj 481/2 površine 1904 m² u vlasništvu Opštine Sanski Most. Groblje održavaju mještani i još se oba koriste.
- pravoslavno groblje u Krkojevima nalazi se na parceli broj 1008, površine 3982 m² u vlasništvu MZ. Na istoj parceli se nalazi zgrada vjerske zajednice površine 35 m². Groblje održavaju mještani i još se koristi.
- pravoslavno groblje Došenovići u sanskom mostu nalazi se na parceli broj 1021, površine 1598 m² u vlasništvu Srpske Crkvene opštine Sanski Most. Groblje održavaju mještani i još se koristi.

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Medžilis islamske zajednice Sanski Most⁵⁵, dostavio je samo spisak vjerskih objekata, po KO:

- Dževar;
- Hrustovo;
- Husimovci;
- Krkojevci,
- Sanski Most I;
- Trnova;
- Kijevci;
- Brdari;
- Čaplje;
- Sanski Most III;
- Šehovci;
- Tomina II;
- Trnova.

Katolička groblja nisu dostavljena.

Na teritoriji općine nema multikonfesionalnog groblja, sva postojeća groblja su konfesionalna. Groblja se uglavnom održavaju redovno i imaju zadovoljavajući stepen uređenosti.

Savremni pristup u planiranju grobalja podrazumjeva površine za grobna mjesta i jednako važne ostale površine koje se planiraju da bi se zadovoljila funkcija, vjerski obredi, jednovremeni pristup velikog broja građana, da bi se mogle formirati ozelenjene površine i ostalo. Ostale površine mogu zauzimati i 60 % ukupne površine groblja.

U planskom periodu potrebno je održavati postojeća mezarja (groblja), a proširenje postojećih mezarja i groblja, kao i građenje (formiranje) novih moguće je i na površinama planiranim za mješovitu, pretežno stambenu namjenu (na građevinskom zemljištu i drugom zemljištu).

U planskom periodu potrebno je:

- održavati postojeća mezarja/groblja;
- pravoslavno groblje Šušnjar na parceli broj 1085 potrebno je proširiti;

⁵⁵ Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Medžilis islamske zajednice Sanski Most, izvršni odbor, dopis broj 01-03-1-188-1/2018 od 27.06.2018. godine

- postojeće groblje „Greda“ je popunjeno, isti je potrebno proširiti (ili novu lokaciju);
- planiranje neophodnih infrastrukturnih zahvata-dovod i instaliranje javne rasvjete do parkinga iz put do šehidskog spomen obilježja (mezarje „Greda“);
- proširenje groblja u Sanskom Mostu (MZ Desna obala)

Shodno (navedenim) zahtjevima vjerskih zajednica i građana, na području naseljenih mjesta, razmotrićese svaki zahtjev za proširenjem postojećih grobalja. Ukoliko to nije moguće, raditi na formiranju novih grobalja, sve u cilju zadovoljenja eventualnih potreba za većim površinama od postojećih.

Stočna groblja

Ovim Prostornim planom, predlažu se sljedeće potencijalne lokacije za stočna groblja, sa napomenom da je potrebno je ispoštovati sve uslove koji su definisani prostornim planom, zakonskim i podzakonskim aktima kojima se definiše ova oblast:

- 1495/1 KO Miljevci
- 1923 KO Sanski Most IV
- 488 KO Bosanski Mianovac
- 1306 KO Sanski Most IV
- 1887/1 KO Gornji Dabar
- 176 KO Miljevci
- 1776 KO Bosanski Milanovac
- 248, 260 KO Miljevci

Izbor lokacija za formiranje groblja za uginule životinje izvršiti poštujući važeću zakonsku regulativu i na osnovu višekriterijumske analize lokacija, odnosno izrade adekvatne studije.

Ostavlja se mogućnost smještaja stočnog groblja i na drugoj lokaciji, ukoliko se pokažu kao pogodnije od navedenih, vodeći računa i o sanitarno-higijenskim uslovima.

Pijace

Na teritoriji općine Sanski Most postoji pijaca, kao mjesto gdje se plasiraju najviše domaći proizvodi (domaća radinost) ali i tekstil.

U naseljenom Lušci Palanka postoji ograđen prostor za stočnu pijacu, a koji nije u funkciji zbog nedovoljnog stočnog fonda.

U planskom periodu potrebno je:

- postojeći pijačni prostor u Lušci Palanci staviti u funkciju zelene i stočne pijace;
- planiranje uređenja puta i javne arsvete do loakcije „stočna pijaca“-Krkojevci⁵⁶;

Deponije

Trenutno na području općine Sanski Most poslove prikupljanja, odvoza i odlaganja komunalnog, krutog, neškodivog i bezopasnog otpada vrši JKP „SANA“ d.o.o. Sanski Most.

Uslugom prikupljanja, odvoza i odlaganja smeća pokriveno je cca 90% cjelokupnog područja općine Sanski Most po utvrđenoj dnevnoj i tjednoj dinamici, a u skladu s Odlukom o komunalnom redu. Komunalni otpad se odlaže na više načina: u PVC kante s poklopcem (80 l, 120 l, 140 l), u PVC vreće, u

⁵⁶ JKP „Sana“ d.o.o. Sanski Most u stečaju, dopis broj 02-1682/2015, 28.09.2015.

zatvorene pocinčane-metalne kontejnere 1100 l s kotačima u otvorene metalne kontejnere, dok se kabasti otpad dogovorom i najavom lokacije i vremena posebno odvozi na odlagalište kamionom ili traktorom.

Za odlaganje krutog otpada na području općine Sanski Most još uvijek se koristi lokacija prema brdu Dabar - privremeno odlagalište „Sanska brda“ koja se proteže duž puta u površini cca 26.800 m². Sama lokacija - konfiguracija odlagališta su prirodne uvale, a gornji gabarit odlaganja s prekrivanjem zemljom je cca 0,8-1.0 m ispod razine puta.

Kako se otpad uglavnom neispravno i nekontrolirano odlaže, predstavlja veliku prijetnju zagađenju vodotoka i izvorišta (Mađarica -Sanski Most), odnosno filtrati iz ovih odlagališta mogu proizvesti nesagledive posljedice po ova izvorišta.⁵⁷

Za neuređenu lokalnu deponiju „Sanska brda“ urađen je projekat sanacije koji podrazumjeva izgradnju izolacionog sistema kako bi se onemogućila kontaminacija zemljišta, te sistema koji bi riješio problem otpadnih voda i deponijskog gasa. Pored toga, predviđena je izgradnja objekata koji bi služili za odvajanje i selektiranje otpada kao i zaštitne ograde oko deponije.

S obzirom da se ide ka regionalnom upravljanju deponija, prema PP USK razmatrano je nekoliko lokacija, ali nisu usvojene, te je potrebno u što hitnijem periodu izvršiti opsežnu studijsku analizu i odabir potencijalne nove lokacije za regionalni centar za upravljanje otpadom za područje Unsko-sanskog kantona”: (PP USK)

Na području općine razmatra se nekoliko lokacija i to: Škrļjevitā-Suhodol, Bukovička rijeka, Mala rijeka, Stara rijeka, Crvena zemlja.

Ovim Prostornim planom, predlažu se sljedeće potencijalne lokacije za deponije, sa napomenom da je potrebno je ispoštovati sve uslove koji su definisani prostornim planom, zakonskim i podzakonskim aktima kojima se definiše ova oblast:

- 415, 416, 417, 418 KO Krkojevci
- 1266 KO Donja Tramšnja

Izbor lokacija za formiranje deponija izvršiti poštujući važeću zakonsku regulativu i na osnovu višekriterijumske analize lokacija, odnosno izrade adekvatne studije.

Ostavlja se mogućnost smještaja deponije i na drugoj lokaciji, ukoliko se pokažu kao pogodnije od navedenih, vodeći računa i o sanitarno-higijenskim uslovima.

POSEBNO ZAŠTIĆENI PROSTORI

Osnovna koncepcija zaštite prirodnih i kulturno - historijskih vrijednosti i dobara ostvarivaće se formiranjem mreže zaštićenih i ekološki značajnih područja od nacionalnog i međunarodnog značaja na teritoriji općine i u okruženju, fenomena geonaslijeđa i ključnih obilježja predjela, uz obezbjeđenje institucionalno - organizacione podrške i umrežavanja svih relevantnih aktera zaštite prirode. Prioritet je ostvarivanje zaštite, prezentacije i održivog korišćenja zaštićenih prirodnih dobara i vrijednosti, koje omogućavaju razvoj lokalne zajednice, odmor i rekreaciju u prirodi i edukaciju urbanog stanovništva.

Prirodne vrijednosti i kulturno-historijska dobra treba tretirati kao jedinstven, integralni sustav radi realiziranja kompleksne prostorne zaštite ovih cjelina.

Prostornim planom općine se predviđa puna zaštita svih objekata lokaliteta i kompleksa. Isto tako, pokreće se inicijativa da se postojeće prirodne i kulturno-historijske vrijednosti na području općine narednim aktivnostima i procedurom prezentacije i korištenja zaštite u mjeri koja odgovara kategoriji spomeničke vrijednosti koju nose, čime će biti spriječeni mogući sukobi u prostoru kod donošenja i realiziranja razvojnih programa.

⁵⁷ Strategija lokalnog razvoja Sanski Most, 2014. godina

Područje koje pokriva općina Sanski Most, karakteriše značajno kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe - veći broj lokaliteta dobara različitih vrsta naslijeđa (arheološko, graditeljsko, spomeničko, etnološko, prirodno i nematerijalno).

Zaštićena prirodna područja

Prirodno naslijeđe BiH podrazumjeva dijelove prirodnog okoliša koji su izdvojeni i prepoznati kao područja od visokog značaja, te kao takvi zaštićeni zakonskim aktima.

Generalno posmatrajući, ukupna površina pod zaštitom je veoma niska i ne odgovara prirodnim potencijalima, a ona područja koja posjeduju određen stepen zaštite ne ostaju pošteđena raznih antropogenih destruktivnih aktivnosti.

Zakonom o zaštiti prirode („Službene novine FBiH“, broj 66/13) uspostavljen je novi koncept zaštite prirode u skladu sa Konvencijom Ujedinjenih naroda o biološkoj raznolikosti i drugim međunarodnim propisima. Proliferacijom zakona koji se odnose na ovu oblast (Zakoni zaštite prirode FBiH i RS) nije jasno istaknuto pružimanje (prekvalifikacija) ranije zaštićenih područja, te nisu utvrđene paralele prema međunarodnoj relevantnoj (IUCN) kategorizaciji. S toga dolazi do zanemarivanja određenih područja kao zaštićenih ili do proglašavanja zaštićenim već ranije zaštićenih područja.

Istorijski posmatrano, Prostornim planom Bosne i Hercegovine 1980. godine (Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina)⁵⁸ izvršena je podjela prirodne baštine:

Posebno vrijedna područja

- nacionalne parkove;
- regionalne parkove prirode;
- rezervate prirode:
 - podvrste: geološko paleontološki ili mineraloški petrografski
 - geomorfološki (površinski ili podzemni)
 - hidrološki
 - botanički (floristički)
 - šumski
 - zoološki
 - lovni, ribolovni, zaštitini i drugi specijalni rezervati;
- rekreaciona i druga područja prirode;

Prirodne znamenitosti i rijetkosti

- spomenike prirode;
- memorijalne spomenike prirode
- spomenike oblikovanja prirode (hortikulturni spomenici)
 - predskupine: oblikovane zelene (parkovne površine);
 - drvoredi;
- prirodnjačke zbirke (botanička bašta, arboretum, alpinetum i slično);

⁵⁸ Prostorni plan Bosne i Hercegovine, SRBiH, Republički komitet za urbanizam, građevinarstvo, stambene i komunalne poslove Sarajevo, Sarajevo 1980. godina

Slika br. 8.: Cjeline prirodnih vrijednosti prema Prostornom planu Bosne i Hercegovine 1980. godine⁵⁹

Istim dokumentom, data je:

1. kategorizacija po vrijednosti:
 - Republički nivo („nulta“ – međunarodna vrijednost, nacionalna vrijednost)
 - opštinski nivo (regionalna, lokalna vrijednost)
2. režim zaštite
 - I. stepen zaštite;
 - II. stepen zaštite;
 - III. stepen zaštite;
 - IV stepen zaštite;

U tom kontekstu, na području opštine Sanski Most izdvojeni su:

- regionalni park prirode, nacionalna vrijednost (dijelovi planine Grmeč, stepen zaštite II – IV);
- rezervat prirode, lokalna vrijednost (Vodopad Bliha, Fajtovci, površine 4,5 ha, stepen zaštite I)
- rekreativna i druga područja prirode, nacionalna vrijednost (dolina rijeke Sane i Sanice od izvora do Sanskog Mosta, stepen zaštite II-IV)

⁵⁹ Prostorni plan Bosne i Hercegovine, SRBiH, Republički komitet za urbanizam, građevinarstvo, stambene i komunalne poslove Sarajevo, Sarajevo 1980. godina

- rekreaciona i druga područja, lokalna vrijednost (dolina Sane od Sanskog Mosta do Prijedora, stepen zaštite III-IV)

Danas, kategorije zaštićenih prirodnih vrijednosti (prema IUCN klasifikaciji i Zakonu o zaštiti prirode „Službene novine FBiH“ broj 66/13) su:

1. Kategorija Ia : Strogi rezervat prirode
Kategorija Ib: Područje divljine;
2. Kategorija II: Nacionalni park;
3. Kategorija III: Spomenik prirode i prirodnih obilježja
4. Kategorija IV: Područja ušravljanja staništima/vrstama
5. Kategorija V: Zaštićeni pejzaži: Kopneni pejzaži, Morski pejzaž, Park prirode;
6. Kategorija VI: Zaštićena područja sa održivim korištenjem prirodnih resursa;

Zaštićena prirodna područja na području općine Sanski Most, a prema „Planu zaštite okoliša“⁶⁰ i Prostornom planu Unsko-sanskog kantona su:

- specijalni rezervat prirode: pećina Hrustovača u Hrustovu;
- prirodni spomenik: izvor rijeke Dabar;
- prirodni spomenik: vodopad Blihe;
- prirodni spomenik: Dabarska pećina.

Analizirajući relevantne planske dokumente (PPRBIH, PPFBIH 2008-2028), izdvojena su posebno zaštićena područja, u smislu planirane izrade Prostornih planova posebnog obilježja od značaja za FBiH, na teritoriji općine Sanski Most:

- područje izuzetnih prirodnih vrijednosti planine Grmeč.

Prostornim planom Unsko-sanskog kantona⁶¹, predstavljen je prijedlog koncepta zaštite prirode na nivou Unsko-sanskog kantona, te time i općine Sanski Most (IUCN):

Područja od značaja za Federaciju

Planina Grmeč-kategorija zaštite Ia-II (Ia strogi rezervat prirode, II-nacionalni park) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

Područja od značaja za Unsko-sanski kanton

Hrustovačka pećina (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

izvor rijeke Dabar (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

Dabarska pećina (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

vodopad Blihe (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

izvor rijeke Zdene (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

Korčanica (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE) područje

vodopada Blihe (V zaštićeni pejzaž/park prirode) (ZONA AKTIVNE ZAŠTITE)

memorijalna zona Korčanica (V zaštićeni pejzaž/park prirode) (ZONA AKTIVNE ZAŠTITE)

Uslovi zaštite prema zonama, a prema Prostornom planu Unskosanskog kantona za period od 20 godina:

Zona stroge zaštite

- Posjete, korištenje i uticaji su strogo kontrolisani i ograničeni u cilju osiguranja zaštite prirodnih vrijednosti,
- nije dopušten bilo kakav razvoj infrastrukture, odnosno treba spriječiti bilo kakvu gradnju i druge zahvate,

⁶⁰ Plan zaštite okoliša Unsko-sanskog kantona 2014-2019. godine, Nacrt, Resursni centar za vode i okoliš UNA Consulting

⁶¹ Prostorni plan USK za period od 20 godina, Nacrt, Sarajevo/Bihać 2017. godina;

- nije dozvoljeno ili je uslovno dozvoljeno samo strogo ograničen pristup posjetioca unutar nekih zadanih koridora (koji će se utvrditi daljnim istraživanjem i praćenjem stanja),
- isto tako posjete ograničene na znanstveno-istraživačke i edukativne posjete, koji isključuju zadržavanja,
- zabranjen lov.

Zona aktivne zaštite:

- ne treba dozvoliti aktivnosti korištenja resursa koje nisu u skladu sa ciljevima zaštite, te gradnja ili investicije, osim onih koje imaju za cilj upravljanje staništima ili naučno istraživanje,
- spriječiti gradnju i druge zahvate koji narušavaju krajobrazne vrijednosti prostora.

Zona korištenja:

- spriječiti gradnju i druge zahvate koji narušavaju krajobrazne vrijednosti prostora.

Pećina Hrustovača u Hrustovu⁶²

Pećina Hrustovača predstavlja najveći i najznačajniji speleološki objekat na području općine Sanski Most. Njena veličina, značajni kulturni ostaci, pećinski ukrasi čine je veoma interesantnom za moguću turističku prezentaciju i eksploataciju. Pećina se nalazi na oko 12 km vazdušne linije od Sanskog Mosta, a oko 1 km od sela Hrustovo.

Geološke prilike

Hrustovačka pećina smještena je u brdu Strane, otprilike na polovini njegove visine, a iznad izvora potoka Glibaje. Širu okolinu pećine čine trijaski i kredni krečnjaci. Ulazni dio pećine i veći dio glavnog kanala leže u bankovitim trijaskim krečnjacima (gornji trijas), a završni dio pećine u krednim krečnjacima. Nastanak pećine može se vezati uz rasjednu zonu pravca pružanja SW-NE koja je, kao i rasjedi koji su predisponirali druge kraške fenomene u okolini (tok, ponor i vodopad Blihe, zatim Dabarsku pećinu) ili termalne vode (Tomina, Kozica), poprečna na glavni rasjed duž rijeke Sane. Opšti izgled pećine, uvjetovan je, pored rasjedne zone koja je bila od presudne važnosti i poprečnim pukotinama čiji je pravac pružanja N-S. Upravo na jednoj takvoj pukotini formiran je današnji ulaz u pećinu. Budući da se pećina nalazi na početku jedne suhe doline na čijem dnu je vrelo potoka Glibaja, gotovo je sigurno da je pećina nastala djelovanjem vodenog toka koji se vremenom spustio u niže horizonte, a pećina ostala kao fosilni kanal nekadašnjeg podzemnog toka.

Morfologija pećine

Po svom obliku pećina Hrustovača je vrlo jednostavna i čine je dva dugačka podzemna kanala. Glavni kanal ima pravac pružanja NE-SW da bi u zadnjoj četvrtini prešao u pravac SE-NW. Kanal uglavnom blago krivuda sa pojedinim odsjecima koji su dugi oko 50 m. Sporedni kanal je vrlo izlomljen, a generalni pravci pružanja su kao i kod glavnog kanala. Ulaz pećine ima znatne dimenzije, širinu 15 i visinu 7 m, sa nadslojem od oko 30 metara.

Pećina nije bogata pećinskim nakitom ali je, na nekoliko mjesta gdje se veća količina vode procjeđivala sa površine u pećinu, došlo do formiranja velikih kalcitnih saljeva i velikih stubova nastalih srastanjem stalagmita i stalaktita (na tri mjesta). Posebno je pećinskim nakitom bogata predzadnja dvorana u kojoj ima veći broj saljeva i stubova velikih dimezija.

Arheološki i paleontološki tragovi

Pronađeni su nalazi, prije svega keramika sa karakterističnim načinom ukrašavanja i bijelom inkrustacijom. To pokazuje da su pećinu nastanjivali pripadnici slavonske kulturne skupine za koje se smatra da pripadaju prelasku iz kamenih u metalna doba predistorije, konkretnije negdje na početak bronzanog doba (okvirno oko 2500 godina prije naše ere). Pored veoma značajnih arheoloških nalaza po kojima je ova pećina poznata u arheološkim krugovima u Evropi, u samoj pećini je u probnim sondama

⁶² prema: Mulaomerović, J., Lučić, I., Osmanković, J. Krš i pećine Bosne i Hercegovine

otkopano više komada kostiju ledenodobnog pećinskog medvjeda koji je naše krajeve nastanjivao otprilike negdje prije 60.000 godina.

Izvor rijeke Dabar⁶³

Izvor, kao i rijeka čitavom svojom dužinom predstavlja veoma značajnu prirodnu ljepotu i rjetkost. U rijeci ima dosta ribe šarana, lipljena i pastrmke.

Vodopad Blihe⁶⁴

Vodopad predstavlja prirodnu interesantnost, a visok je oko 4 m. Sama rječica Bliha uliva se u rijeku Sanu.

Dabarska pećina⁶⁵

Dabarska pećina se nalazi 5 km zračne linije jugozapadno od Sanskog Mosta. Smještena je u blizini vrela rijeke Dabar. Ulaz pećine je oblika luka, visine oko 20 metara, a širine tridesetak metara. Ulaz je oblikovan u gornjojurskim krečnjacima. Iz pećine izbija manji vodotok širine 3 metra. Pećina široko ulazi u unutrašnjost, a dužine je ne veće od 200 metara. Svodovi su visine i do 15 metara i uočavaju se brojne pukotine i mikrooblici inicijalne faze razvoja stalaktita. Dabarska pećina je značajno hladnija, sa svodovaprokapava, na njezinom podu se nalazi oštri šljunčani materijal nanešen tekućicom koja izbija iz pećine

Izvor rijeke Zdene

Rijeka Zdena je lijeva pritoka Sane, dužine oko 5 km. Izvire u istoimeno naselju, a karakteristična je po svom vijugavom toku, razbijenom u nekoliko rukavaca, koji se ponovo sastajuu samom centru grada gdje se Zdena ulijeva u rijeku Sanu⁶⁶.

Korčanica

Ovaj Spomen park se nalazi jugoistočno od Sanskog Mosta, cestom prema Bosanskoj Krupi. Do samog objekta vodi asfaltni put od Lušci Palanke.

Kulturno-historijski i rekreacioni centar, na planini Grmeč, okružen prekrasnim mješovitim šumama bukve i jele. Ima prisustvo zaštitne vrijednosti. Spada u HCVF kategoriju 6 – „Šumska područja značajna za tradicionalni kulturni identitet lokalnih zajednica“. Šuma od značaja za kulturni i historijski identitet lokalne zajednice. Mjesto održavanja i evociranja uspomena na antifašističku borbu.

Površina Spomen parka Korčanica je 213,6 ha. Od ove površine na visoke šume otpada 183,0 ha, šumske kulture 18,9 ha, izdanačke šume 1,6 ha, šibljacke 0,3 ha, goleti 1,9ha imostale neproduktivne površine 7,9 ha.

Osim područja koja su zaštićena zakonom, postoji niz geoloških, geomorfoloških, hidroloških i pejzažnih cjelina na području kako Unsko-sanskog kantona, tako i općine Sanski Most koje je potrebno spomenuti, a koje nisu bile obuhvaćene zakonskom zaštitom:

- jama „Oko“;
- pećina Suvaja;
- Kerkezova pećina;
- izvor rijeke Zdene;

⁶³ prema: <https://www.fmks.gov.ba/download/zzs/ns8/29.pdf> - Federalno ministarstvo kulture i sporta (Prirodne rijetkosti i ljepote Bosne i Hercegovine pod zaštitom)

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ prema Temimović, E., Mezetović, A., Prijedlog zaštićenih pejzaža-krajolika geoloških, geomorfoloških, hidroloških i bioloških spomenika prirode u slivu rijeke Sane

⁶⁶ <https://bs.wikipedia.org/wiki/Zdena>

Posebno vrijedna područja kulturno – historijskog naslijeđa

Definicija kulturno-historijskog naslijeđa

Kulturno-historijska baština predstavlja jedan od najvažnijih segmenata kulturnog identiteta određene zajednice i posebno je značajna za prostor u kojem ona egzistira, o starosnoj dobi pojedinih naselja i vremenskim periodama u kojima je to naselje imalo najburniji razvoj. Evidencija i zaštita kulturno-historijskih vrijednosti ima prvorazredan značaj za cjelokupno društvo i njegov razvoj. Kulturno-historijsko naslijeđe predstavlja skup različitih oblika materijalne i duhovne kulture jednog naroda koji su se, nezavisno o tome da li su izgubili svoju primaranu funkciju ili ne, sačuvali u svom izvornom obliku ili manifestaciji. Kulturna ili nacionalna baština je naslijeđe fizičkih artefakata i nematerijalnih atributa neke grupe ili društva koje čini ostavštinu prošlih generacija te se brižno čuva u sadašnjosti kako bi bilo ostavljeno u naslijeđe za dobrobit budućim generacijama. Fizički, opipljiva ili „materijalna kulturna baština“ uključuje građevine i historijske lokalitete, spomenike artefakte i dr, što se smatara vrijednim čuvanja za budućnost.

Insticionalna nadležnost

Na nivou države je Dejtonskim mirovnim sporazumom i Ustavom BiH formirana Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika BiH. Komisija prima i odlučuje o molbama za proglašenje neke imovine nacionalnim spomenikom zbog njenog kulturnog, istorijskog, vjerskog i etničkog značaja. Na nivou Unsko-sanskog kantona djeluje Zavod za zaštitu kulturnog naslijeđa.

Kriterijumi za klasifikaciju kulturno-istorijskog naslijeđa:

- I. Pokretno kulturno naslijeđe (pojedinačno ili u zbirkama): mali predmeti, slike, knjige, skulpture, fragmenti građevina, natpisi itd.,
- II. Nepokretno kulturno naslijeđe:
 - Historijske građevine i spomenici: stambene, vjerske, školske, administrativne, javne, trgovačke, infrastrukturne, vojne, grobljanske, poljoprivredne, industrijske itd.,
 - Graditeljske cjeline (koje ili formiraju kompleks određene namjene ili su aglomeracija nastala kao rezultat kontinuiranog građenja u historijskom području): stambene, vjerske, školske, administrativne, javne, trgovačke, infrastrukturne, vojne, grobljanske, poljoprivredne, industrijske itd.,
 - Područja: gradsko, seosko, arheološko, historijsko, industrijsko, kulturni pejzaž, prirodno područje vezano za neki obred ili tradiciju, prirodno-naučno, miješano.

Takođe, iz oblasti od značaja za zaštitu kulturnog naslijeđa, postoji niz multilateralnih ugovora kojima je vezana Bosna i Hercegovina. A to su:

UNESCO

- Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (Pariz, 1972. godina);
- Konvencija o mjerama za zaštitu i sprečavanje nedozvoljenog uvoza, izvoza i prenosa svojine kulturnih dobara (Pariz, 1970. godine);
- Konvencija za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (Hag, 1954. godine);
- Haška konvencija – Pravilnik;
- Haška konvencija – Protokol I;
- Haška konvencija – Protokol II;

VIJEĆE EVROPE

- Evropska konvencija o kulturi (Pariz, 1954. godine);
- Evropska konvencija o zaštiti arheološkog naslijeđa (London 1969. godine, revidovana u Valetu 192. godine. Bosna i Hercegovina nije potpisnica revidovane konvencije);
- Konvencija o zaštiti arhitektonskog naslijeđa evrope (Granada, 1985.)

OSTALO

- Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela iz 1886. godine, revidovana u Parizu 1971. godine i dopunjena 1979. godine;
- Sporazum između Vijeća ministara BiH i Vlade SAD-a o zaštiti i očuvanju određenog kulturnog vlasništva, potpisan 02. 07. 2002. godine, ratifikovan 21.07.2004. godine (tekst sporazuma objavljen u dodatku Sl. glasnika BiH – Međunarodni sporazumi, broj 06/04)
- Sporazum između Vlade BiH i Vlade SR Njemačke o saradnji u oblasti kulture, obraovanja i nauke (potpisan 21.07.2004. godine, ratifikovan 26.10.2005. godine (tekst sporazuma objavljen u dodatku Sl. Glasnika BiH – Mđunarodni psorazumi, broj 11/05)

Stanje kulturno-istorijskog nasljedja

Prema Arheološkom leksikonu Bosne i Hercegovine⁶⁷, na teritoriji općine Sanski Most nalaze se sljedeća nalazišta:

Nalazišta iz praistorijskog doba

- Dabar pećina, praistorijsko naselje, Donji Dabar – Filipovići; eneolit, vučedolska kultura;
- Gradina, praistorijska gradina, Donja Tramošnja – Borenovići;
- Gradina, praistorijska gradina, Eminovci;
- Gradina, praistorijska gradina, Kljevci – Karanovići;
- Gradina, praistorijska gradina, Tomina; kraj kasnog bronzanog doba ili starije željezno;
- Gradina, praistorijska gradina, Trnova; lokacija: s desne obale Sane; kasno bronzano i (ili) željezno doba;
- Humka, praistorijski tumulus, Kljevci;
- praistorijsko naselje, Otoka, Vrhpolji – Zukići; lokacija: uz obalu Sane;
- praistorijska gradina, Velika Gradina, Donji Dabar, Marijanovići;

Nalazišta iz rimskog doba

- Crkvina, ostaci rimskog naselja, Kijevci; lokalitet: desna obala ušća Dabra u Sanu;
- Ostaci rimskog naselja, Ilidza, Donja Kozica;
- Ostaci rimskog naselja, Janjila, Donja Kozica; lokalitet: desna obala Kozice;
- Rimski ostaci bronzanog carskog novca, Jelašinovci; rimsko doba, 4. vijek;
- rimski novci, Stari Majdan; Rimsko doba, 4. vijek;
- rimska talionica željeza (offiina ferraria) i samokovi, Stari Majdan; lokacija: potok Željeznica.
- ostaci rimske građevine, Zdena (vrela zdene);

Nalazišta iz srednjeg vijeka

- Brežine, Divsko groblje, ostaci srednjovjekovne crkve i nekropole, Kljevci; kasni srednji vijek;
- Crkvina, srednjovjekovna crkva, groblje i manja utvrda, Donji Dabar; lokacija: iznad vrela Dabra;
- Crkvina, srednjovjekovna crkva i groblje, Kijevo; lokacija: u odmožju Malog grada;
- Crkvina, ostaci srednjovjekovne crkve i groblje, Martin; kasni srednji vijek;
- Crkvina, ostaci srednjovjekovne crkve i groblje, Podvidača; kasni srednji vijek;
- Srednjovjekovno groblje, Gornji Dabar, Crnomarkovići;
- srednjovjekovni grad, Kamengrad, Donji Kamengrad;
- srednjovjekovno groblje, Kozica; kasni srednji vijek;
- srednjovjekovno groblje, Mramorje, Kljevci – Sanjani; kasni srednji vijek;

⁶⁷ Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1988. godina

- srednjovjekovna i turska utvrda, Tomina kula, Tomina Palanka. u tursko doba obnovljena na istom mjestu (i osnovi) na 4 boja sa tamnicom. Vlasnici begovi Miralemi. Godine 1918. u bunama teško oštećena. Oko 1930. godine otkupio ju je džemat, porušio i od nje sagradio džamiju.
- srednjovjekovna utvrda, isturena kula Kamengrada, Kamengrad;
- srednjovjekovna nekropola, židovsko groblje, Kljevci;

Praistorijsko, rimsko I srednje doba

- Crkvina, rimsko naselje i metalurški pogon, srednjovjekovna crkva i groblje, Šehovci lokacija: desna obala Sane;
- Čaplje, odlomak kasnoantičke zemljane svjetiljke i srednjovjekovni pojedinačni nalaz, Čaplje;
- Glavica – Mahinja, ostaci kasnoantičkog i srednjovjekovnog utvrđenja, Vrhpolje; rimsko doba 3 – 6 vijek i kasni srednji vijek;
- Grad, praistorijska gradina i kasnoantičko utvrđenje, Kijevo; lokalitet: iznad Tominskog polja;
- Gradina, praistorijska gradina i srednjovjekovni grad, Gornja Kozica – Gračanica;
- Gradina, praistorijska gradina, rimska utvrda i srednjovjekovni grad, Sastavci, Kalaura;
- Hrustovača, praistorijsko pećinsko nalazište, pojedinačni nalazi iz rimskog doba i srednjeg vijeka, Hrustovo. Godine 1939. izvedena su prva istraživanja, a sistemska iskopavanja izvršena su 1947. godine. Hrustovača je pećina sa veoma dugim hodnikom, na čijem je ulazu bilo smješteno ljudsko stanište iz praistorijskog i kasnijih perioda. Za ovo nalazite su daleko najvažniji nalazi vučedolske kulture, a pećina je i najduže bila nastanjena ljudskom zajednicom, koja je pripadala ovoj kultri. Pored obilja grube keramike i pehara tipa Priboj konstatovani su brojni nalazi ukrašene keramike tipične za vučedolsku kulturu. Prema oblicima i ornamentalnim motivima, utvrđeno je da se radi o kombinaciji elemenata tipičnih za slavonski prostor i onih za Ljubljansko barje. Zato se i uveo termin „zapadno bosanski ili hrustovački tip“ vučedolske kulture i stavio ga u kasnu fazu ove enolitske grupe.
- praistorijska gradina i kasnoantičko utvrđivanje, Kalaura, Jelašinovci; kasno bronzano i željezno doba i kasnoantički period;
- Sanski Most, praistorijsko naselje sa nekropolom ravnih grobova i srednjovjekovni grobovi;. Istraživanja izvršio F. Fiala 1895 – 1897.
- Veliki grad (Gradina, Arifov grad), praistorijska gradina i srednjovjekovni grad, Kijevo;

Na osnovu člana 2. stav 1. Zakona o provedbi odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, „nacionalni spomenik“ je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom, u skladu sa članovima V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 33/02), sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za dotično dobro podnesen zahtjev.

Prema podacima Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, na teritoriji općine Sanski Most nalaze se:

nacionalni spomenici:

- Dabarasko spilje, kulturni pejzaž;
- Hrustovačke spilje, kulturni pejzaž;
- Memorijalni kompleks Šušnjar, graditeljska cjelina;
- Most u Starom Majdanu, poznat kao Rimski most, istorijski spomenik;
- Musalla sa grebljem u Kamengradu, graditeljska cjelina;
- Stari grad Kamengrad, istorijsko područje;
- Zgrada II zasjedanja ZAVNOBIH – a, mjesto istorijskog spomenika;
- Zgrada stare željezničke stanice, istorijska građevina;

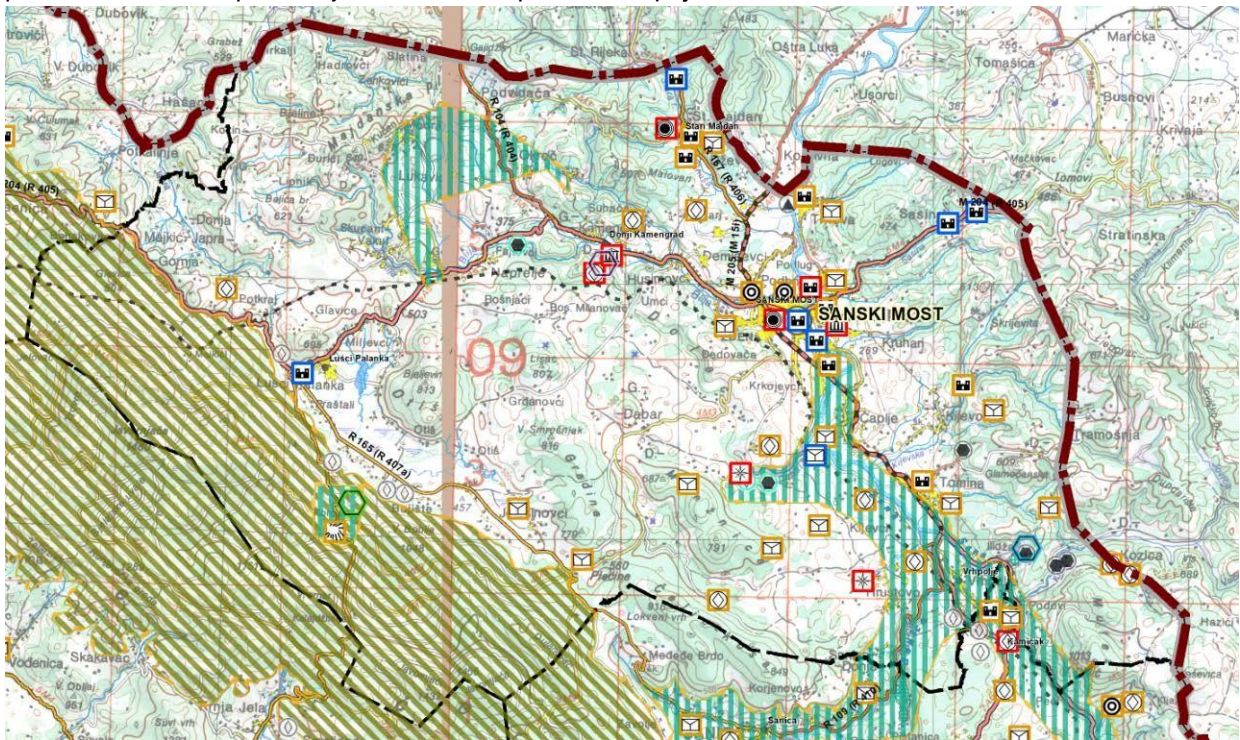
privremena lista nacionalnih spomenika:

- Briševo, Stara rijeka, Filijalna crkva;
- Hamza – begova džamija;
- Lušci Palanka – Crkva na Gredaru;
- Rimsko naselje na ušću Dabra u Sanu;
- Sasina, Sasina Župna crkva rođenja BDM;
- Stara Rijeka – Župna crkva sv. Antuna Pustinjaka;
- Tomašica, Sasina, filijalna crkva;
- Župna crkva Uznesenja BDM u Sanskom Mostu;

lista peticija za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima

- Hram (zarušen sa istočne strane) i tumulus u Splonumu;
- Kula u Tomini;
- Nekropola sa stećcima u Suhači;
- Nekropola stećaka (2) Humci;
- Nekropola stećaka, Brdari;
- Rimski lokalitet gradina Sastavci.

Navedeni objekti i lokacije, prikazani su i na grafičkom prilogu „Kulturno - istorijsko nasljeđe“, a u daljem procesu zaštite neophodno je dati tačan stepen zaštite pojedinih.

KHN - Kategorizacija

- Arheološko područje
- Graditeljska cjelina
- Grobljanska cjelina
- Historijska cjelina
- Historijska građevina
- Historijski spomenik
- Historijsko područje
- Industrijska graditeljska cjelina
- Infrastrukturna graditeljska cjelina
- Kulturni pejzaž
- Memorijalni spomenik
- Priodno-ambijentalna cjelina
- Prirodno-graditeljska cjelina
- Privredna graditeljska cjelina
- Vojna graditeljska cjelina

KHN - Režimi zaštite

- Nacionalni spomenici
- Privremena lista nacionalnih spomenika
- Spomenici kantonalnog značaja

Slika br. 9.: Prirodno i kulturno historijsko nasljeđe prema Prostornom planu Unsko sanskog kantona⁶⁸

Prema Prostornom planu Unsko- sanskog kantona⁶⁹, izdvajaju se spomenici od lokalnog značaja:

- praistorijsko nalazište Dabar pećina, Donji Dabar;
- praistorijsko nalazište Otoka;
- praistorijsko nalazište Grad, Budimlić;
- praistorijsko nalazište Gradina, Donja Tramošnja;
- praistorijsko nalazište Velika Gradina, Dabar;
- praistorijsko nalazište Gradina Eminovci;
- praistorijsko nalazište Jelašinovci;
- praistorijsko nalazište Gradina Kozica;
- praistorijsko nalazište Gradina Karanovići;
- praistorijsko nalazište Hrustovača;
- praistorijsko nalazište Gradina Sastavci – Karaula;
- praistorijsko nalazište Arifov grad;
- praistorijsko nalazište Gradina Tomina;
- praistorijsko nalazište Humke;
- praistorijsko nalazište Gradina Trnovo;
- antičko nalazište Crkivna Kijevci;
- antičko nalazište Crkivna Šehovci;
- antičko nalazište Čaplje;
- antičko nalazište Glavica Vrhpolje;
- antičko nalazište Grad, Sastavci;
- antičko nalazište Gradina, Stara Rijeka;
- antičko nalazište Hrustovača;
- antičko nalazište Luka, Stara Rijeka;
- antičko nalazište Oštra Luka;
- antičko nalazište Stari Majdan;
- srednjovjekovno nalazište Crkivna Kijevo;
- antičko nalazište Kalaura, Jelašinovci;

⁶⁸ Prostorni plan Unsko-sanskog kantona za period od 20 godina

⁶⁹ Prostorni plan Unsko-sanskog kantona, Prostorna osnova, Sarajevo 2013.

- antičko nalazište Kopriva;
- antičko nalazište Ilidža, Donja Kozica;
- antičko nalazište Janlija;
- antičko nalazište Jelašinovci;
- antičko nalazište Troska, Stari Majdan;
- antičko nalazište Zdena;
- srednjovjekovno nalazište Crkvina, Donji Dabar;
- srednjovjekovno nalazište Crkvina Martin;
- srednjovjekovno nalazište Crkvina Podvidača;
- srednjovjekovno nalazište Crkvina Šehovci;
- srednjovjekovno nalazište Čaplje;
- srednjovjekovno nalazište Glavica Mahinja;
- srednjovjekovno nalazište Gradina, Gornja Kozica;
- srednjovjekovno nalazište Gradina, Sastavci;
- srednjovjekovno nalazište Hrustovača;
- srednjovjekovno nalazište Zidina, Kamengrad;
- nekropola stećaka Dabar (6 stećaka);
- nekropola stećaka Kijevac – Kenjari (39 stećaka);
- nekropola stećaka Kijevac – Sanjani (6 stećaka);
- džamija u Podbiježu, Sanski Most;
- srednjovjekovno nalazište Gornji Dabar;
- nekropola stećaka Kozica (5 stećaka);
- Sanski Most - srednjovjekovna utvrda;
- Gradina Tomina, Sanski Most;
- srednjovjekovno nalazište Tomina Kula;
- Veliki grad - Kijevo, Sanski Most;
- nekropola stećaka Kijevac - Pilići (26 stećaka);
- stara česma u Podbriještu, Sanski Most;
- stara česma u Podbriještu, Sanski Most;
- Ilirska nekropola, Sanski Most;
- Gradska džamija, Stari Majdan;
- Rimsko naselje na ušću Dabra, Sanski Most;
- Turbe u Trnovi, Sanski Most;
- Zgrada stanice Narodne milicije, Lušci Palanka;
- Turbe u Kamengradu;
- Turbe u Trnovi;
- Crkva uznesenja blažena Djevica Marija;
- stara zgrada SO-e Sanski Most (ul. Banjalučka 3);
- zgrada stare banke (Ključka 20);
- zgrada Dom Mladih (Banjalučka 42);

Prema Prostornom planu Unsko – sanskog Kantona⁷⁰, identifikovani su slijedeći spomenici na teritoriji općine Sanski Most, od značaja za Kanton:

Arheološka područja

- Gradina V. Jasenica-Zalin;
- Gradina (Čardačina) Donja Suvaja;
- Gradina Donja Tramošnjaja;
- Gradina Tomina;
- Gradina Kijevci – Karanovići;

⁷⁰ Prostorni plan Unsko-sanskog kantona, Nacrtni plan, Sarajevo/Bihać, decembar 2017. godine

- Gradina - Arifov grad;
- Srednjovjekovno nalazište Čaplje;
- Rimsko nalazište Ilidža-Kozica;
- Gradina Trnovo;
- Velika gradina Donji Dabar;
- Nalazište Šehovci;
- Gradina Stara Rijeka;
- Rimsko nalazište Kalaura-Jelašinovci;
- Rimsko nalazište Jelašinovci;
- Rimsko nalazište Stari Majdan;
- Rimsko nalazište Vrelo Zdena;

Historijska cjelina

- Gradina Donja Suvaja
- Stara česma i džamija u Podbriješću
- Ilirska nekropola

Historijska građevina

- Zgrada stare željezničke stanice
- Sanski Most, utvrda
- Veliki grad-Kijevo
- Gradska džamija, Stari Majdan
- Stari Majdan, stari grad
- Turbe u Trnovi
- Zgrada stare banke

Historijsko područje

- Nekropola stećaka Brdari
- Nekropola sa stećcima Suhača
- Nekropola stećaka Kijevac-Pilići
- Nekropola stećaka Kijevac Kenjari-Sanjani
- Gradina Kozica-Gračanica
- Nekropola stećaka Kozica
- Nalazište Vrhpolje
- Nekropola stećaka Donji Dabar

Memorijalni spomenik

- Spomen obilježje Korčanica

Prirodno-graditečksla cjelina

- Dabarska pećina u Donjem Dabru
- Hrustovačka pećina

Bez vrste i tipa spomenika od značaja za kanton

- Džamija i mezarje, Otiš, Sanski Most
- Džamija i mezarje, Podvišača, Sanski Most

Objekti i lokacije, prikazani su i na grafičkom prilogu - Kulturno - historijsko naslijeđe, a u daljem procesu zaštite neophodno je dati točan stupanj zaštite pojedinih.

Kulturni pejzaž Dabarske spilje

Kulturni pejzaž Dabarske spilje, proglašen je 2014. godine nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. Nacionalni spomenik čine prirodne i antropogene sastavnice spilje, kao i pokretni arheološki materijal deponiran u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu. Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. 986, z.k. uložak broj 86, k.o. Donji Dabar, općina Sanski Most, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika, uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

Kulturni pejzaž Hrustovačke spilje

Kulturni pejzaž Hrustovačke spilje, općina Sanski Most, proglašen je 2014. godine nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. Nacionalni spomenik čine prirodne i antropogene sastavnice spilje *in situ*, kao i pokretni arheološki materijal deponiran u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu. Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. 862, z. k. uložak broj 109, k.o. Hrustovo, općina Sanski Most, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

Graditeljska cjelina – Memorijalni kompleks Šušnjar

Graditeljska cjelina – Memorijalni kompleks Šušnjar u Sanskom Mostu proglašen je 2003. godine nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

Nacionalni spomenik obuhvata zemljište označeno kao k.č. broj, 00023/0017 Gaj, 00035/0001, 00035/0011, 00035/0013 i 00035/0014 k.o. Kruhari, posjedovni list br. 0183, općina Sanski Most, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite i rehabilitacije utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika ustanovljene u skladu sa Aneksom 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02 i 27/02).

Takođe, Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika na 24. sjednici, održanoj 05. decembra 2018. godine u Sarajevu, donjela je odluku o izmjenama i dopunama odluke o proglašenju nacionalnog spomenika za sljedeće dobro sa područja općine Sanski Most:

- graditeljska cjelina – memorijalni kompleks Šušnjar.

Navedena izmjena i dopuna odnosi se na redefinisane zone zaštite i zaštitnog pojasa i definisanje novih mjera zaštite sa ciljem interpretacije i prezentacije nacionalnog spomenika.

Opis dobra

Memorijalni kompleks nalazi se na udaljenosti od 1 km od Sanskog Mosta, na južnim padinama uzvišenja koje se zove Šušnjar, a u blizini starog pravoslavnog, katoličkog i jevrejskog groblja.

Memorijalni kompleks Šušnjar sastoji se od ulaznog dijela, spomen-parka sa humkama i stazama i uzdignutog centralnog prostora sa obeliskom.

Spomen-park se sastoji od humki – grobnica u vidu zatravnjenih brežuljaka visine oko 1,5 m i staza sa obostrano poredanim betonskim pločama na kojima su postavljene aluminijske pločice sa imenima žrtava i poginulih boraca NOR-a.

⁷¹ prema podacima sa site Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika

Centralni elemenat spomen-kompleksa predstavlja obelisk Cijeli prostor je ograđen i na rubnim krajevima kompleksa je posađeno drveće.

Istorijski spomenik – Most u Starom Majdanu, poznat kao Rimski most

Istorijski spomenik se nalazi u centru naselja Stari Majdan, u neposrednoj blizini porušene pravoslavne crkve i mjesne škole.

Istorijski spomenik – Most u Starom Majdanu, poznat kao Rimski most, općina Sanski Most, proglašen je 2008. godine nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. 1631 (novi predmjer), broj posjeda 99, k.o. Sanski Most, općina Sanski Most, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite, utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", broj 2/02, 27/02, 6/04 i 51/08).

Istorijski spomenik se nalazi u centru naselja Stari Majdan. Most je podignut na potoku Gračanica, koji izvire zapadno od naselja, pod brdom Gračani.

Opis dobra

Most u Starom Majdanu sagrađen je na ravnom terenu. Njegova sadašnja dužina iznosi 8,40 m, dok ukupna širina mosta na sredini konstrukcije iznosi 4,25 m.

Karakteristika ovog mosta je ta da nije izgrađen upravno na tok potoka (najkraća udaljenost), nego je izveden pod uglom od oko 40 stepeni.

Most ima dva segmentna polukružna svoda, čija širina iznosi oko 2,60 m, dok je njihova visina na istočnoj (nizvodnoj) strani 97 cm, odnosno 120 cm na zapadnoj (uzvodnoj) strani.

Sa uzvodne strane, izveden je kameni kljun.

Sa sjeverne strane je most oslonjen na dva kamena zida - uzvodni i nizvodni zid, izgrađen od istovrsnog građevinskog materijala kao i sam most.

Most nema dekoracija i natpisa. U gruboj građevinskoj tehnici vidljiva je samo sekundarna kamena plastika, koja je izražena isticanjem završnog reda kamenih ploča postavljenih 5 cm preko čeonog zida.

Na mostu nema korkaluka, niti ima elemenata na osnovi kojih bi se mogli utvrditi elementi na osnovi kojih bi bila moguća rekonstrukcija ranijeg izgleda mosta. Moguće je da korkaluk nije ni postojao. Most je u novije vrijeme asfaltiran.

Stari Majdan

Stari Majdan spada među najstarija naselja u Bosni i Hercegovini. Kao što mu ime govori, naselje je posebno poznato po bogatstvu i preradi željezne rude. Godine 1963, na lokalitetu "Troska", prilikom eksploatacije željezne troske pronađeni su žrtvenici iz 3. stoljeća nove ere.

Kontinuitet eksploatacije i prerade željezne rude nastavio se i u kasnijim periodima istorije. Prema navodima Hamdije Kreševljakovića, u Starom Majdanu se još u srednjem vijeku proizvodilo oružje i municija, dakle, vađena je i prerađivana željezna ruda.

Za vrijeme osmanskog perioda otpočelo je vađenje i prerada željezne rude u polufabrikate, tzv. "poluge", koje su transportovane rijekama Sanom, Unom i Savom preko pristaništa Gradiška sve do Carigrada.

Naselje je ranije nosilo nazive; Madeni Ahen, što u prevodu znači Željezni Majdan, Madeni Atik, Stari Unidan, Stari Maudan, Mejdan, Majdan, i, konačno, Stari Majdan, koje je, prema pisanju Hamdije Kreševljakovića, naselje dobilo u 18. stoljeću.

O vremenu izgradnje starog mosta nema nikakvih podataka. Narod ga datira u rimski period, iz razloga što su u naselju otkriveni određeni objekti iz rimskog perioda. Na više lokaliteta u Bosni i Hercegovini ima mostova koje tradicija naziva grčkim, rimskim...

Mujezinović ovaj most, pozivajući se na neimenovane autore, datira u period kasnog srednjeg vijeka, s obzirom na činjenicu da se u blizini naselja nalazi nekoliko starih srednjovjekovnih utvrda.

Najstarije svjedočanstvo o mostu navedeno je u dokumentaciji Zavoda za zaštitu spomenika, gdje postoji podatak da je most popravljan u dva navrata, i to krajem 18. stoljeća (oko 1772. godine) i 1928. godine, kada su na njemu vršene neke manje prepravke. (Mujezinović, Čelić, str. 126)

U narodu je ostalo u upotrebi više naziva za most: Rimski most, Gračani, Ćemer i Ćemerlija.

Građevinska cjelina Musalla u Kamengradu, sa grebljem

Građevinska cjelina Musalla u Kamengradu, sa grebljem, proglašena je 2003. godine nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

Nacionalni spomenik obuhvata zemljište označeno kao k.č. 351/1 Musala, 351/2 Musala, k.o. Donji Kamengrad, br. posjedovnog lista 0820, opština Sanski Most, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Nacionalni spomenik sačinjava: musalla – mihrab, nadstrešnica i greblje.

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite i rehabilitacije utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02 i 27/02).

Opis spomenika

Musalla u Kamengradu pripada tipu bajramske musalle. Nalazi se na prostranom platou uz cestu koja vodi prema starom gradu Kamengradu. U sklopu musalle nalazi se i greblje koje je i danas aktivno.

Mihrab kamengradske musalle je natkriven drvenom kupolom, koja se oslanjala na četiri hrastova stuba. U dnu stubova su kamene baze, a konstrukcija kupole je poduhvaćena drvenim jastucima.

Intervencijom 1909. godine došlo je do rekonstrukcije objekta, tako da je sa strana mihraba urađen par malih drvenih mimbera sa alemima. Smanjeni su presjeci stubova, a postavljene su i metalne dijagonalne zatege.

Mihrab je visine 2,90 m. Visina mihrabske niše iznosi 2,10 m, dok je dubina niše (mjereno u središnjem dijelu) 55 cm. Sa prednje strane, u geometrijskoj sredini objekta, je natpis na arapskom jeziku, dok se sa zadnje strane takođe nalazi natpis u kome je navedena godina obnove kamengradske musalle. Prednji dio mihraba je djelimično oslikan, a bočni dio krune mihraba je ukrašen floralnim dekoracijama. Nije poznat datum nastanka slikanih motiva, mada je vidljivo da je u nekoliko navrata izvršena njihova rekonstrukcija.

Istorijsko područje – Stari grad Kamengrad

Istorijsko područje – Stari grad Kamengrad proglašen je nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine 2008. godine.

Nacionalni spomenik se nalazi na lokaciji koja obuhvaća dio k.č. 2061 upisane u z.k. uložak broj 162, k.o. Donji Kamengrad, opština Sanski Most, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenoga prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

Opis dobra

S obzirom na reljef, utvrđenje Kamengrad je zauzelo maksimalni prostor preko koga se nije više moglo da širi, tako da površina gornjeg grada iznosi oko 4.000 m². Podroban opis Kamengrada nikada nije napisan, niti je utvrda detaljno snimljena. Najveći dio utvrde zarastao je u gusto rastinje.

Kamengrad u osnovi ima nepravilnu osnovu, što je uvjetovao teren na kome je sagrađen. Osnova grada je u potpunosti prilagođena terenu. Grad se sastoji iz dva dijela:

- prostora Gornjeg grada – koji je lociran na vrhu kamene litice i koji se u narodu naziva "Kaja" grad i
- prostora Donjeg grada – podgrađa, koji je smješten u podnožju litice, a koja se u narodu naziva Palankom.

Gornji grad ima dužinu od oko 100 m i širinu oko 25 metara. Ulaz u utvrdu se nalazi sa sjeveroistočne strane. Kroz ulaz se pristupa dvorištu koje ima širinu 12 metara. U ovom centralnom prostoru utvrde Truhelka je označio četiri objekta čiji ostaci danas nisu vidljivi.

Mjesto istorijskog spomenika – Zgrada II zasjedanja ZAVNOBIH-a

Mjesto istorijskog spomenika – Zgrada II zasjedanja ZAVNOBIH-a u Sanskom Mostu proglašena je 2012. godine nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. 234 i 229/1 (stari premjer), ZK uložak broj 423, što odgovara k.č. 722 i 728 (novi premjer), posjedovni list broj 423/01, K.O. Sanski Most, općina Sanski Most, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite i rehabilitacije utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini („Službene novine Federacije BiH“, br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

ZAVNOBIH - Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine je bio najviši državni organ antifašističkog pokreta u Bosni i Hercegovini tokom Drugog svjetskog rata i bio je nosilac bosanskohercegovačke državnosti. Drugo zasjedanje ZAVNOBIH-a je održano u Sanskom Mostu od 30.6. do 2.7.1944. godine. Održana su ukupno tri zasjedanja ZAVNOBIH-a: prvo u Mrkonjić Gradu 25.11.1943. godine, drugo u Sanskom Mostu i treće u Sarajevu 26.4.1945. godine. Objekat Zgrada II zasjedanja ZAVNOBIH-a u Sanskom Mostu (koji se prvobitno zvao Sokolski dom a kasnije Dom partizana) bio je devastiran 1995. godine usljed ratnih dejstava, a 1996. godine je izvršeno uklanjanje njegovih ostataka.

Sokolski dom, sve do rata 1992.godine, koristio je kao mjesto u kojem su se održavale veoma značajne manifestacije kao ona *Majsko drugovanje na Sani*, okupljanje jugoslovenskih naivnih slikara, ali i mjesto na kome je trenirao nadaleko čuveni Đemil Šalakov, jedan od najvećih gimnastičara u bivšoj Jugoslaviji, ali i Evropi.

Istorijski spomenik – Zgrada Stare željezničke stanice

Historijski spomenik – Zgrada Stare željezničke stanice proglašen je nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine 2013. godine. Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. 754 (novi premjer), z.k. uložak broj 423, k.o. Sanski Most I, općina Sanski Most, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Izgradnja šumskih željeznica u Bosni i Hercegovini za vrijeme austrougarske uprave najuže je povezana sa eksploatacijom bosanskih šuma i razvitkom drvne industrije. Najveće i najznačajnije su bile šumske pruge bečkog industrijalca Otta Steinbeissa (Štajnbasa) u zapadnoj Bosni koje će se kasnije nazivati "Šipadove pruge". Njima su pripadale i pruge Prijedor – Srnetica – Drvar – Lička Kaldrma (preko Sanskog Mosta) i Srnetica – Mliništa – Jajce. Građene su etapno od početka austrougarske uprave do 1914. godine. Poslije II svjetskog rata ove željeznice uključene su u mrežu jugoslovenskih željeznica sa javnim prevozom putnika i roba. Pruga Prijedor – Drvar ukinuta je 1. juna 1975. godine. Zgrada Stare željezničke stanice u Sanskom Mostu, pripada tipu stanične zgrade izgrađene u vrijeme austrougarske uprave u Bosni i Hercegovini. Izgrađena je 1914. godine kada je izgrađena i uskotračna pruga Prijedor – Srnetica – Drvar – Lička Kaldrma. Iako je u lošem stanju, zgrada se koristi kao stambeni objekat za smještaj izbjeglica. Što se tiče eksterijera, zgrada je većim dijelom zadržala svoju autentičnost, drveni trijem, prozori, vrata, dekoracije iznad prozora i vrata kao i vertikalna dekoracija na uglovima zgrade, zatim natpisi Sanski Most na zabatnim fasadama i na istočnoj fasadi. Pored velikog procenta autentičnosti, historijske i arhitektonske vrijednosti, veliki značaj ovog objekta je to što on predstavlja jedan od simbola Sanskog Mosta, kao jednog od rijetkih objekata iz perioda austrougarske vladavine u BiH koji je u sačuvan do danas.

opis dobra

Zgrada Stare željezničke stanice u Sanskom Mostu je pravougaone osnove i svojom dužom stranom orijentiran je u pravcu sjever–jug. Ukupne vanjske dimenzije objekta iznose oko 18,48X10,30 m. Sastoji se od prizemlja i sprata. Uvidom na terenu, objekat se sastoji od četiri prostorije u prizemlju i četiri na

spratu. Spratna visina iznosi oko 3,00 m. Jednokrakim drvenim stepeništem ostvarena je vertikalna komunikacija između prizemlja i sprata.

Glavni ulaz u objekat nalazi se na istočnoj strani, sa ulice koja danas nosi naziv Bulevar VII korpusa, nekadašnji Put stara pruga, što ukazuje da se tu nalazila uskotračna pruga. Ulaz je ostvaren preko troja jednokrakih vrata, od čega su jedna smještena na trijemu. Ostvaren je i preko tri betonska stepenika, dok je ulaz na treća vrata ostvaren preko drvenog trijema visine oko 54 cm. Trijem se nalazi na istočnoj strani i zauzima lijevi dio istočne fasade. Izrađen je od drveta dimenzija 6,45X2,05 m. Sastoji se od 4 prednja drvena stuba i dva stuba koji su smješteni uz zid fasade. Trijem je prekriven jednovodnim krovom sa pokrovom od crijeva. Visina trijema od kote terena do krovne strehe iznosi oko 3,45 m, a visina od kote terena do početka jednovodnog krova iznosi oko 4,50 m. Pristup objektu je omogućen i sa zapadne strane na kojoj se nalaze dvojna jednokrakna drvena vrata. Zgrada Stare željezničke stanice u Sanskom Mostu građena je od tradicionalnih materijala. Tri osnovna materijala su korištena za gradnju objekta – kamen, drvo i opeka. Temelji su izrađeni od lomljenog kamena i njihova debljina iznosi oko 60 cm. Masivni vanjski zidovi prizemlja i sprata su izvedeni od opeke, a njihova debljina iznosi oko 50 cm. Unutrašnji pregradni zidovi su izrađeni od opeke debljine 20 cm. Svi zidovi sa unutrašnje i vanjske strane su malterisani i bojeni. Međuspratna konstrukcija je izrađena od drvenih greda preko kojih je postavljen drveni pod. Objekat je pokriven četvorovodnim krovom sa pokrovom od crijeva. Na krovu se sa istočne i zapadne strane nalaze po dvije krovne badže. Na istočnoj fasadi sprata nalazi se šest drvenih prozorskih otvora, čije dimenzije iznose oko 1,30X2,35 m. Na istočnoj fasadi, u prizemlju, nalaze se tri prozorska otvora istih dimenzija 1,30X2,35 m i troja jednokrakna vrata dimenzija 1,35X3,05 m. Na zapadnoj fasadi sprata nalaze se pet prozorskih otvora dimenzija 1,30X2,35 m. Na zapadnoj fasadi prizemlja nalaze se četiri prozorska otvora dimenzija 1,30X2,35 m i dvojne drvene vrata dimenzija 1,35X3,05 m. Prozori su drveni, izrađeni u šest polja i na gornjem dijelu (na fasadi) imaju dekoraciju u obliku lezana. Vrata su sva drvena, istih dimenzija, sa dekoracijom u gornjem dijelu u obliku lezana. Osim ove dekoracije objekat ima i vertikalnu dekoraciju na svim uglovima objekta u obliku pravougaonih ploča koje su raspoređene naizmjenično. Južna i sjeverna fasada nemaju otvore samo imaju natpis Sanski Most.

Spomen obilježja na području općine Sanski Most

(Podaci preuzeti iz dokumenta Evidencioni obrazac registra izrađenih spomen obilježja na području općine Sanski Most)

- SPOMEN ČESMA – VRŠE
- SPOMEN OBILJEŽJE ZA CIVILNE ŽRTVE RATA (GORNJI KAMENGRAD-DOŠCI)-nedovršeno
- SPOMEN ČESMA – GORNJI KAMENGRAD-DOŠCI
- SPOMEN OBILJEŽJE OKREČ
- SPOMEN OBILJEŽJE ŠEHIDIMA – ČIRKIĆI
- SPOMEN OBILJEŽJE “JAMA HRASTOVA GLAVICA”
- SPOMEN OBILJEŽJE LUKAVICE – SA ČESMOM
- SPOMEN PLOČA (haremske džamije -Lukavice)
- SPOMEN OBILJEŽJE ALIBEGOVIĆIMA (UBIJENIM CIVILIMA IZ ZASEOKA BUDIM)
- SPOMEN ČESMA U ZENKOVIĆIMA
- SPOMEN OBILJEŽJE MODRA
- SPOMEN OBILJEŽJE SKUCANI VAKUF-nedovršeno
- SPOMEN PLOČA UBIJENIM LOGORAŠIMA U LUŠCI PALANCI (bivši logor-SPOMEN KUĆA/MUZEJ SIME MILJUŠA)
- SPOMEN OBILJEŽJE UBIJENIM CIVILIMA I ŠEHIDIMA U NAPRELJU (MZ-FAJTOVCI)-nedovršeno
- SPOMEN OBILJEŽJE TURBE - GENERALA MEHMEDA ALAGIĆA
- SPOMEN OBILJEŽJE- HUSIMOVCI
- SPOMEN PLOČA UBIJENIM U LOGORU “SANAKERAM”
- SPOMEN ČESMA DEMIŠEVCI
- SPOMEN OBILJEŽJE STARI MAJDAN- TRG AMIRA ŽILIĆA-nedovršeno
- SPOMEN PLOČA STARI MAJDAN-GRAČANICA: ISLAMOVIĆ ŠEFIK I MUHADŽIĆ OSMAN
- SPOMEN OBILJEŽJE POBRIJEŽJE (U HAREMU ĐAMIJE- POBRIJEŽJE)
- SPOMEN PLOČA LOGORAŠIMA (ISPRED STAROG HOTELA)

- SPOMEN PLOČA-KERANOVIĆ SAID -PRIPADNIK TO ARBIH (VRHPOLJE)
- SPOMEN OBILJEŽJE "GALAJA "- VRHPOLJE, SANSKI MOST
- SPOMEN OBILJEŽJE- MEZARJE HRUSTOVO/VRHPOLJE (kompleks-mezarje sa spomen obilježjima)
- SPOMEN PLOČA - ISMET SADIKOVIĆ "HRUSTOVO"
- SPOMEN PLOČA ZUKIĆ ALMAZU "HRUSTOVO"
- SPOMEN OBILJEŽJE HRUSTOVO
- SPOMEN OBILJEŽJE – KLJEVCI
- SPOMEN OBILJEŽJE -VRHPOLJSKI MOST TUGE
- SPOMEN PLOČA -HEPIĆ (RAME) ISMET
- SPOMEN ČESMA -UBIJENIM CIVILIMA "KIJEVO"SPOMEN OBILJEŽJE LOGORAŠIMA "UŠĆE DABRA"
- SPOMEN OBILJEŽJE- KRIVA CESTA
- SPOMEN OBILJEŽJE GREDA
- SPOMEN OBILJEŽJE MEZARJE ŠEHOVCI
- SPOMEN PLOČA SASINA
- SPOMEN PLOČA ŠEHOVCI
- SPOMEN PLOČA- TRNOVA
- SPOMEN PLOČA SELMAN NAIL
- SPOMEN PLOČA HEGIĆA KUĆA
- SPOMEN OBILJEŽJE ZDENA 1992-95
- SPOMEN PLOČA LOGORAŠIMA-SPORTSKA DVORANA
- SPOMEN OBILJEŽJE OSLOBODIOCI SANSKOG MOSTA - TRG LJILJANA
- SPOMEN PLOČA DR. MEHMED ALAGIĆ
- SPOMEN OBILJEŽJE "STATUA LOGORAŠA"
- SPOMEN PLOČA BEĆO BULJUBAŠIĆ-GRMEČ
- SPOMEN PLOČA UBIJENIM BOŠNJACIMA TRNOVE
- SPOMEN PLOČA ŠKRLJEVITA
- SPOMEN PLOČA LOGORAŠIMA "HOTEL SANUS"
- SPOMEN OBILJEŽJE - KRUHARI-DOMAZETI
- SPOMEN PLOČA TRNOVA-LUGOVI-UBIJENIM ORGANIZATORIMA POKRETA OTPORA
- SPOMEN PLOČA UBIJENIM POLICAJCIMA POLICIJSKE STANICE SANSKI MOST (POLICAJCI IZ POLICIJSKE STANICE U SANSKOM MOSTU)
- SPOMEN PLOČA LOGORAŠIMA KRINGSA "HALA KRINGS"
- SPOMEN OBILJEŽJE CIVILNIM ŽRTVAMA RATA

Područja namjenjena turizmu, rekreaciji

Turizam kao najdinamičnija razvojna komponenta svjetske privrede (poslije informacionih tehnologija) je veoma realna podloga za razvoj Kantona, ne samo u privrednom pogledu, nego i u kulturno-obrazovnom i prostornom pogledu.

Prostor općine Sanski Most (kao turistički resurs) primarno obilježava raznolika očuvana priroda i bogato kulturno-istorijsko nasljeđe. Ovo je osnova za razvoj rekreativnog, avantiurističkog, edukacijskog, naučnog, vjerskog, istorijskog turizma...

Dakle, obilatost vodnim tokovima, izvorima, šumskim područjima, postojanje pećina, uz kulturno – istorijsko nasljeđe predstavljaju dobar temelj za turistički razvoj ovog područja.

Posebno se izdvajaju kulturno-istorijski posmenici, izvor rijeke Zdene, izvor rijeke Dabar, pećina Hrustovača, Sanska Ilidža itd.

Danas, razvijenost ovih područja u funkciji turizma nije na zadovoljavajućem nivou, ali s obzirom na potencijale u budućnosti je za očekivati da turizam zauzme značajno mjesto u privrednom razvoju.

Na teritoriji općine Sanski Most, se izdvajaju sljedeći tipovi turizma prema prirodnom i kulturno-istorijskom potencijalu.

Tabela br. 90.: Tipovi turizma prema prirodnom i kulturno – istorijskom potencijalu na teritoriji općine Sanski Most

resurs	tip turizma	osobnosti vida turizma
ribogojilište Zdena (Riz – Krajina) salmonidi riječni tokovi	<ul style="list-style-type: none"> – ribolovni – edukacijski 	<ul style="list-style-type: none"> – ribolovni turizam: ribolov se organizuje sezonski; može se razvijati kada izostaju ostali vidovi turizma;
prašumski rezervat Bobija na planini Grmeč	<ul style="list-style-type: none"> – rekreacijski; – avanturistički; – edukacijski; – izletnički i ekskurzijski; 	<ul style="list-style-type: none"> – edukacijski turizam; učenje formalno ili eksperimentalno za potrebe učenika, studenata;
pećina Hrustovača u Hrustovu	<ul style="list-style-type: none"> – rekreacijski; – avanturistički; – edukacijski; – etno turizam (okolina Hrustovačke pećine); – izletnički i ekskurzijski; 	<ul style="list-style-type: none"> – rekreacijski: masovni oblik turizma ili turizam usmjerne na pripremu sportista; – avanturistički: fizička aktivnost, prirodno okruženje i dođor sakulturom lokaliteta;
izvor Zdena, ušće Zdene u Sanu (ravni grobovi)	<ul style="list-style-type: none"> – rekreacijski; – edukacijski; – avanturistički; – turizam na vodi; 	<ul style="list-style-type: none"> – izletnički i ekskurzijski; kratkotrajan, dnevni ili poludnevni boravak, motivisan
riborevir Lađište	<ul style="list-style-type: none"> – ribolovni; 	<ul style="list-style-type: none"> posjtom različitim
prašumski rezervat u Malovčića Dolu na planini Grmeč	<ul style="list-style-type: none"> – rekreacijski; – avanturistički; – edukacijski; – znastveni; 	<ul style="list-style-type: none"> kulturno-istorijskim vrijednostima ili boravkom i uživanjem uljepoti prirode;
Dabarska pećina	<ul style="list-style-type: none"> – rekreacijski; – avanturistički; – edukacijski; – istraživački; – izletnički i ekskurzijski; 	<ul style="list-style-type: none"> – etno (seoski) turizam: bazira se na očuvanoj tradiciji, ekološkoj hrani, ugodnom ambijentu; upoznavanje sa seoskim
Sanska lldža – termalne i termomineralne vode	<ul style="list-style-type: none"> – turizam na vodi; – zdravstveni turizam; 	<ul style="list-style-type: none"> domaćinstvima, načinom života na selu, posebnostima
vodopad Bliha kod Fajtovca	<ul style="list-style-type: none"> – turizam na vodi; – izletnički; 	<ul style="list-style-type: none"> domaće kuhinje, običaja... može biti vikend ili odmarašni oblik turizma;
čovječija ribica – pećina Dabar	<ul style="list-style-type: none"> – edukacijski; – znastveni; 	
riječni resursi (Sana, Bliha...)	<ul style="list-style-type: none"> – turizam na vodi – izletnički i ekskurzijski; 	<ul style="list-style-type: none"> – turizam na vodi: vezan za ljetni dio godine, uključuje kupanje, sportove na vodi- regata, splavarenje kajak, boravak u okolnoj prirodi;
Bobijsko oko	<ul style="list-style-type: none"> – edukacijski; – istraživački; – izletnički i ekskurzijski; – rekreacijski 	<ul style="list-style-type: none"> – zdravstveni turizam je najčešće vezan za mjesta sa bogatstvom ljekovitom ili
Međeđo brdo („Grmečka korida“)	<ul style="list-style-type: none"> – manifestacijski; – edukacijski; 	
Izletišta (Jasika Donji Kamengrad, Vrše, Vrelo Gračanice Stari Majdan, „Okreč“ Gornji Kamengrad, Hahovo-Bojančić...)	<ul style="list-style-type: none"> – izletnički i ekskurzijski; – rekreacijski; 	
hipodrom Šejkovača	<ul style="list-style-type: none"> – izletnički i ekskurzijski; – rekreacijski; 	

	– izletnički;	<p>geotermalnom vodom ili sa veoma čistim vazduhom („vazdušne banje“) najčešće je to duži boravak;</p> <p>– znavstveni: neistražena ili slabo istražne flora i fauna, prirodni resudri ili kulturno-istorijsko nasljedje je osnova za razvoj ovog vida turizma;</p> <p>– zimski:masovni turizam vezan za zimske mjesece i rekretaivno-sportske aktivnosti:sankanje, skijanje...</p> <p>– eko: turisti preferiraju konzumaciju domaćih, autohtonih proizvoda, po mogućnosti iz ekološkog organskog uzgoja, kao i upoznavanja sa običajima u kulturom lokalnog stanonvištva;</p> <p>– manifestacijski turizamje naziv za sve oblike turizma motivisane održavanjem različitih manifestacija sportskog, naučnog zabavnog i drugog sadržaja;</p> <p>– lovni turizam je vid putovanja korisnika lovno-turističkih usluga, koji pretpostavlja postojanje određenog raspoloživog fonda jedne ili više vrsta divljači u adekvatnom prirodnomambijentu prilagođenom za bezbedan, odnosno uspješan lov.</p>
vrelo Dabra	– edukacijski; – istraživački; – izletnički i ekskurzijski;	
ušće Dabra	– izletnički – turizam na vodi	
turističko – sportski kompleks Korčanica	– zimski; – izletnički i ekskurzijski; – edukacijski;	
pećina Suvaja	– rekreacijski; – avanturistički; – edukacijski; – istraživački;	
turistički kompleks Stari Grad Kamengrad: Musalla, tvrđava Stari grad, vodoplad Blihe sa sa kanjonom do izletišta Jasica i zonom obuhvata od vodopada do tvrđave	– edukacijski; – istraživački;	
bazeni u Husimovcima i Čaplju	– turizam na vodi; – rekreacijski; – izletnički;	
izvor rijeke Japre	– rekreacijski; – izletnički;	
lokalitet na kojem se nalazi avionsko krio u palanskom polju- simbol slobodne teritorije NOB-a	– edukacijski; – izletnički;	
ruralna područja	– ruralni turizam (etno); – eko turizam; – lovni turizam (ruralna područja, Grmeč itd.)	
<p>U cjelini, za područje općine mogli bi se stvoriti uslovi za boravak sportista na pripremama (treening), s obzirom da raspolaže značajnim prirodnim uslovima.</p>		

Izvor podataka: Prostorna osnova Prostornog plana Unsko – saskog kantona za period 2012 – 2032. godine, IPSA institut Sarajevo; Prostorni plan USK za period od 20 godina, Nacrt, Sarajevo/Bihać 2017. godina; Turistička zajednioca sanski Most, , Dopis broj 03-23-1353/15; Općinska služba za razvoj, poduzeništvo i resurse, dopis broj 02-23-1353/15, od 14.10. 2015.)

Lokalitet Sanska Ilidža na području općine Sanski Most u kojem se već razvija zdravstveni turizam korištenjem ljekovitih termalnih voda Banje Ilidža. Ovaj potencijal je već valoriziran i djelimično aktiviran

kroz izradu provedbene planske dokumentacije ZTC Sanska Ilidža, kojim je obuhvaćen veći obuhvat od cca 22 ha uz sam termalni izvor, te je planirano formiranje lječilišta sa pratećim sportsko-rekreativnim sadržajima koji upotpunjuju baznu namjenu Zdravstvenog centra. Važno je naglasiti i usku povezanost i nedovoljnu istaženost ovog termalnog izvora sa širim lokalitetima na kojima se javljaju termomineralni izvori Donja Kozica i Radnica, koji su takođe potencijali ovog područja.

Neophodno je naglasiti da se u planom predviđenim zaštićenim prirodnim područjima i zaštićenom kulturno historijskom naslijeđu nalaze posebno vrijedne prirodna područja koja su ujedno i turističke destinacije, te su segmenti njihove zaštite i korištenja kao turističkog resursa usko su povezani, iz tih razloga potrebno je sa posebnom pažnjom pristupiti korištenju ovih područja kao turističkog resursa.

S obzirom na raspored, vrstu, kapacitet, veličinu i ostale pokazatelje ugostiteljsko – turističkih područja, prema karakteristikama prostora treba :

- gradnju novih građevina postorno i oblikovno uklopiti u oblike tradicionalne gradnje lokalnog ambijenta,
- koristiti resurse etnološke i kulturne baštine,
- osigurati prostore za nove i atraktivne turističko-rekreacijske sadržaje.

Kulturno-historijski spomenici na teritoriji općine su podloga za razvoj: edukacijskog, znanstvenog turizma (arheološka nalazišta, arhitektura, geneza i procesi naseljavanja različitih naroda na ovom prostoru), potom vjerskog turizma, historijskog turizma.

Sumarno gledajući, turizam bi trebalo razvijati i kao koridore-područje rijeke Sane, Sanice i planina Grmeč.

Područja za razvoj turističkih naselja (uz poštovanje svih uslova koji su definisani ovim planom, zakonskim i podzakonskim aktima koja se definiše ova oblast-Zakon o vodama, Zakon o šumama, Zakon o poljoprivrednom zemljištu i slično):

- od mosta na M-15 Čaplje uzvodno i nizvodno;
- obala rijeke Sane od KO Tomina/koja graniči sa KO Čaplje, pa nizvodno do ušća rijeke Dabar u Sanu;

Područja za razvoj vikend naselja (uz poštovanje svih uslova koji su definisani ovim planom, zakonskim i podzakonskim aktima koja se definiše ova oblast-Zakon o vodama, Zakon o šumama, Zakon o poljoprivrednom zemljištu i slično):

- Kljevci-tzv Begići prostor između puta (stara pruga) i područje uz obalu rijeke Sane
- lokacija na putu za Banju Ilidžu od raskrsnice M15 prostor između saobraćajnice i prioblanog dijela uz rijeku Sanu.

Prašumski rezervat Bobija

Ovdje je riječ o šumi kao ekosistemu, koji je rijedak ili u nestajanju. Ove šume su veoma značajne, jer prezentuju prirodni razvoj šume nekog područja, bez antropogenog utjecaja. Jedina prašuma u ovom šumskogospodarskom području, za koju se zna da je rasla i razvijala se bez utjecaja čovjeka. Spada u HCVF kategoriju 1 – “Šumska područja koja sadrže globalno, regionalno ili lokalno važne koncentracije biodiverziteta”, subkategorija 1a – “Zaštićena područja”. Prašuma Bobija pored svoje iskonske očuvanosti, značajan je i izvor podataka za mnogobrojna naučna istraživanja, kojim se upoznaje razvojni ciklus vegetacije, bez uticaja čovjeka. Prašuma Bobija prostire se na površini od 98,2 ha i obuhvata visoke šume bukve i jele. Sva površina je u kategoriji visoke šume. Obuhvata prema uređivačkoj podjeli dijelove tri odjela iz dvije gospodarske jedinice.

Objekat prašume Bobija se nalazi na masivu Grmeča, iznad Jelašinovačkog polja. Udaljena je od Sanskog Mosta 36 km u pravcu Bosanske Krupe. Od Lušci Palanke se odvaja asfaltnim putem prema

Korčanici. Smještena je južno od Sanskog Mosta. Na prilazu objektu postaviti table, na kojima piše da se radi o zaštićenom području, sa opisanim općim taksacionim karakteristikama izdvojene prašume.

Pećina Hrustovača

Pećina Hrustovača predstavlja najveći i najznačajniji speleološki objekat na području općine Sanski Most. Njena veličina, značajni kulturni ostaci, pećinski ukrasi čine je veoma interesantnom za moguću turističku prezentaciju i eksploataciju. Pećina se nalazi na oko 12 km vazdušne linije od Sanskog Mosta, a oko 1 km od sela Hrustovo.

Slika br. 10.: Ulaz u Hrustovačku pećinu
(fotografisano septembar, 2018.)

Slika br. 11.: Etno selo u okolini Hrustovačke pećine
(fotografisano septembar, 2018.)

Izvorište Zdena

Izvor Zdene glavni je snabdjevač vodom lokalne zajednice, tj Sanskog Mosta i njegove okoline. Prema tome ima prusustvo određene zaštitne vrijednosti. Spada u HC VF-a kategoriju 4 - "Područja koja osiguravaju osnovne prirodne usluge u kritičnim situacijama", subkategorija 4a - "Šume važne za opskrbu vodom" – „Jedinstveni izvori (vrela) vode za piće.

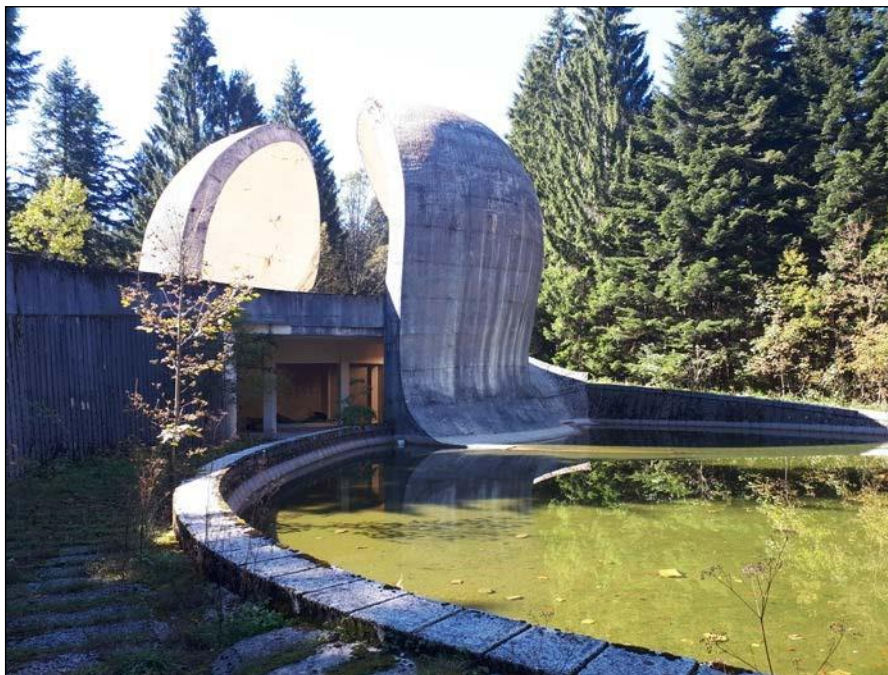
Ovo vodozaštitno područje predstavljeno je kroz tri vodozaštitne zone i prostire se na površini od 455,1 ha. Prostire se na površini dvije gospodarske jedinice "Čelić Kosa" i „Grmeč Palanka“ . Površina visokih šuma je 16,1 ha, šumskih kultura je 50,2 ha, izdanačkih šuma je 273,5 ha , goleti 80,3 ha i ostalih neproduktivnih površina 35,0 ha

Spomen kompleks Korčanica

Ovaj Spomen park se nalazi jugoistočno od Sanskog Mosta, cestom prema Bosanskoj Krupi. Do samog objekta vodi asfaltni put od Lušci Palanke.

Kulturno-historijski i rekreacioni centar, na planini Grmeč, okružen prekrasnim mješovitim šumama bukve i jele. Ima prisustvo zaštitne vrijednosti. Spada u HCVF kategoriju 6 – „Šumska područja značajna za tradicionalni kulturni identitet lokalnih zajednica“. Šuma od značaja za kulturni i historijski identitet lokalne zajednice. Mjesto održavanja i evociranja uspomena na antifašističku borbu.

Površina Spomen parka Korčanica je 213,6 ha. Od ove površine na visoke šume otpada 183,0 ha, šumske kulture 18,9 ha, izdanačke šume 1,6 ha, šibljacke 0,3 ha, goleti 1,9ha imostale neproduktivne površine 7,9 ha.

Slika br. 12.: Spomenik Korčanica
(fotografisano septembar, 2018.)

Ovaj Spomen park, zajedno s sjemenskim objektima (sa kojima graniči) i blizinom prašume čini jedinstven kulturno-historijsko-edukativno-uzgojo-proizvodni kompleks.

Slika br. 13.: Devastirani objekat turističko-rekreativnog kompleksa Korčanica
(fotografisano septembar, 2018.)

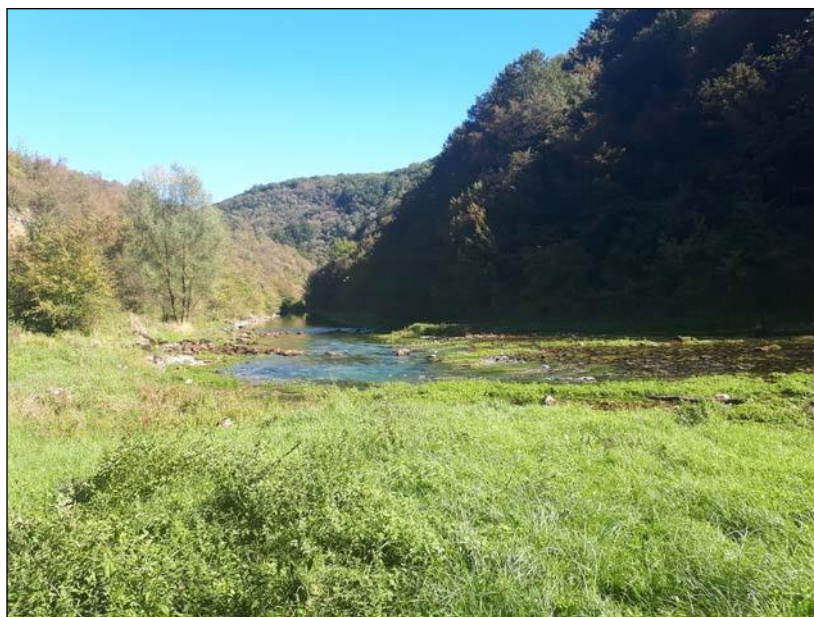

Slika br. 14.: Okolina i pristupne staze spomeniku Korčanica
(fotografisano septembar, 2018.)

Izvorište i kanjon rijeke Dabar

Izvorište i kanjon rijeke Dabar potencijalno predstavljaju područje snabdijevanja lokalne zajednice pitkom vodom u većem obimu. Trenutno korištenje ovog izvorišta kao pijaće vode je u malom i neorganizirano od strane mještana iz neposredne okoline. Čitav kompleks spada u kategoriju HCVF 4 –Šumska područja koja osiguravaju osnovne prirodne usluge u kritičnim situacijama, subkategorija 4a – „Šume važne za opskrbu vodom“ – „Šume ključne za vodosnabdjevanje naselja i zaštitu vodnih objekata..

Površina šuma visoke zaštitne vrijednosti, koje obuhvataju ovaj kompleks izvorište i kanjon rijeke Dabara je 308,0 ha. Od ove površine na visoke šume sa prirodnom obnovom otpada 14,4 ha, na šumske kulture 1,6 ha, izdanačke šume 215,0 ha na goleti 49,0 ha i na ostale neproduktivne površine 28,0 ha.

Slika br. 15.: Rijeka Dabar u blizini izvorišta
(fotografisano septembar, 2018.)

Slika br. 16.: Izvor rijeke Dabar
(fotografisano septembar, 2018.)

Sanska ilidža

Banja Ilidža u Sanskom Mostu je zadnjih godina postala jedna od najatraktivnijih turističkih destinacija na području BiH. Kako su izvori banje s 43 l/s izdašni i bogatiji od potrebne količine vode za banjsko-rekreativne svrhe, planirana je izgradnja punionice flaširane ilidžanske vode koja, po analizama austrijskog instituta, ima ljekovita svojstva i kao takva može biti puštena na tržište.

Vode Sanske Ilidže su blago alkalne termomineralne vode s mineralizacijom oko 2,5g/l, blagoradioaktivne sa Sr, Ba, Rb, Li i drugim korisnim mikrokomponentama. 2011. godine je privatizirana i trenutni vlasnik radi na proširenju kapaciteta i poboljšanju kvaliteta usluga. Za naredni period planirano je pokretanje pogona za flaširanje pitke i mineralne vode sa postojećeg izvora.

Ljekovita svojstva Banje Ilidža su:

- rehabilitacija reumatskih oboljenja (reumatizam zglobova, išijas, oboljenja kičme)
- liječenje neuroloških oboljenja, sportskih povreda, kao i bolesti krvnih sudova;
- liječenje kožnih bolesti i bolesti metabolizma (bolesti želuca, crijeva, žuči)
- liječenje ginekoloških oboljenja;
- djeluje na snižavanje krvnog pritiska i smanjuje osjetljivost na alergene.

Slika br. 17.: Pogled na bazene na Sanskoj Ilidži
(fotografisano septembar, 2018.)

Slika br. 18.: Bušotina na Sanskoj lldži
(fotografisano septembar, 2018.)

Ovaj lokalitet već razvija zdravstveni turizam koprištenjem ljekovitih termalnih voda. Ovaj potencijal je već valoriziran i djelimično aktiviran kroz izradu provedbene planske dokumentacije ZTC Sanska lldža, kojim je obuhvaćen veći obuhvat od cca 22 ha uz sam termalni izvor, te je planirano formiranje lječilišta sa pratećim sportsko-rekreativnim sadržajima koji upotpunjuju baznu namjenu Zdravstvenog centra. Važno je naglasiti i usku povezanost i nedovoljnu istaženost ovog termalnog izvora sa širim lokalitetima na kojima se javljaju termomineralni izvori Donja Kozica i Radnica, koji su takođe potencijali ovog područja.

Vodopad rijeke Blihe

Sam kanjon sa vodopadom ili „Skokom“, kako ga zovu u narodu, je impresivan, dubok i strm, vrlo stjenovit. Rijeka Bliha je mala rijeka i njen značaj za život lokalnog stanovništva je neizmjeran. Također rijeka Bliha je jedna od devet rijeka ovog grada koji gradi imidž na ovim rijekama.

Slika br. 19.: Vodopad rijeke Blihe (fotografisano septembar, 2018.)

Dabarska pećina

Dabarska pećina nalazi se na izvoru rijeke Dabar, a čuvena je po činjenici da u njoj obitava čovječjaribica. Pećina posjeduje znanstvenu i rekreativnu namjenu.

Slika br. 20.: Ulaz u Dabarsku pećinu (fotografisano septembar, 2018.)

Bobijsko oko⁷²

Bobijsko oko je zanimljiv kraški fenomen smješten podno brda Bobija, na širem području Lušci Palanke. U dnu velike i prostrane kraške uvale nalazi se malo jezero, čija veličina ovisi od godišnjeg doba i kišnih padavina.

Geološka istraživanja su pokazala kako se radi o velikoj šupljini u kraškom zemljištu koja je povezana s mrežom podzemnih vodotokova koji se prostiru kilometrima ispod površine zemlje.

Zbog dvosmjernog kretanja vode riječ je o esteveli koja za visokog vodostaja i obilnih padavina ima karakteristike vrela, dok pri niskoj razini vode postaje ponor.

Prije nepune tri decenije istraživanja su pokazala kako je Bobijaško oko vjerovatno povezano s ogromnom podzemnom akumulacijom svježe vode, koja se nalazi na prostoru ispod Palanačkog polja tes izvorima rijeka Dabar i Zdena.

Dubine ove estevele nastanjuje čovječija ribica, endemski vodozemac iz praistorije koji je opstao samo u potpuno čistim i mračnim vodama.

Slika br. 21.: Bobijsko oko
(fotografisano septembar, 2018.)

⁷² <https://krupljani.ba/usk/prirodni-fenomen-u-lusci-palanci-bobijasko-oko.html> (pristupljeno januar 2019. godine)

Slika br. 22.: Bobijsko oko ispunjeno vodom

(izvor: <https://www.inmedia.ba/bobijasko-okozero-kod-sanskog-mosta-okozjeg-navodno-vile-igraju/>)

Slika br. 23.: Ulaz u pećinu Suvaju

(fotografisano septembar, 2018.)

Od manifestacija izdvajaju se: „Ljeto na Sani“, „Dani pobrižana“, Grmečka korida“, „Dani poljoprivrede“, „Hašlamska nedelja“, „Dan druženja sa dijasporom“, „Dan obilježavanja odvođenja mještana u loore“, „Memorijalni turnir u malom nogometu „Medin Šabačić – Bartikovci“, dani „Musalle“, Bajramska druženja, „Akva Sana“, eko akcije „Sana u srcu“, Sanska regata.

Kulturno – istorijski spomenici na teritoriji općine su podloga za razvoj: edukativnog, naučnog turizma (arheološka nalazišta, arhitektura, geneza i procesi naseljavanja različitih naroda na ovom prostoru), potom vjerskog turizma, istorijskog turizma.

Oslanjajući se na koncepciju organizacije turizma na prostoru općine Sanski Most, potrebno je posebnu pažnju posvetiti podizanju ukupnih vrijednosti kroz sljedeće akcije:

- efikasniju zaštitu svih vodotoka od zagađivanja, uz intenzivno približavanje, uzgoj, zaštitu ribe, organizovan ribolov;

- pošumljavanje i zatravljivanje goleti i erodirani površina sa posebnim tretmanom uz saobraćajnice i kroz naselja;
- razrađen sistem vizuelnih komunikacija na čitavom području gdje se turisti obavještavaju o svim bitnim i značajnim punktovima na području;
- uzgoj i unošenje divljači u područje sa kontrolom lova, na svim prostorima gdje za to postoje uslovi;
- podizanje opšteg nivoa komunalne higijene na području općine, sa posebnim odnosom prema saobraćajnicama, putnim koridorima i naseljenim mjestima;
- uređenje plaža na teritoriji općine (Klanac, 688/1 i 691 KO Trnova, Baračišće kč 2021 i 2015 KO Trnova ...)

ZAŠTITA I UNAPREĐENJE OKOLIŠA

Ugrožena područja

Plavna područja

S obzirom na razvijenost hidrografske mreže, Sanski Most je ugrožen poplavama velikih voda. Osim rijeke Sane, stanje dodatno pogoršavaju njene pritoke Zdena i Bliha koje protiču kroz gradsko jezgro, kao i Kozica, Kijevska rijeka, Sanica, Dabar, Sasina i Majdanuša koje, zbog neuređenih korita male propusne moći, takođe često plave značajne površine. Osim toga, izražen je i problem uslijed podzemnih voda. Takođe, karakteristiku općinskog područja predstavlja i izrazito nepovoljan raspored količina vode u toku godine. Primjera radi, tokom ljetnog perioda Sanom protiče oko 10% godišnjih prosjeka, dok se povremeno mogu javiti velike vode s maksimalnim proticajima.⁷³

Egzogeno-geološki procesi i pojave

Na razmatranom području izdvojene su tri kategorije terena prema stepenu stabilnosti i to:

- Stabilan teren
- Uslovno stabilan teren
- Nestabilan teren

Stabilan teren

Ova kategorija terena zauzima najveću površinu na području grada. Na stabilnoj kategoriji terena ne očekuju se širenja klizišta niti aktiviranje novih klizišta. U ovu kategoriju su svrstani tereni izgrađeni od karbonatnih stijena (krečnjaci, dolomiti, breče), polifacijalni kompleks gornjeg perma, dio neogenih sedimenata, kao i najveći dio kvartarnih naslaga (aluvijalnih i jezerskih). Karbonatne stijene imaju najpovoljnija svojstva – po pravilu izgrađuju terene visokog stepena stabilnosti. Na ovoj kategoriji može se planirati izgradnja naselja objekata bilo kakvog tipa sa pratećom infrastrukturom, s tim da se način i dubina temeljenja prilagodi lokalnim geološkim karakteristikama. Konceptcija uređenja terena nije geološki uslovljena i može se provesti prema zamislima urbanista.

Uslovno stabilan teren

Ova kategorija terena u prirodnim uslovima je stabilan, ali zbog složenih geoloških, geomorfoloških, strukturno-tektonskih i hidrogeoloških karakteristika terena mogu se očekivati problemi sa stabilnošću u uslovima neadekvatne izgradnje i zasijecanja labilnog dijela terena. Pored labilnih padina, u ovom dijelu izdvojene su i moćne naslage siparskog materijala na strmijim padinama. Ova kategorija terena se uz odgovarajuće građevinske zahvate može prevesti u stabilnu kategoriju terena.

⁷³ To se upravo desilo i u maju 2014. godine kada je nezapamćena količina vodene mase zahvatila općinsko područje i izazvala do tada najteže poplave. Tada je maksimalni vodostaj rijeke Sane iznosi 530 cm. Prema preliminarnim podacima Komisije za procjenu šteta, blizu 2.000 ha općine je bilo zahvaćeno poplavama, 2.075 objekata je bilo pod vodom, preko 1.500 ha poljoprivrednog zemljišta je bilo poplavljeno te 17.000 ha plastenika, uništeno je 3,5 km putne infrastrukture, 1.665 domaćinstava je bilo bez električne energije, 3.200 stanovnika bez pitke vode, oštećena su 2 mosta na pritokama rijeke Sane i evidentirana su 22 potencijalna klizišta.

U ove terene spadaju naslage karbona, permo-trijasa, trijasa, krede (flišne naslage) i miocena i Obično se radi o naslagama pješčara, laporaca i glinaca.

U ovoj kategoriji koncepcija uređenja terena i način izgradnje objekata uslovljena je inženjerskogeološkim karakteristikama terena.

Ovo su tereni na kojima nema klizanja terena, ali predstavljaju potencijalne sredine za moguću pojavu klizišta. Za kompletnu kategoriju prije izrade detaljnih planskih dokumenata, potrebno je izvršiti detaljna inženjerskogeološka i geomehanička istraživanja, na osnovu čijih rezultata će se prilagoditi koncepcija izgradnje i uređenja terena. Prilikom izbora koncepcije i utvrđivanja režima gradnje u ovoj zoni moraju se poštovati sljedeća pravila:

- Povoljan položaj i raspored objekata. Treba nastojati da izgrađenost donjeg dijela padine bude što veća i da se u tom dijelu u grade viši objekti, a u ostalom dijelu niži objekti. Treba težiti da duža strana objekta bude okomita na izohipse;
- Planirani objekti moraju biti jednostavnih tlocrtnih oblika. Fundiranje objekata (kolektivnog tipa) treba izvesti tako da se fundiraju u geološkom supstratu (oslanjanje na kontrafore i sl.);
- Izradom većih nasipa u nožici labilne padine;
- Dreniranje terena sistemom dubokih drenaža;
- Prilikom izgradnje puteva preko labilnih padina treba planirati tako da niveleta puta što više prati liniju terena tj. da bude što manje zasijecanja i nasipanja terena;
- Kontrolisani odvodnju površinskih i otpadnih voda;
- U dijelu terena gdje je potrebna izrada potporne konstrukcije njezino temeljenje izvršiti u geološkom supstratu;
- Izvršiti rasterećenje pojedinih dijelova klizišta tj izvršiti tzv „ peglanje terena“;
- Sve manje vodotoke koji protiču kroz labilne dijelove terena treba regulisati.

Nestabilan teren

Ova kategorija terena predstavlja dio razmatranog područja koji je zahvaćen procesom klizanja, puzanja i odronjavanja. U kategoriji nestabilnih terena ne može se vršiti planiranje niti izgradnja novih niti legalizacija postojećih objekata. U ovoj kategoriji terena ne smije se vršiti zasijecanje terena kao i formiranje većih nasipa. U zoni nestabilnog terena predvidjeti izradu projekat sanacije terena, kako bi ovu kategoriju terena preveli u kategoriju uslovno stabilnog i stabilnog terena. U tabeli 1 prikazane su lokacije potencijalnih klizišta-odrona-erozija zemljišta dana 20.05.2014. godine.

Tabela br. 91.: Pregled lokacija potencijalnih klizišta-odrona-erozija zemljišta dana 20.05.2014.

Redni br.	Mikrolokacija/MZ/naselja	Vrsta prirodne pojave	Vrste i obim oštećenja	Napomena
1	2	3	4	5
1	MZ G.Kamengrad-Došci Most na dijelu puta za Čirkiće	Djelovanje vodotoka riječice Hatiraj	Erozija lijeve obale u dužini L=20m (trup puta 5m)	
2	MZ G.Kamengrad-Došci Vusoravan iznad rudnika- Jezerine, Kobiljača	Erozija tla oborinskim vodama	L=800 m	Neophodno promatranje lokacije narednih dana
3	MZ G.Kamengrad-Čirkići- Brist	Djelovanje vodotoka Hatiraj	Erozija lijeve obale u dužini L=10m	
4	MZ G.Kamengrad-Čirkići	Potencijalno kliziše na uzvišenju sa desne strane puta	Odron dužine L=20X40 m	
5	MZ G.Kamengrad-naselje Gaj	Odron-rascjep	Na putu 300m od naselja sa lijeve strane odroni u dužini L=10m i rascjep L=150m	

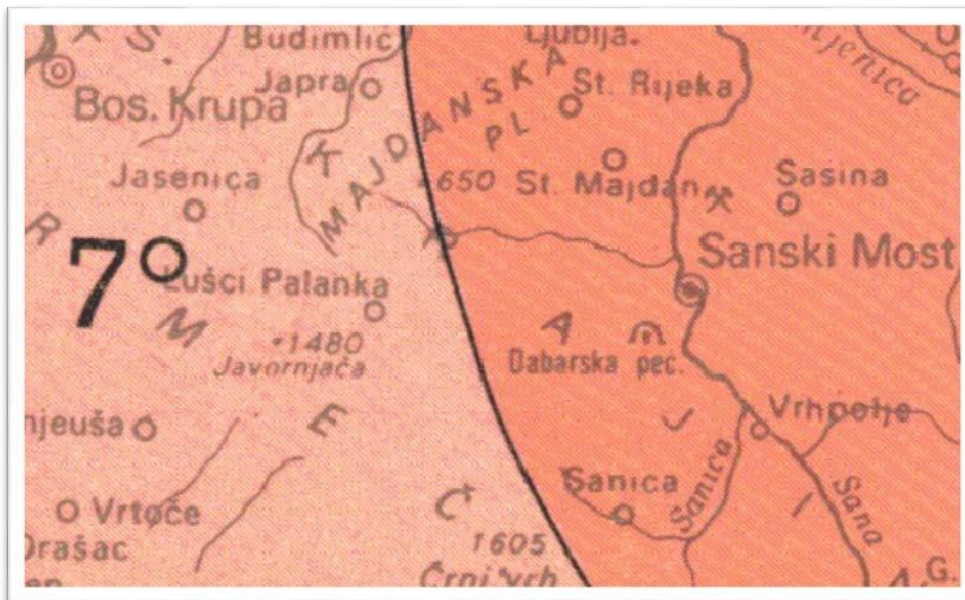
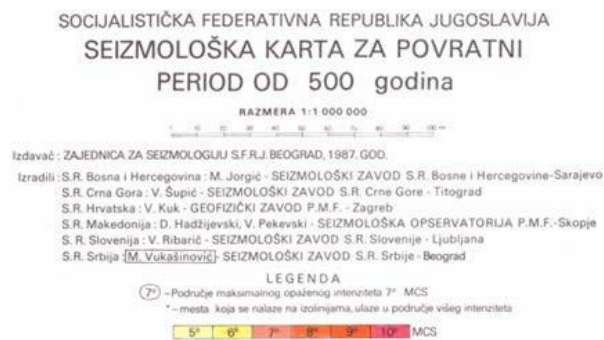
6	MZ Fajtovci-Lukavice-Kalenderi	Odron puta, klizište	Klizište u dužini L=150x15m sa oštećenjem trupa puta u dužini L=10x2m	
7	MZ Fajtovci-Lukavice-Kalenderi	Klizište	Klizište u dužini L=50x30m	
8	MZ Skucani Vakuf (na dijelu puta iznad škole)	Odron uz put	Odron uz put L=5m	
9	MZ Grad-desna obala- Gerzovo (odron puta)	Klizište	Odron u dužini L=5m (Bursaći) Odron u dužini L=10 (Kriva cesta)	
10	MZ Skucani Vakuf (na polovini puta Gorice-Skucani Vakuf)	Odron lijeve obale rijeke Blihe	Erozija lijeve obale u dužini L=12m (trup puta 5m)	
11	MZ D.Kamengrad-Krupiči	Potencijalno klizište	Rascjep u dužini L=30 m	Postavljena improvizacija za praćenje stanja na terenu
12	MZ D.Kamengrad-Mašići	Potencijalno klizište	Rascjep u dužini L=200 m	
13	MZ D.Kamengrad-Hatiraj	Odron obalnog pojasa	Odron veličine L=15x5m	
14	MZ Vrhpolje-zaseok Hodžići	Odron lokalnog puta	Odron veličine L=60m x 1,20	Praćenje promjena na terenu
15	MZ Vrhpolje-G.Tramošnja	Potencijalno klizište		
16	MZ Grad-Desna obala-Kruhari (kod džamije)	Potencijalno klizište		
17	MZ Stari Majdan (Novo Naselje)	Potencijalno klizište		
18	MZ Fajtovci-Majdankići	Potencijalno klizište		
19	MZ Vrhpolje-Kozica	Klizište	Više rascjepa u ukupnoj dužini L=250m	Praćenje terena radi ugroženosti objekata
20	MZ D.Kamengrad-Čatići	Potencijalno klizište	Rascjep u dužini 6-8m	
21	MZ G.Kamengrad-Hatiraj put R 405	Potencijalno klizište	Ugrožavanje putnog pojasa	
22	MZ Grad-Lijeva obala-Krokojevci	Potencijalno klizište		Ugroženi stambeni objekti

(Izvor podataka: Podaci dobijeni od Općinske službe za civilnu i protivpožarnu zaštitu, Dopis broj 07-49-1712/19)

Zemljotresi

Ocjena seizmičkog hazarda, odnosno osnovnog stepena seizmičkog intenziteta izvršena je na osnovu važećih Seizmoloških karata i Seizmotektonske karte Bosne i Hercegovine. U našoj praksi, za ove

potrebe koristi se Seizmološka karta Jugoslavije, razmjere 1:1.000.000, (izdanje zajednice za seizmologiju SFRJ – Beograd, 1987. godine). Karta je zasnovana na kompleksnim seizmološkim, geološkim i geofizičkim istraživanjima Bosne i Hercegovine i zajedničkoj sintezi rezultata tih istraživanja. Prema navedenoj karti u zoni istraživanog terena očekivani su maksimalni intenziteti potresa 7 I 8 (sedmog I osmog) stepena po ljestvici MSK – 64 za povratni period (T) od 500 godina sa vjerovatnoćom pojave od 63%.

Slika br. 24.: Seizmološka karta SFRJ za povratni period 500 godina (isječak)

Na osnovu baze podataka kojom raspolaže Federalni hidrometeorološki zavod - Centar za Seizmologiju u Sarajevu, na području Sanskog Mosta značajniji uticaj su imali (prirodni) zemljotresi predstavljeni u sledećoj tabeli:

No.	Datum			Vrijeme			Seizmički parametri					Seizmički parametri na lokaciji Sanski Most				
	Dan	Mj.	God.	h	m	s	latt	long	M	h	lo	D	a	v	d	l
1	21	3	1900	12	20	0.0	45.03	16.45	4.1	10.0	5.6	34.02	32.93	1.86	0.63	3.61
2	27	4	1905	1	49	52.3	44.57	16.37	5.6	11.9	7.7	32.43	90.57	7.74	2.90	5.81
3	9	2	1908	8	45	0.0	44.50	17.10	4.6	5.0	6.3	45.25	36.46	2.41	0.90	3.95
4	16	4	1909	2	40	49.0	45.00	16.50	4.1	10.0	5.6	29.20	37.76	2.13	0.71	3.88
5	18	5	1910	23	49	50.0	44.90	16.20	4.1	10.0	5.6	39.91	29.85	1.72	0.61	3.44
6	16	1	1912	0	19	28.0	44.80	17.20	4.3	10.0	5.9	42.25	32.47	1.98	0.72	3.64
7	13	1	1914	3	4	0.0	44.70	17.40	4.3	10.0	5.8	58.42	23.50	1.44	0.55	3.06
8	12	3	1916	3	29	28.9	44.80	15.90	5.5	15.8	7.5	60.93	49.42	4.24	1.80	4.70
9	4	2	1918	19	40	0.0	45.10	17.25	4.5	10.0	6.1	59.04	26.49	1.72	0.67	3.34
10	10	2	1921	2	37	0.3	44.40	17.20	4.8	14.0	6.5	58.64	31.69	2.21	0.88	3.71
11	3	4	1925	10	52	30.1	44.51	16.67	4.8	10.1	6.5	28.46	57.93	3.90	1.35	4.82
12	31	3	1929	3	50	0.0	45.02	16.32	4.3	10.0	5.8	39.41	32.89	1.95	0.70	3.65
13	16	8	1930	20	43	58.0	44.96	16.50	5.0	21.0	6.8	25.32	71.34	5.05	1.74	4.98
14	18	2	1933	5	29	54.0	44.50	16.50	4.8	14.8	6.5	32.45	51.63	3.47	1.23	4.52
15	12	3	1933	4	50	0.0	44.40	17.10	4.7	10.0	6.4	53.20	32.55	2.20	0.85	3.74
16	29	10	1935	22	6	0.0	44.90	17.10	5.3	10.0	7.2	37.24	65.74	5.16	1.94	5.16
17	24	11	1936	0	15	0.0	44.98	16.73	4.3	10.0	5.8	24.26	46.60	2.71	0.88	4.32
18	12	9	1938	16	59	0.0	44.80	17.17	4.2	10.0	5.7	39.88	31.20	1.83	0.65	3.53
19	11	4	1939	7	30	0.0	45.15	16.60	4.2	10.0	5.7	43.00	28.60	1.67	0.60	3.37
20	23	10	1940	20	20	0.0	45.08	17.15	4.2	10.0	5.7	51.61	24.50	1.44	0.54	3.10
21	3	4	1941	3	47	41.0	44.43	17.11	5.1	18.0	7.0	51.23	44.36	3.36	1.33	4.35
22	13	1	1949	17	0	0.0	44.92	17.13	4.2	10.0	5.7	40.31	30.14	1.75	0.62	3.46
23	5	4	1950	15	48	0.0	44.77	17.02	4.2	10.0	5.7	27.84	39.70	2.26	0.75	3.99
24	31	8	1950	17	22	12.0	44.88	17.36	5.4	17.9	7.4	56.15	49.68	4.12	1.70	4.65
25	24	2	1951	1	30	0.0	44.88	17.42	4.2	10.0	5.7	60.78	21.15	1.26	0.49	2.85
26	17	7	1956	9	13	9.0	44.79	17.19	4.3	21.0	5.8	41.38	31.63	1.89	0.68	3.44
27	7	11	1959	7	0	7.0	44.54	16.65	4.1	13.0	5.6	25.17	41.74	2.34	0.76	4.02
28	4	8	1961	10	10	0.0	44.77	17.20	4.2	10.0	5.7	42.09	29.11	1.69	0.60	3.40
29	15	11	1961	15	29	53.0	44.83	17.12	4.2	10.0	5.7	36.44	33.49	1.95	0.68	3.67
30	30	3	1963	10	57	56.0	44.56	16.33	4.1	12.0	5.5	35.28	31.49	1.77	0.61	3.50
31	7	2	1966	9	29	40.1	44.95	17.10	4.1	11.4	5.6	39.67	30.01	1.73	0.61	3.43
32	11	7	1967	12	41	17.0	44.49	17.22	4.9	12.0	6.7	53.46	37.54	2.70	1.06	4.05
33	11	7	1967	12	41	18.0	45.00	17.10	5.1	29.2	7.0	42.88	51.58	3.87	1.47	4.42
34	24	10	1967	16	17	35.0	45.00	16.60	5.2	10.0	7.1	26.55	77.04	5.72	2.01	5.44
35	17	1	1968	4	58	0.0	44.42	17.08	4.2	10.0	5.7	50.48	24.98	1.47	0.54	3.13

36	30	5	1968	18	15	42.0	45.10	17.06	6.0	33.0	8.2	48.33	81.81	7.86	3.26	5.47
37	27	10	1969	8	10	55.9	44.89	17.23	6.4	21.5	8.9	46.50	#####	12.48	5.31	6.34
38	7	6	1972	10	50	12.1	44.30	16.53	4.8	46.0	6.6	53.04	36.20	2.55	1.00	3.57
39	6	12	1973	8	21	45.2	44.76	15.96	4.2	10.0	5.7	56.48	23.20	1.39	0.53	3.02
40	17	2	1975	14	24	36.4	44.82	17.01	5.1	10.0	7.0	27.79	73.72	5.46	1.93	5.35
41	9	8	1975	8	46	8.9	44.90	17.40	4.2	10.0	5.7	59.41	21.69	1.29	0.50	2.90
42	20	4	1977	0	31	51.6	44.87	17.33	5.2	10.2	7.2	53.50	46.56	3.67	1.48	4.53
43	18	2	1978	15	13	48.9	45.21	16.37	4.5	4.3	6.1	54.12	28.65	1.85	0.71	3.49
44	17	2	1979	22	6	2.3	44.70	17.25	4.3	6.0	5.9	46.66	29.89	1.84	0.68	3.52
45	25	2	1979	4	32	49.8	44.29	16.40	4.3	11.0	5.9	57.04	25.07	1.56	0.60	3.19
46	29	5	1979	15	24	29.7	44.59	17.20	4.3	15.0	5.8	46.48	28.73	1.73	0.64	3.36
47	7	9	1979	12	57	56.9	44.84	17.38	4.2	10.0	5.7	56.90	23.05	1.38	0.53	3.01
48	8	2	1980	19	43	54.0	44.56	17.02	4.3	11.8	5.9	35.71	37.08	2.24	0.78	3.86
49	8	8	1980	16	34	44.1	44.58	17.04	4.4	10.0	6.0	36.39	38.16	2.35	0.83	3.95
50	13	8	1981	2	58	12.5	44.85	17.33	5.6	16.0	7.7	53.15	60.68	5.35	2.21	5.07
51	13	5	1982	20	54	42.9	44.46	17.15	4.1	10.0	5.6	51.19	24.25	1.42	0.53	3.07
52	9	2	1983	0	14	54.7	45.14	16.74	4.3	7.8	5.8	42.28	31.08	1.86	0.67	3.56
53	18	3	1984	15	28	12.5	44.53	17.19	5.0	3.8	6.8	49.06	42.25	3.08	1.20	4.31
54	8	4	1984	20	58	17.4	44.57	17.18	5.0	10.2	6.8	45.83	45.94	3.37	1.29	4.44
55	2	9	1984	15	14	3.7	44.86	17.39	4.8	10.0	6.6	58.03	33.40	2.37	0.95	3.84
56	16	2	1985	9	34	16.4	44.56	17.30	4.3	10.0	5.9	55.09	25.87	1.61	0.61	3.25
57	21	5	1985	4	39	25.0	44.62	17.31	4.1	10.0	5.5	53.64	22.29	1.28	0.48	2.91
58	3	5	1986	19	14	55.7	44.68	16.59	4.1	5.7	5.6	11.77	62.52	3.40	1.00	5.21
59	3	5	1986	22	16	11.5	44.88	16.78	4.2	10.0	5.7	15.25	58.04	3.24	0.99	4.79
60	11	10	1986	2	9	47.2	44.85	17.32	4.5	10.0	6.2	52.39	30.79	2.02	0.77	3.61
61	22	3	1987	22	11	10.1	44.87	16.83	4.3	10.0	5.8	16.79	57.72	3.30	1.02	4.78
62	6	7	1987	20	50	4.9	44.79	16.62	4.2	19.4	5.7	4.66	84.48	4.54	1.25	4.61
63	16	8	1988	1	29	28.4	44.87	17.36	4.5	19.3	6.1	55.92	27.83	1.80	0.70	3.35
64	18	8	1988	22	48	42.2	44.76	17.08	4.1	10.0	5.5	32.60	33.41	1.87	0.63	3.63
65	18	11	1988	20	49	49.8	44.96	17.32	4.1	10.0	5.6	55.83	22.45	1.32	0.50	2.94
66	4	3	1989	3	15	23.7	44.87	17.34	4.8	12.8	6.5	54.37	33.92	2.35	0.92	3.82
67	14	12	1990	20	38	37.9	44.65	17.41	4.1	11.4	5.5	60.10	20.11	1.17	0.45	2.73
68	31	12	1990	0	58	37.0	44.63	17.03	4.1	10.0	5.6	32.41	35.03	1.99	0.67	3.74
69	31	12	1990	4	13	37.5	44.84	17.35	4.1	10.0	5.5	54.26	22.06	1.27	0.48	2.89
70	23	7	1991	10	14	32.5	44.89	17.26	4.1	14.7	5.6	48.64	24.80	1.43	0.52	3.06
71	23	9	1991	20	43	8.1	44.74	17.22	4.2	8.9	5.7	43.89	28.25	1.65	0.59	3.36
72	16	12	1991	13	27	15.0	44.89	17.15	4.2	7.4	5.7	40.29	30.95	1.82	0.64	3.54
73	7	2	1992	20	0	13.5	44.76	17.17	4.1	4.6	5.6	39.89	29.87	1.72	0.61	3.48
74	1	6	1993	4	0	27.5	44.56	17.24	4.3	10.0	5.9	51.09	27.65	1.71	0.64	3.36
75	6	11	1993	21	7	53.4	44.91	17.28	4.8	10.0	6.6	50.65	37.70	2.65	1.03	4.04
76	20	2	1994	11	15	28.4	45.00	17.14	4.2	5.3	5.8	45.63	28.55	1.70	0.62	3.41
77	14	12	1994	21	2	48.0	45.01	16.83	4.2	6.8	5.7	30.36	38.35	2.21	0.74	3.97
78	12	6	1995	15	57	40.0	44.35	17.06	4.1	10.0	5.6	55.64	22.52	1.33	0.50	2.95
79	14	9	1995	1	23	48.9	44.28	16.42	4.1	15.9	5.6	58.01	21.69	1.28	0.49	2.85

80	8	11	1995	16	26	13.7	44.84	17.10	4.1	5.0	5.6	35.21	32.23	1.82	0.63	3.62
81	13	12	1995	1	45	9.5	44.46	17.30	4.7	10.9	6.4	60.98	29.92	2.07	0.83	3.62
82	20	2	1996	14	12	13.9	44.49	17.32	5.2	21.9	7.1	60.29	40.03	3.13	1.29	4.18
83	8	4	1996	7	16	57.2	44.84	17.24	4.6	10.0	6.3	45.56	36.10	2.38	0.89	3.90
84	24	8	1996	22	34	51.6	44.96	17.29	4.1	4.5	5.5	53.48	22.35	1.29	0.48	2.93
85	12	11	1996	11	32	29.0	44.79	17.37	4.6	6.7	6.3	55.94	30.33	2.03	0.79	3.62
86	13	11	1996	2	2	31.0	44.55	17.12	4.3	10.0	5.9	43.13	31.92	1.95	0.71	3.61
87	27	1	1997	0	46	17.6	45.19	16.22	5.0	16.5	6.8	59.14	35.79	2.64	1.07	3.96
88	31	5	1997	17	49	51.6	44.50	17.34	4.3	10.0	5.8	60.64	22.71	1.39	0.54	3.01
89	13	10	1998	0	15	50.9	44.55	16.87	4.0	10.0	5.5	28.92	35.63	1.96	0.65	3.75
90	22	8	1999	19	43	42.7	44.67	17.15	4.2	21.5	5.8	39.65	32.03	1.90	0.67	3.44
91	22	9	1999	15	13	6.8	44.78	17.36	4.4	11.6	6.0	55.02	26.35	1.65	0.63	3.28
92	27	10	1999	1	9	33.7	45.08	17.06	4.1	10.1	5.6	46.66	25.70	1.48	0.54	3.16
93	21	11	1999	16	46	0.4	45.00	17.10	4.3	7.3	5.8	42.89	30.85	1.85	0.67	3.55
94	24	2	2000	19	24	25.7	45.07	17.01	4.2	7.8	5.7	43.72	28.95	1.71	0.62	3.42
95	25	2	2000	14	39	49.9	45.23	16.40	4.1	14.6	5.5	55.12	21.75	1.26	0.47	2.84
96	13	4	2000	8	0	37.7	44.32	16.34	4.1	10.0	5.5	56.28	21.35	1.23	0.47	2.83
97	1	5	2000	0	25	5.0	44.84	17.40	4.8	10.0	6.5	58.14	31.93	2.23	0.89	3.74
98	25	9	2000	1	21	54.0	44.86	17.25	4.2	18.1	5.7	47.26	27.12	1.61	0.59	3.21
99	1	9	2001	17	47	49.8	44.52	17.09	4.1	8.6	5.5	43.33	26.76	1.52	0.54	3.23
100	1	9	2001	17	47	47.0	44.93	17.40	4.1	10.0	5.6	60.64	20.83	1.23	0.47	2.82
101	14	10	2001	16	51	16.0	45.01	17.23	4.3	10.0	5.8	51.94	26.22	1.60	0.60	3.25
102	14	10	2001	16	51	20.3	44.54	17.32	4.3	10.8	5.8	57.37	23.89	1.46	0.56	3.09
103	26	6	2002	23	13	32.1	45.04	17.01	4.4	10.9	6.0	40.71	34.94	2.17	0.78	3.78
104	12	7	2002	10	59	25.0	44.64	17.20	4.1	8.1	5.6	44.33	27.41	1.59	0.57	3.30
105	18	12	2002	16	3	4.9	44.87	17.08	4.3	9.5	5.8	34.48	36.48	2.16	0.75	3.85
106	10	1	2005	18	37	24.6	44.37	16.45	4.1	9.1	5.5	47.50	24.77	1.42	0.51	3.09
107	27	2	2005	11	17	21.0	45.16	16.93	4.1	5.0	5.6	48.40	25.45	1.48	0.54	3.18
108	27	2	2005	11	17	14.7	44.53	17.18	4.1	35.0	5.6	48.35	25.48	1.48	0.54	2.86
109	24	3	2005	21	47	43.8	44.45	17.25	4.3	9.2	5.9	58.22	24.61	1.54	0.59	3.17
110	5	7	2005	21	1	34.0	45.25	16.98	4.1	5.7	5.6	59.16	21.31	1.26	0.48	2.87
111	4	2	2006	4	41	9.5	44.37	16.59	4.2	10.0	5.7	44.54	28.51	1.68	0.61	3.37
112	19	3	2007	9	43	14.1	45.06	16.61	4.6	3.8	6.3	32.48	47.33	3.06	1.07	4.46
113	15	8	2007	10	43	28.7	44.95	17.11	4.4	5.4	6.0	40.42	35.14	2.18	0.78	3.83
114	7	5	2009	12	11	6.9	45.03	16.93	4.5	10.0	6.1	35.88	40.29	2.53	0.89	4.07
115	7	1	2010	8	54	49.0	44.77	17.26	2.4	7.0	3.2	46.84	8.49	0.30	0.10	0.73
116	3	3	2010	22	1	37.7	44.79	17.35	2.2	5.0	2.9	54.02	6.59	0.23	0.07	0.24
117	10	8	2010	6	52	49.1	44.80	17.19	3.1	12.0	4.2	41.46	14.75	0.64	0.21	1.87
118	28	9	2010	4	6	58.7	44.68	17.28	2.8	10.0	3.7	49.40	10.49	0.42	0.14	1.21
119	21	3	2011	0	4	13.0	44.89	17.22	3.6	2.0	4.9	45.75	18.77	0.94	0.33	2.49
120	28	4	2011	23	30	44.0	44.76	17.32	4.5	10.0	6.1	51.60	30.23	1.95	0.74	3.56
121	18	8	2011	1	17	23.0	45.05	17.06	3.5	2.0	4.7	44.18	18.11	0.88	0.30	2.41
122	24	10	2011	6	35	36.0	44.77	17.10	2.6	14.0	3.4	34.18	12.42	0.46	0.14	1.40
123	15	10	2012	9	14	53.6	44.64	17.17	2.5	2.0	3.3	42.16	9.88	0.36	0.12	1.05

124	17	10	2012	4	29	29.0	45.07	16.47	2.7	5.0	3.6	37.23	12.41	0.48	0.15	1.52
125	15	1	2013	19	11	16.0	45.07	17.07	2.7	2.0	3.6	46.33	10.39	0.40	0.13	1.19
126	5	3	2013	0	1	56.0	44.51	17.27	2.2	2.0	2.9	55.58	6.43	0.22	0.07	0.20
127	26	6	2013	13	16	48.0	44.91	17.21	2.5	2.0	3.3	45.72	9.24	0.34	0.11	0.93
128	23	12	2013	1	42	35.0	44.93	16.48	2.4	2.0	3.2	23.52	14.13	0.49	0.14	1.81
129	28	1	2014	0	3	32.0	44.98	17.14	4.2	2.0	5.7	44.21	28.43	1.67	0.60	3.40
130	26	6	2014	9	12	35.3	44.81	17.28	2.5	3.0	3.3	48.65	8.76	0.32	0.11	0.83
131	29	7	2014	6	16	40.9	44.55	17.06	2.5	2.0	3.3	39.27	10.46	0.38	0.12	1.16
132	30	8	2014	20	16	47.6	44.43	16.25	4.2	20.0	5.7	49.98	25.62	1.52	0.56	3.10
133	25	9	2014	8	57	36.2	44.85	17.32	3.0	2.0	4.0	52.39	11.34	0.48	0.17	1.43
134	4	10	2014	18	53	49.2	44.92	16.34	3.2	2.0	4.3	31.09	19.61	0.86	0.27	2.52
135	9	12	2014	10	13	8.4	44.59	16.73	2.8	10.0	3.7	20.17	20.08	0.77	0.22	2.45
136	9	12	2014	10	19	42.0	44.66	16.70	2.1	2.0	2.8	12.06	16.54	0.51	0.13	2.40
137	9	12	2014	10	31	33.0	44.61	16.67	2.2	2.0	2.9	17.35	14.83	0.48	0.13	1.99
138	11	12	2014	14	41	24.1	44.65	16.70	2.3	2.0	3.0	13.14	18.12	0.59	0.16	2.55
139	13	12	2014	6	6	27.4	44.50	17.23	2.6	5.0	3.5	53.49	8.61	0.33	0.11	0.82
140	13	12	2014	8	27	20.7	44.61	16.68	2.5	2.0	3.3	17.37	17.98	0.63	0.17	2.42
141	21	12	2014	15	48	38.2	44.71	16.78	2.7	5.0	3.6	10.82	25.45	0.93	0.24	3.29
142	25	12	2014	2	4	45.2	44.62	16.71	3.8	10.0	5.1	16.57	42.62	2.13	0.64	4.11
143	25	12	2014	2	6	40.6	44.53	16.66	3.0	2.0	4.0	26.25	19.38	0.79	0.24	2.50
144	25	12	2014	2	8	8.3	44.76	16.80	2.9	15.0	3.9	10.45	29.35	1.13	0.30	2.92
145	26	12	2014	9	43	12.5	44.40	16.41	3.1	2.0	4.2	45.56	13.64	0.59	0.20	1.79

No.	Datum			Vrijeme			Seizmički parametri					Seizmički parametri na lokaciji Sanski Most				
	Dan	Mj.	God.	h	m	s	latt	long	M	h	lo	D	a	v	d	I

Gdje je:

- No. - redni broj zemljotresa u ovom katalogu;
- Datum (Dan, Mj., God.) - datum pojave zemljotresa;
- Vrijeme (h, m, s)- vrijeme pojave zemljotresa;
- latt., lon. - geografske koordinate epicentra zemljotresa;
- M- magnituda zemljotresa u hipocentru (Richter);
- lo- maksimalni seizmički intenzitet (Merkalijeva skala)h- dubina hipocentra zemljotresa (km);
- D- udaljenost epicentra zemljotresa od Sanskog Mosta (km)
- a- akceleracija tla na području Sanskog Mosta (cm/s²)
- v- brzina tla na području Sanskog Mosta (cm/s)
- d- pomak tla na području Sanskog Mosta (cm)
- I- intenzitet na području Sanskog Mosta (Merkalijeva skala)

Spriječavanje negativnih uticaja na okoliš

Da bi se obezbijedio adekvatan kvalitet životne sredine neophodno je sprovesti niz konkretnih mjera zaštite kako bi se već postojeći kvalitet održao ili da bi se postojeća degradacija dovela na nivo održivog.

Među te mjere mogu se svrstati: pravno-normativne mjere, tehničko-tehnološke, prostorno-planske, ekonomske itd., a njihove smjernice bi se zasnivale u:

- Donošenju opštih normativno-pravnih akata Općinskog Vijeća o zaštiti i unapređenju životne sredine u skladu sa važećim zakonskim propisima, kao i programi zaštite te postupci i aktivnosti kao i kriterijumi ponašanja, a u vezi s tim sankcioni postupci u slučaju ne poštovanja zakona;
- Izrada katastra zagađivača i stalno ažuriranje od strane nadležnih u Općinskom Vijeću, pri čemu je naročito važno ustanovljavanje mjernih punktova zagađivanja i uslova praćenja zagađivanja,
- Zabrana i ograničenje gradnje objekata koji su potencijalni zagađivači u zonama stanovanja, društvenih, turističko-rekreativnih, prosvetnih i drugih centara aktivnosti,
- Prilagođavanje tehničkih i proizvodnih procesa u industriji zahtjevima i uslovima zaštite od zagađenja životne sredine, kako se štetni uticaji ne bi širili na okolinu,
- Ugradnju, kontrolu upotrebe i održavanja instalacija i uređaja za prečišćavanje zagađenih otpadnih gasova i voda, pravilan izbor lokacije (naročito proizvodnih i neproizvodnih objekata) uz poštovanje mezo i mikroklimatskih karakteristika prostora,
- Formiranje sanitarnih zaštitnih zona glavnih saobraćajnica, pri čemu širina zaštitnih zona zavisi od stepena mogućeg zagađenja,
- Savremenim agrotehničkim mjerama, upotrebu pesticida, herbicida i vještačkih đubriva dovesti u nivo potrošnje koja će zadovoljavati kako potrebe u poljoprivredi tako i standarde u zaštiti životne sredine,
- Uspostavljanjem efikasnog sistema prikupljanja čvrstog otpada koji bi funkcionisao na što većem prostoru općine, a samim tim opsluživao veći broj stanovnika,
- Mjere fiskalne politike, izdvajanja doprinosa iz cijene proizvoda i usluga, naknada za korištenje građevinskog zemljišta, kao i finansiranja iz novčanih naknada i kazni za emitovanje štetnih produkata preko ili u životnu sredinu (iz ovih izvora će se obezbijediti pribavljanje materijalnih sredstava potrebnih za ostarivanje ciljeva zaštite i unapređenja životne sredine).

Sprovođenje ovih i drugih mjera uticaće na smanjenje rizika i sprečavanje zagađivanja i degradacije životne sredine, kao i na podizanje postojećeg kvaliteta životne sredine, što će se odraziti i na podizanje kvaliteta življenja uopšte.

Mjere zaštite od zagađivanja vode, vazduha i tla

Potrebne mjere na sanaciji zaštite okoliša koje se donose posebnim programom, u cilju poboljšanja i očuvanja kvaliteta okoliša, polazeći od dugoročnog i jasnog cilja da okoliš treba da dostigne zadovoljavajući stepen kvaliteta. Mjere moraju jasno definirati osnovne ciljeve po pojedinim segmentima, prioritete i rokove, koji trebaju biti usklađeni sa ostalim planskim elementima prostornog plana.

Ostvarenje programa mjera, koji se sistemski treba i može evaluirati i prilagođavati u vremenu primjene, treba da se osigurava instrumentima, a usmjerava razvojnim ciljevima. Konačno, uspješnost programa provjerava se indikatorima koji pokazuju kako se odvija program i gdje ga valja mijenjati ili dopunjavati.

Mjere zaštite od zagađivanja voda

Voda je jedan od osnovnih prirodnih elemenata bez kojeg je ne moguće zamisliti život na zemlji. Učestvuje u procesu kruženja materije u prirodi, biološki je aktivna odnosno dobar je rastvarač, ima

veliku sposobnost apsorpcije kako hemijskih supstanci tako i različitih praškastih neorganskih materija.

Upravo na osnovu ovih fizičkih osobina može se donijeti i zaključak da je takvu materiju kao što je voda teško i zaštititi.

Da bi se zaštita voda postigla neophodno je obezbjediti valjano i sveobuhvatno, prije svega primjenljivo, integralno upravljanje vodama, vodeći računa o:

- novom pristupu u upravljanju vodnim resursima, koji treba da objedine socijalne, ekonomske interese i zaštitu životne sredine;
- pouzdanoj procjeni raspoloživih vodnih resursa i njihovom kvalitetu;
- procjeni potreba za vodom u funkciji prirodnog priraštaja stanovništva, njegove prostorne raspodjele i povećanja standarda života;
- usklađivanju konflikta između razvoja i zaštite okoline uz primjenu koncepta održivog razvoja;
- neophodnost usklađivanja sveukupne zakonske regulative sa evropskim zakonodavstvom kada je u pitanju zaštita voda, prije svega standarde kvaliteta voda za različite namjene (voda za piće, voda za kupanje, voda za uzgoj riba. itd.)

Imajući u vidu sadašnje stanje kvaliteta voda na području općine osnovni ciljevi zaštite bi bili da se:

- Sačuvaju površinske i podzemne vode koje su još čiste,
- Zaustavi dalji trend pogoršanja kvaliteta voda (tekućica i stajaćica),
- Saniraju i uklone izvori zagađenja prvenstveno na postojećim i planiranim izvorima pitke vode, kao i drugim mjestima gdje se voda koristi za namjene za koje je potrebno osigurati kvalitetnu vodu,
- Riješiti problem odlaganja otpada na mjestima na kojima to nije propisano (divlje deponije)
- Riješiti lokaciju sanitarne deponije s posebnim osvrtom na uticaj na podzemne i površinske vode,
- Spriječiti ili ograničiti izgradnju, odnosno nastajanje zagađenja na postojećim i potencijalnim izvorima za snabdijevanje vodom,
- Obezbjedi upravljanje vodnim resursima na principima održivog razvoja i jedinstva vodnog režima,
- Omogućiti svim korisnicima voda da je koriste na održiv način, a u skladu sa raspoloživim količinama vode,
- Uspostaviti sistem praćenja kvaliteta površinskih voda na razmatranom području,
- Izgradnja sveobuhvatnog sistema za kanalisiranje i prečišćavanje otpadnih voda iz naselja i industrijskih pogona,
- Odgovarajućim mjerama zaštite, i kvalitet svih površinskih voda dovede u kategoriju voda u skladu sa zakonskim propisima.

Za ostvarenje tih ciljeva, mjere zaštite voda mogu biti:

- administrativne mjere
- mjere za očuvanje kvaliteta voda
- mjere za sprečavanje i smanjenja zagađenja.

Administrativne mjere obuhvaćaju:

- Planske osnove upravljanja vodama po slivovima koje treba da sadrže procjenu mogućnosti opterećenja vodotoka, ukupno planirano opterećenje za ispuštanje otpadnih voda, utvrđivanje mjerodavnog protoka prijemnika, recipijenta za prijem opterećenja;
- Izmjene i dopune izdanih vodopravnih dozvola za ispuštanje otpadnih voda radi usklađivanja s potrebnim mjerama i ciljevima zaštite voda;
- Stalno praćenje propisa iz oblasti zaštite voda te njihovo usklađivanje s utvrđenim mjerama u provođenju zaštite voda;
- Izrada katastra zaštite voda i izrada druge tehničke dokumentacije potrebne za provođenje

- mjera zaštite voda;
- Uspostavljanje sistema informiranja o stanju kvaliteta voda i efikasnosti primijenjenih mjera.

Mjere za očuvanje kvaliteta voda obuhvaćaju:

- zabranu izgradnje na područjima gdje se ugrožava kvalitet voda izvorišta i podzemnih voda kojese koriste ili planiraju koristiti za vodosnabdijevanje,
- zabranu ili ograničenje izgradnje na posebno zaštićenim područjima i vrijednim vodnim ekosistemima,
- ograničenje izgradnje i obavljanja djelatnosti na vodotocima gdje ispuštanje otpadnih voda može imati uticaj na kvalitet voda i pored primjene potrebnih mjera zaštite,
- mjere/ograničenja definisana Zakonom o vodama koja se odnose na vodno dobro i plavno područje („Službene novine Federacije BiH“ 70/06, Član 12. i Član 96),
- za izvorišta gdje nisu donešene odluke o zonama sanitarne zaštite postupati u skladu sa Zakonom o vodama („Službene novine Federacije BiH“ 70/06) do donošenja odluka o zonama sanitarne zaštite prema važećem Pravilniku o načinu utvrđivanja uslova za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode za javno vodosnabdijevanje stanovništva („Službene novine Federacije BiH“ 88/12), odnosno provoditi mjere zaštite propisane u odlukamadonesenim u ranijim pravilnicima.
- Vršiti odvodnju i prečišćavanje otpadnih voda u skladu sa zakonom o vodama (Član 54. Opšta obaveza odvodnje i tretmana otpadnih voda).
- Tehnološke otpadne vode prečišćavati i ispuštati u skladu sa uslovima zadatim u vodnim aktima izdatim od strane nadležne agencije za vode.
- Povećanje kapaciteta recipijenta-prijemnika izgradnjom potrebnih vodnih objekata.

Mjere za sprečavanje i smanjenje zagađenja obuhvaćaju:

- Planiranje, rekonstrukcija i izgradnja sistema za prikupljanje i odvođenje komunalnih i industrijskih otpadnih voda;
- Planiranje i izgradnju uređaja za prečišćavanje komunalnih i industrijskih otpadnih voda;
- Uvođenje programa mjera za smanjenje zagađenja voda od agrotehničkih sredstava;
- Uređenje erozijskih područja i sprečavanje ispiranja gradnjom regulacijskih vodnih objekata, pošumljavanjem, pravilnom obradom zemljišta, i pravilnom upotrebom agrotehničkih sredstava u poljoprivredi;
- Saniranje postojećih neuređenih deponija-odlagališta otpada, prvenstveno na onim mjestima gdje postoji opasnost od zagađenja podzemnih voda i površinskih voda koje su namijenjene za izvorišta.

Za uspješnu realizaciju postavljenih ciljeva za zaštitu voda, imajući u vidu sadašnje stanje kvaliteta voda i postavljene zahtjeve za kvalitetom voda, trebalo bi u što kraćem roku napraviti slijedeće:

- Donijeti planove zaštite područja za riječne slivove i podslivove na području općine;
- Utvrditi ciljeve kvaliteta voda u skladu sa planovima zaštite područja riječnih slivova i zakonskih propisa;
- provoditi zaštitu i monitoring kvaliteta vode na izvorištima koja imaju odluku o zonama sanitarne zaštite,
- Uspostaviti informacijski sistem o vodama (vodnom bogatstvu i kvalitetu voda) i stvarati uvjete za informiranje javnosti o kvalitetu voda.

Mjere zaštite od zagađivanja tla

Na području cjelokupnog Unsko-sanskog kantona postoji jako malo podataka o stanju ugroženosti tla, tako da je teško definisati trenutno stanje ovog resursa. S obzirom na reljef područja, količinu i intenzitet padavina te opće karakteristike krša, sva tla ovog područja izložena su riziku od erozije vodom i vjetrom. Uz to, potrebno je spomenuti i nepravilnu obradu zemljišta i nekontrolisanu sječu šuma koja dovode do degradacije zemljišta.

Glavni problemi koji negativno utječu na zemljišne resurse su:

- nedostatak sistematskog praćenja tla,
- nedostatak informacionog sistema za tlo/zemljište,
- nedostatak nacionalnog akcijskog programa za borbu protiv dezertifikacije/degradacije zemljišta,
- nedostatak detaljnih informacija o kontaminaciji tla/zemljišta,
- nedostatak provođenja mjera rehabilitacije i remedijacije (sanacije kontaminiranih zemljišta),
- slabo razvijena svijest o značaju tla i zemljišta za održivi razvoj i opstanak čovječanstva itd.

Na kvalitet i strukturu tla na području Unsko-sanskog kantona i općine Sanski Most u najvećoj mjeri imaju sljedeći pritisci:

- nesanitarno i nelegalno odlaganje komunalnog, opasnog, građevinskog i posebnih kategorija otpada,
- erozija tla izazvana sječom šume,
- ispuštanje neprečišćenih otpadnih voda na/u tlo putem otvorenih ispusta ili nepropisno izgrađenih septičkih jama,
- degradacija i zagađenje tla uslijed eksploatacije mineralnih sirovina, deponiranje šljake i nusprodukata prerade sirove rude,
- degradacija i zagađenje tla oko industrijskih pogona uključujući pogone koji su desetljećima izvan funkcije (brojne tvornice, peradarske farme i skladišta),
- kontaminacija tla uslijed intenzivnog saobraćaja,
- akumulacija pesticida u tlu,
- kisele kiše.

Oslanjajući se na „Strategiju zaštite okoliša Federacije BiH 2008-2018“, te „Prostroni plan Unsko-sanskog kantona“, definisani su ciljevi prema sljedećim načelima:

- spriječiti dalju degradaciju;
- otkloniti postojeće probleme i zaštititi zdravlje, bioraznolikost, prirodno i graditeljsko naslijeđe;
- uključiti sve segmente društva jačanjem uloge nevladinog sektora i kapaciteta lokalne zajednice;
- strateški cilj „*stvoriti osnovu za skladan i prostrono uravnotežen socio-ekonomski razvoj*“, sa sljedećim operativnim ciljevima:
 - ojačati i uspostaviti institucionalni okvir neophodan za provođenje regulative i funkcionisanje informacijskog sistema upravljanja zemljištem;
 - doprinjeti razvoju jačanja ruralnih oblasti;
- strateški cilj „*minimiziranje/otklanjanje rizika po ljudsko zdravlje, bioraznolikost, prirodno i graditeljsko naslijeđe*“, sa sljedećim operativnim ciljevima:
 - unaprjeđenje kvaliteta zemljišta vraćanjem funkcije degradiranog zemljišta ili minimiziranja uticaja

Za operativni cilj 1 u okviru strateškog cilja 1: „*ojačati i uspostaviti institucionalni okvir neophodan za provođenje regulative i funkcionisanje informacijskog sistema upravljanja zemljištem*“, definišu se sljedeće mjere za realizaciju:

- definicija osnovne konfiguracije i dugoročnog plana razvoja zemljišnog informacijskog sistema (ZIS),
- stvaranje koordinacijskog čvorišta za prikupljanje svih informacija o zemljištu.

Za operativni cilj 2 u okviru strateškog cilja 1. „doprinjeti razvoju jačanja ruralnih oblasti“, definišu se sljedeće mjere za realizaciju:

- učestvovati u finansiranju programa ruralnog razvoja.

Za operativni cilj 1 u okviru strateškog cilja 2. „unaprjeđenje kvaliteta zemljišta vraćanjem funkcije degradiranog zemljišta ili minimiziranja uticaja“, definišu se sljedeće mjere za realizaciju:

- izraditi integrirani program unaprjeđenja poljoprivrednog zemljišta,
- formiranje banke zemljišta,
- identifikacija i sanacija klizišta,
- sanirati postojeće nesanirane lokalitete na kojima se vršila eksploatacija mineralnih sirovina,
- poticati (sufinanciranje, krediti, bespovratna sredstva, i sl.) projekte koji uključuju saniranje i prenamjenu devastiranog područja,
- deminiranje poljoprivrednog i ostalog zemljišta.

Mjere zaštite u upravljanju otpadom

Trenutno na području općine Sanski Most poslove prikupljanja, odvoza i odlaganja komunalnog, krutog, neškodivog i bezopasnog otpada vrši JKP „SANA“ d.o.o. Sanski Most.

Uslugom prikupljanja, odvoza i odlaganja smeća pokriveno je cca 90% cjelokupnog područja općine Sanski Most po utvrđenoj dnevnoj i tjednoj dinamici, a u skladu s Odlukom o komunalnom redu.

Na području općine nalazi se veći broj manjih odlagališta komunalnog otpada. Razlog postojanja divljih odlagališta jeste nepokrivenost svih domaćinstava uslugama prikupljanja i odvoza otpada kao i javna svijest građana.

Shodno navedenom, u planskom periodu potrebno je:

- Povećati broj stanovništva koje je obuhvaćeno sistemom sakupljanja i odvoza komunalnog otpada.
- Izgraditi reciklažno dvorište na području Općine. Reciklažno dvorište, na području općine, treba da bude otvorenog tipa u kojem će građani u toku radnog vremena, moći da odložiti vlastiti kabasti i ostali odvojeno sakupljeni otpad, uključujući i opasni otpad iz domaćinstva. U sklopu reciklažnog dvorišta planirati traku za sotiranje mješovitog komunalnog otpada u cilju izdvajanja korisnih sirovina.
- Postaviti namjenske kontejnere zatvorenog tipa za odlaganje otpada u svim urbanim dijelovima općine čime će se omogućiti prikupljanje čvrstog otpada sa cijelog prostora općine,
- Prikupljanje odloženog otpada i njegov transport do odlagališta ili do budućeg reciklažnog dvorišta, se treba vršiti specijalizovanim namjenskim vozilima za prikupljanje i transport komunalnog otpada.
- Na nivou općine uspostaviti održivi integralni sistem upravljanja otpadom koji će se bazirati na principima održivog razvoja – smanjenje količina otpada na mjestu nastanka, razvrstavanje, smanjenje, ponovno korišćenje i reciklažu otpada.
- Planirati i uspostaviti organizaciju informacionog sistema u oblasti upravljanja otpadom, kao baze za planiranje i stalno unaprjeđenje sistema upravljanja otpadom.
- Izvršiti uklanjanje divljih deponija i sanaciju lokacije gdje su bile divlje deponije.
- Planirati i sprovesti edukativnu kampanju sa ciljem upoznavanja stanovništva sa potrebom pravilnog odlaganja i upravljanja otpadom.

Mjere zaštite od zagađivanja zraka

S obzirom na nepostojanje sistema monitoringa kvaliteta vazduha ne može se sa sigurnošću govoriti o kategoriji kojoj pripada vazduh na teritoriji Sanskog Mosta.

Iskustveno i na osnovu zapažanja, može se konstatirati da je zagađenje zraka uglavnom uzrokovano sagorijevanjem goriva u ložištima objekata, kao i emisijom štetnih gasova iz motornih vozila.

Iako je industrijska proizvodnja u postratnom periodu izuzetno smanjena, te je emisija ovih čestica u atmosferu sve manja, zrak je opterećen česticama koje nastaju sagorijevanjem fosilnih i drugih goriva (loženje).

Obzirom na nepostojanje sistema daljinskog grijanja, te uzimajući u obzir činjenicu da većina domaćinstava Unsko – sanskog kantona pitanje grijanja rješava individualnim ložištima, a samo dio kolektivnih objekata stanovanjima zajedničke kotlovnice koje često nisu propisno sanirane, jasna je opterećenost zraka kroz emisije sagorijevanja krutog i tečnog goriva.

U cilju zaštite vazduha neophodno je sprovesti sledeće mjere:

- na području općine planirati daljinski sistem grijanja u urbanom području;
- kao gorivo za zagrijavanje koristiti okolišno prihvatljive energente prirodni gas ili biomasu;
- smanjenje uticaja saobraćaja (primjena katalizatora i ostalih tehničkih rješenja na vozilima, regulacijom saobraćaja, primjenom kvalitetnijeg goriva te provođenjem djelotvornije inspekcije vozila);
- radi sveobuhvatnijeg sagledavanja nivoa zagađenosti neophodno je postaviti određen broj mjernih mjesta u centru, okolini i pratiti propisane parametare, a koji bitno utiču na stanje kvaliteta vazduha. Na osnovu usvojenih mjernih mjesta potrebno je uspostaviti monitoring sistematskog praćenja aerozagađenja, odnosno sistematsko mjerenje emisije;
- Predvidjeti maksimalno ozeljenjavanje slobodnih površina kako javno tako i oko okućnica individualnih stambenih objekata;
- Prilikom izgradnje novih privrednih objekata koji mogu da ugroze vazduh naselja, dozvolu za rad usloviti prilaganjem određene dokumentacije o mjerama njene zaštite i to prije oprjedjeljenja za određenu lokaciju;
- Ne smije se dozvoliti da se tretman čvrstog otpadav obavlja spaljivanjem pri čemu će doći do emisije štetnih gasova koji nastaju sagorjevanjem tog otpada,
- Obezbeđenje komunalne higijene.

Polazeći od porijekla pritisaka na okoliš, razradom programa mjera, trebalo bi detaljno razraditi mjere zaštite po pojedinim sektorima iz kojih se očekuju najveći pritisci na kvalitet zraka. Obzirom da će se detaljan program mjera zaštite zraka donijeti kantonalnim planom zaštite zraka, ovim planom daće senaznaka samo osnovnih zaštitnih mjera za sektore: industrije i saobraćaja.

Za sektor industrije osnovne mjere su:

- Prihvatanje standarda EU u procesima proizvodnje i produkcije;
- Stroga kontrola emisija iz industrijskih procesa;
- Ograničavanje emisije i propisivanje standarda i normativa za vrlo otrovne i kancerogene materije;
- Podsticanje uvođenja alternativnih tehnoloških procesa, po mogućnosti da se slijedi načelo primjene najboljih raspoloživih tehnika za smanjenja emisije - tzv principa BAT;
- Razmatranje izgradnje dovoljno visokih dimnjaka, zbog smanjenja uticaja emisija na okolicu;
- Propagiranje i razvijanje odgovornosti za smanjenje nastajanja emisija;
- Usmjeravanje potrošača na nove proizvode, gdje u proizvodnim procesima nastaju znatno manje emisije;

- Uvođenje naknada za prekomjerno emitiranje zagađujućih materija u zrak.U sektoru saobraćaja:
- Optimiranje svih transportnih tokova;
- Što ubrzanija rekonstrukcija i modernizacija putne mreže;
- Podobnim mjerama nastojati povećati upotrebu goriva sa niskim sadržajem sumpora;
- Pojačati inspeksijski nadzor za: kontrolu ispravnosti vozila (posebno gradskog javnog prijevoza i dostavnih teretnih vozila) i kontrolu kvaliteta goriva.

Područja i mjere sanacije

Za potrebe izrade dokumenta prostornog uređenja - prostorni plan općine Sanski Most, neophodno je na osnovu sveukupnog sagledavanja stanja kvaliteta okoliša na području Unsko-sanskog kantona, mogućeg prihvatnog kapaciteta okoliša, uvjeta koji proizilaze iz planiranja korištenja i uređenja prostora i trenutno važećih zakonskih propisa, dati prijedlog potrebnih mjera za sanaciju okoliša prostora Općine za plansko razdoblje.

Ukoliko se žele ispuniti postavljeni ciljevi u zaštiti okoliša, osim jasno izražene želje i političke volje, za to je potrebno imati kvalitetan program i plan kao i velike promjene u sadašnjim institucionalnim odnosima te angažman ljudskih i finansijskih resursa u onoj mjeri u kojoj se mogu osigurati samo dugoročno usmjeravanjem kroz strateško opredjeljenje i pažljivo planiranje.

U cilju provođenja i ostvarenja mjera zaštite u oblasti zaštite okoliša, u sklopu plana zaštite okoliša (plana zaštite zraka, plana zaštite voda, plana upravljanja otpadom) neophodno je uraditi program i plan za realizaciju provedbenih mjera koji između ostalog treba da sadrži i:

- Popis svih zagađivača okoliša (zraka, voda i tla) i ocjenu stanja;
- Utvrđivanje potrebnih mjera zaštite;
- Instrumente za provođenje mjera zaštite;
- Određivanje prioriteta kod provođenja potrebnih mjera zaštite;
- Rokove za provođenje utvrđenih mjera zaštite;
- Potrebna finansijska sredstava za provođenje utvrđenih mjera zaštite.

Za uspješno provođenje mjera zaštite okoliša, mogu se koristiti različiti instrumenti kojim se treba usmjeravati i etapno kontrolirati napredovanje realizacije planiranih zadataka. Kada je u pitanju izbor instrumenata koje treba koristiti, iskustvo pokazuje da se najbolji rezultati u provođenju politike zaštite okoliša postižu primjenom kombinacije različitih instrumenata, regulacionih, klasičnih, ekonomskih, poticajnih, ali i svih drugih koji podupiru primjenu i provođenje mjera i osiguravaju praćenje efekata zaštite okoliša. Pri planiranju korištenja više instrumenata posebnu pažnju treba usmjeriti uspostavljanju konzistentnog skupa mjera ciljanih na odabrani prioritetni sektor (energetiku, saobraćaj, industriju i dr.), uobičajeni instrumenti su:

- Regulacioni instrumenti, jačanje legislative za zaštitu okoliša i bolja implementacija iste, razvoj standardizacije i evaluacija planova i programa zaštite okoliša;
- Klasični instrumenti, korištenje najčešće primjenljivih mjera koje se zasnivaju na pristupu, propisi i nadzori i korištenje i primjena tuđih pozitivnih iskustva;
- Finansijski i ekonomski instrumenti, provođenje načela "zagađivač plaća" i "korisnik plaća", pouzdan mehanizam finansijske potpore (osnivanje i funkcioniranje posebnih fondova za zaštitu okoliša), uvođenje poreza na okoliš i odgovornosti za okoliš, uvođenje dodatnih poreza, povećanje naknada, uvođenje strožijih kazni za zagađenje okolice i dr.;
- Poticajni instrumenti, donošenje mjera na zaštiti okoliša dogovorom sa svim akterima (zagađivačima), uvođenje predviđenih mjera i mehanizama stepenasto, osiguranje istog nivoa primjene za sve uključene subjekte i iznalaženje povoljnih kredita, smanjenje taksi, oslobađanje

dijela carine na opremu (kod uvođenja novih tehnologija i rekonstrukcija u cilju smanjenja zagađenja) i sl.

Na osnovu naznačenih ciljeva i mjera, u cilju zaštite okoliša, neophodno je da se međusobnom saradnjom i umreženošću svih aktera koji treba da uzmu učešće u donošenju programa mjera zaštite, donesu i prioritete kod sanacije postojećeg stanja, odnosno da se utvrde prioritete realizacije pojedinih mjera zaštite.

Procjena stanja do kraja planskog perioda

Brza sanacija odnosno poboljšanje kvaliteta okoliša, teško je izvodljivo imajući u vidu:

- Da se očekuje rast industrijske proizvodnje i porast u privredi s rastom potrošnje energije;
- Da se očekuje daljnja ekspanzija saobraćaja;
- Da je proces zaštite okoliša složen tehničko-tehnološki problem;
- Da je ekonomsko stanje općine, takvo da ne mogu omogućiti potrebna sredstva za sanaciju zaštite okoliša do potrebnog nivoa.

Međutim, ukoliko se obezbijede osnovni preduvjeti, kao:

- Omogući potpuna implementacija zakonskih propisa;
- Obezbijedi jačanje sistema zaštite okoliša, uvođenjem novih instrumenata za smanjenje pritiska na okoliš;
- Obezbijedi prihvatljiv način finansiranja u projekte zaštite okoliša;
- Rast svijesti o potrebi promjena kada je u pitanju zaštita okoliša.

Treba očekivati da će se u planskom razdoblju postići vidan napredak kada je u pitanju kvalitet okoliša, odnosno da će doći do podizanja nivoa zaštite okoliša i očuvanje istog u odnosu na sadašnje stanje.

U kratkoročnom razdoblju, ne treba biti iznenađen da se ima i trend pogoršanja kvaliteta okoliša u pojedinim segmentima, posebno segmentima: kvaliteta zraka i kvaliteta voda, isključivo kao posljedica rasta proizvodnje u energetici i industriji.

U srednjoročnom razdoblju, očekivati je značajne pomake u svim segmentima zaštite okoliša, i to:

- kod upravljanja komunalnim otpadom,
- kod kvaliteta zraka treba očekivati poboljšanje kvaliteta zraka, (primjenom propisa o ograničavanju emisija zagađenja u zrak i uvođenjem sankcija za emitiranje zagađenja iznad dozvoljenih vrijednosti) i
- kod kvaliteta voda treba očekivati poboljšanje kvaliteta voda.

U dugoročnom razdoblju, bilo bi realno da se riješi veliki dio problema u oblasti zaštite okoliša na području općine. U ovom trenutku treba planirati da će se na kraju ovog razdoblja dostići i ostvariti planirani cilj u zaštiti okoliša. Da će okoliš dostići zadovoljavajući stepen kvaliteta i to u svim segmentima.

Kod davanja procjene stanja kvaliteta okoliša do kraja planskog razdoblja, treba računati i sa otežavajućim ograničenjima koja mogu uticati djelomično na ostvarenje postavljenih ciljeva, kao:

- Opće privredno stanje u kojem je najveći problem nezaposlenost;
- Okruženje u kojem se nepoštivanje zakona i zakonskih ograničenja tolerira, neefikasni sudski sistem zbog čega su instrumenti, definirani postojećim zakonima nedjelotvorni;
- Nedostatak finansijskih sredstava za realizaciju svih planiranih aktivnosti u oblasti zaštite okoliša;
- Ograničenih ljudskih resursa potrebnih za obavljanje izuzetno stručnog i opsežnog posla na realizaciji postavljenih ciljeva.

ZAŠTITA I REVITALIZACIJA KULTURNO – HISTORIJSKOG I PRIRODNOG NASLJEĐA I NJIHOVA EKONOMSKA VALORIZACIJA

Opći ciljevi prostornog uređenja iz Prostornog plana Unsko-sanskog kantona za period od 20 godina

Prirodno nasljeđe

- osiguranje prava svakog građanina na zdrav okoliš, odmor, razonodu i provođenje vremena u prirodi, u skladu sa Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima iz 1948. godine;
- održivo korištenje prirodnih dobara, uvijek imajući na umu i sadašnje i buduće generacije;
- utvrđivanje postojećeg biodiverziteta i svrstavanje ugroženih biljnih i životinjskih vrsta na liste zaštite;
- uspostavljanje zaštićenih područja, sa pratećim mjerama zaštite, organizacijama upravljanja tim područjima i uslovima korištenja;
- preuzimanje smjernica i ciljeva postavljenih Federalnom strategijom zaštite okoliša;

Kulturno-historijsko nasljedje

- zaštita i očuvanje kulturno–historijskog naslijeđa se mora provoditi kroz adekvatnu identifikaciju i dokumentaciju;
- osiguranje pravne i prostorno–planske komponente graditeljske baštine;
- jačanje svijesti o važnosti kulturno–historijskog naslijeđa i potencijalnu korist koje ono pruža za cjelokupni društveno–ekonomski razvoj;
- revitaliziranje i konzerviranje kulturno–historijskih spomenika;
- izrađivanje programa uključivanja kulturno–historijskog naslijeđa u funkciju turizma i ekonomskog prosperiteta;
- jačanje međudržavne suradnje kroz prizmu kulturno–historijskog naslijeđa šire regije;

Zaštita prirodnog naslijeđa

Područja od značaja za Federaciju

Planina Grmeč-kategorija zaštite Ia-II (Ia strogi rezervat prirode, II-nacionalni park) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

Područja od značaja za Unsko-sanski kanton

Hrustovačka pećina (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

izvor rijeke Dabar (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

Dabarska pećina (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

vodopad Blihe (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

izvor rijeke Zdene (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

Korčanica (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

područje vodopada Blihe (V zaštićeni pejzaž/park prirode) (ZONA AKTIVNE ZAŠTITE)

memorijalna zona Korčanica (V zaštićeni pejzaž/park prirode) (ZONA AKTIVNE ZAŠTITE)

Shodno navedenom, utvrđuju se sljedeće razine zaštite:

- opće mjere i ciljevi zaštite prirodnog naslijeđa koje se odnose na ukupno prirodno naslijeđe;
- posebne mjere zaštite koje se odnose na pojedine vrste prirodnog naslijeđa;
- mjere i postupci revitaliziranja prirodnog naslijeđa;
- mjere pravne zaštite (zakonska legislativa: kantonalna, nacionalna, evropska i međunarodna)

Opće mjere i ciljevi zaštite

- Zaštita i očuvanje biološke različitosti i ekosistemske prirodne ravnoteže usklađene sa ljudskim djelovanjem;
- Utvrđivanje evidencija prirodnog naslijeđa u cilju praćenja stanja;
- Utvrđivanje mjera, sugestija, mišljenja, saglasnosti, ekspertiza, revizija i druge dokumentacije isključivo na bazi održivog korišćenja prirodnog naslijeđa (minimalna oštećenja i narušavanje ravnoteže);
- Mjere sprječavanja svih štetnih antropogenih zahvata i poremećaja u prirodi;
- Mjere za očuvanje prirodnosti tla, čistoće vode, atmosfere, produkcije kisika i smanjenje efekata „staklene bašte“ radi očuvanja klime;
- Interpolacija i dosljedna primjena zakonske legislative iz oblasti zaštite prirodnog naslijeđa i zaštite prirode u svim dokumentima i razinama prostornog planiranja.

Posebne mjere zaštite prirodnog naslijeđa

Ia strogi rezervat prirode

Kategorija Ia je strogo zaštićeno područje, izdvojeno za zaštitu biodiverziteta i eventualno geološko/geomorfoloških pojava, u kome su posjete, korištenje i uticaji strogo kontrolisani i ograničeni u cilju osiguranja zaštite prirodnih vrijednosti.

Takva zaštićena područja su nezamjenjiva referentna područja za naučna istraživanja i monitoring.

Primarni cilj

Zaštita regionalnih, nacionalnih ili globalno istaknutih ekosistema, vrsta (pojedinačnih ili grupisanih) i /ili posebnosti geodiverziteta: ovi atributi će biti održani većinom ili potpuno bez ljudskih aktivnosti, a bit će degradirane ili uništene čak i uz vrlo slabe ljudske uticaje.

Ostali ciljevi

- očuvanje ekosistema, vrsta i geomorfoloških posebnosti u stanju koje ne ometaju ljudske aktivnosti, koliko je to moguće;
- očuvanje primjera prirodnog okoliša za naučna istraživanja, ekološki monitoring i edukaciju, obuhvatajući dodirna područja preko kojih se mogu izbjeći uticaji;
- minimiziranje smetnji kroz brižljivo planiranje i implementaciju istraživanja, kao i drugih dozvoljenih aktivnosti;
- očuvanje sadržanih kulturalnih i duhovnih vrijednost.

II-nacionalni park

Zaštićena područja Kategorije II su prostrana prirodna ili skoro prirodna područja, izdvojena za zaštitu ekoloških procesa šireg ranga, te relevantnih vrsta i ekosistema karakterističnih za područje, koji predstavljaju osnovu za duhovne, naučne, edukacijske, rekreacijske i turističke potencijale, kompatibilne sa zaštitom kulturnog i prirodnog naslijeđa.

Primarni cilj

Zaštita prirodnog diverziteta zajedno sa sadržanim ekološkim strukturama i pratećim ekološkim procesima uz promociju edukacije i rekreacije.

Ostali ciljevi:

Upravljanje područjem u cilju održivog očuvanja prirodnog stanja koliko je to moguće, kao reprezentativnim primjerom fiziografije regiona, životnih zajednica, genetičkih resursa i netaknutih prirodnih procesa. Očuvanje životnih i ekoloških funkcija populacija i prirodnih grupa vrsta, pri onoj gustini

populacija koja može očuvati intergitet i elastičnost ekosistema za duži period. Poseban doprinos očuvanju široko rasprostranjenih vrsta, regionalnih ekoloških procesa i migratornih puteva vrsta. Upravljanje posjetama u inspiracijske, edukacijske, kulturalne i rekreacijske svrhe na nivou koji neće prouzrokovati značajnu biološku ili ekološku degradaciju prirodnih resursa. Podrška potrebama lokalne zajednice, koja uključuje održivo korištenje resursa, u onoj mjeri koja neće uticati na primarni cilj upravljanja. Doprinos lokalnoj ekonomiji kroz turizam u skladu sa Zakonom i Planom upravljanja Nacionalnog parka

III spomenik prirode i prirodnih pojava

Zaštićeno područje Kategorije IIIb je izdvojeno u cilju zaštite specifičnih prirodnih obilježja, kao što su posebni oblici kopnenog reljefa, morski grebeni, podmorske pećine, geološke forme kao pećine ili čak oblici života kao što su prašume. Generalno, to su manja zaštićena područja, često sa visokim turističkim potencijalom.

Primarni cilj

Zaštita izraženih specifičnih prirodnih obilježja i njima pridruženog biodiverziteta i staništa.

Ostali ciljevi

Zaštita biodiverziteta u kopnenim i morskim pejzažima, koji bi inače trpili značajne promjene. Zaštita specifičnih prirodnih lokaliteta sa duhovnim i/ili kulturnim vrijednostima, sa takođe prisutnim vrijednostima biodiverziteta. Očuvanje tradicionalnih duhovnih i kulturnih vrijednosti na njihovim lokalitetima.

Kategorija Va: Zaštićen pejzaž

Kategorija Va je zaštićeno područje je područje nastalo kroz interakciju ljudi i prirode tokom vremena, a karakteriše se značajnim ekološkim, biološkim, kulturnim i estetskim vrijednostima. Očuvanje interakcije ljudi i prirode je od vitalnog značaja za zaštitu i održivost područja, sa pridruženim prirodnim i drugim vrijednostima.

Primarni cilj

Zaštita i održanje važnih kopnenih, morskih pejzaža i parkova prirode sa vrijednostima koje su nastale interakcijom ljudi i prirode kroz tradicionalnu praksu upravljanja.

Ostali ciljevi

Održanje uravnotežene interakcije prirode i ljudske kulture kroz zaštitu kopnenog/morskog pejzaža i parka prirode pridruženih tradicionalnih načina upravljanja, društvenih, kulturnih i duhovnih vrijednosti. Generalni doprinos očuvanju biodiverziteta kroz upravljanje vrstama u okviru kulturnog pejzaža i kroz poboljšanje mogućnosti očuvanja u teško iskorištavanim pejzažima. Poboljšane mogućnosti za uživanje, blagostanje i socioekonomske aktivnosti kroz rekreaciju i turizam. Korištenje prirodnih proizvoda i funkcija okoline. Uspostava okruženja koje će podstaći uključivanje lokalne zajednice u upravljanje vrijednim kopnenim, morskim pejzažima i parkovima prirode te prirodnim i kulturnim vrijednostima unutar njih. Podrška očuvanju agrobiodiverziteta i akvatičnog biodiverziteta. Uspostava održivih modela očuvanja biodiverziteta koji služe kao primjer za širu primjenu.

Mjere zakonske zaštite

Mjere pravne zaštite sastoje se od tri razine zakonske i druge pravne legislative, a to su:

- nacionalni, odnosno federalni,
- europski
- međunarodni.

U nacionalnu skupinu ovih propisa spadaju:

- Zakon o zaštiti kulturno-historijskog naslijeđa;
- Zakon o zaštiti prirode;
- Skupina zakona koji svojim pojedinim dijelovima regulišu pitanje zaštite prirodnog naslijeđa, a koji se mogu označiti kao komplementarni, kao što su:

- Zakon o prostornom uređenju i građenju;
- Zakon o šumama;
- Zakon o vodama;
- Zakon o lovstvu;
- Zakon o koncesijama;
- Zakon o rudarstvu;
- Zakon o krivičnom postupku.

Europska legislativa se sastoji od dvije direktive i dvije regulative. Direktive se odnose na zaštitu prirodnih staništa i flore i faune koja ih nastanjuje, dok regulative ograničavaju uvoz i razmjenu zaštićene flore i faune unutar Europske zajednice, i to su:

- stanišna direktiva 92/43/EEC;
- direktiva o pticama 79/409/EEC;
- regulativa EC-338/97;
- regulativa CITES.

U međunarodnu legislativu spadaju:

- Konvencija o očuvanju evropskog životinjskog svijeta i prirodnih staništa (Bern,1979.);
- Konvencija o biološkoj raznovrsnosti (Rio,1992);
- Konvencija o zaštiti svjetskog kulturnog i prirodnog naslijeđa (Pariz, 1972.);
- Konvencija o očuvanju važnih staništa (Ramsar).

Zaštita kulturno – historijskog naslijeđa

Prema podacima Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, na teritoriji općine Sanski Most nalaze se:

nacionalni spomenici:

- Dabaraskе spilje, kulturni pejzaž;
- Hrustovačke spilje, kulturni pejzaž;
- Memorijalni kompleks Šušnjar, graditeljska cjelina;
- Most u Starom Majdanu, poznat kao Rimski most, istorijski spomenik;
- Musalla sa grebljem u Kamengradu, graditeljska cjelina;
- Stari grad Kamengrad, istorijsko područje;
- Zgrada II zasjedanja ZAVNOBIH – a, mjesto istorijskog spomenika;
- Zgrada stare željezničke stanice, istorijska građevina;

privremena lista nacionalnih spomenika:

- Briševo, Stara rijeka, Filijalna crkva;
- Hamza – begova džamija;
- Lušci Palanka – Crkva na Gredaru;
- Rimsko naselje na ušću Dabra u Sanu;
- Sasina, Sasina Župna crkva rođenja BDM;
- Stara Rijeka – Župna crkva sv. Antuna Pustinjaka;
- Tomašica, Sasina, filijalna crkva;
- Župna crkva Uznesenja BDM u Sanskom Mostu;

lista peticija za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima

- Hram (zarušen sa istočne strane) i tumulus u Splonumu;

- Kula u Tomini;
- Nekropola sa stećcima u Suhači;
- Nekropola stećaka (2) Humci;
- Nekropola stećaka, Brdari;
- Rimski lokalitet gradina Sastavci.

Kulturni pejzaž Dabarske pećine, općina Sanski Most

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu člana V stav 4 Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1 Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 4. do 7. novembra 2014. godine proglasila kulturni pejzaž Dabarske spilje nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. Nacionalni spomenik čine prirodne i antropogene sastavnice pećine, kao i pokretni arheološki materijal deponiran u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu. Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. 986, z.k. uložak broj 86, k.o. Donji Dabar, općina Sanski Most, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Komisija za zaštitu nacionalnih spomenika, uspostavljena prema Aneksu 8, Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", broj 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

S ciljem trajne zaštite na ovom prostoru utvrđene su sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su isključivo istraživački i konzervatorski radovi, restauracija pokretnog naslijeđa i radovi na tekućem održavanju, uključujući i one koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje ministarstva nadležnog za prostorno uređenje u Federaciji Bosne i Hercegovine i strukovni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine;
- radovi na uređenju lokaliteta i radovi na saniranju oštećenja dopušteni su isključivo uz prethodno izrađen plan sanacije, restauracije i konzervacije i odobrenja nadležnog ministarstva i nadzor nadležne službe zaštite;
- dopušteno je uređenje pješačkih staza za siguran pristup, te postavljanje mobilijara (klupa, koš za smeće i oznaka za kretanje);
- područje predstavlja arheološki lokalitet, pa je prilikom obavljanja istražnih ili drugih radova koji podrazumijevaju intervencije u tlu, obvezno osigurati prisustvo arheologa;
- prostor spomenika bit će otvoren i dostupan javnosti;
- zabranjeno je odlaganje svih vrsta otpada.

U cilju zaštite prirodnog naslijeđa bez narušavanja postojećeg ekološkog sklada, utvrđene su sljedeće mjere zaštite:

- izraditi detaljan plan očuvanja prirodnog ambijenta prostora koji čine pećina i potok, uz zaštitu cjelokupnog područja bez narušavanja postojećeg stanja i ekološkog sklada;
- izraditi program korištenja i upravljanja kulturnog krajolika, te osigurati sudjelovanje stručnjaka za zaštitu prirodnog naslijeđa u svim fazama izrade projekata i planova upravljanja kulturnim krajolikom;
- očuvati postojeće visoko rastinje i specifične biljne vrste;
- nije dopuštena eksploatacija kamena, šljunka i drugih prirodnih sirovina, lociranje potencijalnih zagađivača okoline utvrđenih kantonalnim i entitetskim propisima;
- nije dozvoljena izgradnja industrijskih objekata i magistralne infrastrukture i drugih objekata koji tokom izgradnje ili eksploatacije mogu ugroziti nacionalni spomenik i zaštićeno područje.

Sve mjere zaštite provoditi u skladu sa donesenom Odlukom o proglašenju nacionalnim spomenikom, koju je donjela Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4 Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1 Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 4. do 7. novembra 2014. godine, donijela je Odluku o proglašenju kulturnog pejisaža Hrustovačke pećine nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

Nacionalni spomenik čine prirodne i antropogene sastavnice pećine in situ, kao i pokretni arheološki materijal deponiran u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu. Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. 862, z. k. uložak broj 109, k.o. Hrustovo, općina Sanski Most, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

S ciljem trajne zaštite, utvrđene su sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su isključivo istraživački i konzervatorski radovi, restauracija pokretnog naslijeđa i radovi na tekućem održavanju, uključujući i one koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje ministarstva nadležnog za prostorno uređenje u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: nadležno ministarstvo) i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: nadležna služba zaštite);
- pod radovima tekućeg održavanja smatraju se prije svega intervencije koje se odnose na čišćenje prostora, izradu i popravak dijelova mobilijara (ulaznih vrata) i radovi na sanitarnoj sječivegetacije koji ne dovode u pitanje integritet cjeline;
- dopušteno je obavljanje radova na infrastrukturi, uz odobrenje nadležnog ministarstva i stručno mišljenje nadležne službe zaštite;
- radovi na uređenju lokaliteta i radovi na saniranju oštećenja dopušteni su isključivo uz prethodno izrađen plan sanacije, restauracije i konzervacije, uz odobrenje nadležnog ministarstva i nadzor nadležne službe zaštite;
- dopušteno je uređenje pješačkih staza za siguran pristup, te postavljanje mobilijara (klupa, korpiza otpatke i oznaka za kretanje);
- područje predstavlja arheološki lokalitet, pa je prilikom obavljanja istraživanja radova obavezno osigurati prisustvo arheologa;
- prostor spomenika bit će otvoren i dostupan javnosti;
- zabranjeno je odlaganje svih vrsta otpada.

U cilju zaštite prirodnog naslijeđa bez narušavanja postojećeg ekološkog sklada, utvrđene su sljedeće mjere zaštite:

- izraditi detaljan plan očuvanja prirodnog ambijenta prostora koji čine pećina i potok, uz zaštitu cjelokupnog područja bez narušavanja postojećeg stanja i ekološkog sklada;
- izraditi program korištenja i upravljanja kulturnim krajolikom te osigurati sudjelovanje stručnjaka za zaštitu prirodnog naslijeđa u svim fazama izrade projekata i planova upravljanja prostornom baštinom kulturnih krajolika;
- očuvati postojeće visoko rasteće i specifične biljne vrste;
- nije dopuštena eksploatacija kamena, šljunka i drugih prirodnih sirovina, lociranje potencijalnih zagađivača okoline utvrđenih kantonalnim i entitetskim propisima;
- nije dozvoljena izgradnja industrijskih objekata i magistralne infrastrukture i drugih objekata koji tokom izgradnje ili eksploatacije mogu ugroziti nacionalni spomenik i zaštićeno područje.

Sve mjere zaštite provoditi u skladu sa donesenom Odlukom o proglašenju nacionalnim spomenikom, koju je donjela Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika.

Graditeljska cjelina, Memorijalni kompleks Šušnjar

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 1. do 7. jula 2003. godine, donijela je Odluku o proglašenju graditeljske cjeline memorijalni kompleks Šušnjar nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

Nacionalni spomenik obuhvata zemljište označeno kao k.č. broj, 00023/0017 Gaj, 00035/0001, 00035/0011, 00035/0013 i 00035/0014 k.o. Kruhari, posjedovni list br. 0183, općina Sanski Most, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite i rehabilitacije utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika ustanovljene u skladu sa Aneksom 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02 i 27/02).

U cilju zaštite kompleksa utvrđuju se I i II zona zaštite.

I zona zaštite obuhvata k.č. 00023/0017 Gaj, 00035/0001, 00035/0011, 00035/0013 i 00035/0014 k.o. Kruhari. U I zoni zaštite nisu dopušteni nikakvi radovi, izuzev radova na održavanju i prezentaciji kompleksa i rekonstrukciji objekta, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine. U ovoj zoni nije dopušteno deponiranje otpadaka.

II zona zaštite obuhvata pojas širine 50 m od granica I zone zaštite. U II zaštitnoj zoni zabranjena je izgradnja industrijskih i poljoprivrednih objekata. Stambeni objekti ne smiju biti veći od visine 6,50 m do početka krovništa, odnosno spratnosti P+1 i maksimalnog gabarita 12 x 10 m.

Sve mjere zaštite provoditi u skladu sa donesenom Odlukom o proglašenju nacionalnim spomenikom, koju je donijela Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika.

Istorijski spomenik, most u Starom Majdanu

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 28. marta do 1. aprila 2008. godine, donijela je Odluku o proglašenju historijskog posmeika-Most u Starom Majdanu, poznat kao Rimski most, nacionalnim spomenikom.

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. 1631 (novi predmjer), broj posjeda 99, k.o. Sanski Most, općina Sanski Most, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite, utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", broj 2/02, 27/02, 6/04 i 51/08).

Utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su isključivo istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi, uključujući i one koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine; Vlada Federacije BiH posebno je dužna osigurati izradu projekta sanacije, restauracije i konzervacije nacionalnog spomenika.

Projekat sanacije, restauracije i konzervacije treba sadržavati:

- arheološko istraživanje mosta;
- statičku analizu terena i konstrukcije mosta i obalnih zidova sa mjerama za sanaciju;
- saniranje oštećenja na svodu mosta sa čišćenjem spojnica i zapunjavanjem krečnim malterom; • saniranje uzvodnih i nizvodnih bočnih zidova;
- uklanjanje svih struktura koje nisu izvedene u skladu sa principima rekonstrukcije i ponovno izvođenje konzervatorsko-restauratorskih radova;
- čišćenje mosta i odstranjivanje samonikle vegetacije sa konstrukcije mosta; • uređenje okoline mosta sa uklanjanjem samonikle vegetacije;
- izradu i provođenje programa prezentacije nacionalnog spomenika;

- izradu alternativnog saobraćajnog rješenja – izgradnja novog mosta.

Sve mjere zaštite provoditi u skladu sa donesenom Odlukom o proglašenju nacionalnim spomenikom, koju je donjela Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika.

Graditeljska cjelina Musalla u Kamengradu sa grebljem

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 1. do 7. jula 2003. godine, donijela je Odluku o proglašenju graditeljske cjeline Musalla u Kamengradu sa grebljem nacionalnim spomenikom.

Nacionalni spomenik obuhvata zemljište označeno kao k.č. 351/1 Musala, 351/2 Musala, k.o. Donji Kamengrad, br. posjedovnog lista 0820, općina Sanski Most, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Nacionalni spomenik sačinjava: musalla – mihrab, nadstrešnica i greblje. Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite i rehabilitacije utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02 i 27/02).

U cilju trajne zaštite dobra utvrđuje se:

I zona zaštite koja obuhvata k.č. 351/1 Musala, 351/2 Musala, k.o. Donji Kamengrad. U sklopu ove zone utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- zabrana građenja stambenih, privrednih i poljoprivrednih objekata,
- zabrana izvođenja bilo kakvih radova na spomenicima koji čine graditeljsku cjelinu, osim konzervatorsko-restauratorskih radova, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje (u daljnjem tekstu: nadležno ministarstvo) i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nadležna službazastite),
- zabranu odlaganja svih vrsta otpada,
- zabranu obavljanja svih radova na infrastrukturi osim u izuzetnim slučajevima uz odobrenje nadležnog ministarstva i stručni nadzor nadležne službe zaštite.

II zona zaštite koja obuhvata pojas širine od 200 m od granica I zone. U sklopu ove zone utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- dopuštena izgradnja objekata maksimalne visine 6,50 m do početka krovišta, odnosno spratnosti P+1 i maksimalnog gabarita 10x12 m,
- zabrana izgradnje magistralnih infrastrukturnih ili energetske objekata, zabrana izgradnje industrijskih objekata i postrojenja za eksploataciju kamena i drugih zagađivača u toku čije izgradnje ili eksploatacije može doći do oštećenja nacionalnog spomenika,
- zabranu odlaganja svih vrsta otpada.

Vlada Federacije dužna je posebno osigurati provedbu sljedećih mjera:

- izradu elaborata u kome će biti obuhvaćeni istraživački i pripremni radovi na nacionalnom spomeniku u cilju njegove rehabilitacije,
- izradu projekta rehabilitacije nacionalnog spomenika,
- rehabilitacija uključuje i dokumentiranje epigrafske građe mezarja, uređenje mezarja i sanaciju oštećenih nišana,
- istraživački, pripremni, kao i radovi na rehabilitaciji nacionalnog spomenika moraju biti izvedeni prema prema elaboratu i projektu odobrenom od strane nadležnog ministarstva i uz stručni nadzor nadležne službe zaštite.

Sve mjere zaštite provoditi u skladu sa donesenom Odlukom o proglašenju nacionalnim spomenikom, koju je donjela Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika.

Istorijsko područje Stari grad Kamengrad u Sanskom Mostu

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 28. marta do 1. aprila 2008. godine, donijela je Odluku o proglašenju historijskog područja Stari grad Kamengrad nacionalnim spomenikom.

Nacionalni spomenik se nalazi na lokaciji koja obuhvata dio k.č 2061 upisane u z.k. uložak broj 162, k.o. Donji Kamengrad, općina Sanski Most, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

S ciljem trajne zaštite nacionalnog spomenika utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su isključivo istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi, uključujući i one koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine.

S ciljem trajne zaštite nacionalnog spomenika, potrebno je osigurati:

- čišćenje zidina grada, zidova kula i ostalih prostora od divljeg raslinja koje predstavlja opasnost za strukturu spomenika;
- konstruktivnu sanaciju kula i zidina na mjestima gdje se pojavljuju pukotine i prijeti urušavanje;
- prilikom radova na konstruktivnoj sanaciji, konzervaciji i restauraciji koristiti u najvećoj mogućoj mjeri izvorne materijale i vezivna sredstva;
- prilikom radova na sanaciji upotrebljavati postojeće kamene blokove;
- dijelovi obrađenih kamenih površina koji nedostaju moraju da budu urađeni od istog materijala od koga su izvorno napravljeni;
- obrada površina saniranog zida treba da odgovara načinu obrade ostatka zida;
- pokrivanje gornjih zona – krune zida mora da bude urađeno od prirodnih materijala (kameni završeci - kape ili obrada hidrauličnim malterom);
- veće pukotine moraju da budu popunjene smjesom manjih komada kamena i hidrauličnog krečnog maltera;
- samonikla vegetacija mora da se ukloni fizičkom silom. Uklanjanje biocidima i ostalim hemijskim sredstvima, zbog blizine vodovoda, nije preporučljivo;
- uklanjanje svih struktura koje nisu izvedene u skladu sa principima rekonstrukcije i ponovno izvođenje konzervatorsko-restauratorskih radova;
- arheološko istraživanje neistraženog dijela i konzervatorske radove na pronađenim ostacima; - izradu i provođenje programa prezentacije nacionalnog spomenika;
- prostor nacionalnog spomenika bit će očišćen, otvoren i dostupan javnosti i može se koristiti u edukativne i kulturne svrhe.

Zaštitni pojas obuhvata područje u radijusu 150 m od granica područja prvog stepena zaštite. U sklopu tog područja provode se sljedeće mjere zaštite:

- dozvoljena izgradnja objekata maksimalne visine 6,50 m do početka krovništa, odnosno spratnosti P+1 i maksimalnog gabarita 10x12 m;
- zabrana izgradnje magistralnih infrastrukturnih ili energetskih objekata, zabrana izgradnje industrijskih objekata i postrojenja za eksploataciju kamena i drugih zagađivača u toku čije izgradnje ili eksploatacije može da dođe do oštećenja nacionalnog spomenika;
- zabrana odlaganja svih vrsta otpada.

Sve mjere zaštite provoditi u skladu sa donesenom Odlukom o proglašenju nacionalnim spomenikom, koju je donjela Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika.

Istorijski spomenik-zgrada zasjedanja ZAVNOBIH-a u Sanskom Mostu

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4 Aneksa 8 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39 stav 1 Poslovnika o radu Komisije za očuvanje

nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 26. do 28. marta 2012. godine, donijela je Odluku o proglašenju historijskog spomenika zgrada II zasjedanja ZAVNOBIH-a nacionalnim spomenikom.

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. 234 i 229/1 (stari premjer), ZK uložak broj 423, što odgovara k.č. 722 i 728 (novi premjer), posjedovni list broj 423/01, K.O. Sanski Most, općina Sanski Most, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite i rehabilitacije utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini („Službene novine Federacije BiH“, br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

U cilju trajne zaštite nacionalnog spomenika, utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- dopuštena je izgradnja memorijalnog objekta u savremenom arhitektonskom izrazu, istih horizontalnih i vertikalnih gabarita kao izvorni, uz upotrebu savremenih materijala i metoda građenja; objekat se može koristiti u memorijalne (spomen obilježje II zasjedanja ZAVNOBIH-a), edukativne, kulturno-sportske i turističko-ugostiteljske svrhe, uz mogućnost vraćanja muzejsko-etnološke namjene koju je objekat imao ranije;
- izvršiti izradu urbanističkog projekta koji će osim hortikulturnog uređenja parcele, riješiti i uređenje ostalih sadržaja - igrališta sa tribinama i svlačionicama.

Na susjednim parcelama (k.č. 727, 729 i 730) koje graniče sa zaštićenim prostorom, dopušta se rekonstrukcija postojećih objekata uz zadržavanje postojećih gabarita i visina. Moguća je interpolacija stambenih objekata najveće dopuštene spratnosti P+1, odnosno najveće dopuštene visine od cca 6,50 mdo krovno vijenca.

Sve mjere zaštite provoditi u skladu sa donesenom Odlukom o proglašenju nacionalnim spomenikom, koju je donjela Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika.

Istorijski spomenik zgrada stare željezničke stanice

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4 Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1 Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 6. do 8. novembra 2013. godine, donijela je Odluku o proglašenju historijskog spomenika zgrada stare željezničke stanice nacionalnim spomenikom.

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. 754 (novi premjer), z.k. uložak broj 423, k.o. Sanski Most I, općina Sanski Most, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini („Službene novine Federacije BiH“, br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

U cilju trajne zaštite nacionalnog spomenika, utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su konzervatorsko-restauratorski radovi, konstruktivna sanacija, unutrašnja adaptacija prilagođena novoj namjeni prostora, uređenje pristupnog platoa i radovi koji će osigurati održivu upotrebu objekta kojima je za cilj prezentacija nacionalnog spomenika, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine;
- spomenik može biti korišten za kulturne, edukativne i ugostiteljske svrhe.

Na susjednim parcelama (k.č. 740, 753, i 746), koje graniče sa zaštićenim prostorom, izgrađeni su stambeni i stambeno-poslovni objekti i na njima je dopušteno tekuće održavanje uz zadržavanje postojećih gabarita i visina.

Sve mjere zaštite provoditi u skladu sa donesenom Odlukom o proglašenju nacionalnim spomenikom, koju je donjela Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika.

Dakle, Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika u okviru svojih redovnih poslova, vodi brigu o identifikaciji, dokumentaciji, klasifikaciji, valorizaciji, prijedlogu kategorizacije, verifikaciji i utvrđivanju mjera zaštite unutar kojih je i utvrđivanje zona zaštite, nivoima i metodama intervencije kao i načinima korištenja spomenika. Sve ove mjere provodi Komisija, a za proglašene spomenike kulture, ostali

korisnici su dužni poštovati donešene Odluke prema Zakonu o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini („Službene novine FBiH“, broj: 02/02, 27/02, 6/04, 51/07), što je prvi korak očuvanja i zaštite kulturno-historijskog naslijeđa.

Pored mjera zaštite spomenika veoma bitan segment je i njihova afirmacija koja je bitan element sveukupne brige o zaštiti spomenika. Afirmacija se radi prije svega zbog očuvanja, ali i svijesti o nacionalnim identitetima, podizanju općeg obrazovnog nivoa i svijesti građana kao i zbog stavljanja spomenika u funkciju turizma koja omogućuje prihod koji bi se trebao vraćati u njihovu zaštitu. Afirmacija spomenika se kreće preko više vrsta aktivnosti a koje se mogu svesti na sljedeće:

- Ulaganje u obuku kvalificiranog kadra doprinosi boljoj produktivnosti i profesionalizmu,
- Ulaganje u diplomski studije,
- Ulaganje u namjenski postdiplomski studij iz oblasti konzervacije i restauracije pokretnih dobara (arheoloških nalaza, slika, drvenih ili metalnih rukotvorina, te starih knjiga i rukopisa),
- Bitan element afirmacije s obzirom na vrstu radova koji se obavljaju na dobrima kulturnog naslijeđa i pokretnim artefaktima i zbirkama, postoji i potreba na svim nivoima za specijalističkim kursovima za obrtnike i zanatlije raznih profila,
- Odnos lokalne zajednice, njenih sveukupnih aktivnosti treba u budućim aktivnostima biti predmet posebnog interesa. Upotreba spomeničkog lokaliteta kao ključne tačke za aktivnosti koje se odnose na naslijeđe promoviše podizanje svijesti unutar zajednice o značaju spomenika. Povratno sve ovo utiče i na odnos zajednice prema spomeniku,
- Institucionalni uticaj na tretman kulturno-historijskog naslijeđa je takođe veoma značajan.

Promocija lokaliteta i spomenika historijskog naslijeđa je obveza koja se mora planirati i nametnuti. U tom smislu neophodno je osigurati kontinuiranu kvalitetnu promociju pojedinačnih lokaliteta, kao i potencijalnu društvenu i ekonomsku vrijednost graditeljskog naslijeđa. U mnogim zemljama to je omogućeno i podržano putem popularnih publikacija (brošura, pamfleta, razglednica, multi-medijalnih projekata) o cjelokupnom projektu i pojedinačnim lokalitetima, prezentacijama na sajmovima i kulturnim i privrednim izložbama, te pojavljivanjem u domaćim sredstvima informisanja.

PREGLED međunarodnih multilateralnih ugovora čija je članica, odnosno kojima je vezana Bosna i Hercegovina (iz oblasti od značaja za zaštitu kulturnog naslijeđa) UNESCO

Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (Pariz, 1972. godine)

Konvencija o mjerama za zaštitu i sprečavanje nedozvoljenog uvoza, izvoza i prenosa svojine kulturnih dobara (Pariz, 1970. godine)

Konvencija za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (Hag, 1954. godine) Haška konvencija - Pravilnik

Haška konvencija - Protokol I

Haška konvencija - Protokol II

Konvencija za zaštitu podvodnog kulturnog naslijeđa (Pariz, 2001. godine)

Konvencija za zaštitu nematerijalnog kulturnog naslijeđa (Pariz, 2003. godine)

Konvencija za zaštitu i promociju kulturnih različitosti (Pariz, 2005. godine)

Vijeće Evrope

Evropska konvencija o kulturi (Paris, 1954. godine)

Evropska konvencija o zaštiti arheološkog naslijeđa (London, 1969. godine, revidirana u Valetti 1992. godine. BiH nije potpisnica revidirane konvencije)

Konvencija o zaštiti arhitektonskog naslijeđa Evrope (Granada, 1985. godine) Okvirna

konvencija o vrijednosti kulturnog naslijeđa za društvo (Faro, 2005. godine) Evropska

konvencija o krajolicima (Firenca, 2000. godine)

Ostale

Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela iz 1886. godine, revidirana u Parizu 1971. godine i dopunjena 1979. godine

Sporazum između Vijeća ministara BiH i Vlade SAD o zaštiti i očuvanju određenog kulturnog vlasništva, potpisan 02.07.2002. godine, ratificiran 21.07.2004. godine (tekst sporazuma objavljen u dodatku Sl. glasnika BiH - Međunarodni sporazumi, broj 6/04)

Sporazum između Vlade BiH i Vlade SR Njemačke o saradnji u oblasti kulture, obrazovanja i nauke (potpisan 21.07.2004. godine, ratificiran 26.10.2005. godine (tekst sporazuma objavljen u dodatku Sl. glasnika BiH – Međunarodni sporazumi, broj 11/05)

UNIDROIT Konvencija o međunarodnom povratu ukradenih ili nezakonito izvezenih kulturnih dobara (Rim, 1995. godine)

Rezolucija CM / Res (2010) 52 o pravilima za dodjelu certifikata "Kulturna ruta Vijeća Evrope" (usvojio Odbor ministara 8.12.2010.)

Preporuka br. R (89) 6 Odbora ministara državama članicama o zaštiti i unaprjeđenju ruralne graditeljske baštine (usvojio Odbor ministara Vijeća Evrope 13. 04.1989. na 425. sastanku.

Preporuka se odnosi na očuvanje ljepote i karaktera pejzaža i područja (11.12.1962.) – Opća skupština Ujedinjenih naroda za obrazovanje, nauku i kulturu

Memorandum iz Beča o "Svjetskoj baštini i savremenoj arhitekturi – Upravljanje povijesnim urbanim krajolikom"

ICOMOS Povelja za tumačenje i prezentaciju kulturnog naslijeđa – pripremljena pod pokroviteljstvom ICOMOS Međunarodnog naučnog odbora za tumačenje i prezentaciju kulturne baštine, ratificirana na 16. glavnoj skupštini ICOMOS, Kvebek (Kanada), 4.10.2008. godine.

SPOMEN OBILJEŽJA NA PODRUČJU OPŠTINE SANSKI MOST

(Podaci preuzeti iz dokumenta Evidencioni obrazac registra izrađenih spomen obilježja na području općine Sanski Most)

- SPOMEN ČESMA – VRŠE
- SPOMEN OBILJEŽJE ZA CIVILNE ŽRTVE RATA (GORNJI KAMENGRAD-DOŠCI)-nedovršeno
- SPOMEN ČESMA – GORNJI KAMENGRAD-DOŠCI
- SPOMEN OBILJEŽJE OKREČ
- SPOMEN OBILJEŽJE ŠEHIDIMA – ČIRKIĆI
- SPOMEN OBILJEŽJE “JAMA HRASTOVA GLAVICA”
- SPOMEN OBILJEŽJE LUKAVICE – SA ČESMOM
- SPOMEN PLOČA (harem džamije -Lukavice)
- SPOMEN OBILJEŽJE ALIBEGOVIĆIMA (UBIJENIM CIVILIMA IZ ZASEOKA BUDIM)
- SPOMEN ČESMA U ZENKOVIĆIMA
- SPOMEN OBILJEŽJE MODRA
- SPOMEN OBILJEŽJE SKUCANI VAKUF-nedovršeno
- SPOMEN PLOČA UBIJENIM LOGORAŠIMA U LUŠCI PALANCI (bivši logor-SPOMEN KUĆA/MUZEJ SIME MILJUŠA)
- SPOMEN OBILJEŽJE UBIJENIM CIVILIMA I ŠEHIDIMA U NAPRELJU (MZ-FAJTOVCI)-nedovršeno
- SPOMEN OBILJEŽJE TURBE - GENERALA MEHMEDA ALAGIĆA
- SPOMEN OBILJEŽJE- HUSIMOVCI
- SPOMEN PLOČA UBIJENIM U LOGORU “SANAKERAM”
- SPOMEN ČESMA DEMIŠEVCI
- SPOMEN OBILJEŽJE STARI MAJDAN- TRG AMIRA ŽILIĆA-nedovršeno
- SPOMEN PLOČA STARI MAJDAN-GRAČANICA: ISLAMOVIĆ ŠEFIK I MUHADŽIĆ OSMAN
- SPOMEN OBILJEŽJE POBRIJEŽJE (U HAREMU ĐAMIJE- POBRIJEŽJE)
- SPOMEN PLOČA LOGORAŠIMA (ISPRED STAROG HOTELA)
- SPOMEN PLOČA-KERANOVIĆ SAID -PRIPADNIK TO ARBIH (VRHPOLJE)
- SPOMEN OBILJEŽJE “GALAJA “- VRHPOLJE, SANSKI MOST
- SPOMEN OBILJEŽJE- MEZARJE HRUSTOVO/VRHPOLJE (kompleks-mezarje sa spomen obilježjima)

- SPOMEN PLOČA - ISMET SADIKOVIĆ "HRUSTOVO"
- SPOMEN PLOČA ZUKIĆ ALMAZU "HRUSTOVO"
- SPOMEN OBILJEŽJE HRUSTOVO
- SPOMEN OBILJEŽJE – KLJEVCI
- SPOMEN OBILJEŽJE -VRHPOLJSKI MOST TUGE
- SPOMEN PLOČA -HEPIĆ (RAME) ISMET
- SPOMEN ČESMA -UBIJENIM CIVILIMA "KIJEVO"SPOMEN OBILJEŽJE LOGORAŠIMA "UŠĆE DABRA"
- SPOMEN OBILJEŽJE- KRIVA CESTA
- SPOMEN OBILJEŽJE GREDA
- SPOMEN OBILJEŽJE MEZARJE ŠEHOVCI
- SPOMEN PLOČA SASINA
- SPOMEN PLOČA ŠEHOVCI
- SPOMEN PLOČA- TRNOVA
- SPOMEN PLOČA SELMAN NAIL
- SPOMEN PLOČA HEGIĆA KUĆA
- SPOMEN OBILJEŽJE ZDENA 1992-95
- SPOMEN PLOČA LOGORAŠIMA-SPORTSKA DVORANA
- SPOMEN OBILJEŽJE OSLOBODIČIMA SANSKOG MOSTA - TRG LJILJANA
- SPOMEN PLOČA DR. MEHMED ALAGIĆ
- SPOMEN OBILJEŽJE "STATUA LOGORAŠA"
- SPOMEN PLOČA BEĆO BULJUBAŠIĆ-GRMEČ
- SPOMEN PLOČA UBIJENIM BOŠNJACIMA TRNOVE
- SPOMEN PLOČA ŠKRLJEVITA
- SPOMEN PLOČA LOGORAŠIMA "HOTEL SANUS"
- SPOMEN OBILJEŽJE - KRUHARI-DOMAZETI
- SPOMEN PLOČA TRNOVA-LUGOVI-UBIJENIM ORGANIZATORIMA POKRETA OTPORA
- SPOMEN PLOČA UBIJENIM POLICAJCIMA POLICIJSKE STANICE SANSKI MOST (POLICAJCI IZ POLICIJSKE STANICE U SANSKOM MOSTU)
- SPOMEN PLOČA LOGORAŠIMA KRINGSA "HALA KRINGS"
- SPOMEN OBILJEŽJE CIVILNIM ŽRTVAMA RATA

Pregled ugroženih spomenika kultuno-istorijskog nasljedja

Ugroženi spomenik sa liste Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ⁷⁴ na teritoriji općine Sanski Most je:

- istorijsko područje – Stari grad Kamengrad, općina Sanski Most, FBiH – objekat djelimično prekriven samoniklim rastinjem, ugrožen je uslijed neodržavanja što uzrokuje trajni gubitak dijelova objekta.

Revitalizacija i ekonomska valorizacija prirodnog naslijeđa

Veoma povoljan geoprometni položaj, kao i velika koncentracija vrijednih i atraktivnih prirodnih lokaliteta, predstavljaju glavne pokretačke motive revitaliziranja prirodnog naslijeđa kao preduvjet ekonomskog valoriziranja prirodnog naslijeđa.

Nakon stavljanja određenog prirodnog naslijeđa pod zaštitu donose se programi revitaliziranja i korištenja pojedinog dobra naslijeđa na bazi procjene prihoda iz: boravišnog, tranzitnog i poslovnog turizma, a na temelju zdravstveno-terapeutske, rekreativne, lovne i vjerske funkcije turizma.

Postojeća ekonomska valorizacija prirodnog naslijeđa, u prvom redu iskorištavanje prirodnih resursa (obnovljivih i neobnovljivih), ekonomski je neznatna, trenutačna, periodična i socijalno neopravdana u poređenju sa mogućim ekonomskim valoriziranjem utvrđenih prirodnih područja i drugih kulturnih elemenata koji se mogu ekonomski valorizirati samo stavljanjem prirodnih područja pod zaštitu.

⁷⁴ <http://kons.gov.ba/Content/Read/ugrozeni-spomenici> (pristupljeno 2020. godine)

Na primjer ljepota pejzaža, vidikovci, živopisni krajolici i vodotoci i druge vrijednosti mogu se ekonomski vrijednovati bez sadašnje ekstenzivno, intenzivnim (organiziranim) načinom prezentacije i korištenja putem programa prostornog organiziranja, revitaliziranja i korištenja prirodnih područja.

Samo na taj način ekonomski efekti korištenja prirodnog naslijeđa se mogu uvećavati, a ujedno otvaralebi se mogućnosti angažiranosti radnog aktiviteta lokalnog stanovništva.

Revitalizacija i ekonomska valorizacija kulturno – historijskog naslijeđa

Kulturno-historijsko naslijeđe cijelog Unsko-sanskog kantona, a time i općine Sanski Most je tokom ratnih dešavanja 1992-1995. bilo značajno oštećeno, ali i zbog neodržavanja i nebrige brojni objekti su došli u stanje devastacije.

U planskom periodu, potrebno je izraditi detaljne preglede stanja, vrijednosti, položaja i dostupnosti kulturno – historijskih spomenika, te ih aktivno angažirati u turističku ponudu Kantona.

Zbog toga se daje prijedlog da se izrade standardi za fizičku obnovu objekata kulturnog naslijeđa:

- da se izradi program preventivnih konzervatorsko-restauratorskih zahvata na graditeljskom naslijeđu u cilju zaustavljanja njihovog daljeg fizičkog uništavanja,
- da se ostvari suradnja na zaštiti kulturnih i prirodnih vrijednosti u okviru prostornog planiranja/prostornog uređenja;
- da se izradi plan za sveobuhvatnu dugoročnu obnovu svih objekata graditeljskog naslijeđa po fazama, uz pomoć općinskih i kantonalnih službi sa finansijskim pokazateljima. Kod toga se mora osigurati aktivniji angažman lokalnih zajednica u smislu planiranja i upravljanja ovim objektima,
- osigurati aktiviranje suradnje državnog i privatnog sektora, gdje se posebno naglašava aktiviranje privatnog sektora u smislu davanja koncesija na korištenje objekata kulturnog naslijeđa i njihove obnove,
- odrediti ulogu koju baština igra u stvaranju novih radnih mjesta uzimajući u obzir lokalni razvoj i sheme urbanog planiranja,
- formulirati kategorije kod odlučivanja državnih vlasti i privatnog sektora u smislu da se istakne dugoročna vrijednost investiranja u programe naslijeđa i činjenice da se profitabilnost u ovoj oblasti ne vrjednuje samo u ekonomskom smislu, nego i na osnovu kompletnog učinka na društvo (značaj obnavljanja starih zgrada u odnosu na izgradnju suvremenih objekata),
- u okviru strategije održivog razvoja ukazati na ekonomski i društveni potencijal kulturnog naslijeđa koji mora naći svoje mjesto u okviru ovih programa.

MINSKA POLJA

Područja i mjere sanacije

U Bosni i Hercegovini, tokom rata 1992-1995. godine, postavljana su minska polja svih vrsta: protivoklopna, protivpješadijska i mješovita, ali je veliki broj grupnih i pojedinačnih mina.

U toku 2003. godine, uradjena je Studija o utjecaju mina (LIS) u Bosni i Hercegovini u skladu sa međunarodno priznatim standardima.

Minska situacija na prostoru općine Sanski Most, prema podacima Centra za uklanjanje mina u BiH⁷⁵, je sljedeća:

- ukupna minski sumnjiva površina iznosi cca 2493,44 ha;
- najveću minski sumnjivu površinu ima naseljeno mjesto Sasina (362ha), potom Škrljevitica (330 ha) i Trnova (296 ha).

Minirane površine vrše ogroman uticaj na okoliš, u smislu nemogućnosti korištenja površina i potencijalne opasnosti za korisnike prostora. Dok za prirodu, možda, minirane površine mogu predstavljati, veoma

⁷⁵ dopis broj DPA/02-36-4-210/18 od 25.06.2018. godine

uslovno rečeno, prednost, jer se ograničava djelovanje čovjeka u tim staništima,, ipak je negativna komponentaminiranog zemljišta daleko veća, jer se u pitanje dovodi životi zdravlje ljudi i imovine.

Etape realizacije deminiranja

Proces protivminskog djelovanja u BiH je započeo 1996 godine. Zakon o deminiranju („Službeni glasnik BiH“, broj: 5/02) donesen je 2002. godine čime je uspostavljena centralna struktura BHMACH na državnom nivou pri Ministarstvu civilnih poslova, te godine je donesena Strategija protivminskog djelovanja 2002-2009., s ciljem da se do 2019. zemlja očisti od mina. Koncept ove strategije se sastojao u tome da se uklone sve mine sa površina I kategorije, a da se trajno obilježe površine II. i III. kategorije. Zbog disproporcije potreba i mogućnosti BiH, najviše u pogledu raspoloživih finansijskih sredstava, Staretegija 2002-2009. godina je napuštena i izrađen je novi strateški dokument Strategija protivminskog djelovanja Bosne i Hercegovine 2009 -2019. godine. Prema Strategiji protivminskog djelovanja Bosne i Hercegovine 2009-2019. prvi operativni cilj je do 2019. godine potpuno eliminisati sumnjivu površinu I i II kategorije, kroz redukciju iste tokom generalnog i tehničkog izviđanja i čišćenja mina na rizičnim lokacijama, te potpuno eliminirati sumnjivu površinu III kategorije, kroz poduzimanje mjera na zabrani kretanja i aktivnosti za izviđanje. Opis termina I, II i III kategorija prioriteta deminiranja:

- I kategorija prioriteta deminiranja - područja sa prepoznatljivim motivima za kretanje lokalnog stanovništva i povremenih korisnika i lokaliteti od strateškog značaja za razvoj,
- II kategorija prioriteta deminiranja - lokaliteti koji su u povremenoj upotrebi ili su u kontakt zoni sa lokacijama iz prve kategorije prioriteta,
- III kategorija prioriteta deminiranja - sumnjive površine bez poznate minske opasnosti, najnižeg mogućeg nivoa rizika i uticaja, ali sa eventualno mogućim ostacima ratnih sukoba obzirom da se nalaze na bivšim linijama razdvajanja. To su ruralna područja koja nemaju tradiconalne ili druge prepoznatijive motive koji mogu navoditi lokalno stanovništvo i povremene korisnike na pristup ili kretanje, te ne sadrže resurse od strateškog značaja.

Dosadašnja iskustva pokazuju da je proces deminiranja spor i jako skup posao, te sve procjene ukazuju da će proces deminiranja trajati dugi niz godina, u zavisnosti prvenstveno od materijalnih i finansijskih mogućnosti. Iz prethodno navedenih razloga potrebno je definisati prioritete površine za deminiranje kroz etapni plan deminiranja prostora. Prioritetne površine deminiranja, a u skladu sa namjenom površina, Unsko-sanskog kantona i općine Sanski Most su:

- građevinska zemljišta u sklopu urbanih područja ili izvan njih namjenjena stanovanju,
- građevinska zemljišta namjenjena za razvoj privrednih zona,
- područja od posebnog značaja za Federaciju BiH i Unsko-sanski kanton,
- područja značajna za razvoj poljoprivredne proizvodnje,
- područja od značaja za druge planirane namjene.

UGROŽENOST PODRUČJA⁷⁶

Prostor koji je obuhvaćen Prostornim planom općine Sanski Most izložen je rizicima ekstremnih vremenskih fenomena i prirodnih nesreća kao i tehničko-tehnološkim opasnostima i nesrećama.

Ekstremni vremenski fenomeni i prirodne nesreće:

- potresi
- poplave
- snježni nanosi i lavine
- suša

⁷⁶ urađeno prema „Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća“, Sanski Most, jul 2022. godine

- oluje i olujni vjetrovi
- tuča (grad i led)
- mraz i niske temperature
- klizanje i odronjavanje tla
- epidemije i epizotije
- kalamitet biljnih bolesti i štetočina.

Tehničko-tehnološke opasnosti i nesreće

- požari
- nesreće prilikom transporta eksplozivnih i lako zapaljivih materija
- nesreće od mina i zaostalih neeksploziviranih ubojnih sredstava
- ekspanzije i eksplozije opasnih materija
- zagađivanje zraka, vode, zemljišta i namirnica biljnog i životinjskog porijekla.

Vjerovatnoća	Vrlo visoka vjerovatnoća (5)			Mraz i niske temperature Klizanje i odronjavanje tla	Poplave	
	Visoka vjerovatnoća (4)		Tuča (grad i led)	Epidemije i epizotije Kalamitet biljnih bolesti i štetočina	Požari Nesreće od mina i zaostalih NUS	
	Prosječna vjerovatnoća (3)		Snježni nanosi i lavine Oluje i olujni vjetrovi	Zagađivanje zraka, vode i zemljišta	Potres/Zemljotres Suša Nesreće u drumskom prometu i transportu	
	Niska vjerovatnoća (2)			Nesreće prilikom transporta eksplozivnih i lako zapaljivih materija		
	Vrlo niska vjerovatnoća (1)			Ekspanzija i eksplozija opasnih materija		
Vrlo visok rizik		Ograničen (1)	Umjeren (2)	Ozbiljan (3)	Vrlo ozbiljan (4)	Kritičan (5)
Visok rizik						
Prosječan rizik						
Nizak rizik						
Vrlo nizak rizik						
U t j e c a j / P o s l j e d i c e						

Slika br. 25.: Matrica identifikovanih rizika na području općine Sanski Most
(Izvor podataka: Procjena ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća, Sanski Most, jul 2022. godine)

Tabela br. 92.: Lista reprezentativnih rizika na području općine Sanski Most

rb	reprezentativni rizici u općini Sanski Most	rizici		
		stalni	potencijalni	sa uticajem na susjedne općine
1.	potresi/zemljotresi	+		+
2.	poplave	+		+
3.	požari	+		+
4.	suše	+		+
5.	tuča (grad i led)	+		+
6.	mraz i niske temperature	+		+
7.	klizanje i odronjavanje tla	+		+

8.	nesreće od mina	+		+
9.	epidemije/pandemije i epizotije		+	+
10.	kalamitet biljnih bolesti i štetočina		+	+
11.	nesreće u drumskom prometu i transportu	+		+
12.	zagađenje zraka, vode i zemljišta		+	+

(Izvor podataka: Procjena ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća, Sanski Most, jul 2022. godine)

Procjena ugroženosti područja od ratnih dejstava, elementarnih nepogoda i tehničkih katastrofa do kraja planskog perioda

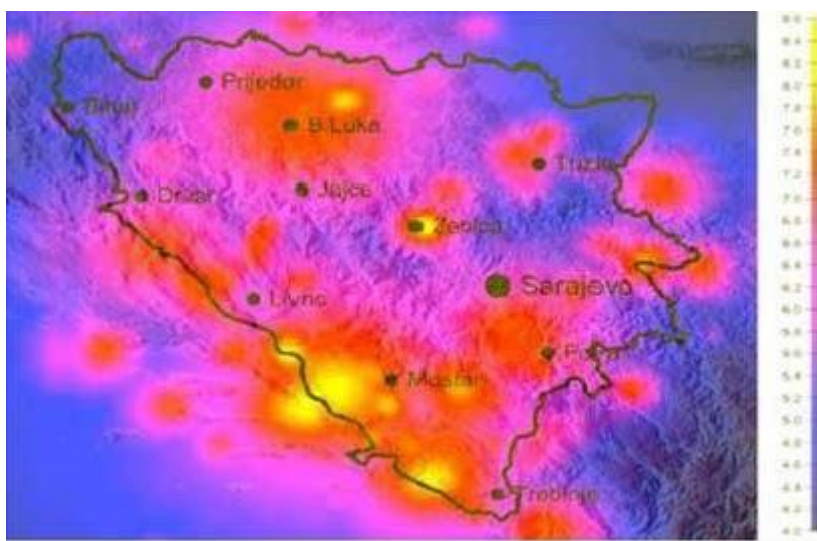
Ekstremni vremenski fenomeni i prirodne nesreće

Potres/zemljotres

Na području općine Sanski Most, potresi koji su zadesili Bosansku Krajinu 26. i 27. oktobra 1969. godine, ostvarili su značajane seizmičke efekte, pri čemu je došlo do znatnog oštećenja materijalnih dobara u oblasti gospodarstva, zdravstva, kulture, infrastrukture i dr. Zemljotres je bio jačine VII stepeni MCS skalei nije bio rušilačkog intenziteta.

Na osnovu prognostičke karte seizmičkog intenziteta za BiH, procjene ukazuju da područje općine Sanski Most može biti izloženo seizmičkim uticajima intenziteta VII stepeni MCS (Mercali - Cancini - Seib- erg) skale.⁷⁷

Zemljotresi slabijeg intenziteta, od 1 do 3° MCS skale, više puta su zabilježeni tokom proteklih godina, a osjetili su se samo na višim objektima. Prema procjenama, značajnija oštećenja u slučaju pojave zemljotresa jačine 5, 6 i 7° MCS, pretrpjeli bi objekti starije gradnje koji nisu građeni prema važećim propisima i na način da mogu da podnesu, bez znatnijeg oštećenja zemljotrese navedene jačine.

Slika br. 26.: Prognostička karta seizmičkog intenziteta za BiH

(Izvor podataka: Procjena ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća, Sanski Most, jul 2022. godine)

Za općinu Sanski Most je evidentno da razmještaj stambene izgradnje po lokacijama, a posebno u užem dijelu grada karakterizira prilično visok stepen koncentriranosti, a postojeća struktura stambenog fonda posebno objekti starije gradnje, ne pružaju mogućnost primjene efikasne zaštite od zemljotresa.

⁷⁷ Sanski Most se nalazi u blizini Banjalučkog seizmogenog područja koje je jedno od najaktivnijih u BiH i šire.

Vjerovatnoća	M < 3,5	Vrlo visoka vjerovatnoća (5)					
	M = 3,5	Visoka vjerovatnoća (4)					
	M = 5	Prosječna vjerovatnoća (3)					
	M = 7	Niska vjerovatnoća (2)				Scenarij br. 1: Zemljotres intenziteta VII stepeni MCS na području općine S. Most	
	M > 7	Vrlo niska vjerovatnoća (1)					
			Ograničeno (1)	Umjeren (2)	Ozbiljno (3)	Vrlo ozbiljno (4)	Kritično (5)
	Ljudske žrtve (Lj)	00	0	0	Moguće (do 2)	>3	
	Imovina (IM)	100.000	300.000	500.000	500.000 – 1 mil.	> 2 mil. KM.	
	Okoliš (O)	Zanemarliv utjecaj	Umjeren utjecaj	Rizik od trajnog oštećenja	Manje trajne posljedice	Velike trajne posljedice	
	Infrastruktura-društvo (I)	Manje smetnje - prekid funkcioniranja do 1 dan	Prekid funkcioniranja do 7 dana	Prekid funkcioniranja do 10 dana	Prekid funkcioniranja do 2 mjeseca	Prekid funkcioniranja do 6 mjeseca	
		Posljedice					

Slika br. 27.: Matrica rizika za scenarij zemljotresa intenziteta VII stepeni MCS na području općine Sanski Most (Izvor podataka: Procjena ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća, Sanski Most, jul 2022. godine)

Organizaciju i pripreme za provođenje zaštite i spašavanja u slučaju zemljotresa vrši Općinski štab civilne zaštite. Najintenzivniju aktivnost u slučaju nastupanja navedenog scenarija potresa vršila bi specijalizirana jedinica za spašavanje iz ruševina i služba za spašavanje iz ruševina, kao i vatrogasna jedinica, čiji bi pripadnici trebali raspolagati potrebnim sredstvima i opremom i biti obučeni i osposobljeni za spašavanje iz ruševina. Na poslovima i zadacima saniranja posljedica rušenja i raščišćavanja ruševina mogu biti korišteni kapaciteti poduzeća koja raspolažu obučanim ljudstvom, odgovarajućom mehanizacijom i drugim materijalno tehničkim sredstvima.

Identifikovani problemi u zaštiti od zemljotresa

Povećanom broju rušenja objekata doprinijeli bi sljedeći problemi:

- postojanje velikog broja stambenih objekata starije gradnje s lošim statičkim i konstruktivnim karakteristikama;
- nedovoljna obučenost i opremljenost propisanim sredstvima pripadnika jedinica civilne zaštite za spašavanje iz ruševina i službe za spašavanje iz ruševina;
- većina stambenih objekata u individualnom vlasništvu je izgrađena kao aseizmična, odnosno od klasičnog materijala, sa više katova, bez vertikalnih serklaža i sa slabim temeljima koji su izuzetno osjetljivi na zemljotres;
- većina industrijskih kapaciteta smještena je u gradskoj zoni ili prigradskim gusto naseljenim područjima, što u slučaju nesreća ugrožava veliki broj stanovnika i njihovu imovinu.

Poplave⁷⁸

Šire područje Sanskog Mosta je ugroženo poplavama velikih voda i češćeg ranga pojave. Stanje u pogledu zaštite Sanskog Mosta dodatno komplikuju, pored rijeke Sane, i pritoke koje protiču kroz gradsko područje (Zdena i Bliha), kao i ostale pritoke (Kozica, Kijevska rijeka, Sanica, Dabar, Sasina i Majdanuša), a koje zbog neuređenih korita male propusne moći također često plave značajne površine. Naravno, tu je i poseban problem podzemnih voda. Jedna od osnovnih karakteristika područja Sanskog Mosta je relativno razvijena hidrografska mreža i značajno vodno bogatstvo. Sana i njene pritoke Kozica, Kijevska rijeka, Sanica, Dabar, Bliha, Sasina, Zdena i Majdanuša čine osnovnu hidrografsku mrežu područja.

Do sada, poplavama najugroženija područja su bila jednim dijelom u gornjem toku rijeke Sane, područja u užem dijelu grada, te područja u donjem toku. Rijeka Bliha u gornjem toku u vrijeme jakih ljetnih kiša uzrokuje bujične poplave i odrone zemljišta, a u jesenjem periodu plavi jedan dio naselja i pričinjava znatne materijalne štete.

Na razmatranom području je izrazito nepovoljan raspored količina vode u toku godine. U toku ljetnih mjeseci, kada su najveće potrebe za vodom, Sanom protiče svega oko 10% godišnjih prosjeka. S druge strane, povremeno se javljaju velike vode sa maksimalnim proticajima. To se desilo i polovinom maja 2014. godine, kada je nezapamćena količina vodene mase zahvatila općinu Sanski Most i tako izazvala dosad najteže poplave na širem području općine Sanski Most (Podovi, Hrustovo, Tomina, Čaplje, Kijevo, Šehovci, Podlug, Novo naselje, Trnova), području užeg gradskog jezgra, odnosno cijele desne obale rijeke Sane (Jezernice, Bare, područje koje obuhvata Ključka, Banjalučka i Bulevar VII Korpusa, Karića naselje, Željezničko naselje, Poljak), te dijelove lijeve obale rijeke Sane (Alagića naselje, Omladinsko naselje, Alagića polje, Podlug, Novo naselje, Trnova). Maksimalan vodostaj rijeke Sane je iznosio 530 cm. Prema preliminarnim podacima Komisije za procjenu šteta, 1.998 ha Općine je bilo zahvaćeno poplavom, a pod vodom je bilo 2.075 objekata, poplavljeno je bilo 1.531 ha poljoprivrednog zemljišta, 17.000 ha plastenika, uništeno je 3.500 m putne infrastrukture, 1.665 domaćinstava je bilo bez električne energije, 3.200 stanovnika bez opskrbe pitkom vodom, oštećena su dva mosta na pritokama rijeke Sane, te su evidentirana 22 potencijalna klizišta.

Za analizu poplavnih područja korišten je Sistem za analizu rizika od katastrofa-DRAS (Disaster Riska Analysis System). Najveći rizik je u slivu rijeke Une, na teritoriji opštine Sanski Most i manifestuje se rizikom po stanovništvo i ekonomiju.

Na osnovu mapa poplavnog rizika, a sagledavajući proticaje velikih voda povratnog perioda 20, 100, 500 god. izdvojene su sljedeće lokacije sa najvećim rizikom po stanovništvo.

Tabela br. 93.: Najugroženija poplavna područja na razmatranom području grada Sanski Most (rizik po stanovništvo)

⁷⁸ urađeno prema „Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća“, Sanski Most, jul 2022. godine

Kategorija rizika	Proticaj			Vodotok
	Q 1/20	Q 1/100	Q 1/500	
Vrlo visok rizik	Sanski Most Područje oko ulica: Sanska, Aganovića mahala, Titova, Banjalučka	Sanski Most Područje oko ulica: Sanska, Aganovića mahala, Titova, Banjalučka	Sanski Most Područje oko ulica: Sanska, Aganovića mahala, Titova, Banjalučka	Sana
	Sanski Most Područje oko ulica: Bulevar VII korpusa, Jezernice, Ključka	Sanski Most Područje oko ulica: Bulevar VII korpusa, Jezernice, Ključka	Sanski Most Područje oko ulica: Bulevar VII korpusa, Jezernice, Ključka	Sana
	Sanski Most Hamzibegova ulica	Sanski Most Hamzibegova ulica	Sanski Most Hamzibegova ulica	Sana
			Sanski Most Područje oko Vahidbegove ulice	Sana
	Trnova	Trnova	Trnova	Sana i Pijješka rijeka
	Poljak	Poljak	Poljak	Sasina
	Sanski Most Područje oko ulica: Alagića sokak, Korzo, Otoke, Braće Muhić	Sanski Most Područje oko ulica: Alagića sokak, Korzo, Otoke, Braće Muhić	Sanski Most Područje oko ulica: Alagića sokak, Korzo, Otoke, Braće Muhić	Zdena
	Zdena i Bužimsko naselje	Zdena i Bužimsko naselje	Zdena i Bužimsko naselje	Zdena
	Stari Majdan	Stari Majdan	Stari Majdan	Stara rijeka i Majdanuša
			Novo Naselje	Majdanuša
		Donji Kamengrad i Husimovci	Donji Kamengrad i Husimovci	Bliha
			Fajtovci	Bliha
			Podbriježje	Bliha
		Tomina	Tomina	Tomina
			Kijevo	Kijevska rijeka
Visok rizik	Donji Kamengrad i Husimovci			Bliha
	Podbriježje	Podbriježje		Bliha
	Tomina			Tomina
		Fajtovci		Bliha
		Novo Naselje		Majdanuša
		Sanski Most Područje oko Vahidbegove ulice		Sana
		Vrhoplje	Vrhoplje	Sana i Sanica
	Čaplje	Čaplje	Sana	
Umjeren rizik	Sanski Most Područje oko Vahidbegove ulice			Sana
	Čaplje			Sana
	Fajtovci			Bliha
	Novo Naselje			Majdanuša
	Vrhoplje			Sana i Sanica
		Kijevo		Kijevska rijeka

(Izvor podataka: Procjena ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća, Sanski Most, jul 2022. godine)

Analizirajući podatke o rizicima od poplava po stanovništvo izdvojene su sljedeće lokacije sa učestalom pojavom poplava:

- Sanski Most - područje oko ulica: Sanska, Aganovića mahala, Titova, Banjalučka;
- Sanski Most - područje oko ulica: Bulevar VII korpusa, Jezernice, Ključka;
- Sanski Most - Hamzibegova ulica;
- Sanski Most - područje oko ulica: Alagića sokak, Korzo, Otoke, Braće Muhić
- Sanski Most - područje oko Vahidbegove ulice;
- Zdena i Bužimsko naselje;
- Donji Kamengrad i Husimovci;
- Trnova;
- Poljak;
- Stari Majdan;
- Podbriježe;
- Tomina;
- Novo Naselje;
- Fajtovci;
- Kijevo;
- Vrhpolje;
- Čaplje.

Procjena poplavnog rizika u slučaju poplave velike vjerovatnoće (vjerovatnoća povratnog perioda 20 godina)

Rezultati analize su pokazali da je ukupno 2729 osoba i 688 stambenih objekata izloženo riziku od poplava sa vjerovatnoćom povratnog perioda 20 godina. Detaljan pregled elemenata pod rizikom je prikazan u narednoj tabeli.

Tabela br. 94.: Kategorije koje je važno zaštititi po broju i klasi rizika

Kategorija	klase rizika					ukupno
	vrlo nizak rizik	nizak rizik	umjeren rizik	visok rizik	vrlo visok rizik	
broj ljudi	38	273	157	137	2124	2729
broj porodičnih stambenih objekata	7	68	48	33	523	679
broj stambenih zgrada	0	0	0	0	9	9
socijalna ustanova (Centar za djecu)	0	0	0	0	1	1
broj sportskih terena	3	0	1	0	0	4
broj tržnih centara	2	0	0	0	1	3
broj vjerskih objekata	1	0	1	0	0	2
broj zgrada institucija	1	0	0	0	0	1
broj benzinskih pumpi	0	0	0	0	1	1
broj groblja	1	0	0	0	0	1
broj hotela/motela većeg kapaciteta	0	0	0	0	1	1

(Izvor podataka: Procjena ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća, Sanski Most, jul 2022. godine)

Procjena poplavnog rizika u slučaju poplave srednje vjerovatnoće (vjerovatnoća povratnog perioda 100 godina).

Rezultati analize su pokazali da je ukupno 4799 osoba i 1220 stambenih objekata izloženo riziku od poplava sa vjerovatnoćom povratnog perioda 100 godina. Detaljan pregled elemenata pod rizikom je prikazan u narednoj tabeli.

Tabela br. 95.: Ukupna izloženost riziku od poplava za povratni period 100 godina

Kategorija	klase rizika					ukupno
	vrlo nizak rizik	nizak rizik	umjeren rizik	visok rizik	vrlo visok rizik	
broj ljudi	49	518	313	295	3624	4799
broj porodičnih stambenih objekata	11	162	91	71	865	1200
broj stambenih zgrada	0	0	0	1	19	20
socijalna ustanova (Centar za djecu)	0	0	0	0	1	1
broj škola	0	1	0	0	0	1
broj sportskih terena	3	0	1	0	0	4
broj tržnih centara	0	2	0	0	1	3
broj vjerskih objekata	1	1	0	0	1	3
broj benzinskih pumpi	1	0	0	0	1	2
broj tvornica	1	0	0	0	0	1
broj groblja	1	0	0	0	0	1
broj hotela/motela većeg kapaciteta	0	0	0	0	0	1

(Izvor podataka: Procjena ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća, Sanski Most, jul 2022. godine)

Procjena poplavnog rizika u slučaju poplave male vjerovatnoće / scenarij ekstremnog događaja (vjerovatnoća povratnog perioda 500 godina)

Rezultati analize su pokazali da je ukupno 6817 osoba i 1809 stambenih objekata izloženo riziku od ekstremne pojave poplava sa vjerovatnoćom povratnog perioda 500 godina.

Tabela br. 96.: Kategorije koje je važno zaštititi po broju i klasi rizika za scenarij ekstremnog događaja

Kategorija	klase rizika					ukupno
	vrlo nizak rizik	nizak rizik	umjeren rizik	visok rizik	vrlo visok rizik	
broj ljudi	60	636	423	323	5378	6817
broj porodičnih stambenih objekata	12	196	125	84	1366	1783
broj stambenih zgrada	0	0	0	0	26	26
socijalna ustanova (Centar za djecu)	0	0	0	0	1	1
broj škola	1	1	0	0	0	2
broj sportskih terena	5	0	1	0	0	6
broj tržnih centara	0	1	1	0	1	3
broj vjerskih objekata	1	2	0	0	1	4
broj benzinskih pumpi	1	1	0	0	1	3
Broj stupnih transformatorskih stanica (35kV, 110kV, 220kV, 400kV)	1	0	0	0	0	1
broj tvornica	0	1	0	0	0	1
broj groblja	1	0	0	0	0	1
broj hotela/motela većeg kapaciteta	0	1	0	0	1	2

(Izvor podataka: Procjena ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća, Sanski Most, jul 2022. godine)

Snježni nanosi i lavine

Godišnje, na području opštine Sanski Most, snijeg u prosjeku pada oko 35 dana, a zadržava se oko 45 dana, a na planinama i do 75 dana. Visina snježnog pokrivača kreće se u prosjeku oko 30 do 40 cm u gradu, a u okolnim naseljima sa višom nadmorskom visinom oko 50 do 70 cm. Na planinama visina snijega dostiže vrijednosti od 80 cm, pa do jednog metra i više.

Nema strogo postavljenih graničnih vrijednosti koje određuju jak pljusak snijega s posljedicama po promet, dalekovode i si. Može se uzeti sa sigurnošću da će 50 cm novog snijega prouzročiti probleme u odvijanju prometa.

U 2004/2005. godini, na području opštine Sanski Most, zabilježene su velike snježne oluje i nanosi kakvise ne pamte posljednjih godina, a visina snijega je iznosila od 50cm do jednog metra.

Drumski promet na mnogim dijelovima teritorija Opštine je bio veoma otežan, a snježne nanose je bilo praktično nemoguće ukloniti, pošto je neprestano padao novi snijeg, a olujni vjetrovi neprestano nanosili nove količine snijega na prometnice.

Zimske službe su bile danonoćno u pokretu, a pojedina naseljena mjesta su bila nekoliko dana odsječena od svijeta (Majkić Japra, Zenkovići). Topljenje ogromnih količina snijega je moglo uzrokovati neviđenepoplave i katastrofe širokih razmjera, što je dovoljan pokazatelj da se moraju uložiti maksimalni napor u poduzimanju neophodnih preventivnih mjera, s ciljem smanjenja posljedica na najmanju moguću mjeru.

Područje opštine Sanski Most jednako je ugroženo poplavama kao i snježnim nanosima koji ih uzrokuju, te je u ljetnom periodu vrlo bitno poduzimati mnoge radnje i postupke kojima će se unaprijediti sistem zaštite i spašavanja, kao i spremnost struktura civilne zaštite u akcijama zaštite i spašavanja ljudi, materijalnih i kulturnih dobara.

Suša

Suše su uvjetovane različitim klimatskim i vremenskim faktorima.

Teritorij opštine Sanski Most je pogođen čestim sušnim periodima, a najčešće je u pitanju poljoprivredna suša, kada u zemljištu na kojem je zasađeno bilje, nema dovoljno vode koja je bilju neophodna za vrijeme cijele biljne vegetacije. Ova suša najčešće se javlja sredinom ili krajem ljeta. Ukoliko se suša javlja u vrijeme cvjetanja bilja, tj. u proljeće, ona ometa oplodnju bilja, stvaranje plodova, a za vrijeme rasta izaziva tzv. prisilno zrenje žitarica i drugog bilja i time uništava ili smanjuje njihove prinose.

Suše koja su bile intenzivnije od one zabilježene tokom 2000. godine su, u nedostatku padavina u ljeta 2003. i 2015. godine, uzrokovale i hidrološke suše, koje su se očitovale smanjenjem površinskih i dubinskih zaliha vode.

Suša može zahvatiti (i često zahvata) sve dijelove teritorija opštine, ali najveće štete nastaju na poljoprivrednom zemljištu, gdje su zasađene razne biljne vrste.

Oluje i olujni vjetrovi

Olujom se smatra vjetar brzine preko 17,2 m/sec, odnosno 82 km/sat (jačine 8° po Boforovoj skali ili više), koji lomi grane i stabla, valja i lomi usjeve, otresa plodove voća i nanosi štetu dobro održavanim građevinskim objektima. Oluje se najčešće javljaju od aprila do oktobra, a rjeđe u zimskom dijelu godine.

Područje opštine Sanski Most, ili neke njene dijelove, može zahvatiti olujni vjetar srednjeg do vrlo jakog intenziteta puhanja. Maksimalna jačina vjetra može se očekivati do 82 km / sat na visini od 5 metara iznad površine zemlje, dok se na većim visinama brzina vjetra pojačava. U proteklom periodu, planska i detaljna mjerenja brzine vjetra u različitim godišnjim dobima, nisu vršena za potrebe opštine Sanski Most. Olujni vjetar u nizijskim i brdskim predjelima opštine Sanski Most ne traje dugo. Olujnim vjetrom može biti zahvaćen veći dio naseljenih i nenaseljenih mjesta u opštini Sanski Most, sa većim ili manjim intenzitetom. Češće i duže, olujnim vjetrovima mogu biti zahvaćena naseljena i nenaseljena mjesta koja nisu zaklonjena brdima i uzvišenjima.

Posljedice pojave i djelovanja olujnih vjetrova mogu biti različite. Najčešće posljedice nastaju po ljude i materijalna dobra, odnosno dolazi do građevinskih oštećenja privrednih, stambenih i drugih objekata,

kvarova ili djelomičnog/potpunog uništavanja PTT, elektro i drugih vodova, rušenja većeg broja stabala visokih šuma, voćnjaka i vinograda, te posljedice koje mogu nastati odvijanjem drumskog i avioprometa. Olujni vjetrovi ostavljaju posljedice i na poljoprivrednim površinama (zagađivanje uređenih poljoprivrednih površina različitim vrstama nanosa-otpada i druge), uređenim građevinskim površinama, sportskim i drugim javnim objektima, radilištima i dr.

Tuča (grad i led)

Grmljavinske nepogode, bučno praćene jakim olujnim vjetrom, odnosno jakim padavinama s tučom / ledom i bez njega, uzrokuju probleme u prometu, štete na zgradama i u poljoprivredi. U planinskim područjima izazivaju jake bujice, poplave na manjim rijekama i klizišta na mekanom tlu.

Grad je atmosferska padavina u čvrstom stanju prečnika 5 mm i više, koji udarom izaziva oštećenja poljoprivrednih kultura, uzrokuje štete na materijalnim dobrima i povrede ljudi bez zaštite. Ovakve nepogode najčešće se javljaju u razdoblju od aprila do oktobra, a rjeđe u zimskom dijelu godine.

Na području općine Sanski Most grad se pojavljuje skoro svake godine, najčešće u mjesecu junu i julu, a zatim u maju i septembru.

Teško je ustanoviti koje bi područje Općine moglo biti naročito ugroženo pojavom leda, ali je evidentno da led najčešće pogađa rubna područja sa većom nadmorskom visinom, ali vrlo često i uža gradska područja (Šehovci, Trnova, Stari Majdan, Poljak i dr.).

Mraz i niske temperature

Mraz, slana i inje nastaju pri temperaturi zraka nižoj od 0°C . Tada se formiraju ledeni kristali koji se u različitim vidovima hvataju i slažu na vodoravnim i uspravnim površinama. Na stranama okrenutim sjeveru, led može formirati vrlo debele naslage. Mraz, slana i inje mogu uzrokovati znatne štete na poljoprivrednim kulturama i građevinskim objektima.

Mraz i hladnoća, na području općine, su vrlo česta, tačnije, redovita pojava u zimskom periodu, a često se pojavljuje i u kasnu jesen i ranu zimu i proljeće. U zadnjih deset godina, na teritoriju općine nije proglašavana prirodna nepogoda zbog mraza i hladnoće.

Intenzitet djelovanja mraza na području općine može biti vrlo visok a niske temperature zraka mogu da se kreću i do -25°C. Mraz se obično pojavljuje u ranim jutarnjim satima i može da traje po nekoliko sati, a hladnoća praćena niskom temperaturom, u zimskom periodu, a naročito u decembru i januaru, može da traje i 10-15 dana u kontinuitetu, a sa određenim prekidima i do nekoliko mjeseci.

Sve MZ na području općine mogu biti ugrožene mrazom i hladnoćom, odnosno niskim temperaturama zraka. Mraz i hladnoća, kada se dogode u ranom zimskom i proljetnom periodu, mogu izazvati velike štete u poljoprivredi, zatim na građevinskim objektima, na vodovodnoj, električnoj prenosnoj i distributivnoj mreži i PTT instalacijama. Zbog stvaranja leda na putevima, može doći do ugrožavanja sigurnosti u prometu, a duže zadržavanje leda na vodotocima i jezerima može u njima ugroziti životinjski svijet. Niske temperature zraka, udužem trajanju, mogu izazvati poremećaje u odvijanju normalnog života i radastanovništva, veće probleme u odvijanju prometa i probleme u radu industrijskih poduzeća i poduzeća u drugim privrednim djelatnostima.

Klizanje i odronjavanje terena

Teritorij općine Sanski Most odlikuje se složenom geološko - litološkom građom, djelovanjem klimatskih faktora i u sklopu hidroloških uvjeta, stvoren je zemljani pokrov šarolikog tipološkog sastava tla, klasificiranog u dvije grupe, te vodenim tokovima različitog nagiba i značajnim utjecajem čovjekovog rada na terenu. Sve navedeno ima u odgovarajućem obimu utjecaja na inženjersko-geološke karakteristike terena.

Klizišta predstavljaju posebno značajnu opasnost za materijalna dobra i ljudske živote u općini Sanski Most, a posebno za naselja smještena na brdovitim predjelima. Aktiviranje klizišta najčešće se dešava uslijed povećane količine podzemnih voda u proljeće, ali nerijetko je uzrokovano nezakonitom i neplanskom gradnjom.

Na osnovu istraživanja, utvrđeno je da između Lušci palanačkog polja i izvorišta Dabar i Zdena postoji direktna veza. Za vrijeme velikih voda, zbog smanjene propusne moći ponora, a zbog hidrodinamičkih odnosa u podzemlju, veći dio polja plavi, dok pri malim vodama jezero presušuje i pretvara se u ponor. Samo izvorište se nalazi u zoni smeđih beskarbonatnih i karbonatnih zemljišta, na tvrdim karbonatnim krečnjacima, dok su u široj zoni prisutna smeđa tla na jedrim krečnjacima i dolomitima, gdje je stepen erozije visok do umjeren, naročito ako tlo nije pokriveno šumskom vegetacijom ili se obrađuje. Održavanje putne mreže jedna je od važnih mjera zaštite tla od nekontrolirane erozije vododerina, te odnošenja tla u vodotoke.

Na području općine Sanski Most pojavila su se klizišta na regionalnom putu R-405, dionica Kisak i u selu Modra. Na putu R- 405, dionica Kisak, klizište se aktivira skoro svake godine uvrijeme obilnijih kišnih padavina, te naglog topljenja snijega. Navedeno klizište se nalazi neposrednoj blizini eksploatacijskog polja RMU Kamengrad, na nadmorskoj visini od 300m. Kod MZ Modra klizište se pojavilo u vrijeme dugotrajnih kiša na mjestu gdje je vršena ilegalna eksploatacija mineralnih sirovina dolomita. Uzrok aktiviranja ovog klizišta trebalo bi utvrditi geomehaničkim ispitivanjima i predložiti mjere za sanaciju klizišta.

Pojava klizišta najbolje ukazuje na dobro ili loše održavanje prometnica, s tim da neka trajno egzistiraju s prihvatljivim posljedicama, a neka dovode do prekida ili otežavanja prometa.

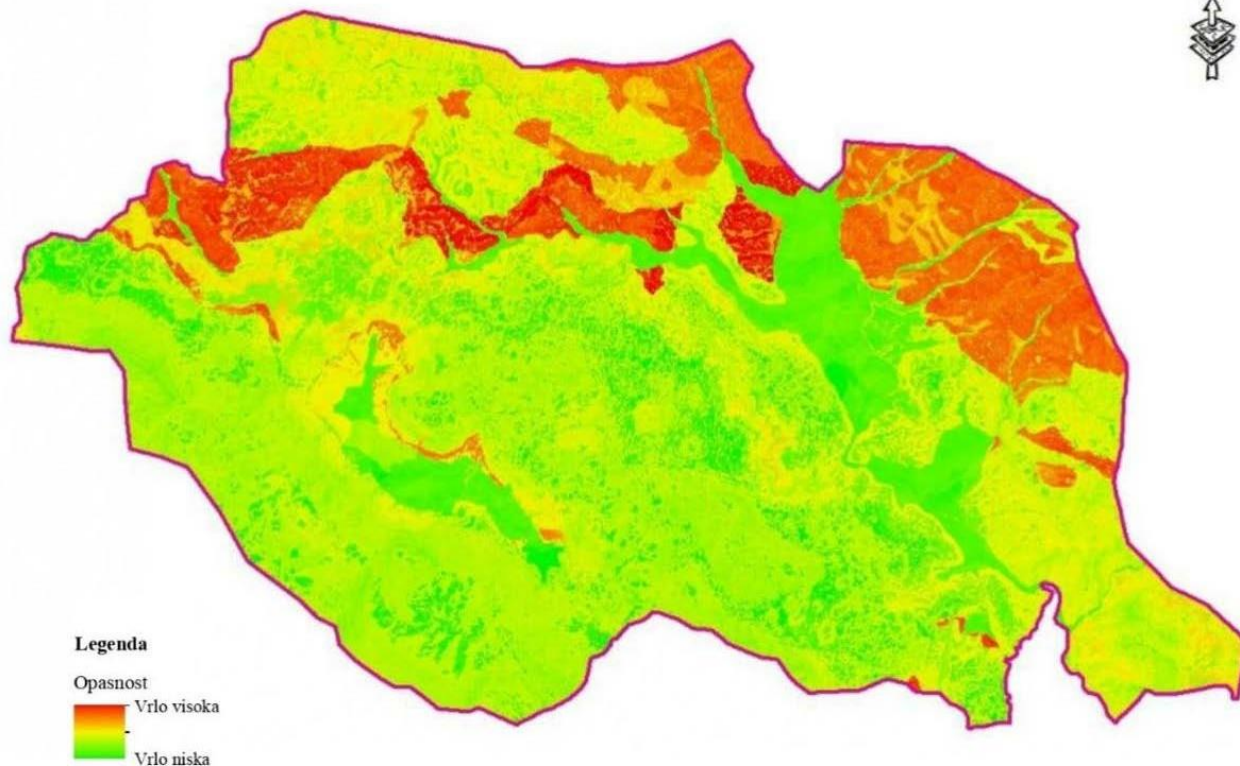
Osnovni uzroci pojave klizišta su:

- neodgovarajuće održavanje rigola i propusta za zahvatanje i provođenje površinskih voda (Kisak),
- neodgovarajući sistemi za vodoopskrbu;
- neadekvatni građevinsko-zemljišni iskopi;
- deponije otpadnog materijala i šljake;
- nekontrolirana sječa šuma;
- izgradnja objekata visoko i niskogradnje bez propisane tehničke dokumentacije;
- izgradnja građevinskih objekata na potencijalno nestabilnim padinama;
- neadekvatna regulacija odvođenja oborinskih i otpadnih voda, što dovodi do intenzivnijeg napajanja padina vodom, a to posljedično uzrokuje slabljenje fizičko-mehaničkih karakteristika zemljišta, odnosno dovodi do klizanja tla padine.

Tokom poplava u maju 2014. godine na području općine Sanski Most aktiviralo 23 klizišta, od čega su dva objekta srušena.

Porazna činjenica je da je na području općine do sada sanirano vrlo malo klizišta.

Uzroci pojave klizišta mogu biti prirodni (voda-padavine, vodeni tokovi, topljenje snijega, seizmička aktivnost, temperaturna razlika u tlu ili stijenama) i vještački (ljudska aktivnost) (uklanjanje materijala s padina, sječa drveća, izgradnja građevinskih objekata bez prilagođavanja građevinskog projekta i tehničkih karakteristika specifičnim uslovima padine, uklanjanje / paljenje vegetacije, presijecanje prirodnih vodenih tokova, eksploatacija mineralnih resursa-uglja, soli, kamena i dr., vještačka proizvodnja vibracija u tlu-radom teških mašina ili prekoračenjem dozvoljene upotrebe eksploziva tokom izgradnje infrastrukture ili eksploatacije mineralne sirovine) , a najčešće se radi o kombinaciji ova dva uzroka.

Slika br. 28.: Karta opasnost od klizanja za Sanski Most
(Izvor podataka: Procjena ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća, Sanski Most, jul 2022. godine)

Na području grada postoji određen broj lokacija gdje dolazi do pojave klizišta kojima su ugroženi stambeni i drugi objekti građana. Klizišta se pojavljuju na sljedećim područjima:

- Novo Naselje;
- Modra;
- Fajtovci;
- Vrhpolje;
- Tomina.

Epidemije i epizootije

Epidemija predstavlja naglu pojavu više slučajeva nekog zaraznog oboljenja ljudi u određenom vremenskom intervalu na nekom području.

Epizootijom se smatra pojava oboljenja ili uginuća većeg broja životinja od nekog zaraznog oboljenja, koje je neuobičajeno po broju slučajeva, vremenu i mjestu pojavljivanja ili zahvaćenoj vrsti životinja, kao i povećana učestalost oboljenja ili uginuća čiji uzročnik je privremeno neutvrđen. Razne prirodne pojave i procesi mogu se negativno odraziti na funkcioniranje ekosistema, pa i biosferu u cjelini, a time ugroziti ljudsko zdravlje i poremetiti epidemiološku zaštitu.

Na području općine registrirani su slučajevi epidemija i epizootija.

Područja koja mogu biti ugrožena – naselja na području Općine Sanski Most – Čaplje, S. Vakuf.

Kalamiteti biljnih bolesti štetočina

Na području opštine Sanski Most registrovane sus ljedeće štetočine:

- *Hylemia antiqua*-lukova muha-napada usjeve luka;
- *Venturia inaequalis*, *Venturia pyrina*-krastavost lista i ploda (prvenstveno su napadnute voćne vrste jabuke i kruške)-područje Fajtovca i Alagića polja;

- Capocapsa pomaonella –jabučna savijača (napadajabuku i krušku);
- Aphididae-lisine uši (ratarski, povrtlarski i voćni nasadi);
- Ostrinia nubilalis-kukuruzni moljac (napada stabljike klipa kukuruza);
- Phytophthora infestans-plamenjača (krompir, paradajz, krastavac).

Tehničko-tehnološke opasnosti i nesreće

Požari

Sva naseljena mjesta Općine, industrijske zone, šumsko – poljoprivredne površine i izletišta mogu biti ugroženi požarom manjih ili većih razmjera.

Kad su u pitanju požari u naseljenim mjestima, najugroženija su gusto izgrađena naselja bez kvalitetno uređenih prometnica, požarnih puteva i sl., što je naročito izraženo u selima; stambeni blokovi u gradskom području, kao i naselja koja su smještena u blizini šumsko – poljoprivrednih površina i manja naselja smještena na obroncima okolnih planina.

Najugroženija područja od pojave šumskih požara su ona koja se nalaze u zonama mladih četinarskih šuma. Izbijanjem šumskih požara vrlo često je ugroženo i šire područje i veći dio naselja pojavom širokih dimnih zavjesa, koje se u ljetnom periodu uslijed visokog zračnog pritiska spuštaju u kotlinu i zagađuju širu okolinu, te ugrožavaju ljude i materijalna dobra.

Požari se najčešće pojavljuju početkom proljeća i u vrijeme sušnih ljetnih perioda kada visoke temperature pogoduju nastanku i širenju šumskih požara.

Prisutni problemi zaštite od požara manifestiraju se kao:

- otežanu opskrbu vodom zbog neizgrađenosti ili neodržavanja hidrantske mreže, a posebno upojedinim dijelovima grada i većim naseljenim mjestima;
- nedovoljan kapacitet profesionalne vatrogasne jedinice u slučaju većih požara;
- nepostojanje organiziranih dobrovoljnih vatrogasnih jedinica;
- loša obučenost i pripremljenost stanovništva i jedinica civilne zaštite opće namjene, kao pomoći vatrogasnim snagama u gašenju većih požara;
- nedovoljno razvijene aktivnosti u preventivnoj zaštiti od požara,
- nedovoljna izgrađenost šumskih i prilaznih puteva do svih šumskih kompleksa;
- prometna preopterećenost ulica, posebno u periodu ljeta i dane praznika i nemogućnost pristupa pojedinim objektima u urbanoj zoni, što negativno utiče na efikasnost gašenja i vremenostizanja vatrogasne jedinice na mjesto nastanka požara,
- neuređena crpilišta za zahvatanje vode iz postojećih vodotoka, kao i loša opremljenostvatrogasnih vozila pumpama za crpljenje vode;
- slabo organizirano osmatranje teritorija općine, posebno šumskog područja, i dojavljivanje onastanku požara.

Nesreće prilikom transporta eksplozivnih i lako zapaljivih materija

Nesreće prilikom transporta eksplozivnih i lakozapaljivih materija na području općine Sanski Most predstavljaju potencijalnu opasnost ugrožavanja stanovništva i životne sredine. Do sada se nije desila havarija na kapacitetima za transport eksplozivnih i lakozapaljivih materija, te u skladištima eksplozivnih i lakozapaljivih materija (veliki broj benzinski pumpi koje su raspoređene tako da ih ima i u užem urbanom području općine), ali postoji mogućnost da se desi uslijed prometnog udesa.

S obzirom da se transport eksplozivnih i lakozapaljivih materija vrši magistralnim i regionalnim putevima (M-15 i R-405), područja pored tih puteva mogu biti izložena eventualnim posljedicama uslijed eventualnih eksplozija, požara, ekspanzija opasnih materija, ekstremnog zagađenje vode, zraka i zemljišta.

Ključni činioci zbog kojih dolazi do nesreća ovog tipa su:

- slaba educiranost i uvježbanost osoba koje rukuju opasnim materijama;
- loš nadzor i nedovoljno poštivanje zakonskih propisa iz ove oblasti;
- izostanak propisanih tehničkih uvjeta za adekvatan transport i rad sa eksplozivnim i lakozapaljivima materijama;

- loše komunikacijske (drumske) veze i sl.

Nesreće od mina i zaostalih neeksplodiranih ubojnih sredstava

Općina Sanski Most, prema trenutnim podacima vezanim za sumnjive, odnosno rizične površine, spada u kategoriju općina sa visokom opasnosti od mina, posebno u lokalnim zajednicama povratnika, uz entitetsku liniju. U 2018. i 2019. godini u općini Sanski Most realiziran je 44 projekta Land release MSP (Minsko sumnjiva površina) "Šehovci 1" u površini od 2 155 643,17 m² i 13 projekata MSP "Šehovci 2", u ukupnoj površini od oko 2 250 858,57 m². Ukupno do sada je deminirano 6 006 501,74 m² (oko 6 km²). Veliki dio deminerskih radova su radile komercijalne firme. Jedan dio su radile deminerski timovi Oružanih snaga.

Ekspanzije i eksplozije opasnih materija

Koncentracija poduzeća, koja u procesu proizvodnje imaju potrebu za korištenjem kapaciteta ili sirovina na bazi plinova i opasnih materija, može biti glavni uzrok za pojavu nesreća ove vrste. Tu se posebno izdvajaju poduzeća sa zastarjelim postrojenjima, sa tehnološkim nedostacima gdje su nedovoljne zaštitne mjere na industrijskim postrojenjima i gdje se nepropisno skladište znatne količine plina i štetnih materija.

Zagađivanje zraka, vode i zemljišta

Kvalitet zraka uvjetovan je gustinom i karakterom izvora emisije materija zagađivača i prirodnim faktorima (meteorološkim, klimatološkim, orografskim). U općini Sanski Most ovi faktori su takvi da ne prouzrokuju značajno pogoršanje kvaliteta zraka.

Na teritoriji opštine Sanski Most, zagađivanje vode u najvećoj mjeri vrši čovjek, direktno ispuštajući otpadne vode putem kanalizacijskih odvoda, neposredno na vodene površine. Ovakav način zagađenja rijeke Sane vrši se, kako u užem urbanom djelu, tako i na širem području općine. Kanalizacijski odvodi prikopčani su direktno, od naselja na Krivoj cesti, Mahala, Robna kuća, Hotel, Alagići preko rijeke Zdene, Oladinsko naselje, Naselje 17 VKB, klaonica, Aganovići, Šehovci, Trnova, pa sve do Usoraca.

Odlaganjem otpadnih materija na zemlju (smetlišta, groblja automobila i sl.), površinskim kopovima, betonskim prometnicama, stambenim objektima i drugom infrastrukturom, privremeno ili trajno, zemljišni sloj se direktno ugrožava.

Mjere za ograničavanje negativnih efekata prirodnih i ljudskim djelovanjem izazvanih nepogoda i katastrofa

"Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća" („Službene novine Federacije“ 39/03, 22/06, 43/10) uređuje sistem zaštite i spašavanja ljudi, biljnog i životinjskog svijeta, materijalnih, kulturnih, istorijskih i drugih dobara i okoliša od prirodnih nepogoda, tehničko-tehnoloških, ekoloških i drugih nesreća ili ratnih opasnosti, prava i dužnosti građana i organa Federacije, kantona i općina, privrednih društava i drugih pravnih lica, te druga pitanja od značaja za oblast zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća u Federaciji Bosne i Hercegovine, a u skladu sa Okvirnim zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“ 50/08)

Prema istom zakonu, zaštita i spašavanje od prirodnih i drugih nesreća obuhvata: programiranje, planiranje, organizovanje, obučavanje i osposobljavanje, provođenje, nadzor i finansiranje mjera i aktivnosti za zaštitu i spašavanje od prirodnih i drugih nesreća s ciljem sprječavanja opasnosti, smanjenja broja nesreća i žrtava, te otklanjanja i ublažavanja štetnih djelovanja i posljedica prirodnih i drugih nesreća.

Jedinstvena organizacija zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, ostvaruje se organizovanjem i poduzimanjem sljedećih mjera i djelatnosti:

- otkrivanje, praćenje i sprječavanje opasnosti od prirodnih i drugih nesreća;
- obavješćavanje stanovništva o opasnostima i davanje uputstava za zaštitu i spašavanje;
- obučavanje i osposobljavanje za zaštitu i spašavanje;
- organizovanje, opremanje, obučavanje i osposobljavanje civilne zaštite i uspostavljanje i održavanje drugih vidova zaštite i spašavanja;
- mobilizacija i aktiviranje snaga i sredstava za zaštitu i spašavanje;
- otklanjanje posljedica prirodnih i drugih nesreća do osiguranja osnovnih uslova za život;
- nadzor nad provođenjem propisa o zaštiti od prirodnih i drugih nesreća;
- pružanje pomoći Republici Srpskoj i Distriktu Brčko u Bosni i Hercegovini, susjednim i drugim državama u slučaju prirodne ili druge nesreće;
- traženje pomoći od Republike Srpske i Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine i susjednih i drugih država u slučaju prirodne ili druge nesreće.

Mjere i aktivnosti koje su naprijed navedene, ostvaruju se putem civilne zaštite koja predstavlja organizovani oblik zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, u skladu sa važećim „Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća“ i drugim propisima.

Studijsko – analitičke, stručno – operativne i operativno – tehničke poslove u oblasti zaštite i spašavanje ljudi i materijalnih dobara i zaštite od požara i vatrogastva obavlja Služba civilne i protivpožarne zaštite općine Sanski Most.

U Odsjeku za civilnu zaštitu obavljaju se slijedeći poslovi i zadaci⁷⁹ :

- organizuje se, priprema i provodi zaštita i spašavanje na području općine;
- izrađuje se procjena ugroženosti općine;
- priprema program razvoja zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća općine;
- predlaže plan zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća općine,
- prati stanje priprema za zaštitu i spašavanje i predlaže za unapređenje i organiziranja i osposobljavanja Civilne zaštite;
- organizuje izvodi i prati realizaciju obuke građana na provođenju osobne i uzajamne zaštite;
- organizuje i koordiniše provođenje mjera zaštite i spašavanja te organizira i provodi poslove zaštite od požara i vatrogastvo, predlaže program samostalnih vježbi i izrađuje elaborat izvođenje vježbi Civilne zaštite u općini;
- organizuje općinski operativni centar Civilne zaštite i obezbjeđuje njegov rad;
- vrši popunu ljudstvom štabova Civilne zaštite, službi zaštite i spašavanja i jedinica Civilne zaštite;
- određuje povjerenike Civilne zaštite i obezbjeđuje njihovo opremanje materijalno – tehničkim sredstvima, te organizira, izvodi i prati realizaciju njihove obuke;
- priprema propise u oblasti zaštite i spašavanja iz nadležnosti općine;
- obavlja stručne poslove za Općinski štab civilne zaštite;
- obavlja stručne poslove iz oblasti zaštite i spašavanja o kojima odlučuje Općinsko vijeće,
- obavlja stručne poslove na organizovanju i provođenju deminiranja iz nadležnosti Općine;
- vodi propisane evidencije i vrši druge poslove zaštite i spašavanja, u skladu sa Zakonom i drugim propisima i općim aktima;

U odsjeku za protivpožarnu zaštitu obavljaju se slijedeći poslovi i zadaci :

- poduzima odgovarajuće mjere i aktivnosti na organizaciji i provođenju zaštite od požara i vatrogastva na području općine, u skladu sa Zakonom, propisima kantona i općine;

⁷⁹ prema <https://www.sanskimost.gov.ba/>

- obavlja stručne i druge poslove koji se odnose na organiziranje profesionalne vatrogasne jedinice općine i predlaže i poduzima mjere na osiguranju kadrovskih materijalnih, tehničkih i drugih uslova potrebnih za efikasan rad i funkcioniranje te jedinice, te o tim pitanjima ostvaraju saradnju sa Kantonalnom upravom Civilne zaštite;
- definira i predlaže pitanja koja se odnose na razvoj zaštite od požara i vatrogastva u okviru programa razvoja zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća općine, a što se vrši u saradnji sa ostalim službama za upravu općine;
- izrađuje Plan zaštite od požara općine, i osigurava njegovu realizaciju uz učešće službi za upravu općine;
- planira i osigurava provođenje obuke i stručno osposobljavanje u usavršavanje pripadnika vatrogasne jedinice i drugih lica koja se bave poslovima vatrogastva;
- obavlja poslove i zadatke gašenja požara i spašavanje ljudi i materijalnih dobara ugroženih požarom;
- obavlja i pruža usluge pravnim i fizičkim licima u oblasti zaštite od požara i drugih nesreća (kontrolu i servisiranje vatrogasnih aparata, kontrolnog mjerenja pritiska i protoka u hidrantskoj mreži, obučavanje radnika i građana iz oblasti zaštite od požara, ispumpavanje vode iz podruma, prevoz pitke vode za stanovništvo, pomoć pri saobraćajnim udesima)
- pruža stručnu i drugu pomoć dobrovoljnim vatrogasnim društvima radi uspješnog obavljanja poslova zaštite od požara i vatrogastva iz njihove nadležnosti od značaja za vatrogastvo, a posebne aktivnosti provodi kod onih vatrogasnih društava u kojima je osnovana dobrovoljna vatrogasna jedinica radi osposobljavanja te jedinice za efikasno učešće u gašenju požara;
- ostvaruje saradnju sa pravnim licima u kojima su osnovane vatrogasne jedinice radi osposobljavanja tih jedinica za efikasno gašenje požara i mogućeg učešća tih jedinica na gašenju požara van objekta i prostora pravnog lica na području općine;
- ostvaruje saradnju sa službama civilne zaštite susjednih općina u pitanjima od zajeničkog interesa za zaštitu od požara i vatrogastva;
- ostvaruje saradnju sa općinskim službama za upravu, Javnim ustanovama i preduzećima, nevladinim organizacijama i drugim subjektima u cilju međusobne koordinacije aktivnosti zaštite i spašavanja
- priprema informacije, izvještaje, statističke podatke iz djelokruga rada službe;
- vrši i druge poslove iz oblasti zaštite od požara i vatrogastva koji su ovim Zakonom, kao i zakonom kantona i odlukama općinskog vjeća stavljani u nadležnost službe civilne i protivpožarne zaštite općine.

MJERE ZAŠTITE OD POTRESA

Prema „Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća“, Sanski Most, jul 2022. godine, urađena je analiza potresa zemljotresa:

Posljedice (kritična infrastruktura, zgrade, oprema, povrede i stradanja odraslih i djece, društvene vrijednosti, okoliš, materijalna dobra)

Oštećenja javnih i privatnih građevinskih objekata i infrastrukture (elektroenergetski objekti; obrazovne i odgojne ustanove; zdravstvene ustanove; vodovod; industrijski objekti; stambeni objekti i mostovi). Moguće povrede/zatrpavanja i stradanja odraslih osoba i djece, naročito ukoliko bi se zemljotres desio u toku dana – radnim danom zbog škola i drugih javnih institucija.

Preventivne mjere

- Izgradnja stambenih, infrastrukturnih i drugih građevinskih objekata u skladu sa propisanim tehničkim i drugim normama za izgradnju, u seizmički ugroženom području;

- obučavanje, opremanje i osposobljavanje svih pravnih i fizičkih lica (formirati jedinicu za spašavanje iz ruševina);
- izraditi planove;
- predvidjeti adekvatno medicinsko zbrinjavanje.

Mjere odgovora:

- provoditi plan zaštite i spašavanja;
- izvlačenje, izmještanje, evakuacija, zbrinjavanje ljudi.
- pronaći i ukloniti moguće uzročnike novih nesreća;
- zabraniti kretanje nepozvanim licima u zoni nesreće,
- izmjestiti eksplozivne i lako zapaljive materije i dr.
- angažiranje organa uprave i drugih društvenih subjekata;
- razmotriti traženje pomoći od domaćih i međunarodnih organizacija i institucija;
- organizirati prihvata i distribuciju materijalne i druge pomoći.

Mjere otklanjanja posljedica

- asanacija terena;
- organizirati rad komisije za procjenu šteta;
- u prvoj fazi organizirati popravku manje oštećenih stambenih i drugih građevinskih objekata i infrastrukture;
- normalizacija života na pogođenom području;
- stvoriti uslove za povratak privremeno evakuisanog stanovništva;
- prikupljanje finansijske i druge pomoći šire društvene zajednice i iz inostranstva, a radi sanacije posljedica potresa.

Kritične funkcije

- opskrba električnom energijom i vodom;
- pružanje zdravstvene zaštite;
- funkcioniranje putne komunikacije;
- javno informiranje;
- funkcioniranje službi i jedinica civilne zaštite;
- komunikacija sa višim nivoima vlasti za traženje pomoći.

Da bi se blagovremeno i kvalitetno realizirale preventivne mjere zaštite od rušenja u slučaju zemljotresa, potrebno je izvršiti određena prilagođavanja u smislu primjene propisa iz oblasti izgradnje, urbanizacije i planiranja mjera zaštite.

Za uspješno izvršavanje zadataka zaštite i spašavanja za vrijeme odgovora, u slučaju pojave zemljotresa, odnosno rušenja i oštećenja stambenih i drugih objekata, potrebno je izvršiti velike promjene, a prije svega pristupiti formiranju, obuci i opremanju ekipa za traženje i spašavanje stanovništva iz ruševina, osiguranje i pripremu kapaciteta za raščišćavanje ruševina, kao i planiranje i organizaciju drugih mjera zaštite i normalizacije, te funkcioniranje infrastrukture i drugih djelatnosti neophodnih za normalizaciju života.

MJERE ZAŠTITE OD POPLAVA

Prema "Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća", Sanski Most, jul 2022. godine, date su sljedeće preporuke, mjere:

Posljedice (kritična infrastruktura, zgrade, oprema, povrede i stradanja odraslih i djece, društvene vrijednosti, okoliš, materijalna dobra)

Plavljenje stambenih i privrednih objekata, putnih komunikacija, infrastrukture, poljoprivrednih i javnih dobara i ugrožavanje mostova u slivovima rijeka.

Preventivne mjere

- uređivanje korita vodotoka i mjerenje protoka vode i u skladu s time planiranje zaštite i odbrane od poplava;
- uređenje šuma;
- nabavka adekvatne opreme za spašavanje ljudi i materijalnih dobara;
- izrada plana zaštite i spašavanja;
- zaključivanje ugovora sa privatnim firmama za djelovanje u slučaju prirodne ili druge nesreće;
- osigurati smještajne kapacitete za evakuirano stanovništvo.

Mjere odgovora

- rano upozoravanje i obavještanje javnosti radi provođenja mjere evakuacije stanovništva i provođenje plana zaštite i spašavanja;
- stalni nadzor nad mostovima;
- organizirati zbrinjavanje, prvu medicinsku i drugu potrebnu pomoć ugroženom i stradalom stanovništvu, te osigurati vođenje odgovarajuće evidencije o stradalim, mjestu njihovog zbrinjavanja i sl.;
- organizirati mjere spašavanja na vodi i pod vodom, kao i mjere ublažavanja posljedica od poplave po okoliš.

Mjere otklanjanja posljedica

- radi osiguravanja uspješnog otklanjanja posljedica poplave, potrebno je dati prioritet osposobljavanju puteva koji vode prema stradalom području, a zatim provesti asanaciju terena radi uklanjanja mogućih uzročnika novih nesreća (uginule životinje, opasni i nepoznati nanos i dr.);
- rad komisije za procjenu šteta;
- sanirati građevinska oštećenja na infrastrukturi, te stvoriti uvjete za povratak i smještaj izmještenog i evakuiranog stanovništva, njihove opreme, životinja i dr.

Kritične funkcije

- opskrba električnom energijom i vodom;
- funkcioniranje putne komunikacije;
- rano upozoravanje za evakuaciju stanovništva i stoke iz stambenih i privrednih objekata;
- javno informisanje.

Organizacija provođenja mjera zaštite od poplava se bazira na realizaciji preventivnih mjera, interventnih mjera i mjera za ublažavanje i otklanjanja posljedica plavljenja određenog područja općine. Realizacija preventivnih mjera zaštite od poplava odnosi se na redovito praćenje vodostaja rijeka Sane, Sanice, Blihe, Zdene, Majdanuše, i ostalih vodotoka, posebno u slučajevima dugotrajnih padavina. Redovito održavanje postojećih vodozaštitnih objekata - nasipa i zaštitnih zidova na rijeci Sani, periodično čišćenje bujičnih vodotoka i kanala, kao i izgradnja i održavanje kanala za odvođenje površinskih voda, su bitne aktivnosti u provođenju prevencije od poplava.

Veoma važna aktivnost u provođenju prevencije je blagovremena realizacija mjera planiranih Planom zaštite i spašavanja u dijelu koji se odnosi na zaštitu od poplava.

Mjere odgovora u slučaju poplava odnose se na rano upozoravanje i obavještanje javnosti radi provođenja mjera zaštite i spašavanja, a prije svega spašavanja, evakuacije stanovništva i zbrinjavanja ugroženog i stradalog stanovništva. Kako bi se ove mjere što efikasnije realizirale, neophodno je

angažirati sve raspoložive snage zaštite i spašavanja, privredna društva i stanovništvo. U tom smisli Služba za zaštitu i spašavanje na vodi, koja je organizirana u Ronilačkom klubu „Vir“, raspolaže sa određenim kapacitetima za spašavanje (ronilačka oprema, čamci za spašavanje...). Također, jedan dio opreme i obučenog ljudstva moguće je po potrebi angažirati, kao i ostale članove ronilačkog kluba i opremu kojom raspolažu. Pored toga, u evakuaciji i spašavanju stanovništva iz poplavljenog područja, se može angažirati i služba za spašavanje sa visina, koja je organizirana u okviru Kluba ekstremnih sportova „Condor“, a koja raspolaže čamcima i obučenim ljudstvom za vožnju čamaca. U vlasništvu građana postoji određeni broj plovnih sredstava (čamaca) koji se mogu staviti u funkciju evakuacije građana na sigurnu teritoriju.

Mjere za ublažavanje i otklanjanje posljedica baziraju se prije svega na saniranju posljedica, asanaciji terena, provođenja dezinfekcije, dezinfekcije i deratizacije. Od izuzetne je važnosti upotreba snaga i sredstava za otklanjanje posljedica od poplava, odnosno angažiranje snaga civilne zaštite, poduzeća i ustanova osposobljenih za ove zadatke.

Preporuke za poboljšanje

Preventivne mjere

- Postojeće vodozaštitne objekte je potrebno planski i redovito održavati i dograđivati da bi se spriječile poplave i negativan uticaj i moguća stradanja osoba sa invaliditetom u (Zaštita i spašavanje u saradnji sa opštinskim organom uprave):
 - Sanskom Mostu od rijeke Sane oko ulica Sanska, Aganovića mahala, Titova, Banjalučka, na desnoj obali rijeke Sane područje oko ulica Bulevar VII korpusa, Jezernice i Ključka, na lijevoj obali rijeke Sane na području Hamzibegove ulice, područje oko ulica Alagića sokak, Alajbegovića sokak, Korzo, Otoke, Braće Muhić, u području oko Vahidbegove ulice,
 - naselju Čaplje od rijeke Sane,
 - naseljima Zdena i Bužimsko naselje, od rijeke Zdene,
 - naselju Trnova, od rijeke Sane i Pilješke rijeke,
 - naseljima Donji Kamengrad i Husimovci od rijeke Blihe i u naselju Podbriježe od rijeke Blihe,
 - naselju Fajtovci, od rijeke Blihe,
 - naselju Poljak, od rijeke Sasina,
 - naselju Stari Majdan od vodotoka Stara Rijeka i Majdanuša i na području Novog Naselja od vodotoka Majdanuša,
 - naselju Tomina, od vodotoka Tomina,
 - naselju Vrhpolje, od vodotoka Sanica i Sana,
 - naselju Kijevo, od Kijevske rijeke.
- Vodotoke je potrebno čistiti od taloga različitog materijala i stvaranja ada, te na taj način ih produbljivati i stvarati mogućnost prijema veće količine vode i bržeg protoka. Sistem uzbunjivanja građana u užem gradskom području je u funkciji, ali isti treba izgraditi i u ruralnim područjima općine, kako bi se građani pravovremeno obavijestili o eventualnom riziku (Zaštita i spašavanje u saradnji sa opštinskim organom uprave);
- izgraditi funkcionalan sistem ranog upozoravanja građana i privrednih subjekata na području općine Sanski Most koji koristi: sirene, mobilne aplikacije, lokalne medije i povjerenike (Zaštita i spašavanje u saradnji sa opštinskim organom uprave);
- spašavanje stanovništva bazirati na akcijski orijentisanom Planu zaštite i spašavanja općine Sanski Most koji predviđa posebne postupke za osobe sa invaliditetom i osigurava blagovremenu evakuaciju građana u slučaju nadolazećih poplava (Zaštita i spašavanje);
- Mjesne zajednice osposobiti i opremiti tako da mogu biti važan faktor u procjenjivanju, planiranju odgovora, samom odgovoru kao i oporavku od nesreće ili katastrofe (Zaštita i spašavanje);
- Potrebno je osigurati kontinuirano unošenje podataka o štetama i gubicima u proteklih 20 godina u DesInventar Sendai bazu podataka koja je uvedena u Bosni i Hercegovini (Zaštita i spašavanje u saradnji sa opštinskim komisijom za procjenjivanje šteta);

- redovno prikupljati podatke o osobama sa invaliditetom, socijalno ugroženim osobama, starim osobama bez porodičnog staranja i penzionirima i planirati pružanje usluga u slučaju nesreća i katastrofa: obilasci, komunikacija na daljinu, savjetovanje, novčana pomoć i dr.;
- u svim ustanovama za osnovno i srednje obrazovanje, naročito u onim ugroženim od poplava, provesti procjenu rizika, izraditi i redovno provoditi plan zaštite i spašavanja koji podrazumjeva i evakuaciju;
- identificirati rezervne lokacije za provođenje nastave ukoliko bi školski objekti bili poplavljeni kako bi djeca mogla da nastave školovanje i budu izolirana od traumatičnih događaja;
- planirati postupanje u slučaju poplava koje podrazumjeva pružanje podrške ranjivih grupa djece: djecu roditelja koji nemaju dovoljno prihoda za održavanje, djecu koja su zanemarena ili zlostavljana i djecu čiji je razvoj omete porodičnim prilikama;
- Uspostaviti kvalitetnu i ažurnu evidenciju svih plovnih sredstava i mehanizacije (prevoznih sredstava i radnih mašina) u vlasništvu privrednih subjekata i građana, koji se po potrebi mogu staviti u funkciju. Obučanim ljudstvom, sredstvima i opremom jačati službu za prvu medicinsku pomoć i službu za veterinarske poslove, koje su organizirane u okviru JZU „Dom zdravlja“ i JP „Veterinarska stanica“ Sanski Most, radi pružanja pomoći ugroženom stanovništvu i stočnom fondu, te obaveznog provođenja dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije na područjima zahvaćenim poplavama;
- identifikovati lokacije za evakuaciju stanovništva iz područja koja mogu biti zahvaćena poplavom
 - evakuacija treba biti prilagođena scenarijima;
- nastaviti sa obučavanjem i opremanjem neophodnim sredstvima za spašavanje službe za zaštituna vodi i pod vodom;
- neophodno je uspostaviti i stalno jačati kapacitete za evakuaciju stanovništva i stočnog fonda sa ugroženog područja, kao i kapacitete za smještaj i zbrinjavanje ugroženog stanovništva i stočnog fonda za vrijeme ugroženosti.

Mjere odgovora

- dosljedno provođenje Plana zaštite i spašavanja;
- blagovremeno aktiviranje sistema za rano upozoravanje i redovno obavještanje građana putem medija;
- aktiviranje planova zaštite i spašavanja obrazovnih i drugih ustanova na području općine Sanski Most kojima se osigurava:
 - blagovremena evakuacija djece iz obrazovnih ustanova;
 - blagovremena reakcija Centra za socijalni rad u zaštiti objekta i evidencija o korisnicima socijalne zaštite na području općine Sanski Most.

Oporavak

- sačiniti sveobuhvatan oporavka općine Sanski Most o katastrofalnih poplava.

MJERE ZAŠTITE I SPAŠAVANJA OD SNJEŽNIH NANOSA I LAVINA⁸⁰

Faza preventivne zaštite

- izrada i dosljedno provođenje općinskih planova i programa za zimsko održavanje lokalnih puteva i gradskih prometnica, kao i planova za zimsko održavanje magistralnih i regionalnih puteva, osigurati stalnu i nesmetanu prohodnost istih;
- opremanje i osposobljavanje općinskih službi za zaštitu i spašavanje, pogotovo izvršiti pripremu općinske službe civilne zaštite i drugih struktura civilne zaštite, posebno štabova, jedinica i povjerenika civilne zaštite u MZ-a;

- priprema i obučavanje stanovništva za pojavu velikih snježnih nanosa.

Faza spašavanja

- informisanje o ugroženosti određenog područja;
- pravovremena intervencija u svrhu spašavanja, izvlačenja i zbrinjavanja ugroženog i stradalog stanovništva, životinja, opreme i drugih materijalnih dobara;
- organizovanje brzog i efikasnog uklanjanja snijega i snježnih nanosa sa lokalnih, regionalnih i magistralnih puteva, gradskih i prigradskih prometnica i seoskih puteva, te sa prilaza stambenim, poslovnim, javnim, zdravstvenim, školskim, industrijskim i drugim objektima od šireg društvenog značaja;.

Faza otklanjanja posljedica

- prioritet kod sanacije usmjeriti na sanaciju putnih komunikacija, PTT i elektro vodova, objekata za smještaj ljudi i životinja, objekata od općeg značaja i sl.;
- adekvatno zbrinuti povrijeđene i oboljele ljude i životinje, a u slučaju pojave smrti ili uginuća organizirati asanaciju terena;
- stvoriti uslove za rad i aktivirati rad općinske Komisije za procjenu šteta.

MJERE ZAŠTITE OD SUŠE⁸¹

Posljedice (kritična infarstruktura, zgrade, oprema, povrede i stradanja odraslih i djece, društvene vrijednosti, okoliš, materijalna dobra)

- posljedice djelovanja duže i kraće suše najviše se uočavaju na poljoprivrednom zemljištu (površine zasijane žitaricama i povrćem, te onim na kojima su zasadi voća), pašnjacima, uređenim zelenim površinama, sportskim terenima i dr.;
- suša u dužem periodu ima negativan utjecaj na opskrbu stanovništva vodom iz ruralnih dijelova općine (Dabar).

Preventivne mjere

- kod pojave suše treba planirati osiguravanje potrebne zalihe vode, ili adekvatne alternative vode za navodnjavanje poljoprivrednih površina, te tehnološke vode za industriju;
- navodnjavanje poljoprivrednih površina organizirati pod stručnim nadzorom, racionalno i u najpovoljnijim vremenskim terminima;
- opskrbu naseljenih mjesta vodom za piće planirati za naseljena mjesta koja imaju izraženiji problem opskrbe, odnosno tamo gdje ne postoje alternativni načini opskrbe pitkom vodom, sa težištem na opskrbu školskih objekata, ambulanti i drugih objekata od općeg interesa.

Mjere odgovora

- u fazi spašavanja potrebno je identificirati područja koja su najugroženija sušom, te uskladu sa tim aktivirati plan opskrbe naseljenih mjesta pitkom vodom, pružanje pomoći prilikom navodnjavanja poljoprivrednih površina u državnom i privatnom vlasništvu i pomoći radi osiguravanja tehničke vode;
- snage i sredstava za ublažavanje posljedice suše koristiti racionalno, pravovremeno i u skladu sa utvrđenim prioritetima, koristeći sve raspoložive cisterne za vodu, pumpe za navodnjavanje i dr. opremu i posuđe za opskrbu vodom, odnosno za navodnjavanje.

Mjere otklanjanja posljedica

- u fazi otklanjanja posljedica, koje su nastale djelovanjem suše, posebno u poljoprivredi, potrebno je organizovati postepeno natapanje poljoprivrednih površina vodom, uz nadzor stručnih lica, kao i provođenje drugih agro-tehničkih mjera;
- ako je djelovanjem suše izazvano uginuće, odnosno oboljenje životinja, potrebno je organizovati i provesti asanaciju terena, odnosno veterinarsko zbrinjavanje oboljelih i povrijeđenih životinja.

Ključne funkcije

- opskrba pitkom i tehničkom vodom;
- javno informisanje.

ZAŠTITA I SPAŠAVANJE OD OLUJA I OLUJNIH VJETROVA⁸²

Faza preventivne zaštite

- sistematsko praćenje nailaska vjetra i blagovremeno upozoravanje stanovništva o nailazećim opasnostima;
- u fazi provođenja preventivnih mjera zaštite i spašavanja potrebno je otkloniti sve građevinske nedostatke na objektima, osigurati od rušenja skele, kranove, reklamne panoe i druge viseće platforme, koje bi nekontrolisanim padom mogle uzrokovati štete po ljude i materijalna dobra;
- u gradskim parkovima, alejama i na mjestima gdje postoje stabla pod zaštitom države, provesti mjere prokresa i namjenskog uređenja drveća, odnosno uklanjanja njihovih oštećenih dijelova;
- u ispravnom stanju držati nadzemne vodove elektro prijenosa, PTT – a i drugih vodova, te organizovati pravovremeni prokres na mjestima gdje prolaze kroz pošumljeni dio teritorija općine;
- poduzeti sve druge neophodne mjere koje mogu utjecati na zaštitu od olujnog vjetra (opremanje i osposobljavanje meteorološke stanice općine za prognozu vremena).

Faze spašavanja

- organizovati sigurno sklanjanje ljudi i materijalnih dobara u zaštitne objekte, zatim identifikovati usputne opasne pojave (naročito kod pada nadzemnih vodova elektro prijenosa, obrušavanja stabala, obrušavanja dijelova zgrada, padova aviona i helikoptera i dr.) i poduzeti mjere radi ublažavanja posljedica po materijalna dobra, odnosno sprječavanje nastajanja posljedica po životi zdravlje ljudi i životinja;
- u slučajevima kada dođe do rušenja objekata, organizirati zaštitu i spašavanje iz ruševina, pružiti prvu medicinsku pomoć, organizirati medicinsko i drugo zbrinjavanje stradalog stanovništva i druge potrebne mjere. Ukoliko oluja i olujni vjetrovi izazovu smrt kod ljudi i životinja, potrebno je organizirati asanaciju terena, te sačiniti evidenciju o stradalim, mjestima ukopa i drugim podacima važnim za vođenje daljih postupaka i aktivnosti;
- dok traje nesreća oluje, ili olujnih vjetrova, potrebno je strogo zabraniti formiranje i upotrebu otvorenog plamena, te odvijanje svih tehničko – tehnoloških procesa koji bi mogli uzrokovati nove nesreće, odnosno opasnost po živote i zdravlje ljudi i životinja. U područjima kontaminiranim raznim vrstama otpada, treba organizirati prikupljanje otpada, njegovo uredno i po okolinu neškodljivo deponiranje, odnosno uništavanje.

Faze otklanjanja posljedica

- otklanjanje svih posljedica djelovanja olujnog vjetra u poljoprivredi, voćarstvu, šumarstvu, zatim na električnim i PTT instalacijama, stambenim, poslovnim, industrijskim, pomoćnim i drugim građevinskim objektima treba organizirati planski i po prioritetima, s tim da se prvo ufunkciju

(barem minimalnu) stave putne komunikacije, objekti za smještaj i opskrbu (el.energijom, PTT signalom, hranom, lijekovima i dr.);

- u toku priprema za otklanjanje posljedica izazvanih olujom, olujnim vjetrovima i drugim popratnim pojavama, organizirati rad komisije za procjenu nastalih šteta. U područjima kontaminiranim raznim vrstama otpada, organizirati prikupljanje otpada, njegovo uredno i po okolinu neškodljivo deponiranje, odnosno uništavanje. Ovdje treba posebnu pažnju posvetiti čišćenju i uređenju poljoprivrednih površina, urbanih područja, vodotoka, područja uz kulturno historijske spomenike i dr.

MJERE ZAŠTITE OD TUČE (GRAD I LED)⁸³

Posljedice (kritična infrastruktura, zgrade, oprema, povrede i stradanja odraslih i djece, društvene vrijednosti, okoliš, materijalna dobra)

- Uništavanje poljoprivrednih kultura; objekata sa krovnim prozorima; vozila; elektronska oprema (antene); moguće povrede odraslih i djece.

Preventivne mjere

- organizovati i opremiti meteorološke stanice, kao i sistem za protugradnu odbranu, posebno u područjima u kojima je razvijena poljoprivredna proizvodnja, odnosno gdje su koncentrirani objekti sa instaliranom osjetljivom elektronskom opremom;
- pružiti stručnu, materijalnu i svaku drugu vrstu pomoći poljoprivrednim proizvođačima, stočarima i drugim pravnim i fizičkim licima da se adekvatno pripreme na mogućnost izbijanja i djelovanja grada i leda;
- obučiti stanovništvo, naročito vlasnike imovine (vozila, osjetljivih uređaja i izložene opreme) o načinu postupanja kada zaprijeti ili nastane grad i led, odnosno kako provesti mjere samozaštite, uzajamne zaštite i zaštite imovine čiji su vlasnici ili korisnici.

Mjere odgovora

- pravovremeno aktivirati plan zaštite, odnosno osigurati izmještanje osjetljivih predmeta, prekrivanje ili zaštitu na drugi način stabala voćki, povrća, osjetljivih uređaja, vozila i dr. Imovine; sklanjanje ljudi i životinja (u objekte, šumu, tunele, dvorane i sl.).
- povrijeđenima pružiti prvu medicinsku pomoć, a zatim, ovisno od ozbiljnosti povrede, organizovati liječenje i zbrinjavanje povrijeđenih;
- za povrijeđene životinje organizirati veterinarsku zaštitu.

Mjere otklanjanja posljedica

- otklanjanje posljedica djelovanja grada u poljoprivredi, voćarstvu, na stambenim, poslovnim, industrijskim, pomoćnim i drugim građevinskim objektima i motornim vozilima, organizirati odmahpo prestanku nesreće;
- posljedice otklanjati po prioritetima i tamo gdje je to potrebno, uz nadzor stručnih lica (posebno kod otklanjanja posljedica na poljoprivrednim usjevima).

MJERE ZAŠTITE OD MRAZA I NISKIH TEMPERATURA⁸⁴

Posljedice (kritična infrastruktura, zgrade, oprema, povrede i stradanja odraslih i djece, društvene vrijednosti, okoliš, materijalna dobra)

- uništavanje povrtlarskih usjeva;
- prenosne i distributivna mreža elektroprivrede, PTT vodova i instalacije i druga osjetljiva oprema; prometnice;
- odvijanje nastave u školama;

Preventivne mjere

- identifikovati sva prirodna mrazišta i u tim područjima planski organizovati život i rad, odnosno sjetvu i sadnju, vodeći računa o specifičnostima tog terena i opasnostima koje prijete od mraza i hladnoće (u tim područjima ne saditi osjetljive proizvode i sl.);
- preventivne mjere koje mogu doprinijeti zaštiti od djelovanja mraza i hladnoće, posebno u poljoprivredi, voćarstvu i vodosnabdijevanju: preduvjet za uspješno provođenje preventivnih mjera zaštite i spašavanja je opremljena i osposobljena meteorološka stanica općine, odnosno blagovremena i tačna prognoza vremena.

Mjere odgovora

- aktivnosti treba usmjeriti na aktiviranje planova zaštite i spašavanja, gdje prioritet treba dati sklanjanju ljudi i materijalnih dobara ugroženih djelovanjem mraza i hladnoće, te zaštiti osjetljivih dijelova stabala voćki, sadnica i poljoprivrednih usjeva;
- poduzimanje svih neophodnih mjera radi zaštite i spašavanja poljoprivrednih proizvoda, voćnjaka, vodoopskrbnih objekata i industrijskih postrojenja, kao i zaštite i spašavanja na vodotocima.

Mjere otklanjanja posljedica

- otklanjanje posljedica djelovanja mraza i hladnoće u poljoprivredi, voćarstvu, na vodoopskrbnim objektima, vodotocima, vodoprivredi i industriji organizirati u skladu sa prioritetima, odnosno vodeći računa da se pojedinim područjima blagovremeno osigurati potrebna količina vode, da se izvrši obnova ribljeg fonda, ponovi sjetva (ukoliko vrijeme, kao i godišnje doba, to dozvoljava), te da se u poljoprivredi primjene potrebne agro-tehničke mjere.

Kritične funkcije

- opskrba električnom energijom;
- suh kolovoz;
- javno informiranje.

MJERE ZAŠTITE OD KLIZANJA I ODRONJAVANJA TERENA⁸⁵

Posljedice (kritična infrastruktura, zgrade, oprema, povrede i stradanja odraslih i djece, društvene vrijednosti, okoliš, materijalna dobra)

- ugroženi su brdsko planinski dijelovi Općine – stambeni i prateći objekti, infrastruktura, usjevi i šuma;
- odsječenost sela i udaljenih predjela;
- djeca su onemogućena da prisustvuju nastavi.

Preventivne mjere

- propisivanje striktnih procedura za oblast gradnje objekata, puteva, vodovoda i sl., odnosno sistemskim uređenjem zemljišta, pošumljavanjem i podziđivanjem rizičnih zona i dr. ;
- potpunu zabranu gradnje treba primjenjivati u zoni većih, već poznatih klizišta, naročito tamo gdje ne postoje stručne i finansijske pretpostavke za uspješnu sanaciju.

Mjere odgovora

- klasifikacija klizišta, a zatim osiguranje stručnog mišljenja o stanju aktivnog klizišta i opasnostima koje predstavlja po ljude i materijalna dobra, odnosno mogućnostima uspješne i sigurne sanacije;
- mjere sanacije klizišta treba poduzimati metodom „hitne sanacije“ ili metodom „trajne sanacije klizišta“;
- ukoliko je djelovanje klizišta uzrokovalo stradanje, ili zatrpavanje ljudi, potrebno je organizovati potragu i spašavanje iz ruševina, prvu medicinsku pomoć i zbrinjavanje stradalog stanovništva;
- blagovremenim mjerama i reakcijama spriječiti štetno djelovanje popratnih pojava oblika opasnosti.

Mjere otklanjanja posljedica

- urediti poljoprivredne površine, rasadnike, pošumljena područja i druge zemljišne terene, odnosno, ako je moguće, privesti ih krajnjoj namjeni;
- iz posebnih fondova potrebno je pružiti pomoć poljoprivrednim i drugim proizvođačima;
- ako je djelovanjem klizišta došlo do zatrpavanja ili uginuća životinja potrebno je provesti asanaciju terena, zbrinjavanje povrijeđenih životinja; štete izazvane djelovanjem klizišta mogu se i trebaju procjenjivati.

Ključne funkcije

- prohodnost puteva;
- opskrba električnom energijom;
- dostavljanje namirnica odsječenim selima;
- javno informiranje.

MJERE ZAŠTITE OD EPIDEMIJA/EPIZOTIJA⁸⁶

Posljedice (kritična infrastruktura, zgrade, oprema, povrede i stradanja odraslih i djece, društvene vrijednosti, okoliš, materijalna dobra)

- potencijalna opasnost od epidemija i epizootija na području Općine kontinuirano postoji, imajući u vidu nedovoljno provođenje preventivnih aktivnosti i unapređenja dijagnostičkih postupaka za rano otkrivanje; nedovoljnu kontrolu prometa hrane životinjskog porijekla i neusklađenost propisa iz ove oblasti na svim nivoima vlasti, ali i tvrdokornost uzroka ovih bolesti.
- rano popuštanje mjera koje su doprinosile u spriječavanju širenja novog soja koronavirusa (SARS-CoV-2), nesavjesno ponašanje stanovništva u poštivanju mjera, te nedovoljna edukacija.

Preventivne mjere

- identifikovanje mogućih lokalnih uzroka pojavljivanja zaraznih bolesti i epidemija (uslovi u kojima se drže životinje, način ishrane, zaštite i sl.), uništavanje, otklanjanje ili onemogućavanje izvora zaraze, prekidanje puteva i mehanizama prenošenja zaraze u bilo kojoj fazi, spriječavanje prenošenja zaraze na stanovništvo, zabrana okupljanja u školama, kulturnom – sportskim

ustanovama, na manifestacijama i drugim mjestima gdje, zbog prisustva većeg broja lica, postoji mogućnost prenošenja zaraznih bolesti;

- osiguranje higijenski ispravne vode za piće, odnosno sanitarne zaštite izvorišta i objekata za javnu opskrbu vodom za piće;
- uklanjanje otpadnih voda i drugih otpadnih materija, na način i pod uslovima kojima se osigurava zaštita od zagađivanja vode i zemljišta, kao i zaštita od razmnožavanja insekata i glodara;
- održavanje sanitarno-tehničkih i higijenskih uslova u javnim objektima, sredstvima javnog prometa i na javnim mjestima; osiguranje zdravstvene ispravnosti životnih namirnica i sanitarno-tehničkih i higijenskih uslova za njihovu proizvodnju i promet;
- vršenje preventivne dezinfekcije, dezinfekcije i deratizacije u naseljenim mjestima, na javnim površinama, u sredstvima javnog prometa, objektima za proizvodnju i promet životnih namirnica i drugim javnim objektima;
- rano otkrivanje izvora zaraze i puteva prenošenja zaraze;
- prijavljivanje oboljenja;
- izolacija, prijevoz i liječenje oboljelih osoba;
- zdravstveno obrazovanje stanovništva; organizacija zdravstvenog nadzora nad uposlenim i drugim osobama i nad kliconošama;
- imunizacija, seroprofilaksa i hemoprofilaksa; pojedinačni karantin;
- edukovanje lokalnog stanovništva o ozbiljnosti epidemije, te načinima zaštite od iste, upućivanje na pridržavanje svih higijensko-epidemioloških mjera.

Mjere odgovora

- identifikovati područja zahvaćena epidemijom ili epizootijama zaraznih bolesti, odnosno potencijalno ugrožena područja;
- iz ugroženih i potencijalno ugroženih područja zabraniti prodaju životnih namirnica, stoke i drugih predmeta prodaje koji bi mogli biti izvor, ili prijenosnik zaraze;
- zabraniti kretanje i okupljanje na javnim mjestima u područjima zahvaćenim epidemijom, odnosno potencijalno ugroženim područjima (ograničeni ili potpuni karantin);
- zabraniti putovanja u zemlje, regije i gradove u kojima vlada, ili prijeti da zavlada epidemija, te poduzeti i druge potrebne mjere;
- obavezno sprovođenje DDD mjera, nošenje zaštitne opreme, pridržavanje distance, uvođenje policijskog sata, zabrana masovnih okupljanja stanovništva, sprovođenje kontrole samoizolacije od strane nadležnih organa.

Mjere otklanjanja posljedica

- u fazi otklanjanja posljedica poduzeti sve neophodne mjere koje trebaju doprinijeti potpunom otklanjanju uzroka koji su doveli do epidemije i epizootije zaraznih bolesti;
- u područjima zahvaćenim pojavom epidemija i epizootija provesti dekontaminaciju terena i objekata, po potrebi i asanaciju terena, odnosno stvoriti uvjete za rad terenskih timova i karantina (ako se isti formiraju za duži vremenski period).
- u toku pripreme za provođenje mjera sanacije posljedica izazvanih ovim nesrećama potrebno je osigurati uvjete za rad komisija za procjenu šteta, odnosno osigurati evidencije bitne za dalje vođenje postupaka.

Kritične funkcije

- funkcionalnost i brza intervencija medicinskog i veterinarskog osoblja, snaga civilne zaštite i vatrogastva;
- prohodnost alternativnih putnih pravaca;
- javno informiranje.
- brzo i efikasno djelovanje u spriječavanju širenja puteva prijenosa zaraze, te u pronalasku kontakata koji mogu biti potencijalni prenosioci zaraze.

MJERE ZAŠTITE-KALAMITET BILJNIH BOLESTI ŠTETOČINA⁸⁷

Posljedice (kritična infrastruktura, zgrade, oprema, povrede i stradanja odraslih i djece, društvene vrijednosti, okoliš, materijalna dobra)

- biljke i proizvodi biljnog porijekla koji su izloženi raznim štetnim utjecajima: prirodnim i drugim nesrećama, biljnim štetočinama i korovima te masovnim epidemijama biljaka izazivaju katastrofalne posljedice po ljude, biljni i životinjski svijet uneposrednoj ili široj okolici;
- ukupne štetne posljedice, u najtežoj varijanti, mogu da se izraze u nedostatku biljnih proizvoda i proizvoda od bilja za ishranu ljudi i životinja na području općine Sanski Most; smanjenje i usitnjavanje poljoprivredne proizvodnje;
- nestručna primjena zaštitnih sredstava dovodi do slabijih prinosa i neadekvatne zaštite.

Preventivne mjere

- primjenom odgovarajućih stručnih i Zakonom propisanih mjera i postupaka, koje uređuju oblast zaštite okoliša, oblast uzgoja i gazdovanja šumama, oblast poljoprivredne proizvodnje i način uređenja poljoprivrednog zemljišta i odluka Općinskog vijeća spriječiti štetne pojave biljnih agenasa i drugih štetnih pojava, te osigurati njihovo suzbijanje.
- sve informacije o pojavi štetnih faktora i njihovim uočljivim pojavama djelovanja pravovremeno dostaviti nadležnim državnim službama, poduzećima, upravama i dr. uz blagovremeno poduzimanja mjera iz nadležnosti Općine, odnosno mjera koje naredi viši oblik organiziranja državne uprave (putem operativnog centra CZ, dežurnih i sl.).

Mjere odgovora

- u slučaju pojave neke od biljnih bolesti i štetočina na području općine, uspješnost faze spašavanja uvelike će ovisiti od kvaliteta provođenja mjera iz faze preventive;
- u fazi provođenja mjera zaštite i spašavanja potrebno je osigurati sljedeće: da se tačno utvrdi izvor opasnosti, područje i kulture koje su zahvaćene štetnom pojavom zaraze i oboljenja, da se pravovremeno utvrdi zakonska, stručna i operativna nadležnost, te funkcionalan način upravljanja mjerama zaštite i spašavanja;
- aktivirati pojedinačne planove zaštite i spašavanja, ili posebne planove stručnih službi, nadležnih ministarstava i naučnih institucija.

Mjere otklanjanja posljedica

- u fazi otklanjanja posljedica bolesti biljaka, odnosno raznih vrsta zaraza koje izazivaju štetočine, angažirati sve stručne službe, snage i sredstva koji su, u datom momentu, na raspolaganju Općini i Kantonu, kao što su privredna društva i druge pravne osobe koje, pored štabova, jedinica povjerenika civilne zaštite, imaju obavezu osigurati izvršenje zadataka zaštite bilja i biljnih proizvoda, zaštite i zbrinjavanja ugroženog stanovništva i druge mjere zaštite i spašavanja;
- organizovati rad komisije za procjenu nastalih šteta

Kritične funkcije

- adekvatna snabdjevenost zaštitnim sredstvima;
- pružanje podrške proizvođačima.

MJERE ZAŠTITE OD POŽARA⁸⁸

⁸⁷ urađeno prema „Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća“, Sanski Most, jul 2022. godine

⁸⁸ urađeno prema „Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća“, Sanski Most, jul 2022. godine

- gusto naseljena mjesta općine, šumsko – poljoprivredne površine, izletišta i poslovna zona većih poduzeća mogu biti ugroženi požarom manjih ili većih razmjera uz nanošenje znatne materijalne štete, pa čak i uzrokovati stradanje stanovništva;
- narušavanje životnog okoliša u indirektno, uslučaju šumskih požara, pogoduje nastanku klizišta;
- javne institucije poput škola mogu biti ugrožene zbog neadekvatne pripremljenosti, obučenosti i opremljenosti.

Preventivne mjere

- formiranje profesionalne vatrogasne jedinice koja će djelovati na prostoru Općine, istu organizirati u formi voda kao unutrašnje organizacione jedinice u sastavu Službe za civilnu zaštitu;
- kadrovski, materijalno-tehnički i na drugi način opremiti da je sposobna da brzo i efikasno gasi požar i poduzima druge radnje na zaštiti i spašavanju;
- u sklopu dobrovoljnog vatrogasnog društva u MZ Fajtovci formirati dobrovoljnu vatrogasnu jedinicu i osigurati, shodno mogućnostima, materijalnu, tehničku, stručnu i drugu pomoć;
- u okviru Operativnog centra civilne zaštite, organizirati funkcionalni dio informacionog sistema za zaštitu od požara i vatrogastvo;
- organizovanje osmatračko-dojavne službe, izrada i održavanje protupožarnih prosjeka i puteva, osiguranje opreme i sredstava za gašenje šumskih požara, te druge mjere zaštite od požara na otvorenom prostoru parkove, izletišta, šumske i druge prirodne blagodati označiti sa upozoravajućim znacima o zabrani loženja vatre; u stambenim i drugim blokovima i kolektivnim smještajima, građevinama za javnu upotrebu sa zajedničkim upraviteljima i nosiocima, organizovati funkcionalan sistem protupožarne zaštite i spašavanja u cilju poduzimanja preventivnih mjera zaštite od požara koje podrazumijevaju organizacijske, građevinske i tehničko tehnološke mjere.

Mjere odgovora

- brzo otkrivanje mjesta nastanka požara znatno pojednostavljuje proces gašenja i zahtjeva angažman znatno manjeg broja ljudstva i opreme i sredstava za gašenje;
- aktivirati taktički plan gašenja požara, sa jasno iskazanim prioritetima gašenja požara i spašavanja ljudi i materijalnih dobara zahvaćenih, ili ugroženih, požarom (spašavanje ljudi, gašenje požara na stambenim objektima, presijecanje požara, požarni obuhvat, zaštita objekata sa lako zapaljivim i eksplozivnim materijama, izmještanje i sl.);
- pojedinačne i manje požare gasiti upotrebom redovitih snaga, a kod opasnosti od izbijanja i djelovanja većih požara pravovremeno angažirati odgovarajuće rezervne i pomoćne snage za gašenje požara, snage za snabdijevane, koordinaciju i dr.;
- za ugroženo stanovništvo, po potrebi, organizirati potragu i spašavanje iz ruševina, izmještanje i evakuaciju, prvu medicinsku pomoć, zbrinjavanje, snabdijevanje i sl.;
- u područjima zahvaćenim ili ugroženim požarom spriječiti nepotrebna kretanja, pljačku i nepotrebno uništavanje imovine pravnih i fizičkih lica, koja je zahvaćena ili ugrožena djelovanjem požara;
- obavezno otkloniti sve izvore novih opasnosti, koje nastaju kao popratni pojavnici požara (zbog urušavanja dijelova objekata, ili objekata u cjelini, urušavanja elektrovodova i sl.).

Mjere otklanjanja posljedica

- u fazi otklanjanja posljedica nastalih požarom prioritetno organizirati raščišćavanje ruševina i gareži, zaštitu i konzerviranje objekata koji ne mogu brzo biti sanirani, sanaciju objekata za stanovanje, objekata od općeg interesa i objekata za snabdijevanje;
- ako su djelovanjem požara nastale smrtne posljedice po ljude, ili uginuće životinja, organizirati asanaciju trena, te osigurati provođenje potrebnih procedura i postupaka, odnosno uredno i propisno vođenje evidencije;
- ako su požarom zahvaćene šumsko – poljoprivredne površine provesti mjere čišćenja i uređenja tih površina, odnosno organizirati sjetvu i sadnju tamo gdje je požar uništio usjeve, sadnice i stabla, te provesti i druge neophodne mjere zaštite i spašavanja;
- paralelno sa provođenjem priprema za sanaciju nastalog stanja organizirati rad komisije za procjenu šteta.

Kritične funkcije

- prohodnost puteva-putnakomunikacija;
- javno informisanje;
- stalna komunikacija sa partnerskim institucijama i organizacijama.

MJERE ZAŠTITE OD MINA⁸⁹

Posljedice (kritična infrastruktura, zgrade, oprema, povrede i stradanja odraslih i djece, društvene vrijednosti, okoliš, materijalna dobra)

- povreda u stradanje ljudi i uništavanje vozila.

Preventivne mjere

- uspostaviti funkcionalan i siguran način prikupljanja podataka o lokacijama kontaminiranim sa NUS;
- obučiti stanovništvo o načinu postupanja u slučaju pronalaska NUS, načinu dojavljivanja, ostalim postupcima i sl.;
- osigurati funkcioniranje skladišta NUS i poligona za uništavanje NUS;
- opremiti formacijskom opremom osoblje koje se bavi poslovima zaštite od NUS, te osigurati odgovarajuća transportna vozila, sredstva veze i sl.
- u suradnji sa BH MAC-om ažurirati bazu podataka o broju, vrsti i lokacijama minskih polja, uz osiguranje zapisnika ratnih jedinica o minskim poljima, koje treba obraditi u skladu sa procedurama o protuminskim akcijama u BiH;
- izvršiti propisno obilježavanje minskih polja i sačiniti dugoročne i kratkoročne planove deminiranja područja Općine, te plan ostalih protuminskih akcija;
- obučiti stanovništvo o opasnostima koje predstavljaju mine, sa akcentom na to kako sigurno živjeti i poslovati u takvim uvjetima, jer problem mina na teritoriji Općine neće biti brzo riješen;
- uložiti maksimum resursa da se problem deminiranja riješi u što kraćem roku.

Mjere odgovora

U slučaju kada dođe do minskog incidenta, potrebno je:

- hitno obavijestiti i uzbuniti ovlaštene osobe i institucije o minskom incidentu, davanjem svih podataka bitnih za zaštitu i spašavanje;
- zabraniti pristup nepozvanim i nestručnim licima mjestu nesreće;
- osigurati pravovremenu intervenciju stručnih timova za spašavanje;

- siguran prolaz do stradalih;
- izvlačenje, pružanje prve medicinske pomoći i sl.;
- ako je djelovanje mine uzrokovalo smrt ljudi ili uginuće stoke, potrebno je osigurati uvjete za provođenje uviđaja, a zatim poduzeti mjere izvlačenja i adekvatnog zbrinjavanja tijela poginulih, odnosno leševa uginulih životinja; označiti mjesto minskog incidenta, a po potrebi poduzeti i druge mjere zaštite, spašavanja i zbrinjavanja stradalih, te o tome obavijestiti nadležne organe i službe.

Mjere otklanjanja posljedica

- medicinsko zbrinjavanje i osiguravanje liječenja, odnosno rehabilitacija i ponovna integracija povrijeđenih u društvo;
- ukopavanje poginulih ljudi i uginulih životinja;
- čišćenje ruševina, olupina i ostataka drugih predmeta, ako su zaostali od eksplozije, ali uz obavezno provođenje odgovarajućih procedura i postupaka;
- poduzeti mjere da se osigurati uklanjanje ostataka NUS, deminiranje ili, u najmanju ruku, ponovno označavanje minskog polja, po mogućnosti metodom trajnog označavanja (ograđivanja).

Kritične funkcije

- funkcionalnost i brza intervencija snaga civilne zaštite i vatrogastva;
- prohodnost alternativnih putnih pravaca;
- adekvatni kapaciteti za zdravstveno zbrinjavanje ;
- javno informisanje.

MJERE ZAŠTITE I SPAŠAVANJA OD NESREĆA NASTALIH EKSPANZIJOM I EKSPLOZIJOM OPASNIH MATERIJA⁹⁰

Faza preventivne zaštite

- sva preduzeća i druga pravna lica, koja u procesu skladištenja i prevoza koriste opasne materije, u svom sastavu moraju imati stručno osposobljeno ljudstvo. Edukovanost i uvježbanost osoblja koje rukuje opasnim materijama je od prvorazrednog značaja i predstavlja osnovu preventivne zaštite. Kvalitetan nadzor procesa rada i dosljedno pridržavanje svih propisanih mjera i tehničkih normi u radu sa opasnim materijama je od ključne važnosti.

Faza spašavanja

Prilikom nesreće, neophodno je:

- prepoznati opasnosti koje mogu izazvati ove materije;
- pristupiti evakuaciji ugroženih i eventualno nastardalih;
- pristupiti medicinskom zbrinjavanju;
- hitno angažovati specijalne snage-vatrogasce i stručne ekipe i sl.;
- policijski osigurati mjesta havarije;
- odrediti zonu djelovanja, opasnu zonu i sigurnu zonu.

Faza uklanjanja posljedica

Za otklanjanje posljedice nastalih prilikom nesreća sa opasnim materijama potrebno je:

- osigurati uređaje i opremu za stalno praćenje stanja;

- pristupiti asanaciji terena,
- angažovati stručne, posebno osposobljene jedinice (USK-a, FNIOH) koje raspoložu odgovarajućom opremom za otklanjanje posljedice nesreće.

MJERE ZAŠTITE I SPAŠAVANJA OD ZAGAĐENJA ZRAKA, VODE I ZEMLJIŠTA⁹¹

Faza preventivne zaštite

- planski i kontinuirano preduzimati mjere inspeksijskog nadzora i kontrole kvaliteta vode, zraka, zemljišta i namirnica biljnog i životinjskog porijekla, odnosno pravovremeno otkloniti moguće uzroke opasnosti;
- u saradnji sa drugim državnim organima i službama, instalirati sistem kontrolnih stanica za praćenje kvaliteta zraka i vode;
- blagovremeno stručno preduzeti zakonom predviđene preventivne i zaštitne mjere prilikom radasa radioaktivnim izotopima, u institucijama iz oblasti zdravstva, naučno-istraživačkog rada i školstva;
- kontinuirano realizovati zakonom propisana kontrolna mjerenja u vodi i namirnicama biljnog i životinjskog porijekla;
- redovno kontrolisati higijensku ispravnost vode za piće u gradskim i lokalnim vodovodima, te na javnim česmama, u bunarima, izvorištima i drugim individualnim vodovodnim objektima;
- vršiti redovan inspeksijski nadzor i kontrolu kvaliteta namirnica biljnog i životinjskog porijekla, te, za one za koje se utvrdi da ne ispunjavaju higijenske i zdravstvene uslove, uvesti zabranu prometa i korištenja;
- poštovati ekološke norme kod izdavanja okolišnih sagalsnosti za rad industrijskih, termoenergetskih i drugih privrednih postojenja, ugostiteljskih objekata, benzinskih pumpi, hemijskih čistionica i drugih zanatskih radnji, sa aspekta zaštite od zagađivanja zraka, vodotoka i zemljišta;
- redovnim inspeksijskim nadzorom spriječiti formiranje tzv. „divljih“ deponija, a uključivanjem šire zajednice sanirati sve postojeće „divlje“ deponije, odnosno sankcionisati svako zagađivanje vode, zraka i zemljišta;
- posebnu pažnju posvetiti edukaciju stanovništva u pogledu očuvanja ekološki čistog okoliša.

Faza spašavanja

- precizno identifikovati vrstu opasnosti, zatim u saradnji sa nadležnim stručnim službama preduzeti odgovarajuće mjere (dekontaminacija terena, sistemsko uništavanje bakterija, čišćenje šumsko-poljoprivrednih površina, vodotoka i sl.)
- po izbijanju prijetnje ili u toku nastanka opasnosti potrebno je provesti sljedeće mjere:
 - zaštititi objekte za smještaj ljudi i životinja;
 - izvršiti sklanjanje ljudi i životinja, a dio ljudi ljudstva koji provodi mjere zaštite ispašavanja zaštititi odgovarajućom opremom;
 - organizovati sakupljanje sirovina za ishranu životinja i njihovo odgovarajuće skladištenje ili prekrivanje folijama;
 - po potrebi promijeniti način ishrane ljudi i životinja, odnosno promijeniti način snabdijevanja vodom za piće;
 - dati zaštitne injekcije i sl., nakon čega provesti dekontaminaciju terena;
 - u poljoprivredi provesti odgovarajuće agrotehničke mjere i dr.

Faza otklanjanja posljedica

- izvršiti asanaciju terena uz adekvatno vođenje i čuvanje evidencije koja će se koristiti u narednim postupcima
- paralelno sa obavljanjem priprema za otklanjanje posljedica, potrebno je organizovati siguran rad komisije za procjenu nastalih šteta;
- po potrebi osigurati obnavljanje ribljeg, pčelarskog, ptičarskog i drugog životinjskog fonda, na način i pod uslovima koji odgovaraju klimatskim i drugim faktorima općine.

OSNOVNA NAMJENA PROSTORA I POJEDINIH PODRUČJA – SINTEZNA PROJEKCIJA

Sintezna projekcija korištenja prostora

U cilju racionalnog korišćenja i upravljanja zemljištem, kao ograničenim resursom, neophodno je pristupiti organizovanim planskim aktivnostima.

Kod planiranja namjena prostora poštovalo se načelo racionalnog korištenja prostora, koje je temeljno načelo planiranja i usklađivanja prostornog razvoja. Racionalnim korištenjem prostora postiže se učinkovitija funkcionalna organizacija i štednja resursa. To se prioritetno odnosi na zaustavljanje nepotrebnog zauzimanja prostora za izgradnju naselja, industrijskih kapaciteta (formiranje građevinskih područja), kao i na izgradnju, obnovu, rekonstrukciju i modernizaciju infrastrukturnih mreža.

Posebnu pažnju treba posvetiti osjetljivim procesima promjene namjene poljoprivrednog u građevinsko zemljište (širenje građevinskih područja naselja, formiranje radnih zona na poljoprivrednom zemljištu, kao i duž saobraćajnih koridora, formiranje vikend zona bez degradacije predjela). Za realizaciju kontrolisanih promjena poljoprivrednog u građevinsko zemljište, potrebno je obezbjediti odgovarajuću institucionalnu, organizacionu i finansijsku podršku, kako prilikom izrade prostornih planova, tako i u njihovom sprovođenju.

Planirani razvoj privrede, saobraćajne, energetske i vodoprivredne infrastrukture, kao i razvoj stanovništva, naselja i posebno funkcije stanovanja u njima, zahtijevaju preraspodjelu prostora po namjeni i utvrđivanje odgovarajućih površina za razvoj svih funkcija na području općine u planskom periodu.

Sva prestrukturiranja korištenja prostora u planskom periodu vršit će se promjenama odnosa poljoprivrednog, šumskog i građevinskog zemljišta.

Vektorizacijom i usklađivanjem ortofoto snimka općine Sanski Most, snimaka GE, te korišćenjem podataka iz različitih izvora (regulacioni planovi i dr.), a zatim obradom savremenim kartografskim alatima (ArcGIS, Autodesk Map, Global Mapper i dr.), postojeći odnosi korištenja zemljišta pokazuju da šumsko zemljište, učešćem od cca 61% u ukupnoj površini općine ima prednost u odnosu na poljoprivredno zemljište koje učestvuje sa cca 29 % u strukturi površina, dok se za sve ostale namjene koristi cca 7% od ukupne površine općine, u okviru kojih se vrši dalja preraspodjela površina po pojedinim funkcijama kako je prikazano u tabeli Bilans planiranih površina općine Sanski Most.

Dakle, od ukupno 77143,466 ha zemljišta, do kraja planskog perioda predviđa se korištenje cca 29 % kao poljoprivredno zemljište, 61% kao šumsko zemljište i 10% za sve ostale namjene. Od ostalih namjena površina najviše zauzima građevinsko zemljište i građevinsko zemljište-privreda cca 8%. Ostale površine zastupljene su u manjem procentu.

Tabela br. 97.: Bilans planiranih površina općine Sanski Most

Namjena	P (ha)	% od površine općine
deponija "Sanska brda"	1,613	0,0021
devastirano	37,707	0,0489
građevinsko zemljište	6395,03	8,2897

građevinsko zemljište-privreda	139,89	0,1813
Groblje/mezarje	47,319	0,0614
poljoprivredno zemljište	22813,799	29,5732
šume i šumsko zemljište	47400,982	61,4452
vodena površina	5,288	0,0069
riječni tok	251,26	0,3257
RP "Sanska Ilidža"		
centralna recepcija	0,156	0,0002
hotelski objekti	0,553	0,0007
individualni stambeno-poslovni objekti	0,183	0,0002
kamp	1,458	0,0019
kolski, pješački i saobraćaj u mirovanju	2,569	0,0033
porodični pasion-Bosanska kuća	0,895	0,0012
postojeća i uređena visoka šumska vegetacija	4,634	0,0060
slobodne izletničke površine	0,095	0,0001
sport i rekreacija	0,196	0,0003
ugostiteljski objekti	0,293	0,0004
uređeni arboretum	1,242	0,0016
uređene parkovske površine sa dekorativnim zelenilom	0,685	0,0009
uzgoj cvijeća	0,202	0,0003
vikend objekti-Bosanske kuće	0,434	0,0006
vikend objekti-bungalovi	0,872	0,0011
vile-apartmani	0,533	0,0007
zdravstveno banjiski centar	0,760	0,0010
RP "Galaja"		
centralni sadržaji	1,077	0,0014
park šuma	8,496	0,0110
poslovni sadržaji	0,327	0,0004
prateći sadržaji bungalovi	0,49	0,0006
sportski sadržaji	0,791	0,0010
travnate površine	5,725	0,0074
uređene parkovske površine	7,184	0,0093
Kamenograd 1		
poljoprivredno zemljište	0,475	0,0006
građevinsko zemljište	2,505	0,0032
Kamengrad 2		
javno građevinsko zemljište	0,437	0,0006
poljoprivredno zemljište	1,004	0,0013
zona individualnog stanovanja	2,236	0,0029
zona posebne namjene	2,281	0,0030
Kamengrad 3		
građevinska zona za izgradnju turističkih objekata	0,134	0,0002
javno građevinsko zemljište	0,701	0,0009
zona posebne namjene	0,951	0,0012
ukupno	77143,46	100

Na teritoriji općine Sanski Most izdvojen je i planirani obuhvat obnovljivih izvora energije.

Šumsko zemljište predstavlja jedan od važnijih elemenata uređenja prostora, što je za općinu od posebnog značaja. Zadržavanje visokog učešća šumskog zemljišta u ukupnoj strukturi zemljišta općine i unapređenje šumskog pokrivača u tom prostoru predstavlja osnovni činilac u zaštiti i obezbjeđenju životne sredine i ekološke ravnoteže.

Šumovitost općine Sanski Most iznosi cca 61% što je iznad prosjeka šumovitosti koji za Federaciju Bosne i Hercegovine iznosi 48%⁹². Iako je stepen šumovitosti na zadovoljavajućem nivou, potrebno je raditi na pošumljavanju površina koja su obrasla sukcesivnim vegetacijskim stadijama, šibljacima, šikarama, ugrožena sječom i koja nisu poljoprivredno atraktivna. Takođe, potrebno je i pošumljavati ona područja koja su devastirana na razne načine. Pošumljavanje vršiti više četinarima, nego lišćarima, kako bi se povećalo učešće šuma sa četinarima u ukupnim šumskim površinama

Osnovna planska postavka se zasniva na unapređenju sadašnjeg stanja, vrijednosti i šumovitosti radi općekorisnih funkcija šuma i očuvanja životne sredine

Poljoprivredno zemljište predstavlja jednu od najvažnijih kategorija i čini osnovu za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju. Osnovne namjene poljoprivrednog zemljišta su ratarstvo, voćarstvo i stočarstvo. Predviđa se više načina korištenja poljoprivrednog zemljišta, zavisno od dispozicije u prostoru, kategorizacije, kao i veličine posjeda.

Na ostalom zemljištu planiran je razvoj urbanih, privrednih i infrastrukturnih sistema i za njihovo funkcioniranje predviđene su određene odgovarajuće površine.

Formiranjem urbanih područja vrši se disperzna koncentracija stanovanja na utvrđenim lokalitetima, u principu na neplodnim zemljištima i zemljištu sa već realiziranom gušćom stambenom izgradnjom

Zbog naslijeđenog stanja rasprostiranja stanovanja u naseljima razbijenog tipa po čitavoj površini općine, nije moguće cjelokupno stanovanje koncentrirati u urbana područja u toku planskog perioda, nego će jedan dio stanovanja zadržati pozicije na izdvojenim površinama stanovanja izvan urbanih područja.

Građevinsko zemljište 8,2 % površine općine, a građevinsko zemljište-privreda 0,18 %. Ukupna površina građevinskog zemljišta unutar urbanih područja iznosi 3581,74ha. Ukupna površina građevinskog zemljišta izvan urbanih područja iznosi 2828,85 ha. Plansko opredjeljenje je da se racionalnije i intenzivnije koriste i uređuju postojeća građevinska područja naselja. Takođe je predviđeno proširenje površina namjenjenih stanovanju.

Dakle, povećanje vršiti samo u slučajevima kad za to postoji opravdanost, radi racionalnijeg korišćenja i opremanja.

Obavezni prostorni pokazatelji

Način korištenja i uređenja prostora na području za koji je urađen Prostorni plan iskazuje se brojčanim prostornim pokazateljima i to za neto i bruto gustinu stanovanja i gustinu naseljenosti.

Brojčani prostorni pokazatelji utvrđeni Uredbom o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata („Službene novine Federacije BiH“ broj 63/04, 50/07, 84/10) kojima se iskazuje način korištenja prostora su sljedeći:

- Ukupna površina plana 771,43 km²
- Ukupan broj stanovnika
 - postojeći 2013. godina 41475
 - planirani 2040. godina 41832
- Bilans planiranih površina po namjeni

Namjena	P (ha)	% od površine općine
deponija "Sanska brda"	1,613	0,0021
devastirano	37,707	0,0489

⁹² Podaci iz Informacije o gospodarenju šumama u Federaciji BiH u 2012. godini i planovima gospodarenja šumama za 2013. godinu, BiH, FBiH, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva

građevinsko zemljište	6395,03	8,2897
građevinsko zemljište-privreda	139,89	0,1813
Groblje/mezarje	47,319	0,0614
poljoprivredno zemljište	22813,799	29,5732
šume i šumsko zemljište	47400,982	61,4452
vodena površina	5,288	0,0069
riječni tok	251,26	0,3257
RP "Sanska Ilidža"		
centralna recepcija	0,156	0,0002
hotelski objekti	0,553	0,0007
individualni stambeno-poslovni objekti	0,183	0,0002
kamp	1,458	0,0019
kolski, pješački i saobraćaj u mirovanju	2,569	0,0033
porodični pasion-Bosanska kuća	0,895	0,0012
postojeća i uređena visoka šumska vegetacija	4,634	0,0060
slobodne izletničke površine	0,095	0,0001
sport i rekreacija	0,196	0,0003
ugostiteljski objekti	0,293	0,0004
uređeni arboretum	1,242	0,0016
uređene parkovske površine sa dekorativnim zelenilom	0,685	0,0009
uzgoj cvijeća	0,202	0,0003
vikend objekti-Bosanske kuće	0,434	0,0006
vikend objekti-bungalovi	0,872	0,0011
vile-apartmani	0,533	0,0007
zdravstveno banjski centar	0,760	0,0010
RP "Galaja"		
centralni sadržaji	1,077	0,0014
park šuma	8,496	0,0110
poslovni sadržaji	0,327	0,0004
prateći sadržaji bungalovi	0,49	0,0006
sportski sadržaji	0,791	0,0010
travnate površine	5,725	0,0074
uređene parkovske površine	7,184	0,0093
Kamenograd 1		
poljoprivredno zemljište	0,475	0,0006
građevinsko zemljište	2,505	0,0032
Kamengrad 2		
javno građevinsko zemljište	0,437	0,0006
poljoprivredno zemljište	1,004	0,0013
zona individualnog stanovanja	2,236	0,0029
zona posebne namjene	2,281	0,0030
Kamengrad 3		
građevinska zona za izgradnju turističkih objekata	0,134	0,0002
javno građevinsko zemljište	0,701	0,0009
zona posebne namjene	0,951	0,0012
ukupno	77143,46	100

U bilansu površina nisu iskazane površine koje imaju potencijal i ograničenje, jer se preklapaju sa osnovnim namjenama, one se daju u posebnoj tabeli u nastavku.

Namjena	P (ha)
privremeno neupotrebljivo zemljište (sumnjive površine)	2504,23
planirani obuhvat obnovljivih izvora energije	265,40367

- Bruto gustina naseljenosti (2040. godina)
(broj stanovnika/km²) 54,22
- Neto gustina naseljenosti (2040. godina)
(broj stanovnika/ha građevinskog zemljišta⁹³)..... 9,51
- Koeficijent urbaniteta
(ha urbanog područja/broj stanovnika plana) 0,13
- Stepen urbanizacije
(broj stanovnika naselja gradskog karaktera⁹⁴/broj stanovnika Plana) 40,70 %

⁹³ građevinsko zemljište obuhvata postojeću i planiranu igradenost

⁹⁴ Prilikom računanja stepena urbaniteta, u obzir su uzeti broj stanovnika naseljenog mjesta Sanski Most

TREĆI DIO

III. PROJEKCIJA RAZVOJA PROSTORNIH SISTEMA

Prostorni sistem je sistem fizičkih struktura, koje su nastale kao rezultat prostornog razmještaja i organizacije privrednih, društvenih i drugih djelatnosti.

Projekcija prostornog sistema sadrži:

- osnovu prostornog razvoja sistema naselja,
- osnovu prostornog razvoja sistema privredne javne infrastrukture, te
- osnovu prostornog razvoja okoline.

Za navedene tri oblasti urađeni su i kartografski prilozi, koji su prezentovani na pratećim grafičkim priložima.

OSNOVA PROSTORNOG SISTEMA NASELJENIH MJESTA

Koncept razvoja naseljenih mjesta

Osnovni princip prostorne organizacije naseljenih mjesta je policentričan model razvoja naseljenih mjesta. Koncept policentričnog modela sagledan je kroz više različitih nivoa i prema više kriterijuma kao što su:

- projektovani broj stanovnika u naseljenom mjestu i gravitacionom području,
- gustina naseljenosti,
- opremljenost - disperzija/koncentracija sadržaja i aktivnosti (javne službe sa objektima društvenog standarda, privredne aktivnosti/djelatnosti, kapaciteti, uslužne i tercijarne djelatnosti),
- saobraćajna povezanost i intenzitet međusobne povezanosti,
- stepen urbanizovanosti,
- centralitet i tipovi naseljenih mjesta,
- infrastrukturna opremljenost,
- prirodno - morfološke karakteristike naseljenih mjesta,
- funkcionalna usmjerenost i specifičnost naseljenih mjesta,
- smjernice i vizije razvoja lokalne samouprave.

Dakle, planirana mreža naseljenih mjesta, koja se bazira na policentričnom modelu, temeljiće se na izdvajanju novih ali i unapređenju postojećeg centra, a sve sa ciljem ostvarivanja bržeg društveno-ekonomskog razvoja, postizanja optimalnog nivoa urbanog i ruralnog življenja po naseljenim mjestima, aktiviranja prostora, boljoj dostupnosti funkcijama te integracije općine.

Na prostoru općine Sanski Most razlikujemo sljedeće kategorije naseljenih mjesta i to:

- sekundarni pol razvoja - primarni centar (Sanski Most) – centar općine (GRAD/OPĆINA VODNOG BOGATSTVA);
- sekundarni centar – Donji Kamengrad, Vrhpolje, Stari Majdan, i Lušci Palanka;
- tercijarni centri – Trnova, Fajtovci (u planskom periodu očekivati je da budu sekundarni centri);
- ostala naseljena mjesta.

Funkcionalne veze između centara i između centra i naseljenih mjesta koja mu gravitiraju su utvrđena na dva najznačajnija hijerarhijska nivoa (u skladu sa kategorijom i funkcijom centrara). Izdvojene su:

- primarna veza ka primarnom polu razvoja Bihaću;
- sekundarne veze (od sekundarnih ka polu razvoja - primarnom centru – centru općine)

Osnova budućeg razvoja mreže naseljenih mjesta temelji se na sljedećim postavkama:

- dalje jačanje pola razvoja – primarnog centra (naseljeno mjesto Sanski Most)-centar općine kroz razvoj širokog spektra namjena, djelatnosti i sadržaja kako u domenu društvenih djelatnosti, tako i kroz ekonomsko jačanje;
- centar općine treba da ima najviši stepen centraliteta;
- urbana oprema centra općine treba da bude takva da zadovolji sve potrebe stanovištva općine;
- snažniji socio-ekonomski razvoj sekundarnih centara odnosno učvršćivanje njihovog položaja u sistemu naselja općine Sanski Most;
- jačanje tercijarnih i ostalih naseljenih mjesta, te njihovo kvalitetno povezivanje sa centrima, u cilju poboljšanja kvaliteta života građana;

To bi dalje doprinjelo stvaranju ujednačenih uslova prostornog razvoja općine što bi imalo za cilj privlačenje investicija. Da bi se to ostvarilo, potrebno je pažnju usmjeriti na razvoj saobraćajne, energetske i telekomunikacione mreže.

Važno je napomenuti da općina Sanski Most pripada jugoistočnoj prostornoj formaciji. Uz Sanski Most, ovu formaciju tvore i Bosanski Petrovac i Ključ. Nosioc razvoja ove prostorne formacije biće sekundarni pol razvoja Unsko-sanskog kantona Sanski Most. Evidentna je potreba da se budući prostorni razvoj ove formacije bazira na prije svega na razvoju demografskog potencijala, kvalitetu interakcijskih sprega unutar formacije (prevashodno kroz povezanost pravcem Ključ-Sanski Most) i povezanost ove formacije sa sjeverozapadnom prostornom formacijom, a naročito povezanost sekundarnog pola razvoja Sanski Most sa polom razvoja Kantona (pravcem Sanski Most-Bosanska Krupa -Bihać).

Smjernice za razvoj urbanih područja

Urbano područje obuhvata izgrađene i neizgrađene površine namjenjene za stanovanje, rad i odmor, objekte urbane opreme, infrastrukture i posebne namjene, zelene površine, kao i površine za budući razvoj. Formiranje urbanih područja obezbjeđuje racionalno korištenje infrastrukture (cestovne, vodovodne, kanalizacione, energetske, PTT komunikacije i sl.), kao i sadržaja od javnog interesa - društvene infrastrukture (škole, bolnice, uprava i sl.). Na tom prostoru prvenstveni je cilj vrednovanje prostora u cilju njegovog racionalnog korištenja, uz poštovanje ambijentalnih vrijednosti sredine i očuvanje prepoznatljivosti pejzaža u kulturnom, prirodnom i graditeljskom smislu.

U sklopu planiranja urbanih područja planiraju se površine različitih namjena, dominantno u strukturi površina najviši procenat obuhvata građevinsko zemljište, zatim površine za razvoj privrednih djelatnosti, čime se približava mjesto rada mjestu stanovanja, zatim površine za društveno-opislužne centre, te površine namjenjene kulturi, sportu i rekreaciji, što doprinosi kvalitetu življenja u navedenim područjima.

Prioritetne smjernice za razvoj urbanih područja su slijedeće:

- značajnu ulogu u sistemu naselja igraju sekundarni i tercijarni centri;
- spriječiti neopravdano širenje građevinskog zemljišta unutar urbanih područja;
- prioritetno koristiti dijelove građevinskog zemljišta koja su već opremljena komunalnom infrastrukturom;
- novu gradnju (stambenu i drugu), ponajprije provoditi na nedovoljno ili neracionalno izgrađenim dijelovima urbanih područja. Pri tome urbanom obnovom (rekonstrukcijom, asanacijom) očuvati graditeljski identitet historijskih središta naseljenih mjesta, a takođe dati prioritet održavanju ili uređenju postojećeg stambenog fonda.

Smjernice za razvoj i oblikovanje naseljenih mjesta

Vrednovani prirodni i stvoreni uslovi, ukazuju da se njihovim potpunijim korištenjem, uz sinergiju i primjenu novih tehnologija, mogu postići znatno veći efekti u prostornom i materijalnom razvoju. Prirodni kapitali kao što su geoprometni položaj, zemljište (poljoprivredno i šumsko), vode i prirodne vrijednosti, omogućavaju snažniji razvoj proizvodnje hrane, turizma, šumarstva i drugih djelatnosti. Historijske

vrijednosti, stanovništvo, naselja, infra i suprastruktura, privredni kapaciteti, uz moralni i kulturni kapital, su osnova za znatno brži razvoj naseobinskog sistema.

Općinu Sanski Most potrebno je profilirati, tako da permanentno obrazuje kadrove sposobne za korištenje prirodnih i stvorenih potencijala. Prirodno i kulturno naslijeđe općine je izraz njenog identiteta i od velike je važnosti za razvoj.

U cilju realizacije ciljeva i implementacije planiranog policentričnog razvoja, daju se osnovne smjernice razvoja naselja. U tom smislu navodi se sljedeće:

- prioriteta je izrada ostalih dokumenata prostornog uređenja definiranih ovim planom (urbanistički plan, detaljni planovi);
- organizirati razvoj naseljenih mjesta u prostoru po načelima policentričnog modela;
- u planiranju razvoja naseljenih mjesta uključiti u obuhvat šire područje radi sagledavanja složenosti i uslovljenosti razvoja, usporavanja i kontroliranja rasta i sanacije urbanih zona;
- posebno obratiti pažnju na ograničavajuće faktore razvoja, klizišta, nestabilne terene, plavana područja itd.;
- naročito posvetiti pažnju privrednim promjenama, infrastrukturi, prirodnom okruženju, funkcijama društvene infrastrukture te poboljšavanju stanja okoliša;
- u planiranju uređenja prostora naseljenih mjesta (osobito centralnih naseljenih mjesta), treba utvrditi prostorne rezerve formiranih urbanih struktura i optimalne mogućnosti razvoja: utvrditi granične kapacitete postojeće infrastrukture, te na osnovu toga planirati i usmjeriti gradnju na područja koja mogu biti opremljena infrastrukturnim mrežama dovoljnih kapaciteta, potom utvrditi mogućnost korištenja privrednih zona na način unutarnje transformacije, modernizacije i boljeg iskorištenja prostora, te izmješati nečiste djelatnosti iz urbanih područja, te poticati i stvarati uslove za lociranje malih privrednih kompleksa u manja naselja, osobito na rjeđe naseljenim područjima;
- usmjeravati novu stambenu izgradnju i drugi izgradnju u prostorne cjeline naseljenih mjesta koje su već opremljene komunalnom infrastrukturom. Ovakav pristup obezbjedit će maksimalno iskorištenje neophodne infrastrukture, što će stvoriti prostor za njeno moderniziranje, napredovanje te poboljšanje ukupnog života i rada stanovništva.
- ostvariti uslove za očuvanje naseljenosti u manje razvijenim urbanim područjima,
- obnavljati i uređivati historijsko jezgro grada i naselja kao mjesta tradicionalnog graditeljskog identiteta sa funkcijama usluga, kulture, stanovanja i s.:
- težiti unaprjeđenju naseobinske strukture mreže naseljenih mjesta kroz povećanje stepena urbanizacije i policentričnog razvoja;
- posvetiti posebnu pažnju razvoju ruralnih područja, što je od posebnog značaja za naseobinski sistem, radi postizanja balansiranog prostornog razvoja. Zato je neophodno razvijati urbane elemente u ruralnim područjima, jer su to sastavne komponente razvoja ruralnih područja;
- obezbjediti opremljenost ruralnih područja infrastrukturom, jer je mogućnost pristupa informacijama i znanju ključni faktor razvoja ovih područja;
- sve funkcije naseljenih mjesta usmjeriti prema njezinim korisnicima, odnosno prema podizanju standarda i kvalitete života stanovništva koji ih koristi;
- pojedine funkcije je potrebno ujediniti, međusobno povezati ili nadopuniti, sa ciljem postizanja uravnoteženog urbanog sistema;
- pri oblikovanju naselja voditi računa o racionalnosti korištenja i zaštiti prostora (opravdanost veličine građevinskog zemljišta),
- pozicionirati osnovne razvojne aktivnosti funkcija društvenih djelatnosti od značaja za Općinu (obrazovanje, zdravstvo, kultura, sport, uprava i sl.). Na ovaj način se postavljaju kao prioritet mreže školskih, zdravstvenih, sportskih, i upravnih funkcija koje potiču razvoj naselja i njima gravitirajućih područja, na koje se nadovezuju ostala naselja i manji lokalni centri;
- Sistematizacija osnovnih skupina društvenih djelatnosti treba biti u skladu sa posebnim planovima razvoja i prema donesenim odgovarajućim standardima za svako naseljeno mjesto, uključujući i veličinu njihovog gravitacionog područja.

Kriterijumi i pravila za uređenje, korištenje i izgradnju objekata/ Uslovi za arhitektonsko oblikovanje objekta.

- usaglašavanje prirodnih vrijednosti sa ljudskim djelovanjem, upotrebom obnovljivih izvora energije, građenjem energetski efikasnih objekata, pravilnim izborom lokacije i uključivanjem klimatskih promjena, zaštitom od zemljotresa i drugih prirodnih katastrofa.

Objekti ne moraju da ispunjavaju posebne uslove za arhitektonsko oblikovanje objekata. Koristiti građevinske materijale po izboru projektanta, koji su funkcionalno i estetski primjenjivi za datu namjenu. Kvalitet ugrađenih materijala mora biti u skladu sa odgovarajućim standardima i atestima, a primjenjivati oblikovne elemente i boje na način da se uklope u okruženje. Projektantu se ostavlja sloboda u obradu i izboru boja. Krovovi objekata su kosi, viševodni. U toku izrade projektne dokumentacije primjeniti sve tehničke propise i normative koji važe za ovu vrstu objekata.

Svaki objekat, zavisno od vrste i namjene, mora biti projektovan, izgrađen, rekonstruisan i održavan takoda tokom upotrebe ima propisane energetske karakteristike.

Prilikom planiranja, projektovanja i građenja novih objekata, kao i prilikom većih rekonstrukcija postojećih objekata potrebno je primjenjivati dugoročne mjere, kao što su minimalni zahtjevi koji se odnose na smanjenje korišćenja energije i primjena korišćenja energije iz obnovljivih izvora, čime se stvaraju uslovi za energetski efikasno korištenje objekata, poboljšanja energetske karakteristika objekata i smanjivanje uticaja na životnu sredinu, a u skladu sa važećim Zakonima i pravilnicima iz ove oblasti.

- Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine
- („Službene novine Federacije BiH“, broj: 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10, 45/10, 85/21, 92/21)
- Zakon o energetske efikasnosti („Službene novine Federacije BiH“, broj: 22/17)
- Uredba o tehničkim svojstvima koje građevine moraju zadovoljiti u pogledu sigurnosti te načinu korištenja i održavanja građevina („Službene novine Federacije BiH“, broj: 29/07, 51/08, 99/14)
- Pravilnik o minimalnim zahtjevima za energijske karakteristike zgrada („Službene novine Federacije BiH“, broj: 81/19, 34/23)
- Pravilnik o informacionom sistemu energetske efikasnosti u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 2/19)

I ostalim važećim zakonima i pravilnicima koji se odnose za ovakvu vrstu objekata.

Pješačko-kolske površine obraditi prema uslovima bezbjednog i kvalitetnog priključka na javnu saobraćajnicu i korišćenja unutar parcele. Kod materijalizacije parternih površina primjenjivati materijale u skladu sa odgovarajućim standardima i atestima.

Ozelenjavanje površina izvesti tako da se ne ugrozi bezbjednost saobraćaja i preglednosti, a da se unaprijedi i obogati uređenje prostora.

Smjernice za opremanje građevinskog zemljišta

Planom predviđene površine građevinskog zemljišta iznose 5,59 % površine općine, a građevinsko zemljište-privreda 0,14% površine općine.

Da bi se obezbijedilo provođenje policentričnog sistema razvoja, neophodno je prije svega obratiti pažnju na opremanje urbanih područja i građevinskih zemljišta kvalitetnom saobraćajnom, komunalnom i energetske infrastrukturu, čime će se ujednačiti uslovi življenja, prije svega stanovanja i rada, a zatim i drugih djelatnosti u prostoru, na cijelom području općine.

Da bi se to moglo postići, odnosno da bi korištenje zemljišta i zemljišna politika bili u funkciji razvoja, izgradnje i funkcioniranja naselja, potrebno je obezbijediti slijedeće:

- obaviti ekonomsko vrednovanje zemljišta u skladu sa cijenom neizgrađenog zemljišta, troškovima uređivanja, cijenom izgradnje stanova, poslovnog prostora i pratećih sadržaja;
- diferencirati vrijednost zemljišta za stanovanje (različiti tipovi prema izgradnji i dohotku korisnika) i poslovanje (komercijalne aktivnosti, industrija, društvene, javne i kulturne djelatnosti, rekreacija i zelenilo, itd.);
- razraditi kriterijume izuzimanja rente (naknada za korištenje zemljišta);
- pomoću odgovarajućih parametara treba diferencirati kriterijume za vrednovanje lokacija i prostornih cjelina, kao što su udaljenost od gradskog centra, promet u komercijalnim djelatnostima, troškovi opremanja zemljišta, troškovi infrastrukture, vrijeme i kvalitet putovanja, troškovi putovanja, ekološki troškovi i sl. Također, kao osnova za vrednovanje zemljišta treba da posluži i koeficijent veličine i značaja naseljenog mjesta.

Pripremanje i opremanje građevinskog zemljišta – određuje se važećim Zakonom o prostornom uređenju i građenju USK-a i Općinskim odlukama.

Imajući u vidu sve naprijed navedeno, daju se neke smjernice za opremanje građevinskog zemljišta:

- kod opremanja građevinskog zemljišta neophodno je imati na umu da to prije svega podrazumijeva uređenje zemljišta (priprema zemljišta, izgradnja komunalnih objekata i uređaja na građevinskom zemljištu), što iziskuje osiguranje znatnih materijalnih sredstava. Stoga je potrebno utvrditi realne troškove uređenja građevinskog zemljišta, te u skladu s tim prilagoditi sve dalje aktivnosti neophodne za opremanje građevinskog zemljišta.
- uraditi Plan građenja i održavanja lokalnih puteva kojim treba predvidjeti održavanje postojećih puteva prvenstveno u dijelu općine u kojem se želi podstaći brži razvoj, odnosno gdje se želi zadržati ili privući stanovništvo.
- osigurati dovod potrebne količine kvalitetne vode na prostorima postojećeg i planiranog građevinskog zemljišta.
- dograđivati postojeću i intenzivirati izgradnju kanalizacione mreže, te je dovesti u ravnotežu sa vodosnabdijevanjem.
- regulirati vodotoke i smanjiti eroziju tla, te spriječiti ili smanjiti moguće štete.
- ostvarivati mogućnosti za maksimalnu upotrebu postojećih izvora energije i njihove dostupnosti svim područjima kroz modernizaciju i dogradnju.
- obezbijediti poštansko - telekomunikacijski saobraćaj uvođenjem novih tehnologija sa ciljem dostizanja evropskih standarda.

OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA PRIVREDNE JAVNE INFRASTRUKTURE

Smjernice za razvoj saobraćajnog sistema

Osnovom prostornog razvoja privredne i javne infrastrukture usmjerava se razvoj saobraćajne infrastrukture u skladu sa planiranim razvojem u cilju povezivanja na saobraćajnu infrastrukturu države Bosne i Hercegovine, entiteta i susjednih država kao i funkcionalno saobraćajno povezivanje naseljenih mjesta.

- Prekategorizacija magistralnih i regionalnih i lokalnih cesta prema Odluci nadležnog ministarstva;
- Izgradnja i rehabilitacija magistralnih cesta koje predstavljaju saobraćajnice najvišeg ranga na području općine i uz koje je potrebno planirati nove lokalne saobraćajnice koje će biti preciznije definisane prostorno-planskom dokumentacijom nižeg reda;

- Asfaltiranje postojećih makadamskih lokalnih puteva radi povećanja bezbjednosti saobraćaja kao i bolje i komfornije povezanosti naselja;
- Omogućiti razvoj prigradskog saobraćaja za prijevoz putnika na području općine planiranjem autobuskih stajališta kojii će se preciznije definisati saobraćajnim istraživanjima i studijama;
- Rekostrukcija magistralni cesta;
- Izgradnja kružnih raskrsnica;
- Izgradnja trotoara i biciklističkih staza,
- Sprovođenje mjera za povećanje bezbjednosti svih učesnika u saobraćaju.

Smjernice za razvoj telekomunikacione infrastrukture

S obzirom na važnost telekomunikacionih usluga na razvoj ukupnog društva, neophodno je razvijati ovu infrastrukturu. Shodno Prostornom planu Unsko-Sanskog kantona, potrebno je povećati (fizičke kapacitete infrastrukture mjereno na 100 stanovnika):

- broj priključaka fiksne mreže
- broj priključaka mobilne mreže
- broj priključaka internet korisnika
- broj priključaka preko mobilne mreže (GPRS, EDGE)
- broj priključaka CaTV
- broj priključaka DTV (digitalne tv).

Takođe, u planskom periodu potrebno je da se broj korisnika primjenjenih tehnologija poveća:

- broj korisnika ISDN linija
- broj korisnika širokopojsnog pristupa
- broj korisnika GPRS, EDGE mobilnih komunikacija
- broj korisnika UMTS (3G) mobilnih komunikacija

Pored fizičkog povećanja broja korisnika telekomunikacionih servisa neophodno je graditi mreže sljedeće generacije a to znači:

- izgradnja širokopojasne telekomunikacione infrastrukture,
- izgradnja multiservisnog transportnog sistema za paketsku, fiksnu i mobilnu mrežu,
- izgradnja mobilne mreže treće generacije.

Ove mreže su višeuslužne, višekorisničke, fleksibilne, skalabilne i visokoraspoložive. Kao takve omogućavaju i konvergenciju usluga, konvergenciju mreža i konvergenciju operatera i davaoca usluga što će korisnicima dati mogućnost jednostavnog korištenja i uvijek najbolju konekciju na telekomunikacionu mrežu.

Za prostor općine Sanski Most, a shodno Strategiji razvoja fiksnih mreža BH Telecom-a planiran je postepeni prelazak na optičku kablovsku infrastrukturu. Za korisnike to znači praktično neograničene brzine prenosa podataka, manju učestalost kvarova i brže otklanjanje istih. Ovaj plan potrebno je realizovati kroz više koraka po FTTH principu:

1. povezivanje optičkim kablovima sjedišta mjesnih zajednica sa centrom opštine (FTTN),
2. povezivanje manjih telekomunikacionih čvorišta u urbanim i ruralnim dijelovima opštine optičkim telekomunikacionim vodovima (FTTC),
3. privođenje optičkih vodova do zgrada (FTTB),
4. priključenje domaćinstava na optičku telekomunikacionu infrastrukturu (FTTH)

Telekomunikacione vodove u urbanom dijelu opštine potrebno je polagati u kablovsku kanalizaciju radi veće pouzdanosti i lakše dogradnje. U ruralnim dijelovima opštine telekomunikacionu infrastrukturu

moguće je polagati direktno u rov, uz korištenje nadzemnih telekomunikacionih izvoda ili kablovskih okana za grananje mreže.

Planirana je instalacija novih GSM i UMTS baznih stanica u skladu sa studijama koje izrađuju operateri mobilne telefonije.

Kako ubrzani razvoj telekomunikacione tehnologije zahtjeva i kraće periode planiranja što znači da se za navedeni period ne mogu precizirati sve buduće potrebe za izgradnjom objekata telekomunikacione infrastrukture (kako fiksne, tako i mobilne mreže), te se telekom operaterima ostavlja mogućnost gradnje telekomunikacionih objekata, u cilju kvalitetnih praćenja trendova razvoja telekomunikacija.

Smjernice za razvoj energetske infrastrukture

Razvoj energetske infrastrukture u planskom periodu bazirat će se na sljedećem:

- sanacija dotrajalog dijela distributivne nadzemne SN i NN mreže radi povećanja kvaliteta i pouzdanosti snabdijevanja potrošača električnom energijom i smanjenja tehničkih gubitaka;
- sve nove SN vodove i rekonstrukciju postojećih vodova realizovati ovješanjem vodova na AB ili ŽR stubovima;
- nove vodove, kao i postojeće koji se rekonstruišu graditi za naponski nivo 20kV, radi mogućnosti prelaska SN mreže na taj naponski nivo;
- priključenje novih kupaca na elektrodistributivnu mrežu.

Na ovaj način obezbjeđuju se manji padovi napona i kvalitetnije napajanje potrošača električnom energijom, kao i manji distributivni gubici električne energije. Smanjivanje trajanja beznaponskog stanja kod krajnjih potrošača uslijed kvarova i intervencija na SN vodovima vršiti kroz sekcionisanje radijalne SN nadzemne mreže korištenjem rastavljača u udaljenim i manje opterećenim dionicama i reklozera u dionicama koje snabdijevaju veći broj potrošača.

U cilju smanjenja padova napona u NN mreži potrebno je skratiti NN vodove izgradnjom novih transformatorskih stanica i njihovom interpolacijom u postojeće NN vodove.

Sve nove NN vodove realizovati SKS vodovima ovješanim na AB stubovima ili na drvenim stubovima sa betonskim nogarima. Postojeće vodove realizovane AIFe užadima postepeno rekonstruisati uz zamjenu provodnika SKS vodovima.

Smjernice za razvoj komunalne infrastrukture

Smjernice za razvoj sistema vodosnabdijevanja

- izrada programa uređenja i zaštite svih izvorišta
- dovršiti izgradnju sistema vodosnabdijevanja MZ gdje postoji urađena projektna dokumentacija;
- rekonstrukcija stare vodovodne mreže (ako se pokaže da ima potrebe);
- uspostaviti svakodnevnu kontrolu vode (laboratorija);
- uraditi procjenu uticaja privrednih i drugih subjekata u zonama zaštite izvorišta i vodozahvata na kvalitet voda;
- izvršiti uklanjanje svih divljih deponija;
- snimiti stanje postojećih vodovoda;
- uspostaviti prioritetne zone zaštite izvorišta;
- riješiti vodosnabdijevanje u svim mjesnim zajednicama;
- uspostaviti sistem kontrole svih lokalnih vodovoda i izvorišta pitke vode kroz uspostavljanje Registra lokalnih vodovoda i izvorišta pitke vode i mjera za kontrolu kvaliteta
- spajanje više vodovoda u cijelinu, ako postoji mogućnost.
- uspostaviti prioritetne zone zaštite izvorišta i njihovo uređenje;

- rješavanje imovinsko - pravnih odnosa.

Smjernice za razvoj sistema kanalizacije

U cilju smanjenja tereta zagađenja koji se unosi u površinske vode, odnosno poboljšanja i očuvanja kvaliteta površinskih voda, utvrđuju se smjernice za prikupljanje, odvođenje i prečišćavanje komunalnih i industrijskih otpadnih voda.

- Izraditi strategiju prikupljanja i prečišćavanja komunalnih i oborinskih otpadnih voda na području općine Sanski Most;
- Izgraditi kanalizacione mreže sa tretmanom otpadnih voda u dijelu općine gdje ne postoji kanalizaciona mreža;
- Izgraditi kanalizacione mreže sa tretmanom oborinskih voda u dijelu općine gdje ne postoji kanalizaciona mreža;
- Izraditi projekat za razdvajanje oborinskih od komunalnih otpadnih voda u Mjesnim zajednicama gdje postoji kanalizaciona mreža;
- Revidirati i po potrebi doraditi općinsku odluku o zabrani direktnog ispusta otpadnih voda iz domaćinstava i poljoprivrednih objekata u rijeke, rječice i potoke, a ako odluka nije donešena, treba je donijeti;
- Strategija prikupljanja i prečišćavanja industrijskih otpadnih voda na području općine Sanski Most;
- Izraditi generalni (master) plan odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda
- Izraditi studiju izvodljivosti sanacije, dogradnje i unapređenja sistema odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda
- Izraditi idejno rješenje odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda ruralnog dijela općine (uzimajući uobzir postojeću dokumentaciju) i prečišćavanje otpadnih voda urbanog dijela grada
- Izraditi studije procjene uticaja na okoliš postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda
- Dograditi glavni kolektor primarne i sekundarne mreže (fazno), (Mahala – Hamzibegova ulica, Prvomajska ulica, Željeznička)
- Završiti izgradnju glavne prepumpne stanice urbanog dijela grada na rijeci Sani –Karića most i predati na upravljanje
- Fazno izgraditi postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda
- Izraditi projektnu dokumentaciju za odvodnju otpadnih voda u Željezničkom naselju i Banjalučkoj ulici
- Izraditi „Pilot“ uređaja za decentralizirano prečišćavanje
- Izgraditi i rekonstruisati kanalizacione mreže u MZ-a Lušci Palanka, Tomina, Demiševci i Okreč
- Snimiti i utvrditi postojeće stanje mreže, izraditi elaborat o trenutnom stanju nezavršenih sistema odvodnje otpadnih voda
- Uraditi projekat hitnih mjera na postojećoj mreži
- Izraditi projekte planske sanacije dijelova kanalizacione mreže
- Uspostaviti bazu podataka o svim zagađivačima na području općine, uključujući katastarzagađivača
- Provesti hitne mjere na smanjenju zagađenja od strane zagađivača
- Preduzeti aktivnosti za postepeno uvođenje prečišćavanja otpadnih voda od strane industrijskih zagađivača i javnih institucija
- Uspostaviti detaljnu evidenciju korisnika septičkih jama i stanja tih objekata
- Izvršiti kontrolu vodonepropusnosti objekata septičkih jama
- Izraditi program izgradnje novih septičkih jama, te sanacije postojećih, kao i sprovesti program sanacije septičkih jama
- Izraditi plan kontrole kvaliteta voda u vodotocima
- Izraditi bazu podataka o glavnim kolektorima i lokacijama ispusta u vodotoke

- Izraditi elaborate uticaja zagađenja otpadnih voda na stanje vodotoka na području općine Sanski Most, posebno na lokalitetima gdje se isti koriste za kupanje i rekreaciju
- Sanirati poklopce objekata đšahtova na postojećem sistemu odvodnje otpadnih voda
- Nabaviti odgovarajuću opremu (mehanizaciju, cisterne , te ostalo), neophodno za nesmetan rad JKP „Vodovod i Kanalizacije“

Realizacija planiranih kanalizacionih sistema i postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda

Po izradi odgovarajuće dokumentacije i usvajanju koncepcije prihvatanja, odvođenja i prečišćavanja otpadnih voda, općina pojedinačno utvrđuje redosljed prioriteta za realizaciju planiranih objekata.

Za utvrđeni prioritet(e), pristupa se pripremi dokumentacije višeg nivoa, obezbjeđenju sredstava i provođenju procedure za dodjelu ugovora o nabavci, a potom i realizaciji planiranih radova.

Planirano je da se postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda izvode fazno. Planirano je također, gdje god je to izvodljivo, prečišćavanje komunalnih i otpadnih voda industrije na jednom postrojenju.

Kada su u pitanju kanalizacioni sistemi prednost treba dati kolektorskoj i kanalizacionoj mreži koja obezbjeđuje prihvata i dovođenje većih količina otpadne vode do postrojenja za prečišćavanje.

Smjernice za razvoj deponija otpada

- povećati broj stanovništva koje je obuhvaćeno sistemom sakupljanja i odvoza komunalnog otpada;
- na nivou općine uspostaviti održivi integralni sistem upravljanja otpadom koji će se bazirati na principima održivog razvoja - izbjegavanje nastanka otpada, razvrstavanje, smanjenje, ponovno korišćenje i reciklažu otpada;
- sortiranje otpada prema vrstama;
- razdvajanje opasnog od neopasnog otpada na mjestu nastajanja (za opasni i neopasni otpad, koji se pretvara u energiju, ili reciklira ili se zahtijeva tretman prije konačnog odlaganja,
- sanacija postojećih nesanitarnih i nelegalnih deponija komunalnog otpada sa izgradnjom pratećih sadržaja u skladu sa važećim zakonskim i podzakonskim aktima Federacije BiH i Unsko-sanskog kantona;
- finansiranje sistema upravljanja otpadom;
- uspostavljanje sistema obrazovanja i informisanje javnosti.

OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA OKOLINE

Smjernice za razvoj vanurbanih područja

Na području općine vanurbano područje najvećim dijelom čini poljoprivredno i šumsko zemljište, manji procenat zauzima građevinsko zemljište sa namjenom za stanovanje i postojeći privredni kompleksi. .Tusu još i zemljišta namijenjena za turizam i rekreaciju, degradirane površine, privredni kompleksi, te svi infrastrukturni koridori. Prostorne mogućnosti razvoja općine mogu se ocijeniti kao povoljne za planirani dugoročni razvoj, pod uslovom njegovog racionalno korištenja, posebno vanurbanih područja.

Radi poboljšanja naslijeđenog stanja, budući raspored proizvodnih kapaciteta i drugih sadržaja u prostoru, prilagoditi sljedećim smjernicama za razvoj vanurbanih područja:

- kvalitetne poljoprivredne površine i vrijedna šumska područja zaštititi od promjene namjene, odnosno izgradnje objekata;
- posebno odrediti i sačuvati izrazito vrijedne prostore za poljoprivredne djelatnosti;
- u vanurbanim područjima dati mogućnost povećanja gustine izgrađenosti, koja je na ovim prostorima vrlo niska;
- poboljšati saobraćajnu povezanost područja unutar općine, kao i općine sa okruženjem;
- postepeno rješavati probleme ostale infrastrukture, posebno izgradnja vodovodne i kanalizacione mreže, tako da se sačuvaju izvorišta pitke vode;
- posebno zaštititi područja prirodne i kulturne baštine;
- izgradnju turističkih kapaciteta planirati racionalno, tako da se vodi računa o zaštiti okolnog vrijednog područja.

Smjernice za razvoj poljoprivrede, stočarstva i šumarstva

Poljoprivreda i stočarstvo

Zbog značaja poljoprivrednog zemljišta i poljoprivrede u cjelini, posebno je neophodno da se mjerama zemljišne politike obezbijedi zaštita poljoprivrednog zemljišta i njegovo racionalno korištenje, odnosno da se kvalitetnije zemljište u cjelini koristi za proizvodnju hrane.

U cilju vođenja što efikasnije politike u gazdovanju poljoprivrednim zemljištem neophodno je:

- donjeti program uređenja zemljišta za svoje područje,
- Izvršiti identifikaciju državnog poljoprivrednog zemljišta na području općine i uspostaviti registar istog, te izvršiti razgraničenje državnog od privatnog poljoprivrednog zemljišta,
- Od strane općinskog pravobranilaštva provesti proceduru isknjiženja prijeratnih korisnika državne imovine (poljoprivrednog zemljišta) i uknjižiti na grad/općinu,
- Formiranja novih izgrađenih površina usmjeravati na dijelove već korištenih zemljišta kao i na dijelove poljoprivrednog zemljišta najslabije bonitetne kategorije, odnosno na dijelove druge i treće agrozone,
- Primijeniti zakonsku regulativu kod promjene namjene zemljišta tj. zaštititi bonitete I, II, III, kategorije, od njihovog korištenja izvan sfere poljoprivrede,
- Organizovati monitoring tj. praćenje promjena namjene korištenja zemljišta uz formiranje zemljišnog informacionog sistema,
- U planskom periodu rekonstruisati i dograditi postojeće hidromelioracione sisteme,
- Organizovati istraživanje, planiranje drenažnih i sistema navodnjavanja te sistema zaštite od plavljenja na prioritetnim područjima,
- Podsticati tržište zemljištem ukidanjem poreza na promet zemljišta,
- Izmijeniti Zakon o nasljeđivanju kako bi se spriječilo dalje usitnjavanje zemljišta,
- Razviti i podsticati programe komasacije zemljišta,
- Državno poljoprivredno zemljište dodjeljivati zapaženim poljoprivrednim proizvođačima kako bi uvećali svoj posjed i dr.,
- Poticati korištenje adekvatne mehanizacije,
- Poticati korištenje navodnjavanja i dr.
- Donijeti razvojne programe kroz planove zaštite i racionalnog korištenja zemljišta,
- Podržati razvoj poljoprivredno – prehrambene proizvodnje,
- Povećavati stočni fond,
- Povećanje površina pod krmnim biljem i povećanje proizvodnje i prinosa radi povećanja stočnog fonda, potreba za proizvodnjom kvalitetne stočne hrane, te potrebom popravljavanja kvaliteta zemljišta djelovanjem leguminoza kao bioloških melioratora zbog prisustva azotofiksatora na korijenu biljaka,
- Poboljšati genetsku osnovu za stočarsku proizvodnju,

- Usmjeravati vrstu stočarstva prema specifičnosti općine.

Šumarstvo

Šumovitost općine Sanski Most iznosi cca 62% što je iznad prosjeka šumovitosti koji za Federaciju Bosne i Hercegovine iznosi 48%⁹⁵. Iako je stepen šumovitosti na zadovoljavajućem nivou, potrebno je raditi na povećanju površina koje su obrasle sukcesivnim vegetacijskim stadijama, šibljacima, šikarama, ugrožena sječom i koja nisu poljoprivredno atraktivna. Takođe, potrebno je i pošumljavati ona područja koja su devastirana na razne načine. Pošumljavanje vršiti više četinarima, nego lišćarima, kako bi se povećalo učešće šuma sa četinarima u ukupnim šumskim površinama.

Osnovna planska postavka se zasniva na unapređenju sadašnjeg stanja, vrijednosti i šumovitosti radi općekorisnih funkcija šuma i očuvanja životne sredine.

U cilju kvalitetnijeg i efikasnijeg rada na saniranju i unapređenju stanja šume, potrebno je poduzeti slijedeće mjere:

- Blagovremena izrada šumsko-gospodarske osnove za svako ŠGP na period važenja od 10 godina. U njih obavezno ugraditi sve navedene konvencije i standarde. Šumsko-gospodarske osnove koje su u toku važnosti treba da budu dopunjene konvencijama i standardima, proširene reprodukcije šuma u kojem tretirati velike površine goleti, neproduktivnih površina, napuštenih površinskih kopova, a sve u cilju zaštite zemljišta, voda i biodiverziteta,
- Uspostavljanje zaštićenih područja u smislu zaštitnih šuma, zaštićenih šuma, spomenika prirode, radi zaštite izvornog pejzaža i kulturnog naslijeđa;
- Certifikacija šuma, kojim postupcima se utvrđuje da li su primijenjene konvencije i standardi. Primjenju se slijedeći standardi: (FSC-standard), kvaliteta gospodarenja šumama i (ISO-14001) koji se odnosi na šumarska preduzeća, Pošumljavati velike površine izdanačkih šuma, goleti i neproduktivnih površina na temelju Plana pošumljavanja u okviru proširene reprodukcije šuma,
- Izvršiti planirana pošumljavanja u degradiranim šumama i na goletima,
- Kontrolirano korištenje (sječa) šuma, strogo prema dugoročnim planovima (šumsko-gospodarske osnove), kontrolirano korištenje sporednih šumskih proizvoda itd.,
- Intenzivni biološki i tehnički radovi u slivovima sa izraženim bujičnim aktivnostima,
- Obezbjedenje zaštite šuma od požara i drugih štetnika biotskog i abiotskog porijekla,
- Putem pošumljavanja i drugih šumsko-uzgojnih mjera izdanačke šume prevoditi u srednje i visoke. Vršiti intenzivnu njegu šuma i šumskih kultura,
- Na području gdje je završena eksploatacija, izvršiti biološku rekultivaciju, zatim pristupiti pošumljavanju.

Smjernice za razvoj privrednih zona

Planom namjene prostora su utvrđene su postojeće ali i planirane poslovne (privredne) zone. To će biti rezervirane površine namijenjene za te namjene, sve do pojave interesenata u skladu sa pravilima za davanje lokacija ili posebnih zahtjeva iz pravila ponašanja Evropske zajednice.

Privredne zone će se locirati u skladu sa tehničkim i privrednim zahtjevima, a u planiranju i operacionalizaciji poslovanja će biti obavezne na:

- operativnu primjenu modernih tehnologija,
- stvaranje okruženja za inovativni razvoj,
- maksimalno poštivanje i primjenu evropskih standarda o zaštiti okoline,

⁹⁵ Podaci iz Informacije o gospodarenju šumama u Federaciji BiH u 2012. godini i planovima gospodarenja šumama za 2013. godinu, BiH, FBiH, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva

- zadovoljavanje potreba lokalne i regionalne privrede,
- pomaganje malih i srednjih preduzeća (MSP) u razvoju.

Privredne zone, u planiranom vremenu svog postojanja na planiranom prostoru se obavezuju na dosljedno provođenje u djelo aktuelnih propisa u oblasti prostornog uređenja, zaštite i unapređenja kvaliteta životne okoline i privrednog razvoja.

Oslanjajući se i na temeljna načela data u okviru Prostranog plana Unsko-sanskog kantona, definišu se i sljedeće:

- racionalno korštenje prostora;
- rješiti status postojećih neaktivnih proizvodnih objekata, izvršiti konsolidaciju i aktiviranje ili koristiti kao bazu za nove investicije na brownfield lokacijama;
- usmjeriti plasman investicija za nove proizvodne kapacitete na prostore sa direktnim pristupom budućim razvojnim koridorima uz planirane saobraćajnice višeg ranga;
- manje proizvodne (poslovne) zone razvijati disperzno i decentralizovano;
- poštovanje Plana zaštite okoliša...itd.

Smjernice za razvoj turizma

Smjernice za razvoj turizma na bazi prirodne baštine

- intenziviranje procesa zakonske zaštite prirodnog naslijeđa,
- rekonstrukcija putne infrastrukture,
- uključivanje u turističko korištenje lokalnih, šumskih i nekategorisanih puteva,
- vizualna identifikacija lokaliteta prirodnog naslijeđa pored putnih pravaca (natpisne table, panoi, displeji, šematski prikazi, prezentacijski tekstovi),
- urbanističko prostorna analiza i izgradnja potrebne infrastrukture na temelju te analize,
- podizanje optimalnih receptivnih kapaciteta koristeći estetske elemente konkretnog pejzaža u projektnoj koncepciji,
- određen broj receptivnih objekata mora se graditi na načelima tradicijske gradnje i historijskih ugostiteljskih objekata, kao što su: stari hanovi, karavan saraji, musafirhane, manastirski konaci i sl.,
- za efikasan i uspješan razvoj cikloturizma potrebno je obezbjediti kompletnu biciklističku infrastrukturu, uključujući: biciklističke staze, mjesta za parkiranje bicikla, horizontalnu i vertikalnu signalizaciju;
- prilagođavati turističke lokacije za potrebe cikloturizma;
- za razvoj cikloturizma i biciklizma koristiti smjernice iz važeće Studije uvođenja biciklizma u USK;
- potrebno je uraditi infrastrukturu i prilaz prečini Hrustovači;
- uređenje izletišta (Hahovo Bojančić...).

Smjernice za razvoj turizma na bazi kulturne baštine

Ono što bi bilo značajno naglasiti u okviru ovog segmenta je:

- osigurati dostupnost kulturnim dobrima,
- izvršiti deminiranje prostora objekta kulturnog naslijeđa,
- stvoriti sigurnost objekta u konstruktivnom smislu i u smislu prohodnosti,
- osigurati piktograme sa edukativnim i komunikacijskom porukom na više jezika,
- postaviti malu muzeološku postavku u nekim od objekata ili organizirati lapidarij na otvorenom prostoru,
- dati informacije na internetu,
- osigurati pisani promotivni materijal o kulturnom dobru,
- osigurati prostor za odmor i rekreaciju (nadstrešnice, sokovi, kafa),
- osigurati i mogućnost raznih audiovizualnih prikazivanja historijskih događaja koji su se desili na samom lokalitetu.

ČETVRTI DIO

Na osnovu člana 16. stav 1. *Zakona o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine* ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10, 45/10, 85/21, 92/21), člana 32. *Zakona o prostornom uređenju i građenju* ("Službeni glasnik Unsko sanskog kantona", broj 12/13, 3/16, 15/20,10/22, 23/23, 13/24), člana 19., 23., 24., 25. *Uredbe o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenta prostornog uređenja* (Službene novine Federacije BiH", broj 63/04,50/07,84/10), Općinsko vijeće Sanskog Mosta na sjednici održanoj -----godine donosi:

O D L U K U

o provođenju Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina

I OPĆE ODREDBE

Član 1.

Odluka o provođenju Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina (u daljem tekstu: Odluka) je sastavni dio *Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina* (u daljem tekstu: Prostorni plan) koji se primjenjuje na cijelo područje općine Sanski Most, površine 771,43 km².

Prostorni plan se donosi za period od 20 godina od dana usvajanja *Odluke o provođenju Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina*.

Član 2.

Odlukom o provođenju Prostornog plana, utvrđuju se uslovi korištenja, izgradnje, uređenja i zaštite prostora, uslovi za održivi i uravnotežen razvoj, čime se obezbjeđuje provođenje *Odluka o provođenju Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina*.

Odlukom se utvrđuju:

I Opće odredbe

II Program mjera prostornog uređenja i aktivnosti za provođenje prostornog plana III

Usklađivanje dokumenata prostornog uređenja

IV Uređenje prostora i namjena površina

V Uslovi izgradnje objekata i korišćenja prostora

VI Uslovi smještaja privrednih sadržaja u prostoru

VII Uslovi smještaja društvenih djelatnosti u prostoru

VIII Uslovi korištenja prostora na zaštićenim infrastrukturnim pojasevima i zonama i na zaštićenim područjima

IX Mjere očuvanja kulturno-historijskog naslijeđa

X Mjere očuvanja zaštićenih područja prirodnih vrijednosti XI

Postupanje sa otpadom

XII Groblja

XIII Mjere sprečavanja nepovoljnih uticaja na okoliš

XIV Mjere zaštite prava lica sa smanjenim tjelesnim sposobnostima

XV Mjere zaštite stanovnika i materijalnih dobara od prirodnih i ljudskim djelovanjem izazvanih nepogoda i katastrofa i ratnih djelovanja

XVI Mjere provedbe

U provođenju ovog Plana obavezno se primjenjuju zakonski propisi Bosne i Hercegovine, Federacije BiH i USK-a iz oblasti prostornog uređenja i građenja, zaštite okoliša, zaštite prirode, zaštite šuma, poljoprivrede, saobraćaja, energetike, zaštite zraka, lovstva, zaštite od buke, rudarstva, upravljanja vodama i svi drugi propisi koji na bilo koji način uređuju odnose u oblasti uređenja prostora i životne sredine.

Poslovi provodjenja Prostornog plana, koji nisu uređeni propisima prethodnog stava, obavljat će se u skladu sa najšire prihvaćenim stručnim standardima.

Član 3.

Dokumentacija Prostornog plana urađena je u skladu sa članom 26. Uredbe o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenata prostornog uređenja, te se sastoji iz:

I) **Prostorne osnove plana** koja sadrži snimak i ocjenu postojećeg stanja u prostoru i osnovne ciljeve planiranog prostornog razvoja – koncepciju razvoja, odnosno uređenja prostora.

a) Tekstualni dio Prostorne osnove sadrži (analogna i digitalna forma):

1. Snimak postojećeg stanja
2. Opće ciljeve prostornog razvoja
3. Posebne ciljeve prostornog razvoja
4. Osnovnu koncepciju prostornog razvoja
5. Studija ranjivosti prostora

b) Grafički dio čine 28 grafička priloga na kojima je prikazano postojeće stanje i koncepcija prostornog uređenja područja općine Sanski Most. Digitalne karte urađene su na topografskim podlogama u razmjeri 1:25000, u 6 sekcija.

II) **Prostorni plan** – (analogna i digitalna forma)

a) Tekstualni dio Prostornog plana sadrži:

1. Opći i posebni ciljevi prostornog razvoja
2. Projekcija prostornog razvoja
3. Projekcija razvoja prostornih sistema
4. Odluka o provođenju Prostornog plana

b) Grafički dio Prostornog plana čine 23 grafička priloga na kojima je prikazana projekcija prostornog razvoja područja općine. Digitalne karte urađene su na topografskim podlogama u razmjeri 1:25000.

III) **Studija ranjivosti prostora općine Sanski Most**

Član 4.

Prostorni plan je obavezujući dokument za regulisanje odnosa prostornog uređenja na teritoriji općine Sanski Most.

Prostorni plan je osnov za pripremu, izradu i donošenje detaljnih planskih dokumenata za pojedina područja.

U slučaju nejasnoća kod tumačenja Prostornog plana konačno tumačenje Prostornog plana daje Ministarstvo za građenje, prostorno uređenje i zaštitu okoliša USK-a (nadležno Ministarstvo).

II PROGRAM MJERA PROSTORNOG UREĐENJA I AKTIVNOSTI ZA PROVOĐENJE PROSTORNOG PLANA

Član 5.

Program mjera prostornog uređenja i aktivnosti za provođenje Prostornog plana:

- mjere ekonomske politike;
- mjere populacione politike;
- mjere zemljišne politike;
- investiciona i fiskalna politika;
- obaveze u pogledu detaljnijeg planiranja uređenja prostora
- obaveza izrade: Izvještaja o stanju prostora iz člana 11. Zakona i prostornom uređenju i novih programa mjera za provođenje plana svake dvije godine.

Program mjera i aktivnosti za provođenje Prostornog plana radi se za prvu etapu realizacije, odnosno za dvogodišnji period.

U skladu sa članom 11. Zakona o prostornom uređenju, nakon dvije godine radi se Izvještaj o stanju u prostoru. Na osnovu Izvještaja donosi se dvogodišnji Program mjera za unapređenje stanja u prostoru, koji sadrži i procjenu potrebe izrade novih, odnosno izmjenu i dopunu postojećih planskih dokumenata.

MJERE EKONOMSKE POLITIKE

Član 6.

U oblasti ekonomske politike na nivou općine, naročita pažnja će se posvetiti sljedećem:

- politiko regresa, premija, kompenzacija, otkupa gotovih proizvoda i drugim mjerama u provođenju politike primarne raspodjele, podsticati razvoj;
- kreditnim, poreskim i drugim instrumentima ekonomske politike stvarati uslove za povećano i kvalitetno zapošljavanje, prvenstveno u skenudarnoj, zatim i primarnoj proizvodnji i privrednim djelatnostima tercijarnog sektora;
- usklađenom politikom ekonomskih odnosa sa inostranstvom sa politikom Evropske zajednice, usmjeravit povećanje kvaliteta proizvoda i usluga u cilju njihove konkurentne sposobnosti za plasman na inostranim tržištima, a time uticati na smanjenje uvoza i spoljnotrgovinskog deficita;
- posebnim mjerama će se uticati na kvalitet uvezenih "čistih" tehnologija i tehničkih sredstava u cilju obezbjeđenja preduslova za usmjeravanje održivog razvoja, naročito i iz aspekta zaštite i unapređenja kvaliteta životne sredine,
- realizacija projekata iz oblasti razvoja inovacija, privlačenja investicija i povećanja konkurentnosti radne snage;
- razvijati preduzetnički inkubator i centar za razvoj organske poljoprivrede (pri srednjoj školi „Sanus futurum“)
- izrada plana za podršku razvoju malog i srednjeg preduzetništava koji će biti konkurentan i okrenut izvozu;
- razvoj otkupno-skladišnog centra za primarne poljoprivredne kapacitete (kapacitet 10 000 t);
- jačanje službe za pomoć privrednicima i poljoprivrednicima;
- jačanje javnog-privatnog partnerstva;
- osnivanje i infrastrukturno opremanje poslovnih (privrednih) zona;
- razvoj turizma na bazi bogatog kulturno-istojskog i prirodnog nasljedja;
- revitalizacija devastiranih turističkih kompleksa;
- viši stepen finalizacije u proizvodnji u oblasti drvoprerađivačke industrije;

- podrška osnivanju malih i srednjih preduzeća za obavljanje poslova u šumarstvu i ostalim djelatnostima vezanim za šumu;
- proizvodnja voća (jagodičatsog i bobičastog voća).

POPULACIONA POLITIKA

Član 7.

Određenim mjerama na državnom, kantonalnom, i na općinskom nivou, potrebno je obezbjediti:

- demografski oporavak domicilnog stanovništva u pravcu zaustavljanja tendencije opadanja nataliteta i njegovu stabilizaciju u najkraćem periodu;
- stimuliranjem povećanja stope nataliteta kroz razne oblike socijalne, zdravstvene i materijalne pomoći porodicama uticati da se poveća ukupan broj stanovnika i kvalitativno izmijeni njegova struktura u drugoj polovici planskog perioda;
- poticajnim mjerama uticati na zaustavljanje negativnih migracija u najkraćem periodu.

MJERE ZEMLJIŠNE POLITIKE

Član 8.

S obzirom da zemljišna politika, po svojoj složenosti, predstavlja bitan okvir ukupnog razvoja, mjerama zemljišne politike će se obezbjeđivati racionalno korištenje i zaštita zemljišta od neplanskog korištenja. Primarno će se obezbjeđivati zaštita zemljišta za unapređenje poljoprivredne proizvodnje, a politikom cijena i na druge načine usmjeravat će se tokovi urbanizacije i korištenje planiranog građevinskog zemljišta.

U tom pravcu će se:

- istražiti i izvršiti ekonomsko vrednovanje zemljišta, sa elementima koji utiču na vrijednost (cijena neizgrađenog zemljišta, troškovi uređenja, vrijednosni izrazi svih vrsta rente, i drugo), uz diferenciranje vrijednosti i cijene zemljišta po vrstama namjene;
- propisima na osnovu izvršene valorizacije vrijednosti zemljišta obezbijediti priliv kvalitetnih finansijskih sredstava za izgradnju novih i unapređenje postojećih komunalnih infrastrukturnih sistema i uređivanje zemljišta, posebno u urbanim područjima;
- kao jedna od poluga provođenja zemljišne politike dalje će se razvijati i unapređivati geografski informacioni sistem (GIS), koji će uz registar (katastar) svih nekretnina (zemljišta, objekata, infrastrukture) biti okosnica za donošenje mjera i propisa u ovoj i drugim oblastima uređenja i korištenja prostora;
- u provođenju Prostornog plana u oblasti zemljišne politike, osnovu čine odredbe ove Odluke.

MJERE INVESTICIONE I FISKALNE POLITIKE

Član 9.

Investiciona i fiskalna politika, koje imaju presudan uticaj na intenzitet i kvalitet korištenja i uređenje prostora, će biti naročito pažljivo određivane i usmjeravane, posebno kada su u pitanju investicije inostranih ili zajedničkih domaćih i inostranih investitora, kao i kada je u pitanju uređenje prostora i izgradnja infrastrukturnih sistema.

U tom pravcu će se, posebno:

- racionalizovati i na najmanje vremenske intervale skratiti proceduru registracije firmi, odobravanja lokacija i pribavljanja dokumenata potrebnih za otvaranje procesa investiranja;
- snažno svim mjerama podržavati politiku stimuliranja investitora za izgradnju objekata sa savremenim proizvodnim tehnologijama koje su kompatibilne sa postojećim proizvodnjama u Općini, kao i onih koji omogućavaju visoke standarde u kvalitetu proizvoda, većem broju zaposlenih i većim profitima;
- budžet općine i privredni subjekti će, u interesu ubrzanog razvoja, poticati i pomagati infrastrukturne projekte, naročito one koji omogućavaju širi dijapazon kvalitetnih veza sa širim okruženjem, kao i onih koji obezbijavaju kvalitetno vodosnabdijevanje stanovništva i privrede, te reguliranje odvoda i prečišćavanje otpadnih voda i kanalizacije;
- kroz primjenu novog poreskog sistema obezbijediće se veća sredstva budžeta i značajno povećati mogućnosti za investiranje u uređivanje prostora i gradnju komunalne infrastrukture, pa će se posebnim mjerama poticati uređenje onih prostora i izgradnja one infrastrukture koja će omogućiti kvalitetnije i profitabilnije korištenje prostora i povećanje standarda rada i življenja;
- fiskalnom politikom Kanton i općine će poticati i usmjeravati intenzivnu primarnu poljoprivrednu proizvodnju, na svim prostorima gdje to prirodni uslovi i mogućnosti dozvoljavaju, a posebno će stimulirati povrtlarsku i stočarsku proizvodnju kao okosnicu prerađivačke industrije poljoprivrednih proizvoda.

OBAVEZE U POGLEDU DETALJNIJEG PLANIRANJA UREĐENJA PROSTORA

Član 10.

Prostornim planom utvrđuje se obaveza izrade sljedećih planskih dokumenata:

Prostorni plan za područje posebnih obilježja od značaja za FBiH (PPUSK za period od 20 godina)

Urbanistički plan

urbano područje općine Sanski Most

Ostavlja se mogućnost izrade detaljnih planskih dokumenata (regulacioni plan, zoning plan, urbanistički projekat) za:

- uže urbano područje
- ostale dijelove urbanih područja za koje će se obuhvat plana definisati odlukama općinskih vijeća;
- za privredne zone i komplekse iznad 5 ha, bez obzira da li se oni nalaze unutar urbanog područja ili uzvan istog;
- sve sportsko-rekreacione zone i komplekse površine veće od 5ha;
- sva vikend naselja sa više od 20 vikend objekata

Granica detaljnih planskih dokumenata utvrdit će se Odlukom Općinskog vijeća.

Detaljne granice detaljnih planskih dokumenata utvrdit će se Odlukom o pristupanju izradi planskih dokumenata koji donosi Općinsko vijeće.

Takođe, ukoliko se ukaže potreba Općinsko vijeće će na prijedlog Općinskog načelnika donijeti Odluku o detaljnim planskim dokumentima za ostala područja općine.

Planske dokumente obavezno prezentirati na ažuriranim podlogama u digitalnom obliku i propisanoj razmjeri usklađeno sa Uredbom o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata, čime će se obezbijediti njihovo odgovarajuće provođenje.

Planom parcelacije utvrđuju se: veličina, oblik i položaj parcele, pristup parcelama, regulacione i građevinske linije i površine za javne namjene. Plan parcelacije definiše se u grafičkom prilogu Plan parcelacije. Parcelacija zemljišta vrši se po pravilu prema karti „plan parcelacije“. Kada je planom predviđena zajednička građevinska parcela za više objekata (već izgrađenih za koje nije rađen plan parcelacije), a pojedini objekti ispunjavaju osnovne uslove (oblik, veličina i mogućnost pristupa i slično), da predstavljaju samostalne (posebne) građevinske parcele za redovnu upotrebu odgovarajućih zgrada, može se na obrazložen zahtjev vlasnika (korisnika zemljišta ili vlasnika zgrade) odrediti podjela zajedničke građevinske parcele na više posebnih građevinskih parcela.

Usitnjavanje planom predviđenih građevinskih parcela dozvoljeno je i u slučajevima gdje se na svakom novonastalom dijelu parcele može napraviti logična građevinska, oblikovana i funkcionalna cjelina, uz uslov da se ispoštuju svi parametri vezani za izgradnju objekta, dati ovom Odlukom i ostalim pozitivnim zakonskim propisima. U pogledu namjene na novoformiranim parcelama mora da bude ista ili kompatibilna sa namjenom površina definisanom planom.

Član 11.

Detaljne granice detaljnih planskih dokumenata utvrdit će se Odlukom o pristupanju izradi planskih dokumenata koji donosi Općinsko vijeće.

Član 12.

Do donošenja detaljnih planskih dokumenata iz člana 10. ove Odluke urbanističko tehnički uslovi u postupku izdavanja urbanističke saglasnosti utvrđivati će se na osnovu Prostornog plana.

Prostorni plan općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina je osnov za utvrđivanje urbanističko-tehničkih uslova u postupku izdavanja urbanističke saglasnosti za cijelo područje općine Sanski Most (uz primjenu postojećih, a važećih odluka o provođenju usvojenih planova nižeg reda i ukoliko su u skladu sa izmjenama i dopunama Prostornog plana, tj. i za područja za koja nije predviđena obaveza donošenja detaljnih planskih dokumenata).

III USKLADIVANJE DOKUMENATA PROSTORNOG UREĐENJA

Član 13.

Prostorni plan je javni dokument i pokriva cijelu teritoriju općine, i kao takav je dostupan svim zainteresovanim.

Realizaciju mjera provedbe Prostornog plana provoditi će općina Sanski Most putem nadležne službe. Da bi se moglo operativno djelovati na cijeloj teritoriji potrebno je u kontinuitetu nastaviti aktivnosti kojim će se ostvariti mogućnosti rada svih nivoa nadležnosti da konkretno ostvare zacrtane ciljeve i opredjeljenja. Da bi se ovo moglo sprovesti potrebno je odmah pristupiti ostvarenju slijedećeg:

- obezbjediti izradu detaljnih planskih dokumenata propisanih ovim planom,
- povremene izmjene i dopune Prostornog plana u ovisnosti od rezultata iz izvještaja stanja u prostoru.

Donijeti podzakonske akte (pravilnike) o urbanom mobilijaru, aspektu materijala i boja na fasadama građevina u Općini, i sl.

Provedbene dokumente kojima je istekao rok važenja kao i sve donesene planske provedbene dokumente neophodno je uskladiti sa ovim Prostornim planom.

Član 14.

Prostornim planom općine Sanski Most utvrđuje se slijedeće:

- 1 Urbana područja
- 2 Režimi građenja
- 3 Odnos prema građevinama od značaja za kanton
- 4 Građevinsko zemljište
- 5 Poljoprivredno i šumsko zemljište
- 6 Rude i drugi mineralni resursi
- 7 Vode i vodno zemljište sa zaštitnim zonama i pojasevima
- 8 Područja namjenjena turizmu
- 9 Ugrožena područja
- 10 Saobraćajna infrastruktura
- 11 Vodna infrastruktura
- 12 Elektroenergetska infrastruktura
- 13 Telekomunikacije
- 14 Termoenergetika

URBANA PODRUČJA

Član 15.

Urbano područje utvrđuje se za jedno ili više naseljenih mjesta koja predstavljaju prostorno funkcionalnu urbanu cjelinu ili za posebnu prostorno funkcionalnu međusobnu povezanu cjelinu, a koja na temelju planskih pretpostavki ima uslove za dalji razvoj.

Urbano područje obuhvata izgrađene i neizgrađene površine, namjenjene za stanovanje, rad, odmor i rekreaciju, urbanu opremu i infrastrukturu, te površine za posebnu namjenu i zelene površine kao i površine rezervisane za budući razvoj. Osim građevinskog zemljišta, granicama urbanog područja mogu biti obuhvaćena i druga zemljišta.

Ukupna površina urbanih područja iznosi 5946,086ha, što je cca 7,75 % površine općine.

Prostornim planom općine Sanski Most utvrđena su sljedeća urbana područja:

redni broj	urbano područje	površina ha	struktura % ⁹⁶
1.	Brdari	120,98	0,157
2.	Čirkići	54,26	0,070
3.	Demiševci	56,06	0,073
4.	Čaplje/Djedovača	203,40	0,264
5.	Donji Kamengrad	195	0,253
6.	Donji Dabar	119,67	0,155
7.	Donji Lipnik	63,39	0,082
8.	Džever	251,90	0,327
9.	Fajtovci	61,05	0,079
10.	Gornji Kamengrad	93,03	0,121
11.	Hrustovo	386,83	0,501
12.	Husimovci	211,16	0,274
13.	Kruhari	89,97	0,117
14.	Lukavice	141,31	0,183

⁹⁶ učešće u ukupnoj površini općine

15.	Lušci Palanka	443,06	0,574
16.	Kijevo/Lužani	296,32	0,384
17.	Modra	114,82	0,149
18.	Naprelje	91,33	0,118
19.	Okreč	62,21	0,081
20.	Podlug	93,26	0,121
21.	Sanski Most	1817	2,355
22.	Skucani Vakuf	259,75	0,337
23.	Stari Majdan	89,28	0,116
24.	Tomina	233,43	0,304
25.	Trnova	128,72	0,167
26.	Vrhopolje	266,28	0,345
ukupno		5946,086	7,708

1. Urbano područje Brdari

Urbano područje Brdari obuhvata površinu od 120,98 ha što čini 0,16% teritorije općine Sanski Most.

2. Urbano područje Čirkići

Urbano područje Čirkići obuhvata površinu od 54,26 ha što čini 0,07% teritorije općine Sanski Most.

3. Urbano područje Demiševci

Urbano područje Demiševci sa površinom od 56,60ha smješten je sjeverozapadno od naseljenog mjesta. Sanski Most. Obuhvata naseljena mjesta Demiševci i Husimovci.

4. Urbano područje Čaplje

Urbano područje Čaplje smješteno je jugoistočno od urbanog područja Sanski Most. Obuhvata površinu 203,40 ha što čini 0,27% površine općine. Kroz ovo urbano područje prolazi magistralna cesta M-15 (M-205).

5. Urbano područje Donji Kamengrad

Urbano područje Donji Kamengrad obuhvata površinu od 195ha, što čini 0,25% površine općine. Smješten je sjeverozapadno od urbanog područja Sanski Most. Kroz ovo urbano područje prolazi planirana magistralna cesta M-204.

6. Urbano područje Donji Dabar

Urbano područje Donji Dabar obuhvata dijelove naseljenih mjesta Gornji i Donji Dabar, te zauzima 0,16% površine općine.

7. Urbano područje Donji Lipnik

Urbano područje Donji Lipnik nalazi se u sjeverozapadnom dijelu općine, površinom od 63,39 ha što čini oko 0,08% površine općine. Obuhvata dijelove naseljenih mjesta Donji Lipnik i Skucani Vakuf.

8. Urbano područje Dževar

Ovo urbano područje je smješteno sjeverno od urbanog područja Sanski Most, prema granici sa Oštrom Lukom. Kroz ovo urbano područje prolazi magistralna cesta M-15.

9. Urbano područje Fajtovci

Urbano područje Fajtovci zauzima površinu 61,05 ha, što čini 0,08% površine općine. Smješten je u zapadnom dijelu općine, kroz koji prolazi planirana magistralna cesta M-204.

10. Urbano područje Gornji Kamengrad

Urbano područje Gornji Kamengrad zauzima površinu od 93,03 ha i smješten je zapadno od Sanskog Mosta. Velikim dijelom (istočni dio) prolazi trasa planirane magistralne ceste M-204.

11. Urbano područje Hrustovo

Urbano područje Hrustovo obuhvata površinu od 386,83 ha, što čini 0,5% površine općine Sanski Most. Nalazi se u jugoistočnom dijelu općine Sanski Most obuhvatajući naseljeno mjesto Hrustovo. Kroz ovo urbano područje prolazi regionalna cesta R-410 (R-109.).

12. Urbano područje Husimovci

Ovo urbano područje sa istočnog dijela dodiruje se sa urbanim područjem Sanski Most. Obuhvata površinu 211,26 ha što čini 0,275% površine općine. Centralnim dijelom ovog urbanog područja prolazi planirana magistralna cesta M-204.

13. Urbano područje Kruhari

Urbano područje Kruhari obuhvata površinu 89,97 ha, što je 0,12% površine općine. Sa zapada graniči sa urbanim područjem Sanski Most. Obuhvata dio naseljenog mjesta Kruhari.

14. Urbano područje Lukavice

Urbano područje Lukavice obuhvata dio naseljenog mjesta Lukavice površine 141,31 ha. Kroz ovo urbano područje prolaze lokalne ceste.

15. Urbano područje Lušci Palanka

Urbano područje Lušci Palanka obuhvata dijelove naseljenih mjesta Glavice, Praštali, Lušci Palanka, Miljevci. Površina ovog urbanog područja je 443,06 ha što je 0,578% površine općine. Kroz ovo urbano područje prolazi planirana magistralna cesta M-204, te regionalne ceste R-407a(R-165) i R-407 (R-168).

16. Urbano područje Kijevo (Lužani)

Urbano područje Kijevo obuhvata sljedeća naseljena mjesta: Lužani, Kijevo, Tomina. Obuhvata površinu od 296,32 ha, tj. 0,39% površine općine.

17. Urbano područje Modra

Urbano područje Modra obuhvata naseljeno mjesto Modra, površine 114,82 ha.

18. Urbano područje Naprelje

Urbano područje Naprelje graniči sa urbanim područjem Fajtovci i zauzima površinu od 91,33 ha što čini 0,11% površine općine Sanski Most. Kroz ovo urbano područje prolazi planirana magistralna cesta M- 204.

19. Urbano područje Okreč

Urbano područje Okreč obuhvata površinu od 62,21 ha i obuhvata dio naseljenog mjesta Okreč.

20. Urbano područje Podlug

Urbano područje Podlug obuhvata površinu od 93,26 ha što čini oko 0,12% površine općine. Obuhvata naseljeno mjesto Podlug.

21. Urbano područje Sanski Most

Površinski najveće, ovo urbano područje obuhvata površinu 1817 ha, što čini 2,37 % površine općine. Ovo urbano područje ima najveći broj stanovnika, te je opremljenost objektima javnih službi najveća i najraznovrsnija. Kroz ovo urbano područje prolazi magistralne ceste M-15 (M204), M-15 (M-205) i M-204.

22. Urbano područje Skucani Vakuf

Urbano područje Skucani Vakuf obuhvata površinu od 259,75 ha i smješten je u zapadnom dijelu općine. Obuhvata dio naseljenog mjesta Skucani Vakuf.

23. Urbano područje Stari Majdan

Urbano područje Stari Majdan obuhvata površinu 889,28 ha, što čini 0,11% teritorije općine Sanski Most. Smješten je u sjevernom dijelu općine Sanski Most. Kroz ovo urbano područje prolazi regionalna cesta R-167.

24. Urbano područje Tomina

Urbano područje Tomina obuhvata površinu od 233,43 ha što čini 0,3% površine općine Sanski Most. Obuhvata dio naseljenog mjesta Tomina kroz koji prolazi magistralna cesta M-205.

25. Urbano područje Trnova

Urbano područje Trnova obuhvata 128,72 ha što čini 0,16% površine općine Sanski Most. Obuhvata dijelove naselejenih mjesta Šehovci i Trnava.

26. Urbano područje Vrhpolje

Urbano područje Vrhpolje obuhvata površinu od 266,28 ha. Kroz ovo urbano područje prolazi magistralna cesta M-15 (M-205a).

Član 16.

Prostorni obuhvati urbanih područja općine Sanski Most iz prethodnog člana obuhvataju (postojeća i planirana) građevinska zemljišta i građevinsko zemljišta-privreda, te ostala zemljišta sa utvrđenim namjenama, a prostorno su određeni sljedećim kooordinatama centroida:

redni broj	urbano područje	X	Y
1.	Brdari	6392618,54	4962248,09
2.	Čirkići	6382622,88	4966581,78
3.	Demiševci	6390862,17	4960997,12
4.	Čaplje	6396811,82	4954552,45
5.	Donji Kamengrad	6387417,51	4961381,65
6.	Donji Dabar	6388343,8	4954152,79
7.	Donji Lipnik	6378577,18	4963948,87
8.	Džever	6392816,79	4963369,1
9.	Fajtovci	6382855,68	4961875,32
10.	Gornji Kamengrad	6384899,45	4962650,5
11.	Hrustovo	6398612,27	4948370,72
12.	Husimovci	6390230,69	4960831,93
13.	Kruhari	6397820,26	4958335,55
14.	Lukavice	6381011,24	4965061,5
15.	Lušci Palanka	6376157,32	4957240,27
16.	Kijevo (Lužani)	6399410,2	4954194,37
17.	Modra	6379666,53	4965541,96
18.	Naprelje	6382324,95	4961001,33
19.	Okreč	6384054,92	4964451,42
20.	Podlug	6393804,41	4961075,24
21.	Sanski Most	6394740,72	4958062,41
22.	Skucani Vakuf	6378843,81	4961375,92
23.	Stari Majdan	6390131,31	4965829,07
24.	Tomina	6399532,53	4951979,66
25.	Trnova	6394927,97	4961668,08
26.	Vrhoplje	6400952,7	4948310,7

Granice urbanih područja prikazane su na grafičkom prilogu broj V-Urbana područja i građevinsko zemljište unutar i van urbanog područja sa režimima građenja.

Opis granica urbanih područja dat je u tekstualnom dijelu ove Odluke i sastavni je dio Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina.

Ukoliko se ukaže potreba, moguće su manje korekcije urbanih područja, u skladu sa Odlukom Općinskog vijeća.

Član 17.

Izuzetno, izvan granica urbanog područja, odnosno građevinskog zemljišta, može se vršiti građenje koje, s obzirom na svoje osobnosti, zauzima prostore van urbanog područja, odnosno građevinskog zemljišta, a naročito:

- građevine magistralne infrastrukture (saobraćajne, energetske, vodne, telekomunikacijske i dr.);
- zdravstvene, rekreacione i sportske građevine;
- građevine za potrebe odbrane i vojske;
- stambene i privredne građevine poljoprivrednog proizvođača za potrebe poljoprivredne proizvodnje, uključujući meliracione sisteme i sisteme navodnjavanja;
- istraživanje, iskorištavanje i uređivanje prostora prirodnih dobara (mineralne sirovine, šume, vode, poljoprivredno zemljište i dr.)
- komunalne građevine (deponije komunalnog otpada, groblja, spomen obilježja i sl.)
- rekonstrukcija postojećih objekata izgrađenih van granica građevinskog zemljišta sa odobrenjem za građenje.

Izgradnja objekata i drugi zahvati u prostoru iz prethodnog stava ne mogu se odobriti na zemljištima koja su Prostornim planom ili odredbama ove Odluke i drugim propisima, utvrđena kao zaštićena područja, pojasevi i zone, osim pod posebnim uslovima, koji su usklađeni sam zakonskom i podzakonskom regulativom.

Građenje se odobrava u skladu sa Prostornim planom, odredbama ove Odluke, posebnim zakonom i važećim propisima donesenim na temelju tih zakona i urbanističkom saglasnošću, kako je to zakonskom regulativom uvrđeno.

Legalizacija postojećih objekata koji se nalaze van granica građevinskog zemljišta utvrđenim ovim Planom, a evidentirani su ortofoto snimkom poslije 2009. godine, moguća je i vrši se prema Zakonu o prostornom uređenju i građenju („Sl. glasnik USK-a“ br. 12/13, 3/16, 15/20, 10/22, 23/23,13/24) i važećim opštinskim odlukama o legalizaciji.

U zaštitnim pojasevima riječnih tokova (Sana, Sanica, Bliha itd) dozvoljena je rekonstrukcija postojećih objekata izgrađenih u skladu sa uslovima iz propisa o vodama, propisa o građenju koji su važili u vrijeme njihove izgradnje.

Dozvoljava se postavljanje ili građenje privremenih objekata za sport, rekreaciju, ugostiteljstvo, turizam i sl. šetnice, vidikovci i trim staze, sportski tereni bez tribina, dječija igrališta, pristaništa, splavovi, ljetne bašte i sl. objekti u funkciji turizma.

REŽIMI GRAĐENJA

Član 18.

Prostornim planom Ovim Prostornim planom, u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju i građenju, utvrđeni su sljedeći režimi građenja:

- režim građenja prvog stepena
- režim građenja drugog stepena
- režim građenja trećeg stepena
- režim zabrane građenja

Član 19.

Režim građenja prvog stepena - predviđa se na užem urbanom području na kojem se planira građenje, rekonstrukcija ili sanacija, na dijelovima područja sa zaštićenim kulturno-istorijskim i prirodnim nasljedjem, turističkim naseljima, sportskim, rekreacijskim i zdravstvenim područjima na kojima se planira gradjenje, na privrednim zonama većim od 5 ha, za koje se uslovi za odobravanje gradjenja utvrđuju na temelju zoning plana, regulacionog plana, odnosno urbanističkog projekta izgrađenog na temelju regulacionog plana. Ukoliko za uže urbano područje nije donesen detaljan planski dokument, urbanistička saglasnost se izdaje na osnovu urbanističkog plana i projektnog programa izgrađenog na osnovu tog plana.

Dakle, režim građenja **prvog stepena** predviđa se za sva područja na kojem se planira intenzivna izgradnja, rekonstrukcija ili sanacija, lokacijska informacija se izdaje na osnovu važećih detaljnih planskih dokumenata, u skladu sa odredbama člana 10. ove Odluke.

Lokacijska informacija se izdaje na osnovu važećih detaljnih planskih dokumenata, a urbanistička saglasnost na osnovu urbanističkog plana i Prostornog plana općine Sanski Most za vremenski period od 20 godina (ukoliko nije donesen detaljan planski dokument).

Član 20.

Režim građenja drugog stepena – za urbano područje za koje nije obavezno donošenje detaljnih planskih dokumenata, urbanistička saglasnost se izdaje na osnovu urbanističkog plana i uslova utvrđenih u odluci o provedjenu tog plana;

Dakle, režim građenja **drugog stepena** predviđa se za sva područja gdje je obavezna izrada urbanističkog plana u skladu sa odredbama člana 10. ove Odluke.

Urbanistička saglasnost se izdaje na osnovu urbanističkog plana.

Do donošenja urbanističkog plana za odobravanje buduće promjene u prostoru koristit će se ovaj Prostorni plan.

Član 21.

Režim građenja trećeg stepena – za urbana područja i građevinska zemljišta izvan urbanih područja utvrđenim prostornim planom, urbanistička saglasnost se izdaje na osnovu prostornog plana i odluke o provodjenju tog plana;

Dakle, režim građenja **trećeg stepena** predviđa se za za građevinska zemljišta u sklopu urbanih područja ili građevinska zemljišta izvan urbanih područja. Urbanistička saglasnost se izdaje na osnovu ovog prostornog plana.

Član 22.

Režim zabrane građenja – na područjima značajnim za budući razvoj, izgradnju infrastrukturnih sistema, uređenje voda u zonama zaštite izvorišta vode za piće, u cilju zaštite prirodnog i graditeljskog nasljedja, te na područjima za koja je u toku postupak izrade detaljnih planskih dokumenata. Na tim područjima ne dopušta se nikakva izgradnja građevina i uređaja, izuzimajući tekuće održavanje, dogradnju u svrhu osiguranja osnovnih higijenskih uslova, konzerviranja građevina, a samo izuzetno podizanje novih građevina i uređaja koji služe neophodnom održavanju postojećeg dijela naselja (instalacije, neophodne javne građevine, građevine za snabdijevanje i sl.) na osnovu odluke o zabrani građenja.

Član 23.

Režimi građenja predstavljeni su na grafičkom prilogu broj V-Urbana područja i građevinsko zemljište unutar i van urbanog područja sa režimima građenja.

Član 24.

Izgradnja objekta, naselja i druge intervencije u prostoru na području općine Sanski Most, odobrava se samo unutar Prostornim planom utvrđenih urbanih područja i građevinskih zemljišta i to na građevinskim zemljištima, koji prema Planu odgovaraju predviđenoj namjeni.

Član 25.

Zemljište druge namjene (poljoprivredno, šumsko i dr.) u okviru urbanog područja može se postepeno pretvoriti u građevinsko na osnovu godišnjeg programa za uređenje građevinskog zemljišta, a u skladu sa odgovarajućim planom i Zakonom o prostornom uređenju i građenju (član 11-Građenje izvan građevinskog zemljišta, Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona 12/13, 3/16, 15/20, 10/22) i drugim zakonskim aktima koji na bilo koji način uređuju odnose u oblasti uređenja prostora i zaštite okoliša. Zemljište koje je na bilo koji način zaštićeno ne može biti pretvoreno u građevinsko iako se nalazi unutar urbanog područja.

Član 26.

ODNOS PREMA GRAĐEVINAMA OD ZNAČAJA ZA KANTON

Građevine koje su iz bilo kojih razloga od posebnog interesa za Kanton, obavezno se adekvatno moraju tretirati u izradi detaljnije planske dokumentacije na način da se obezbijede svi potrebni uslovi za planirane namjene, kapaciteti instalacija kao i distribucija svih vrsta otpadaka.

Na objektima od značaja za Kanton svaka intervencija podliježe posebnom tretmanu i u svakom konkretnom slučaju nadležni organi dužni su vlasniku ili korisniku dati iscrpnu informaciju na koji način i pod kojim uslovima mogu ostvariti svoj zahtjev.

Građevine (instalacije i uređaji) obavezno se međusobno usklađuju u svim uslovima rada na istim. Osnovno pravilo za komunalne vanjske instalacije je da se smještaju ispod zemlje i to na mjestoodređeno u posebnim planovima koje je potrebno definirati na nivou grad/općine.

GRAĐEVINSKO ZEMLJIŠTE

Član 27.

Sva građevinska zemljišta koja su na osnovu analiza utvrđena kao građevinska zemljišta, a nalaze se u granicama urbanih područja utvrđuju se kao građevinska zemljišta (stanje i plan) unutar urbanih područja. Sva građevinska zemljišta koja su na osnovu analiza utvrđena kao građevinska zemljišta (stanje i plan), a ne nalaze se u granicama urbanih područja utvrđuju se kao građevinska zemljišta izvan urbanih područja. Takođe izdvojena su i građevinska zemljišta-privreda.

Građevinsko zemljište unutar urbanih područja

Član 28.

Površina građevinskog zemljišta i građevinskog zemljišta-privreda unutar urbanih područja data je u sljedećoj tabeli:

Urbano područje	Površina građevinskog zemljišta (ha)	Površina građevinskog zemljišta-privreda (ha)	Struktura % ⁹⁷
Brdari	72,11	0,37	0,094
Čirkici	20,57	0	0,027
Demiševci	24,77	0	0,032
Čaplje/Djedovača	122,89	1,16	0,161
Donji Kamengrad	104,01	0,77	0,136
Donji Dabar	12,09	0	0,016
Donji Lipnik	9,54	0	0,012
Dževar	67,94	1,37	0,090
Fajtovci	43,23	0	0,056
Gornji Kamengrad	44,03	1,88	0,060
Hrustovo	161,02	0	0,209
Husimovci	113,89	11,23	0,162
Kruhari	25,73	0	0,033
Lukavice	55,18	0	0,072
Lušci Palanka	320,66	2,94	0,419
Kijevo/Lužani	103,44	0	0,134
Modra	46,64	0	0,060

Naprelje	37,91	2,09	0,052
	29,00	0	0,038
Okreč			
Podlug	52,30	0	0,068
Sanski Most	1619,71	107,48	2,239
Skucani Vakuf	136,64	0	0,177
Stari Majdan	45,44	0,12	0,059
Tomina	127,94	3,45	0,170
Trnova	58,14	0	0,075
Vrhopolje	125,86	0,41	0,164

Građevinsko zemljište van urbanih područja

Član 29.

Na području općine Sanski Most utvrđeno je građevinsko zemljište i građevinsko zemljište-privreda, izvan urbanih područja. Ukupna površina građevinskog zemljišta izvan urbanih područja iznosi 2828,85 ha, što čini 3,66 % površine općine.

Građevinska zemljišta van urbanih područja prikazana su u grafičkom dijelu Plana i obrazložena u poglavlju II3.5 Građevinska zemljišta van urbanih područja Prostornog plana.

POLJOPRIVREDNO I ŠUMSKO ZEMLJIŠTE

Poljoprivredno zemljište

Član 30.

Osnovni principi i upravljanje, zaštitu poljoprivrednog zemljišta, korištenje poljoprivrednog zemljišta, uređenje poljoprivrednog zemljišta, raspolaganje poljoprivrednim zemljištem i ostalo uskladiti sa važećim Zakonom o poljoprivrednom zemljištu i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji na direktan ili indirektan način teriraju ovu oblast.

Član 31.

Interes očuvanja i zaštite poljoprivrednog zemljišta mora se uzeti u obzir pri utvrđivanju strateških opredjeljenja, pri izradi planskih dokumenata i razvojnih programa. Poljoprivredno zemljište je prirodno bogatstvo i dobro od općeg interesa, te uživa posebnu zaštitu, koristi se za poljoprivrednu proizvodnju i ne može se koristiti u druge svrhe, osim u slučajevima i pod uslovima utvrđenim važećom zakonskom regulativom.

Radi zaštite zemljišta iz stava 1 ovog člana, potrebno je:

- maksimalno čuvanje površine poljoprivrednog zemljišta i njegovo čuvanje u što je moguće većem obimu i kvalitetu;
- uvođenje novih tehnologija i kultura u poljoprivrednoj proizvodnji;
- državnim, kantonalnim i općinskim politikama maksimalno pomagati razvoj intenzivne poljoprivrede, naročito na zemljištima III-IVb kategorije;
- maksimalno usmjeravanje izgradnje ili korištenja prostora u vanpoljoprivredne svrhe izvan kvalitetnih poljoprivrednih površina;
- podizanje kvaliteta poljoprivrednog zemljišta, posebno obradivih površina i oranica, osobito onih koja su prikladna za kultiviranje, kroz razne oblike unapređenja (meliorativne agrotehničke i hidrotehničke mjere, arondacije i dr.);
- intenzivirati poljoprivrednu proizvodnju (povrlarstvu, voćarstvu...);
- uvesti zemljišni informacijski sistem i monitoring;

- edukacija stanovništva (posebno kategorija mladih ljudi) koje je spremno da ostane u pretežno ruralnim sredinama na usvajanju novih znanja i vještina, modernizacija načina obrađivanja zemlje, te usklađivanje sa ekološki prihvatljivim tehnologijama
- provesti program uređenja i rekultivacije zemljišta.

Korištenje, zaštita i uređenje poljoprivrednog zemljišta mora se odvijati po važećem Zakonu o poljoprivrednom zemljištu.

Šume i šumsko zemljište

Član 32.

Očuvanje i zaštitu šuma, jačanje ekoloških funkcija, planiranje u šumarstvu i upravljanje šumama, ekonomske funkcije, finansiranje obnove i unapređenje šuma, krčenje šuma, gradnja u blizini šuma, zaštita šuma i druga pitanja vezana za upravljanje šumama uskladiti sa važećim Zakonom o šumama i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji na direktan ili indirektan način teriraju ovu oblast.

Član 33.

Opći cilj razvoja šuma i šumskog zemljišta je zaštita i održivo upravljanje šumom i razvijanje pozitivnih razvojnih funkcija šuma.

Posebni ciljevi održivog korišćenja i očuvanja šumskog zemljišta i šuma, između ostalog, su:

- održivo gazdovanje šumama u funkciji očuvanja sveukupnog biodiverziteta,
- očuvanje potencijala šuma kako bi se zadovoljile odgovarajuće ekološke, ekonomske i socijalne potrebe i današnje i budućih generacija,
- unapređenje sveopćeg stanja šuma,
- obezbjeđenje i trajno jačanje i razvoj korisnih funkcija šuma, povezivanjem šuma, vanšumskog zelenila i zelenila naselja,
- usaglašavanje interesa šumarstva i razvoja turizma i lova, vodoprivrede i drugih delatnosti,
- zaštitu i očuvanje šuma zaštićenih područja i fragmenata endemičnih vrsta biljaka i životinja kao posebnih ekosistema, predjela i područja od izuzetnog značaja.
- Pošumljavanje područja ugroženih sječom i onih koja nisu poljoprivredno atraktivna,
- Pošumljavanje područja koja su devastirana na razne načine, uz zadržavanje sadašnjeg godišnjeg obima sječe ili njegovog smanjivanja
- Pošumljavanje vršiti više četinarima, nego lišćarima, kako bi se povećalo učešće šuma sa četinarima u ukupnim šumskim površinama;
- Težiti ozelenjavanju što više površina u urbanim područjima i u blizini saobraćajnica sa visoko rastućim stablima
- Odabir vrsta drveća kreće se u smjeru domaćih autohtonih vrsta, radi proizvodne potrajnosti, socijalne funkcije šume i očuvanja biodiverziteta,
- Zabrana smanjenja površina pod šumom (krčenje);
- Gazdovanje šumama u skladu sa važećim Zakonom o šumama;
- Sistemi gospodarenja šumama kroz prijeborne sječe, skupinasto-prijeborne sječe i skupinaste sječe,
- Sistemi golih sječa ne smiju se koristiti bez obzira na uvjete sastojina i šumskih površina,
- Zaštita i unapređenje šumskih ekosistema u cjelini;
- Zaštita i očuvanje posebno vrijednih sastojina, grupa stabala, pojedinačnih stabala i staništa;
- Zaštita, konverzija, rekonstrukcija i restitucija degradiranih, devastiranih, izmjenjenih i ugroženih sastojina i ekosistema;
- Trajno povećanje prirasta, a samim tim i prinosa, te postizanje optimalne strukture prinosa koja će da obzbi jedi trajnost produkcije
- Uvođenje savremenih informacionih tehnologija (GIS) u procesu planiranja u šumarstvu itd.

RUDE I DRUGI MINERALNI RESURSI

Član 34.

Pravni status rudnog blaga, odnosno mineralnih sirovina, način i uslove upravljanja mineralnim sirovinama, zaštitu, izvođenje rudarskih radova, mjere zaštite na radu, obustava izvođenja i trajni prekid rudarskih radova, tehnička dokumentacija i projektovanje, rudarska mjerenja i rudarske planove, zaštitu i uređenje prostora, kao i druga pitanja vezana za uoravljanje mineralnim sirovinama uskladiti sa važećim Zakonom o o rudarstvu i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji na direktan ili indirektan način tertiraju ovu oblast.

Član 35.

Planom su evidentirana eksploaciona polja i ležišta mineralnih sirovina koja su prezentovana na grafičkom prilogu "*Mineralne sirovine*".

Član 36.

Kroz izradu Projekta geoloških istraživanja definisati vrstu i obim istražnih radova. Geološka istraživanja vršiti u skladu sa važećom zakonskom regulativom.

Ekploatacija bilo kog resursa se mora vršiti u skladu sa važećim Zakonom o rudarstvu, Zakonom o geološkim istraživanjima, Zakonom o koncesijama i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji na bilo koji način uređuju odnose u oblasti geoloških istraživanja i eksploatacije.

Mineralne resurse potrebno je koristiti u skladu sa principima održivog razvoja.

Član 37.

Nakon završetka eksploatacije, kao i na devastiranim površinama koja ih prate (jalovišta, šljačišta) obavezno je izvesti radove kompletne sanacije i rekultivacije zemljišta u funkciji zaštite okoliša.

VODE I VODNO ZEMLJIŠTE SA ZAŠTITNIM ZONAMA I POJASEVIMA

Član 38.

Na području općine Sanski Most najznačajniji površinski vodni tokovi su: Sana, Sanica, Japra, Kozica, Dabar, Bliha, Zdena, Majdanuša, Sasinka, Kijevuša, te potoci Glibaja, Hatiraj, Suhača, Modrašnica, Pilješka rijeka, Kruharski potok, Mala rijeka, Gračanica...

Član 39.

Vodoprivredni objekti za snabdijevanje pitkom vodom na području općine Sanski Most su izvori i bunari, sa odgovarajućom opremom, rezervoari, cjevovodi i drugi pripadajući objekti.

stanovništvo na prostoru općine Sanski Most snabdijeva se pitkom vodom sa izvorišta Zdena, Slatinskog vrela (Fajtovci i Kamengrad), Podbrnjača (Lušci Palanka) . Vodospabdijevanjem je pokriveno većina stanovništva kako samog grada , tako i perifernih naselja i udaljenih lokalnih centara na prostoru općine Sanski Most. Kapacitet izvora Zdena je 150 l/sec.

Član 40.

Odluka definiše tri zone: neposredne, uže, šire zaštite.

Odlukom zaštite izvorišta Zdena, definisana je I zaštitna zona oko izvora u Zdeni i oko ponora u Jelašinovačkom polju, II zaštitna zona iza I zone iza izvora i iz I zone u Jelašinovačkom polju i III zaštitna zona obuhvata širi prostor sliva izvora Zdena i Jelašinovačkog polja.

Do sada su urađeni **Projekti Zaštite izvorišta vode za piće:**

- Zdena,
- Dabar,
- Slatinsko Vrelo,
- Podbrnjača,

Član 41.

Za izvorišta koja su u funkciji obavezn uraditi Elaborat o zaštiti izvorišta i donijeti Odluku o zaštiti izvorišta.

Član 42.

Općinske službe nadležne za komunalne poslove, odnosno davalac usluge kojem je općina povjerila na upravljanje i održavanje mjesne vodovode, javne bunare i javne česme dužna je uspostaviti i voditi evidenciju o postojećim mjesnim vodovodima, javnim bunarima i javnim česmama na svom području, te pravovremeno uspostaviti sve promjene koje u vezi njih nastaju.

Član 43.

Objektima i uređajima mjesnog vodovoda smtaraju se izvorište, objekti za zahvatanje vode, objekti i uređaji za prečišćavanje, kondicioniranje i dezinfekciju vode, crpna postrojenja, rezervoari i vodovodna mreža, koju čine cjevovodi, ulična razvodna mreža i priključci na mjesni vodovod do mjernog uređaja korisnika usluge, uključujući i mjesni uređaj.

Tehničko jedinstvo sistema snadbijevanja pitkom vodom putem mjesnog vodovoda ostvaruje se povezivanjem objekata iz stava 1. ovog člana.

Član 44.

Izgradnja novih, te rekonstrukcija i sanacija postojećih objekata mjesnog vodovoda vrši se na osnovu izdatog odobrenja za građenje u skladu sa propisima koji regulišu oblast prostornog uređenja i pod uslovima određenim u izdatom vodnom aktu.

Član 45.

Za mjesni vodovod ili neki od objekata mjesnog vodovoda koji je bespravno izgrađen, može u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju i građenju, naknadno izdati odobrenje za građenje, ako su, s obzirom na namjenu, veličinu i položaj ispravnost i druge karakteristike objekta, ispunjeni uslovi za izdavanje tih akata.

Član 46.

Za objekte i uređaje mjesnog vodovoda koji se ne budu mogli legalizovati, a nisu dovedeni u stanje ispravnosti minimalno potrebno za pribavljanje dozvole za građenje, nadležni organ će donijeti rješenje o Zabrani korištenja (stavljanja van upotrebe).

Član 47.

Objekti kod kojih odvodnja otpadnih voda nije riješena na propisan način, ne mogu se priključiti na vodovodnu mrežu mjesnog vodovoda.

Član 48.

Izvorište koje služi za snadbijevanje vodom za piće mjesnog stanovništva ne smije biti izloženo direktnim zagađenjima iz gradske kanalizacije, industrijske kanalizacije, deponije čvrstog otpada, gnojidbe poljoprivrednih površina, kanalizacija sa poljoprivrednih farmi, saobraćajnih površina.

Član 49.

U cilju zaštite mjesnog vodovoda i dostupnih količina vode za piće sa izvorišta, zabranjeno je :

- vršiti izgradnju nadzemnih i podzemnih objekata koji bi na bilo koji način mogli ugroziti izvorište i objekte mjesnog vodovoda.
- na površini ispod koje su instalacije mjesnog vodovoda ostavljati otpad , posebno organskog porijekla , ispustiti otpadne vode, zakopati leševe uginulih životinja.
- na bilo koji način ugroziti kvalitet vode ili mogućnost snadbijevanja vodom.

Član 50.

Zaštitni pojas uz rijeku Sanu utvrđuje se u širini od 15 m od desne i lijeve obale rijeke, ako važećim propisom nije drugačije određeno.

Zaštitni pojas uz ostale rijeke i potoke utvrđuje se u širini od 5 m sa jedne i druge strane rijeke, ako važećim propisom nije drugačije određeno.

Član 51.

Zaštitni pojasevi za izvorišta voda utvrđivaće se na osnovu važeće zakonske regulative za oblast voda i uslovima za određivanje zona sanitarne zaštite (izrada Elaborata)

PODRUČJA NAMIJENJENA TURIZMU

Član 52.

Prostor općine Sanski Most (kao turistički resurs) primarno obilježava raznolika očuvana priroda i bogato kulturno-istorijsko nasljeđe. Ovo je osnova za razvoj rekreativnog, avanturističkog, edukacijskog, naučnog, vjerskog, istorijskog turizma...

Obilatošć vodenim tokovima, izvorima, šumskim područjima, postojanje pećina, uz kulturno-istorijsko nasljeđe predstavljaju dobar temelj za turistički razvoj ovog područja.

Na teritoriji općine Sanski Most, se izdvajaju sljedeći tipovi turizma prema prirodnom i kulturno-istorijskom potencijalu.

resurs	tip turizma	osobnosti vida turizma
ribogojilište Zdena (Riz – Krajina) salmonidi riječni tokovi	<ul style="list-style-type: none">– ribolovni– edukacijski	<ul style="list-style-type: none">– ribolovni turizam:ribolov se organizuje sezonski; može se razvijati kada izostaju ostali vidovi turizma;– edukacijski turizam;učenje formalno ili eksperimentalno za
prašumski rezervat Bobija na planini Grmeč	<ul style="list-style-type: none">– rekreacijski;– avanturistički;– edukacijski;– izletnički i ekscuzijski;	
pećina Hrustovača u Hrustovu	<ul style="list-style-type: none">– rekreacijski;– avanturistički;	

	<ul style="list-style-type: none"> - edukacijski; - etno turizam (okolina Hrustovačke pećine); - izletnički i ekskurzijski; 	<p>potrebe učenika, studenata;</p> <ul style="list-style-type: none"> - rekreacijski: masovni oblik turizma ili turizam usmjerne na pripremu sportista; - avanturistički: fizička aktivnost, prirodno okruženje i dodir sa kulturom lokaliteta; - izletnički i ekskurzijski; kratkotrajan, dnevni ili poludnevni boravak motivisan posjetom različitim kulturo-istorijskim vrijednostima ili boravkom i uživanjem u ljepoti prirode; - etno (seoski) turizam: bazira se na očuvanoj tradiciji, ekološkoj hrani, ugodnom ambijentu; upoznavanje sa seoskim domaćinstvima, načinom života na selu, posebnostima domaće kuhinje, običaja... može biti vikend ili odmarašni oblik turizma; - turizam na vodi: vezan za ljetni dio godine, uključuje kupanje, sportove na vodi-regata, splavarenje kajak, boravak u okolnoj prirodi; - zdravstveni turizam je najčešće vezan za mjesta sa bogatstvom ljekovitom ili geotermalnom vodom ili sa veoma čistim vazduhom („vazdušne banje“) najčešće je to duži boravak; - zdravstveni: neistražena ili slabo istražena flora i fauna, prirodni resudri ili kulturno-istorijsko nasljedje je osnova za razvoj ovog vida
izvor Zdena, ušće Zdene u Sanu (ravni grobovi)	<ul style="list-style-type: none"> - rekreacijski; - edukacijski; - avanturistički; - turizam na vodi; 	
riborevir Lađište	<ul style="list-style-type: none"> - ribolovni; 	
prašumski rezervat u Malovčića Dolu na planini Grmeč	<ul style="list-style-type: none"> - rekreacijski; - avanturistički; - edukacijski; - zdravstveni; 	
Dabarska pećina	<ul style="list-style-type: none"> - rekreacijski; - avanturistički; - edukacijski; - istraživački; - izletnički i ekskurzijski; 	
Sanska lldža – termalne i termomineralne vode	<ul style="list-style-type: none"> - turizam na vodi; - zdravstveni turizam; 	
vodopad Bliha kod Fajtovca	<ul style="list-style-type: none"> - turizam na vodi; - izletnički; 	
čovječija ribica – pećina Dabar	<ul style="list-style-type: none"> - edukacijski; - zdravstveni; 	
riječni resursi (Sana, Bliha...)	<ul style="list-style-type: none"> - turizam na vodi - izletnički i ekskurzijski; 	
Bobijsko oko	<ul style="list-style-type: none"> - edukacijski; - istraživački; - izletnički i ekskurzijski; - rekreacijski 	
Međeđo brdo („Grmečka korida“)	<ul style="list-style-type: none"> - manifestacijski; - edukacijski; 	
Izletišta (Jasika Donji Kamengrad, Vrše, Vrelo Gračanice Stari Majdan, „Okreč“ Gornji Kamengrad, Hahovo-Bojančić...)	<ul style="list-style-type: none"> - izletnički i ekskurzijski; - rekreacijski; 	
hipodrom Šejkovača	<ul style="list-style-type: none"> - izletnički i ekskurzijski; - rekreacijski; - izletnički; 	
vrelo Dabra	<ul style="list-style-type: none"> - edukacijski; - istraživački; - izletnički i ekskurzijski; 	
ušće Dabra	<ul style="list-style-type: none"> - izletnički - turizam na vodi 	
turističko – sportski kompleks Korčanica	<ul style="list-style-type: none"> - zimski; - izletnički i ekskurzijski; - edukacijski; 	
pećina Suvaja	<ul style="list-style-type: none"> - rekreacijski; - avanturistički; 	

	<ul style="list-style-type: none"> - edukacijski; - istraživački; 	<p>turizma;</p> <ul style="list-style-type: none"> - zimski:masovni turizam vezan za zimske mjesece i rekreativno-sportske aktivnosti:sankanje, skijanje... - eko: turisti preferiraju konzumaciju domaćih, autohtonih proizvoda, po mogućnosti iz ekološkog organskog uzgoja, kao i upoznavanja sa običajima u kulturom lokalnog stanovništva; - manifestacijski turizam je naziv za sve oblike turizma motivisane održavanjem različitih manifestacija sportskog, naučnog zabavnog i drugog sadržaja; - lovni turizam je vid putovanja korisnika lovno-turističkih usluga, koji pretpostavlja postojanje određenog raspoloživog fonda jedne ili više vrsta divljači u adekvatnom prirodnomambijentu prilagođenom za bezbedan, odnosno uspješan lov.
turistički kompleks Stari Grad Kamengrad: Musalla, tvrđava Stari grad, vodopad Blihe sa sa kanjonom do izletišta Jasica i zonom obuhvata od vodopada do tvrđave	<ul style="list-style-type: none"> - edukacijski; - istraživački; 	
bazeni u Husimovcima i Čaplju	<ul style="list-style-type: none"> - turizam na vodi; - rekreacijski; - izletnički; 	
izvor rijeke Japre	<ul style="list-style-type: none"> - rekreacijski; - izletnički; 	
lokalitet na kojem se nalazi avionsko krio u palanskom polju-simbol slobodne teritorije NOB-a	<ul style="list-style-type: none"> - edukacijski; - izletnički; 	
ruralna područja	<ul style="list-style-type: none"> - ruralni turizam (etno); - eko turizam; - lovni turizam (ruralna područja, Grmeč itd.) 	
<p>U cjelini, za područje općine mogli bi se stvoriti uslovi za boravak sportista na pripremama (trening), s obzirom da raspolaže značajnim prirodnim uslovima.</p>		

Područja za razvoj turističkih naselja (uz poštovanje svih uslova koji su definisani ovim planom, zakonskim i podzakonskim aktima koja se definiše ova oblast-Zakon o vodama, Zakon o šumama, Zakon o poljoprivrednom zemljištu i slično):

- od mosta na M-15 Čaplje uzvodno i nizvodno;
- obala rijeke Sane od KO Tomina/koja graniči sa KO Čaplje, pa nizvodno do ušća rijeke Dabar u Sanu;

Područja za razvoj vikend naselja (uz poštovanje svih uslova koji su definisani ovim planom, zakonskim i podzakonskim aktima koja se definiše ova oblast-Zakon o vodama, Zakon o šumama, Zakon o poljoprivrednom zemljištu i slično)::

- Kljevci-tzv Begići prostor između puta (stara pruga) i područje uz obalu rijeke Sane
- lokacija na putu za Banju Ilidžu od raskrsnice M15 prostor između saobraćajnice i prioblanog dijela uz rijeku Sanu.

Član 53.

S obzirom na raspored, vrstu, kapacitet, veličinu i ostale pokazatelje ugostiteljsko – turističkih područja, prema karakteristikama prostora treba :

- gradnju novih građevina postorno i oblikovno uklopiti u oblike tradicionalne gradnje lokalnog ambijenta,
- koristiti resurse etnološke i kulturne baštine,
- osigurati prostore za nove i atraktivne turističko-rekreacijske sadržaje (kamp naselja, eko sela i sl.).

Član 54.

Sumarno gledajući, turizam bi trebalo razvijati i kao koridore-područje rijeke Sane, Sanice i planina Grmeč.

Član 55.

Razvoj biciklizma i cikloturizma na teritoriji općine Sanski Most usmjeravati prema važećoj Studiji uvođenja biciklizma u USK.

Za efikasan i uspješan razvoj cikloturizma potrebno je obezbjediti kompletnu biciklističku infrastrukturu uključujući: biciklističke staze, mjesta za parkiranje bicikla, horizontalnu i vertikalnu signalizaciju.

Prilagođavati turističke lokacije za potrebe cikloturizma i biciklizma.

Član 56.

Izgradnja objekata za odmor i rekreaciju (vikend kuća) može se odobriti na građevinskom zemljištu. Izgradnja objekata za odmor može se odobriti pod uslovima:

- Da se izgradnja ne vrši na zaštićenim područjima (zonama)
- Da je obezbjeđen pristup objektu (kolski i pješački)
- Da se izgradnjom ne ugrožava životna sredina,
- Da se objekat arhitektonski uklapa u ambijent,
- Da se objekat priključi na mrežu postojeće komunalne infrastrukture ako ista na mjestu postoji,
- Da prikupljanje i odvod otpadnih voda bude u skladu sa pozitivnim zakonskim propisima,

a spratnost objekata, površinu parcela i koeficijente zauzetosti i izgrađenosti uskladiti sa važećim zakonima i pravilnicima koji tretiraju ovu oblast.

Član 57.

U cilju razvoja turizma na šumskom zemljištu mogu se graditi građevine sa posebnim namjenama za sport, turizam i rekreaciju i pripadajućom infrastrukturom, kao i infrastrukturne građevine uz zadovoljavanje posebnih okolinskih uslova i prema važećem Zakonu o šumama i drugim zakonskim aktima koji tretiraju ovu oblast.

U cilju razvoja turizma uz riječne tokove (rijeka Sana) postavljanje ili građenje privremenih objekata za sport, rekreaciju, ugostiteljstvo, šetnice, vidikovci, trim staze, sportski tereni bez tribina, dječija igrališta, pristanište, kupalište, splavovi, ljetne bašte i slični objekti u funkciji turizma uskladiti sa važećim zakonskim aktima koji tretiraju oblast voda tj. uz uslove koje propiše nadležno ministarstvo.

Član 58.

Prema „Pravilniku o ribolovnim područjima u granicama ribolovnih voda na području USK-a“ (Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona 17/06, 10/08, 10/12) utvrđeno je ribolovno područje općine Sanski Most i dvije ribolovne zone:

- ribolovna zona: rijeka Dabar od izvora 100 m cijelim tokom do ušća u rijeku Sanu;
- ribolovna zona: rijeka Sana od Kamenog mosta do Donjeg Kamička, desna obala; Kljevačko jezero; rijeka Sana od Donjeg Kamička do entitetske granice sa Republikom Srpskom u dužini od 30,5 km; rijeke Tomina, Kijevska rijeka, Drozgača, Gramašnica, Sasina, Čemerlija, Majdanuša i Bliha cijelim tokom; Kozica od granice sa Republikom Srpskom do ušća u rijeku Sanu; rijeka Zdena 100 m od izvora do ušća u rijeku Sanu; rijeka Sanica od granice sa općinom Ključ do ušća u Sanu.

Zaštita ribolovnog područja

Član 59.

U skladu sa odredbama važećeg Zakona o slatkovodnom ribarstvu Federacije Bosne i Hercegovine, u prirodnim ribljim mrijestilištima zabranjeno je vaditi šljunak, kamen i panjeve, a u vrijeme mrijesta zabranjeno je vršiti i druge radnje koje ometaju mrijest.

Aktom o proglašenju prirodnog ribljeg mrijestilišta mogu se odrediti i druge mjere zaštite.

Sve radnje u oblasti ribolovnih područja provodi u skladu sa važećim Zakonom o slatkovodnom ribarstvu i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji na bilo koji način uređuju odnose u ovoj oblasti.

Član 60.

Na teritoriji općine Sanski Most egzistiraju Lovačko društvo „Sana“ i Lovačko društvo „Korčanica“. Veliki prostor sanske općine, rijeke i planinski masivi daju mogućnost uzgoja i razvoja raznovrsne divljači koja krstari slobodnim prostorima. Svakako tu je grmečki mrki medvjed, vuk, lisica, srna, ris, tetrijeb, zec i druge vrste divljači koje predstavljaju dobru okosnicu za unapređenje lovnog turizma.

Zaštita lovnog područja

Član 61.

Sve radnje u oblasti lovnih područja provodi u skladu sa važećim Zakonom o lovstvu Federacije BiH i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji na bilo koji način uređuju odnose u ovoj oblasti.

UGROŽENA PODRUČJA

Član 62.

Prostor koji je obuhvaćen Prostornim planom općine Sanski Most, izložen je opasnostima od elementarnih i drugih nepogoda.

U tom pogledu može se govoriti o zaštiti od zemljotresa, klizišta, poplava, neeksplozivnih ubojitih sredstava i mina, zaštita od interesa za odbranu općine.

Član 63.

Lokacije potencijalnih klizišta-odrona-erozija zemljišta dana su predstavljene u sljedećoj tabeli:

Redni br.	Mikrolokacija/MZ/naselja	Vrsta prirodne pojave	Vrste i obim oštećenja	Napomena
1	2	3	4	5
1	MZ G.Kamengrad-Došci Most na dijelu puta za Čirkiće	Djelovanje vodotoka riječice Hatiraj	Erozija lijeve obale u dužini L=20m(trup puta 5m)	
2	MZ G.Kamengrad-Došci Vusoravan iznad rudnika- Jezerine, Kobiljača	Erozija tla oborinskim vodama	L=800 m	Neophodno promatranje lokacije narednih dana
3	MZ G.Kamengrad-Čirkići- Brist	Djelovanje vodotoka Hatiraj	Erozija lijeve obale u dužini L=10m	
4	MZ G.Kamengrad-Čirkići	Potencijalno klizište na uzvišenju sa desne strane puta	Odron dužine L=20X40 m	
5	MZ G.Kamengrad-naselje Gaj	Odron-rascjep	Na putu 300m od naselja sa lijeve strane odroni u dužini L=10m i rascjep L=150m	
6	MZ Fajtovci-Lukavice- Kalenderi	Odron puta, klizište	Klizište u dužini L=150x15m sa oštećenjem trupa puta u dužini L=10x2m	
7	MZ Fajtovci-Lukavice- Kalenderi	Klizište	Klizište u dužini L=50x30m	
8	MZ Skucani Vakuf (na dijelu puta iznad škole)	Odron uz put	Odron uz put L=5m	
9	MZ Grad-desna obala- Gerzovo (odron puta)	Klizište	Odron u dužini L=5m (Bursaći) Odron u dužini L=10 (Kriva cesta)	
10	MZ Skucani Vakuf (na polovini puta Gorice-Skucani Vakuf)	Odron lijeve obale rijeke Blihe	Erozija lijeve obale u dužini L=12m (trup puta 5m)	
11	MZ D.Kamengrad-Krupići	Potencijalno klizište	Rascjep u dužini L=30 m	Postavljena improvizacija za praćenje stanja na terenu

12	MZ D.Kamengrad-Mašići	Potencijalno klizište	Rascjep u dužini L=200 m	
13	MZ D.Kamengrad-Hatiraj	Odron obalnog pojasa	Odron veličine L=15x5m	
14	MZ Vrhpolje-zaseok Hodžići	Odron lokalnog puta	Odron veličine L=60m x 1,20	Praćenje promjena na terenu
15	MZ Vrhpolje-G.Tramošnja	Potencijalno klizište		
16	MZ Grad-Desna obala-Kruhari (kod džamije)	Potencijalno klizište		
17	MZ Stari Majdan (Novo Naselje)	Potencijalno klizište		
18	MZ Fajtovci-Majdankići	Potencijalno klizište		
19	MZ Vrhpolje-Kozica	Klizište	Više rascjepa u ukupnoj dužini L=250m	Praćenje terena radi ugroženosti objekata
20	MZ D.Kamengrad-Čatići	Potencijalno klizište	Rascjep u dužini 6-8m	
21	MZ G.Kamengrad-Hatiraj put R 405	Potencijalno klizište	Ugrožavanje putnog pojasa	
22	MZ Grad-Lijeva obala-Krokojevci	Potencijalno klizište		Ugroženi stambeni objekti

Postoje dva reprezentativna scenarija kada se govori o ugroženosti općine od ove pojave. Prvi scenarij se odnosi na aktiviranje klizišta na regionalnim, lokalnim i nekategorisanim putevima. Drugi scenarij podrazumijeva aktiviranje klizišta u naseljima.

Član 64.

Ugroženost terena prirodnim procesima i pojavama i uslovi građenja definisani su članovima 118.,119.,120.,121.,122.,123.,124 ove Odluke.

SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA

Član 65.

Na području općine Sanski Most nalazi se sistem saobraćajnica u koji se ubraja mreža kategorisanih i nekategorisanih putnih pravaca. Tu spadaju magistralne, regionalne i lokalne ceste na području općine.

Preko razvijene mreže lokalnih i nekategorisanih povezuju se naseljena mjesta na teritorij općine na mrežu regionalnih i magistralnih cesta BiH. Na teritorij općine Sanski Most ukrštaju se sedam regionalnih ceste i to: R-405; R-407; R407a, R-404, R-406, R410 i R410a i magistralna cesta M15.

Svi putni pravci na području općine Sanski Most, dijele se prema svojoj funkciji i položaju na:

- Gradske ulice,
- Lokalne puteve i
- Nekategorisane puteve.

U tekstualnom dijelu Prostronog plana dat je spisak gradskih ulica, nekategorisanih ulica i lokalnih cesta.

Član 66.

Na području općine Sanski Most neophodno je provoditi aktivnosti na modernizaciji postojećih saobraćajnica.

Ukoliko se ukaže potreba za izgradnjom nove saobraćajnice, ista će se realizovati u skladu sa važećom zakonskom regulativom i na osnovu Odluke nadležne institucije, bez posebnih izmjena i dopuna Prostornog plana.

Član 67.

Modernizacija, tj. izgradnja saobraćajnica vršit će se sa ciljem povećavanja saobraćajne dostupnosti i povezanosti planiranih centara – sekundarni pol razvoja (primarni centar, centar općine)-Sanski Most, sekundarni centar-Donji Kamengrad, Vrhpolje, Stari Majdan, Lušci Palanka, tercijarni centar-Trnova i Fajtovci, ostala naseljena mjesta, te privrednih objekata i turističkih prostora.

Član 68.

U prvom planskom periodu, za očekivati je modernizaciju i poboljšanje kvaliteta lokalnih puteva na teritoriji općine.

U kasnijem periodu potrebno je ostvariti dobru saobraćajnu povezanost, kako na teritoriji svih djelova općine tako i sa okolnim općinama, tj. širim okruženjem, modernizacijom ili izgradnjom nove putne infrastrukture. U tom kontekstu predlaže se:

- Prekategorizacija magistralnih i regionalnih i lokalnih cesta prema Odluci nadležnog ministarstva, a na osnovu Studije kategorizacije cesta FBiH;
- Izgradnja i rehabilitacija magistralnih cesta koje predstavljaju saobraćajnice najvišeg ranga na području općine i uz koje je potrebno planirati nove lokalne saobraćajnice koje će biti preciznije definisane planskom dokumentacijom nižeg reda;
- Asfaltiranje postojećih makadamskih lokalnih puteva radi povećanja bezbjednosti saobraćaja kao i bolje i komfornije povezanosti naselja;
- Omogućiti razvoj prigradskog saobraćaja za prijevoz putnika na području općine planiranjem autobuskih stajališta kojim će se preciznije definisati saobraćajnim istraživanjima i studijama;
- gdje je to moguće kod izgradnje, modernizacije o poboljšanja kvaliteta magistralnih, regionalnih, lokalnih i nekategorisanih cesta uz saradnju nadležnih ministarstava i lokalnih zajednica omogućiti razvoj biciklističkog saobraćaja, tj. izgradnju biciklističkih staza uz saobraćajnice i povezivanje centra općine Sanski Most sa sekundarnim centrima Donji Kamengrad, Vrhpolje, Stari Majdan, Lušci Palanka, tercijarnim centrima-Trnova i Fajtovci, ostalim naseljenim mjestima, te privrednim objektima (gdje je velika koncentracija zapošljanih-privrednih zona) i turističkim prostorima.

Član 69.

(Zaštitni pojas)

Uz saobraćajnice utvrđene prostornim planom utvrđuju se zaštitni pojasevi u kojima važi poseban režim gradnje, radi sigurnosti saobraćaja i zaštite javne ceste od štetnih uticaja i različitih aktivnosti u prostoru pored javne ceste.

U postupku izdavanja urbanističke saglasnosti za građenje objekata i instalacija na javnoj cesti ili unutar cestovnog i zaštitnog pojasa javne ceste, organ nadležan za prostorno uređenje obavezan je zatražiti prethodnu saglasnost, odnosno odobrenje od upravitelja ceste.

Zaštitni pojas mjeri se od vanjskog ruba zemljišnog pojasa tako da je u pravilu širok sa svake strane:

- brze ceste 30 m
- magistralne ceste 20 m
- regionalne ceste 10 m i
- lokalne ceste 5 m

Dodatno se utvrđuje zaštitni pojas za nekategorisane saobraćajnice, koji se mjeri od vanjskog ruba zemljišnog pojasa, te iznosi 3 m.

Prostornim planom Unsko-sanskog kantona za period od 20 godina se uspostavlja privremeni zaštitni koridor planirane brze ceste Ključ-Bosanski Petrovac-Bihać-Cazin-Velika Kladuša. Širina privremenog zaštitnog koridora brze ceste iz stava ovog člana mjeri se od osovine planirane trase brze ceste i širok je sa svake strane: unutar urbanih područja gradskih/općinskih centara 50 m, unutar ostalih urbanih područja 100 m, izvan urbanih područja 250 m. Privremeni zaštitni koridor iz prethodnog stava ovog člana ne odnosi se na trasu brze ceste koja je definisana Prijedlogom PPFBiH.

Član 70.

Površine za saobraćaj u mirovanju određuju se normativom koji se koristi za dimenzioniranje broja parkirališnih mjesta obzirom na namjenu i kapacitet prostora, a za 1000m² izgrađene bruto površine. Normativi su dati za stepen motorizacije 500 PA /1000 stanovnika, tako da je potrebno vršiti korekcije za drugačiji stepen motorizacije. U skladu s tim potrebno je osigurati parkirališna ili garažna mjesta minimalno kako slijedi:

- za stambene objekte 1 stan – jedno parking mjesto ili garažno mjesto,
- proizvodnja: 1 mjesto na 150 m² bruto izgrađene površine,
- poslovanje: 1 mjesto na 70 m² bruto izgrađene površine,
- trgovine: 1 mjesto na 100 m² bruto izgrađene površine,
- hoteli: 1 mjesto na 10 kreveta,
- restorani: 8 mjesta na jedno parking mjesto;

VODNA INFRASTRUKTURA SA ZAŠTITNIM POJASEVIMA

Član 71.

U sastavu vodovodnog sistema općine Sanski Most su izvorišta sa kojih se vrši zahvatanje vode:

- Izvorište Zdena,
- Dabar,
- Slatinsko vrelo,
- Podbrnjača.

Član 72.

Na teritoriji Općine Sanski Most organizovani sistem javne kanalizacije ima samo u urbanom dijelu, dok se vakucija otpadnih voda u seoskim naseljima posebno je problematična. Upotrebene vode izlivaju se u neadekvatno izgrađene upijajuće septičke jame, zemljište i potoke, čime se direktno zagađuju izvori, zemljište i vodotoci.

Član 73.

Za rješenje vodosnabdijevanja kao i kvaliteta voda iz postojećih vodovoda potrebna je:

- Izrada programa uređenja i zaštite svih izvorišta;
- Uspostaviti svakodnevnu kontrolu vode (laboratorija);
- Uraditi procjenu uticaja privrednih i drugih subjekata u zonama zaštite izvorišta i vodozahvata na kvalitet voda;
- Snimiti stanje postojećih vodovoda;
- Uspostaviti prioritetne zone zaštite izvorišta;
- Riješiti vodosnabdijevanje u svim mjesnim zajednicama;
- Uspostaviti sistem kontrole svih lokalnih vodovoda i izvorišta pitke vode kroz uspostavljanje Registra lokalnih vodovoda i izvorišta pitke vode i mjera za kontrolu kvaliteta.

Član 74.

Za rješenje odvođenja otpadnih voda potrebno je:

- Spriječiti ispuštanje industrijskih i fekalnih voda od domaćinstava u vodotoke;
- Izraditi projekat oborinske kanalizacije;

- Izraditi projekat fekalne kanalizacije;
- Izraditi objekat prečistača otpadnih voda i obezbijediti prečišćavanje otpadnih voda na području općine (prečistača);
- Riješiti kvalitetno upravljanje kanalizacionim sistemima;
- Donijeti odluke o upravljanju sistema za odvod otpadnih i oborinskih voda sa prečistačem;
- Izraditi plan korištenja, održavanja i kontrole upotrebe sistema za odvod otpadnih i oborinskih voda sa prečistačem kao i septika (koje ne mogu biti spojene na sistem);
- Izrada plana korištenja, održavanja i kontrole upotrebe kanalizacionih sistema i septika u ruralnim područjima;
- Snimiti stanje izgrađenih septika na području cijele općine;
- Obezbijediti adekvatan kapacitet za prijem otpadnih voda unutar postojeće kanalizacione mreže;

Član 75.
(Zaštitni pojasevi)

Zaštitni pojas uz trase primarnih vodova vodovoda i kanalizacije do razvodne mreže utvrđuje se u širini od najmanje 2 m od vanjske ivice cjevovoda. Izuzetno može biti i manja uz saglasnost upravitelja komunalne infrastrukture.

Na prostoru obuhvaćenom zaštitnim infrastrukturnim pojasom ne mogu se graditi objekti ili vršiti radovi suprotno svrsi zbog koje je uspostavljen zaštitni pojas.

ELEKTROENERGETSKA INFRASTRUKTURA SA ZAŠTITNIM POJASEVIMA

Član 76.

Distributivna mreža obuhvata naponske nivoe 20kV, 10kV i 0,4 kV. Područje se električnom energijom napaja iz transformatorske stanice 110/20/10kV „Sanski Most“.

Član 77.

U planskom periodu potrebno je:

- izvršiti sanaciju dotrajalog dijela distributivne nadzemne SN i NN mreže radi povećanja kvaliteta i pouzdanosti snabdijevanja potrošača električnom energijom i smanjenja tehničkih gubitaka;
- nove SN vodove graditi za naponski nivo 20kV, na AB ili ŽR stubovima;
- u cilju smanjenja padova napona u NN mreži potrebno je skratiti NN vodove izgradnjom novih transformatorskih stanica i njihovom interpolacijom u postojeće NN vodove;
- nove priključke objekata izvoditi nadzemno SKS-om ili podzemno;
- uslove za priključenje novih objekata za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora na elektrodistributivnu mrežu obezbjeđuje nadležna elektrodistributivna kompanija u skladu sa tehničkim mogućnostima mreže

Član 78.

U Pravilniku o zonama bezbjednosti nadzemnih elektroenergetskih vodova od 110 kV do 400 kV (Sl. glasnik BiH br. 23/08) definisane su zaštitne zone bezbjednosti tako da zavješena krajnjih faznih provodnika budu podjednako udaljena od granica zone bezbjednosti.

Širina područja zone sigurnosti horizontalne ravnine za dalekovode različitog nazivnog napona iznosi:

Nazivni napon dalekovoda	Širina područja sigurnosti
400 kV	40 m (20 m +20 m u odnosu na osu zaštitne zone)

220 kV	30 m (15 m +15 m u odnosu na osu zaštitne zone)
110 kV	20 m (10 m +10 m u odnosu na osu zaštitne zone)

U ovoj zoni nije dozvoljeno građenje, a nije dozvoljena ni sadnja rastinja koje može ugroziti sigurnost ljudi, imovine, objekata i opreme. Radi normalnog korištenja izgrađenih objekata vlasnik objekta prenosne mreže obavezan je da održava trasu u sigurnosnoj zoni kresanjem ili otklanjanjem rastinja bez naknade vlasniku. Dalje, vlasnici i korisnici zemljišta i infrastrukturnih objekata u zonama sigurnosti, ne smiju izvoditi radove niti zahvate koji mogu ugroziti pristup dalekovodu i normalno funkcionisanje dalekovoda, te su dužni vlasniku objekta prenosne mreže omogućiti pristup elektroenergetskom objektu u zoni sigurnosti radi održavanja.

Odnosi objekata i elektroenergetskih vodova do 35 kV moraju se rješavati u skladu sa Pravilnikom o tehničkim normativima za izgradnju nadzemnih elektroenergetskih vodova od 1 kV do 400 kV (Sl. list SFRJ br. 65/88).

Odlukom Državne regulatorne komisije za električnu energiju o privremenom uređivanju tehničkih normativa za izgradnju nadzemnih elektroenergetskih objekata br. 05-28-190-10/07 od 27.02.2008. godine se privremeno, do donošenja novih tehničkih normativa za izgradnju nadzemnih elektroenergetskih objekata od strane nadležnog državnog tijela, kao tehnički normativi sa kojima se usklađuje gradnja objekata u zonama sigurnosti na teritoriji Bosne i Hercegovine, preuzimaju normativi utvrđeni Pravilnikom o tehničkim normativima za izgradnju nadzemnih elektroenergetskih vodova nazivnog napona od 1 do 400kV (1988. godine).

Ovim pravilnikom su definisani tehnički normativi, odnosno uslovi za gradnju objekata u zonama sigurnosti na teritoriji Bosne i Hercegovine. S tim u vezi širina zaštitnog pojasa za ostale dalekovode iznosi:

- 20kV u širini 20m.
- 10kV u širini 12m

U koridoru postojećeg dalekovoda napona od 10kV do 20kV nije dopuštena nova gradnja. Izuzetno se može dozvoliti gradnja uz pribavljanje saglasnosti nadležne institucije

TELEKOMUNIKACIJE SA ZAŠTITNIM POJASEVIMA

Član 79.

Telekomunikaciona mreža je uglavnom izvedena kao kablovska, podzemna, korištenjem bakarnih pristupnih kablova. U dijelu uže gradske zone izgrađena je telekomunikaciona kablovska kanalizacija u koju su položeni bakarni pristupni kablovi. Pristupne telekomunikacione mreže svode se u 22. terminalnih centrala.

GSM i UMTS infrastruktura na području Općine su u vlasništvu operatera BH Telecom. Na području Općine u vlasništvu BH Telecom-a postoji izgrađeno 14, a planirano je 3 baznih stanica.

U toku je izvođenje radova na dogradnji optičkih pristupnih mreža FTTH Sanski Most i FTTH Sanski Most II, a u datom obuhvatu predmetnog Nacrta prostornog plana općine Sanski Most. Usvojenom strategijom razvoja i Trogodišnjim Planom investicija BH Telecom-a Direkcije Bihać za period 2023-2025. godinu planirana je dogradnja kablovske kanalizacije i FTTH mreža na području općine Sanski Most i to:

- a) FTTH Sanski Most II - ODF 2 (objekat Bingo) obuhvat mreže na lijevoj strani rijeke Sane
- naselje Vedro Polje - u toku je izrada Glavnog projekta
 - naselja Šumarija, Alagića Polje, Ambijenta

b) FTTH Sanski Most - ODF 1 (zgrada Pošte -TKC) obuhvat mreže na desnoj strani rijeke Sane -naselja Šehovci, Poljak, Naselje S. Miljuš

Zaštitni pojasevi (zone) telekomunikacijske infrastrukture utvrđuju se posebnim propisima koji regulišu ovu oblast.

TERMOENERGETSKA INFRASTRUKTURA SA ZAŠTITNIM POJASEVIMA

Član 80.

Trasa gasovoda data je prostornim planom Unsko-Sanskog kantona, a njen tačan položaj će biti naknadno preciznije definisan, a u skladu sa prostornim planovima područja na kome treba da se izgradi gasovod. U sklopu ovog prostornog plana ne utvrđuje se cjevni transport gasa i mreža gasovoda unutar područja grada i opštine već se daju ograničenja za zaštitni pojas uz magistralni gasovod.

Gasovodi se po pravilu izgrađuju izvan naseljenih mjesta, ograđenih kompleksa radnih organizacija, željezničkih stanica, morskih i rečnih pristaništa, zaštitnih područja za pitke i ljekovite vode i vojnih objekata. Pri izboru trase, projektovanju i izgradnji gasovoda mora se obezbjediti stabilnost cjevovoda i zaštita ljudi i imovine i sprečiti mogućnost štetnih uticaja cjevovoda na okolinu.

U pojasu širine od 5 m na obe strane gasovoda, računajući od ose cjevovoda, zabranjeno je saditi biljke čiji korjeni dostižu dubinu veću od 1 m, odnosno za koje je potrebno da se zemljište obrađuje dublje od 0,5.

U pojasu širine od 30 m lijevo i desno od ose gasovoda, nakon izgradnje gasovoda, zabranjeno je graditi zgrade namjenjene za stanovanje ili boravak ljudi, bez obzira na stepen sigurnosti sa kojim je gasovod izgrađen i bez obzira na to u koji je razred pojas cjevovoda svrstan. Izuzetno od ovoga zgrade namjenjene za stanovanje ili boravak ljudi mogu se graditi u pojasu užem od 30 m ako je gradnja već bila predviđena urbanističkim planom prije projektovanja gasovoda i ako se primjene posebne mjere zaštite, s tim da najmanje rastojanje naseljene zgrade od gasovoda mora biti, i to:

1. za prečnik gasovoda do 125 mm - 10 m;
2. za prečnik gasovoda od 125 mm do 300 mm - 15 m;
3. za prečnik gasovoda od 300 mm do 500 mm - 20 m;
4. za prečnik gasovoda veći od 500 mm - 30 m.

Ako gasovod prolazi blizu drugih objekata ili su paralelni sa tim objektima odstojanje ne smije biti:

- manje od 5 m od regionalnih i lokalnih puteva, računajući od spoljne ivice putnog pojasa;
- manje od 10 m od magistralnih puteva, računajući od spoljne ivice putnog pojasa;
- manje od 20 m od auto-puteva, računajući od spoljne ivice putnog pojasa;
- manje od 20 m od željezničke pruge, računajući od granice pružnog pojasa;
- manje od 30 m od nadzemnih djelova cjevovoda, računajući od spoljne ivice putnog pojasa, odnosno od granice pružnog pojasa, osim ako je cjevovod postavljen na drumski ili željeznički most;
- manje od 15 m od industrijskih kolosjeka, računajući od ose krajnjeg kolosjeka
- manje od 1 m (mjereno horizontalno) od građevinskih objekata, računajući od temelja objekta, pod uslovom da ne ugrožava stabilnost objekta;
- manje od 50 cm od drugih podzemnih instalacija i melioracionih objekata, računajući od spoljne ivice cjevovoda do spoljne ivice instalacije ili objekta;
- manje od 10 m od regulisanih vodotoka i kanala, računajući od nožice nasipa

Član 81.

Postojeći objekti koji imaju kotlovnice za centralno grijanje zadržavaju ih sa mogućnošću povećanja ili smanjenja kapaciteta kotlova i zamjenom dotrajalih dijelova ili kompletne opreme.

Za planirane administrativne zgrade i veće javne objekte, ukoliko je to ekonomski opravdano, preporučuje se izgradnja centralnog izvora toplotne energije za sistem daljinskog grijanja. Ukoliko se isti realizuje, zaštitnu zonu odrediti prema važećoj zakonskoj regulativi.

V USLOVI IZGRADNJE OBJEKATA I KORIŠTENJA PROSTORA

V.1. GRAĐEVINSKO ZEMLJIŠTE

Opći uslovi građenja

Član 82.

Građevinska zemljišta su područja unutar kojih je predviđeno uređenje i razvoj naselja, a sastoje se od izgrađenih dijelova i površina rezervisanih za budući razvoj naselja (stanje i plan), a predstavljena su kao građevinsko zemljište i građevinsko zemljište-privreda.

Na građevinskim zemljištima i građevinskim zemljištima-privreda predviđene su građevinske intervencije na postojećim objektima (rekonstrukcija, sanacija, adaptacija, dogradnja, nadziđivanje, tekuće održavanje i dr.), te izgradnja građevina namijenjenih za stanovanje, javne, trgovačke, uslužne, proizvodne, poslovne, obrazovne, vjerske sadržaje, saobraćajnu i komunalnu infrastrukturu, sport i rekreaciju, parkove, zaštitno zelenilo i dr..

Planirane građevine odnosno njihova namjena ne smiju imati štetne uticaje na okolinu.

Član 83.

Izgradnja građevina i izvođenje drugih zahvata u prostoru moraju biti u skladu sa općim načelima prostornog uređenja, važećim planskim dokumentima, važećim zakonima koji na direktan ili indirektan način određuju uslove za građenje i izvođenje.

U odobravanju izgradnje građevina i izgradnje drugih zahvata u prostoru ključni faktor su urbanističko – tehnički uslovi koji se utvrđuju na osnovu važećih planskih dokumenata.

U postupku odobravanja građenja i izvođenja drugih zahvata u prostoru urbanističko-tehnički uslovi se određuju u postupku:

- a) Izdavanja lokacijske informacije u skladu sa važećim detaljnim planovima
- b) Izdavanja urbanističke saglasnosti u slučaju nepostojanja detaljnih planskih dokumenata
- c) Izdavanja rješenja o izvedenom stanju u postupcima legalizacije objekata.

Oblik i veličina građevinske parcele

Član 84.

Građevinska parcela mora imati oblik i površinu koja omogućava njeno racionalno korištenje i izgradnju u skladu sa Prostornim planom ili drugim planskim dokumentom, a u skladu sa važećom zakonskom regulativom.

Građevinska parcela je zemljište koje ima pristup na saobraćajnicu, na kojim se nalazi građevina i uređene površine koje služe toj građevini (površina za redovnu upotrebu građevine) ili zemljište na kojem je predviđena gradnja i uređenje površina koje će služiti toj građevini u skladu sa uslovima iz planske dokumentacije, odnosno urbanističke saglasnosti ili lokacijske informacije.

Član 85.

Građevinska parcela može obuhvatati jednu ili više katastarskih čestica, dio katastarske čestice ili dijelove više katastarskih čestica.

Građevinska parcela određena je brojem, oblikom i površinom.

Građevinska parcela mora da ima površinu i oblik koji osigurava gradnju u skladu sa planskim dokumentima, te urbanističko-tehničkim uslovima utvrđenim u lokacijskoj informaciji, odnosno urbanističkom saglasnošću.

Član 86.

Oblik i veličina parcele utvrđuju se provedbenim dokumentima, gdje je utvrđena obaveza izrade tih dokumenata.

Urbanistički projekat radi se na osnovu regulacionog plana. Ako izrada regulacionog plana nije obavezna urbanistički projekat može se raditi na osnovu urbanističkog plana, te planom parcelacije koji se donosi za prostorne cjeline za koje nije propisano donošenje detaljnih planskih dokumenata.

Plan parcelacije se donosi na osnovu prostornog, odnosno urbanističkog plana i mora biti u skladu sa namjenama predmetnog područja iz tih planova.

Član 87.

Parcelacija se vrši na ažuriranim geodetsko-katastarskim planovima od strane nadležnih organa, a prema planskom dokumentu koji je osnova za odobravanje građenja na odnosnom prostoru. Plan parcelacije, odnosno građevinska parcela sadrži regulacionu liniju i podatke o vlasnicima građevinskog zemljišta po građevinskim parcelama.

Član 88.

Plan parcelacije građevinskog zemljišta provodi se u katastru zemljišta u skladu sa postojećim propisima, a po pribavljenom očitovanju nadležne Službe za poslove prostornog uređenja da je parcelacija izvršena u skladu sa planskim dokumentom, lokacijskom informacijom, odnosno urbanističkom saglasnošću.

Član 89.

Položaj objekata na parceli utvrđuje se građevinskom linijom. Građevinska linija utvrđuje se detaljnim sprovedbenim planskim dokumentom, odnosno urbanističkom saglasnošću (za područja za koja nisu doneseni detaljni – provedbeni planski dokumenti).

Građenje (izgradnja, rekonstrukcija, dogradnja, nadziđavanje, održavanje, raskopavanje i prekopavanje, rušenje postojećih objekata i uređenije, sađenje i sječa stabala, izgradnja taxi stajališta i stajališta javnog gradskog saobraćaja, komunalni sistemi i objekata, ulica, puteva kao i izvođenje drugih radova) na urbanim područjima i građevinskom zemljištu van urbanog područja općine Sanski Most može se vršiti samo na osnovu određene projektne dokumentacije koja je urađena od strane pravnog lica registrovanog za projektovanje i nakon pribavljanja odobrenja za građenje.

Za područja za koja nisu doneseni detaljni provedbeni planski dokumenti građevinska linija utvrđuje se urbanističkom saglasnošću.

U zavisnosti od lokacije i postojećeg stanja izgrađenih i uplanjenih objekata položaj građevinske linije će se utvrditi na osnovu najistaknutijeg dijela uplanjenog objekta ili izdatog odobrenja za građenje za isti objekat na parceli uz pristupni put (ne kategorisani put, lokalna cesta) uz saglasnost organa za održavanje pristupnog puta, ceste.

Odnos prema postojećim objektima koji su ostali van granica urbanih područja i građevinskih zemljišta

Član 90.

Izgradnja objekata i vršenje drugih radova koji nisu u skladu sa namjenom prostora iz ovog Plana nisu dozvoljeni.

Postojeći objekti u okviru urbanih područja koji svojom namjenom ne odgovaraju namjeni prostora iz odgovarajućeg plana mogu se zadržati, dograđivati i nadograđivati do cca 50% postojeće korisne površine. Na njima se mogu vršiti adaptacije u cilju poboljšanja standarda, ukoliko zadovoljavaju slijedeće uslove:

- Da se objekat uklapa u ambijent i čini jednu građevinsku cjelinu,
- Da dogradnja i nadogradnja objekta ne remeti ostale urbanističke uslove- odstojanje, visine, izgled, cjelovitost izgrađenog objekta,
- Da zadovoljava i druge zakonske propise.

Odnos prema bespravno izgrađenim objektima

Član 91.

Bespravno izgrađeni objekti smatraju se:

- građevine i drugi izvedeni zahvati u prostoru izgrađeni bez lokacijske informacije, odnosno urbanističke saglasnosti i odobrenja za građenje;
- građevine na kojima je u toku gradnje odstupljeno od lokacijske informacije, odnosno urbanističke saglasnosti i odobrenja za građenje;
- građevine dograđene i nadograđene bez lokacijske informacije, odnosno pravosnažne urbanističke saglasnosti i odobrenja za građenje;
- bespravnim zahvatima smatraju se radovi iznad ili ispod površine tla, kojima se privremeno ili trajno zauzima prostor ili mijenjaju postojeći uvjeti korištenja tog prostora, izvedeni bez pravosnažnog odobrenja za građenje, odnosno bez lokacijske informacije ili pravosnažne urbanističke saglasnosti za objekte koji ne podliježu izdavanju odobrenja za građenje shodno članu 107. Zakona o prostornom uređenju i građenju („Sl. glasnik USK-a“ br. 12/13, 3/16, 15/20, 10/22, 23/23, 13/24) i važećim opštinskim odlukama o legalizaciji.

Član 92.

Zakonom o prostornom uređenju i građenju („Sl. glasnik USK-a“ br. 12/13, 3/16, 15/20, 10/22, 23/23,13/24) reguliše se postupak, uvjeti i način legalizacije bespravno izgrađenih građevina i drugih izvedenih zahvata u prostoru. Legalizacijom bespravnih građevina i bespravnih zahvata smatra se donošenje rješenja o izvedenom stanju u skladu sa navedenim Zakonima.

Član 93.

Građevine izgrađene do 23.05.1974. godine bez odobrenja za građenje ne smatraju se bespravno izgrađenim građevinama.

Član 94.

Osnov za donošenje rješenja o izvedeom stanju su;

- Prostorni plan općine,
- Urbanistički plan,
- Zoning plan,
- Regulacioni plan,
- Urbanistički projekat,
- Plan parcelacije.

Ako planski dokumenti propisani kao osnov za donošenje rješenja o izvedenom stanju nisu doneseni Organ uprave nadležan za poslove prostornog uređenja utvrdit će uvjete legalizacije na osnovu stručne komisije.

Član 95.

Regulisanje bespravno izgrađenih objekata može se izvršiti:

- naknadnim izdavanjem urbanističke saglasnosti, lokacijskom informacijom, odobrenjem za građenje, odobrenjem za upotrebu
 - privremeno zadržavanje izgrađenog objekta,
 - rušenjem bespravno izgrađenog objekta, odnosno objekta čije je građenje započeto,
- tj. primjenom važećeg Zakona o legalizaciji bespravno izgrađenih građevina i zahvata i Zakona o prostornom uređenju i građenju i svih drugih zakonskih i podzakonskih akata koji na direktan ili indirektan način teriraju ovu oblast.

Član 96.

Potpuna legalizacija objekata, tj. bespravnih građevina i bespravnih zahvata može se izvršiti ukoliko građevina ili zahvat ispunjava uvjete za legalizaciju prema važećim zakonskim i podzakonskim aktima o legalizaciji bespravno izgrađenih objekata.

Uslovi za izdavanje urbanističke saglasnosti, odobrenja za građenje i odobrenja za upotrebu

Član 97.

Urbanistička saglasnost, odobrenje za građenje i odobrenje za upotrebu na područjima namijenjenim za izgradnju izdaje se na osnovu važećih propisa i važeće prostorno planske dokumentacije.

Pravilo regulacije i urbanističko-tehnički uslovi za gradnju

Član 98.

Izgradnja individualnih stambenih i stambeno-poslovnih objekata treba zadovoljiti sljedeće kriterije:

- udaljenost građevinske linije od regulacione linije susjedne parcele, treba da iznosi minimalno 1,50 m, a uz saglasnost susjeda može da bude i manja (do minimalno 1m, osim u izuzetnim okolnostima-konfiguracija terena, zatečeno stanje i sl., ali uz saglasnost susjeda);
- udaljenost građevinske linije od saobraćajnice iznosi minimalno 3,00m, odnosno, može biti i manja uz saglasnost upravitelja cesta i kada je uspostavljena građevinska linija u odnosnoj ulici na udaljenosti manjoj od 3,00m.
- udaljenost planiranog objekta od granice susjedne parcele na kojoj postoji izgrađen objekat može biti i manja od udaljenosti propisane ovom Odlukom, odnosno može biti ista kao udaljenost postojećeg susjednog objekta. Izgradnja objekata iz prethodnog stava može da bude odobrena samo pod istim uslovima koje ima i susjedni postojeći objekat (po pitanju spratnosti, otvora na fasadi, oblika krovništa i udaljenosti građevinske linije do puta izuzev u slučajevima ako istu nije moguće ispoštovati zbog nivelacije terena ili oblika građevinske parcele).
- Udaljenost objekta, koji je predmet legalizacije, od granice parcele može da bude i manja od 1,5 metar, odnosno, jednaka kao i udaljenost susjednog objekta koji se, takođe, nalazi na udaljenosti manjoj od 1,5 m od granice predmetne parcele. Udaljenost objekta od međne linije parcele na kojoj ne postoji izgrađeni objekat ili je objekat na većoj udaljenosti od 1,5 m može biti i manja od propisane uz saglasnost vlasnikate parcele.

- Udaljenost objekta višeporodičnog stanovanja, društvenih i javnih objekata te drugih objekata, koji ne spadaju u kategoriju porodičnih objekata, od susjednog objekta treba da bude H/2 višeg objekta s tim da udaljenost ne može biti manja od 4 metra od granice susjedne parcele. Udaljenost ovog tipa objekata od međne linije susjedne parcele može biti i manja od propisane uz saglasnost vlasnika te parcele.
- Na građevinskim parcelama manjim od minimalne kvadrature propisane Odlukom, na kojima postoji uplanjen objekat, moguće je graditi zamjenski objekat, iste ili kompatibilne namjene, u istim horizontalnim gabaritima i na istoj udaljenosti od granice parcele, a povećati vertikalni gabarit u skladu sa koeficijentom procentom izgrađenosti, propisanom spratnošću, kao i udaljenosti od susjednog objekta

Izgradnja građevine može se odobriti samo na građevinskom zemljištu, podijeljenom na građevinske parcele, tako da svaki objekat, bez obzira na svoju namjenu, dobije svoju građevinsku parcelu. Građevinska parcela mora imati kolski pristup sa glavne saobraćajnice. Ako uslovi terena ne omogućavaju izgradnju kolskog pristupa, može se prihvatiti i dozvoliti i samo pješački pristup građevinskoj parceli.

Individualni stambeni ili stambeno poslovni objekti, koji se grade unutar urbanih područja ili građevinskog zemljišta van urbanih područja, moraju imati ugrađene instalacije za električnu energiju, vodovod i kanalizaciju bez obzira da li u vrijeme izdavanja odobranja za upotrebu objekta, mogu da se priključe na javnu infrastrukturnu mrežu.

Zatečeni objekti u urbanim područjima ili građevinskom zemljištu van urbanih područja, koji nemaju ugrađene instalacije iz predhodnog stava, moraju biti rekonstruisani na odgovarajući način, u roku koji utvrdi organ nadležan za poslove urbanizma, u skladu sa važećim planovima

Član 99.

Veličina i površina građevina koje se mogu graditi unutar zone obuhvata prostornog plana ovisi o namjeni površini građevinske parcele.

Veličina i površina građevina iskazuje se kroz:

- koeficijent izgrađenosti građevinske parcele (Ki)
- procenat izgrađenosti (Pi)

Koeficijent izgrađenosti građevinske parcele (Ki) je odnos ukupne površine građevinske parcele i tlocrtne površine svih etaža građevine.

Procenat izgrađenosti (Pi) je procentulani odnos površine građevinske parcele i tlocrtne površine prizemlja objekta.

Koeficijent izgrađenosti građevinske parcele je maksimalno 4 u urbanom području Sanski Most, u ostalim urbanim područjima 2,5, dok u vanurbanim područjima maksimalni koeficijent izgrađenosti je 1.

Procenat izgrađenosti, u urbanim područjima, ne može biti veći od 80%.

U industrijskim/poslovnim/privrednim/radnim zonama procenat izgrađenosti može biti do 70%.

Procenat izgrađenosti na građevinskom zemljištu van urbanog područja ne može biti veći od 40%.

Veličina parcele u urbanom području grada Sanski Most u zoni stanovanja iznosi cca od 200,0m² do 1000 m², izuzev za kolektivne stambene i kolektivne stambeno-poslovne objekte kod kojih će se veličinaparcele odrediti na osnovu prostornih mogućnosti i urbanističko-tehničkih parametara koje će odrediti nadležna Služba za prostorno uređenje, s tim da građevinska parcela ne treba biti manja cca od 200m², osim ako se ne radi o zatečenoj (postojećoj) izgrađenoj građevinskoj parceli.

U ostalim zonama unutar urbanog područja Sanski Most veličina parcele odrediti će se na osnovu prostornih mogućnosti i urbanističko-tehničkih parametara koje će odrediti nadležna Služba za prostorno uređenje, s tim da građevinska parcela ne treba biti manja cca od 200,0m², osim ako se ne radi o zatečenoj (postojećoj) izgrađenoj građevinskoj parceli.

U ostalim urbanim područjima i građevinskim zemljištima van urbanih područja na prostoru opštine Sanski Most veličina građevinske parcele se kreće cca od 400,0m² do 1000,0 m², izuzev za kolektivne stambene, kolektivne stambeno- poslovne objekte, poslovne i proizvodne objekte kod kojih će se veličina parcele odrediti na osnovu prostornih mogućnosti i urbanističko-tehničkih parametara koje će odrediti nadležna Služba za prostorno uređenje, s tim da građevinska parcela ne treba biti manja cca od 400m², osim ako se ne radi o zatečenoj (postojećoj) izgrađenoj građevinskoj parceli.

Veličina parcele u poslovnim/industrijskim/radnim zonama određuje se na osnovu prostornih mogućnosti i urbanističko-tehničkih parametara koje će odrediti nadležna Služba za prostorno uređenje, a prema uslovima iz ove Odluke koji se odnose na koeficijent izgrađenosti (Ki) i procenat izgrađenosti (Pi).

Preporuka u vezi sa urbanističko-tehničkim parametrima koji se tiču zelenih površina je da na građevinskoj parceli bude zastupljeno minimalno 20% zelene površine.

Član 100.

Regulaciona linija je planska linija, definisana grafički i numerički detaljnim planskim dokumentom, odnosno planom parcelacije, kojim se utvrđuju pojedinačne građevinske parcele.

Građevinska linija je planska linija koja se utvrđuje grafički i numerički detaljnim planskim dokumentom, odnosno planom parcelacije, koja označava liniju po kojoj se gradi, odnosno iskolčava građevina ili linija koju građevina, odnosno gabarit građevine ne smije preći.

Svaka građevinska parcela na kojoj se predviđa građenje objekata treba imati kolsko pješački pristup sa javne prometne površine. Prostornom organizacijom građevinske parcele treba omogućiti postepenu transformaciju seoskog naselja, u naselje mješovitog tipa, kako bi se omogućila dioba većih parcela na dvije ili više građevinskih parcela, tako da ekonomska ulica može postati stambena. Građevinska parcela postojećeg objekta koja ima površinu veću od maksimalno dozvoljene iz prethodnog člana, treba biti podijeljena u više parcela, odnosno dijelovi više takvih parcela mogu da formiraju novu građevinsku parcelu. Ukoliko postoji mogućnost da dijeljenjem parcela dođe do formiranja premalih parcela, izuzetno može odobriti da građevinska parcela objekta ostane veća od maksimalno dozvoljene, ali na jednoj građevinskoj parceli ne mogu biti izgrađena dva slobodnostojeća stambena objekta.

Član 101.

Objekti na građevinskoj parceli mogu biti postavljeni na slijedeći načini:

- u neprekinutom nizu – objekti se na parceli dodiruju obje bočne linije građevinske parcele,
- u prekinutom nizu - objekat dodiruje samo jednu bočnu liniju građevinske parcele,
- kao slobodnostojeći - objekat ne dodiruje nijednu liniju građevinske parcele,
- kao poluatrijumski - objekat dodiruje tri građevinske parcele.

Član 102.

Visina objekta je rastojanje od nulte kote objekta do kote sljemena (za objekte sa kosim krovom), odnosno do kote vijenca (za objekte sa ravnim krovom).

Nulta (apsolutna) kota je tačka presjeka linije terena i vertikalne ose objekta.

Relativna visina objekta je ona koja se određuje prema drugim objektima.

Član 103.

Konzolni prepusti na objektu ne mogu prelaziti preko građevinske linije prema saobraćajnici ili javnoj površini. Horizontalna projekcija istaka postavlja se u odnosu na prostor između građevinske i regulacione linije.

Izuzetno, u pojedinim slučajevima konzolni prepusti (balkoni, doksati i sl.) na objektu mogu preći građevinsku liniju prema saobraćajnici ili javnoj površini u cilju arhitektonske interpolacije novog objekta u postojeće okruženje, pod uslovom da se ishoduje saglasnost upravitelja saobraćajnice ili javne površine, te da predmetni konzolni ispust ne prelazi ispuste na fasadama susjednih postojećih objekata.

Član 104.

Arhitektonsko oblikovanje objekta, izbor materijala, boja fasade i pokrova trebaju se prilagoditi ambijentu i tradiciji podneblja, uz savremen arhitektonski izraz.

Graditi se može samo sa čvrstim građevinskim materijalima uz maksimalno poštivanje tehničkih propisa pri čemu se trebaju zadovoljiti i termički propisi.

Fasade se mogu malterisati ili obrađivati na savremen ili tradicionalan način, tipičan za ovo podneblje. Na objektima se mogu primjenjivati rješenja koja omogućavaju dobivanje energije korištenjem sunčeve energije. Ukoliko se objekti ne vežu na kanalizacionu mrežu moraju imati vezu sa septičkom jamom koja mora biti izgrađena tako da udovolji najstrožim sanitarnim normama.

Član 105.

Za parkiranje vozila za vlastite potrebe, vlasnici porodičnih individualnih stambenih objekata svih vrsta po pravilu obezbeđuju prostor na vlastitoj građevinskoj parceli, izvan površine javnog puta, i to jedno parking ili garažno mesto na jedan stan. Garaže se grade u sklopu objekta pod istim krovom ili u zadnjem dijelu (dubini) parcele.

Za parkiranje vozila za lične potrebe, vlasnici ostalih objekata kolektivnog načina građenja svih vrsta, po pravilu obezbeđuju prostor na vlastitoj građevinskoj i parceli, izvan površine javnog puta, i to jedno parking ili garažno mjesto na 70,00 m² korisnog prostora, s tim da najmanje trećina vozila treba biti smještena u garaže ukoliko to karakteristike tla dozvoljavaju.

U zonama mješovite namjene (stambeno-poslovne ili poslovno-stambene) potrebno je na jednoj građevinskoj parceli osigurati minimalno jedno parking mjesto po stambenoj jedinici uz dodatnih 2-5 parkirališnih mjesta, ovisno o namjeni i veličini poslovnog prostora.

Ukoliko se na građevinskoj parceli ne može obezbijediti dovoljan broj parking mjesta, moguće je taj potrebni broj parking mjesta obezbijediti na zasebnoj građevinskoj parceli, od neke druge građevinske parcele i njenog pripadajućeg objekta, pod uslovom da se ne može mijenjati namjena građevinske parcele na kojoj je planirano parkiranje dok god postoji potreba za istim, odnosno, za svo vrijeme postojanja objekta čijem životnom prostoru pripada, što se navodi u urbanističkoj saglasnosti, odobrenju za građenje i odobrenju za upotrebu. Isto tako parkiranje se može vršiti i na nekoj neizgrađenoj parceli koja je u obuhvatu građevinskog zemljišta, pri čemu se jedan njen dio označi i definiše kao potrebni parking prostor za drugu građevinsku parcelu i njen objekat.

Pri utvrđivanju mogućnosti da se obezbijedi dovoljan broj parking mjesta za predmetni objekat na način iz prethodnog stava, mora se izvršiti ocjena da li bi korištenje dijela druge parcele za parking onemogućilo ili otežalo funkcionalnost postojećeg legalnog objekta na toj parceli (prilaz, parkiranje i sl.) te ukoliko se ustanovi da je to slučaj, ne može se dozvoliti da se potreban broj parking mjesta obezbijedi na toj parceli.

Zabrana izmjene namjene iz prethodnog stava se odnosi i na dijelove objekata i parcela namijenjenih za obezbjeđenje parking mjesta, ukoliko su isti predviđeni urbanističkom saglasnosti, lokacijskom informacijom i odobrenjem za građenje.

Izuzetno se može odobriti izmjena namjene iz prethodnog stava, ukoliko se izmjenom namjene i drugih dijelova objekta smanjuje broj potrebnih parking mjesta, za površinu koju zauzima smanjeni broj potrebnih parking mjesta.

Za slučajeve izmjene namjene, dogradnje i nadogradnje postojećih legalno izgrađenih objekata, na kojima nije moguće obezbijediti dovoljan minimalni broj parking mjesta, smatra se da je obezbjeđen dovoljan broj parking mjesta, ukoliko se u radijusu od 300 m od tih objekata nalazi javni parking, a što se dokazuje naznačavanje istog u položajnoj skici koja je sastavni dio urbanističke saglasnosti i što se posebno naglašava u rješenju o urbanističkoj saglasnosti.

Član 106.

Sve izgrađene građevine, koje nisu u skladu sa Prostornim planom, zadržavaju se do privođenja zemljišta krajnjoj namjeni i na njima je moguće vršiti samo radove tekućeg održavanja i sanacije od posljedica raznih oštećenja izazvanih nepogodama ili štete nanesene ratnim dejstvom.

Pribavljanje, uređenje i korištenje građevinskog zemljišta

Član 107.

Pribavljanje, uređenje i korištenje građevinskog zemljišta određuje se posebnim odlukama o građevinskom zemljištu, a koje donosi Općinsko vijeće na osnovu Zakona o građevinskom zemljištu Federacije BiH, Zakona o stvarnim pravima, Zakona o prostornom uređenju i građenju USK-a, te ovog Plana i provedbenih planskih dokumenata.

Član 108.

Uređenje građevinskog zemljišta je vršenje pripremnih radova i radova na izgradnji komunalne infrastrukture kojima se obezbjeđuju uslovi za izgradnju i korištenje građevina i drugih zahvata u prostoru koji su planirani planskim dokumentima.

Uređenje građevinskog zemljišta obuhvata faze;

- Pripremanja građevinskog zemljišta
- Opremanje građevinskog zemljišta.

Izgradnja građevina vrši se na uređenom građevinskom zemljištu.

Izuzetno od stava (3) izgradnja građevina može se vršiti i na neuređenom građevinskom zemljištu ako se uređenje građevinskog zemljišta vrši u toku gradnje građevine, a najkasnije do tehničkog prijema građevine.

Pripremanje i opremanje građevinskog zemljišta – određuje se važećim Zakonom o prostornom uređenju i građenju USK-a i Općinskim odlukama.

Član 109.

Prema pogodnostima koje može pružiti korisnicima u izgradnji i korištenju gradskog građevinskog zemljišta na području općine Sanski Most dijeli se na 6 (šest) zona. Prema „Odluci o utvrđivanju visine rente po zonama na području općine Sanski Most“, Službeni glasnik općine Sanski Most 03/21, postoji šest zona, i da VI zonu čine dijelovi naseljenih mjesta sa područja općine Sanski Most osim za područja za koja su donešeni Regulatorni planovi

Član 110.

Uređenje građevinskog zemljišta vrši se na osnovu programa uređenja građevinskog zemljišta u skladu sa prostorno-planskim dokumentima donesenim za određena područja.

Član 111.

Program uređenja građevinskog zemljišta usvaja Općinsko vijeće na prijedlog Općinskog načelnika.

Uslovi građenja pomoćnih objekata i objekata namjenjenih za obavljanje djelatnosti privremenog ili sezonskog karaktera

Član 112.

Pomoćni objekti u smislu ove Odluke smatraju se garaže za osobna vozila, šupe i ostave za smještaj ogrijeva i alata, nadstrešnice, ljetne kuhinje, vrtni paviljoni i roštilji, kotlovnice, ograde i slični objekti ukoliko nisu u sklopu objekta druge namjene.

Privremeni objekti u smislu ove Odluke smatraju se svi objekti montažno-demontažne izvedbe ili izvedeni od lakih materijala, sa jasno definisanim rokom korištenja, postavljeni na određenoj lokaciji za potrebe gradilišta, snabdijevanje građevina električnom energijom, za primjenu odgovarajuće tehnologije građenja, kao i za organizovanje sajмова, javnih manifestacija i zadovoljavanje drugih potreba na javnim površinama (objekti za svakodnevno snabdjevanje i pružanje usluga ljudima- kiosci za prodaju štampe, duhana, javni WC i drugi slični objekti).

Po isteku roka za privremene objekte, isti se na zahtjev nadležne Službe općinskog organa uprave mora ukloniti, odnosno porušiti bez prava na naknadu i obaveze davanja nove lokacije. Prostor na kojem se objekat nalazio mora se urediti prema uvjetima utvrđenim u rješenju o urbanističkoj saglasnosti, odnosno odobrenju za građenje.

Izuzetno objekat se može ukloniti i prije isteka roka u slučaju privođenja zemljišta konačnoj namjeni ili drugog valjanog razloga.

Član 113.

U urbanim područjima i na građevinskom zemljištu van urbanog područja je dozvoljeno podizanje ograde i podzida duž granica građevinskih parcela. Svaka građevinska parcela, se može ograditi prema ulici propisanom ogradom, ukoliko nije drugačije regulisano.

Građevinske parcele individualnih stambenih i individualnih stambeno-poslovnih objekata mogu se ograđivati ogradom izgrađenom od kamena, betona, kovanog željeza, drveta i sl. uz obavezno estetsko usklađivanje sa susjednim ogradama za koje postoje akti o građenju.

Visina ograde može biti maksimalno do 2,00m (računajući od kote terena) .

Ukoliko uslovi terena zahtijevaju može se dozvoliti izgradnja podzida na građevinskoj parceli. Visina podzida zavisi od konfiguracije terena, s tim da visina istog na strani na kojoj je naslonjen teren ne može biti veća od 0,30m od kote konačno zaravnanog uređenog terena. Dozvoljeno je postavljanje ograde na podzide, s tim da je ukupna visina 2,00m.

Građevinske parcele na kojima se nalaze industrijski objekti i ostali radni i poslovni objekti industrijskih zona, skladišta, radionica i sl. mogu se ograđivati ogradom u visini do 2.50 m.

U urbanim područjima i na građevinskom zemljištu van urbanih područja općine zabranjeno je podizanje ograde od bodljikave žice i ograde sa šiljatim vrhovima.

Ograda iz prethodnog stava ovog člana, koje su postavljene, imaju se ukloniti u roku koji odredi nadležni organ uprave općine. Vlasnik parcele može postavljati ogradu unutar svoje parcele uz međnu liniju. Ograda može biti zajednička kada se postavlja po granici parcele (međnoj liniji), u kojem slučaju je neophodna saglasnost vlasnika susjednih parcela..

Član 114.

Izgradnja pomoćnih objekata na urbanim područjima i građevinskim zemljištima Općine Sanski Most podliježe istom postupku odobravanja (urbanistička saglasnost, odnosno lokacijska informacija, odobrenje za građenje, odobrenje za upotrebu) kao i za izgradnju drugih objekata.

Član 115.

Na ruralnom području, izvan utvrđenog građevinskog zemljišta, može se izdati urbanistička saglasnost za izgradnju poljoprivrednih građevina za držanje, odnosno smještaj stoke, peradi i pčela. Za skladištenje poljoprivrednih proizvoda, đubriva, sjemena, zaštitnih sredstava, zatim objekti za smještaj, stočnih proizvoda i stočne hrane. Kao poljoprivredni objekti smatraju se i objekti za smještaj traktora poljoprivrednih mašina i kamiona.

Član 116.

Za građevine iz člana 113 , urbanistička saglasnost se ne može izdati na zemljištima koja su utvrđena kao zaštitne zone.

Član 117.

Na područjima na kojima se snabdijevanje vodom za piće vrši iz podzemnih tokova putem bunara, pumpii slično, đubrišta i septičke jame moraju se graditi kao vodonepropusne građevine. Đubrišta i septičke jame moraju biti pokrivene i obezbijeđene od pristupa ljudi i životinja

Ugroženost terena prirodnim procesima i pojavama i uslovi građenja

Član 118.

Prema stepenu razvoja prirodnih egzogenogeoloških procesa i pojava u okviru građevinskog zemljišta i prema stepenu stabilnosti i pogodnosti tla za izgradnju objekata Prostornim planom su utvrđene tri kategorije terena i to: stabilan teren, uslovno stabilan teren i nestabilan teren.

Stabilan teren

Član 119.

Ova kategorija terena zauzima najveću površinu na području grada. Na stabilnoj kategoriji terena ne očekuju se širenja klizišta niti aktiviranje novih klizišta. U ovu kategoriju su svrstani tereni izgrađeni od karbonatnih stijena (krečnjaci, dolomiti, breče), polifacijalni kompleks gornjeg perma, dio neogenih sedimenata, kao i najveći dio kvartarnih naslaga (aluvijalnih i jezerskih). Karbonatne stijene imaju najpovoljnija svojstva – po pravilu izgrađuju terene visokog stepena stabilnosti. Na ovoj kategoriji može se planirati izgradnja naselja objekata bilo kakvog tipa sa pratećom infrastrukturom, s tim da se način i dubina temeljenja prilagodi lokalnim geološkim karakteristikama. Konceptcija uređenja terena nije geološki uslovljena i može se provesti prema zamislima urbanista.

Izgradnja infrastrukturnih građevina i drugih zahvata na stabilnom terenu može se planirati i izvesti bez posebnih uslova. Prema vrsti građevine i nivou projektne dokumentacije nadležni organ uprave odlučuje o potrebi izrade Elaborata o geomehaničkim ispitivanjima tla (prema važećem Zakonu o geološkim istraživanjima i Pravilniku o geotehničkim istraživanjima i ispitivanjima te organizaciji i sadržaju misija geotehničkog inženjerstva). Takođe, određivanje načina izvođenja i dubine temelja građevine i uređenja terena potrebne uslove propisat će nadležni organ za izdavanje urbanističke saglasnosti i odobrenja za građenje, s obzirom na vrstu građevine, veličinu, namjenu i sl.

Član 120.

Uslovno stabilni tereni

Ova kategorija terena u prirodnim uslovima je stabilan, ali zbog složenih geoloških, geomorfoloških, strukturno-tektonskih i hidrogeoloških karakteristika terena mogu se očekivati problemi sa stabilnošću u uslovima neadekvatne izgradnje i zasijecanja labilnog dijela terena. Pored labilnih padina, u ovom dijelu izdvojene su i moćne naslage siparskog materijala na strmijim padinama. Ova kategorija terena se uz odgovarajuće građevinske zahvate može prevesti u stabilnu kategoriju terena.

U ove terene spadaju naslage karbona, permo-trijasa, trijasa, krede (flišne naslage) i miocena i Obično se radi o naslagama pješčara, laporaca i glinaca.

U ovoj kategoriji konceptcija uređenja terena i način izgradnje objekata uslovljena je inženjerskogeološkim karakteristikama terena.

Ovo su tereni na kojima nema klizanja terena, ali predstavljaju potencijalne sredine za moguću pojavu klizišta. Za kompletnu kategoriju prije izrade detaljnije prostorno-urbanističke dokumentacije, potrebno je izvršiti detaljna inženjerskogeološka i geomehanička istraživanja, na osnovu čijih rezultata će se

prilagoditi koncepcija izgradnje i uređenja terena. Prilikom izbora koncepcije i utvrđivanja režima gradnje u ovoj zoni moraju se poštovati sljedeća pravila:

- Povoljan položaj i raspored objekata. Treba nastojati da izgrađenost donjeg dijela padine bude što veća i da se u tom dijelu u grade viši objekti, a u ostalom dijelu niži objekti. Treba težiti da duža strana objekta bude okomita na izohipse;
- Planirani objekti moraju biti jednostavnih tlocrtnih oblika. Fundiranje objekata (kolektivnog tipa) treba izvesti tako da se fundiraju u geološkom supstratu (oslanjanje na kontrafore i sl.);
- Izradom većih nasipa u nožici labilne padine;
- Dreniranje terena sistemom dubokih drenaža;
- Prilikom izgradnje puteva preko labilnih padina treba planirati tako da niveleta puta što više prati liniju terena tj. da bude što manje zasijecanja i nasipanja terena;
- Kontrolisani odvodnju površinskih i otpadnih voda;
- U dijelu terena gdje je potrebna izrada potporne konstrukcije njezino temeljenje izvršiti u geološkom supstratu;
- Izvršiti rasterećenje pojedinih dijelova klizišta tj izvršiti tzv „peglanje terena“;
- Sve manje vodotoke koji protiču kroz labilne dijelove terena treba regulisati.

Na ovim površinama obavezno je provođenje geomehaničkih istraživanja, kao i detaljnog inženjerskogeološkog kartiranja tla sa davanjem uslova temeljenja i izgradnje građevina i prijedloga sanacionih mjera za pretvaranje uslovno stabilnog terena u stabilan teren. Potrebna je izrada Elaborata o inženjerskogeološkim i geomehaničkim ispitivanjima terena, u kojem će se utvrditi uslovi i sanacione mjere za prilagođavanje uslova izgradnje građevina i uređenja terena lokalnim geološkim uslovima.

Nestabilan teren

Član 121.

Ova kategorija terena predstavlja dio razmatranog područja koji je zahvaćen procesom klizanja, puzanja i odronjavanja. U kategoriji nestabilnih terena ne može se vršiti planiranje niti izgradnja novih niti legalizacija postojećih objekata. U ovoj kategoriji terena ne smije se vršiti zasijecanje terena kao i formiranje većih nasipa. U zoni nestabilnog terena predvidjeti izradu projekat sanacije terena, kako bi ovu kategoriju terena preveli u kategoriju uslovno stabilnog i stabilnog terena.

Gradnja se može odobriti samo ukoliko se za kompletno područje izvrše detaljna inženjerskogeološka i geomehanička ispitivanja i uradi Elaborate, kao i projekat sanacije terena, koji treba prilagoditi planiranoj namjeni prostora. Izgradnju objekata koncipirati tako da bude u funkciji sanacionih mjera.

Član 122.

Svaka izgradnja je zabranjena na uslovno stabilnom i nestabilnom terenu dok se ne dokaže tehničkim ekspertizama da je moguća izgradnja na takvom zemljištu.

Član 123.

Pregled lokacija potencijalnih klizišta-odrona-erozija zemljišta predstavljena je u članu 63.

Mjere na sanaciji klizišta mogu biti interventne i trajne. Interventne mjere se provode za potrebe smirivanja aktivnosti klizišta, odnosno „držanja“ klizišta pod odgovarajućem tehničkom kontrolom, a sve u cilju smanjenja materijalnih šteta. Trajne mjere sanacije klizišta podrazumjevaju povodjenje adekvatnih mjera sanacije za konačnu i potpunu sanaciju klizišta, takođe se razlikuju po vrsti i obimu u zavisnosti od toga kakva će biti buduća namjena saniranog zemljišta (rekreaciona zona, mogućnost izgradnje infrastrukturnih objekata) U zavisnosti buduće namjene prostora i vrste sanacije zemljišta, zavisi obim geološko-geomehaničkih istraživanja i obim građevinskih sanacionih mjera.

Za izgradnju građevina u zoni klizišta, moraju se provesti odgovarajuća i zakonski propisana geološko-geomehanička istraživanja kao i adekvatne građevinske sanacione mjere koje će omogućiti privođenje zemljišta planiranoj ili eventualno zahtjevanoj budućoj namjeni zemljišta.

Član 124.

Ako u granicama građevinskog zemljišta dođe do promjene postojećeg stepena stabilnosti terena, odnosno ako stabilni teren "pređe" u kategoriju uslovno-stabilnog ili nestabilnog terena, kao posljedica naknadnog uticaja prirodnih i tehnenih procesa u periodu važenja prostornog plana, za definisanje mogućnosti i načina izgradnje građevina u novonastaloj situaciji, treba koristiti definisane uslove vezane za aktuelnu kategoriju stabilnosti terena.

NAČIN KORIŠTENJA POLJOPRIVREDNOG I ŠUMSKOG ZEMLJIŠTA

Član 125.

Osnovni principi i upravljanje, zaštitu poljoprivrednog zemljišta, korištenje poljoprivrednog zemljišta, uređenje poljoprivrednog zemljišta, raspolaganje poljoprivrednim zemljištem i ostalo uskladiti sa važećim Zakonom o poljoprivrednom zemljištu i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji na direktan ili indirektan način teriraju ovu oblast.

Korištenje poljoprivrednog zemljišta, u zonama koje se koriste i štite pod posebnim uvjetima mora se odvijati pod propisanim i kontrolisanim uslovima za to područje.

Proizvodnja se mora uskladiti sa spektrom vrijednosti koje treba očuvati, zaštititi i unaprijediti, tj. sa usvojenim mjerama zaštite za pojedine sisteme sa ciljem smanjenja negativnih uticaja na druge segmente živog svijeta i okoliša.

Izbjegavati primjenu genetski modifikovanog sadnog materijala, sjemena, stočne hrane, a posebno u ekološki osjetljivim područjima.

Racionalno upotrebljavati zaštitna sredstva i primjenjivati metode integralne zaštite od štetnika u cilju održavanja biološke ravnoteže u agroekološkom sistemu.

Korištenje, zaštita i očuvanje poljoprivrednog zemljišnog fonda je jedna od bitnih funkcija planiranja i uređenja prostora. Racionalnim planiranjem u ovoj oblasti obezbijediće se trajno očuvanje mogućnosti poljoprivrednog zemljišta za proizvodnju potrebnih količina hrane visoke zdravstvene vrijednosti.

Maksimalno čuvati površine čija je namjena poljoprivredno zemljište u što većem obimu i kvalitetu, pri čemu je potrebno uvažavati neophodnost daljeg urbanog razvoja općine.

Podizati kvalitet poljoprivrednog zemljišta, naročito obradivih površina i oranica koje su prikladne za kultiviranje, kroz razne oblike unapređenja.

Donijeti programe korištenja poljoprivrednog zemljišta, te pomagati razvoj intenzivne poljoprivrede, posebno na bonitetnim kategorijama od III-IVb.

Uvesti zemljišni informacijski sistem.

U saradnji sa nadležnim institucijama realizovati projekte deminiranja poljoprivrednog zemljišta.

Član 126.

Očuvanje i zaštitu šuma, jačanje ekoloških funkcija, planiranje u šumarstvu i upravljanje šumama, ekonomske funkcije, finansiranje obnove i unapređenje šuma, krčenje šuma, gradnja u blizini šuma,

zaštita šuma i druga pitanja vezana za upravljanje šumama uskladiti sa važećim Zakonom o šumama i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji na direktan ili indirektan način teriraju ovu oblast.

Šume i šumska zemljišta, kao dobro od opšteg interesa, uživaju posebnu brigu i zaštitu Federacije i kantona i koriste se pod uslovima i na način koji su propisani važeći zakonom o šumarstvu..

Šume i šumska zemljišta su osnovni prirodni resurs čije vrijednosti se manifestuju kroz ekološke, socijalne i proizvodne funkcije šuma.

KORIŠĆENJE I ZAŠTITA VODA I VODNOG ZEMLJIŠTA

Član 127.

Vodne površine na području općine Sanski Most utvrđene su u članu 38. ove Odluke.

Član 128.

Zabranjena je svaka intervencija u prostoru koja može na bilo koji način ugroziti kvalitet podzemnih i površinskih voda na području općine Sanski Most.

U svim slučajevima odobravanja izgradnje obavezan uslov za izgradnju je odgovarajuće tretiranje otpadnih voda i na područjima gdje ne postoji javni sistem komunalnih instalacija i uređaja. Također morabiti adekvatno riješeno pitanje prikupljanja, distribucije i odlaganja otpada.

Općina i upravljači javnih vodovoda su dužni održavati, rekonstruisati i dogradnjom optimizirati kapacitet postojećih izvorišta do raspoloživih resursa, kako je to utvrđeno Prostornim planom. Dodatne količine vode obezbjediti na način kako je definirano tekstualnim dijelom Prostornog plana.

Upravljači javnih vodovoda i općina su dužni obezbjediti zaštitu izvorišta pitke vode u skladu sa važećom zakonskom regulativom i važećim Pravilnikom o načinu utvrđivanja uslova za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštiinih mjera za izvorišta vode za javno snabdjevanje stanovništva i donijeti odgovarajući opći akt o zaštiti izvorišta. Opći akt nadležnog organa je odluka o uspostavljanju zona sanitarne zaštite i zaštitnim mjerama, a osnov za donošenje odluke je elaborat istražnih radova odnosno projekat zaštite izvorišta. Projekat zaštite izvorišta se odnosi na svako izvorište pojedinačno i bazira se na provedenim istraživanjima hidrogeoloških uslova formiranja izvorišta, brzine prenosa zagađenja podzemnom filtracijom i mogućnosti unosa u vodonosni sloj i efikasnosti mjera zaštite od zagađenja.

Član 129.

U uslovnim zonama zaštite izvorišta, za koje nije donesen opći akt nadležnog organa, ovim Prostornim planom se utvrđuju restriktivne mjere zaštite izvorišta, do donošenja općeg akta (Odluke o uspostavljanju zona sanitarne zaštite i zaštitnim mjerama) a donošenjem akta će se granice i mjere zaštite u pojedinim zonama definitivno utvrditi.

Do donošenja Odluke o uspostavljanju zone sanitarne zaštite utvrđuje se granica u obuhvatu radijusa 50 m od izvorišta u kome vrijede zakonom i prozakonskom regulativom ograničenja za zonu 1 zaštite izvorišta.

Član 130.

Na karakterističnim mjestima potrebno je uvesti monitoring kvaliteta vodotoka, a utvrđuje se kao obaveza izrade pokazatelja kvaliteta vodotoka na području općine. Utvrđuje se obaveza izrade katastarske evidencije svih vodnih dobara na području općine Sanski Most. Utvrđuje se obaveza izrade katastra zagađivača radi praćenja i reagovanja na negativne uticaje, a posebno na ekscesne situacije.

Projekti i mjere koji su potrebni da doprinesu poboljšanju stanja vodnih resursa na području Općine Sanski Most su:

- Fazna izgradnja kanalizacionog sistema u Sanskom Mostu
- Izgradnja uređaja za prečišćavanje otpadnih voda
- Izrada strategije i projektne dokumentacije odvodnje otpadnih voda za Sanski Most
- Izgraditi kanalizacione mreže sa tretmanom oborinskih voda u dijelu općine gdje ne postoji kanalizaciona mreža;
- Revidirati i po potrebi doraditi općinsku odluku o zabrani direktnog ispusta otpadnih voda iz domaćinstava i poljoprivrednih objekata u rijeke, rječice i potoke, a ako odluka nije donešena, treba je donijeti;
- Strategija prikupljanja i prečišćavanja industrijskih otpadnih voda na području općine Sanski Most

Član 132.

Obavezno je provođenje odgovarajućeg tretmana otpadnih voda za sva industrijska postrojenja čije otpadne vode iz procesa proizvodnje ne zadovoljavaju propise za kvalitet dozvoljen za upuštanje u javnu kanalizacionu mrežu.

Član 133.

Za vodotoke za koje je propisana I kategorija zabranjeno je ispuštanje otpadnih, tehnoloških i oborinskih voda bez obzira na postignuti stepen prečišćavanja.

Za vodotoke za koje se propiše II kategorija ispuštanje otpadnih i oborinskih voda uslovljava se prethodnim postizanjem propisanog stepena prečišćavanja.

Član 134.

(Izvorišta)

Izvorišta voda na području općine Sanski Most utvrđena su u članu 40. ove Odluke.

V.4. USLOVI UREĐENJA PODRUČJA NAMJENJENIH TURIZMU

Član 135.

Područja namjenjena turizmu utvrđena su u članovima 52.,53.,54.55.,56.57.,58. ove Odluke.

Član 136.

S obzirom na raspored, vrstu, kapacitet i veličinu i ostale pokazatelje ugostiteljsko – turističkih područja, prema karakteristikama prostora treba :

- gradnju novih građevina postorno i oblikovno uklopiti u oblike tradiionalne gradnje lokalnog ambijenta,
- koristiti resurse etnološke i kulturne baštine,
- osigurati prostore za nove i atraktivne turističko-rekreacijske sadržaje,

Smještaj ugostiteljsko-turističkih sadržaja prioritetno se usmjerava na građevinskoim zemljištu, a shodno važećim zakonskim propisima iz oblasti prostornog uređenja i saglasnosti nadležnih institucija i agencija.

VI USLOVI SMJEŠTAJA PRIVREDNIH SADRŽAJA U PROSTORU

Član 138.

Prostornim planom općine Sanski Most utvrđene su građevinsko zemljište – privreda tj. privredne (poslovne, industrijske) zone koje obuhvataju postojeće i planirane površine za razvoj privrednih djelatnosti.

Privredni sadržaji mogu se locirati i na građevinskom zemljištu u urbanim područjima i izvan urbanih područja.

Pregled navedenih površina iz stavke 1 ovog člana dat je u tekstualnom dijelu plana, u oblasti koja se odnosi na razvoj privrede, prikazan je i na grafičkom prilogu Prostornog plana.

Član 139.

U cilju omogućavanja disperznog prostornog razmještaja proizvodnih i ostalih poslovnih subjekata Planom se rezervišu lokacije poslovnih-privrednih zona:

- Zona 1
- Zona 2
- DI Sana
- Alagića polje
- Šejkovača.
- Zdena.

Postoji i industrijska zona ŠIP – staro jezgro.

Takođe, na teritoriji općine evidentirane su (manje) površine koje su u funkciji privrede, odnosno koje su tretirane kao građevinsko zemljište – privreda.

Prostorni plan je kartirao i tekstualno prikazao površine koje su namjenjene za privredu-detaljno u *"II.13.2 Orjentacija i razmještaj privrede u prostoru"*

Privredni sadržaji mogu se locirati i na građevinskom zemljištu u urbanim područjima i izvan urbanih područja, vodeći računa o uslovima, a shodno važećim zakonskim i podzakonskim aktima koji na direktan ili indirektan način tertiraju oblast prostornog planiranja/prostornog uređenja.

Član 140.

Poslovna (privredna) zona Šejkovača

Općinsko vijeće Sanski Most je 2003. godine usvojilo Plan parcelacije Industrijske zone "Šejkovača" (Službeni glasnik Općine Sanski Most br. 17/03), čime je spomenuta lokacija i službeno namijenjena izgradnji i razvoju novih privrednih subjekata. Godine 2004. usvojena je Odluka o načinu dodjele građevinskog zemljišta na lokalitetu "Šejkovača", čime su stvoreni i svi pravno – normativni preduslovi za razvoj poslovne infrastrukture u većem opsegu. Planom parcelacije su predviđene 42 parcele površine od 1.300 – 2.800m² namijenjenih gradnji poslovnih objekata, a ukupna površina zone je oko 150.000 m², a iskorišteno 36 parcela.

Općinsko vijeće Sanski Most na 12. sjednici, održanoj dana 15.02.2022. godine, donijelo je zaključak, o pružanju podrške formiranju poslovnog inkubatora u MZ Tomina, u objektima u vlasništvu OŠ „Vrhpolje“ (objekti bivše OŠ „Bratstvo“ u Tomini) („Službeni glasnik općine Sanski Most“ broj 02/22)

Član 141.

Privredne djelatnosti trebaju da ispune slijedeće uslove:

- da racionalno koriste prostor, bolje iskoriste i popunjavaju postojeće zone namjenjene ovim djelatnostima, kako bi se spriječilo neopravdano zauzimanje novih površina,
- da nisu energetske zahtjevne, te da su saobraćajno primjerene (saobraćajno ne opterećuju lokaciju),
- da zadovoljavaju propisane mjere zaštite okoliša (zaštita od buke, mirisa, onečišćavanja zraka, zagađivanje podzemnih i površinskih voda i sl.)
- u urbanim sredinama treba planirati intenzivnije korištenje poslovnog prostora i prenamjenu postojećih prostora za tercijarne i kvartarne djelatnosti, kao i proizvodne pogone koji ne umanjuju kvalitet stanovanja i ne ugrožavaju okoliš,
- u ruralnim sredinama treba predvidjeti kapacitete za preradu poljoprivrednih i stočarskih proizvoda, kapaciteta za razvoj etnozanatstva, seoskog turizma i ostalih programa koji su u skladu sa zahtjevima zaštite okoliša i zaštite prirodne i kulturne baštine.

Posebno sačuvati izrazito rijedne prostore za poljoprivrednu i stočarsku djelatnost.

Član 142.

Smještaj kapaciteta industrije, građevinarstva i proizvodnog zanatstva, prodajna skladišta robe, građevinskog materijala, robni terminali, robno-transportni centri, veliki kompleksi trgovine, posebno vrste tržnih i uslužnih centara sa naglašenim obimom saobraćaja, značajnijom posjetom, znatnijim opterećenjem, zatim tehnološki parkovi usmjeravaju se građevinsko zemljište i građevinsko zemljište-privreda.

Prilikom izgradnje proizvodno (poslovnih) zona voditi računa da se lociraju u blizini sirovinskih baza koje prerađuju, da su dobro saobraćajno povezane sa magistralnim saobraćajem, i da se zadovolji saobraćaj u mirovanju, kolski i pješački pristupi, površine za pješake, manipulativni platoi, zelene površine, ograde odgovarajuće visine i zaštite i protivpožarni put, u skladu sa važećim Pravilnikom koji tertira oblast protivpožarne zaštite.

Član 143.

Uslovi za odobravanje građenja na poslovnim (privrednim) zonama utvrđuju se na osnovu detaljnih planskih dokumenata.

Član 144.

Građenje manjih pojedinačnih privrednih objekata i privrednih kompleksa može se odobriti na građevinskom zemljištu i građevinskom zemljištu izvan proizvodnih (poslovnih) zona definisanih ovim Planom.

Unutar građevinskog zemljišta iz prethodnog stava mogu se graditi manje građevine poslovne i privredne namjene za: zanatstvo, proizvodnju, preradu, skladišni prostor, usluge, servise, trgovinu, uredsko poslovanje, manje pogone dorade i slično. Namjene ovih privrednih građevina ne smiju umanjivati kvalitet

stanovanja svojom bukom, teretnim saobraćajem, emisijom plinova, prašine, neugodnih mirisa, kao i drugih neprihvatljivih uticaja i ne smiju ugrožavati okolinu.

Ovakvi sadržaji kapacitetom, veličinom i oblikom objekata i drugim karakteristikama moraju biti usklađeni sa mjesnim prilikama, pravilima struke i važećim propisima.

Član 145.

Granice privrednih (poslovnih, industrijskih) zona (detaljni planovi za područja planiranih privrednih zona) utvrdi se se Odlukom općinskog vijeća. Ukoliko se ukaže potreba, moguća je izmjena istih. Izmjena granica utvrdit će se Odlukom o pristupanju izradi planskog dokumenta koju donosi općinsko vijeće.

Član 146.

Za građevine privrednih djelatnosti na građevinskom zemljištu (stambenim, poslovnim i stambeno-poslovnim zonama-pretežno stanovanje), moraju se primjenjivati uslovi saobraćaja u mirovanju u skladu sa uslovima propisanim ovom Odlukom.

Član 147.

Detaljnim planskim dokumentima mogu se utvrditi i drugačiji uslovi za građenje privrednih objekata od uslova propisanih ovom Odlukom, ako su nakon donošenja ove Odluke doneseni zakoni i drugi propisi koji tretiraju oblast prostornog uređenja zavisno od djelatnosti građevine.

Član 148.

Za građevine privrednih djelatnosti na područjima za koje nije obavezna izrada detaljnih planskih dokumenata uslovi građenja utvrđuju se u skladu sa važećim propisima i u skladu sa odredbama ove Odluke.

Član 149.

Ovim Planom utvrđuju se i specifični oblici korištenja prostora za privredne djelatnosti i to; eksploataciona polja, degradirane površine (površine za rekultivaciju, kamenolomi, deponije čvrstog otpada i sl.). Eksploataciona polja na kojima je završena eksploatacija, nakon provedenog postupka rekultivacije mogu se koristiti za razvoj industrijskih zona, rekreativnih površina i sl.

VII USLOVI SMJEŠTAJA DRUŠTEVNIH DJELATNOSTI U PROSTORU

Član 150.

U cilju obezbjeđenja uslova za normalno funkcioniranje naselja i njihovih dijelova, u sklopu izgradnje i uređenja urbanih područja, obezbijediti i izgradnju objekata društvene infrastrukture i sadržaja urbane opreme (škola, zdravstvene i socijalne ustanove, kulture, sporta, objekata snabdijevanja, servisi i zelene površine i sl.) u skladu sa opredjeljenjima Prostornog plana.

U detaljnijim planskim dokumentima dati prijedloge lociranja kapaciteta društvene infrastrukture poštujući odgovarajući centralitet u odnosu na korisnike, strogo voditi računa o uslovima gravitacije (udaljenosti korisnika).

Član 151.

Društvena infrastruktura je najvažnija komponenta društvenog standarda, i razmatra prema grupama djelatnosti i to:

- zdravstvene djelatnosti,

- socijalna zaštita,
- obrazovanje,
- kultura i sport,
- uprava i administracija
- vjerski objekti
- ostala infrastruktura.

Član 152.

Planom se predviđa nova gradnja i rekonstrukcija postojećih objekata društvenih djelatnosti. Postojeći i planirani objekti i sadržaji društvenih djelatnosti prikazani su na grafičkom prilogu.

Član 153.

Mreža objekata društvene infrastrukture u općinskom centru utvrđuje se urbanističkim planom, oslanjajući se na urbanističke normative koji tertiraju određenu oblast.

U ostalim djelovima općine Sanski Most, obavezno je obezbjediti površine objekata društvene infrastrukture prema normativima koji tretiraju određenu oblast (uzimajući u obzir gravitirajuće stanovništvo).

Član 154.

Smještaj društvenih sadržaja, u cilju obezbjeđenja uslova za normalno funkcionisanje naseljenih mjesta i njihovih dijelova, planirano je prije svega unutar urbanih područja.

Član 155.

U općinskom i sekundarnim centrima potrebno je obezbjediti površine za smještaj sadržaja predškolskoga osnovnog obrazovanja, zdravstvene zaštite, kulture, političkih i vjerskih organizacija, trgovine, ugostiteljstva i uslužnog zanatstva za stanovništvo naseljenih mjesta i gravitirajuće stanovništvo.

Zdravstvo

Član 156.

U planskom periodu potrebno je raditi kako na proširenju postojećih tako i na izgradnji novih objekata primarne zdravstvene zaštite. U tom kontekstu, posebno se ističe:

- u prvom periodu moguće je za očekivati poboljšanje uslova u postojećim objektima (u onim naseljenim mjestima gdje bude bila izražena potreba), a u drugom realizacija izmještanja objekata ili izgradnja novih;
- prilikom gradnje novih objekata primarne zdravstvene zaštite – ambulanti porodične medicine, voditi računa o zonama gravitacije, na način da pružaju usluge korisnicima na udaljenosti ne većoj od 1-3 km u urbanim područjima, 5-8 km u ruralnim područjima; za sada se može govoriti da je ovaj uslovno zadovoljen, ali ukoliko dođe do gradnje ili do priliva stanovništva u određenim područjima potrebno je graditi nove ili adaptirati (proširiti) postojeće objekte;
- rekonstrukcija (izgradnja) postojećih putnih pravaca ka udaljenijim dijelovima općine, kao jedan od faktora za poboljšanje uslova dostupnosti hitnih medicinskih timova;
- proširenje ambulantnog prostora i opremanje istih sa potrebnom medicinskom aparaturom;
- poboljšanje kvaliteta zdravstvenih usluga u Porodičnoj, Općoj medicini i Konsultativno – specijalističkoj ambulanti primarne zdravstvene zaštite;
- prilikom otvaranja apoteka voditi računa da se zadovolji potrebe gravitirajućeg stanovništva 1 apoteka na 3000 – 5000 stanovnika, što implicira da bi na teritoriji općine Sanski Most trebalo biti oko 10 apoteka.

Socijalna zaštita

Član 157.

Socijalna zaštita stanovništva na području općine Sanski Most ostvaruje se kroz rad JU „Centar za socijalni rad“ Sanski Most.

Takođe, na teritoriji općine Sanski Most egzistiraju domovi za stare i iznemogle osobe.

Član 158.

Shodno trenutnim karakteristikama i budućim potrebama u oblasti socijalne zaštite, u planskom periodu, potrebno je uraditi sljedeće:

- promovisati aktivnosti i potrebe Centra za socijalni rad i socijalnu zaštitu, te zatražiti pomoć od državnih i privatnih preduzeća, vladinih i nevladinih organizacija za zbrinjavanje najugroženijih korisnika socijalne zaštite;
- izgradnja, dogradnja ili adaptacija postojećeg objekta shodno potrebama;
- poboljšanje uslova u Crvenom križu sa adekvatnom opremljenošću prostorija.

Predškolsko obrazovanje

Član 159.

Prostornim planom predviđa se osnivanje objekata za predškolsko obrazovanje u sljedećim naseljenim mjestima (kao moguće lokacije): Sanski Most, Donji Kamengrad i Vrhpolje...prema smjernicama utvrđenim prostornim planom i zakonskim propisima koji tertiraju ovu oblast.

U slučaju izraženije potrebe za ovim vidom obrazovanja, ostavlja se mogućnost planiranja objekata predškolskih ustanova u drugim djelovima općine.

Član 160.

Za izgradnju i adaptaciju građevina iz prethodnog člana potrebno je koristiti sljedeće orijentacijske normative (m²/djetetu):

- za objekat 5,5 m² (jaslice) te 7,5 m² (obdanište)
- za kompleks 20 m².

Član 161.

Za prvu etapu, planira se adaptacija postojećih objekata (prema urbanističkim noramtivima), a u drugom izgradnja novih objekata.

Osnovno obrazovanje

Član 162.

Prostornim planom predviđa se adaptacija i izgradnja objekata prema smjernicama utvrđenim prostornim planom i zakonskim propisima koji tertiraju ovu oblast. Ukoliko se ukaže potreba, moguća je i dodatna izgradnja. Konkretno, planira se:

- proširenje JU OŠ “5. OKTOBAR” (izgradnja višenamjenske učionice). Višenamjenska učionica bise koristila za realizaciju redovne nastave, vannastavnih aktivnosti, kulturno-umjetničkog

programa, kao izložbeni prostor, za boravak učenika prije početka nastave i za niz drugih aktivnosti koji bi se realizovali sa učenicima, roditeljima i zaposlenima škole;

- nastavak izgradnje fiskulturne sale u JU OŠ "VRHPOLJE";
- izgradnja zatvorene dvorane za potrebe JU "Gimnazija";
- izgradnja fiskulturnih dvorana ili vanjskih terene gdje je potrebno.

Za prvu etapu realizacije prostornog plana, predviđa se adaptacija objekata, u smislu povećanja površina, te postizanja što boljih uslova rada. U kasnijem periodu, a shodno očekivanom demografskom rastu, predviđa se izgradnja novih objekata, ali i mogućnost izgradnje većih kapaciteta od planiranih.

Član 163.

Za izgradnju i adaptaciju građevina iz prethodnog člana potrebno je koristiti sljedeće orijentacijske normative (m²/djetetu):

- za objekat 7,5 m²
- za kompleks 20 m².

Srednjoškolsko obrazovanje

Član 164.

Prostornim planom predviđa se dogradnja i nadogradnja postojećeg te izgradnja novog objekta ukoliko bude izražena tendencija rasta broja djece ovog uzrasta.

Za prvi period planira se adaptacija, kao osnova osiguranja kvalitetnih prostornih uslova razvoja srednjeg školstva, a za drugi period izgradnja novog objekta.

Član 165.

Za izgradnju i adaptaciju građevine iz prethodnog člana potrebno je koristiti sljedeće orijentacijske normative (m²/učeniku):

- za objekat 7,5 m²
- za kompleks 20 m².

Kultura

Član 166.

Za potrebe odvijanja kulturnih aktivnosti, planira se sljedeće:

- izgradnja Kulturnog centra;
- izgradnja novih kino dvorana u zonama Centra I i Centra II (480 – 600m²);
- izgradnja Muzeja (postoji muzejska postavka u Domu mladih);
- planirati Omladinski centar (Sanski Most);
- planirati Omladinski centar MZ Lijeva obala (u prostorijama srednjoškolskog centra);
- planirati otvorenu scenu za mlade (predstave, muzika, scenske umjetnosti) na lokaciji parka Zdena;
- proširenje i poboljšanje kvaliteta prostornih kapaciteta objekata u funkciji kulture;
- uskladiti sa urbanističkim normativima koji tretiraju ovu oblast;
- rekonstrukcija vatrogasnog doma u svrhu zadovoljenja kulturnih potreba stanovništva (Stari Majdan);
- rekonstrukcija Doma Kulture u Lušci Palanci;
- završetak sanacije Društvenog doma u Demiševcima.

Sport

Član 167.

Za potrebe odvijanja sportskih aktivnosti u prvoj etapi realizacije plana, potrebno je izvršiti:

- sanaciju, dogradnja ali i opremanje sportskih terena kao uslov za što masovnije bavljenje sportom u skladu sa urbanističkim normativima i zakonskim aktima koji teriraju ovu oblast.

Član 168.

U onim naseljnim mjestima koja nemaju otvoreni, zatvoreni sportski teren ili park, potrebno ih je izgraditi, a ukoliko isti postoje potrebni je izvršiti njihovu adaptaciju, sa ciljem stvaranja što boljih uslova za bavljenje sportom. U tom kontekstu, navode se sljedeći mogući projekti:

- sanacija, dogradnja, izgradnja (sa ciljem zadovoljenja urbanističkih normativa koji teriraju ovu oblast) ali i opremanje sportskih terena kao uslov za što masovnije bavljenje sportom;
- izgradnja teretana na otvorenom;
- izgradnja sportskog centra u Donjem Kamengradu (N.K. "Rudar")
- izgradnja gradskog bazena;
- prostor malog parka (Sanski Most) rekonstruisati moderniji i funkcionalniji park;
- redovno održavanje i opremanje neophodnim sportskim rekvizitima pomagalima;
- izgradnja sportskih klubova-streljana;
- izgradnja sportskog aerodroma.

Član 169.

Za izgradnju i adaptaciju građevina iz prethodna dva člana potrebno je koristiti sljedeće orijentacijske normative:

- objekti sporta 2,5 m²/st
- otvoreni tereni za sport i rekreaciju 2m²/st.
- naseljski parkovi 1 m²/st.

To implicira da bi na teritoriji općine Sanski Most, trebalo biti:

- zatvorenih sportskih terena 104.580 m²;
- otvorenih sportskih terena 83.664 m²;
- naseljskih parkova 41.832 m².

Uprava i administracija

Član 170.

U Sanskom Mostu se nalazi Općinski sud, za područje općina Sanski Most i Ključ.

Općinska uprava locirana je u naseljenom mjestu Sanski Most. Na teritoriji općine registrovano je 19 mjesnih zajednica.

Od ostalih djelatnosti koje pripadaju ovoj grupi, na teritoriji općine zastupljene su: Općinska uprava, JKP „Sana“, JKP Vodovod i kanalizacija „VIK“, JP „Veterinarska stanica“, JP „Općinski fond za komunalne djelatnosti i infrastrukturu“, JP „Elektrodistribucija BiH“, filijala sanski Most, JP „BH Telecom“, filijala Sanski Most, Općinski sud, PU 3 Sanski Most, banke, MIO-PIO, filijala Sanski Most, Zavod za

Član 171.

U planskom periodu u oblasti uprave i administracije, planira se sljedeće:

- u većini objekata koja pripadaju ovom domenu, potrebno je poboljšati uslove, u smislu izgradnje, dogradnje i opremanja objekata-prostorija za navedenu svrhu;
- razvijati nevladin sektor u cilju apliciranja i pisanja projekata za dobijanje finansijskih sredstava kod međunarodnih fondova;
- izgradnja Društvenog doma u Donjem Kamengradu;
- izgradnja pošte u Donjem Kamengradu.

Ukoliko se ukaže potreba, moguća je dodatna izgradnja, adaptacija uprave shodno normativima izakonskim propisima koji tretiraju ovu oblast.

Vjerski objekti

Član 172.

U obuhvatu plana, prisutni su objekti islamske, pravoslavne i katoličke konfesije.

U planskom periodu, planira se:

- zaštita, briga, održavanje i obnova vjerskih objekata islamske, pravoslavne i katoličke konfesije;
- izgradnja pravoslavnog hrama na spomen kompleksu Šušnjar i kod žitnog magacina;
- izgradnja novih vjerskih objekata ukoliko se ukaže potreba za istim.

Ostala infrastruktura

Pijace, tržnice (snabdijevanje)

Član 173.

Na teritoriji općine Sanski Most postoji pijaca, kao mjesto gdje se plasiraju najviše domaći proizvodi (domaća radinost) ali i tekstil.

U naseljenom Lušci Palanka postoji ograđen prostor za stočnu pijacu, a koji nije u funkciji zbog nedovoljnog stočnog fonda.

Član 174.

Snabdijevanje građana na području Općine Sanski Most, će se vršiti u skladu vazećim zakonskim propisima i obezbijedit će se :

- sanacijom i modernizacijom pijaca koje se zadržavaju na postojećim lokalitetima, uz ispunjavanje zakonski predviđenih uvjeta,
- iznalaženjem novih lokacija i izgradnjom pijaca ili zatvorenih tržnica na njima, i mimo građevinskih rejona.

Član 175.

Na građevinskoj parceli namijenjenoj za građevine društvenih djelatnosti, odnosno na javnoj saobraćajnoj površini uz tu parcelu treba osigurati potreban broj parkirališnih mjesta, osim ukoliko je garažni ili parking prostor projektnom dokumentacijom predviđen unutar objekta.

VIII USLOVI KORIŠTENJA PROSTORA NA ZAŠTITNIM I POJASEVIMA I ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA

Član 176.

Prostornim planom definišu se osnovni funkcionalni, prostorni i ekološki uslovi za korištenje prostora na zaštitnim pojasevima infrastrukturnih sistema.

Trase infrastrukturnih sistema i lokacije njihovih građevina prikazane su na grafičkom prilogu Prostornog plana br.X,XI i XII i usmjeravajućeg su značaja, a dozvoljena su odgovarajuća prostorna prilagođavanja koja ne odstupaju od koncepcije rješenja.

Uslovi korištenja površina obuhvaćenih zaštitnim infrastrukturnim pojasevima (uz puteve, dalekovode, vodovode, izvorišta i sl.) utvrđuju se na nivou posebnih zakona.

U principu se utvrđuje da se na zaštitnim infrastrukturnim pojasevima ne mogu vršiti radovi niti graditi objekti koji su suprotni svrsi zbog koje je zaštitni pojas uspostavljen, a može se planirati izgradnja isključivo objekata koji služe korištenju tih infrastrukturnih sistema.

Prostor u kojem se planira izgradnja infrastrukturnih sistema treba sagledavati kao prostorno-ekološku, funkcionalnu, privrednu, kulturnu i prirodnu cjelinu. U tom smislu potrebno je osigurati uravnoteženost i skladnost između svih korisnika prostora, s težištem na zaštiti prirode i okoliša.

Kod planiranja trasa saobraćajnih i drugih infrastrukturnih sistema treba nastojati da se iste planiraju u zajedničkim koridorima, vodeći računa o racionalnom korištenju prostora.

Svi zahvati koji de se planirati i izvoditi u prostoru trebaju biti u skladu s najvišim ekološkim kriterijima zaštite prirode i okoliša, kao i kvalitete življenja i djelovanja u cjelini.

Član 177.

Prostori određeni za zaštitu infrastrukturnih instalacija moraju se racionalno definirati u svim situacijama, komunalne instalacije obavezno polagati u zemlju i odgovarajuće obilježavati njihov položaj u prostoru. Vlasnici instalacija i uređaja obavezni su snositi troškove uspostavljenih ograničenja vlasnicima zemljišta. U svim slučajevima gdje su zaštitni koridori uspostavljeni na državnom zemljištu, to zemljište se ne može otuđivati.

U slučajevima gdje nije moguće uspostaviti sigurnost za život i zdravlje ljudi i dobara, obaveza je vlasnika instalacija i uređaja iste izmjestiti uz punu finansijsku naknadu za učinjenu štetu.

ZAŠTITNI POJASEVI SAOBRAĆAJNIH POVRŠINA

Član 178.

Putne saobraćajnice i zaštitni pojasevi saobraćajnica utvrđeni su članom 69. ove Odluke.

Član 179.

Urbanističkom saglasnošću za građevinu određene namjene mora se utvrditi površina za saobraćaj u mirovanju za javna, teretna i putnička vozila, a prema članu 70. ove Odluke. Površine za saobraćaj u mirovanju moraju se obezbijediti u sklopu parcele, ili u sklopu javne površine u najbližoj mogućoj blizini, u skladu sa planskim dokumentima i uz saglasnost institucija nadležnih za saobraćaj.

Član 180.

Telegrafske i telefonske vazdušne linije i vodovi, električni vodovi niskog napona, električni dalekovodi, kanalizacija, vodovodi kao i benzinske pumpe mogu se postavljati i graditi u zaštitnom pojasu javnog puta samo uz prethodnu saglasnost nadležne institucije.

Član 181.

U već izgrađenom naseljenom mjestu može se dozvoliti građenje objekata na građevinskoj liniji javnog puta, uz saglasnost nadležnog organa.

Član 182.

(Uslovi priključivanja na saobraćajnice)

Priključak i prilaz na javnu cestu može se izvesti samo na osnovu odobrenja upravitelja cesta. Prilaz sa građevinske parcele ne smije ugrožavati saobraćaj, pa nije dozvoljena gradnja objekata i sadržaja na parceli (garaža, ograda i sl.) na način da ometaju preglednost ili ugrožavaju saobraćaj.

Član 183.

Planom se može uspostavljati zaštitni pojas (koridor) ceste.

Privremeni zaštitni pojas (koridor) ceste se primjenjuje do realizacije (izgradnje) ceste u određenom području općine, a nakon izgradnje primjenjuju se odredbe Zakona o cestama Federacije BiH kojima su definisane širine zaštitnog cestvnog pojasa.

Unutar privremenog zaštitnog pojasa nije dozvoljena gradnja objekata koji nisu u funkciji ceste.

Izuzetno od prethodnog stava moguće je dozvoliti gradnju objekata i ingrastruktura (saobraćajne, energetske, vodne, komunalne, privredne i društvene) od posebnog interesa za Kanton ili Općinu, auz suglasnost nadležnog Ministarstva i budućeg upravitelja planiranom cestom.

ZAŠTITNI POJASEVI VODOVODA I KANALIZACIJE

Član 184.

Vodna infrastruktura i zaštitni pojasevi su utvrđeni od 38 do 51 člana ove Odluke.

Član 185.

Preporuka nadležnih komunalnih preduzeća je da se gdje god je moguće odredi zaštitni pojas uz trase primarnih cjevovoda, do razvodne mreže u širini od 1.5m - 2m od vanjske ivice cjevovoda.

Na prostoru obuhvaćenom zaštitnim infrastrukturnim pojasom ne mogu se graditi objekti ili vršiti radovi suprotno svrsi zbog koje je uspostavljen zaštitni pojas.

ZAŠTITNI POJASEVI ENERGETSKE INFRASTRUKTURE

Član 186.

Objekti za distribuciju električne energije i zaštitni pojasevi za dalekovode utvrđeni su u članovima 76,77,78. ove Odluke.

Član 187.

Pri određivanju trasa dalekovoda potrebno je izbjegavati postojeća i planirana građevinska područja, šume i šumska zemljišta, te voditi računa o bonitetu poljoprivrednog zemljišta radi smanjenja uticaja na poljoprivrednu proizvodnju. Dalekovodi moraju u potpunosti zaobići zaštićena područja kulturno-historijske i prirodne baštine, izuzev arheoloških lokaliteta izvan naselja, uz odgovarajuće mjere zaštite

Član 188.

Izuzetno, u odnosu na utvrđene širine zaštitnog pojasa dalekovoda se može odobriti izgradnja objekata u zaštitnom pojasu dalekovoda, pod uslovima koje odredi nadležna institucija u BiH.

Član 189.

Svi novi objekti za proizvodnju i distribuciju električne energije moraju biti građeni prema dostignutim Evropskim standardima u smislu najsavremenijih tehničkih rješenja opreme, sa aspekta ekonomičnosti i zaštite okoliša, a prema uslovima i smjericama datim u Prostornom planu. Odnos svih objekata i elektorenergetskih vodova moraju se rješavati u skladu sa važećim Pravilnikom o tehničkim normativimaza izgradnju nadzemnih elektroenergetskih vodova napona od 1kV do 400 kV.

ZAŠTITNI POJASEVI TELEKOMUNIKACIJA

Član 190.

Zaštitni pojasevi telekomunikacija određeni su članom 79. ove Odluke.

Član 191.

Sve telekomunikacijske veze (mrežni kablovi, koaksijalni kablovi i dr.) u pravilu se trebaju polagati u koridorima postojeće ili planirane saobraćajne ili druge infrastrukture.

Član 192.

Za stubove i kontejnere mobilne telekomunikacione mreže (GSM) mogu se osigurati parcele i izvan građevinskih područja u skladu sa načelom racionalnog korištenja i zaštite prostora.

ZAŠTITNI POJASEVI TERMOENERGETSKE INFRASTRUKTURE

Član 193.

Zaštitnu zonu odrediti prema važećoj zakonskoj regulativi i prema članu 80. ove Odluke.

Član 194.

Svi objekti koji se priključuju na sistem daljinskog grijanja trebaju biti energetske učinkoviti objekti, tako da maksimalno specifično toplinsko opterećenje bude 75 W/m², odnosno da specifična potrošnja toplinske energije bude 80-90 kWh/m². U skladu sa tim neophodno je na svim objektima predvidjeti mjere za obezbjeđenje energetske učinkovitosti.

IX MJERE OČUVANJA KULTURNO-HISTORIJSKOG NASLJEĐA

Član 195.

U postupku izrade i donošenja detaljnije planske dokumentacije, obaveza je nadležnih organa da obezbijede odgovarajuću saradnju nosioca izrade planskih dokumenata, sa nadležnim institucijama za očuvanje kulturno-historijskog naslijeđa, te da se tom saradnjom obezbijedi adekvatan tretman očuvanja i zaštite pomenutog naslijeđa.

Prema podacima Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, na teritoriji općine Sanski Most nalaze se:

- nacionalni spomenici,
- privremena lista nacionalnih spomenika,
- lista peticija za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima.

Prema Prostornom planu Unsko- saskog kantona⁹⁸, izdvajaju se spomenici od lokalnog značaja.

Član 196.

Popis kulturno-historijskog naslijeđa, kao i smjernice za zaštitu i revitalizaciju dati su u pripadajudim poglavljima Prostornog plana, te su i grafički predstavljeni i obaveza je nadležnih organa da obezbijedi njihovo provođenje.

Član 197.

U budućem planskom periodu, potrebno je posvetiti povećanu pažnju kulturno historijskom naslijeđu, u smislu zaštite i očuvanja, pri čemu je potrebno:

- istraživanje i evidentiranje dobara koja uživaju prethodnu zaštitu,
- predlaganje i utvrđivanje kulturnih dobara,
- vođenje registra i dokumentacije o kulturnim dobrima,
- pružanje stručne pomoći na čuvanju i održavanju kulturnih dobara sopstvenicima i korisnicima tih dobara,
- staranje o korišćenju kulturnih dobara u svrhe određene zakonom,
- predlaganje i praćenje provođenja mjera zaštite kulturnih dobara,
- prikupljanje, sređivanje, čuvanje, održavanje i korišćenje pokretnih kulturnih dobara,
- prikupljanje podataka o nestalim i otuđenim kulturnim dobrima,
- provođenje mjera tehničke i fizičke zaštite kulturnih dobara,
- izdavanje publikacija o kulturnim dobrima i o rezultatima rada na njihovoj zaštiti,
- izlaganje kulturnih dobara, organiziranje predavanja i drugih prigodnih oblika kulturno - obrazovne djelatnosti i
- drugi poslovi u oblasti zaštite kulturnih dobara utvrđeni ovim zakonom i na osnovu njega.

X MJERE OČUVANJA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA PRIRODNIH VRIJEDNOSTI

Član 198.

Zaštićena prirodna područja na području općine Sanski Most, a prema „Planu zaštite okoliša“⁹⁹ i Prostornom planu Unsko-sanskog kantona su:

- specijalni rezervat prirode: pećina Hrustovača u Hrustovu;
- prirodni spomenik: izvor rijeke Dabar;
- prirodni spomenik: vodopad Blihe;
- prirodni spomenik: Dabarska pećina.

Analizirajući relevantne planske dokumente (PPRBIH, PPFBIH 2008-2028), izdvojena su posebno zaštićena područja, u smislu planirane izrade Prostornih planova posebnog obilježja od značaja za FBiH, na teritoriji općine Sanski Most:

- područje izuzetnih prirodnih vrijednosti planine Grmeč.

⁹⁸ Prostorni plan Unsko-sanskog kantona, Prostorna osnova, Sarajevo 2013.

⁹⁹ Plan zaštite okoliša Unsko-sanskog kantona 2014-2019. godine, Nacrt, Resursni centar za vode i okoliš UNA Consulting

Član 199.

Prostornim planom Unsko-sanskog kantona¹⁰⁰, predstavljen je prijedlog koncepta zaštite prirode na nivou Unsko-sanskog kantona, te time i općine Sanski Most (IUCN):

Područja od značaja za Federaciju

Planina Grmeč-kategorija zaštite Ia-II (Ia strogi rezervat prirode, II-nacionalni park) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

Područja od značaja za Unsko-sanski kanton

Hrustovačka pećina (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

izvor rijeke Dabar (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

Dabarska pećina (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

vodopad Blihe (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

izvor rijeke Zdene (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE)

Korčanica (III spomenik prirode i prirodnih pojava) (ZONA STROGE ZAŠTITE) područje

vodopada Blihe (V zaštićeni pejzaž/park prirode) (ZONA AKTIVNE ZAŠTITE)

memorijalna zona Korčanica (V zaštićeni pejzaž/park prirode) (ZONA AKTIVNE ZAŠTITE)

Shodno navedenom, utvrđuju se sljedeće razine zaštite:

- opće mjere i ciljevi zaštite prirodnog naslijeđa koje se odnose na ukupno prirodno naslijeđe;
- posebne mjere zaštite koje se odnose na pojedine vrste prirodnog naslijeđa;
- mjere i postupci revitaliziranja prirodnog naslijeđa;
- mjere pravne zaštite (zakonska legislativa: kantonalna, nacionalna, evropska i međunarodna)

Član 200.

Područja prirodnih vrijednosti moraju imati poseban tretman u izradi i donošenju svih nivoa planskih dokumenata. Predmetna područja podliježu posebnoj pažnji, za ista je potrebno izraditi studijsku dokumentaciju kojom će se revidirati Planom predloženi režim zaštite i granice zaštićenog područja, pri čemu je potrebno izvršiti zoniranje sa različitim nivoom zaštite i korištenja, nakon čega je potrebno donijeti odgovarajuću provedbenu dokumentaciju.

Član 201.

U zonama aktivne zaštite i zonama korištenja, do donošenja studijske i provedbene dokumentacije, dozvoljava se razvoj u smislu sanacije, rekonstrukcije i izgradnje infrastrukture, proširenja postojećih i definisanja novih građevinskih zemljišta (stanovanje i privreda), kao i korištenje ovih prostora na način kojim se neće ugroziti temeljne prirodne vrijednosti navedenih područja.

Član 202.

U zonama aktivne zaštite i zonama korištenja, do donošenja studijske i provedbene dokumentacije, potrebno je izbjegavati korištenje resursa koje mogu ugroziti temeljne prirodne vrijednosti navedenog

¹⁰⁰ Prostorni plan USK za period od 20 godina, Nacrt, Sarajevo/Bihać 2017. godina;

područja (eksploataciona polja i dr.), izuzev ako je korištenje resursa proglašeno javnim interesom za razvoj Kantona ili Grada/Općine.

Član 203.

Za planirano područje od značaja za Federaciju BiH „Planina Grmeč“, neophodno je izvršiti detaljno zoniranje (u ukupnoj površini od 66.343 ha), definisanje područja stroge zaštite i područja korištenja prirodnih resursa sa ciljem omogućavanja zaštite područja i istovremenim nastavkom eksploatacije drvne mase, razvoja šumarstva i drvne industrije kao značajne privredne grane Unsko-sanskog kantona.

Član 204.

U zonama stroge zaštite (I, II, III -IUCN kategorizacija), do donošenja studijske i provedbene dokumentacije, zabranjene su sve aktivnosti koje na bilo koji način mogu ugroziti evidentirane prirodne vrijednosti na području Kantona/općine.

Član 205.

Izuzetno, može se dozvoliti gradnja, rekonstrukcija i sanacija objekata i elemenata infrastrukture (saobraćajne, energetske, vodne, komunalne, privredne i društvene) od posebnog interesa za Kanton ili Grad/Općinu Unsko-sanskog kantona.

Član 206.

Na bazi prirodnog i kulturno-historijskog naslijeđa planirati razvoj turizma. U tom smislu, potrebno je:

- intenziviranje procesa zakonske zaštite prirodnog naslijeđa,
- rekonstrukcija putne infrastrukture,
- uključivanje u turističko korištenje lokalnih, šumskih i nekategorisanih puteva,
- vizualna identifikacija lokaliteta prirodnog naslijeđa pored putnih pravaca (natpisne table, panoi, displeji, šematski prikazi, prezentacijski tekstovi),
- urbanističko prostorna analiza i izgradnja potrebne infrastrukture na temelju te analize,
- podizanje optimalnih receptivnih kapaciteta koristeći estetske elemente konkretnog pejzaža u projektnoj koncepciji,
- određen broj receptivnih objekata mora se graditi na načelima tradicijske gradnje i historijskih ugostiteljskih objekata, kao što su: stari hanovi, karavan saraji, musafirhane itd
- za efikasan i uspješan razvoj cikloturizma potrebno je obezbjediti kompletnu biciklističku infrastrukturu, uključujući: biciklističke staze, mjesta za parkiranje bicikla, horizontalnu i vertikalnu signalizaciju;
- prilagođavati turističke lokacije za potrebe cikloturizma;
- za razvoj cikloturizma i biciklizma koristiti smjernice iz važeće Studije uvođenja biciklizma u USK;
- osigurati dostupnost kulturnim dobrima,
- izvršiti deminiranje prostora objekta kulturnog naslijeđa,
- stvoriti sigurnost objekta u konstruktivnom smislu i u smislu prohodnosti,
- osigurati piktograme sa edukativnim i komunikacijskom porukom na više jezika,
- postaviti malu muzeološku postavku u nekim od objekata ili organizirati lapidarij na otvorenom prostoru,
- dati informacije na internetu,

- osigurati pisani promotivni materijal o kulturnom dobru,
- osigurati prostor za odmor i rekreaciju (nadstrešnice, sokovi, kafa),
- osigurati i mogućnost raznih audiovizualnih prikazivanja historijskih događaja koji su se desili na samom lokalitetu;
- dalji razvoj izletničkog, rekreativnog, ruralnog, edukacijskog, zimskog turizma.oslanjajući se na potencijale rijeke Sane, Zdene, Blihe, planine Grmeč, pećina Dabarske, Hrustovača i Suvaja, zanimljiv kraški fenomen Bobijsko oko. i ostala prirodna bogatstva, ali i kulturno-istojske spomenike;
- izgradnja vikend naselja
- na lokalitetu Korčanica predviđa se revitalizacija devastiranog turističko sportskog kompleksa, koji bi bio centar izletničkog, edukacijskog i zimskog turizma;
- stvaranje uslova za integralni razvoj ruralnih područja i njihova integracija u turističke tokove;
- podići nivo saradnje između zainteresovanih strana u turizmu i uvezanost turističke privrede;
- unapređenje kvaliteta usluga u turizmu i primjena EU standarda.

XI POSTUPANJE SA OTPADOM

Član 207.

Za odlaganje krutog otpada na području općine Sanski Most koristi se lokacija prema brdu Dabar - privremeno odlagalište „Sanska brda“ koja se proteže duž puta u površini cca 26.800 m².

Za neuređenu lokalnu deponiju „Sanska brda“ urađen je projekat sanacije koji podrazumjeva izgradnju izolacionog sistema kako bi se onemogućila kontaminacija zemljišta, te sistema koji bi riješio problem otpadnih voda i deponijskog gasa. Pored toga, predviđena je izgradnja objekata koji bi služili za odvajanje i selektiranje otpada kao i zaštitne ograde oko deponije.

Član 208.

Postupanje sa otpadom i održavanje komunalne čistoće, kao aspekt zaštite životne sredine, u cjelosti se mora obraditi posebnim propisom o održavanju čistoće u ljetnim i zimskim uvjetima i disponiranju komunalnim otpadom. Osnovni zadatak planskog upravljanja otpadom na području Općine Sanski Most je uspostavljanje mehanizma za implementaciju integralnog upravljanja otpadom na području Općine.

Član 209.

Upravljanje otpadom treba sadržavati najmanje:

- programe o skupljanju opasnog otpada iz domaćinstava,
- programe za korištenje komponenti iz komunalnog otpada,
- programe za smanjenje procenta biorazgradivog otpada i ambalažnog otpada u komunalnom otpadu,
- programe za podizanje javne svijesti u upravljanju otpadom,
- lociranje postrojenja za upravljanje otpadom,
- saradnja između općina radi postizanja zadatih ciljeva.

Član 210.

Komunalni otpaci treba da se skupljaju u posude koje se mehanizovano mogu prazniti. Lokacije ovih posuda treba odobriti na udaljenosti 2,0 m od spoljne ivice saobraćajnice, i da su na pogodan način vizuelno zaklonjene. Potrebno je obezbjediti posude za sekundarne sirovine (staklo, papir i dr.) na pogodnim lokalitetima.

Član 211.

Na području općine Sanski Most poslove prikupljanja, odvoza i odlaganja komunalnog, krutog, neškodivog i bezopasnog otpada vrši JKP „SANA“ d.o.o. Sanski Most.

Uslugom prikupljanja, odvoza i odlaganja smeća pokriveno je cca 90% cjelokupnog područja općine Sanski Most po utvrđenoj dnevnoj i tjednoj dinamici, a u skladu s Odlukom o komunalnom redu.

Član 212.

Problem odlaganja opasnog i specifičnog otpada utvrđen je Planom upravljanja otpadom Unsko-sanskog kantona usaglašenim sa Strategijom upravljanja otpadom Federacije BiH.

Član 213.

Ovim Prostornim planom, predlažu se sljedeće potencijalne lokacije za deponije, sa napomenom da je potrebno je ispoštovati sve uslove koji su definisani prostornim planom, zakonskim i podzakonskim aktima kojima se definiše ova oblast:

- 415, 416, 417, 418 KO Krkojevci
- 1266 KO Donja Tramšnja

Izbor lokacija za formiranje deponija izvršiti poštujući važeću zakonsku regulativu i na osnovu višekriterijumske analize lokacija, odnosno izrade adekvatne studije.

Ostavlja se mogućnost smještaja deponije i na drugoj lokaciji, ukoliko se pokažu kao pogodnije od navedenih, vodeći računa i o sanitarno-higijenskim uslovima.

XII GROBLJA

Član 214.

Sve evidentirana groblja na području općine Sanski Most se zadržavaju. Površina mezarja odnosno groblja iznosi 47,319ha.

Član 215.

Postojeća groblja moguće je proširiti, a uređenje groblja treba provoditi prema važećim propisima o grobljima. Potrebno je planirati uređenje parkirališnih i zelenih površina, kao i gradnju građevina namijenjenih osnovnoj funkciji groblja. Uređenje groblja mora biti primjereno oblikovanju i tradiciji ovog područja.

Proširenje postojećih groblja, kao i građenje (formiranje) novih moguće je i na površinama građevinskog zemljišta.

Kod proširenja postojećih groblja ili izgradnje novih, prostor za grobna mjesta treba biti minimalno 25 m udaljen od zone stanovanja, a prema uslovima lokacije osigurati pojas zelenila oko groblja.

Groblje se ne može locirati u zaštićenom području gdje se predviđaju ili se već u blizini nalaze objekti snabdjevanja vodom za piće. Planiranje novih groblja vršite se na geofizičkim ispitanim terenima.

Veličinu groblja određuje veličina naselja za koje se gradi sa mogućnošću da da planirano novo grobljetebe da obezbijedi sahranjivanje za 30 godina.

Površine namjenjene za sahranjivanje utvrđuju se prostornim ili urbanističkim planom. Održavanje i korištenje grobalja uređuje se kantonalnim Zakonom o komunalnim djelatnostima. Groblja na području općine Sanski Most prezentirana su na garfičkim priložima namjene površina

Član 216.

Uređenje, održavanje i upravljanje grobljima-mezarjima, vršenje pogrebne djelatnosti, iskopavanje i prenos posmrtnih ostataka, zaštita groblja-mezarja vršiće se u skladu sa važećom Odlukom o grobljima-mezarjima na području općine Sanski Most.

Član 217.

Ovim Prostornim planom, predlažu se sljedeće potencijalne lokacije za stočna groblja, sa napomenom da je potrebno je ispoštovati sve uslove koji su definisani prostornim planom, zakonskim i podzakonskim aktima kojima se definiše ova oblast:

- 1495/1 KO Miljevci
- 1923 KO Sanski Most IV
- 488 KO Bosanski Mianovac
- 1306 KO Sanski Most IV
- 1887/1 KO Gornji Dabar
- 176 KO Miljevci
- 1776 KO Bosanski Milanovac
- 248, 260 KO Miljevci

Izbor lokacija za formiranje groblja za uginule životinje izvršiti poštujući važeću zakonsku regulativu i na osnovu višekriterijumske analize lokacija, odnosno izrade adekvatne studije.

Ostavlja se mogućnost smještaja stočnog groblja i na drugoj lokaciji, ukoliko se pokažu kao pogodnije od navedenih, vodeći računa i o sanitarno-higijenskim uslovima.

XIII MJERE SPREČAVANJA NEGATIVNIH UTICAJA NA OKOLIŠ

Član 218.

Na kvalitet okoliša najviše utiču slijedeće komponente: kvalitet zraka, tla, šuma, kvalitet površinskih voda (vodotokova) i podzemnih voda, stepen zaštite kulturno-historijskih spomenika i prirodnih resursa.

U kontekstu naprijed navedenog mjere sprečavanja nepovoljnih uticaja na okoliš, odnose se na mjere zaštite prirodnih resursa, propisane mjere odvodnje otpadnih voda, mjere održivog razvoja ruralnih područja, održivog razvoja privrede, upravljanje otpadom shodno zakonu, mjere zaštite pejzaža i biološke raznolikosti, mjere zaštite rijetkih vrsta faune i deminiranjem prostora općine Sanski Most.

Izgradnjom kanalizacione mreže, spriječio bi se negativan uticaj otpadnih voda na okoliš..

Cjelokupni saobraćaj se odvija cestama. Broj automobila se povećava iz godine u godinu kao i starost istih. Posljedice saobraćaja pogoršava postojeći loš i nekontrolisan kvaltiet tekućih goriva.U planskom periodu treba promovirati i stimulisati uvođenje i korištenje gasa, kao goriva za motorna vozila kao i drugih alternativnih goriva kao što je biodizel.

Takođe je potrebno uspostaviti efikasnu kontrolu tehničkih pregleda vozila, kao i kontrolu kvaliteta goriva.Zagađivač zraka su i neodgovarajuća ložišta.

Član 219.

U cilju poboljšanja tla uvode se sljedeće aktivnosti i mjere:

- očuvanje poljoprivrednog zemljišta i njegovo racionalno korištenje,
- smanjiti korištenje hemijskih i vještakih đubriva, te stimulirati proizvodnju hrane na principima tradicionalne i ekološki prihvatljive proizvodnje,
- šumski resursi su važan potencijal općine, u planskom periodu potrebno je pošumiti devastirane šume i deminirati šumske površine,
- sanirati klizišta,
- izgradnja naselja, industrijskih objekata i saobraćajnica, treba da poštuje utvrđene namjene površina Prostornog plana.

Član 220.

Zaštita od buke i vibracija u okolini obuhvata zaštitu od svih vrsta umjetno proizvedenih emisija energija koje izazivaju opterećenje nepoželjnom, neprijatnom bukom, odnosno vibracijama koje mogu ugroziti zdravlje ili na njega štetno uticati.

Radi zaštite od buke potrebno je primjenjivati tehničke i organizacijske metode koje potiču:

- smanjivanje stvaranja emisija buke ili vibracija, odnosno izvora koji stvaraju buku ili vibracije,
- smanjivanje opterećenja, odnosno sprječavanje povećanja opterećenja bukom ili vibracijama,
- naknadnu zaštitu u onim sredinama koje su pod stalnim opterećenjem iznad utvrđenih standarda.

Sva pitanja u vezi sa zaštitom od buke i vibracija uređuju se posebnim zakonom.

XIV MJERE ZAŠTITE PRAVA LICA SA SMANJENIM TJELESNIM SPOSOBNOSTIMA

Član 221.

Kod projektovanja i izvođenja građevina javne, poslovne, stambene i stambeno – poslovne namjene, te svih javnih površina moraju se predvidjeti mjere za sprečavanje arhitektonsko – urbanističkih barijera za lica sa umanjenim tjelesnim sposobnostima u skladu sa važećom zakonskom regulativom i podzakonskim aktima.

Član 222.

U definiranju namjene određenih prostora i objekata i u svim slučajevima određivanja namjene površina, obavezno se mora uzeti u obzir i ova kategorija stanovništva.

XV MJERE ZAŠTITE STANOVNIKA I MATERIJALNIH DOBARA OD PRIRODNIH I LJUDSKIM DJELOVANJEM IZAZVANIH NEPOGODA I KATASTROFA I RATNIH DJELOVANJA

Član 223.

“Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća“ („Službene novine Federacije“ 39/03, 22/06, 43/10) uređuje sistem zaštite i spašavanja ljudi, biljnog i životinjskog svijeta, materijalnih, kulturnih, istorijskih i drugih dobara i okoliša od prirodnih nepogoda, tehničko-tehnoloških,

ekoloških i drugih nesreća ili ratnih opasnosti, prava i dužnosti građana i organa Federacije, kantona i općina, privrednih društava i drugih pravnih lica, te druga pitanja od značaja za oblast zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća u Federaciji Bosne i Hercegovine, a u skladu sa Okvirnim zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“ 50/08)

Prema istom zakonu, zaštita i spašavanje od prirodnih i drugih nesreća obuhvata: programiranje, planiranje, organizovanje, obučavanje i osposobljavanje, provođenje, nadzor i finansiranje mjera i aktivnosti za zaštitu i spašavanje od prirodnih i drugih nesreća s ciljem sprječavanja opasnosti, smanjenja broja nesreća i žrtava, te otklanjanja i ublažavanja štetnih djelovanja i posljedica prirodnih i drugih nesreća.

Jedinstvena organizacija zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, ostvaruje se organiziranjem i poduzimanjem sljedećih mjera i djelatnosti:

- otkrivanje, praćenje i sprječavanje opasnosti od prirodnih i drugih nesreća;
- obavještanje stanovništva o opasnostima i davanje uputstava za zaštitu i spašavanje;
- obučavanje i osposobljavanje za zaštitu i spašavanje;
- organiziranje, opremanje, obučavanje i osposobljavanje civilne zaštite i uspostavljanje i održavanje drugih vidova zaštite i spašavanja;
- mobiliziranje i aktiviranje snaga i sredstava za zaštitu i spašavanje;
- otklanjanje posljedica prirodnih i drugih nesreća do osiguranja osnovnih uvjeta za život;
- nadzor nad provođenjem propisa o zaštiti od prirodnih i drugih nesreća;
- pružanje pomoći Republici Srpskoj i Distriktu Brčko u Bosni i Hercegovini, susjednim i drugim državama u slučaju prirodne ili druge nesreće;
- traženje pomoći od Republike Srpske i Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine i susjednih i drugih država u slučaju prirodne ili druge nesreće.

Mjere i aktivnosti koje su naprijed navedene, ostvaruju se putem civilne zaštite koja predstavlja organizovani oblik zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, u skladu sa važećim „Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća“ i drugom propisima.

Studijsko – analitičke, stručno – operativne i operativno – tehničke poslove u oblasti zaštite i spašavanje ljudi i materijalnih dobara i zaštite od požara i vatrogastva obavlja Služba civilne i protivpožarne zaštite općine Sanski Most.

Član 224.

Uslovi izgradnje građevina za sklanjanje stanovništva i materijalnih dobara, kao i za druge potrebe odbrane i civilne zaštite na području općine moraju biti obezbjeđeni u skladu sa važećim Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća i odredbama Uredbe o mjerilima, kriterijima i načinu izgradnje skloništa i tehničkih normativa za kontrolu ispravnosti skloništa.

Član 225.

Svaka izgradnja je zabranjena na uslovno stabilnim i nestabilnim terenima dok se ne dokaže tehničkim ekspertizama da je moguća izgradnja na takvim zemljištima. Također je zabranjena izgradnja i na kontaminiranim zemljištima.

Obavezno je uspostaviti katastar klizišta, izrađen u Gis-u.

Član 226.

Posebno mora biti predmetom pažnje kod tretiranja svake zaokružene cjeline, ostvarena isplanirana i realizirana mjera zaštite, a koja se može očekivati od potresa, poplava, klizanja zemljišta, požara, ratnih razaranja, sabotaže, udara groma, od elektroinstalacija visokog i niskog napona, saobradaja i dr.

Član 227.

Građenje novih objekata na postojećim građevinskim zemljištima u okviru eksploatacionih polja vršiti u skladu sa važećim Zakonom o rudarstvu.

Član 228.

Građenje na površinama gdje je završena podzemna eksploatacija (stari rudarski radovi) se može vršiti tek nakon izrade elaborata o rekultivaciji, odnosno provedenim kompleksnim geotehničkim i inženjersko-geološkim istraživanjima.

Član 229.

Kod izrade planskih dokumenata i izgradnje u okviru granica eksploatacionih polja, u potpunosti poštovati granice urbanih područja na eksploatacionim poljima definiranim Planom.

Član 230.

Planom su evidentirana eksploataciona polja mineralnih sirovina koja su prezentirana na grafičkom prilogu broj 9 Mineralne sirovine.

Nakon završetka eksploatacije mineralnih sirovina, kao i na devastiranim površinama koja ih prate (jalovišta, šljačišta) obavezno je izvesti radove kompletne sanacije i rekultivacije zemljišta u funkciji zaštite okoliša.

Eksploataciona polja su promijenjiva u skladu sa potvrđenim količina mineralne sirovine, dinamikom i kapacitetom eksploatacije, te se istražna i eksploataciona polja mogu proširivati po zahtjevu investitora ukoliko ne uzurpiraju, urbana naselja, vodozaštitna područja, zaštićena područja, zaštitne pojaseve infrastrukture, infrastrukturu, kao i druga ograničenja u prostoru. Prilikom proširenja eksploatacionih polja moraju biti ispoštvani svi zakonski i drugi propisi koji uređuju odnose u oblasti uređenja prostora i životne sredine.

ZAŠTITA OD POPLAVA

Član 231.

Zaštita područja od mogućih poplavnih voda vrši se u skladu sa odredbama zakonskih propisa kao i sa odredbama ove Odluke.

S obzirom na razvijenost hidrografske mreže, Sanski Most je ugrožen poplavama velikih voda. Osim rijeke Sane, stanje dodatno pogoršavaju njene pritoke Zdena i Bliha koje protiču kroz gradsko jezgro, kao i Kozica, Kijevska rijeka, Sanica, Dabar, Sasina i Majdanuša koje, zbog neuređenih korita male propusne moći, takođe često plave značajne površine. Osim toga, izražen je i problem uslijed podzemnih voda. Takođe, karakteristiku općinskog područja predstavlja i izrazito nepovoljan raspored količina vode u toku godine. Primjera radi, tokom ljetnog perioda Sanom protiče oko 10% godišnjih prosjeka, dok se povremeno mogu javiti velike vode s maksimalnim proticajima.¹⁰¹

Prema "Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća", Sanski Most, jul 2022. godine, date su sljedeće preporuke, mjere:

Preventivne mjere:

¹⁰¹ To se upravo desilo i u maju 2014. godine kada je nezapamćena količina vodene mase zahvatila općinsko područje i izazvala do tada najteže poplave. Tada je maksimalni vodostaj rijeke Sane iznosi 530 cm. Prema preliminarnim podacima Komisije za procjenu šteta, blizu 2.000 ha općine je bilo zahvaćeno poplavama, 2.075 objekata je bilo pod vodom, preko 1.500 ha poljoprivrednog zemljišta je bilo poplavljeno te 17.000 ha plastenika, uništeno je 3,5 km putne infrastrukture, 1.665 domaćinstava je bilo bez električne energije, 3.200 stanovnika bez pitke vode, oštećena su 2 mosta na pritokama rijeke Sane i evidentirana su 22 potencijalna klizišta.

- uređivanje korita vodotoka i mjerenje protoka vode i u skladu s time planiranje zaštite i odbrane od poplava;
- uređenje šuma;
- nabavka adekvatne opreme za spašavanje ljudi i materijalnih dobara;
- izrada plana zaštite i spašavanja;
- zaključivanje ugovora sa privatnim firmama za djelovanje u slučaju prirodne ili druge nesreće;
- osigurati smještajne kapacitete za evakuirano stanovništvo.

Mjere odgovora:

- rano upozoravanje i obavještanje javnosti radi provođenja mjere evakuacije stanovništva i provođenje plana zaštite i spašavanja;
- stalni nadzor nad mostovima;
- organizirati zbrinjavanje, prvu medicinsku i drugu potrebnu pomoć ugroženom i stradalom stanovništvu, te osigurati vođenje odgovarajuće evidencije o stradalim, mjestu njihovog zbrinjavanja i sl.;
- organizirati mjere spašavanja na vodi i pod vodom, kao i mjere ublažavanja posljedica od poplave po okoliš.

Mjere otklanjanja posljedica:

- radi osiguravanja uspješnog otklanjanja posljedica poplave, potrebno je dati prioritet osposobljavanju puteva koji vode prema stradalom području, a zatim provesti asanaciju terena radi uklanjanja mogućih uzročnika novih nesreća (uginule životinje, opasni i nepoznati nanos i dr.);
- rad komisije za procjenu šteta;
- sanirati građevinska oštećenja na infrastrukturi, te stvoriti uvjete za povratak i smještaj izmještenog i evakuiranog stanovništva, njihove opreme, životinja i.

Član 232.

U ugroženim područjima u cilju zaštite od štetnog djelovanja voda nadležni organi FBiH, Kantona i općine planiraju i provode sve mjere zaštite u skladu sa važećim propisima o vodama.

Član 233.

U poplavnom području su izričito zabranjene sve aktivnosti i zahvati propisani u važećim Zakonima i propisima o vodama, osim definisanih izuzetaka.

ZAŠTITA I SPAŠAVANJA OD POTRESA I RUŠENJA

Član 234.

Prema „Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća“, Sanski Most, jul 2022. godine, urađena je analiza potresa zemljotresa:

Preventivne mjere:

- Izgradnja stambenih, infrastrukturnih i drugih građevinskih objekata u skladu sa propisanim tehničkim i drugim normama za izgradnju, u seizmički ugroženom području;

- obučavanje, opremanje i osposobljavanje svih pravnih i fizičkih lica (formirati jedinicu za spašavanje iz ruševina);
- izraditi planove; predvidjeti adekvatno medicinsko zbrinjavanje.

Mjere odgovora:

- provoditi plan zaštite i spašavanja;
- izvlačenje, izmještanje, evakuacija, zbrinjavanju ljudi.
- pronaći i ukloniti moguće uzročnike novih nesreća;
- zabraniti kretanje nepozvanim licima u zoni nesreće,
- izmjestiti eksplozivne i lako zapaljive materije i dr.
- angažiranje organa uprave i drugih društvenih subjekata;
- razmotriti traženje pomoći od domaćih i međunarodnih organizacija i institucija;
- organizirati prihvata i distribuciju materijalne i druge pomoći.

Mjere otklanjanja posljedica:

- asanacija terena;
- organizirati rad komisije za procjenu šteta;
- u prvoj fazi organizirati popravku manje oštećenih stambenih i drugih građevinskih objekata i infrastrukture;
- normalizacija života na pogođenom području;
- stvoriti uslove za povratak privremeno evakuisanog stanovništva;
- prikupljanje finansijske i druge pomoći šire društvene zajednice i iz inostranstva, a radi sanacije posljedica potresa.

MJERE ZAŠTITE I SPAŠAVANJA OD POŽARA

Član 235.

Prema „Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća“, Sanski Most, jul 2022. godine, urađena je analiza potresa zemljotresa:

Preventivne mjere:

- formiranje profesionalne vatrogasne jedinice koja će djelovati na prostoru Općine, istu organizirati u formi voda kao unutrašnje organizacione jedinice u sastavu Službe za civilnu zaštitu;
- kadrovski, materijalno-tehnički i na drugi način opremiti da je sposobna da brzo i efikasno gasi požar i poduzima druge radnje na zaštiti i spašavanju;
- u sklopu dobrovoljnog vatrogasnog društva u MZ Fajtovci formirati dobrovoljnu vatrogasnu jedinicu i osigurati, shodno mogućnostima, materijalnu, tehničku, stručnu i drugu pomoć;
- u okviru Operativnog centra civilne zaštite, organizirati funkcionalni dio informacionog sistema za zaštitu od požara i vatrogastvo;
- organizovanje osmatračko-dojavne službe, izrada i održavanje protupožarnih prosjeka i puteva, osiguranje opreme i sredstava za gašenje šumskih požara, te druge mjere zaštite od požara na otvorenom prostoru parkove, izletišta, šumske i druge prirodne blagodati označiti sa upozoravajućim znacima o zabrani loženja vatre; u stambenim i drugim blokovima i kolektivnim smještajima, građevinama za javnu upotrebu sa zajedničkim upraviteljima i nosiocima, organizovati funkcionalan sistem protupožarne zaštite i spašavanja u cilju poduzimanja

preventivnih mjera zaštite od požara koje podrazumijevaju organizacijske, građevinske i tehničko tehnološke mjere.

Mjere odgovora:

- brzo otkrivanje mjesta nastanka požara znatno pojednostavljuje proces gašenja i zahtjeva angažman znatno manjeg broja ljudstva i opreme i sredstava za gašenje;
- aktivirati taktički plan gašenja požara, sa jasno iskazanim prioritetima gašenja požara i spašavanja ljudi i materijalnih dobara zahvaćenih, ili ugroženih, požarom (spašavanje ljudi, gašenje požara na stambenim objektima, presijecanje požara, požarni obuhvat, zaštita objekata sa lako zapaljivim i eksplozivnim materijama, izmještanje i sl.);
- pojedinačne i manje požare gasiti upotrebom redovitih snaga, a kod opasnosti od izbijanja i djelovanja većih požara pravovremeno angažirati odgovarajuće rezervne i pomoćne snage za gašenje požara, snage za snabdijevane, koordinaciju i dr.;
- za ugroženo stanovništvo, po potrebi, organizirati potragu i spašavanje iz ruševina, izmještanje i evakuaciju, prvu medicinsku pomoć, zbrinjavanje, snabdijevanje i sl.;
- u područjima zahvaćenim ili ugroženim požarom spriječiti nepotrebna kretanja, pljačku i nepotrebno uništavanje imovine pravnih i fizičkih lica, koja je zahvaćena ili ugrožena djelovanjem požara;
- obavezno otkloniti sve izvore novih opasnosti, koje nastaju kao popratni pojavnici požara (zbog urušavanja dijelova objekata, ili objekata u cjelini, urušavanja elektrovodova i sl.).

Mjere otklanjanja posljedica:

- u fazi otklanjanja posljedica nastalih požarom prioritetno organizirati raščišćavanje ruševina i gareži, zaštitu i konzerviranje objekata koji ne mogu brzo biti sanirani, sanaciju objekata za stanovanje, objekata od općeg interesa i objekata za snabdijevanje;
- ako su djelovanjem požara nastale smrtne posljedice po ljude, ili uginuće životinja, organizirati asanaciju trena, te osigurati provođenje potrebnih procedura i postupaka, odnosno uredno i propisno vođenje evidencije;
- ako su požarom zahvaćene šumsko – poljoprivredne površine provesti mjere čišćenja i uređenja tih površina, odnosno organizirati sjetvu i sadnju tamo gdje je požar uništio usjeve, sadnice i stabla, te provesti i druge neophodne mjere zaštite i spašavanja;
- paralelno sa provođenjem priprema za sanaciju nastalog stanja organizirati rad komisije za procjenu šteta.

XV.5.ZAŠTITA OD ZEMLJOTRESA

Član 236.

Prema „Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća“, Sanski Most, jul 2022. godine, date su sljedeće preporuke, mjere:

Preventivne mjere:

- Izgradnja stambenih, infrastrukturnih i drugih građevinskih objekata u skladu sa propisanim tehničkim i drugim normama za izgradnju, u seizmički ugroženom području;
- obučavanje, opremanje i osposobljavanje svih pravnih i fizičkih lica (formirati jedinicu za spašavanje iz ruševina);
- izraditi planove;
- predvidjeti adekvatno medicinsko zbrinjavanje.

Mjere odgovora:

- provoditi plan zaštite i spašavanja;
- izvlačenje, izmještanje, evakuacija, zbrinjavanje ljudi.
- pronaći i ukloniti moguće uzročnike novih nesreća;
- zabraniti kretanje nepozvanim licima u zoni nesreće,
- izmjestiti eksplozivne i lako zapaljive materije i dr.
- angažiranje organa uprave i drugih društvenih subjekata;
- razmotriti traženje pomoći od domaćih i međunarodnih organizacija i institucija;
- organizirati prihvata i distribuciju materijalne i druge pomoći.

Mjere otklanjanja posljedica:

- asanacija terena;
- organizirati rad komisije za procjenu šteta;
- u prvoj fazi organizirati popravku manje oštećenih stambenih i drugih građevinskih objekata i infrastrukture;
- normalizacija života na pogođenom području;
- stvoriti uslove za povratak privremeno evakuisanog stanovništva;
- prikupljanje finansijske i druge pomoći šire društvene zajednice i iz inostranstva, a radi sanacije posljedica potresa.

XV.5.ZAŠTITA OD KLIZANJA I ODRONJAVANJA TLA

Član 237.

Prema „Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća“, Sanski Most, jul 2022. godine, date su sljedeće preporuke, mjere:

Preventivne mjere:

- propisivanje striktnih procedura za oblast gradnje objekata, puteva, vodovoda i sl., odnosno sistemskim uređenjem zemljišta, pošumljavanjem i podziđivanjem rizičnih zona i dr. ;
- potpunu zabranu gradnje treba primjenjivati u zoni većih, već poznatih klizišta, naročito tamo gdje ne postoje stručne i finansijske pretpostavke za uspješnu sanaciju.

Mjere odgovora:

- klasifikacija klizišta, a zatim osiguranje stručnog mišljenja o stanju aktivnog klizišta i opasnostima koje predstavlja po ljude i materijalna dobra, odnosno mogućnostima uspješne i sigurne sanacije;
- mjere sanacije klizišta treba poduzimati metodom „hitne sanacije“ ili metodom „trajne sanacije klizišta“;
- ukoliko je djelovanje klizišta uzrokovalo stradanje, ili zatrpavanje ljudi, potrebno je organizovati potragu i spašavanje iz ruševina, prvu medicinsku pomoć i zbrinjavanje stradalog stanovništva;
- blagovremenim mjerama i reakcijama spriječiti štetno djelovanje popratnih pojava oblika opasnosti.

Mjere otklanjanja posljedica:

- urediti poljoprivredne površine, rasadnike, pošumljena područja i druge zemljišne terene, odnosno, ako je moguće, privesti ih krajnjoj namjeni;
- iz posebnih fondova potrebno je pružiti pomoć poljoprivrednim i drugim proizvođačima;

- ako je djelovanjem klizišta došlo do zatrpavanja ili uginuća životinja potrebno je provesti asanaciju terena, zbrinjavanje povrijeđenih životinja; štete izazvane djelovanjem klizišta mogu se i trebaju procjenjivati.

ZAŠTITA OD MINA

Član 238.

Minska situacija na prostoru općine Sanski Most, prema podacima Centra za uklanjanje mina u BiH¹⁰², je sljedeća:

- ukupna minski sumnjiva površina iznosi cca 2493,44 ha;
- najveću minski sumnjivu površinu ima naseljeno mjesto Sasina (362ha), potom Škrljevita (330 ha) i Trnova (296 ha).

Član 239.

Prema „Procjeni ugroženosti općine Sanski Most od prirodnih i drugih nesreća“, Sanski Most, jul 2022. godine, date su sljedeće preporuke, mjere:

Preventivne mjere

- uspostaviti funkcionalan i siguran način prikupljanja podataka o lokacijama kontaminiranim sa NUS;
- obučiti stanovništvo o načinu postupanja u slučaju pronalaska NUS, načinu dojavljivanja, ostalim postupcima i sl.;
- osigurati funkcioniranje skladišta NUS i poligona za uništavanje NUS;
- opremiti formacijskom opremom osoblje koje se bavi poslovima zaštite od NUS, te osigurati odgovarajuća transportna vozila, sredstva veze i sl.
- u suradnji sa BH MAC-om ažurirati bazu podataka o broju, vrsti i lokacijama minskih polja, uz osiguranje zapisnika ratnih jedinica o minskim poljima, koje treba obraditi u skladu sa procedurama o protuminskim akcijama u BiH;
- izvršiti propisno obilježavanje minskih polja i sačiniti dugoročne i kratkoročne planove deminiranja područja Općine, te plan ostalih protuminskih akcija;
- obučiti stanovništvo o opasnostima koje predstavljaju mine, sa akcentom na to kako sigurno živjeti i poslovati u takvim uvjetima, jer problem mina na teritoriji Općine neće biti brzo riješen;
- uložiti maksimum resursa da se problem deminiranja riješi u što kraćem roku.

Mjere odgovora:

U slučaju kada dođe do minskog incidenta, potrebno je:

- hitno obavijestiti i uzbuniti ovlaštene osobe i institucije o minskom incidentu, davanjem svih podataka bitnih za zaštitu i spašavanje;
- zabraniti pristup nepozvanim i nestručnim licima mjestu nesreće;
- osigurati pravovremenu intervenciju stručnih timova za spašavanje;
- siguran prolaz do stradalih;
- izvlačenje, pružanje prve medicinske pomoći i sl.;
- ako je djelovanje mine uzrokovalo smrt ljudi ili uginuće stoke, potrebno je osigurati uvjete za provođenje uviđaja, a zatim poduzeti mjere izvlačenja i adekvatnog zbrinjavanja tijela poginulih, odnosno leševa uginulih životinja; označiti mjesto minskog incidenta, a po potrebi poduzeti i

¹⁰² dopis broj DPA/02-36-4-210/18 od 25.06.2018. godine

druge mjere zaštite, spašavanja i zbrinjavanja stradalih, te o tome obavijestiti nadležne organe i službe.

Mjere otklanjanja posljedica:

- medicinsko zbrinjavanje i osiguravanje liječenja, odnosno rehabilitacija i ponovna integracija povrijeđenih u društvo;
- ukopavanje poginulih ljudi i uginulih životinja;
- čišćenje ruševina, olupina i ostataka drugih predmeta, ako su zaostali od eksplozije, ali uz obavezno provođenje odgovarajućih procedura i postupaka;
- poduzeti mjere da se osigurati uklanjanje ostataka NUS, deminiranje ili, u najmanju ruku, ponovno označavanje minskog polja, po mogućnosti metodom trajnog označavanja (ograđivanja).

Član 240.

Poslove u vezi sa zaštitom od neeksplozivnih ubojitih sredstava vrše timovi za deminiranje na način regulisan posebnim zakonima iz ove oblasti i propisima donesenim na osnovu tih zakona, a porazumijevaju, između ostalog, pronalaženje, označavanje, iskopavanje, transport, deaktiviranje i uništavanje neeksplozivnih ubojitih sredstava.

Zaštitne mjere podrazumijevaju aktivnosti na pregledu i čišćenju terena od zaostalih neeksplozivnih ubojitih sredstava (mine i dr.). U cilju zaštite potrebno je upozoravati stanovništvo na opasnost od zaostalih neeksplozivnih ubojitih sredstava, putem medija i obilježavanja kontaminiranih zona na odgovarajući način, a obavezno je i redovno educiranje građana u blizini kontaminiranih područja.

Član 241.

Nije dozvoljeno korištenje za bilo kakve namjene površina pod minama i minsko-eksplozivnim sredstvima, kao i sumnjivih i rizičnih površina koje su prikazane na grafičkom prilogu broj XVII., dok se ne izvrši deminiranje istih.

ZAŠTITA OD RATNIH DEJSTAVA

Član 242.

Izgradnja skloništa se vrši u skladu sa važećim zakonskim propisima.

Član 243.

Aspekt zaštite od ratnih dejstava – u cjelosti se rješava na nivou organa nadležnih za odbranu.

SKLANJANJE LJUDI I MATERIJALNIH DOBARA

Član 244.

Sklanjanje ljudi osigurava se izgradnjom skloništa osnovne zaštite i skloništa dopunske zaštite u skladu sa važećim zakonima i uredbama za navedenu oblast.

Sklanjanje ljudi osigurava se izgradnjom javnih skloništa i prilagođavanjem podrumskih i drugih prostorijau stambenim i drugim objektima i drugih pogodnih građevina za sklanjanje ljudi.

Skloništa osnovne i dopunske zaštite projektuju se kao dvonamjenski objekti, koji se koriste prvenstveno za potrebe u miru, u skladu sa osnovnom namjenom građevine ili se grade kao posebni objekti.

Član 245.

Općina donosi svoje dugoročne programe i godišnje planove izgradnje i održavanja javnih skloništa i zaklona, odnosno prilagođavanja drugih zaštitnih objekata za sklanjanje na svom području.

XVI MJERE PROVEDBE

Član 246.

Prostorni plan u načelu pokriva cijelu teritoriju sa globalnim pokazateljima i opredjeljenjima.

Da bi se moglo operativno djelovati na cijeloj teritoriji potrebno je u kontinuitetu nastaviti aktivnosti kojim se ostvariti mogućnosti rada svih državnih organa svih nivoa nadležnosti da konkretno ostvare zacrtane ciljeve i opredjeljenja.

Da bi se ovo moglo sprovesti, potrebno je odmah pristupiti ostvarenju slijedećeg:

- Izvršiti inventarizaciju raspoložive planske dokumentacije svih nivoa izrade i donošenja, u tom postupku izvršiti selekciju i usklađivanje svih do sada donesenih dokumenata prostornog uređenja,
- Isključiti iz dalje upotrebe akta i dokumenta kojima su istekli rokovi važnosti kao i sve planske dokumente koji su u neskladu sa ovim Prostornim planom,
- Obezbijediti izradu planskih dokumenata propisanih ovim planom u roku od četiri godine od donošenja Prostornog plana,
- Obezbijediti izradu detaljnije planske dokumentacije,
- Realizaciju mjera provedbe Prostornog plana će voditi Nosilac pripreme plana

Član 247.

Procjenu potrebe izrade novih, odnosno izmjene i dopune postojećih planskih dokumenata, te prioritet izrade planskih dokumenata utvrđuje Nosilac pripreme svojim aktima u skladu sa Zakonom (programi, odluke i dr.)

U izradi detaljnih planskih dokumenata uvažit će se redoslijed prioriteta, uz mogućnost njegove izmjene na osnovu programa mjera za unapređenje stanja u prostoru.

Član 248.

Donošenjem detaljnih planskih dokumenata primjenjivat će se odredbe iz detaljnog planskog dokumenta.

XVII NADZOR I UPRAVNE MJERE

Član 249.

Nadzor nad provođenjem odredaba ove Odluke vrše nadležni inspekcijski organi.

XVIII PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 250.

Za promjene u prostoru za koje je donesena urbanistička saglasnost do stupanja na snagu ove Odluke, utvrđeni urbanističko-tehnički uslovi iz iste će biti osnov za izdavanje odobrenja za građenje za takvu promjenu u prostoru.

Ako je upravni postupak pokrenut pred nadležnom općinskom službom za upravu do dana stupanja na snagu ove Odluke, a do tog dana nije doneseno prvostepeno rješenje ili je rješenje bilo poništeno i vraćeno prvostepenom organu na ponovni postupak, postupak će se nastaviti prema odredbama ove Odluke.

Postupak izrade i donošenja detaljnih planskih dokumenata započelih do donošenja ove Odluke nastavit će se po odredbama ove Odluke.

Član 251.

Do uspostave katastra nadzemnih i podzemnih vodova, infrastrukturnih sistema sa pripadajućim objektima (elektroenergetski, telekomunikacioni, vodovodni, kanalizacioni, toplovodni, gasovodni, putni, željeznički i slični infrastrukturni sistemi) organi uprave i upravne organizacije i pravna lica koja su upravitelji ili vlasnici nadzemnih i podzemnih vodova infrastrukturnih sistema, ponašat će se u skladu sa važećom zakonskom regulativom.

Organi uprave i upravne organizacije obavezne su da u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti, a koje se tiču poslova prostornog planiranja/ prostornog uređenja i građenja i drugih poslova vezanih za prostorno planiranje i građenje, obavezno traže podatke od pravnih lica koja su upravitelji ili vlasnici nadzemnih i podzemnih vodova infrastrukturnih sistema o infrastrukturnim vodovima sa pripadajućim objektima na određenoj (predmetnoj) lokaciji.

Pravna lica koja su upravitelji ili vlasnici nadzemnih i podzemnih vodova infrastrukturnih sistema, obavezni su da, na zahtjev organa uprave iz prethodnog stava ovog Člana dostave tražene podatke, informacije i drugu dokumentaciju iz svoje nadležnosti, bez naknade, izuzev ako naknada nije propisana Zakonom.

Član 252.

Do donošenja regulacionih planova primjenjvat će se odredbe ove Odluke, odredbe važećih zakona i podzakonskih propisa koji regulišu oblast prostornog planiranja/ prostornog uređenja i gradnje.

Član 253.

Odredbe ove Odluke koje u momentu potrebe primjene ne budu u saglasnosti sa važećim Zakonima i podzakonskim propisima, neće se primjenjivati, a umjesto njih, primjenjivat će se odredbe važećih Zakona i podzakonskih propisa.

Član 254.

Sastavni dio ove Odluke su grafički prilozi iz člana 3. Odluke.

Član 255.

Stavljanjem na snagu ove Odluke, Odluka o provođenju Prostornog plana Sanski Most (Službeni glasnik Općine Sanski Most 9/09) se stavlja van snage.

U slučajevima u kojima parametri za izradu urbanističko-tehničkih i drugih uslova nisu propisani ovom Odlukom, isti će se odrediti na osnovu urbanističko-tehničkih parametara koje će odrediti nadležna Služba za prostorno uređenje a na osnovu prostornih mogućnosti kao i važećih normativa i zakonskih propisa koji tretiraju predmetnu oblast.

Član 256.

Ova Odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Općine Sanski Most“.

Predsjedavajući Općinskog vijeća
ime i prezime

Na osnovu člana 42. stav (1), člana 47. stav (2) Zakona o plaćama i naknadama u organima vlasti Unsko-sanskog kantona ("Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona", broj; 11/15 i 24/18), Kolektivnog ugovora za službenike organa uprave i sudske vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federaciji BiH“, 6/20), i člana 23. i 40. Odluke o plaćama i naknadama zaposlenika u Općinskim organima Općine Sanski Most ("Službeni glasnik općine Sanski Most ", broj 2/19, 4/19, 9/19, 11/21, 04/22), Općinski načelnik po prethodno pribavljenom mišljenju Sindikalne organizacije službenika i namještenika organa uprave Sanski Most broj: 03-9-18-F/24 od 13.05.2024. godine, d o n o s i:

**PRAVILNIK O IZMJENAMA I DOPUNAMA PRAVILNIKA
O PLAĆAMA I NAKNADAMA ZAPOSLENIKA
U JEDINSTVENOM OPĆINSKOM ORGANU UPRAVE OPĆINE SANSKI MOST**

Član 1.

U Pravilniku o plaćama i naknadama zaposlenika u Jedinostvenom općinskom organu uprave Općine Sanski Most („Službeni glasnik općine Sanski Most“, broj 06/19, 1/21 i 3/21), član 21. stav 2. dopunjuje se tačkom „o“ koja glasi:

„o) Kontrolor za provođenje mjera zaštite od požara i zaštite na radu 20% od osnovne plate“

Član 2.

(Stupanje na snagu)

Ovaj Pravilnik stupa na snagu danom donošenja i ima se objaviti u Službenom glasniku općine Sanski Most.

Broj: 03-02-1893 /24
Datum: 15.05 .2024. godine

